62368/B

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

DEUTSCHE AKADEMIE DER NATUR-
FORSCHER (LEOPOLDINA)

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30519858

U7

SOCIETY OF LONDON·MEDICAL

CLASSES CONCHYLIORVM.

AVCTORE
CAROLO AVGVSTO DE BERGEN
MED. DOCT. ET PROF. PVBL. ORD. IN VNIVERSITATE VIADRINA,
ACADEMIAE IMPERIALIS NATVRAE CVRIOSORVM
ET
REGIAE SCIENTIARVM BEROLINENSIS
SOCIO,
HAEREDITARIO IN ROSENGARTHEN.

PRAEFATIO.

Nihil comtius, nihil magis utile et neceſſarium in omnibus hiſtoriae naturalis articulis recentiorum opera excogitatum eſt, quam ſyſtematica ubique methodus, qua discentes, ſive plantas, ſive animalia, ſive lapidea et metallica rimantur concreta, ad cuiusvis ſpeciei, imo individui cognitionem recto ducuntur tramite. Botanici, immenſo vegetabilium numero circumſepti, quocunque circumſpiciant, ſine ordine tali ſyſtematico vix ac ne vix confuſionem evitant, vix impediunt, quo minus memoriae vires obruantur. Primi ergo cogitarunt de methodo ordinandi plantas, horumque veſtigia iam ſenſim magis magisque legunt qui ceteris hiſtoriae naturalis partibus docendis operam navant; probe ponderantes, quanti ſit emolumenti pro iuvanda memoria numeroſiſſima naturae producta ordine, ipſis rebus competente, colligere et recenſere. Nullum vero ex triplici naturae regno tot diſſimilium creatu-

rarum ferax eſt ipſo animalium regno; inſecta enim et reptilia remotiora quaſi mihi videntur ab animalibus perfectis, quam quivis fungus, mucor, muscusve a perfecta planta. Ingens haec disſimilitudo effecit, vt ſyſtema animalium iterum ſuas partitiones ſeu ſyſtemata particularia commode admiſerit, quorum, cum non infima ſint, quae eruditi pro ordinandis teſtaceis et conchyliis litteris prodiderunt, haec autem non in unico libro exhibeantur, ſed potius per integram ſcriptorum Bibliothecam disſeminata proſtent, e commodo lectorum fore iudicaui, omnes huius ſpecialis ordinis methodos in compendioſa hacce tractatione exhibere: quas alias per tot volumina diffuſas non ſine magnis ſumtibus temporisque dispendio familiares ſibi reddere poſſunt diſcentes. Non tamen inficior, omnia haec conchyliorum ſyſtemata quoad perfectionem cedere ſyſtematibus perfectiorum animalium, imo et plantarum, cum in illis ſola teſtae figura cognitionis paginam abſolvat, contenti autem animalis ſtructura negligatur; in his vero a membris animalium et plantarum, ungulis, dentibur, mammis, calice, petalis, ſtaminibus, fructu, characteres deſumantur, ſicque magis vera generum et ſpecierum ratio habeatur. Sed forſan hic defectus ſubſequentium ſeculorum felicitate ſupplebitur, ſicuti et ego praeſentis tractationis ſupplementa iis relinquo, qui pretioſiori theſauro litterario ſunt inſtructi. Vix enim ac ne vix poſſibile eſt, me omnes ſcriptores ſyſtematicos vidiſſe atque recenſuiſſe.

Claſſes Conchyliorum.

Methodi Univerſales.

1.	A. C. N.	334 — 327.	ARISTOTELIS.
2.	A. C.	70 — 80.	C. PLINII.
3.	A. C.	1560.	C. GESNERI.
4.	- -	1625.	U. ALDROVANDI.
5.	- -	1650.	I. IONSTONI.
6.	- -	1668.	G. CHARLETONI.
7.	- -	1675.	I. D. MAIORIS.
8.	- -	1684.	R. SIBBALDI.
9.	- -	1684.	PH. BONANNI.
10.	- -	1700.	I. P. TOVRNEFORT.
11.	- -	1705.	G. E. RVMPHII.
12.	- -	1722.	C. N. LANGII.
13.	- -	1726.	I. C. KVNDMANNI.
14.	- -	1726.	FR. VALENTINI.
15.	- -	1728.	I. E. HEBENSTREIT.
16.	- -	1732.	I. P. BREYNII.
17.	- -	1735.	C. LINNAEI.
18.	- -	1742.	D' ARGENVILLE.
19.	- -	1742.	N. GVALTIERI.
20.	- -	1748.	ANON. *Naturalien-Cabinet.*
21.	- -	1748.	F. C. LESSERI.
22.	- -	1748.	C. LINNAEI.
23.	- -	1752.	I. T. KLEINII.
24.	- -	1756.	P. BROVNE.

Methodi particulares.

1.	- -	1678.	LISTERI Cochleæ terreſtres & fluviatiles.
2.	- -	1678.	EIVSDEM Cochleæ marineæ.
3.	- -	1728.	HEBENSTREIT Turbinata.
4.	- -	1731.	KLEINII Tubuli marini.
5.	- -	1732.	BREYNII Polythalamia.
6.	- -	1732.	EIVSD. Echini.
7.	- -	1734.	KLEINII Echinodermata. duplex Methodus.
8.	- -	1734.	EIVSDEM Echinorum Aculei.
9.	- -	1742.	D' ARGENVILLE Cochleæ fluviatiles.
10.	- -	1742.	EIVSDEM Cochleæ terreſtres.
11.	- -	1755	ANONYMI Cochleæ.

I.

Ariſtotelis Methodus Teſtaceorum.

1. Ariſtoteles *a*) primus hiſtoriæ naturalis conditor magno ingenio magnaque induſtria nec infelici ſucceſſu, quod aſſeclarum eius in hunc usque diem cohors evincit, hanc de Teſtaceis doctrinam eo digeſſit ordine, ut, qui commodiorem magis multis retro ſeculis elapſis docuerit, habeamus neminem.

2. Ex claſſibus, quas inſtruxit, patet; eum tum animalis, quod conchyliis ineſt, quam ipſius teſtæ rationem habuiſſe. Ita enim ille *b*): αὐτὰ δὲ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰς ἔχει πολλάς, καὶ κατὰ τὰ ὄστρακα, καὶ κατὰ τὴν σάρκα τὴν ἐντός. Utinam recentiores incluti huius viri preſſiſſent veſtigia; forſan non amplius agerentur querelæ de methodo conchyliorum nimis ſuperficiali, ſolas duntaxat teſtas, non vero naturam & diſcrimina horum reptilium declarante.

3. Ex umbilicis τοῖς κόχλοις videtur Ariſtoteles peculiare conchyliorum genus perperam conſtituiſſe, ſunt enim proprie opercula quorumdam Turbinatorum, quæ certo anni tempore foribus cochlearum quaſi inſtar clauſtri agglutinata inveniuntur, quæque poſtea decidunt, & nullius amplius uſus ſunt pro ipſo animalculo.

4. Quale conchyliorum genus per Cocalia intelligit philoſophus, non adeo perſpicuum eſt. Græcis enim κωκάλια omnis generis animalia teſtis incluſa dicuntur.

Oſtra-

a) *Opera omnia ex editione du* Vall. *Paris. 1654. Tom. II. hiſtor. animal.*
b) *ibid. Cap. IV. p. 269. lit. D.*

Oſtracodermata.

Claſſes

I. Μονόθυρα Univalvia

- Τὰ ϛρομβώδεα Turbinata
  - Κοχλίαι limaces
  - Κωκάλια cocalia, præter caput conſpicuum nil carnis habentia
  - Πορφύραι purpuræ, Κήρυκες buccina } præter caput nihil conſpicuum habent
  - Κόχλοι umbilici
  - Τήθυα tethya verticula quorum caro tota ambitur teſta
- Minus Turbinata
  - Λεπὰς fera, auris marina
  - Νηρῖται neritæ, teſta lævis, forma orbicularis, ſimilitudo cum buccina
  - Σκυλλαρος ſcyllarus
  - Ἀπορραΐδες aporrhaïdes, quæ ſaxis adhærent reclinato integumento: per murices reddit Bᴠᴅᴅᴀᴇᴠs
  - Ἐχινὸς echinus
    - ſpatagi
    - briſſi
    - Ἀσάρκοι
    - eſculenti
  - Ἐχινομῆτραι echinometra, matrices echinorum.

II. Δίθυρα Bivalvia

- I. Ἀνάπτυχα apertilia
  - Κτενὲς pectines
  - Μῦες muſculi
- Συμπεφυκότα utrinque clauſa.
  - Σωλῆνες ſolenes
- II. Λειόϛρακα leviter teſtata
  - a. Γάλαδες galades
  - b. Μῦες muſculi
  - c. Σωληνες
- Λιμνόϛρακα teſtacea lacuſtrea
  - pinnæ
- III. aſperæ
  - Ῥάβδωκα virgata
  - Κτενας pectines
- læves
  - Ἀρράβδωκα non virgata
  - Πίνναι pinnæ.

II.

C. S. Plinii. *c*) Methodus.

1. Hic autor ſpecies Teſtaceorum confuſe recenſet, & videntur eius temporis eruditi de generibus conſtituendis non admodum fuiſſe ſolliciti, quorum diſpoſitionem ex ſcriptis Aristotelis diſcere potuiſſet.

2. Interim, ubi librorum IX. C. 33. agit de pectinibus, murice, & Concharum generibus, quorum animalium XXXIII. recenſet differentias, deſcriptis iam ſuperius cochleis & echinis, facile videre eſt, ipſum tot quaſi genera conſtituiſſe, quot figurarum diſſimilitudines ſunt, in quibus recenſendis eius commentatorem C. G. Fischervm *d*) ſecuturus ſum

Genus 1.	Concha plana.	ut *pectines*, *oſtreæ planæ*
2. - -	concava	ut *pectunculi*, *oſtrea echinata*
3. - -	longa.	ut *ſolenes.*
4. - -	lunata.	ut *chama ſquamata.*
5. - -	in orbem circumacta.	ut *chama litterata*
6. - -	dimidio orbe cæſa.	ut *chamæ ſtriatæ*, *quadratæ*, *pectines virginei*
7. - -	in dorſum elata.	ut *pectunculi granoſi. Caſſides omnes*
8. - -	lævis.	ut *chama lævis*, *porcellaneæ*
9. - -	rugata.	ut *chama aſpera*
10. - -	denticulata	ut *chamæ aſperæ*
11. - -	ſtriata	ut *chamæ ſtriatæ* & *pectines*
12. - -	vertice muricatim intorta	ut *pſeudo purpura*, *turbo caudatus*, *voluta aculeata.*
13. - -	margine in mucronem emiſſo	ut *pentadactyli*, *heptadactyli.*
14. - -	margine foris effuſo.	ut *caſſides majores*
15. - -	margine intus replicato.	ut *porcellaneæ*
16. - -	diſtinctione virgulata.	ut *letter ſchulpen*, *lettre horntches.*
17. - -	diſtinctione crinita.	ut *feine letter ſchulpen.*
18. - -	diſtinctione criſpa.	ut *Arabiſche Lettre Horntches.*
19. - -	undata canaliculata.	ut omnes *pectines.*
20. - -	undata pectinatim.	ut *chamæ* ſpecies, *die Tieger-Zungen.*
21. - -	undata imbricatim.	ut
22. - -	expanſa in obliquum.	ut
23. - -	- - -	ut *pecten virgineus*, *tellinæ*
24. - -	expanſa in rectum.	ut *oſtreæ.*
25. - -	denſata	ut *Pimpeltches.*
26. - -	porrecta	ut *Babylons thorn*
27. - -	ſinuata	ut
28. - -	brevi nodo ligata	ut *Alykruiken.*
29. - -	toto latere connexa.	ut *ſolenes*, *tellinae*, *pinnæ.*
30. - -	ad plauſum aperta	ut
31. - -	ad buccinum recurva.	ut *buccinæ*
32. - -	navigans & velificans.	ut *venereæ*, *neritæ*, *nautili*
33. - -	ſaliens ex aquis & ſeipſam carinans.	ut *pectines.*

c) *Hiſt. Nat. ex Edit.* Hardvini.
d) *Act. Erud. Lipſ.* 1733. *p.* 487.

III.

C. Gesneri e) Methodus Teſtaceorum.

1) Auctor, in hiſtoria naturali promovenda ſuo tempore occupatiſſimus quoad maximam partem mutatis mutandis magnum ſequitur Aristotelem.

2) Peculiarem claſſem anomalorum condidit, ad quam, ut mihi videtur, male retulit ſtellas marinas, quae potius cruſtaceis animalibus marinis ſunt adnumerandae. Idem valet de Capite Meduſæ.

Claſſis I. Univalvia.	Genera.	*Lepas.*
		Auris marina.
Claſſis II. Bivalvia.	Genera.	*Oſtrea.*
		Spondyli.
		Muſculi.
		Mytuli.
		Conchæ.
		Pholades.
		Tellinæ.
		Chamæ.
		Pectines.
		Pectunculi.
		Conchae margaritiferæ.
		Conchæ cordiformes.
		Pinnæ.
		Ungues.
		Solenes.
Claſſis III. Turbinata.	Genera.	*Strombi.*
		Purpuræ.
		Murices.
		Buccinum.
		Turbo.
		Trochus.
		Nerites.
		Cochleæ.
		Umbilici.
		Porcellanæ.
Claſſis IV. Anomala.	Genera.	*Balani.*
		Penicilla marinæ.
		Tubuli marini.
		Echini.
		Stellæ marinæ.
		Caput Meduſæ.

IV. Me-

e) *Nomenclator aquatilium animantium Tigur. fol. 1560. p. 221.*

IV.

Methodus VLYSS. ALDROVANDI *f*).

I. ALDROVANDVS diſpoſitionem Geſneri ſequitur, niſi quod claſſium locum inverterit et ultimam Conchyliorum anomalam omiſerit.

Claſſis I.		
Turbinata.	Genera.	*Nautilus.*
		Purpura.
		Buccinum.
		Murex.
		Turbines.
		Trochi.
		Nerites.
		Cochleæ.
		Echini.
Claſſis II.		
Bivalvia.	Genera.	*Concha margaritifera.*
		Conchæ.
		Chamæ.
		Oſtreæ.
		Pectines.
		Muſculi.
		Mytuli.
		Tellinæ.
		Balani.
		Pholades.
		Solenes.
		Pinnæ.
		Byſſus.
		Concha anatifera.
Claſſis III.		
Univalvia.	Genera.	*Lepades.*
		Patellæ.
		Auris marina.
		Concha venerea.
		Concha Perſica.
		Penicillus marinus.

V. Me-

f) *de mollibus Cruſtaceis, Teſtaceis fol. Francof. ad Moen. 1623.*

V.

Methodus Joh. Jonstoni g).

1. Auctor preſſius Aldrovandi ſequitur diſpoſitionem, prima duntaxat claſſe curatius paullo ſubdiviſa.

Claſſis I. Turbinata.	a in anfractum torta.	Genera.	*Nautilus.* *Purpura.* *Buccinum.* *Murex.* *Conchylium.* *Blattæ Byzantinæ.*
	b in orbem circumacta.	Genera.	*Turbines.* *Trochi.* *Nerites.* *Cochleæ.* *Echini.*
Claſſis II. Bivalvia	- -	Genera.	*Conchæ.* *Chamæ.* *Oſtreæ.* *Pectines.* *Muſculi.* *Mytuli.* *Tellinæ.* *Balani.* *Pholades.* *Solenes.* *Pinnæ.*
Claſſis III. Univalvia	- -	Genera.	*Lepas* ſeu *Patella.* *Concha venerea.*

g) *de exſanguibus aquatilibus, Franc. ad Moenum 1650. fol.*

VI.

Gvil. Charletoni Methodus *b*).

1. Conſueta ſummorum generum enumeratione nomenclaturas magis quam differentias teſtarum ſcrutatus, atque vix ultra Aldrovandi cognitionem aſcendit.

- Claſſis I. Turbinata.
  - Ordo primus. Helicem in teſta habentia.
    - Genera. *Nautilus. Purpura. Buccinum. Murex. Blattae Byzantinae.*
  - Ordo ſecundus. Sphærica ſeu in globum circumacta.
    - Genera. *Turbo. Trochus. Nerites. Cochleae. Echinus.*
- Claſſis II. Univalvia.
  - Genera. *Lepades. Concha Veneris. Concha Perſica. Penicilli. Tubuli teſtacei. Balani. Conchae anatiferae. Dentalia. Entalia. Auris marina.*
- Claſſis III. Bivalvia.
  - Ordo primus. Conchæ aſperæ.
    - Genera. *Margaritifera. Imbricata. Striata. Echinata. Squamoſa. Longa. Pictorum. Corallina. Rugata.*
  - Ordo ſecundus. Conchæ læves.
    - Genera. *Rhomboides. Galades* – nigra. faſciata. craſſa. tenuis. *Chamae. Oſtreae. Pectines. Muſculi. Tellinae. Solen. Pholades. Pinnae.*

b) *Onomaſticum Zoicum Lond. 1668. 4to p. 178.*

VII. I. D.

VII.

I. D. Maioris *i)* Methodus Teſtaceorum.

1. Novam diſpoſitionem Conchyliorum adorſus eſt auctor, duas ſcilicet claſſes ſive genera ſumma ſtabiliens, ſed deficit in rebus, abundat in terminis, & revera Ramiſtico dichotomiæ ſtudio abreptus præter neceſſitatem Conchyliorum diſtributionem confuſam reddidit. Omiſſis ergo terminis ordinum ſubdiviſiones tradentibus in generalioribus duntaxat ſubſiſto.

Claſſis	Ordines	Genera
Claſſis I. Univalvia.	I. Orificii libere patentis in longitudinem.	*Penicilli marini.* *Pyramidaliter dentata.*
	II. Orificii libere patentis in latitudinem.	*Lepades* vel *Patellæ.* *Aures marinæ.* *Conchæ natatiles.*
	III. Orificii ſtrictioris ſine turbine.	*Concha venerea.*
	IV. Orificii ſtrictioris cum turbine aut voluta ſpirali, quae ſunt:	
	α) ventre carentia.	
	β) ventricoſa.	*Nautilus.*
	γ) turbinis manifeſti in alterutro teſtæ latere, quæ ſunt:	
	a) protuberantia in apices.	*Murices.*
	b) verrucoſa et rugoſa.	
	δ) ventris oblongioris & elongati, figura conica.	*Turbo.* *Turbines terreſtres.* *Buccina.*
	ε) turbine non prominente, figura cylindrica.	*Conchæ natatiles.*
Claſſis II. Plurivalvia.	I. Bivalvia.	*Conchæ ſtriatæ.* *Conchæ verrucoſæ.* *Conchæ rugoſæ.* *Pectines.* *Oſtreæ.* *Conchæ anomiæ.*
	II. Plurivalvia.	*Conchæ anatiferæ.* *Balani* aut *Glandes.*

i) Fabii Columnæ *opuſculum de Purpura oper ac ſtudio* J.D. Maior. *Kiliae* 1675. 4.

VIII.

Methodus R. Sibbaldi l).

1. Claſſes a loco natali deſumſit ideoque Conchylia dividit in terreſtria, aquatica, & marina; qua diviſione, utut regulis ſyſtematis adverſa, in definiendis ordinibus tolerabiliorem ſe geſſit, non tamen plura præſtitit.

Claſſis I. Cochleæ terreſtres, quarum animalia ad inſecta apoda reducit.

Claſſis II. Cochleæ aquatiles.

- a. Fluviatiles.
  - α) Turbinatæ. Genera. *Buccina.*
  - β) Bivalves. - - - - *Muſculi aquæ dulcis.*
  - γ) Univalves. - - - *Patellæ.*
- b. Marinæ.
  - I. Turbinatæ.
    - a) anfractuoſæ. Genera. *Buccina roſtrata.*
    - b) læves.
    - c) ſtriatæ.
    - d) intortæ apertura plana.
      - 1) figura productiore.
      - 2) figura cochleæformi.
      - 3) umbone minimo. *Neritæ.*
      - 4) baſi lata, figura conoide.
      - 5) apertura in rimam formata. - *Concha Veneris.*
      - 6) orbes non habens. *Echinus.*
  - II. Bivalves.
    - 1. ex omni parte clauſiles.
      - ſtriatæ.
      - minus ſtriatæ. *Oſtrea.*
      - figura rhomboide. *Mytuli. Concha margaritifera.*
      - ſtriatæ auritæ. *Pectines.*
      - non auritæ. *Pectunculi.*
    - 2. hiantes. - - - *Solenes.*
  - III. Univalves.
    - 1. loco mobiles vertice integro. - - - *Patellæ.*
    - 2. loco fixo vertice aperto. *Balani.*

Incertæ claſſis. Concha anatifera.

l) Rob. Sibbaldi *Scotia illuſtrata. Edimburg. 1684. fol. Part. II. Lib. III. p. 26.*

IX.

Methodus Ph. Bvonnanni *m*).

1. Hic A. tres condidit conchyliorum claſſes: univalvium, non turbinatorum, bivalvium, & non turbinatorum, ſed partim aliena immiſcuit, partim neceſſaria omiſit. Sic in prima claſſe merito deſiderantur penicilli marini, & porcellaneæ, quas perperam ad turbinatas refert. Sic malo conſilio aurem marinam & nautilum huic primæ ſociavit claſſi, cum manifeſte ex turbinatorum gente ſint.

2. Qui malacoſtreis propriam adſerunt diſpoſitionem methodicam echinometra, pariter huc relata, ex claſſibus conchyliorum expungunt. Balani quoque huc non pertinent.

3. Secundæ claſſi male pholades conchasque anatiferas admiſcet, & in tertia vago & incerto ordine turbines & buccina recenſet.

	Genera.	Species.
I. Univalvia unica teſta circumtecta.	Teſta undique circumtecta: Echini.	
	Tegumento unico, foramine, fronte duobus vel quatuor corniculis armata: Turbinata.	Teſtæ Purpurarum.
II. Bivalvia binis valvis circumtecta.	Binis valvis in aliquibus perfecte clauſilibus, in aliquibus ore aliquantulum hiantibus: Balani, Tellinæ, Dactyli, Pectunculi, Concha margaritifera.	

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort *n*). unacum definitionibus generum & ſpecierum denominatione.

1. I. P. Tournefort vir ad hiſtoriæ naturalis incrementum natus egregium hoc ſyſtema in manuſcripto reliquit, &, cujus proprie anni proles ſit, non determino; cum nullibi, niſi in ſplendido Gvaltieri opere occurrat, multaque prorſus nova contineat: verbotenus illud deſcribere & in his tabulis delineare non vereor.

2. Præter novos terminos accuratis generum definitionibus omnes præcedentes auctores longe poſt ſe reliquit.

3. Quæ huic ſuæ diſpoſitioni methodicæ generalia præmiſit monita, pariter hic præmitto,,

Teſtacea appello quorundam animalium integumenta, quæ teſtæ ſeu lateris duritiem habent & in quibus tanquam in teſta animalia vivunt, quæ a græcis ob eam cauſam ὀϛρακόδερμα dicebantur.

Ex quibus patet, teſtudinem inter animalia teſtacea non recenſendam, cum hujus contextus ad cornu potius, quam ad teſtam accedat: teſta enim neſcio quid lapidei fragilis potius, quam ductilis ſignificat, ut in fictilibus obſervare eſt.

Teſtacea autem omnia, quæ hucusque in Muſæis Curioſorum adſervari & congeri ſolent, ad tres claſſes facile revocari poſſunt: hæc enim vel ſunt *monotoma*, vel *ditoma*, vel *polytoma*.

Monotoma appello, quorum teſta indiviſa eſt; *ditoma*, quæ geminis conſtant teſtis ad cardinem connexis, *polytoma* vero, quæ ex plurimis ſimul adnexis compinguntur.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia I. Teſtaceorum univalvium, quorum teſta ſimplex in os amplius effunditur: hujus genera ſunt: Lepas & Eruca.

Genera.

1. *Lepas*, Eſt teſtacei univalvis genus cujus os, quod latum eſt, ſenſim in conum anguſtatur Cotylidonis forma: hujus ſpecies ſunt:

Species.

a. Lepas (Rondeletii p. 4.) quæ lepas ſeu patella maris mediterranei dici poteſt: hujus maris ſcopulis adhæret omnibus.
b. Lepas, ſeu patella Cypria major, ſtriata. (Ionstoni.)
c. Lepas Indica, ſtriata, candicans, lituris ſpadiceis, imbricatim poſitis ornata, cum apice ſpadiceo.
d. Lepas Indica ſtriata & aculeata.
e. Lepas Indica ſulcata & tuberoſa.
f. Lepas ſtellata minor, candicans, lituris nigris variegata.
g. Lepas ſtriata minor apice perforato.

2 *Eruca*, teſtacei univalvis genus ſulcatum, coſta ſic prominente, labiisque eo modo undulatis, ut Erucam terreſtrem ſe contrahentem non male referat.

X. Me-

n) *Introductio ejus ex codice ms. a* Nic. Gvaltieri *in indice teſtarum conchyliorum exhibita, Florentiae* 1742. *fol. maj.*

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II, Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera. — **Species.**

1. Murex, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus eſt, ore anguſto ſeu longiori, helice vero, ſeu parte inferiori, quæ in cochleam intorquetur, breviori:

ex Muricibus vero, alius eſt alatus, alius aporrhais, ſeu hamatus, alius pyramidalis:

a) Murex alatus, cujus labium ſiniſtrum in alas explicatur: hujus ſunt

- α) Murex marmoreus. (Rondelet. 76.)
- β) Murex Americanus, craſſiſſimæ teſtæ.
- γ) Murex Americanus alter teſtæ mediæ.
- δ) Murex lacteus. (Rondelet. 78.)
- ε) Murex aculeatus. (Jonstoni.)

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
b) Murex aporrhais, ſeu hamatus differt ab alato, quod labium ejus ſiniſtrum in pinnas tenuetur ſulcatas, acutas & quandoque hamatas: hujus ſunt	α) Aporrhaïs (Rondel. p. 79.) β) Murex hamatus variegatus araneum referens.
c) Murex venereus, rima ſua ſeu ore anguſtiore conchæ venereæ fiſſuram æmulatur: hujus ſunt	α) Murex triangularis (Rondelet. 77.) β) Murex Americanus maximus Caſſedam referens.
d) Murex Pyramidalis a forma nomen ſuum deſumpſit; pyramidem enim ſeu conum repræſentat, neque recte a Rondeletio præſtantiſſimo viro Cochlea Cylindroides adpellari videtur: hujus ſunt	Cochlea Cylindroides (Rondel. 99.) cujus innumeræ ſunt varietates a colore petendæ.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt; plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
2.) *Buccinum*, Teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus eſt, quod os rotundius habet, quam murex; cochleam vero longiorem: hujus ſunt ſpecies	a.) Buccinum. (Rondelet. 81.) b.) Buccinum Orientale, teſta craſſiore. c.) Buccinum Americanum luteo pallore decolor. d.) Buccinum Americanum ex albo & ſpadiceo variegatum. e.) Buccinum variegatum exoticum. (Colvmn. 16.) f.) Buccinum hirſutum. (Colvmn. 12.) g.) Buccinum tenuiſſimæ teſtæ candicans & tuberculis notatum.
3.) *Buccino-murex*, ore ſuo muricem, helice vero buccinum æmulatur: hujus ſunt	a.) Buccino-murex ſpadiceus, vitta ex ruffo candicante inſignitus. b.) Buccino-murex ſpadiceus, ore anguloſo, helice undulata, vitta ex candido ruffeſcente notata. c.) Buccino-murex aculeis horridis ex nigro & albo ſordeſcens.
4.) *Purpura*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, cochleam terreſtrem æmulans, ſed in roſtrum ſulcatum & longum abiens: hujus ſunt	a.) Purpura. (Rondelet. 64.) b.) Purpura echinata. c.) Purpura echinata cinerea. d.) Purpura tuberoſa mire variegata.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent, & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt; plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
5.) *Buccino-purpura*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus parte ſuperna purpuram, inferna buccinum exhibens: hujus ſunt	a.) Buccino-purpura ore dentato, roſtro tenui rufeſcente. b.) Buccino-purpura roſtro breviore acuminato. c.) Buccino-purpura, tuberoſa & ſtriata.
6.) *Peribolus*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, ore minimo, helice vero longiſſima & tenuiſſima: hujus ſunt	a.) Peribolus candicans, ſtriatus. b.) Peribolus ſtria ſulcata in helicem contorta inſignitus. c.) Peribolus tuberoſus & aculeatus. d.) Peribolus ſpadiceus, helice candida, hamis concoloribus armata. e.) Peribolus helice in vittam compreſſa ex albo & purpuraſcente inſignitus. f.) Peribolus candidus, helice in vittam compreſſa, teſſellis amplioribus notatus.
7.) *Turbo*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, totum pene in cochleam, turbinibus ligneis, quibus pueri ludere ſolent, ſimillimum abiens: hujus os ſeu baſis lata & compreſſa eſt, quaſi ſeſſilis: hujus ſunt	a.) Turbo, maximus, Perſicus. (Colvmn. 60.) b.) Turbo, marmoreus, ſanguineis lituris, variegatus. c.) Turbo argenteus, ore aurito. d.) Turbo aculeatus, helice glauca. e.) Turbo radiatus, aureus. f.) Turbo radiatus, argenteus.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
8.) *Verticillus*, a Turbine vulgari differt, quod habet in baſi umbilicum in ſpiram contortum.	
9.) *Cochlea*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, ambitu ſubrotundo, nunc compreſſo, nunc ſphærico. Cochlea alia eſt terreſtris, alia marina, ſeu in mari degens:	
α.) Cochlea terreſtris nemini ignota, tenuioris eſt teſtæ, quam maritima, nitoreque illo argenteo caret, quo marina fulgere ſolet; hujus ſunt	a.) Cochlea cinerea, edulis, maxima. (Lister. 112.) b.) Cochlea vulgaris, major, falla, maculata & faſciata, hortenſis. (Lister. 113.) c.) Cochlea citrina, aut leucophæa. (Lister. 116.)

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent, & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera. / Species.

- 8.) Ceratites, cochleæ terreſtris genus, cornu Ammonis modo intortum: hujus ſunt
  - a.) Cochlea purpuram fundens. (Lister. 143.)
  - b.) Cochlea quædam terreſtris, compreſſa, de qua conſule Gesnervm.
- 9.) Cochlea marina terreſtrem craſſitie teſtæ ſuperat, fulget argenteo ſplendore, os & umbilicum habet diſtinctum: hujus ſunt
  - a.) Cochlea marina, argenteo nitore fulgens; nigris maculis notata.
  - b.) Cochlea marina maxima, tota argentea.
  - c.) Cochlea marina, maxima, teſta externe vireſcente.
  - d.) Cochlea marina, nigerrima, argenteis guttis inſignita.
- 10.) *Nerita*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, cochleæ adfine, dorſo convexo, ore ſemicirculari, utplurimum dentato: hujus ſunt
  - a.) Nerita dorſo ſtriato ex albo & nigro variegata.
  - b.) Nerita dorſo ſtriato ex albo & purpureo variegata.
  - c.) Nerita dorſo lævi mire variegata.
- 11.) *Auris Marina*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, quod auris humanæ partem exteriorem repræſentat: hujus ſunt
  - a.) Auris marina, teſta variegata.
  - b.) Auris marina, teſta echinata.
  - c.) Auris marina teſta candidiſſima.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II.

Monotoma ſpiralia convoluta, ſeu quæ cochleam interiorem habent vix conſpicuam: horum ſunt

Genera.	Species.
1.) *Concha venerea*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, cujus os pudendi muliebris fiſſuram exhibet, labiis ſeſe introrſum ſic convolventibus, ut ſpira ſit interior: hujus ſunt	a.) Concha venerea. b.) Concha faſciata. (Rondelet. 103.) c.) Conchæ venereæ quarta ſpecies. (Rondelet. 103.) d.) Concha venerea, baſi ſeſſili, teſtæ ſolidioris ſpadiceæ cum guttis dilutioribus. e.) Concha venerea oculata.
2.) *Concha Perſica*, teſtacei ſpiralis genus, cujus os ampliſſimum eſt, ſpira vero adeo parva, ut vix adpareat: hujus ſunt	a.) Concha Perſica major. (Ionstoni.) b.) Concha maxima Neritoides, exotica ſeu candida. (Colvmn. 69.) c.) Concha Neritoides altera minor variegata (Colvmn.)
3.) *Nautilus*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, Cymbium forma ſua referens, cujus puppis in arcum convolvitur: hujus ſunt	a.) Nautilus argenteus, teſtæ craſſioris. b.) Cochlea olearia antiquorum. (Rondelet. 69.) c.) Nautilus umbilicatus. d.) Nautilus teſtæ lævioris teſtacei polypi prima ſpecies. (Rondelet. 317.)

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

- Claſſis I. Teſtacea Monotoma.
  - Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.
    - Familia II
      - Monotoma ſpiralia convoluta, ſeu quæ cochleam interiorem habent vix conſpicuam: horum ſunt:
        - 4.) *Conchylium*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, cujus os longum, ſpira interior, baſis vero terebrata: hujus ſunt
          - a.) Concha Perſica terebrata Anglorum.
          - b.) Concha utroque latere ſe colligens.
    - Familia III. Teſtaceorum Fiſtuloſorum ſeu Tubuloſorum, quæ, ut ex nomine patet, fiſtulæ in modum tenuantur.
      - Monotoma Fiſtuloſa, fiſtulæ in modum tenuata, horum ſunt.
        - 1.) *Dentale*, teſtacei fiſtuloſi genus, cornu acutum, ſeu apri dentem repræſentans.
        - 2.) *Entale*, teſtacei fiſtuloſi genus, cornu obtuſum ſeu truncatum exhibens.
        - 3.) *Tubuli Marini*, teſtacei fiſtuloſi genus, tubulos ſerpentium more inflexos æmulans.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis II. Teſtacea Ditoma.

Ditoma habent duas teſtas vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.

Familia I. Teſtaceorum Ditomorum, quæ ex duabus teſtis ad cardinem articulatis compinguntur & arcte undique clauduntur: hujus ſunt

Genera. — **Species.**

- 1.) *Concha* teſtacei ditomi genus ex duabus teſtis ſubrotundis arcte ſe claudentibus & articulatis conſtans, quorum cardines mediam ſemper partem occupant: hujus ſunt
  - a.) Concha imbricata marmorea maxima.
  - b.) Concha imbricata variegata minor.
  - c.) Concha ſtriata. (Rondel. 32.)
  - d.) Concha echinata. (Rondel. 22.)
  - e.) Concha corallina. (Rondel. 25.)
  - f.) Concha rugata. (Rondel. 25.)
  - g.) Concha nigra. (Rondel.)
  - h.) Concha faſciata. (Rondel. 32.)
  - i.) Concha craſſæ teſtæ. (Rondel.)
- 2.) *Concula*, teſtacei ditomi genus a concha diverſum, quod ex duabus teſtis oblongis, cardine in extremo poſito conflatur: hujus ſunt
  - a.) Concha longa. (Rondel. 23.)
  - b.) Concha longa altera. (Rondel. 23.)
  - c.) Concha longa Oceanica.
  - d.) Concha rhomboides. (Rondel. 27.)
- 3.) *Oſtreum* teſtacei ditomi genus, teſtæ craſſioris orbiculatæ, compreſſæ, cardine medium occupante: hujus ſunt
  - a.) Oſtrea. (Rondel. 37.)
  - b.) Oſtrea ſylveſtria. (Rondel. 40.)
  - c.) Concha margaritifera.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis II. Teſtacea Ditoma.

Ditoma habent duas teſtas vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.

Familia I.

Genera.	Species.
4.) *Mytulus* teſtacei ditomi genus, cujus teſtæ una parte acutæ, altera ſubrotundæ ſunt, angulo obtuſo medium occupante, cartilagine non cardine connexæ, ab angulo acuto ad obtuſum protenſæ: hujus ſunt	a.) Mytulus. (Rondel. 46.) b.) Mytulus. (Rondel. 48.) c.) Mytulus teſta viridente. d.) Mytulus teſta Janthina.
5.) *Pinna*, quæ ſola magnitudine a Mytulo differt: hujus ſunt	a.) Pinna magna. (Rondel. 50.) b.) Pinna parva. (Rondel. 53.)
6.) *Perna* a cæteris ſuæ ſortis maxime differt, quod dactyli figuram habeat, & in ſaxo niduletur.	

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. TOURNEFORT.

Claſſis II. Teſtacea Ditoma.

Ditoma habent duas teſtas, vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.

- **Familia I.**

Genera.	Species.
7.) *Pholas*, teſtacei ditomi genus, cujus teſtæ ad cardinem duabus auribus ornantur: hujus ſunt	a.) Pecten. (RONDEL. 15.) b.) Pecten alter. (RONDEL. 17.) c.) Pecten teſta variegata tuberoſa. d.) Pecten teſta rubra. e.) Pecten teſta nigra.
8.) *Pectunculus* a pectine differt, quod aures habet inæquales, majorem unam, alteram minorem, vel quandoque unam tantum; hujus ſunt	a.) Pectunculus. (RONDEL. 18.) b.) Pectunculus candidiſſimus. c.) Pectunculus flaveſcens. d.) Pectunculus variegatus granulatus.

- **Familia II.** Teſtaceorum Ditomorum, quæ ſemper hiant: hujus ſunt

Genera.	Species.
1.) *Chama*, teſtacei ditomi genus ſubrotundum, lateribus ita ſinuatis, ut, etiam ſi claudantur, ſemper hient: harum ſunt	a.) Chamæ. b.) Chama nigra. (RONDEL. 14.) c.) Chama Glycimeris. (RONDEL. 13.)
2.) *Solen* teſtacei ditomi genus, novaculæ manubrium referens, anterius clauſum, ad latera hians: hujus ſunt	a.) Solen mas. (RONDEL. 43.) b.) Solen femina. (RONDEL 44.) c.) Solen teſta maxima candida. d.) Solen teſta minori nigricante.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis III. Teſtacea Polytoma.

Polytoma ſunt, quorum teſtæ ex pluribus partibus vel articulatæ, vel per cartilaginem connexæ ſunt.

Familia	Genera.	Species.
Familia I. Polytomorum Teſtaceorum, quorum teſtæ ex pluribus partibus articulatis compinguntur: hujus eſt	*Echinus*, teſtacei Polytomi genus, cujus partes per ſuturam articulantur & aculeis muniuntur: huius ſunt	a.) Echinus. (Rondel. 578.) b.) Echinometra. (Rondel. 581.)
Familia II. Polytomorum Teſtaceorum, quorum teſtæ per cartilaginem connectuntur: hujus eſt	*Balanus*, teſtacei polytomi genus, cujus partes per harmoniam articulantur: hujus ſunt	a.) Balanus. (Rondel. 29.) b.) Balanus minimus. (Rondel. 30.)

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii (o) vel potius D. D. Sipmanni; quæ in inſula Amboina reperiuntur.

1. Inſtructiſſimus Conchyliorum Collector, magis mercator quam litteratus, diu in patria Conchyliorum exoticorum vivens perfectum ſibi apparatum conquiſivit, cujus diſpoſitionem non tam ipſi, quam ejus amico D. D. Sipmanno, ut ex ipſo opere patet, tribuo.

2. Ipſa collectio ſua mole laborat ad perficiendos claſſium & generum ordines, nec non ſpecierum differentias, ceteroquin aptiſſima; ſi intelligentem habuiſſet diſpenſatorem.

Claſſis I. Univalvia, Turbinata.

Genera.	Species.
1.) *Nautilus*	a.) Nautilus major ſeu craſſus.
	b.) Nautilus tenuis, major & minor.
	c.) Cornu Hammonis.
	d.) Carina Holothuriorum.
2.) *Cochlea lunata.*	a.) Cochlea lunaris, major, auris Gigantum.
	b.) Cochlea lunaris, minor, cum quatuor varietatibus.
	c.) Cochlea laciniata. Lobbetjes.
	d.) Calcar.
	e.) Trochus.
	f.) Trochus granulatus.
	g.) Trochus longævus ſeu papuanus.
3.) *Cochleæ valvatæ læves*	a.) Vitellus. Dooyer.
	b.) Vitellus compreſſus.
	c.) Vitellus pallidus.
	d.) Albula.
	e.) Tenuis.
	f.) Gothica.
	g.) Fluviatilis ſeu rubella.
& *ſtriatæ.*	a.) Alpina.
	b.) Valvata ſecunda ſeu faſciata.
	c.) Valvata undulata.
	d.) Valvata granulata.
	e.) Valvata ſulcata, nigra.
	f.) Valvata ſulcata, alba.
	g.) Valvata compreſſa.
	h.) Valvata ſpinoſa.

(o) Georg. Eberh. Rumpfii *d'Amboinſche Rarityt-Kamer. Amſterdam* 1705. *p.* 167.

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii.

Classis	Genera.	Ordines.	Species.
Claſſis I. Univalvia Turbinata.	4.) *Caſſides.*	A. Tuberoſæ.	a.) Tuberoſa, Cornuta.
			b. Caſſis rubra.
			c.) — pennata.
			d.) — aſpera.
		B. Verrucoſæ.	a.) Verrucoſa, Ceramica.
			b. c. d.) Wydmondige Pimpeltje.
			e.) Kleine geelmonden.
			f.) Buccinum piloſum.
			g. h.) Ranula.
			i.) Knoddekens.
		C. Læves.	a.) Groote Wydmonders.
			b.) Caſſis Cinerea, lævis.
			c.) Areola.
			d. e.) Fimbriata, ſtriata.
			f.) Fimbriata, lævis.
		D. Murex.	g.) Murex, Blatta Byzantina.
			h.) Murex ſaxatilis.
			i.) Murex minor.
			l.) Schorpiœntje.
			m.) Gedroogde peeren.
			n.) Hauſtellum.
			o.) Tribulus.
	5.) *Cochleæ globoſæ.*		a.) Cochlea ſtriata, ſeu olearia.
			b.) Cochlea pennata.
			c.) Cochlea patula.
			d.) Rapa.
			e.) Bulla.
			f.) Cochlea imbrium.
			g.) Ficus.
			h.) Umbilicata.
			i.) Araularia maior & minor.
			l.) Serpentuli.
			m.) Cochlea terreſtris.
			n.) Cochlea lutaria.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia Turbinata.

Genera.	Species.
6.) *Turbines. Buccina.*	a.) Buccina Auruana.
	b.) Buccinum Tritonis.
	c.) Buccina tuberoſa.
	d.) Buccinum tuberoſum, rufum.
	e.) Pſeudopurpura *ſeu Fuſus.*
	f.) Fuſus.
	g.) Fuſus brevis.
	h.) Buccinum piloſum, primum & craſſum.
	i.) Buccinum piloſum, tenue.
	k.) Mitra Papalis.
	l.) Mitra Epiſcopi.
	m.) Turris Babylonica.
	n) Buccinum granulatum, planum.
	o) Buccinum granulatum, rotundum.
	p) Buccinum aculeatum.
	q.) Buccinum undoſum.
	r.) Buccinum lineatum.
	s.) Digitellus.
	t.) Turricula.
	v.) Turricula plicata.
	w) Turricula granulata.
	x.) Turricula filis cincta.
	y.) Buccinum anguloſum.
	z.) Buccinum ſcalare.
	aa.) Buccinum ſpirale.
	bb.) Buccinum foliorum.

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia Turbinata.

Genera. — Ordines. — Species.

- 7.) *Strombi.*
  - Simplices.
    - a.) Strombus primus ſeu ſubula.
    - b. c. d. e. f.) Strombus dentatus.
    - g. h.) Lanceatus.
    - i.) Granulatus.
    - l.) Chalybeus.
    - m.) Strombus caudatus, albus.
    - n.) Strombus caudatus, granulatus.
    - o.) Strombus Tympanorum.
  - Tuberoſi.
    - a.) Strombus tuberoſus.
    - b.) Strombus anguloſus.
    - c.) Strombus fluviatilis.
    - d.) Strombus paluſtris, ſeu lævis.
    - e.) Terebellum.
    - f.) Strombus Mangiorum.
- 8.) *Volutæ.*
  - a.) Cymbium.
  - b.) Meta Butyri.
  - c.) Voluta Muſicalis.
  - d.) Cereola.
  - e.) Voluta Tigerina.
  - f.) Nubeculæ.
  - g.) Veſpertilio.
  - h.) Harpa.
  - i.) Voluta marmorata.
  - l.) Voluta pennata.
  - m.) Voluta maculoſa.
  - n.) Voluta cinerea.
  - o.) Voluta ſpectrorum.
  - p.) Voluta maculoſa, granulata.
  - q.) Voluta filis cincta.
  - r.) Voluta filoſa.
  - s.) Voluta faſciata.
  - t.) Voluta arenata.
  - u.) Muſica ruſticorum.
  - v.) Grauwe Munnicken.
  - w.) Terebellum granulatum.
  - x.) Voluta fluviatilis.
- 9.) *Alatæ.*
  - a.) Harpago.
  - b.) Cornuta. Heptadactyli.
  - c.) Cornuta decumana.
  - d.) Cornuta millepeda.
  - e.) Cornuta nodoſa.
  - f.) Alata lata.
  - g.) Epidromis.
  - h.) Epidromis gibboſa.
  - i.) Epidromis minima.
  - l.) Lentiginoſa.
  - m.) Pugiles.
  - n.) Luhuana.
  - o.) Canarium.
  - p.) Canarium latum.

XI. Me-

Tom II. Nov: Act: N. C. Tab. VII.

ad Append. pag. 332. ad Obſerv LXXXIII. pag. 330. ad Append. pag: 335.

J: M: Stock ſculps

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia, Turbinata.

Genera.	Species.	
10.) *Porcellanæ.*	a.) Porcellana guttata.	h.) Talpa.
	b.) Porcellana montoſa.	i.) Carneola.
	c.) Concha teſtudinaria.	l.) Porcellana ſalita.
	d.) Argus.	m.) Porcellana litterata.
	e.) Groote ſchlange koppen.	n.) Porcellana lentiginoſa.
	f.) Kleine ſchlangen koppen.	o.) Variolæ.
	g.) Witte Jambœzen.	p.) Ovum.
11.) *Porcellanæ minores.*	a.) Thoracicum oculatum.	
	b.) — — ſtellatum.	
	c.) — — vulgare ſeu	Cauricium, *iſt die Muſchel zur Indianiſchen Scheide-Münze.*
	d.) — — quartum.	
	e.) Caſuaris *Eyers.*	
	f.) Dracæna.	
	g.) Blauwruggen.	
	h.) Iſabella.	
	i.) Kleine argus.	
	l.) Nuſſatellana granulata.	
	m. Globuli.	
	n.) Aſelli.	
	o.) Pediculus.	
12.) *Cylindri.*	a.) Cylinder porphyraceus.	g.) Kamelotjes.
	b.) — — niger.	h.) Blauwe droppen.
	c.) — — tertius.	i.) Groote Glimmetjes.
	d.) — — quartus.	k.) Kleine Glimmetjes.
	e.) — — quintus.	l.) Achaatjes.
	f.) Grauwe Monnicken.	m.) Cylinder lutarius.

Claſſis II. Conchæ Univalviæ.

Genera.	Species.	
1.) *Conchæ.*	a.) Lepas. Patella.	e.) Opercula Callorum.
	b.) Auris marina.	f.) Noote doppen.
	c.) Balani.	g.) Orlamjes.
	d.) Verruca teſtudinaria.	
2.) *Solenes.*	a.) Solen arenarius.	d.) Denticuli Elephantis.
	b.) — lignorum.	e.) Solen Petrarum.
	c.) — anguinus.	

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii.

Claſſis III. Teſtacea bivalvia.

Genera.	Species.
1.) *Chamæ ſtriatæ.*	a.) Chama aſpera ſquamata b.) — — litterata. c.) — — ſtriata. d.) Cardiſſæ. e.) Quadrans.
2.) *Chamæ læves.*	a.) Chama lævis. b.) — — lutaria. c.) — — optica. d.) — — circinata. e.) — — virgata. f.) — — litterata oblonga. g.) — — litterata rotunda. h.) — — pectinata. i.) — — ſcobinata. l.) Favus. m.) Lingua Tigerina. n.) Chama granoſa. o.) Remies. p.) Kapua.
3.) *Pectines. Pectunculi.*	a.) Pecten primus ſ. Jacobs ſchulpen. b.) Pecten ſecundus. c.) Pecten tenuis. d.) Amuſium. e.) Radula. f.) Pectunculus vulgaris. g.) Fragum. h.) Fragum album. i.) Pecten virgineus. l.) — — granoſus. m.) — — ſaxatilis. n.) — — bullatus. o.) Teſtæ. p.) Teſta pectinata.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumphii.

Claſſis III. Teſtacea bivalvia.

Genera.	Species.	
4.) *Tellinæ.*	a.) Tellina arenoſa.	
	b.) — — ſaxatilis.	
	c.) — — Gari.	
	d.) — — violacea.	
	e.) — — cultriformis.	
	f.) Lingua felis.	
	g.) Tellina virgata.	
	h.) — — lævis, alba, rotunda.	
	i.) Folium.	
	l.) Petaſunculus.	
	m.) — — ſtriatus.	
	n.) Vulſella.	
Solenes bivalvii.	a.) Ungues, Dactyli, Vaginæ.	
	b.) Roſtrum Anatis.	
	c.) Bia Catsjo.	
5.) *Muſculi. Mituli.*	a.) Muſculus anaſarcus.	e.) Pholas.
	b.) Mitulus vulgaris major.	f.) Avicula.
	c.) Mitellus ſaxatilis.	g.) Pholas lignorum.
	d.) Muſculus arenarius.	
6.) *Pinnæ.*	a.) Pinna oblonga.	
	b.) — lata.	
	c.) — alba.	
7.) *Oſtreæ.*	a.) Oſtreum radicum, ſeu lignorum.	f.) Oſtreum echinatum.
	b.) — — palorum.	g.) — — Perlarum.
	c.) — — ſaxatile.	h.) — — diviſum.
	d.) — — placentiforme, ſeu ephippium.	i.) — — tortuoſum.
	e.) — — plicatum.	l.) — — electrinum.
		m.) Mitella.
		n.) Langhalſen.

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii (p).

1. Hunc ante virum neminem invenimus, qui conchylia per inferiora genera tam accurate ex valvarum numero, turbinum varietate, & ſuperficierum conditione digeſſit.

2. Ejus tamen in ordinandis teſtaceis methodus, longe abeſt, ut omnium palato arriſerit, ut potius acerrimos cenſores invenerit. *Celeberr.* D. Fischeri (q) ſequens eſt de hac methodo judicium: Langius Tournefortii methodum botanicam imitatus videri poterat accuratior, ſed in definiendo, examinando & diſponendo valde eſt proletarius, differentiis obſcuris, negativis longe petitis utitur, conchas anatiferas male cochleis annumerat, ex umbilicis marinis Buonanni incaute cornua Ammonis facit. Taceo miram ſpecierum confuſionem, quæ inutilem Langii laborem demonſtrabit, ſecundum ejus conſilia theſaurum teſtaceorum diſpoſituro.

3. Acrem nimis ego hanc judico eſſe cenſuram. Licet enim erraverit in diſponendis conchis anatiferis & umbilicis marinis, imo male fecerit, nautilum & cornua Ammonis ex turbinatis excludere: negari tamen nequit, ipſum multa præſtitiſſe in anteceſſorum methodis nondum enucleata, neque cenſorem exiſtimo humani aliquid a ſe alienum reputaſſe.

4. Diſtinxit totam methodum in tres generales partes, quarum unaquæque ſuas recondit claſſes, ſectiones & genera; generum definitiones ubique ſuppeditavit.

Pars I. Teſtacea marina Univalvia non turbinata.	Claſſis I. Teſtacea marina univalvia non turbinata & in ſe non contorta.	Sectiones.	Genera.
		A. nullo modo contorta, vel ſolummodo in ſummo apice tantillum incurvata.	1.) Valva ſuperius convexa ac frequentius clauſa ſubtus concava & aperta mobili. *Patella.*
			2. Valva ſuperius aperta & concava inferius clauſa & immobili. *Balani.*

XII. Me-

(p) Car. Nic. Langii *methodus nova teſtacea marina in ſuas claſſes, genera & ſpecies diſtribuendi. Lucern* 1722. 4. (q) *Erudit. Lipſ.* 1733. p. 490.

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii.

Pars I. Teſtacea marina Univalvia non turbinata.

Claſſis I. Teſtacea marina univalvia non turbinata & in ſe non contorta.

Sectiones. — Genera.

B. in ſe contorta & tubuli inſtar concava. Tubuli marini.

1.) Tubuli marini in una tantum extremitate leviter incurvati ex altera parte recti. *Penicilla.*
2.) Tubuli marini inſtar dentium leviter tantum arcuatim incurvati, & verſus unam extremitatem acuminati. *Dentales.*
3.) Tubuli marini notabiliter incurvati & radicum in modum varie inflexi. *Tubuli radiciformes.*
4.) Tubuli marini incurvati vermium in modum formati & intorti. *Tubuli vermiculares.*

Claſſis II. Teſtacea marina univalvia, non turbinata in ſe contorta, ita, ut eorum ſpiræ non promineant.

A. in ſe tranſverſim vel oblique ſecundum longitudinem contorta.

1.) Tranſverſim contorta circumvolutionibus nulla ex parte prominentibus. *Nautili.*
2.) Oblique ſecundum longitudinem contorta, circumvolutionibus nullo modo prominentibus. *Nuces marinæ.*

B. ita ſecundum longitudinem contorta, ut circumvolutiones non appareant, ſed adſit rima anguſta dentata vel ſtriata, vel lævi. Porcellanæ.

1.) Nec ſpiralia, nec fimbriata, nec thoracica, ſed integra. *Porcellanæ vulgares.*
2.) Baſi fimbriata, extremitate denſior. *Porcellanæ fimbriatæ.*
3.) Interna ſpira exterius tantillum apparente. *Porcellanæ ſpirales.*
4.) Baſi prominente tumida leviter tuberoſa. *Porcellanæ thoracicæ.*
5.) Rima anguſta nec ſtriata, nec dentata, in utraque extremitate clauſa. *Porcellanæ minores integræ.*

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii.

Pars I. Teſtacea marina, univalvia, non turbinata.

- **Claſſis II.** Teſtacea marina, univalvia, non turbinata, in ſe contorta, ita, ut eorum ſpiræ non promineant.
  - **Sectiones.** C. Serpentum more ita in ſe contorta, ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant, & tamen in utroque latere appareant. Cornua Ammonis.
    - **Genera.**
    - Cornua Ammonis unita.
      - 1.) Orbis externi amplitudine & craſſitie reliquis interioribus proportionata. *Cornua Ammonis unita proportionata.*
      - 2.) Orbis externi amplitudine improportionata. *Cornua Ammonis anomala.*
    - Cornua Ammonis diviſa.
      - 1.) Simpliciter diviſa orbi exteriori ſeparato. *Cornua Ammonis ſimpliciter diviſa.*
      - 2.) Omnibus orbibus a ſe invicem ſeparatis. *Cornua Ammonis integre diviſa.*

Pars II. Cochleæ Marinæ.

- **Claſſis I.** Cochleæ marinæ longæ.
  - A. Cochleæ marinæ longæ, ore, labiis rectis.
    - 1.) Cochleæ marinæ a baſi in acumen deſinentes. *Cochleæ pyramidales.*
    - 2.) Ore pyramidalium magis dilatato æqualiter fere craſſæ & latæ. *Cochleæ cylindroideæ.*
  - B. Cochleæ longæ, pyriformes.
    - a. minores.
      - 1.) Circa baſin leviter ventricoſæ & in acumen deſinentes. *Cochleæ longæ pyriformes minores vulgares.*
      - 2.) Labio ſiniſtro rugoſo & intorto circa medium leviter ventricoſæ acumine obtuſo integro. *Cochleæ longæ pyriformes minores intortæ integræ.*
      - 3.) Omnia prioris ſummitas ſulco notata. *Cochleæ longæ pyriformes majores intortæ & ſulcatæ.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars	Claſſis	Sectiones.	Genera.
Pars II. Cochleæ Marinæ.	Claſſ. I. Cochl. marinæ longæ.	B. Cochleæ longæ, pyriformes.	b.) majores.
			1.) Baſi leviter ventricoſa acumine tenuiori. *Cochleæ longæ pyriformes majores, vulgares.*
			2.) Baſi leviter ventricoſa acumine obtuſo integro. *Cochleæ longæ pyriformes majores, intortæ integræ.*
			3.) Baſi leviter ventricoſa, ſulco donatæ, æqualiter craſſæ. *Cochleæ longæ pyriformes majores intortæ cylindroideæ.*
	Claſſis II. Cochleæ Canaliculatæ.	A. Cochleæ canaliculatæ rectæ.	1.) Ore elongato anguſtiore. *Cochleæ canaliculatæ rectæ tenuiores.*
			2.) Ore elongato ampliore. *Cochleæ canaliculatæ rectæ craſſiores vulgares.*
			3.) Ore ex latere ſiniſtro labioſo e pluribus laminis ſibi impoſitis. *Purpuræ rectiroſtræ.*
		B. Cochleæ canaliculatæ incurvatæ.	1.) Canaliculo introrſum incurvato. *Cochleæ canaliculatæ introrſum incurvatæ.*
			2.) Canaliculo extrorſum incurvato. *Cochleæ canaliculatæ extrorſum incurvatæ vulgares.*
			3.) Extrorſum incurvatæ prope ſummitatem ſulcatæ & auritæ. *Murices.*
			4.) Aure magis expanſa criſpa & concava aut in appendices canaliculatas ungulorum inſtar abeunte. *Cochleæ muriciformes inſigniter criſpatæ vel ungulatæ.*
			5.) Ore in latere ſiniſtro labioſo, ſtriato, rugoſo, e pluribus laminis formato. *Purpuræ curviroſtræ.*
			6.) Canaliculo ſiniſtrorſum reflexo ac depreſſo, dextro oris labio fimbriato dentato, ſiniſtro labioſo ſtriato, teſta pone labium ſiniſtrum fimbria & pericoclio inſtructa. *Cochleæ caſſidæformes umbilicatæ.*
			7.) Umbilicato umbonatæ oris ſiniſtro labio tenuiſſime labiato. *Caſſidæ.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis III. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul elongatis, prima ſpira notabiliter ventricoſa. Buccina.

Sectiones. — Genera.

- **A. Buccina parva.**
  - a. Ore ſuperius aperto acuminato. *Buccina parva pruniformia acuminata.*
  - b.) Ore aperto in canaliculum abeunte. *Buccina parva pruniformia canaliculata.*
  - c.) Ore canaliculato incurvato. *Buccina parva curviroſtra.*
  - d.) Ore aperto ſulcato. *Buccina parva ſulcata.*
  - e.) Ore aperto ſulcato & canaliculato. *Buccina parva ſulcata & canaliculata.*
  - f.) Ore perpendiculari & integro. *Buccina parva integra ore perpendiculari.*
  - g.) Ore obliquo. *Buccina parva integra ore obliquo.*
- **B. Buccina majora.**
  - a.) Ore ſimplici in canaliculum roſtratum abeunte. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore ſimplici.*
  - b.) Ore labioſo. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore labioſo.*
  - c.) Ore labioſo. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore labioſo fimbriata.*
  - d.) Ore ad plauſum aperto canaliculato ſulcato. *Buccina majora canaliculata & ſulcata.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis IV. Cochleæ marinæ ore & mucrone elongatis, prima ſpira notabiliter anguſtiori quam in Buccinis. Strombi.

Sectiones.	Genera.
A. Strombi ore ſuperius aperto.	a.) Strombi ore ſuperius aperto. *Strombi canaliculati acuminati.*
	b.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore ſimplici.*
	c.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore anguloſo.*
	d.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore labioſo.*
	e.) — — — — *Strombi ſulcati vulgares.*
	f.) — — — — *Strombi ſulcati labioſo ore.*
B. Strombi integri.	a.) Strombi integri. *Strombi integri vulgares ſeu ore ſimplici.*
	b.) — — — *Strombi integri ore labioſo.*
	c.) — — — *Strombi integri ore fimbriato & dentato.*

Claſſis V. Cochleæ marinæ ore admodum brevi mucrone inſigniter elongato. Turbines. Trochi.

Sectiones.	Genera.
A. Turbines aperti.	a.) Ore ſuperius lato. *Turbines aperti, lati.*
	b.) Ore oblongo aperto acuminato. *Turbines aperti, acuminati.*
	c.) Ore in canaliculum rectum elongatum abeunte. *Turbines aperti, canaliculati recti roſtri.*
	d.) Ore obliquo canaliculo oblique ſiniſtrorſum incurvato. *Turbines aperti, canaliculati oblique incurvati.*
	e.) Ore aperto ſulcato. *Turbines aperti ſulcati.*
B. Turbines integri.	a.) Ore clauſo integro. *Turbines integri.*
	b.) Ore integro acuminato. *Turbines integri acuminati.*
	c.) Ore integro fimbriato. *Turbines integri fimbriati.*
C. Cochleæ ore brevi, baſi lata in mucronem rectilineum conoideum abeunte.	a.) Ore anguſto & horizontaliter compreſſo. *Trochi ore anguſto & horizontaliter compreſſo.*
	b.) Ore ampliore & ſubrotundo. *Trochi ore ampliore & ſubrotundo.*

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis VI. Cochleæ marinæ breviores ore & mucrone contractis.

Sectiones.	Genera.
A. Cochleæ breviores ore & mucrone proportionatis.	a.) Ore & mucrone proportionatis. *Cochleæ trochiformes.* b.) — — — — *Cochleæ marinæ terreſtriformes.* c.) — — — — *Cochleæ depreſſæ.*
B. Cochleæ breviores perpendiculariter anomalæ.	a.) Perpendiculariter anomalæ. *Neritæ.* b.) — — — — *Cochleæ umbilicatæ foramine ſpirarum ſemicirculari.* c.) — — — — *Cochleæ umbilicatæ foramine ſpirarum rotundo.*
C. Cochleæ breviores horizontaliter anomalæ.	a.) Horizontaliter anomalæ. *Cochleæ planæ.* b.) — — — *Aures marinæ.*
D. Cochleæ priorum cochlearum opercula.	a.) Opercula cochlearum minimarum ſubrotunda. b.) Opercula cochlearum minimarum oblonga. *Ungues marini.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars	Claſſis	Sectiones.	Genera.
Pars III. Conchæ Marinæ.	Claſſis I. Conchæ æquilateræ.	A. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ, cardine notabili umbone donato & recta incurvato.	a.) Subrotundæ vulgares incurvatæ. b.) Subrotundæ cordiformes umbone cardinum diducto. *Bucardia.* c.) Cordiformes æquilateræ umbone cardinum unito.
		B. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ cardine denticulatim unito, ora teſtæ crenata. *Conchæ craſſæ.* b.) Cardine aurito teſta ſtriata, rugoſa. *Pectines tenues.* c.) Teſta elongata auribus inæqualibus ſtriis tenuioribus. *Pectunculi.* d.) Striis craſſioribus, teſta interne canaliculata. *Conchæ pectiniformes æquilateræ ſubrotundæ.* e.) A cardine ad oram magis contractæ.
		C. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ vulgares. b.) Umbone eminentiore foſſulam cordiformem ſua curvatura formante. *Chamæ æquilateræ.*
		D. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundulæ. b.) Compreſſæ teſta tenuiore cardine magis contracto. *Tellinæ æquilateræ.*
		E. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ cardine umbone deſtituto.	a.) Teſta tenuiſſima cardine per harmoniam unito. *Pinnæ rectæ.* b.) — — — — — — — *Pinnæ incurvatæ.*

XII.
Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars III. Conchæ Marinæ.

Claſſis II. Conchæ inæquilateræ.

Sectiones.	Genera.
A. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, notabiliter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ vulgares. b.) Cordiformes umbone cardinum diducto. *Conchæ cordiformes.* c.) Umbone cardinum unito. *Conchæ cordiformes.*
B. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, mediocriter vel leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ. *Concha margaritifera.*
C. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ triangulares vulgares. b.) — — — — *Chamæ inæquilateræ.* c.) Quadrilateræ ventricoſæ. *Conchæ rhomboidales.*
D. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ. b.) Conchæ pectiniformes inæquilateræ triangulares. c.) — — — — — — — *Tellinæ inæquilateræ.* d.) Inſigniter ventricoſi triangulares. *Conchæ Tellinæformes.* e.) A cardine ad oram anguſtiores. *Muſculi.* f.) Cardine in extremitate unius lateris ſito ad oram anguſtiores. *Conchæ longæ.* g.) A cardine ad oram admodum anguſtæ, inæquilateræ, extremitate hiantes. *Conchæ ſoleneformes.* h.) Rugoſæ, ventricoſæ a cardine acuminato ad oram ſubrotundam & latam productæ. *Mytuli.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii

Pars	Claſſis	Sectiones.	Genera.
Pars III. Conchæ Marinæ.	Claſſis II. Conchæ inæquilateræ.	E. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & oblique incurvatæ, ſtructura & ſtriis peculiaribus.	a.) Triangulares rugoſæ ſtriis denſiſſimis & laminis imbricatim poſitis. *Conchæ imbricatæ.*
			b.) Admodum elongatæ cardine e latere longiore per harmoniam unito, altero breviſſimo aperto, teſta dupliciter extrorſum replicata & celluloſa. *Pholades.*
			c.) Ventricoſæ ſtriis teſtæ filamentis longis donatis. *Dactyli.*
			d.) Striis transverſis in aculeos abeuntibus cardine per gynglimum unito. *Hyſteroconchæ.*
			e.) Inſtar alæ expanſæ. *Conchæ Aliformes.*
			f.) Figuræ quadratæ. *Conchæ quadratæ.*
		F. Conchæ marinæ inæquilateræ non umbonatæ cardine umbone deſtituto.	a.) A cardine tantillum profundiori ad oram anguſtiſſimæ uno latere elongato, altero breviſſimo. *Solenes.*
			b.) Structura peculiari.
	Claſſis III. Conchæ anomalæ ſ. valvis inæqualibus.	A. Conchæ marinæ anomalæ umbonatæ & auritæ.	a.) Teſta valida inſigniter ventricoſa ſtriis latiſſimis. *Pectines anomali.*
			b.) Teſta craſſiore umbone cardinis interne validiſſimo. *Spondyli.*
		B. Conchæ marinæ vix aut irregulariter tantum umbonatæ rugoſæ.	a.) Cardine per ſimplicem gynglimum unito. *Oſtrea vulgaria.*
			b.) Cardine per denticulos ſimul unito. *Oſtrea denticulata ſeu crenata.*
			c.) Cardine intus apophyſi rugoſa inſtructo. *Oſtrea roſtrata.*
			d.) Structura vel ſtriis peculiaria. *Oſtrea peculiaria.*

XIII.

Methodus Teſtaceorum Joh. Chr. Kundmanni. (r)

1. Clariſſimus Auctor compendioſam exhibet methodum ſed in ſubdiviſione generum quorundam nimis prolixus eſt, & in claſſe ſecunda bivalvia cum univalvibus perperam conjungit.

2. Definitiones generum ſatis accuratæ ſunt, in definiendis ſpeciebus brevem nimis ſe geſſit.

Clavis methodi.

Claſſis	Genus	Definitio	Species
Claſſis I. Teſtacea univalvia non turbinata.	Genus.	I. Def. Teſtacea marina univalvia valde ventricoſa & ita in ſe transverſim contorta, ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant, & nullo modo vel vix appareant.	1. *Nautili. Schiffküttel.*
	Genus.	II. Def. Teſtacea univalvia marina in formam coni faſtigiata non turbinata & in ſe non contorta, nullo modo vel ſolummodo in apice tantillum incurvata valva ſuperius convexa ac frequentius clauſa ſubtus vero concava & aperta mobili.	2. *Patellæ. Schüſſel-Muſchel.* 3. *Spondyli. Stein-Auſtern.* 4. *Aures marinæ.* 5. *Umbilici marini.*

XIII. Me-

(r) Joh. Christ. Kundmann. *Promptuarium rerum naturalium & artificialium &c, Wratislav.* 1726. 4*to.*

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis	Genus	Ordo	Characteres	Nomina
Claſſis I. Teſtacea univalvia non turbinata.	Genus. III.	Ordo. I.	Teſtacea canaliculata recta, brevia, ſtructuræ tenuis ore frequenter anguſtiore adnata ſuper ſaxa & oſtreorum teſtas.	6. *Balanorum teſtæ ſeu calyces. Zahn-Muſchel.*
		II.	Teſtacea univalvia intus cava vermium in modum formata varie incurvata inflexa ac intorta.	7. *Tubuli vermiculares. Wurmformichte Meer-Röhrchen.*
Claſſis II. Teſtacea Bivalvia.	Genus. I.	Ordo. 1.	Teſtacea valvis æqualibus æquilateris mediocriter vel leviter umbonatis & incurvatis cardine denticulatim unito teſta craſſiore.	*Conchæ. Meer-Muſcheln.*
		2.	Teſtacea bivalvia cardine per ſimplicem ginglymum unito.	*Oſtreæ. Auſtern.*
		3.	Teſtacea bivalvia valvis æqualibus inæquilatera leviter umbonata, rugoſa & ventricoſa a cardine ſenſim contracto & acuminato ad oram ſubrotundam & latam longe productæ.	*Mytuli. Mieß-Muſcheln.*

XIII. Me-

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis	Genus	Ordo	Deſcriptio	Nomen
Claſſis II. Teſtacea Bivalvia.	Genus. I.	Ordo. 4.	Teſtacea bivalvia ſeu conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ cardine umbone deſtituto.	*Pinnæ. Steck - Muſcheln.*
		5.	Teſtacea marina univalvia in ſe non contorta nec incurvata valva ſuperius aperta & concava, inferius vero clauſa & immobili.	*Balani. Meer - Eicheln.*
		6.	Teſtacea marina ſeu conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, non umbonatæ, rectæ, a cardine tantillum profundiore ad oram anguſtiſſimæ, atque uno latere maxime elongato, altero vero breviſſimo, utroque autem in ſua extremitate incluſili ſeu aperto ac hiante.	*Solenes. Nagel - Muſcheln.*
	Genus. II.		Conchæ auritæ valvis diſſimilibus una plana altera concava mediocriter vel leviter umbonatæ, magis vel minus rugoſæ ſtriis canaliculatis latioribus ac compreſſis ſeu quaſi undulatis conſpicuæ.	*Pectines. Jacobs-Muſcheln.*
	Genus. III.		Conchæ tenuioris teſtæ minus concavæ, figura ab una cardinis parte longiore ab altera breviore, figura fere rhomboidea, læves aliæ, aliæ ſtriatæ.	*Tellinæ. Tell - Muſcheln.*

XIII. Me-

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis III. Teſtacea Univalvia Turbinata.	Genus	I. Teſtacea marina univalvia turbinata, figura ſua cochlearum in modum intorta ita, ut intima eorum ſpira aliquo ſaltem modo promineat & producatur.	*Cochleæ. Meerſchnecken.*
	Genus	II. Cochleæ marinæ ore admodum parvo ſuperius mucrone omnium longiſſimo.	*Turbines. Schraub-Hörner.*
	Genus	III. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul longe elongatis & prima ſpira notabiliter anguſtiore quam in Buccinis.	*Strombi. Schraub-Schnecken.*
	Genus	IV. Cochleæ pyramidales baſi volutarum ad inſtar Jonicarum vel Corinthiacarum in ſpiras convolutæ ore longiſſimo.	*Cylindri. Cylinder-Schnecken.*
	Genus	V. Cochleæ æquali craſſitie in longum productæ ore longiſſimo in baſi vero mucronem turbinatum referentes.	*Turbines cylindroides. Cylindriſche Schrauben-Hörner.*
	Genus	VI. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul elongatis prima ſpira notabiliter ventricoſa.	*Buccina. Kinckhörner.*

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis III. Teſtacea Univalvia Turbinata.			
	Genus	VII. Cochleæ canaliculatæ extrorſum incurvatæ, mucronatæ vel tuberoſæ prope ſummitatem & latere dextro ſulcatæ & auritæ.	*Murices. Stachel-Schnecken.*
	Genus	VIII. Cochleæ canaliculatæ craſſiores ore ex latere ſiniſtro labioſo e pluribus laminis ſibi invicem impoſitis, cochleatæ, ſtriatæ & rugoſæ.	*Purpuræ. Purpur-Schnecken.*
	Genus	IX. Teſtacea marina univalvia non turbinata ſed ita in ſe ſecundum longitudinem contorta ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant apertura rimæ inſtar anguſta dentata vel ſtriata quandoque etiam lævi ac per baſin extenſa.	*Porcellanæ ſ. Venereæ. Porcellan-Schnecken.*
	Genus	X. Cochleæ marinæ breviores perpendiculariter anomalæ paucis ſpiris & mucrone vel umbone parum aut nihil eminentibus, ore falcato.	*Neritæ. Fiſch-Mäuler.*

XIV.

Methodus Teſtaceorum FRANC. VALENTIN (s) quondam verbi div. Præconis in Inſula Amboina.

1. In figuris Auctor exquiſito labore confectis Rumphio ad latus ponitur merito, ſed in quærenda diſpoſitione conchyliorum ſollicitus non fuit, dum totus methodum Buonnanni IX. ſequitur.

(s) *Oud en nuw Oſtindien P. III. Tom. 2. Amſt.* 1726. *fol.*

XV.
Methodus Teſtaceorum Joh. Ern. Hebenstreit (t).

§. 1. Cl. Auctor diſtinguit inter *teſtacea* & *conchylia*, & notionem generaliorem tribuit prioribus, quia & malacoſtria & oſtracodermata; conchylia vero ſola oſtracodermata ſub ſeſe comprehendunt, ſed non magni momenti mihi videtur hæc diſtinctio, ſi viciſſim conſidero & perpendo ſub notione teſtæ & duram & mollem teſtam intelligi poſſe.

§. 2. Porro echinometra ex conchyliis excludit 1) quia eorum cruſta eſt pars animalis, quam deponere neſcit; 2) quia motu gaudet greſſili, cum ſerpant conchylia pedibus deſtituta.

Claſſis I. Univalvia, irregularia.
- Gen. I. Globoſa. — *Balani.*
- II. Tortuoſa. — *Vermiculi.*

Claſſis II. Univalvia regularia, quæ ſpira carent.
- A. longiora
  - α. parum incurvata — *Dentalia.*
  - β. recta — *Penicilli*
- B. latiora — *Patellæque.*
  ſunt:
  - α. vertice perforato
  - β. vertice integro
    - a. vertice obtuſo
      - 1. margine æquali
      - 2. margine inæquali
        - 1) figuræ ſtellatæ
        - 2) figuræ incertæ
    - b. vertice acuminato
      - 1. recto
      - 2. inflexo
- C. rotunda
  - α. rima laxa non dentata — *Bullæ.*
  - β. rima anguſta & dentata — *Venereæ* ſeu *Porcellanæ.*
    - a. minores
      - 1. unicolores
      - 2. ſtriatæ
      - 3. maculatæ
    - b. mediocres
    - c. majores

XV. Me-

(t) Jo. Ernst. Hebenstreit *diſſ. de ordinibus Conchyliorum methodica ratione inſtituendis. Lipſ.* 1728. 4*to*.

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis III. Univalvia regularia, quæ ſpira gaudent magis turbinata, turbine per totum excurrente.

A. ore minus patulo	
α. figuræ conicæ	
a. elatioris	*Trochi.*
b. depreſſioris umbilicatæ	*Helices* ſeu *Labyrinthi.*
β. figuræ rotundæ	*Cochleæ turbinatæ, Cornua Hammonis.*
γ. figuræ longioris	*Strombi.*
δ. figuræ longiſſimæ,	*Tubus, Teleſcopium, Fiſtula.*
B. ore magis patulo	
α. longiora ſeu	*Buccina.*
a. minora	
b. mediocria	
c. majora	
β. globoſa	
a. minus globoſa	*Neritæ, Cochleæ globoſæ, valvatæ.*
b. magis globoſa.	
1. turbinibus extus apparentibus	
1) fortius turbinata	*Serpentuli.*
2) levius turbinata ſeu	*Cochleæ.*
a. vertice obtuſo	
b. vertice acuminato	
1. majores	
2. minores.	
2. turbinibus intus latentibus,	*Nautili.*
a. opaci	*Nautilus argenteus.*
b. pellucidi	*Nautilus papyraceus.*

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis IV. De vertice tantum Turbinata, ore per totum hiante, turbinibus oblique flexis.

Caſſides.
- A. Aſperæ
  - a. muricatæ
    - α. non caudatæ
      - 1. ramoſæ
      - 2. tuberoſæ
    - β. caudatæ
      - 1. ſpinoſæ
      - 2. verrucoſæ
      - 3. tuberoſæ
  - b. alatæ
    - α. vertice extra alam prominente
      - 1. ala ad tergum reclinata
        - 1) acuminata
        - 2) obtuſa
          - a. læviores
          - b. aſperiores
            - α. per totum
            - β. vertice tantum
              - 1. verrucoſo
              - 2. echinato.
      - 2. ala cum baſi continua
        - 1) ala diviſa
        - 2) ala integra
          - a. vertice verrucoſo
          - b. vertice echinato.
    - β. vertice inter alas deliteſcente, nodoſæ ſeu cornutæ.
      - 1. nodis longioribus, mares
      - 2. brevioribus, fœminæ
  - c. ſulcatæ
    - α. margine dentato & integro
    - β. margine dentato fimbriato
    - γ. margine non dentato æquali.

XV. Me-

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis IV. De vertice tantum Turbinata, ore per totum hiante, turbinibus oblique flexis.

- d. cancellatæ
- e. granulatæ
- f. ſpinoſæ
- g. caudatæ
- h. verrucoſæ
- i. tuberoſæ.

B. Læves
- a. per totum læves
- b. ventre tantum læves vertice aſpero
  - α. minores
  - β. majores.

Claſſis. V. Univalvia vertice tantum Turbinata, ore per totum hiante, ſpiris circa centrum flexis.

A. Figuræ conicæ, Volutæ conicæ
- a. vertice plano æquabili, *Literatæ.*
- b. vertice prominentiore, *Metæ butyri.*
- c. vertice roſtrato, *Muſicæ, Veſpertilion.*

B. Figuræ cylindraceæ
- a. ventre amplo
  - α. vertice depreſſo, corpore læves.
    - 1. vertice coronato *Cymbium.*
    - 2. vertice non coronato *Rhombi*, List. *Har-*
  - β. vertice prominente, *pæ.*
- b. ventre compreſſo
  - α. majores
    - 1. tigerinæ
    - 2. pennatæ
    - 3. ſquammatæ & variegatæ.
  - β. minores, Cylindri proprie ſic dicti
    - 1. non dentati
    - 2. dentati, margine plicato.

Claſſis VI. Minus turbinata ſpira unica brevi.

Aures marinæ

A. Foraminibus pertuſis
- a. in verticem deſinentibus
- b. planis

B. Foraminibus obliteratis

XV. Me-

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis VII. Bivalvia valvis per ginglymum connexis.	A. Corpore craſſo	
	α. rotundiores,	*Chamæ.*
	β. longiores,	*Mytuli.*
	B. Corpore tenuiori	
	α. rotundiores,	*Tellinæ.*
	1. margine non dentato	
	2. margine ſerrato.	
	β. longiores	
	1. latiores,	*Pinnæ.*
	2. anguſtiores,	*Solenes.*
	γ. inæquales,	*Mitella, Vomer, &c.*

Claſſis VIII. Bivalvia per ginglymum cohærentia.	Valvis ſupra cardinem recurvis.	
	A. Cavitate ſphærica	
	a. valvis arcte clauſis,	*Pectunculi.*
	α. aſperi	
	β. læves.	
	b. valvis in rimam hiantibus,	*Conchæ.*
	α. læves,	*Bucardium.*
	β. aſperæ,	*Venereæ.*
	B. Cavitate compreſſa	
	a. rotunda,	*Corculum, Fragum.*
	b. naviculari,	*Naviculæ.*

A. Articulatione extus apparente ſeu auriti	
a. teſtis diſſimilibus,	*Pectines eremitarum.*
b. teſtis ſimilibus,	*Pectines minores.*
α. auribus æqualibus.	
β. auribus inæqualibus.	
B. Articulatione plana, ſed tecta,	*Oſtreæ.*
a. rugoſæ.	
b. aculeatæ,	
c. læves.	

XVI. Me-

XVI.

Methodus Teſtaceorum Joh. Phil. Breynii (u).

§. 1. Cl. Auctor jure quidem ex conchyliorum ordine derivat Belemnites, ſed quia hæc petrefacta conchylia hactenus fruſtra quæſita ſunt inter teſtacea marina quæ littora maris tegunt, pelagia potius & in abyſſo maris latitare videntur, quorum ſtructura an ex petrefactis ſpeciminibus tam clare explicari poſſit, valde dubito: idem fere dixerim de Orthoceratitibus.

Teſtacea

I. tubuloſa, quæ tubuli in modum excavata ſunt

A. Monothalamia, quæ unicam tantum habent cavitatem continuam, ſeu thalamum, quem occupat totum animalis portio mollis, ut *Tubulus*, *Cochlidium.*

B. Polythalamia, quorum cavitas in varias cavitates, ſeu thalamos, mediantibus diaphragmatibus pariter teſtaceis dividitur; extimo thalamo animali receptaculum præbente, ceteris vacuis, ſed ſiphunculo ſenſim gracileſcente ad apicem usque perviis.

II. vaſculoſa, quæ vas, vel vaſculum quoddam repræſentant, plus minus excavatum.

A. Simplicia, quæ unica Teſta continua conſtant, ut *Lepas.*

B. Compoſita, quæ ex pluribus una portionibus componuntur, ut *Concha*, *Conchoides*, *Balanus* & *Echinus.*

(u) Joh. Phil. Breynii *diſſ. phyſica de Polythalamiis*, *nova teſtaceorum claſſe; Gedani* 1732. *4to.*

XVI.

Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Genera ſumma ſeu
Claſſes. I. Tubulus, Teſta tubuloſa monothalamia, vel in lineam rectam extenſa, vel incurva vel contorta, vel aliquando ad ſpiram ſed irregulariter accedens.

Genera ſubalterna.

a. *Dentalia*
b. *Entalia*
c. *Solenes univalves*
d. *Belemnitæ Pruſſici.* Tubuli marino terreſtres, conici, in baſi cavitate inſtructi conica, in tenuem ſiphunculum ad apicem usque excurrentem terminante.

Species

α. Belemnites conicus, cavitate in baſi conica, ad medium circiter excurrente
β. Belemnites conicus quidem ad medium usque, ſed deinde baſin verſus ſenſim contractior, cavitate tertiam fere ſui partem occupante.

II. Cochlidium, Teſta tubuloſa, monothalamia, conica in ſpiram conſtanter regularem convoluta.

Genera

a. *Nautili tenues*
b. *Aures marinæ*
c. *Neritæ*
d. *Cochleæ*
e. *Buccinæ*
f. *Murices*
g. *Caſſides*
h. *Cylindri*
i. *Volutæ*
l. *Porcellanæ* &c.

XVI. Me-

XVI.

Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Claſſes. III. Polythalamium, Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta, vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos transeunte.

Genera ſubalterna

a. Orthoceras. *Polythalamium in lineam rectam, vel proxime ad rectam accedentem extenſum.*

Species

α. *Orthoceratites ſiphunculo axem transeunte graciliori, lentiſſime decreſcens; thalamis olim, nunc articulis amplioribus.*

β. *Orthoceratites ſiphunculo axem transeunte graciliori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus aliquantulum.*

γ. *Orthoceratites ſiphunculo axem transeunte graciliori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis anguſtiſſimis, minusque convexis.*

δ. *Orthoceratites ſiphunculo inter centrum & peripheriam poſito, aliquantulum craſſiori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.*

ε. *Orthoceratites ſiphunculo inter centrum & peripheriam ſito graciliori, ſubito decreſcens, externe ſulcatus; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.*

ζ. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis latioribus.*

η. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiore, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis anguſtioribus.*

θ. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiore compreſſo, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis latioribus.*

XVI. Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Claſſes. III. *Species*

ι. Orthoceratites ſiphone ad peripheriam locato ampliſſimo & annularibus eminentiis inſignito, lente decreſcens.

Genera ſubalterna

b. Lituus. *Polythalamium a baſi primo in lineam fere rectam extenſum, deinde vero in ſpiram externe apparentem in plano horizontali convolutum.*

c. Ammonia. *Polythalamium in ſpiram externe utrinque apparentem in plano horizontali convolutum.*

Species

α. Cornu Ammonis. Poſt-hoorentje Rumphii.

d. Nautilus. *Polythalamium in ſpiram interne latentem in plano horizontali convolutum.*

Ordines

α. Nautilus diaphragmatibus convexo concavis, ſemilunaribus.

β. Nautilus diaphragmatibus multifariam ſinuoſis.

Species 1. *Nautilites articulis multifariam ſinuoſis, ſtriis verſus dorſum trifidis.*

2. *Nautilites articulis multifariam ſinuoſis, minor, valde compreſſus, leniter ſtriatus, dorſo acuto.*

3. *Similis, ſed quadruplo major.*

IV. Lepas, Teſta vaſculoſa, ſimplex, referens vaſculum magis minusve concavum, orificio multum patente.

Genera ſubalterna: I. *Patella.* II. *Lepades.*

V. Concha, Teſta vaſculoſa, compoſita, bivalvis i. e. quæ ex duabus componitur valvis, ſive vaſculis magis minusve concavis, in cardine articulatione quadam inter ſe junctis, ut aperiri & claudi queant.

Genera: I. *Chamæ.* II. *Mituli.* III. *Tellinæ.* IV. *Pinnæ.* V. *Oſtreæ.* VI. *Pectines.* VII. *Anomiæ.*

VI. Conchoides, Teſta vaſculoſa, compoſita, bivalvis; ſed quæ præterea ex aliquot minoribus portiunculis teſtaceis componitur.

Genera: I. *Pholades.* II. *Anatiferæ.*

VII. Balanus, Teſta vaſculoſa, compoſita, quæ præter unicam majorem teſtam, alias portiones minores habet, ex quibus componitur.

Genera: I. *Balanus* vulgo dictus.

VIII. Echinus, Teſta vaſculoſa, compoſita, undique clauſa, magis minusve concava, duobus tantum foraminibus, ſeu aperturis pro ore & ano perforata; externe aculeis, vel claviculis, mobilibus, teſtaceis armata. Genera: *α. Echinometra. β. Echinoconus. γ. Echinocorys. δ. Echinanthus. ε. Echinoſpatagus. ζ. Echinobriſſus. η. Echinodiſcus.*

XVII.

XVII. Methodus Teſtaceorum Car. Linnæi. (v)

1. Hæc methodus Celeb. Auctoris nimis concinna, & ad ſpecies ſeſe non extendens in ſequentibus Syſtematis Naturæ editionibus multum aucta & emendata exſtat.

Clavis claſſium.

	Genera.
Claſſis I. Teſta univalvis ſpiralis unilocularis Cochlea.	*Helix* *Labyrinthus* *Voluta* *Cochlea varia* *Buccinum* *Lyra* *Turbo* *Caſſida* *Strombus* *Fiſtula* *Terebellum* *Murex* *Purpura* *Aporrhais* *Nerita* *Trochus*
Claſſis II. Teſta univalvis ſpiralis multilocularis Nautilus.	*Nautilus* *Orthoceros* *Lithuus*
Claſſis III. Teſta univalvis convoluta rima longitudinali Cyprea.	*Concha Veneris* *Porcellana*
Claſſis IV. Teſta univalvis patula leviter concava perforata ad angulum ſpiralis Haliotis	*Auris marina*
Claſſis V. Teſta univalvis concava ſimplex Patella.	*Patella*
Claſſis VI. Teſta univalvis teres ſimplex Dentalium.	*Dentalium* *Entalium* *Tubus Vermicularis*
Claſſis VII. Teſta bivalvis Concha.	*Mytulus* *Vulva marina* *Pholas* *Bucardium* *Perna* *Chama* *Solen* *Tellina* *Pinna* *Oſtrea* *Pecten* *Mitella.* Vomer
Claſſis VIII. Teſta multivalvis Valvulæ duabus plures Lepas	*Concha anatifera* *Verruca teſtudinis* *Balanus marinus.*

(v) Caroli Linnæi *Syſtema Naturæ Lugd. Bat.* 1735. *fol. regal.*

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville. (w)

1. Auctor in recenſendis ſpeciebus dives varietates ſigno peculiari diſtinxit, reliquas arte politas aſteriſco.
2. Ut mihi videtur, uti male facit quasdam veras ſpecies varietatibus adnumeraſſe, ita viciſſim meras varietates veris ſpeciebus immiſcuit.
3. Neque disquiro an pollicipedes, quas in Claſſ. III. ad peculiarem familiam traxit, ſint rudimenta, chamarum, mytulorum, oſtrearum &c.

		Species.	Varietates.
Claſſis I. Conchæ Univalves.	Familia I. *Lepades* ſ. *patellæ.* Lepas eſt concha univalvis, gibboſa, alicui corpori duro ſemper adhærens, vertice obtuſo, acuto, depreſſo, recurvo l. perforato.	1. Lepas vertice acuto.	1. — 5.
		2. Lepas vertice depreſſo.	2. — 10.
		3. Lepas intus concamerata.	3. — 7.
		4. Lepas ſeptenis coſtis e vertice effluentibus in circuitu extremo ſeptem aculeos formantibus ſtellæ inſtar radiata, alias dicta aſtrolepas.	
		5. Lepas vertice recurvo.	5. — 3.
		6. Lepas vertice incurvato ad limbum deſinente, quod repræſentat pectinem profunde ſtriatum, alias dicta concho-lepas.	6. — 1.
		7. Lepas vertice perforato.	7. — 6.
	Familia II. *Aures marinæ.* Auris marina eſt concha univalvis plana ad aurem humanam multum accedens apertura ſua omnium patentisſima.	1. Auris marina ſex foraminibus.	1. — 1.
		2. Auris marina margaritifera ſeptem foraminibus.	2. — 5.
		3. Auris marina oblonga.	3. — 3.
		4. Auris marina foraminibus carens, ſpira interna admodum a circuitu diſtincta & nullo modo intus ſplendida.	

(w) *L'Hiſtoire naturelle éclaircie dans deux de ſes parties principales la Lithologie & la Conchiologie. à Paris.* 4. 1742.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species	Varietates
Familia III. *Conchæ canales* ſ. *Tubuli marini.* Tubulus marinus eſt concha univalvis figura oblonga in apicem deſinente cornu modice inflexo, recta.	1. Canales dentales ſtriati.	1. — 1.
	2. Canales dentales recti.	
	3. Canales cornu modice inflexo ſimiles.	3. — 8.
	4. Penicillus marinus ſ. Alveolus ex inſula Amboina.	
	5. Canales dentales antales dicti.	5. — 2.
Familia IV. *Naviculæ* ſ. *Nautili.* Nautilus eſt Concha univalvis, oblonga, & rotunda, tenuis, craſſa, aurita, inaurita, lævis & canaliculata, naviculam exhibens.	1. Nautilus maximus craſſus & lævis.	1. — 2.
	2. Variis partitionibus concameratus.	
	3. Canaliculatus, vacuus & integer, nullo diaphragmate disjunctus.	
	4. Papiraceus, depreſſus & tenuis.	
	5. Auritus & latiore carina.	5. — 3.
Familia V. *Cocleæ lunares.* Coclea lunaris eſt univalvis, ore rotundo, umbilicata, clavicula depreſſa, elata, ſuperficie ſtriata, laciniata, canaliculata, tuberoſa, lævi.	1. Coclea lunaris faſciata & tuberoſa.	1. — 4.
	2. Coclea olearia & umbilicata.	
	3. Coclea apice exerto.	3. — 5.
	4. Coclea apice depreſſo.	4. — 2.
	5. Coclea, oculus Hirci.	5. — 3.
	6. Coclea canaliculata & aſpera, os aureum dicta.	
	7. Coclea canaliculata & aſpera, os argenteum dicta.	
	8. Delphinus.	
	9. Coclea granulata & umbilicata.	
	10. Coclea depreſſa, tuberibus ex utraque parte circumdata.	
	11. Coclea calcar aculeis in duos ordines diſpoſitis.	

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'ARGENTVILLE.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species	Varietates
Familia VI. *Coclea valvata* ſ. *ſemilunares*. Coclea ſemi-lunaris eſt univalvis, compactili corpore, ore plano & dentato, ex parte columellæ edentula, quædam apice paulum exerto, quædam compreſſo,		
	1. Nerita dentata.	1. — 5.
	2. Nerita canaliculata.	
	3. Nerita ſulcata.	3. — 2.
	4. Nerita edentula.	4. — 10.
	5. Coclea umbilicata.	5. — 5.
	6. Coclea umbonata.	6. — 3.
Familia VII. *Coclea ore depreſſo*. Coclea ore depreſſo, eſt univalvis, lata, baſi conoide, apice exerto, depreſſo, plano, ore dentato, edentulo, umbilicata, unionum ſplendore diſtincta.		
	1. Trochus, apice exerto.	1. — 5.
	2. Trochus nodoſus.	2. — 4.
	3. Trochus apice minus exerto, ore ampliore & ſubrotundo, umbilicatus.	3. — 4.
	4. Trochus aculeis & tuberibus circumdatus.	4. — 4.
	5. Trochus globoſus thoracis interioris, pelle equina, ore dentato.	
	6. Trochus calcar aculeis cuique circulo diſpoſitis.	6. — 3.
	7. Trochus apice depreſſo & plano.	7. — 3.
	8. Trochus, cornu ſancti Huberti, labro plicato.	8. — 3.
	9. Trochus ſcalæ, ſeu ſolarium, ore depreſſo.	9. — 2.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia VIII. *Buccina.* Buccinum eſt Concha univalvis tubæformis, ventre extenſo, ore lato & elongato, cauda longa & diſtincta, brevi, clavicula in longum erecta, minus erecta, contabulata, roſtro recurvo.	1. Buccinum cauda longa & diſtincta, ore elongato.	1. — 14.
	2. Buccinum cauda brevi, ore expanſo.	2. — 14.
	3. Buccinum clavicula in longum erecta.	3. — 12.
	4. Buccinum clavicula minus erecta, roſtro recurvo.	4. — 12.
Familia IX. *Turbines ſeu Strombi.* Turbo ſeu Strombus eſt Concha univalvis, ore longo, largo, depreſſo, rotundo, dentato, edentulo, verſus baſim anguſtiore, aurita, in longum & acutiſſimum mucronem deſinens.	1. Turbo ore longo, edentulo, columella rugoſa.	1. — 7.
	2. Turbo ore dentato, columella rugoſa.	2. — 2.
	3. Turbo pyramidalis, ore depreſſo.	3. — 5.
	4. Turbo ore in longum erecto.	4. — 4.
	5. Turbo ore plano, figura productiore.	5. — 2.
	6. Turbo ore largo & ovali.	6. — 3.
	7. Turbo ore rotundo.	7. — 6.
	8. Turbo ſcalaris Rumphii albis filis ligatus.	
	9. Turbo auritus Rondeletii.	
Familia X. *Volutæ* ſeu *Cuculli.* Voluta ſeu Cucullus eſt Concha univalvis, a figura ſic nominata, ore ſemper oblongo, clavicula erecta, depreſſa, aliquando coronata.	1. Voluta clavicula exerta.	1. — 18.
	2. Voluta clavicula depreſſa.	2. — 13.
	3. Voluta clavicula coronata.	3 — 5.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia XI. *Rhombi* ſeu *Cylindri.* Rhombus ſeu Cylindrus eſt Concha univalvis, a figura ſic appellata, ore ſemper oblongo, aliquando clavicula circulo diſtincta, coronata, columella lævi, rugoſa.	1. Rhombus, clavicula corpori unita.	1. — 12.
	2. Rhombus clavicula circulo diſtincta.	2. — 3.
	3. Rhombus clavicula coronata.	3. — 5.
	4. Rhombus columella rugoſa.	4. — 10.
Familia XII. *Murices.* Murex eſt Concha univalvis, tuberculis & aculeis horrida, clavicula aſpera prope ſummitatem, exerta, compreſſa, ore ſemper expanſo, dentato, edentulo, labro digitato, alato, plicato, laciniato, columella rugoſa, lævi.	1. Murex tuberculis & aculeis horridus.	1. — 18.
	2. Murex lævis, clavicula pauliſper aſpera, roſtro recurvo.	2. — 9.
	3. Murex labro digitato.	3. — 14.
	4. Murex labro alato & laciniato.	4. — 18.
	5. Murex unicus, ore a dextra ad ſiniſtram inclinato.	
Familia XIII. *Purpuræ.* Purpura eſt Concha univalvis, a capite usque ad baſin tuberculis, ſtriis, umbonibus & ſpinis laciniata, ore tenui fere rotundo, cauda brevi, pleræque baſi in longum roſtrum erecta.	1. Purpura ramoſa, cauda brevi.	1. — 7.
	2. Purpura ſpinoſa, cauda longa.	2. — 3.
	3. Purpura tuberoſa, longo roſtro & cauda longa.	3. — 3.
	4. Purpura craſſa, coſtata, roſtro recurvo.	4. — 2.
	5. Purpura piloſa, clavicula elongata.	5. — 2.
	6. Purpura tenuis, aculeata, clavicula compreſſa, brevi roſtro.	6. — 2.

XVIII.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis I. Conchæ Univalves.	Familia XIV. *Conchæ Globoſæ.* Concha globoſa eſt univalvis, ventre inſtar globi ſubrotundo, apertura laxiore, dentata, edentula, clavicula mediocriter umbonata, depreſſa, columella aſpera, lævi.	1. Dolium rotundum & umbilicatum	1. — 6.
		2. Dolium oblongum & læve.	2. — 6.
		3. Dolium oblongum coſtatum, umbonatum.	3. — 8.
		4. Dolium cauda elongata & arcuata.	4. — ſ.
		ſ. Dolium Bulla dictum.	ſ. — 7.
		6. Dolium, concha ſphærica faſciata, cœrulea, intus flavida, Vitta cœrulea appellata, rariſſima.	6. — 1.
	Familia XV. *Porcellanæ* ſeu *Venereæ.* Porcellana ſeu Venerea eſt Concha univalvis, a rimula ſic nominata, ore dentato ex utraque parte, conglobata, oblonga, gibboſa, umbonata.	1. Porcellana conglobata & craſſa.	1. — 17.
		2. Porcellana pyriformis & tenuis.	2. — 4.
		3. Porcellana figura oblonga & craſſa.	3. — 16.
		4. Porcellana in aliqua parte gibboſa.	4. — 5.
Claſſ. II. Conchæ Bivalves.	Familia I. *Oſtrea.* Oſtreum eſt Concha bivalvis, teſtis extus ſordidis, luto obductis, e cruſtis multis ſeu laminis compoſitis, lævis, aculeis, ſtriis, tuberibus inſtructa, plana, plicata, globoſa, valva inferiori elatiore quam ſuperiore.	1. Oſtreum planum & læve.	1. — 1ſ.
		2. Oſtreum plicatum læve.	2. — 6.
		3. Oſtreum globoſum & ſpinoſum.	3. — 10.
		4. Oſtreum globoſum, laminis eminentibus laciniatum.	4. — 2.
		ſ. Oſtreum globoſum, foliaceum.	ſ. — 4.
		6. Oſtreum oblongum & umbonatum.	6. — ſ.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis II. Conchæ Bivalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia II. *Chamæ.* Chama eſt Concha bivalvis, lævis, aliquantulum rugoſa, ſpinoſa, valvis æqualibus elatis, convexis, ore patulo & hiante.	1. Chama oblonga, plana, transverſe ſtriata.	1. — 4.
	2. Chama oblonga, elata, ab apice ſtriata.	2. — 6.
	3. Chama rotunda æquilateralis.	3. — 25.
	4. Chama Venerea, inæquilateralis.	4. — 15.
	5. Chama ſtriis diverſimode exaratis.	5. — 1.
Familia III. *Muſculi* ſeu *Mytuli.* Muſculus ſeu Mytulus eſt Concha bivalvis, oblonga, in acumen deſinens æqualibus extremitatibus, lævis, aſpera, plana, elata, aliquando roſtro paulisper elato.	1. Muſculus planus in acumen deſinens.	1. — 21.
	2. Muſculus elatus, æquilateralis.	2. — 8.
	3. Tellina oblonga, plana, æqualibus extremitatibus.	3. — 11.
	4. Tellina oblonga, diſſimilibus extremitatibus.	4. — 10.
	5. Tellina mutilata.	5. — 3.
Familia IV. *Cordiformes.* Concha Cordiformis eſt bivalvis, globoſa, elata, canaliculata, inaurita, ſpinoſa vel imbricata.	1. Bucardium globoſum.	1. — 7.
	2. Cordiforme triangulare.	2. — 6.
	3. Cordiforme, Cor hominis, ſeu Veneris.	3. — 3.
	4. Cordiforme imbricatum.	4. — 4.
	5. Cordiforme, Archa Noëmi.	5. — 2.
	6. Concha exotica margine in mucronem emiſſo, intus fiſtuloſa, tota candida & tenuis F. Columnæ.	
Familia V. *Pectines.* Pecten eſt Concha bivalvis, ex omni parte cluſilis & ſtriata in formam Pectinis, quo capilli pectuntur, plana, elata, aurita, ſemiaurita, inaurita.	1. Pecten utrinque auritus.	1. — 17.
	2. Pecten ſemiauritus.	2. — 6.
	3. Pecten inauritus.	3. — 7.

XVIII.
Methodus Teſtaceorum D. D'ARGENTVILLE.

Classis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſ. II. Conchæ Bivalves.	Familia VI. *Solenes* ſive *Ungues.* Solen eſt Concha bivalvis, corpore longo, ex utraque extremitate patente, recto vel arcuato.	1. Solen corpore recto. 2. Solen corpore arcuato, ſeu curvus.	1. — 12. 2. — 2.
Claſſis III. Conchæ Multivalves ſeu Polyvalves.	Familia I. *Echini.* Echinus marinus eſt Concha multivalvis, orbicularis, ovalis, anguloſa, irregularis, plana, aculeis, tuberculis inſignita, aliquando ſpinis denudata.	1. Echinus orbicularis. 2. Echinus ovalis. 3. Echinus anguloſus. 4. Echinus irregularis. 5. Echinus planus, ſtellatus.	1. — 9. 2. — 2. 3. — 3. 4. — 9. 5. — 2.
	Familia II. *Vermiculi marini.* Vermiculi marini ſunt Conchæ multivalves, canaliformes, ſubrotundæ, rugoſæ, incurvatæ, rectæ, intortæ.	1. Vermiculi directe diſpoſiti. 2. Vermiculi incurvati. 3. Vermiculi circulariter diſpoſiti.	1. — 5. 2. — 4. 3. — 9.
	Familia III. *Balani.* Balanus eſt Concha multivalvis, glandiformis, duodecim laminas continens, ore ampliore, anguſtiore.	1. Balanus ore ampliore, major latus. 2. Balanus ore anguſtiore, ſtriatus parvus, ſeu minor.	1. — 6. 2. — 4.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'ARGENTVILLE.

Claſſis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis III. Conchæ Multivalves ſeu Polyvalves.	Familia IV. *Pollicipedes.* Pollicipedes ſunt Conchæ multivalves, planæ, triangulares, multis laminis in acumen deſinentibus conſtantes, pediculo inhærentes, multis cirris inſignitæ.	1. Pollicipedum congeries.	
	Familia V. *Conchæ Anatiferæ.* Concha Anatifera eſt multivalvis, plana, triangularis, e quinque teſtis compoſita, longo pediculo ligatis, quatuordecim cirris conſpicua.	1. Concha Anatifera, adhærens pediculo oblongo & craſſo.	1. — 2.
		2. Concha Anatifera, pediculata, pediculo exiguo Amygdalæformis.	
		3. Concha Anatifera ramoſa ſeu arboreſcens, elongatior & acutior.	
	Familia VI. *Pholades.* Pholas eſt Concha multivalvis, oblonga, duabus aut quinque teſtis diſtincta, lævis, aſpera, reticulata, accurate clauſa, non perfecte clauſa.	1. Pholas oblonga & rotunda, duabus valvis conſtans.	1. — 6.
		2. Pholas oblonga, irregularis, duabus valvis conſtans.	2. — 2.
		3. Pholas oblonga, irregularis, quinque valvis conſtans.	3. — 1.

XVIIII.

XVIIII.

Methodus Teſtaceorum Clar. Nic. Gualtieri. (x)

1. Splendidi Operis Auctor totus in eo eſt, ut emendatam Langii methodum (XII.) exhibeat, an vero ea correxit, quæ huic methodo exprobrantur, hic non disquiro, comparatio utriusque cuivis intelligenti lectori hac in re faciet ſatis.

			Genera.
Pars I. Teſtæ Exothalaſſiæ.	Claſſis I. Cochleæ.	Sectio I. Vulgares umbilicatæ depreſſæ.	
		II. Mucrone elongato.	*Turbines terreſtres.*
	Claſſis II. Fluviatiles Teſtæ.	I. Non Turbinatæ.	*Patellæ.*
		II. Turbinatæ.	*Cochlea depreſſa, Nerita, Buccinum, Turbo.*
		III. Conchæ.	*Muſculus.*
Pars II. Teſtæ marinæ integræ non Turbinatæ.	Claſſ. I. Simplices.	I. Vaſculoſæ.	*Patellæ.*
		II. Tubuloſæ.	*Tubuli.*
	Claſſ. II. Quæ internam fabricam occultant.	I. Vaſculoſæ.	*Cymbium, Mus marinus, Porcellana.*
		II. Tubuloſæ polythalamiæ.	*Nautilus, Ammonia, Orthoceras.*
Pars III. Cochleæ marinæ.	Claſſ. I. Cochleæ longæ.	I. Ore labiisque rectis.	
		II. Piriformes.	
	Claſſ. II. Canaliculatæ.	I. Rectæ.	*Purpura.*
		II. Incurvatæ.	*Murex, Aporrhais, Purpura, Caſſida.*
	Claſſ. III. Buccina.	I. Parva.	
		II. Majora.	
	Claſſ. IV. Strombi.	I. Ore ſuperius aperto.	
		II. Integri.	

XVIIII.

(x) *Index Teſtarum Conchyliorum quæ adſervantur in muſæo* Nic. Gualtieri *& methodice diſtributæ exhibentur Tab. CX. Florent.* 1742. *fol. maj.*

XVIIII.

Methodus Teſtaceorum Clar. N. Gualtieri.

Pars	Claſſis	Sectio	Genera.
Pars III. Cochleæ marinæ.	Claſſ. V. Cochleæ ore brevi mucrone inſigniter elongato.	Sectio I. Turbines aperti.	
		II. Turbines integri.	
		III. Trochi.	
	Claſſ. VI. Cochl. breviores.	I. Proportionatæ.	
		II. Non proportionatæ.	*Nerita umbilicata*, *Auris marina.*
Pars IV. Conchæ marinæ.	Claſſ. I. Valvis æqualibus æquilateræ.	I. Notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ.	*Cordiformes.*
		II. Mediocriter umbonatæ & recta incurvatæ.	*Pectines*, *Pectunculi.*
		III. Notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		IV. Mediocriter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		V. Non umbonatæ.	*Pinna.*
	Claſſ. II. Valvis æqualibus inæquilateræ.	I. Notabiliter umbonatæ & recta incurvatæ.	*Cordiformes.* quædam.
		II. Leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	
		III. Notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		IV. Leviter umbonatæ & oblique incurvatæ.	*Tellina inæquil. Muſculus*, *Mytulus.*
		V. Structura & ſtriis peculiaribus.	
		VI. Non umbonatæ.	*Solen*, *Terebratula longa*, *bracteata.*

XVIIII.

XVIIII.
Methodus Teſtaceorum Clar. N. Gualtieri.

			Genera.
Pars IV. Conchæ marinæ.	Claſſ. III. Valvis inæqualibus.	Sectio I. Umbonatæ.	*Concha pectinata, Spondylus, Gryphoides.*
		II. Non, vel irregulariter umbonatæ ſine ullo cardinis indicio.	*Oſtreum.*
Pars V. Teſtæ marinæ polytomæ.	Claſſis. Multivalvia.	I. Quarum portiones connectuntur per articulationem cartilagineam.	*Pholas, Tellina cancellifera.*
		II. Quarum portiones connectuntur per ſuturam ſquamoſam.	*Balani.*
		III. Quarum portiones connectuntur per ſuturam propriam.	*Echinus, Echinometra, Echinoſpatagus, Echinantus, Echinodiſcus.*

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat. (y)

Claſſis	Genera.	Species.
Claſſis I. Conchylia Univalvia.	I. *Nautili.*	a. Nautilus tenuis.
		b. Nautilus craſſus.
		c. Cornu Ammonis.
		d. Papyraceus.
	II. *Cochleæ.*	a. Cochlea lunaris.
		b. Cochlea umbilicata.
		c. Cochlea petholata.
		d. Cochlea laciniata.
	III. *Trochi.*	a. Buccino-Trochus.
		b. Trochus maculoſus.
		c. Trochus Papuanus.
		d. Trochus eburneus.
		e. Trochili.
	IV. *Valvatæ.*	a. Vitellum.
		b. Neritæ.
		c. Valvata.
		d. Pennata.
	V. *Caſſides.*	a. Caſſis tuberoſa.
		b. Caſſis rubra.
		c. Caſſis faſciata.
		d. Caſſis ſpinoſa.
		e. Caſſis verrucoſa.
	VI. *Murices.*	a. Tribulus.
		b. Murex major.
		c. Murex ramoſus.
		d. Murex ſaxatilis.
		e. Hauſtellum.

XX. Me-

(y) *Verzeichniſs eines Naturalien-Cabinets, ſo 1743. in Leipzig verauctionirt worden.*

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Claſſis	Genera.	Species.
Claſſis I. Conchylia Univalvia.	VII. *Cochleæ* globoſæ ſeu ovariæ & umbilicatæ.	a. Cochlea alearia parva. b. Cochlea nodoſa. c. Cochlea globoſa. d. Cochlea pectinata. e. Ovum ibicis. f. Cochlea umbilicata.
	VIII. *Buccinum.*	a. Buccinum Tritonis. b. Buccinum tuberoſum. c. Buccinum lineatum. d. Buccinum faſciatum. e. Corona papalis. f. Fuſus longus. g. Buccinum undoſum. h. Buccinum verrucoſum.
	IX. *Strombi. Pfriemenhörner.*	a. Subula craſſa. b. Strombus caudatus, lævis. c. Strombus faſciatus. d. Turris Babylonica. e. Tympanotonus.
	X. *Volutæ. Walzen.*	a. Cymbium coronatum. b. Voluta maxima alba. c. Voluta muſicalis Rumphii. d. Voluta marmorea. e. Voluta ſpectrorum. f. Voluta pinnata. g. Rapa. h. Auricula Midæ. i.) Harpa. l.) Veſpertilio.

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Claſſis I. Conchylia Univalvia.

Genera.	Species.
XI. *Cylindri. Rollen.*	a. Cylinder niger. b. Cylinder cœruleis guttis. c. Cylinder achatinus.
XII. *Alatæ. Flügelhörner.*	a. Cornuta millepeda. b. Cornuta. c. Alata lata. d. Alata epidromis. e. Alata nodoſa. f. Alata cana.
XIII. *Porcellanæ.*	a. Porcellana guttata. b. Porcellana litterata. c. Porcellana talpa. d. Porcellana ſalita. e. Porcellana ovum. f. Argus minor. g. Porcellanæ aſelli. h. Entalia.
XIV. *Aures marinæ. Patellæ.*	a. Auris marina vulgaris. b. Patella lævis. *Matroſen-Mützen.*
XV. *Vermiculi marini. Balani.*	a. Dentalia viridia. b. Vermiculi. c. Balani. d. Balanus mitralis.

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Claſſis	Genera.	Species.
Claſſis II. Conchylia Bivalvia.	I. *Chamæ.*	a. Chama circinata.
		b. Chama oblonga.
		c. Græcum Alpha.
		d. Ferrum equinum.
	II. *Tellina.*	a. Tellina virgata.
		b. Tellina radiata, aſpera.
		c. Tellina litterata.
		d. Tellina ſerrata.
		e. Tellina roſea, alba.
	III. *Muſculi.*	a. Muſculus violaceus & albus.
		b. Chama Noachina.
	IV. *Pectunculi.*	a. Amuſium.
		b. Concha Veneris.
		c. Pectunculi læves.
		d. Pectunculi aſperi.
	V. *Oſtrea.*	a. Pinna.
		b. Oſtrea unionum.
		c. Oſtrea aculeata.
		d. Malleus Polonicus.
Cl. III. Partes Animalium Marinorum.		a. Echinus mammillaris.
		b. Echini eſculenti.
		c. Echinus ſaxatilis.
		d. Echinobriſſus.
		e. Stellæ marinæ.
		f. Clypeus Teſtudinum marinarum.
		g. Dentes Hippopotami.
		h. Lapis manati.
		i. Cupriſcus.
		l. Dens roſmari.

XXI.

Methodus Teſtaceorum FRID. CHRISTIAN. LESSERI. (z).

1. Cl. Auctor in definitione generum laconizat quidem; interim genera, ut mihi videtur, nimis extendit, nec ſatis a ſpeciebus & varietatibus diſtinxit.

- Claſſis Suprema.
  - I. Teſtacea Tubuloſa.
    - A. Tubuli.
      - a. Recti.
        - α. *Penicilla marina.*
        - β. *Tubuli coralliorum.*
        - γ. *Solenes.*
      - b. Modice incurvati.
        - α. *Tubulus dentalis, lævis.*
        - β. *Solen phalloides.*
      - c. Fortius incurvati.
        - α. Regulariter incurvati.
          - 1. *Solen unguinus.*
        - β. Irregulariter incurvati.
          - 2. *Tubulus radiciformes.*
          - 3. *Tubuli vermiculares.*
          - 4. *Tubuli cancellati* & *non cancellati.*
    - B. Cochlidæ.
      - Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
        - α. Diſciformes.
          - a. *Cornu Ammonis.*
        - β. Semidiſciformes.
          - a. *Nautilus.*
          - b. *Nautilus papyraceus.*
        - γ. In medio paulum depreſſæ.
          - a. *Cochlea umbilicata.*
          - b. *Cochleæ hemiſphæricæ.*
          - c. *Nerita coronata.*
        - δ. In medio paulum elevatæ.
          - a. *Nautilus alter* ALDROV.
          - b. *Calcar majus.*
          - c. *Cochlea ſolis.*

XXI.

(z) FRID. CHRIST. LESSERI *Teſtaceo-Theologia p.* 106. *Lipſ. 1748. 8.*

XXI.

Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

- I. Teſtacea Tubuloſa.
  - B. Cochlidæ.
    - Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
      - ε. Sphæricæ.
        - a. *Cochleæ terreſtres.*
        - b. *Cochlea vinearum.*
        - c. *Cochlea olearia.*
        - d. *Neritæ.*
        - e. *Valvatæ.*
        - f. *Cochleæ ſemilunares.*
        - g. *Cochleæ ſemilunares umbilicatæ.*
        - h. *Vitellus.*
      - ζ. Semiellipticæ.
        - a. *Conchæ venereæ.*
        - b. *Entalia.*
        - c. *Ovum.*
        - d. *Porcellana litterata.*
        - e. *Porcellana guttata.*
        - f. *Ova marina.*
      - η. Ellipticæ.
        - a. *Cylindri.*
        - b. *Terebellum.*
      - θ. Styliformes.
        - a. *Buccina.*
        - b. *Strombi.*
        - c. *Turbines* Lang.
      - ι. Coniformes.
        - a. *Voluta.*
      - κ. *Sturmhauben.*
        - a. *Caſſides.*
      - λ. Trochiformes.
        - a. *Trochi.*
      - μ. Ficiformes.
        - a. *Ficus marinæ.*
        - b. *Buccina ampullata.*

XXI.

Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

- **I. Teſtacea Tubuloſa.**
  - **B. Cochlidæ.**
    - Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
      - γ. Pyriformes.
        - a. *Rhombi* quidam Listeri.
        - b. *Cochlea pennata.*
        - c. *Perdix.*
        - d. *Cymbium.*
        - e. *Buccina* quædam Rondelet.
        - f. *Harpa.*
        - g. *Veſpertilio.*
        - h. *Caſſides verrucoſæ* quædam.
      - δ. Ventricoſæ.
        - a. *Buccina.*
        - b. *Turbines & murices & purpuræ quædam* Buonanni.
        - c. *Fuſi* ſeu *buccina canaliculata.*
        - d. *Buccina aculeata.*
        - e. *Purpuræ* ita dictæ *echinatæ, aculeatæ, cornutæ.*
        - f. *Murices.*
        - g. *Strombi.*
        - h. *Turriculæ.*
        - i. *Cochleæ alatæ.*
        - l. *Murices alatæ.*
    - α. *Cornua Ammonis* ſimpliciter diviſa Lang.
- **II. Teſtacea Vaſculoſa. Conchæ.**
  - A. Simplices Univalves Μονόθυραι.
    - α. Patellæ.
    - β. Aures marinæ.

XXI. Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

- II. Teſtacea Vaſculoſa. Conchæ.
  - B. Compoſitæ.
    - α. Bivalves δίθυραι.
      - α. Aequilateres fere planæ.
        - 1. *Mytuli aculeati.*
        - 2. *Pinna.*
      - β. Aequilateres tumentes.
        - *a.* Roſtro æquali.
          - a. *Concha craſſa.*
          - b. *Pectunculi.*
          - c. *Pectines.*
          - d. *Pectines tenues.*
          - e. *Cordiformes.*
        - *b.* Roſtro inæquali.
          - a. *Tellina.*
          - b. *Chama* quædam.
        - *c.* Roſtro æquali.
          - a. *Conchæ rugata.*
          - b. *Cor Veneris.*
          - c. *Bucardites.*
          - d. *Concha bucardia.*
        - *d.* Roſtro inæquali.
          - a. *Chama.*
          - b. *Chama æquilatera.*
          - c. *Tellina quædam* Lister.
      - γ. Laterum inæqualium.
        - 1. *Solenes.*
        - 2. *Oſtrea.*
        - 3. *Mater perlarum.*
        - 4. *Tellina* quædam Buonan. Rumpf.
        - 5. *Chama ſtriata.*
        - 6. *Muſculi fluviatiles.*
        - 7. *Pholas lignorum.*
        - 8. *Mytuli.*
        - 9. *Chama ſquamata.*
        - 10. *Dactylus.*
        - 11. *Concha venerea.*
        - 12. *Concha aliformes.*
        - 13. *Concha quadrata.*
        - 14. *Concha rhomboidea.*
      - δ. Valvis diſſimilibus.
        - 1. *Pectines anomali.*
        - 2. *Concha palliata.*
        - 3. *Spondyli.*
        - 4. *Oſtrea echinata.*
        - 5. *Oſtrea tortuoſa.*
        - 6. *Oſtrea plicata.*
    - β. Plurivalves πολύθυρα.
      - 1. *Balani glandiformes.*
      - 2. *Mitella.*
      - 3. *Concha anatifera.*

XXII.

Methodus Teſtaceorum Car. Linnæi (aa).

1. Intuitu totius ſyſtematis naturæ numeris majoribus feriem generum, minoribus ſpecierum teſtaceorum exhibet Cel. Auctor. Toto cœlo differt Cl. Klein in methodo oſtracologica (XXIII.), qui ex ſpeciebus Linnæi totidem & plures format claſſes. O quam inconſtans ſyſtematis notio in viris ceteroquin ad revelanda naturæ arcana natis!

2. Ut mihi ergo videtur nec ſpecies nec claſſes eſſe poſſunt Teſtacea memorata, ſed genera, quod plerique veterum æque ac recentiorum ſcriptorum oſtracologicorum ſuo comprobant calculo.

3. Qua ratione Microcoſmum Teſtaceis adnumerat, nec hic, nec in *Fauna* ſua explicat. Ipſe confitetur, ſe hoc animal non vidiſſe, & ex ſynonymis patet cognitionem ejus de hoc animali mancam imo nullam eſſe. Microcoſmus Rhedi eſt animalculum marinum ἀπόδες, & monſtrum ſingulare Paulini eſt Bellua marina pedibus & antennis inſtructa omnium maxima, quam noviſſime *Cl.* Pontoppidanus in *hiſt. nat. Norwagiæ* deſcripſit: diverſiſſima itaque animalia ſub uno copulat nomine generico, quod legibus methodi ab ipſo datæ e diametro contrarium eſt.

4. Suo cæteroquin merito non defraudandus eſt Auctor, quod animalium teſtis inhabitantium nomina addiderit.

	Genera.	Species.
Tegmen corporis teſta lapidea.	I. Teſta univalvis concava æqualis. *Patella.* Animal Limax.	a. Patella vulgaris. b. Patella conchacea. c. Patella mucronata. d. Patella Chinenſis.

(aa) Car. Linnæi *Syſtema naturæ edit. ſext. Stockholm.* 1748.

XXII.

XXII.

Methodus Teſtaceorum C. Linnæi.

Tegmen Corporis teſta lapidea.

Genera.	Speçies.
II. Teſta univalvis ſpiralis unilocularis, *Cochlea.* Animal Limax.	a. Pomatia. b. Cochlea. c. Helix. d. Bulla. e. Labyrinthus. f. Voluta. g. Buccinum. h. Lyra Davidis. i. Turbo. l. Strombus. m. Turris Babylonica. n. Fiſtula. o. Murex. p. Purpura. q. Aporrhais. r. Nerita.
III. Teſta univalvis ovato-convoluta: apertura longitudinali. Animal Limax. *Cyprea.*	a. Concha venerea. b. Moneta Guineenſis.
IV. Teſta univalvis patens ſubſpiralis: diſco perforato. *Haleotis.* Animal Limax.	a. Auris marina.
V. Teſta univalvis ſubcylindrica: animal Nareis. *Dentalium.*	a. Entalium. b. Dentalis. c. Tubus vermicularis. d. Penicillus. e. Penis Veneris. f. Teredo navalis. g. Vermiculus algæ.

XXII.

Methodus Teſtaceorum C. Linnæi.

	Genera.		Species.
Tegmen Corporis teſta lapidea.	VI. Teſta univalvis ſpiralis multilocularis. Sepia.	Animal *Nautilus.*	a. Nautilus. b. Cornu Hammonis. c. Orthoceras. d. Lituus.
	VII. Teſta bivalvis. Tethys.	Animal *Concha.*	a. Oſtreum teſta inferiori elatiore. b. Nummus Brattenburgenſis. c. Chama teſtis æqualibus convexis hiantibus. d. Cunnus marinus. e. Mutilus teſtis oblongis clauſis, extremitatibus æqualibus. f. Perna. g. Bucardium teſtis ſubcordatis gibbis. h. Cor bovis. i. Arca Noæ. l. Cor Veneris. m. Pecten teſtis pectinato ſtriatis. n. Solen teſtis æqualibus linearibus utrinque patulis.
	VIII. Teſta multilocularis. Animal Triton.	*Lepas.*	a. Balanus marinus. b. Verruca teſtudinaria. c. Concha anatifera.
	IX. Tegmen ex heterogeneis compilatis.	Animal *Microcoſmus.*	a. Microcoſmus marinus.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum Jac. Theod. Kleinii (bb).

1. Claſſes, genera, & ſpecies nimium, ut mihi videtur, multiplicavit: quæ ſæpe ſunt variationes ſpecierum, ſpecies vocavit; quæ ſunt ſpecies, generum nomine inſignivit; & ex generibus quibusdam claſſes condidit.

2. Novorum terminorum generibus impoſitorum introductione idem commiſit vitium, quod toties Linnæo exprobravit.

3. Ordines ſpecierum ceteroquin inter reliquos optime diſtinxit.

4. Appendices methodi partibus ſubjunctæ, notiones claſſium excludunt, melius ad calcem methodi exſtarent ut reliquiæ conchyliorum, quibus adderem ungues odoratos, cochlearum ſcalas & columnas lapidibus inhærentes.

5. Claſſes quædam generibus deſtituuntur ſolas ſpecies recenſendo, ut Cl. IV. Sect. II. Part. II. & Part. II. Sect. II. Cap. II. & I.

6. Pars tertia nullas habet claſſes ſed unicum genus; Claſſis ſecunda Partis quartæ unicam ſpeciem ſiſtit ut & Claſſis tertia.

7. In Parte quinta & ſexta, ſi Echinos & Tubulos, ut tum alibi facit, ex conchyliorum numero non excludit, utriusque diſpoſitionem ſpecifice quoque dare debuiſſet. Videantur claſſes particulares.

		Claſſes.	Genera.	Species.
Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.	Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.	I. Cochlides planæ, Canales teſtacei ita circumvoluti, ut in centrum circularium ſpirarum profunde videantur intorti.	I. Cochlis plana ſemilunaris ſpiraliter ita inflexa, ut ſimplex ſpira extima & capacior fere ſola appareat, proximam ſibi ſpiram oris medio recipiens. *Nautilus.*	a. Læves. 5. b. Sulcati. 7.
			II. Cochlis plana plurium ſpirarum ab altera parte apparentium, in cujus os, ad Nautili inſtar, ſpira proxima inflectitur. *Seminautilus.*	2.
			III. Cochlis plana, cujus ſpiræ ab utraque parte ſimiles & æquales; ore integro, margine ſimplici; ultima ſpira vel a reliquis ſeparata, vel reliquis contigua. *Cornu Hammonis.*	a. Legitima. 2. b. Spuria. 4.
			IV. Cochlis plana umbilicata, cujus ultima ſpira vaſtior cornu muſicum refert: ore labiato dimidiam ſpiram recipiens. *Semicornu.*	2.

(bb) Jac. Theod. Kleinii *Tentamen methodi Oſtracologica*, *Lugd. Bat.* 1753. 4.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex. Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Cochlides convexæ, quæ ex gyrorum centro verticali in aliquod ſegmentum ſphæræ rotundantur.	I. Cochlis convexa umbilico notabili; ore laterali ſimplici dimidiam ſpiram proximam manifeſte includens. *Nerita.*	a. Oris margine ſimplici. 17. b. Oris margine fimbriato. 8.
	II. Cochlis convexa, ſpirarum configuratione neritica, ſed in hoc diverſa; quod orificium proprium ſpiræ ſuæ lamellam ſervet integram, nec adeo ſpiram proximam in ſe recipiat, ſed tegat, eidemque ſe accommodet. *Serpentulus.*	a. Ore labiato acutangulo edentulo. 6. b. Ore fimbriato. 5.
	III. Cochlis parum convexa muricibus ſpirarum radians. *Sol.*	2.
	IV. Cochlis convexo-plana, ore baſeos plano & neglecto. *Luna.*	1.
	V. Cochlis convexa, plicis ultra marginem protenſis radioſis. *Stella.*	1.
	VI. Cochlis convexa, ore anguſto irregulari *Angyſtoma.*	a. Simplex prominulum. 1. b. Fimbriatum ſimplex. 1. c. Fimbriatum & dentatum. 15.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Cochlides fornicatæ, quarum ſpira maxima in fornicem excurrit; vel, quæ ori impoſita & per umbonem lateralem inſpecta maximæ ſpiræ diametrum axe longiorem habet.	I. Cochlis fornicata, ore circulari edentulo fimbriato. *Cricoſtoma.*	a. Lævia. 3. b. Striata. 2. c. Muricata. 2. d. Laciniata. 3.
	II. Cochlis fornicata, ore diducto ellyptico ad umbilicum replicato. *Platyſtoma.*	a. Ore ſimplici. 15. b. Ore fimbriato. 9.
	III. Cochlis fornicata, ſemilunato ore dentato. *Dontoſtoma.*	a. Dentibus ad Columellam. 7. b. Dentibus ad colum. & labium. 4.
	IV. Cochlis fornicata, labio diducto in quinque canaliculos. *Pentadactylus.*	2.
	V. Cochlis fornicata, circum circa muricata. *Tribulus.*	3.
IV. Cochlides ellypticæ, quarum venter ovalis depreſſus in mucronem ſpiralem terminatur.	I. A ſimilitudine auris humanæ gyri apparent in ſuperficiei convexæ extremitate. *Auris marina.*	a. Læves. 4. b. Sriatæ. 7.
	II. Cochlea ellyptica inſtar catini lactis. *Catinus lactis.*	
	III. Cochlis ellyptica depreſſa ore ſemilunari diducto edentulo. *Vitta.*	7.
	IV. Cochlis ellyptica duarum ſpirarum, externa figura Turcico capitis tegumento vittato ſimilis. *Cidaris.*	2.
	V. Cochlis ellyptica paucarum ſpirarum ex ventre oblongo turgido in papillarum mucronem aſſurgentium. *Mamma.*	9.
	VI. Cochlis ellyptica explanata pauciſſimis ſpiris ad alterum latus inflexa. *Scapha.*	1.

XXIII.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
V. Cochlides conicæ, gyris in conum geometricum turbinatis.	I. Conus ſpiralis amplioris & complanatæ baſeos, ut fere rectus inſiſtat horizonti. *Trochus.*	a. Læves. b. Aſperi.
	II. Cochlis trochiformis reticulo piſcatorio (*einem Käſcher*) comparanda. *Hamus.*	2.
	III. Trochoides longo ore in canaliculum exſertum contracto. *Pſeudotrochus.*	2.
	IV. Canales ſpirales in conum acutum & longum contorti. *Strombi, Turbines.*	
	V. Strombus acute muricatus ore irregulari vario. *Tympanotonus.*	
	VI. Strombus ſtyliformis oris oblongi labiis fimbricatis in canaliculum recurvum excurrentibus. *Vertagus.*	
	VII. Strombus roſtro adunco bicipiti. *Noctua.*	
	VIII. Cochlis ſtrombo ſimilis ſed cucullata & anati natanti ſimiles. *Anas.*	
	IX. Strombus alatus, ſeu labio in murices diviſo digitos anſerinos referens. *Pes anſerinus.*	
	X. Strombus brevis oris varietate ſeu configuratione ab hactenus recenſitis diſcrepans. *Oxyſtrombus.*	
	XI. Cochlides conicæ ore patulo cucullato, in ſpira maxime inflatæ. *Tubaphonurgica.*	
	XII. Cochlides conicæ breves ore in ſpira maxima valde lata nec multum ventricoſa diducto. *Pſeudoſtrombus.*	
	XIII. Cochlis conica paucis ſpiris producta ore in extremitate ſinuoſe aperto & abhinc notabili ſulco verſus dexterum circumſcripto cum ſinu ad ſcapum profundo. *Dipſacus.*	

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti. Pars I. Cochlides,

Sectio I. Cochlis ſimplex.

Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
V. Cochlides conicæ, gyris in conum geometricum turbinatis.	XIV. Cochlis ex ventre ovali conico decurrens ore laterali amplo auriformi. *Auris Midæ.*	
	XV. Cochlides graciles Naſſæ forma. *Naſſa.*	
	XVI. Cochlis conica gracilis altera parte teres & aperta, altera acute conica. *Terebellum.*	
VI. Cochleæ, Cochlides ſimplices conis obtuſis & inclinatis quodammodo ſimiles, ſpiris pluribus iisdemque excentricis, contortæ.	I. Cochleæ breves acutæ ore rotundo fimbriato ad ſiniſtrum labiato. *Cochlea lunaris.*	4.
	II. Cochlea ventricoſa ſpiris pulvinatis acute turbinata, ore rotundo excentrico. *Cochlea cælata.*	
	III. Cochlea minor ore lunato, fimbriato & labiato, in ſpiris argute inſtar ſerpentis *Oclar Pethola* picta, colore fuſco nigro & albo, raro viridi. *Cochlea petholata.*	5.
	IV. Cochlea quatuor ſpirarum teſtæ craſſæ, ex ventre diducto & compreſſo, mucro trium ſpirarum. *Olearia.*	3.
	V. Cochlea obtuſa regularis, ad oris rotundi eccentrici fimbriam umbilicata, atris maculis miro ordine diſpoſitis. *Tigris.*	2.
	VI. Cochlea ſpiris pulvinatis obtuſe conica, ex aperturæ rotundæ colore diſtinguenda. *Fornax.*	2.
	VII. Cochlea ad modum trochi conice turbinata, in ultima ſpira ventricoſa os laterale diducens. *Trocho-Cochlea.*	
	VIII. Cochlea gibba, vaſti ventris, ore rotundo ad dextram labiato, turbine brevi excentrico. *Saccus.*	

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
VII. Buccina, Strombi in ventrem ultimæ ſpiræ globoſum & vaſtum dilatati: ore ſubrotundo breviter canaliculato.	I. Buccina maxima, pro tubis ſonoris inſervientia. *Buccinum Tritonis.*	4.
	II. Buccinum, cujus coſtis fuſcis maculæ rotundæ inſident. *Argo-Buccinum.*	1.
	III. Buccinum corbis inſtar contextum. *Cophino-Salpinx.*	9.
	IV. Buccinum cujus os ad canaliculum in lacinias diſtenditur. *Buccinum lacerum.*	4.
	V. Buccinum cujus os &c. *Buccinum muricatum.*	5.
VIII. Turbines, Cochlides ſimplices inter Buccina & Cochleas ambigentes.	I. Trochus in ventrem inflatum & oblongum productus. *Urceus.*	5.
	II. Turbines breves ventricoſi, oris configuratione collum anſatum referunt: urceis perfectiorem habent Trochum. *Lagena.*	2.
	III. Urceus recurviroſtrus ſeu Conchylium Aldrovandi. *Simpulum.*	8.
	IV. Turbines urceiformes, aliquantum compreſſi, utrimque fimbriati. *Gutturnium.*	2.
	V. Turbo obtuſe conicus caniſtro ſimilis. *Caniſtrum.*	8.
	VI. Cochlis ſimplex, cujus ſpiræ intra coſtulas, ſive clathrum longitudinale, ſcalarum more decurrunt. *Scala.*	2.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides,
Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex,
Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
VIII. Turbines, Cochlides ſimplices inter Buccina & Cochleas ambigentes.	VII. Turbines per modum ſtrombi toroſi acute elongati, labiis calloſis fimbriatis. *Epidromus.*	10.
	VIII. Turbines acute conici, longi, in os longum terminantes. *Sipho.*	3.
	IX. Turbines parvi mucronis ex ventre turgido os in figuram auris diducentes. *Auricula.*	3.
	X. Turbines, ore oblongo, ſimplici ſine trago, ſpira maxima in os manifeſte inflexa. *Neritoſtema.*	
	XI. Cochlides toroſæ, elongatæ, ore rotundo anguſto. *Turbo lunaris.*	
	XII. Turbines per dorſum inſpecti Buccino ſimiles, ore per ſpiras majores usque ad mucronem aperto differentes. *Garagoi.*	
	XIII. Volutæ gibbæ acute mucronatæ labio expanſo inſtar alæ. *Gallinula.*	8.
	XIV. Cochlides globoſæ labio ſimplici diducto & canaliculato. *Galea.*	3.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ Circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Cochlides roſtratæ, quæ proceſſum teſtæ ex oris labio extremo rectum, plus minus turbinatum & elongatum habent.	I. Cochlis, cujus mucro Trochus eſt per ventrem laxiorem in canalem longum teretem rectum excurrens. *Trochus roſtratus.*	3.
	II. Strombus ex ultima ſpira gibba roſtrum tenue canaliculatum extendens. *Gladius.*	2.
	III. Cochlis ex ſtrombo in roſtrum teres rectum producta. *Fuſus.*	3.
	IV. Cochlis globoſa in roſtrum nonnihil incurvum canaliculatum producta. *Mazza.*	
	V. Cochlis leviter mucronata Rapæ ſimilis. *Rapa.*	
	VI. Cochlis corpore globoſo ſpirali & roſtro gracili conſtans. *Hauſtellum.*	4.
	VII. Cochlis globoſa longiroſtra, muricibus longis acutis denſisque hiſpida. *Tribulus roſtratus.*	
II. Volutæ longæ, Cochlides, quæ præter ventris oblongi gyros internos alios ex baſi externos ducunt.	I. Faſcia teſtacea lata in formam coni convoluta. *Conus.*	2.
	II. Cochlis per trochi & coni æquales baſes formata. *Tro-cho-Conus.*	
	III. Cochlis voluta ex gemino Trocho figurata, ventre conico ſpiraliter toroſo. *Ditrochus.*	
	IV. Cochlis voluta ex ventre conico longo in acutiſſimum ſtrombum producta. *Turricula.*	9.

XXIII.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides,
Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita,
Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Volutæ longæ, Cochlides, quæ præter ventris oblongi gyros internos alios ex baſi externos ducunt.	V. Trochus anguloſe plicatus in conum diductum abiens, cujus apex per ſinum hiat, oris labio craſſo, maculis lineis muſicis ſimilibus. *Thema muſicum.*	8.
	VI. Cochlis voluta ex cono trochum muricatum & irregularem formans. *Veſpertilio.*	3.
	VII. Voluta longa inter conum & cylindrum ambigens, in baſi conica dentata, maculis nubes mentientibus. *Nubecula.*	
	VIII. Cochlis cylindrica voluta forma oſſiculi fructuum dactylorum. *Dactylus.*	26.
	IX. Voluta oblonga elliptica leviter turbinata, ore ſinuoſe falcato reſecto. *Cucumis.*	
	X. Cochlis tenuis ficus figura. *Ficus.*	8.
	XI. Voluta magnæ tulipæ ſimilis. *Conchylium Rondeletii.*	
	XII. Voluta radicis Bryoniæ figura. *Radix Bryoniæ.*	
	XIII Voluta longa ore longo ad turbinem ſinuato. *Aporrhais.*	3.
	XIV. Voluta conchiformis amplo hiatu infra ſe turbinem colligens. *Concha natatilis.*	4.
	XV. Voluta valde inflata, labio velut in concham explanato turbine baſeos manifeſto. *Cymbium.*	6.

XXIII.
Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Volutæ ovatæ, extra ventrem oviformem gyros alios ad extremum figurantes.	I. Formatur ex duabus ellipſibus concavis continuis, quarum altera conglobata in alterius cavitatem velut in concham recta devolvitur. *Bulla.*	2.
	II. Volutæ parvæ olivis ſimiles. *Oliva.*	5.
	III. Voluta in ſphæram acta circa os dentatum leviter complanata. *Pila.*	1.
	IV. Volutæ utroque labio in ellipticam figuram inter duos velut cardines contortæ. *Porcellana.*	5.
	V. Turbines ſua baſi in ventrem vaſtum oblongum dilatati, labio exerto fimbriato in recurvum canaliculum abeunte. *Caſſis.*	5.
	VI. Volutæ Caſſidibus a dextro ſimiles, a ſiniſtro ſine labio exhibentes. *Semicaſſis.*	3.
	VII. Turbines oris utroque labio diducto, antrorſum duos canaliculos recurvos formantes. *Caſſis bicornis.*	4.
	VIII. Voluta valde diducta & inflata coluris & circulis longitudinariis circa mucronem muricibus rectis coronata. *Cithara.*	8.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
IV. Alatæ, Cochlides compoſitæ expanſo inſigniter labio, & ſinu ad canaliculum, labio vero muricato, Cornutæ dicuntur.	I. Trochoconus alatus ſeu labiatus in proceſſum ſtyliformem terminatus. *Monodactylus.*	5.
	II. Trochoconus in ſex murices aduncos fiſſus, ultimo longiſſimo reliquis recurvis & brevioribus. *Harpago.*	2.
	III. Trochoconus labio in ſeptem murices diviſo. *Heptadactylus.*	7.
	IV. Trochoconus labioſus cornutus ex labio murices curvos protendens, ſuper dorſo lineatus. *Millepes.*	2.
	V. Teſta alata tota velut lentibus obſita. *Lentigo.*	3.
	VI. Trochoconus plicatus, obſcure flavus maculis rufis labio rotundo effuſo. *Alata lata.*	7.
V. Murices, Cochlides angulares quaſi ex duplici pyramide factæ & exochis plurimis aſperæ.	I. Murex exochis foliis Braſſicæ nonnihil ſimilis. *Murex frondoſus.*	4.
	II. Murex exochis foliis &c. *Murex coſtoſus.*	4.

XXIII.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Appendix, Cochlidum Opercula.

Claſſes.	Genera.	Species.
	I. Lentes teſtaceæ convexo planæ umbilico ſimiles, cochlidum quarundam operculum. *Umbilicus.*	8.
	II. Teſſula unguiformis. *Operculum callorum.*	3.
	III. Opercula ſquamata, quaſi cornea, Cochlearum. *Unguis odoratus.*	10.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio I. Monoconchæ, Thalami teſtacei ex una concha formati, vulgo Univalvia.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Patellæ.	I. Monoconcha convexo-concava ad ſcutorum veterum ſimilitudinem. *Patella.*	4.
	II. Monoconcha convexo-concava, margine variis angulis diſcerpto. *Patella lacera.*	10.
II. Anſata, Monoconchæ proceſſu quodam inſtructæ anſato.	I. Monoconcha rotunda notabili proceſſu conico obliquo ad figuram pileorum. *Calyptra.*	7.
	II. Monoconcha ovalis in umbonem velut anſam cochlearis terminans. *Cochlearia.*	5.
	III. Conulus valde diductus, apice parum intorto. *Mitra Hungarica.*	3.
	IV. Monoconcha irregulariter quaſi turbinata in conum inclinans. *Cochlo-Lepas.*	1.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus vaſculis cavis compoſitæ.

A. Conniventes.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Diconchæ Figuratæ.	I. Diconcha clauſa aviculæ alis erectis ſimilis. *Avicula.*	4.
	II. Diconcha figurata plana, figuram litteræ T flexuoſe exprimens. *Tudes Polonica.*	2.
	III. Diconcha plana glottoides cum proceſſu rectangulari. *Iſognomon.*	1.
	IV. Diconcha longa ex duabus quaſi pyramidibus in parallelepipedum ruditer conſtructa. *Parallelepipedum.*	1.
II. Oſtrea, Diconchæ conniventes figuræ ſimplicis irregularis vertice inconſtanti ratione formato.	I. Diconcha connivens figuræ ſimplicis &c. *Oſtreum longum.*	3.
	II. Diconcha placentiformis circa cardines neglectos ab una parte veluti aurita extus ſcabra, fiſſilis, intus margaritica. *Mater Perlarum.*	3.
	III. Oſtreum minus, ſtriis, plicis & muricibus notatum. *Oſtreum læve.*	10.
	IV. Oſtreum eminentiis diviſis, tegularum in tectis ordinem imitans. *Oſtreum imbricatum.*	1.
	V. Oſtreum ſinuoſe canaliculatum limbo ſinuoſo quaſi in plures canaliculos inflexo. *Oſtreum plicatum.*	8.
	VI. Oſtreum exochis altioribus aſperum. *Oſtreum muricatum.*	6.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ,
Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales,
Teſtæ ex duobus vaſculis cavis compoſitæ.

A. Conniventes.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Muſculi, Diconchæ conniventes oblongæ ſimplici ligamento lateris cohærentes.	I. Muſculus in longum ex acuto vertice irregulariter expanſus. *Muſculus acutus.*	11.
	II Muſculus reſpectu cardinis in latum oblique expanſus. *Muſculus latus.*	5.
	III. Muſculus oblique latus cardinibus maſtoidibus. *Muſculus mammarius.*	1
IV. Cyclades, Diconchæ conniventes planæ, rotundæ ex vertice æqualiter expanſæ.	I. Cyclas, diconcha connivens plana rotunda ex vertice &c. *Cyclas.*	5.
V. Diconchæ auritæ.	I. Diconcha aurita, ſtriata, vertice aurito. *Pecten.*	2.
	II. Diconcha utrinque plana, rotunda valva inferiori lactea, ſuperiore hepatica intus coſtis rectis canaliculata. *Amaſium.*	1.
	III. Diconcha aurita, plana, lævis, non ſulcata ſed lineata. *Pſeudamaſium.*	1.
	IV. Diconcha auribus & ſtriis cum pectinibus conveniens, corpore irregulari differens. *Ctenoides.*	2.
	V. Pecten quaſi dimidius in latere auritus, in altero ſinuatus. *Radula.*	2.
	VI. Diconcha una valva valde concava, altera plana, plicis ad cardinem complicatis. *Vola.*	1.
	VII. Tellina ad cardines utrinque labia producens triangularis figuræ. *Triquetra.*	1.
	VIII. Diconcha craſſa auribus & figura irregulari pectinibus ſimilis. *Spondylus.*	4.
	IX. Muſculus auritus. *Mytulo-pectunculus.*	1.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

A. Conniventes.

- **VI. Diconchæ Cordiformes,** quæ valvarum curvatura & verticibus nutantibus cordis figuram exprimunt lateraliter conſpectæ.
  - Genera. — Species.
  - I. Diconcha, minimum inæqualiter convexa, ſutura perpendiculari. *Hemicardia.* — 3.
  - II. Diconchæ gibboſæ cor æquale exhibentes. *Iſocardia.* — var. 3.
  - III. Diconchæ conniventes cor irregulare exhibentes. *Anomalo-Cardia.* — var. 2.

B. Interruptæ.

- **I. Diconchæ ſulcatæ,**
  - I. Quæ ſua conjunctione per ginglymum aut enarthroſin notabilem ſulcum formant. *Diconcha ſulcata.* — 6.
- **II. Diconchæ umbilicatæ,** quæ circa cardines a latere habent foveolam inſtar umbilici, reliquo corpore chamas æmulante.
  - I. Diconchæ umbilicatæ circinatæ. *Circomphalos.* — 27.
  - II. Diconcha umbilicata, ſtriata. *Actinobolus.* — 7.
  - III. Diconcha umbilicata clathrata. *Omphalo-Clathrum.* — 2.

XXIIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. **Conchæ**, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

B. Interruptæ.

Claſſes.	Genera.	Speçies.
III. Diconchæ ſinu profundo, ſeu ſinuatæ chamæ.	I. Chama exochis variis aſpera. *Chamatrachæa.*	var. 2.
	II. Chama lævis, labiis lateralibus in plano velut vulvam cum nymphis exprimens. *Chamelæa.*	var. 3.
	III. Chama lentis circularis utrinque convexæ quartam partem conſtituens, cum ſinu vulvæformi. Vulvaria. *Quadrans.*	7.
IV. Tellinæ, a Conchis reliquis differentes per labia ſinus in longiore conjunctionis latere prolapſa.	I. Quæ lineas ducit limbo parallelas. *Tellina circinata.*	var. 2.
	II. Tellina virgis latis rubris & albis ſuper circinis ex umbone. *Tellina virgata.*	var. 3.
	III. Tellina virgis latis &c. *Tellina ſtriata.*	12.
	IV. Tellina virgis latis &c. *Tellina granulata.*	4.
	V. Tellina ventricoſa profuſis labiis ſinuoſis. *Tellina lævis.*	12.
	VI. Tellina ventricoſa &c. *Tellina muricata.*	var. 1.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ,
Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales,
Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

B. Interruptæ.

V.
Pilores, Diconchæ nunquam perfecte circa marginem clauſæ ſed hiatulæ.

Genera.	Species.
I. Diconcha longa, ſimplex, tubulorum more cava. *Solen bivalvis.*	6.
II. Diconcha longa in utraque extremitate notabiliter patens. *Concha longa biforis.*	3.
III. Diconcha longa margine inæquali biforis, acceſſoria teſtula plerumque in ſummitate gaudens. *Pholas.*	var. 4.
IV. Diconcha longa uno quodam marginis loco hians. *Concha longa uniforis.*	11.
V. Diconcha hiatula, intra vertices umbonatos planum latus intercipiens, medium ſutura diviſum. *Muſculus Polyleptoginglymus.*	5.
VI. Diconcha magna ad triangulum acutangulum figura accedens, baſi inter utramque teſtam aperta. *Pinna.*	19.
VII Diconcha brevis, utrinque patens, ex cardine dentem longiuſculum exſerens. *Concha Eboracenſis.*	
VIII. Diconcha magna, craſſa ſubrotunda, altera parte perpetuum hiatum formans. *Glicimeris.*	7.
IX. Diconcha patula, craſſe ſtriata vertice obtuſo, latere altero effuſo plantam pedis referente. *Mactra.*	2.

XXIII.
Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ,
Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula; teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio III.
Diconchæ inæquales,
Conchæ, quarum altera valva, alteram limbo ſuo ſuperat.

Genera.	Species.
I. Diconcha anomala roſtro perterebrato. *Terebratula.*	2.
II. Diconcha anomala vertice integro in tres gibbos continuos elato. *Concha trilobos.*	3.
III. Diconcha, altera valva rugoſa, roſtrata & incurvata, altera inſtar operculi. *Concha adunca.*	4.
IV. Diconcha inæqualiter ſubrotunda roſtro integro ſuper dorſo alterius conchæ eminente. *Burſula.*	1.
V. Diconcha inæqualis ſubrotunda &c. *Globus.*	5.
VI. Diconcha, cujus altera valva duplici fimbria verticem alterius obvelat. *Stola.*	1.
VII. Diconcha ex medio valvarum proceſſus ſtilares incurvos emittens. *Concha anſata.*	1.

Pars III.
Polyconchæ, quæ pluribus valvulis quam duabus gaudent.

Genera.	Species.
I. Polyconcha in quinque vel ſex valvulas reſolvenda. *Concha anatifera.*	7.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars	Claſſes.	Genera.	Species.
Pars IV. Niduli Teſtacei, Teſtacea animalium domicilia in forma niduli ſeſſilis catervatim plerumque corporibus marinis ſuperſtructa.	I. Balani, aggregatæ animalculorum domunculæ ex plurimis laciniis teſtaceis in figuram glandis quercinæ ſtructæ cum vertice patulo.	I. Balanus ex unica lamella teſtacea glandiformi conſtans. *Monolopos.*	
		II. Balanus ex pluribus tunicis teſtaceis ſtructus. *Polylopos.*	2.
	II. Aſtrolepas, Nidulus teſtaceus convexo &c.	I. Nidulus teſtaceus convexoplanus verticaliter ſub figuræ ſtellæ apparens. *Aſtrolepas.*	1.
	III.	I. Teſta quaſi folioſa inſtar braſſicæ capitatæ ſcopulis adcreſcens. *Capitulum.*	
Pars IV.		I. Echinus marinus vid. Tr. de Echinoderm.	
Pars V.		I. Tubulus marinus vid. Tr. de Tub. mar.	

NB. In recenſione hujus methodi Cl. D. D. de Bergen generum ſpecies harumque diviſiones & numerum ſæpe haud indicavit. Qui ergo de his quoque certior fieri cupit, ad fontem ipſum adeat: nos falcem in alienam meſſem immittere noluimus.

XXIV.

XXIV.

Methodus Teſtaceorum Inſulæ Jamaicæ D. Patric. Broune. M. D. (cc)

§. Hujus methodi ſciagraphiam duntaxat quandam trado ipſo Auctoris libro deſtitutus, quantum autem video ordines generum ſcite digeſſit, & forte etiam ſpecies & varietates bene diſtinxit.

Claſſes.	Ordines.	Genera.	Species.
Cl. I. Univalvia.	Ordo I. Cavitas non ſpiralis ſuperius aperta.	1. *Siphonium.* 2. *Dentalium.* 3. *Patella.*	
	Ord. II. Cavitas ſpiralis ſpiris in eodem plano conſtitutis.	1. *Cornu Ammonis.* 2. *Lituus.*	
	Ord. III. Spiræ excentricæ Baſis aperta.	1. *Stomatia.* 2. *Nerita.* 3. *Cochlea.* 4. *Licinia.* 5. *Trochus.* 6. *Terebellum.*	
	Ord. IV. Apertura cum axi ſpirarum parallela.	1. *Turbina.* 2. *Strombus.* 3. *Buccinum.* 4. *Purpura.* 5. *Sycotypus.* 6. *Dolium.*	
	Ord. V. Conchylia labiata & alata.	1. *Caſſis.* 2. *Conchylium.*	

XXIV.

(cc) *The Civil and Natural Hiſtory of Jamaica, by* T. Osborne, *London 1756. fol. p. 395.* recenſ. in *Commentar. de rebus in ſcient. nat. & medicina geſtis. Vol. VI. p. 263. ſeq.*

XXIV.

Methodus Teſtaceorum D. Patric. Broune.

Claſſes.	Ordines.	Genera.	Species.
Cl. I. Univalvia.	Ord. VI. Univ. rimata vel fiſſa.	1. *Strephona.* 2. *Voluta.* 3. *Cyprea.*	
Cl. II. Bivalvia, quorum Ordines a modo commiſſuræ valvarum deſumti.	Ordo I. Bivalvia per ligamenta connexa.	1. *Oſtrea.* 2. *Glycymeris.* 3. *Mytulus.* 4. *Pecten.* 5. *Margaritifera.* 6. *Pennaria.* 7. *Solena.*	
	Ord. II. Bivalvia per ligamenta & prominentes dentes connexa.	1. *Stola.* 2. *Spondylus.* 3. *Chama.* 4. *Bucardium.*	
	Ord. III. Bivalvia per denticulos connexa.	1. *Cibata.* 2. *Mactra.*	
Cl. III. Plurivalvia.	Ordo I. Partibus omnibus firmiter concretis.	1. *Balanus.*	
	Ord. II. Partibus per ligamenta connexis.	1. *Pentilas mas.*	
	Ord. III. Valvis per cardines & ligamenta connexis.	1. *Pholas.*	

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri. (a)

§. Quæ ſit *Cl.* Fischeri (dd) de hac methodo ſententia, propria ejus verba docebant: *Non evolvit, ſed pingit conchylia. Differentiæ, ex titulis & tabulis cognoſcendæ, partim ſunt negativæ, partim ſpecialibus generibus ſiniſtre attributæ. In buccinis, neritis, pectinibus magna confuſio.* Præterea genera inferiora ultra limites extendit.

- Cochleæ.
  - A. Terreſtres.
    - I. Teſtaceæ.
      - a. Turbinatæ.
        - α. Breviori figura teſtæ apertura clauſa.
          - 1. Cochleæ ſupradiſtinctæ.
            - I. *Cochlea* cinerea maxima edulis, cujus os gypſeo operculo clauditur. Pomatæ Gesneri.
            - II. Cochlea vulgaris major pulla maculata faſciata hortenſis.
            - III. Cochlea citrina ſeu leucophæa faſciis pullis diſtincta.
            - IV. Cochlea maculata unica faſcia pulla.
          - 2. Operculo teſtaceo.
            - I. *Cochlea* cinerea interdum leviter rufeſcens, ſtriata, operculo teſtaceo cochleato donata.
            - II. Cochlea terreſtris turbinata & ſtriata.
        - β. Longiori figura ſeu Buccina convoluta.
          - 1. Orbe in ſiniſtram partem convoluto.
            - I. *Buccinum* exiguum mucrone obtuſo ſeu cylindricum.
            - II. Buccinum exiguum quinque anfractuum mucrone acuto.
            - III. Buccinum rupium majuſculum circiter ſenis orbibus convolutum.
          - 2. Cochlea anomala.
            - I. *Buccinum parvum* ſeu Trochilus ſilvaticus agri Lindcolnenſis.

(a) M. Listeri *hiſtoriæ animalium Angliæ tractatus tres. Londin.* 1678. 4to *pag.* 110.

(dd) Act. Erud. 1733. p. 488.

I. Mc-

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri.

- **Cochleæ.**
  - **A. Terreſtres.**
    - **I. Teſtaceæ.**
      - **a. Turbinatæ.**
        - **β. Longiori figura ſeu Buccina convoluta.**
          - 3. Orbe ex dextra in ſiniſtram convoluto.
            - I. *Buccinum pullum* opacum, ore compreſſo circiter denis ſpiris faſtigiatum.
            - II. Buccinum pellucidum & flavum intra ſenas circiter ſpiras mucronatum.
          - 4. Cochlea figura compreſſa.
            - I. *Cochlea dilute rufeſcens*, ſubalbido ſinu ad umbilicum exiguo circinato.
            - II. Cochlea cinerea alba, faſciata, ericetarum.
            - III. Cochlea pulla ſylvatica ſpiris in altum depreſſis.
    - **II. Nudæ.**
      - **b. Limaces.**
        - I. *Limax cinereus* maximus ſtriatus, maculatus.
        - II. Limax cinereus parvus, immaculatus, pratenſis.
        - III. Limax ater.
  - **B. Fluviatiles.**
    - Quarum calices operculis ſuis clauduntur.
      - I. *Cochlea maxima*, fuſca, ſeu nigricans, faſciata.
      - II. Cochlea parva ſubflava intra quinque ſpiras finita.
    - **a. Neritæ fluviatiles.**
      - I. *Nerita fluviatilis* e cœruleo vireſcens, maculata, operculo ſubrufo, lunato & aculeato.
    - **I. Turbinatæ.**
      - **b. Buccina fluviatilia aperturis ampliſſimis.**
        - α. A dextra ad ſiniſtram verſus convoluta.
          - I. *Buccinum longum* ſex ſpirarum. Turbo lævis in ſtagnis degens Aldrov.
          - II. Buccinum minus fuſcum ſex ſpirarum, ore anguſtiore.
          - III. Buccinum pellucidum ſubflavum quatuor ſpirarum mucrone acutiſſimo, teſtæ apertura maxima.
        - β. A ſiniſtra ad dextram convoluta.
          - I. *Buccinum exiguum* trium ſpirarum a ſiniſtra in dextram convolutarum.

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri.

B. Cochleæ, Fluviatiles.	I. Turbinatæ.	c. Turbinata figura depreſſa.	I. *Cochlea pulla* ex utraque parte circa umbilicum cava. II. Cochlea fuſca altera parte planior & limbo inſignita quatuor ſpirarum. III. Cochlea exigua ſubfuſca altera parte planior ſine limbo quinque ſpirarum.
	II. Bivalves.	Muſculi aquæ dulcis.	I. *Muſculus latus*, teſta tenui, ex fuſco virideſcens interdum ruſeſcens. II. Muſculus anguſtior ex flavo virideſcens, validus, umbonibus acutis, valvarum cardinibus velut pinnis donatis, ſinuoſis. III. Muſculus exiguus piſi magnitudine, rotundus, ipſis valvarum oris albidis.
	III. Univalves.	Patella.	I. *Fluviatilis*, fuſca, vertice incurvato, inflexoque.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri. (b)

Cochleæ Marinæ.

A. Turbinatæ.

- I. Intortæ ſeu anfractuoſæ.
  - Genera.
    - a. *Buccina roſtrata & lævia.*
      - Species.
        - I. Buccinum album, læve, maximum ſeptem ſpirarum.
    - b. *Buccina roſtrata ſtriata.*
      - I. Buccinum craſſum rufeſcens ſtriatum & undatum.
      - II. Buccinum tenue, læve, ſtriatum & undatum.
      - III. Buccinum anguſtius tenuiter admodum ſtriatum octo minimum ſpirarum.
      - IV. Buccinum minus, albidum aſperum intra quinas ſpiras finitum.
      - V. Buccinum minus ex albo ſubviride, ore dentato, eoque ex flavo leviter rufeſcente.
- II. Teſtæ apertura plana.
  - a. *Ore plano figura productiore.*
    - I. Buccinum craſſum duabus acutis ſtriis, duodecim minimum ſpiris.
    - II. Buccinum tenue, denſe ſtriatum, duodecim ſtriis donatum.
  - b. *Ore plano, figura breviori.*
    - I. Cochlea fuſca, faſciis crebris, anguſtisque prædita.
    - II. Cochlea rufeſcens faſciis maculatis ad imos orbes diſtincta.
  - c. *Neritæ.*
    - I. Nerita ex fuſco virideſcens aut ex toto flaveſcens, modo pallide modo intenſe ad colorem mali aurantii.
    - II. Nerita faſciata, unica lata faſcia inſignita, ceterum ſubfuſca ex viridi.
    - III. Nerita reticulata.

O 3 II. Me-

(b) M. Listeri *hiſtor. animal. Angl. Lond.* 1678. 4. *p.* 155.

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

			Genera.	Species.
Cochleæ Marinæ.	A. Turbinatæ.	II. Teſtæ apertura plana.	d. *Trochi.*	I. Trochus albidus, maculis rubentibus diſtinctus ſex ſpirarum. II. Trochus crebris ſtriis fuſcis & transverſe & undatim diſpoſitis.
		III. *Apertura omnium patentiſſima perforata.*		I. Auris marina, λέπας ἀγρεία Aristotelis.
		IV. *Apertura in rimam formata. Spiris intus latentibus.*		I. Concha veneris exigua alba ſtriata.
		V. *Orbibus deſtitutæ.*		I. Echinus marinus aculeorum veſtigiis parum vel nihil eminentibus.
	B. Bivalves.	I. Arcte applicabiles.	*Non ſtriatæ.*	I. Concha longa, lataque in mediis cardinibus cavitate pyriformi. II. Concha quaſi rhomboides in medio cardine utrinque denticulis donata. III. Pholas noſter, ſeu concha intra lapidem cretaceum degens. IV. Concha e maximis admodum craſſa, rotunda ex nigro rufeſcens. V. Concha tenuis, ſubrotunda, minime cava, cardinis medio ſinu amplo & pyriformi. VI. Concha craſſa ex altera parte compreſſa, ex altera ſubrotunda. VII. Concha parva ſubrotunda ex parte interne rubens.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

Cochleæ Marinæ. B. Bivalves.

	Genera.	Species.
II. Conchæ aſperæ valvis diſſimilibus unico ligamento donatis.	*Oſtrea.*	I. Oſtreum vulgare maximum intus argenteo ſplendore.
		II. Oſtreum parvum veluti ſtriatum teſta intus vireſcente, cardine utrinque canaliculato.
III. Setiferæ figura rhomboidali.	*Muſculi.*	I. Muſculus ex cœruleo niger.
IV. Undique clauſiles, ſtriatæ.	a. *Pectines.*	I. Pecten maximis quatuordecim ſtriis ſtriatis craſſis inſignitus.
		II. Pecten tenuis ſubrufus, maculoſus viginti ſtriis donatus.
		III. Pecten minimus anguſtior, fere aſper, ſinu ad cardinem cylindraceo, minutiſſimis ſtriis donatus.
	b. *Pectunculi.*	I. Pectunculus maximus & minus concavus, pluribus minutioribus ſtriis donatus, roſtro acuto.
		II. Pectunculus echinatus. Concha echinata Rondeletii.
		III. Pectunculus vulgaris, albidus, rotundus viginti ſex ſtriis majuſculis planioribus.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

			Genera.	Species.
Cochleæ Marinæ.	B. Bivalves.	IV. *Undique clauſiles, ſtriatæ.*	*Tellinæ.*	I. Tellina intus ex viola purpuraſcens in ambitu ſerrata.
		V. *Hiantes læves.*		I. Concha lævis altera tantum parte clauſilis, apophyſi tota prominente prædita. II. Concha fuſca longiſſima anguſtiſſima, muſculo ad cardinem nigro. Solen.
		VI. *Hiantes ſtriatæ.*		I. Concha altera parte dimidia ſtriis undatim criſpatis, altera lævi, apophyſi dentiformi. II. Concha candida dupliciter ſtriata & veluti aculeata.
	C. Univalves.	I. *Loco mobiles vertice integro.*		I. Patella ex livido cinerea, ſtriata.
		II. *Loco fixæ vertice, aperto.*		I. Balanus cinereus velut e ſenis laminis ſtriatis compoſitus ipſo vertice, altera teſta bifida rhomboide, occluſo.

III. Me-

III.

Methodus ſpecialis Turbinatorum D. J. E. Hebenstreit. (c)

- **Turbinata, quæ gaudent ſpira.**
  - **A. Brevi.**
    - Orbitæ.
      - intus cellulosa.
        - *Nautilus craſſior & tenuis.*
      - aurita.
        - *Auris marina.*
    - *Corniculum.*
    - *Serpentulus*, *Terebellum*, *Cochlidium*, *Volutæ.*
    - *Cochlea*, *Cylindri*, quamvis hi & trium quandoque ſint ſpirarum.
    - *Neritæ*, *Cymbium*, duarum, trium, quatuor ſpirarum.
  - **B. Mediocri.**
    - 5. *Galea*, *Caſſis*, *Trochilus*, *Olearia.*
    - 4. 6. *Conus*, *Helix.*
    - 5. 7. *Turbo*, *Buccinum.*
    - 6. 7. *Alata.*
    - 7. *Rhombus*, *Murex.*
    - 7. 8. 9. *Cocalia.*
  - **C. Longiſſima.**
    - 7. 10. *Strombi*, *Fuſum*, *Strobilus*, *Avis.*
    - 14. 16. *Orbis*, *Tubus*, *Teleſcopium.*
    - 20. *Fiſtula.*

(c) D. J. E. Hebenstreit *Diſſertat. phyſ. de ordinibus Conchyliorum.* p. 20.

IV.

Methodus Tubulorum Marinorum Jac. Th. Kleinii. (d)

Genera.		Species.
I.	*Penicilli*, Tubuli teſtacei, graciles in conſtructionem penicilli exeuntes.	a. Læves. b. Striati.
II.	*Dentales*, Tubuli teſtacei, dentibus exertis elephantinis vel cornu modice inflexo ſimiles.	
III.	*Solen lignorum*, Tubulus albus inſectus, pennam anſerinam plus vel minus craſſus, irregulariter inflexus.	
IV.	*Solen arenarius*, Tubulus longus geniculatus, craſſus, ſenſim gracileſcens, & in novas fiſtulas ſimiles diviſus.	
V.	*Solen anguinus*, Tubulus anguium more plerumque ſinuoſus, inflexus.	a. Lævis. b. Plicatus. c. Trigonus. d. Quadrifiſſus.
VI.	*Solenes vermiculares*, Tubuli lumbricorum more implicití.	a. Solen vermic. Rondeletii. b. Pyri anguloſi. c. Viſcera piſcium.
VII.	*Solen corallorum*, Tubulus capacior, farciminibus ſimilis, altera extremitate ſcopulis coralliferis continuus.	a. Lævis. b. Corrugatus.
VIII.	*Solen phalloides*, Tubulus albus, lævigatus, phallum ſimulans.	
IX.	*Solen fragilis*, Tubulus friabilis fere totus ex arena compoſitus.	

IV. Me-

(d) Jac. Theod. Kleinii *Muſeum. Gedani*, 1731. 4to.

IV.

Methodus Tubulorum Marinorum J. T. Kleinii.

Genera.	Species.
X. *Tubuli concamerati*, Teſtæ longæ plurimum coni- vel cylindri - raro dentaliformes, interius concamerationibus, inſtar Nautili.	a. Conici. b. Cylindriformes. c. Dentaliformes. d. Superficie aſpera. e. Sulcati. f. Circulis aſperis.
XI. *Belemnites*, Tubuli marini foſſiles, materiæ ad ſeleniticam accedentis, teretes, fracti concentricas ſtrias in longitudinem porrectas & canaliculum pervium exhibent, conum in baſi foventes.	a. Cylindriformes. b. Coniformes. c. Fuſiformes.

V.

Methodus particularis Polythalamiorum J. P. Breynii. (e)

Polythalamium, Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos transeunte.

- **I.** *Orthoceras,* Polythalamium in lineam rectam, vel proxime ad rectam accedentem extenſum.

  Species.

  - a. Orthoceratites, ſiphunculo axem transeunte graciliori, lentiſſime decreſcens; thalamis olim, nunc articulis amplioribus.
  - b. Orthoceratites, ſiphunculo axem transeunte graciliori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus aliquantulum.
  - c. Orthoceratites, ſiphunculo axem transeunte, graciliori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis anguſtiſſimis minusque convexis.
  - d. Orthoceratites, ſiphunculo inter centrum & peripheriam poſito, aliquantulum craſſiori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.
  - e. Orthoceratites, ſiphunculo inter centrum & peripheriam ſito graciliori, ſubito decreſcens, externe ſulcatus, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.
  - f. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis latioribus.
  - g. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis anguſtioribus.
  - h. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, compreſſo, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis latioribus.
  - i. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam locato ampliſſimo & annularibus eminentiis inſignito, lente decreſcens.

V. Me-

(e) J. P. Breynii *Diſſ. de Polythalamiis. Gedan.* 1732. 4*to.*

V.

Methodus particularis Polythalamiorum J. P. Breynii.

Polythalamium, Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos transeunte.

Genera.	Species.
II. *Lituus*, Polythalamium a baſi primo in lineam fere rectam extenſum, deinde vero in ſpiram externe apparentem in plano horizontali convolutum.	
II. *Ammonia*, Polythalamium in ſpiram externe utrinque apparentem in plano horizontali convolutum.	a. Cornu Ammonis. Poſt-hoorentje Rumphii.
IV. *Nautilus*, Polythalamium in ſpiram interne latentem in plano horizontali convolutum.	a. Nautilus marino-lacuſtris. b. Nautilus marinus. c. Nautilus umbilicatus.

VI.
Methodus particularis Echinorum J. P. Breynii. (f)

Echini, Teſtæ Vaſculoſæ, compoſitæ undique clauſæ, magis minusque concavæ, duobus tantum foraminibus ſeu aperturis pro ore & ano perforatæ; externe aculeis, vel claviculis mobilibus teſtaceis armatæ.

Genera.	Species.
I. *Echinometra*, Echinus oris apertura in centro baſis poſita, ani vero in vertice, ori e diametro oppoſita.	a. Echinometra cum quinque internis dentibus teſtaceis. b. Echinometra, teſta in quinque regiones æquales diviſa. c. Echinometra papillis exaſperata. d. Echinometra aculeis vel claviculis donata. e. Echinometra cum corpuſculo verrucoſo circa ani aperturam.
II. *Echinoconus*, Echinus cujus utraque apertura eſt in baſi, altera ſcilicet pro ore in centro, altera vero pro ano in margine vel margini propinqua.	a. Echinoconus, conicus & pileatus. b. Echinoconus hemiſphæricus. c. Echinoconus compreſſus. d. Echinoconus ovalis.
III. *Echinocorys*, Echinus apertura utraque in baſi, illa ſcilicet propiore inter centrum & marginem, pro ano vero in ipſo margine longiſſime diſtante.	Hujus non alias niſi petrefactas recenſet ſpecies.
IV. *Echinanthus*, Echinus, cujus apertura pro ore eſt prope centrum, pro ano in vel ad marginem, longiſſime ab ore diſtantem. Omnes forma ovali.	a. Echinanthus vertice elatiore, coloris albicantis. Hujus pleræque ſpecies ſunt foſſiles.

VI. Me-

(f) J. P. Breynii *Diſſ. phyſ. de Polythalamiis. Gedan.* 1732. 4to *p.* 49.

VI.

Methodus particularis Echinorum J. P. Breynii.

Echini, Teſtæ Vaſculoſæ, compoſitæ, undique clauſæ, magis minusque concavæ, duobus tantum foraminibus ſeu aperturis pro ore & ano perforatæ; externe aculeis, vel claviculis mobilibus teſtaceis armatæ.

Genera.	Species.
V. *Echinoſpatagus*, Echinus, cujus apertura pro ore eſt inter centrum & marginem, pro ano vero in vel ad marginem verticem verſus ori oblique oppoſita.	a. Echinoſpatagus, cordiformis, vulgatiſſimus. Reliquæ ſpecies ſunt foſſiles.
VI. *Echinobriſſus*, Echinus, cujus oris apertura centrum baſis fere occupat, ani vero in vertice perſpicitur a centro aliquantulum remota, & in ſinu quodam ori oblique oppoſita.	Hujus ſunt marino - terreſtres, vel foſſiles.
VII. *Echinodiſcus*, Echinus oris apertura in centro circiter, ani vero vel inter centrum & marginem, vel in ipſo margine poſita, figuræ ſemper complanatæ.	a. Echinodiſcus circinatus, minor, margine integro. b. Echinodiſcus dimidia peripheria inciſionibus æqualibus fere prædita. c. Echinodiſcus dimidia peripheria inæqualibus inciſionibus, altera vero dimidia duobus foraminibus perviis inſtructa. d. Echinodiſcus maximus, margine integro, apertura ani in ipſo margine locata.

VII. Me-

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii. (g)

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata.	Claſſis I. Anocyſtorum, qui ſunt Echinodermata exitum in vertice habentia.	Sectio I. Cidaris, ob ſimilitudinem tegumenti capitis Turcici.	I. *Cidaris miliaris.*	a. Rumphiana, vertice elato. b. Hemiſphærica. c. Anguloſa.
			II. *Cidaris variolata.*	a. Rumphii. b. Langii. c. d'Acqueti. d. Elliptica.
			III. *Cidaris mammillata.*	a. Mammillæ Sancti Pauli Melitenſium. b. Cidaris Mauri.
			IV. *Cidaris coronalis*, *forma veterum diadematis.*	
			V. *Cidaris corollaris*, corollam imitatur.	
			VI. *Cidaris aſterizans.*	
			VII. *Cidaris aſſulata*, propter ſimilitudinem cum tegulis tectorum.	a. Olearii. b. Aldrovandi. c. Flammea. d. Variegata. e. Puſtuloſa. f. Granulata. g. Lævis. h. Ananchytis Mercati.

XVII.

(g) Jac. Theod. Kleinii *Diſp. Echinodermatum. Gedan.* 1734.

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata.	Claſſis I. Anocyſtorum, qui ſunt Echinodermata exitum in vertice habentia.	Sectio I. Cidaris, ob ſimilitudinem tegumenti capitis Turcici.	VIII. *Cidaris botryoidis.* IX. *Cidaris.*	
		Sectio II. Clipeus. ob convenientiam cum clipeis veterum.	I. *Clipeus.*	a. Plotii. b. Langii.
	Claſſis II. Catocyſtorum, qui ſunt Echini ani aperturam in aliquo baſeos loco habentes.	Sectio I. Fibula, Catocyſtus anum circa baſis circularis peripheriam, os in medio aperiens.	I. *Conulus*, *Catacyrtus* ex circulari baſi in conum vertice vel acuto vel obtuſo elatus.	a. Albogaleras. b. Globulus. c. Nodus. d. Bulla.
			II. *Diſcoides* id eſt peripheria exacte circulari.	
		Sectio II. Caſſis, Echini baſin ovalem habentes.	I. *Galea*, Caſſides magnæ elevatæ.	a. Vertice ſcutato. b. Vertice nudo. c. Tæniis laceris.
			II. *Galeola.*	a. Papilloſa. b. Nidoſa. c. Lævis.
		Sectio III. Scutum, Echinus irregularis figuræ pronæ ſcutum referens.	I. *Scutum angulare.*	a. Humile. b. Altum.
			II. *Scutum ovatum.*	a. Schaumontianum. b. Iſſyacienſe. c. Noſtrum.

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata, a diverſo exitus ſitu.	Claſſis II. Catocyſtorum, qui ſunt Echini, ani aperturam in aliquo baſeos loco habentes.	Sectio IV. Echinus depreſſus, placentæ forma.	I. *Mellita*	a. Lævis.
				b. Teſtudinata.
			II. *Laganum.*	a. Bonanni.
				b. Rumphii.
				c. Schynvœtii.
				d. Sullæ.
				e. Plotii.
			III. *Rotula.*	a. Auguſti II.
				b. Rumphii.
	III. Pleurocyſtorum, quibus anus nec in vertice, nec in baſi, ſed in loco aliquo ſuperficiei lateralis.	I.	I. *Aracboides*, peripheria per anfractus circularis, os rotundum in medio baſis, anus quadratus peripheriæ proximus.	

VII. Me-

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata, a diverſo exitus ſitu.	III. Pleurocyſtorum, quibus anus nec in vertice, nec in baſi, ſed in loco aliquo ſuperficiei lateralis.	II. Cor marinum, anus in latere mucronis reſecti, os in tertia axis baſeos regione bilabium.	I. *Spatagus, Pleurocyſtus* cordatus cum inſigni lacuna in dorſo.	a. Cor Anguinum. b. Π Græcorum.
			II. *Spatagoides* idem ſed ſine ſulcis in vertice.	a. Quaternis radiis. b. Quinis radiis.
		III. Ovum marinum, Pleurocyſti, figuræ ovatæ & dorſo integro.	I. *Briſſus.*	a. Maculoſus. b. Unicolor.
			II. *Briſſoides*, ut Briſſus, ſed radiis planis non ſulcatis.	a. Cranium. b. Amygdala.

VIII.

Methodus Echinodermatum ab oris ſitu deſumta Kleinii. (h)

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.
Echinodermata, ab oris ſitu deſumta.	I. Emmeſoſtomi.	I. Cidaris, os in medio baſis, anus in vertice.	I. *Cidaris miliaris.* II. *Cidaris variolata.* III. *Cidaris mammillata.* IV. *Cidaris coronalis.* V. *Cidaris corollaris.* VI. *Cidaris aſterizans.* VII. *Cidaris aſſulata.* VIII. *Cidaris botryoides.* IX. *Cidaris toreumatica.*
		II. Clipeus, os in medio, anus in vertice.	I. *Clipeus.*
		III. Fibula, os in medio, anus ad peripheriam in baſi.	I. *Conulus.* II. *Diſcoides.*
		IV. Scutum, os & anus prout in fibulis.	I. *Scutum angulare.* II. *Scutum ovatum.*
		V. Placenta, os in medio, anus in baſi, vel peripheriæ, vel tertiæ axis regioni proximus.	I. *Mellita.* II. *Laganum.* III. *Rotula.*

(h) J. T. Kleinii *diſp. Echinodermat. p.* 37.

VIII.

VIII.

Methodus Echinodermatum ab oris ſitu deſumta Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.
Echinodermata, ab oris ſitu deſumta.	I. Emmeſoſtomi.	VI. Arachnoides, os in medio, anus in ſuperficie peripheriæ proximus.	I. *Arachnoides.*
	II. Apomeſoſtomi.	I. Caſſis, os ano ad peripheriam in baſi oppoſitum, circa tertiam axis regionem.	I. *Galea.* II. *Galeola.*
		II. Cor marinum, os in tertia axis regione, anus in latere mucronis reſecti.	I. *Spatagus.* II. *Spatagoides.*
		III. Ovum marinum, os & anus prout in Corde marino.	I. *Briſſus.* II. *Briſſoides.*

IX.

Methodus Aculeorum in Echinis Kleinii. (i)

Aculei Echinorum.

- I. *Aciculæ.*
  - a. Capitatæ.
  - b. Capillares.
- II. *Sudes.*
  - 1. Villarum.
    - a. Simplices.
    - b. Nodoſæ.
    - c. Granulares.
    - d. Toroſæ.
  - 2. Fortalitiorum.
    - a. Simplices.
    - b. Faſciatæ.
- III. *Spatulæ.*
- IV. *Radii coronati.*
- V. *Claviculæ.*
  - a. Striatæ.
    - α. Glandariæ.
    - β. Cucumerinæ.
  - b. Læves.

(i) J. T. Kleinii *diſp. Echinodermat. p.* 45.

X. Me-

X.

Methodus Concharum Flüviatilium D. d'ARGENVILLE. (1)

Claſſes.	Genera.	Species.
A. Univalvia.	a. *Lepas.*	α. Roſtrata.
		β. Simplex.
	b. *Limax.*	α. Albida.
		β. Umbilicata.
		γ. Cornu Sti Huberti.
		δ. Flavida.
		ε. Faſciata.
		ζ. Exerta.
	c. *Nerita.*	α. Variata & Cinerea.
		β. Ad machinam productilis.
		γ. Subrubra.
	d. *Trochilus.*	
	e. *Turbo.*	α. Simpliciter vittatus.
		β. Ex toto prominens.
		γ. Simplex.
	f. *Buccinum.*	α. Viride quatuor ſpirarum.
		β. Subrubrum.
		γ. Leviter canaliculatum.
		δ. Albidum quinque ſpiris.
		ε. Fuſcum cum operculo.
		ζ. Contignatum & tuberoſum.
		η. Ore a dextra ſiniſtrorſum.
	g. *Globoſa.*	α. Cinerea.
		β. Fulva.
		γ. Cum acumine retuſo.
		δ. Lactea.

X. Me-

(1) *L'hiſtoire naturelle eclaircie dans deux de ſes parties principales la Lithologie & la Conchiologie à Paris* 1742. 4*to p.* 367.

X.

Methodus Concharum Fluviatilium D. d'ARGENVILLE.

Claſſes.	Genera.	Species.
A. Univalvia.	h. *Cornu Ammonis.*	α. Fuſcum.
		β. Metallicum.
		γ. Cinereum.
		δ. Colore Achatæ.
B. Bivalvia.	a. *Chama.*	α. Albida.
		β. Cum maculis rubris.
		γ. E fulvo nigreſcens.
		δ. Cinerea.
		ε. Exigua.
	b. *Muſculus.*	α. Cum maculis fuſcis.
		β. E fulvo nigricans.
		γ. Multum elongatus.
		δ. Magnus & ſubtilis.
		ε. Longus & aculeatus.
		ζ. Ex toto albidus.
	c. *Pecten.*	α. Pecten albidus.

XI. Me-

XI.

Methodus Concharum terreſtrium D. d'Argenville. (m)

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Animalia viventia tecta.	a. *Lepas.*	
	b. *Cochleæ lunares.*	α. Semilunares.
		β. Ore depreſſo.
		γ. Limax globoſa Pomatia dicta.
		δ. Faſciata.
		ε. Pratenſis.
		ζ. Flaveſcens.
		η. Cinerea.
		θ. Marmorea.
		. Umbilicata Sti Huberti.
		. Clavicula exerta.
		λ. Ore dentato.
		μ. Pulchra.
		. Jamaica.
		ο. Ore rotundo.
		π. Ore depreſſo.
		ρ. Clavicula inverſa.
	c. *Buccina.*	α. Flavidum ſex ſpiris.
		β. Quinque ſpiris.
		γ. Sex ſpiris, colore caſtaneo.
		δ. Trochilus ſeptem ſpiris.
		ε. Decem ſpiris ore a dextro ſiniſtrorſum.
	d. *Turbines.*	Nulla.
	e. *Globoſæ.*	α. Alata.
		β. Oblonga.

(m) *L'hiſtoire naturelle éclaircie &c. p.* 377.

XI.

Methodus Concharum terreſtrium D. d'Argenville.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Animalia viventia nuda.	a. *Limaces.*	. Oblonga flavida.
		β. Exigua cinerea.
		γ. Paululum cinerea, nigricans.
		δ. Colore ſuccineo cum maculis albidis.
		. Brevis & compreſſa, colore flavido.
		ζ. Serpens Cellaria dicta.

XII.

Methodus Cochlearum Anonymi. (n)

A. Cochleæ nudæ.

I. Terreſtres.
- a. *Feldſchnecke.*
- b. *Wieſenſchnecke.*
- c. *Waldſchnecke.*

B. Cochleæ Teſtaceæ.
- a. *Erdſchnecke.*
- b. *Weinbergsſchnecke.*
- c. *Thurmſchnecke.*
- d. *Tellerſchnecke.*
- e. *Laubſchnecke.*

II. Fluviatiles.
- a. *Teichſchnecke.*
- b. *Flußſchnecke.*
- c. *Deckelſchnecke.*
- d. *Tellerſchnecke.*
- e. *Schirmſchnecke.*

(n) *Oeconomiſch Phyſicaliſcher Abhandlungen VIII. Theil. Leipz.* 1755. 8. *p.* 769.

Appen-

Appendicis loco hic ſubjungam Conchas & Cochleas tam Terreſtres, quam Lacuſtres Marchiae noſtrae & Viadri, quas mecum benevole communicavit Clar. RICHTERUS V. D. Min. Rampizenſis Diſtrictus: quas ipſis Auctoris verbis hic publici juris facio.

Sammlungen

einiger Schnecken und Muſcheln hieſigen Ortes und an der Oder.

Schnecken: 1. *Die ganz kleine Garben-Schnecke, iſt nicht gröſſer als ein Mohn-Korn, meiſt unter dem Saamen der Garten-Garbe.*

2. *Die bunten Hain- und Haſel-Schnecken; deren hier*

a. *Die rothe, welche ſelten.*
b. *Die gelbe, welche ſehr zart.*
c. *Die buntgeſtreifte.*
d. *Die marmorirte.*
e. *Mit einem ſchwarzen Reiffen.*
f. *Die gelbe, mit drey oder vier Reiffen.*

Dieſe Schnecken findet man nur im April unter Haſel- und Erlen-Sträuchern, beym erſten Graſe und Blumen; daher ſie auch Blumen-Schnecken heiſſen; verliehren ſich darauf das ganze Jahr in die Erde.

3. *Die kleine plattgedruckte Pfuhl-Schnecke.*
4. *Die Ammons-Hörner.*
5. *Die Poſt-Hörner.*
6. *De gedreheten Dieten-Schnecken.*
7. *Die groſſe Garten-Schnecke.*

Muſcheln: 1. *Die ganz kleine Kamm-Muſcheln.*
2. *Das Hüttchen; iſt nur am Möden-See.*
3. *Die Molde; eben in gedachter See.*
4. *Die ſehr dünnſchäligte Ohr-Muſchel.*
5. *Die ſchwarze dickſchäligte Ohr-Muſchel.*
6. *Die Kieß- und Sand-Muſchel.*

In dieſen Muſcheln iſt zuweilen, doch ſehr ſelten eine Perle: am Queiße aber häufiger. Sie unterſcheiden ſich, daß ſie knorplich und gewunden ſind. An der Oder giebts ſehr viele Arten groſſe und kleine, ſpitzig und rund oder keulig; ſchlecht und geſtreift, ſchwarz, gelb, grün &c.

7. *Die groſſe Pfuhl-Muſchel, von hochglänzenden Farben, allhier im Lubans-Graben öfters zu einem halben Fuß lang.*

IN

IN

VARIOLARVM

INOCVLATIONEM

DISSERTATIO

EPISTOLARIS

FRANCISCI RONCALLI,

PAROLINI,

S. R. I. COMITIS, MEDICI BRIXIANI, CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM REGIÆQVE BEROLINENSIS ACADEMIÆ SCIENTIARVM, ET INSTITVTI BONONIENSIS SODALIS.

Vniverſis & ſingulis
Cæſareæ Leopoldino - Carolinæ Academiæ Viris Clariſſimis;
ejusdemque
PRÆSIDI CELEBERRIMO

ANDREÆ ELIÆ BVCHNERO,

Sacri Romani Imperii Nobili, Conſiliario, Archiatro & Comiti Palatino Cæſareo, Potentiſſimi Boruſſiæ Regis Conſiliario intimo,

FRANCISCVS COMES RONCALLI, PAROLINVS.

Heu vigiles properate, Profeſſores clariſſimi, ſapientiſſimi, & expergefacti capita veſtra erigite. Ad arma, ad arma! In Turcico Imperio oborta, in Britannico regno connutrita, in Monarchico Gallicano ſolo ab aliquibus protecta advenit artificialis inoculatoria variolarum peſtis: jamque in pulcherrimis regionibus noſtris, Germania, & Italia, radices agere incipit. Quid ergo? Et futura æva ſcire debebunt, orbem totum medicum, litterarium, & ſi fas eſt dicere, theologicum, a vafra Theſſalica avariſſima muliercula deceptos fuiſſe, illamque ipſam nos omnes cœcos inconſulto & temere in foveam transduxiſſe? Non ita, ornatiſſimi Sodales; ſi ſuperi aderunt, ſi Vos omnes magis illuminati vigilabitis, ſi Præſes noſter immortalis famæ Vir, Büchnervs, qui glorioſe eminet & docet, argumentum ſumet, tractabit, ſuum faciet.

Interim

Interim ego, quid ſenſerim, Vobis huic epiſtolæ additum, Diſſertationem nempe epiſtolarem noſtram, humillime transmitto, veſtrosque ſenſus graviſſimos in reſponſoria ſcriptione expectabo. Libere ex corde loquor. Non adeo viles debetis eſſe, ut aliorum, in aliis regnis commorantium, opiniones expectetis. Abjectiſſimus hic cogitandi mos Germanos, ingenuarum diſciplinarum cultores, inſtitutores, non decet. Vos ſententiam pandite, quæ lata & inabrogabilis vadat ad univerſos. Velint, nolint, vaticinor, obſervata venerabuntur. Nullus quippe Iudex competens, niſi Medicus Practicus. Valete. Socios meos dilectiſſimos Regiæ Berolinenſis Academiæ, (a cujus Secretario incomparabili, Dn. Formey, amico noſtro, nuper non ſine animi dolore intellexi, inſitionem variolarum adhuc in Pruſſico regno vigere,) pro literario bello ſuſcipiendo, in auxilium vocate, &, humaniſſimis meis ſupplicationibus indulgendo, inoculationis exilium quam citiſſime promulgate, circumferte, ſuſtinete.

Brixiæ Venetorum VIto Maji, MDCCLIX.

Nobili

Nobili & ſapienti VIRO D. SYLVESTRO ANTONIO PONTICELLI,

Comiti Farnetæ & Guſſiolæ, Bononienſis Scientiarum inſtituti Academico, Regiæ Vniverſitatis Monſpelienſis Profeſſori & Socio, Regiæ Scientiarum Academiæ Correſpondenti, Auguſti Hiſpaniarum Infantis DD. Philippi, & Auguſtæ DD. Aloysiæ Elisabethæ, Chriſtianiſſimi Regis Primo-natæ, totiusque Auguſtæ Prolis Archiatro, atque ſupremi Medicorum Magiſtratus Præſidi perpetuo, &c.

FRANCISCVS Comes RONCALLI, Parolinvs.

Vrges, & peculiari epiſtola, Salæ, in Regio Palatio, nuper elapſo menſe data, & ad nos transmiſſa prope vim facis, Ponticelli ornatiſſime, ut ipſe pandam quæ legerim, viderim, aut ſentiam de inoculatione variolarum, pluribus abhinc annis apud aliquas Gentes inſtituta: idque agis juſſu Viri omniſcii, & toto orbe celeberrimi, Domini *de la* Condamine, nunc in magna Metropoli Pariſiorum Lutetia florentis & optantis ſcire, quid ſignanter in Longobardico Transpadano hoc Italiæ tractu, locisque finitimis uſu veniat, quaque ſorte & exitu inſitio illa peragatur.

Quamvis ipſe nihil ſumens, & mediocritatis meæ probe conſcius, ille ideo non ſim, qui expectationibus veſtris poſſit ſatisfacere: quamvis Venetæ Roſſianæ, cuſæque *a*) Ephemerides elapſa hebdomade me multum terreant (admonent quippe,

a) Num. 46. : per il di 18. Novembre 1758.

pe, & ubique terrarum ac gentium apud Literatos omnes hanc quæſtionem obſtrepere, & erectum in Franciæ Vniverſitate Tribunal, ſedentibus Epiſcopis & Theologiæ Doctoribus, mox in magni momenti hac re ſententiam pronunciaturis), ideoque perquam caute, ne dicam trepidanter ante tantos Viros opinio proferenda ſit; quæ ſi ante deciſionem in Gallicanas pervenit regiones, licet ceteris longe inferior atque poſtrema, poteſt tamen eſſe granum illud in bilancis latere præponderans, tollensque æquilibrium: nihilo tamen minus, cum hæc prima juſſio ſit, quam humanitati Tuæ acceptam referre debeo, nefas ducerem non parere; ratus me vobis ambobus humaniſſimis minus qualicumque ſcriptione, quam ſilentio diſplliciturum.

Neque vero, dum primus ego & ſolus in Italia, (quod ſciam) ſaltem ex profeſſo, contra tantam adverſariorum ſectam, & fere ab omnibus ſapientibus in hoc anfractu derelictus, argumentum tractare aggredior, vellem crederes, aut peteres, me in omnia iturum loca, fontes, ubi documenta, libros volvendo, elici poſſunt, perque quæſtionum tricas divertere, ut Scriptores, conſarcinando, aſſueti ſunt: multoque minus me, hac data occaſione, poſtulare, ut quidquid ediſſerere pergam, pro rato & firmo accipi debeat. Nihil datur tutum in arte noſtra: meapte natura ſemper hærens potius ad dubitandum proclivis ſum. Argumentum propoſitum jam jam ſeneſcens diverſimode, & multifariam actum atque penitus penitusque discuſſum, non ſinit, ut alia, aut nova excogitari poſſint: tanto magis, quia intelligo jam deſudaſſe Viros ſapientiſſimos *b*), nobilioribus diſciplinis inſtructos, omnique ſcientiarum ſupellectile ornatos, quos venerari debeo ut Magiſtros, & a quibus lex prolata ſemper magis confirmata expectanda eſt. Dicam ſolum,

b) In Conſultationibus medicis *Morandi* MORANDI, epiſtolisque additis, hæc proſtant: *L'Inghilterra ſola può fornirci di cento, e più Trattati ſopra lo ſteſſo Vaiuolo.*

ſolum, ut obediam. Dicam ut Advocatus, ineloquens licet, cauſam tractans. Lis, & punctum deinde curis & vigiliis noſtris fortaſſe magis illuſtratum, redeat ad Sapientes: redeat primum ad Te, deinde ad amicum Pariſienſem tuum, nobiliſſimum ſcilicet *de la* CONDAMINE; cui duplici de cauſa me peramenter adſtrictum ſentio: nimirum ob parem cooptationem in Regiam Berolinenſem Academiam, atque mutuam noſtram dependentiam a Regia Celſiſſima Borbonicorum Monarcharum Domo. Vos, inquam, de ſcriptis meis judices eſtote. Eorundem qualiscumque fuerit ſors, me vindicem non habebit, neque ulterius ſcriptitabo. Vadant ideo, conſuetum rerum cuſarum fatum, in terras alienas, varietatem per quæſtiones quæritando: ſed laconice: ideoque, ut ad rem veniamus, tangam ſolum quid varioloſus morbus ſit in eſſentia ſua, ſuaque origine, cauſis, ſymptomatibus, effectibus; ut hinc, ratione & experientia, præcipue divinæ artis cardinibus, facem præferentibus, ſtrata magis via ad ſtatuendum, num expoſita variolarum inoculatio laudanda veniat.

De illarum inſuper in humanam calamitatem exordio, & ſucceſſiva invaſione non nimis ero ſollicitus: omnium placitis in varia abeuntibus, nuncque prima, nunc tardiora ſæcula culpantibus, atque ab orientalibus Provinciis per Syriam ad Perſiam, HIPPOCRATE ſilente, peragraſſe, proindeque ad Europam perveniſſe, mordicus ſuſtinentibus. Quod a veritate abſonum crediderim. Probabiliter enim ærumna hæc fuit a mundi initio ingenita, humano generi in univerſum eſſentialiter coæva, & per accidens poſtea endemico, aut epidemico etiam afflatu hinc inde graſſando tranſportata *c*): quam fere ne-

S 2 mo

c) Nec obſtat documentum a *Iacobo a* CASTRO, Medico Londinenſi, propoſitum, pag. 8. Diſſertationis *in Inoculationis*, *ſeu transplantationis variolarum methodum*; eſſe hunc morbum novum, quia a Veteribus indictum: quandoquidem alio fortaſſe nomine hunc

mo mortalium vitare poteſt *d*): ſique unus vel alter ab eadem immunis ad ſenectutem pervenit: non ideo dicendum variolis caruiſſe. Interdum quippe in infantia variolæ invadunt, ſuumque ſtadium nunc lente, nunc acute proſequuntur ſub larva alterius morbi, nunc ſudoribus, nunc diarrhœis, nunc alia criſi judicati, & fortaſſe Medicis ignoti: quin imo puſtulis eruptis in hepate, ventriculo, inteſtinis, aliiſque locis: quod nonnulli claſſici Auctores docendo tangunt *e*), & loquitur etiam Vir clariſſimus, *Carolus Franciſcus* COGROSSIVS, Profeſſor Patavinus emeritus, in epiſtola ſua *f*) ad nos directa.

His poſitis, cenſeo varioloſum fermentum in omnibus latere, & eſſe agens illud apte natum ad promovendam ſanguinis, & humorum omnium efferveſcentiam, in puncto & caſu illo, quo liquidorum deſpumatio, natura operante, ſurgere & efformari debet, ut purum ab impuro ſeparetur: in quo conſiſtit lucta Microcoſmi noſtri.

Si conſtanti lege id in omnibus evenit, eveniet mechanica neceſſitate cogente, ab interno ſcilicet liquidorum genio, ſtatu, aptitudine, inteſtino motu, cauſisque, ſcintillæ inſtar, ſuperadditis, quibus animalis machina concutitur, atque ad illam ægritudinem diſponitur.

Quæſtio itaque, de qua nunc agimus, illa eſt, num varioloſum

hunc ipſum vocitabant, ut cordati Scriptores docendo ſtatuunt absque ulla hæſitatione.

d) Neque methodo ultra Indiam, & extra Gangem ab Aſiæ, Iaponiæ præſertim gentibus inventa; ſectione nempe in infante recens nato vaſorum umbilicalium, ita ut reſiduus ſanguis menſtruus exprimatur. Proh ſomnia!

e) BOERHAAVIVS præcipue, quando ſcripſit: *Morbus varioloſus, ſæpe ſine variolis.*

f) Vide Opus noſtrum in folio magno, dicatum Auguſtiſſimæ ELISABETHÆ, Hiſpaniarum Reginæ, cui titulus: *Summi Pontificis, Regum, Principum, Academiarum, Sapientum Diplomata & Epiſtolæ ad Comitem Franciſcum* RONCALLVM *Parolinum.*

loſum luctamen illud arte poſſit promoveri, & ſuſcipi ſine umbra periculi, quodque etiam eſſet optandum, cum minori corporis jactatione et labore.

Vt id, quantum fieri poteſt, introſpiciendo aſſequamur, mente, anatome, praxi, optimoque criterio ducibus, ſanguinis elementa, ſolidorum nexus et compages in ſtatu ſano ante oculos habenda ſunt, mox deſcendendo ad cognitionem cauſæ moventis, et tollentis æquilibrium, in quo ſalus. Cauſa futuræ varioloſæ fermentationis ubi ſignanter in corpore, aut corporis interna particula lateat, neſcitur. Probabiliter in ſanguine toto, qui ante hanc eruptionem poteſt quodam modo dici acerbus, immaturus, non deſpumatus: quique habet in ſe aliquid vitioſum, lentum, crudum, acidum, auſterum, uno verbo, ſaluti adverſum.

Quia vero præter haſce omnes cauſas, ſimul ſumptas, multæ aliæ intercurrunt, ratione ſubiecti & circumſtantiarum concurrentium, atque errorum in Medicina præſtanda factorum, ob quas interdum, ne dicam ſæpius, maligno afflatu ſuperaddito, varioloſi occumbere debent; ideo olim a plebe, aut mulierculis, aut Medicis inventa fuit *inoculatio*, atque ad actum perducta, vel Turcico more media ſectione vaſis ſanguinei, vel ſcarificatione cutis in variis locis, proindeque aptato pure, a varioloſis benignis puſtulis paulo antea extracto; vel inquam, Sinenſi more, per nares *g*) introducto; aut alia quavis methodo, quam nimis prolixum eſſet deſcribere; et quæ olim apud *Antonium le* DVC, nec non *Gualterum* HARRIS, *Emanuele* TIMONIO præſertim referente, multoſque ſucceſſive alios videri poteſt: ubi re vera ad ſummam facilitatem cum felici exitu opus perducunt atque promittunt hujus inventi Præcones; præſertim *a*

g) P. DENTREKOLLES literis Pekino 1729. datis, aſſerit, inſitionem in Sinenſi Regno dici *Tehungteou, ſeminare il Vaiuolo.* Eodem actu refert, fermento exſiccato & in pulverem redacto, fieri paſtillos pro uſu.

Mayerne, qui varioloſi fomitis, media inoculatione, ſuavem & prudentiſſimam inſinuationem penetrationemque deſcribit; atque etiam poſtremis hiſce temporibus Mylady *Worteley* Montaigù, dum cum Sponſo Legato Conſtantinopolitanam urbem inviſebat, et variolarum inſitionem in proprio filiolo pertentavit, quæ mox Londini in ſororula etiam peracta fuit: proindeque pluribus aliis præmiſſis exemplis felicibus, ad ſupremos etiam Regios Principes evecta et adminiſtrata.

Verum ut ad præſens inſtitutum noſtrum, ſeu ſcribendi argumentum proxime accedam, de inoculationis eventu agendum eſt. Utque ad normam explicatæ tuæ petitionis ipſe paream, liceat, quamvis in epiſtola, pro dicendorum claritate capitulatim incedere.

1. Scilicet referendo experimenta Brixiæ tentata.

2. Clariſſimorum Virorum ſententias recens exortas.

3. Rationes & fundamenta, quibus opinio noſtra innititur.

4. Punctum Theologis proponendum.

5. Dictorum omnium concluſionem, et ſummarium quatuor articulis diſtinctum.

6. Denique pro mantiſſa, additis pro curatione variolarum nonnullis remediorum formulis.

Experimenta inoculationis & contagii Brixiæ ad actum perducta.

Casus primus.

Anno 1739. menſe Octobri, ſævientibus in urbe Brixia variolis confluentibus, inter multos alios ſex fraterculi periere; ſeptimo, tres annos nato, ſuperſtite. In eodem, optimam in ſignis omnibus ſalutem præ ſe ferente, Sacerdos patruus inoculationem pertentare voluit. Ob rem hanc accitus fuit Vir clari nominis in urbe noſtra, *Octavius* Marocchi. Volens,

lens, nolens, & violentiſſimis ſupplicationibus coactus, re prius proteſtata, ſi quid in contrarium accideret, negotium curamque aſſumere debuit. Purgato corpore, extracto ſanguine, obſervata diæta, inſitio peracta fuit conſueto circiter more, quatuor in locis, brachiis ſcilicet et coxis, ſumpta ſanie parum longe a filiolo, variolis diſcretis, benignis, qui per ſolum nycthemerum lecto decubuerat, laborante, atque ad maturationem jam redactis. Per quinque dies nihil novum. Sexta nocte vigilavit, febris ſurrexit, proindeque apparuit ſitis, dolor capitis, bibitaque aqua cornu cervi, vomituque reiecta, omnia in pejus ruere: adeo ut cum celeri pulſu, tendinum ſubſultibus, convulſionibus, et orthopnoica reſpiratione, atque ſtertore, miſellus morti proximus videretur. Summo mane ſeptimæ diei Medicus, cubiculum ingreſſus, conſalutatus fuit a deſperabundis et lacrymantibus mulierculis, hac propemodum voce: *Ecce Carnifex.* Niſi religioſus adſtans, Medicumque comiter atque humaniter protegens, eaſdem reprehendiſſet, ulteriora, aut jurgia, aut facta poterant contingere. De facto, licet pulſus eſſet exilis, facies cadaveroſa, oculi ſtrabiſmo affecti, viribusque effœtus, tamen, *Sydenhamii* documentis innixus Medicus, dari ſymptomata illa etiam in variolis diſcretis, atque benignæ naturæ, aliquam ſpem adhuc ſupereſſe dixit muſſitantibus illis mulierculis. Die febris tertia, inſititiarum vero variolarum nona, infans ſomno ſepultus videbatur: ſed imminuta febri cibum non reſpuit, et quieſcente tendinum ſubſultu, reſpiratio facilior facta. In vultu aliquæ maculæ apparuerunt, futurarum puſtularum indicia. Die decimo irrequietus deliravit: tandem variolæ evidentes emerſere, et undique in multis locis, conſueto gradu ad maturationem perductæ, parumque diſſimiles ab illis, a quibus fomes ſanioſus pro inoculatione deſumptus fuit. Quatuor inflicta vulnera quaſi ulceroſa, pus fundendo, evaſerunt: idque per menſem integrum. Tandem ſuborta diarrhœa infans ad priſtinam rediit valetudinem.

Sed

Sed Medicus tunc, atque etiam nunc ſancte proteſtatur, nec amore, nec vi toto tempore vitæ ſuæ talem curandi methodum ſe eſſe ſuſcepturum.

Casvs alter.

Prima Octobris proxime elapſi febri corripitur *Antonius Rinaldinus*, annorum quinque, D. Angeli, amici mei et docti Medici filius. Sanguinis miſſione ſtatim peracta, juſculis tractatus, febrire non deſinit: die morbi quarta emerſis ad cutem maculis, de varioloſa obeunda lucta dubitatur. Accitus in conſultationem id indubie affirmo, tenuemque jubeo diætam, nec cubiculi frigus *h*), nec nimium calorem *i*) laudans. Dum exeo, ad lecti latera video filiolam quatuor annorum, *Saviam* nomine, ægrotanti fraterculo adſtantem. Damnandæ rei novitate permotus *k*), in patrem invehor, eo quia filiolam derelinqueret in illo, ob contrahendas variolas, vitæ periculo. Reſpondit, data opera id feciſſe, noviterque facere velle, quia variolæ erant diſtinctæ, diſcretæ, neque in tota urbe tunc aderat confluentium, & peſtilentialium variolarum umbra; ideoque optimum eſſe, ut filia, media illa contagioſi fomitis inſitione, atque inſpiratione, morbum contraheret. Contraxit, et nimis. Quandoquidem, dum frater incolumis lecto exit, filia conqueri cœpit: ſanguis illico contrahitur, ſed brevi jam jam puſtulata cubile intrat id ipſum, exanthemata elevantur, magis protuberant, benignam in principio indolem præ ſe ferre videntur. Famulatus amantiſſime adſtat, mater, mulierculæ vigilant: ſed omnia

h) Boerhaavio docente.

i) *Ut Richardus* Morton in varioloſa ægritudine filii ſui. Ait ſiquidem: *Foco in cubiculo accenſo.*

k) Innixus documentis Diemerbroeckii, qui ita ſcriptum reliquit: *Injungendum, ut pueri aliique, qui nunquam variolis laborarunt, fugiant non ſolum ægros variolis infeſtatos, ſed etiam illos, qui inſerviunt.*

nia in caſſum, quia puſtulæ ſubſidunt, liveſcunt, introëunt, incipit ſuffocatio, ſtertor in reſpirationis actu: tenella ægrotans, veluti ſiderata, fit attonitæ ſimilis, cibum odit, non accipit, totoque varioloſo, atque per contagioſam ſationem producto apparatu ad cordis thalamum properante, aut in ſpiritali arce protinus ſubſiſtente, inter parentum lacrymas, die morbi duodecima, ex promoto certiſſime morbo natura non parata, miſerrime periit. Pater lugere non deſinit, non ob mortem tantum, ſed ob cauſam mortis.

Sententiæ clariſſimorum Virorum recens exortæ.

Vt tuto magis pede incederem, luxque provida coruſcaret, oravi Virum Nobiliſſimum, ſcriptis editis celeberrimum l), Brixiani Medicorum Collegii Præſidem, ut, præmiſſo omnibus Sociis in Schedula monito tractandi argumenti, (mos a prima uſque inſtitutione ad hæc uſque tempora ſervatus) cœtum univerſum convocaret. Idque contigit 7. Decembris 1758. Omnes, quotquot aderant, aut ſcriptis domi factis et lectis, aut ore longam dixerunt orationem ſuper re expoſita et controverſa: ſed unanimiter, nemine penitus diſcrepante, ſanxerunt, variolarum inſitionem eſſe poſſe damnoſam, ideoque illicitam, et vitandam.

Profeſſor primarius in Medicina facienda, urbeque Arimino nunc florens, *Janus* Plancus, Academiæ Mutinenſis Coniecturantium Princeps, Lynceorumque Reſtitutor perpetuus, Vir ſi quis alius in Italia univerſa, & Praxi verſatiſſimus, ſapientiſſimus, a nobis in hanc rem excitatus, die 4. Decembris 1758. reſcribit, et edicens proteſtatur inoculationem non eſſe permittendam.

Vir

l) Proſtat ejuſdem in Europa noſtra pag. 292 Brixienſis Medicinæ Epilogus in Epiſtolam concinnatus. Pariterque in Opere, cui Titulus: Diplomata et Epiſtolæ &c. Tractatus de Aquæ Tedæ facultate, & viribus pag. 169.

Vir pietate & doctrina ſingularis, *Fridericus* Sanvitali, e S. J. inoculationem damnans, ita mihi ſcribit: *Quo circa periculum expectemus, cum naturæ neceſſitate ſubeundum fuerit: non ultro provocemus, non prævertamus, illi obſecundemus, non vim inferamus, &c.*

Chriſtophorus Zanettini, Archiater Pontificius, literis 16. Decembris 1758. Romæ datis, ita effatus eſt: *Mi onora V. S. Illma con ſua ſtimatiſſima Lettera, alla quale ho tardato riſpondere per meglio informarmi intorno alla inoculazione del Vaiuolo: e per parlarle con tutta ſincerità, le dico di non averla io mai praticata; nè in Roma ſi è mai creduta ragionevole da eſequirſi con utile, e profitto, e ſenza ſcrupolo di coſcienza; poichè li Theologi non l'ammettono, e dalla Univerſità della Francia ſi attende la deciſione, la quale ſi crede non uniforme ai coſtumi dei Turchi, e degl' Ingleſi, trattandoſi di arriſchiare* pellem pro pelle. *In alcuni Luoghi dello Stato de Papa un qualche Medico ha vantato coſe mirabili con tale Operazione: ma ſi è poi saputo non eſſer vero quel tanto che ſi voleva far credere. Molto di più potrei dire ſu tal punto; ma lo ſtimo ſuperfluo &c.*

Vivit egregius Vir iſte, patriæ noſtræ decus & ornamentum, flexis genibus ad Summi Sanctiſſimi Pontificis Clementis XIII. feliciter regnantis latera, frequens alloquitur Cardinales Eminentiſſimos, ſacratiſſimos, veras Romanae eccleſiæ columnas; agit cum Epiſcopis, Præſulibus, Theologis, Canonicis, Doctoribus, ideoque pro oraculo accipienda eſt ſententia ipſius: quam non hærens, (ut fecerunt bene multi Medicinæ proceres, ut in primariis urbibus Profeſſores circumſpecti, politici, publicumque bonum non curantes, qui mihi neque reſpondere dignati ſunt,) ſed edoctus *m*) tutiſſimam profert. Hanc aliasque tanti eſſe ponderis exiſtimo, ut neminem poſſe refragari, credam.

Fun-

m) Re ſcilicet prius ventilata, excuſſa, decreta.

Fundamenta et rationes, quibus innititur, atque probatur ſententia noſtra.

Duobus punctis, quæ propoſueram, delibatis, juſſis tuis obediendo, et promiſſis meis ſtando, remanet, ut rogatam ſententiam ipſe ex animo pandam. Ne autem ulterius morer patientiam tuam, conſtanter, quod hujus epiſtolæ fronti impoſitum intueris, confirmo. Vtque non oſcitanter ad id deſcendiſſe ſcias, nonnulla rationum momenta, cauſaſque ſenſuum meorum habe.

In puncto illo, quo inoculatio peragitur, temperamentum pueri fortaſſe diſpoſitum non eſt, neque paratum. Maturatio ſuppuratoria in variolis ſponte naſcentibus fit natura illo momento operante. Medicus non poteſt jubere, ſed debet parere ejuſdem motibus. Pyrum non matureſcit, febris non ſurgit *n*), mulier non parit, vinum non evadit, niſi ſtatuto maturationis tempore. Quæ maturatio in fratribus longo terrarum tractu ſibi invicem remotiſſimis, ſub cœlo diverſiſſimo, ſed paris conſtitutionis, parit eundem varioloſum morbum, cum eodem periculo.

Liceat adagium ſcholaſticum recinere: Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur. Ens novum, exterum nunquam ſatis cognitum, injectum pus eſt: quod, ut agat, & ſuſcipi, & circumire debet cum ſanguine toto: cujuſque qualitates, licet a benignis variolis deſumptas, inimicas *o*) non eſt quod memorem. Dum ſpiritalia ſubit vaſa, dum centralem cordis thalamum excurrit, quis audebit ſpondere, loco optatæ expulſionis, non poſſe vice verſa tangi, irritari exquiſitiſ-

t 2 ſimi

n) Cujus motio interdum eſſet utiliſſima. Nimirum in apoplexia, in convulſionibus, ſed non promovetur: quia multa mota nocent, quæ non mota non nocebant.

o) Quod uni prodeſt, alteri nocere poteſt, Aphoriſmus eſt in Medicina practica quotidie recanendus.

ſimi ſenſus fibrillam, vaſculum tenuiſſimum, nerveum ſurculum, ita ut convulſio, dolor, & ſexcenta hujuſmodi in promptu ſint?

Implantatio feliciter vadat cum exitu optato. Verum cum in exacta ſuppuratione non ſatis forſan expurgatus ſit ſanguis: quid erit ob cutim a præteritis, licet optime exantlatis variolis, corrugatam, atque ab informibus cicatricibus ſtipatam, vitiatamque adeo, ut puſtuloſa adveniens eruptio efflorescere non poſſit?

Adde, dari etiam ex natura ambitus cuteſque ſolidas, duriſſimas *p*), quas *coactas* Boerhaavius *q*), denſas Hippocrates vocitat: in quibus nec ſudor, nec maculæ, nec cujuſcumque generis exanthemata, nunquam toto vitæ curriculo, expectanda ſunt. Quibus caſibus ſi diaphoreticis, exoſim promovendo, agis, oleum & operam perdis, ægrum ponis in ancipiti.

Derivatione, coctione, ſpontaneis naturæ docentis motibus, criſibus, cardo præcipuus Medicinæ faciendæ innititur. Hæc ſequenda, hæc imitanda: ſed tempore illo non a nobis invento.

Poroſitates, cribra, ſecernicula figuræ peculiaris in ſolidis omnibus. Figura peculiaris in liquidis, ut permeent, & vadant. Ex his ſalus. Pyon implantatum diverſæ toto cœlo, & non cognitæ molis, quomodo circumibit? Circuitu præpedito in vaſis internis majoris uſus. Quid erit? Erit pertimeſcenda *horribilis cœcitas, aut ulcera rebellentia*, ut ait Guillemeus: idque etiam *poſt ſanatas variolas:* pure edaci non retuſo, ut canunt Germaniæ Ephemerides.

Si damna formidata non eveniunt, ratio eſt, quia fermentum varioloſum non penetravit, terram aptam non invenit, nec

p) Quibus fortaſſe alludit illud Drelincurtii: *Intercus durum, firmum, non diffluens, nec difflatum.*

q) Et quæ *ob relictas cicatriculas* ad permittendas novas deſpumationes inepta ſunt: ut tangit *Conradus Bertholdus* Behrens, in ſua Obſervatione in Actis Germaniæ.

nec heterogenea materies tamultum maximum produxit; quod in inſitione frequentiſſimum intuemur *r*); quia ſanies ſumitur in ſummitate puſtulæ albeſcentis, & ſero, quando vim amiſit. Lignum non aridum, ut hinc admota ſcintilla incendium ſuſcitetur. Hinc inoculati vivunt, aut vivere ad tempus (nullum poſt arte productam luctam de ipſorum perſeverante valetudine nuncium, de quo infra,) demonſtrant; quia implantata fermentatio interdum eſt tenuis, exigua, impotens: ut conſtat ex ſex captivis, a dextero Chirurgo, *Carolo* MAYLAND, Londini in Newgate bis, ad vim veneni actuandam, inoculatis *ſ*). Qui quidem mox febrire, rubelli hinc inde evadere, & quaſdam luteas *puſtulas*, diverſa latitudine & elevatione protuberantes, oſtendere cœperunt, cum exitu quidem puris per inflammatum turgidumque foramen, ubi varioloſus fomes introductus fuerat, ſed in ipſorum nemine vera efferveſcentia, integer univerſalis deſpumans, ſeparanſque bonum a malo, tumultus productus fuit.

Vlterius: Aut morbida iniecta vis eſt activiſſima; hinc ob rationes ſuperius allatas timendum de vita: aut tenuis, impotens; ideo exiguum quidem luctamen cum nullo vitæ periculo, ſed, ſanguine non expurgato, inſtat recidivæ magis magiſque metuendæ probabilitas: quod mihi occurſantes canunt Brixiani Medici, hunc vel illum digito commonſtrantes, qui pluries variolas paſſus eſt *t*), quodque in ſe ipſo expertus fuit Vir

r) Quod frequenter, judicio meo, quamvis Satores utplurimum ſileant, deberet contingere.

ſ) Vt videre eſt in Actis Academiæ Leopoldino-Carolinæ.

t) Dominus *Carolus Folzadri*, non longe a vico noſtro commorans, triennis, variolis confluentibus obruitur, febrit, tantaque ad cutim emergit puſtularum turgidiſſimarum ſeries, ut plures ſaniei libræ lectum humectantes exierint. Conſuetis diebus evaſit: tantum egreſſum a variolis illis pus, ut nunquam alias. Quid crederes: poſt tantam expurgationem dum ſextum annum adoleſcens ingreditur, en nova variolarum ſtrues, ſtrata ſuper corpus totum, ſed præſertim in capite & oculis; quare de cœcitate dubitatum fuit. Convaluit tamen.

clariſſimus, *Conradus Bertholdus* Behrens, qui ter ob variolas periculoſe decubuit.

Tenui itaque ſuperata lucta, non ideo triumphus canendus, mihi cariſſimi Implantatores, ac ſi victoria eſſet completa, ſed novus iterum formidandus hoſtis; nonque unicus & ingenitus, ut in principio dicebamus, ſed aliunde, ſed multiplicibus modis aggreſſurus. Sporadice, endemice, epidemice *v*), contagioſe *w*), maligniter, confluenter. Ecquis tantam hydram, ut græca voce loquar, in humanum genus graſſaturam, ſecabit; ſi ſeptima vice hominem impetere, et interficere viſa eſt *x*), ut Borellus ſcribit, & *Philippus de* Violante, Regis Poloniæ Archiater *y*), refert.

Itaque, ſi ter, ſi ſepties homines periculoſe decumbunt, quidquid in contrarium efferant inoculatores: ſi contagio maligno (ſcribentes de variolis, ſemper ore & calamo loquuntur de veneno, de peſtilenti afflatu *z*), de altra bile *a*), de nigris interſitis pediculis, de vermibus, de lethali putredine, corruptione, mortificatione, gangræna *b*), cœca pernitie *c*), & oſſibus intus *d*) corroſis) jam inoculatus, nonque expiatus, repen-

v) Boerhaavio dictante.

w) Contagii irruentis vim indicat caſus a Degnero relatus. Fœtum nempe varioloſum editum a matre nitida & ſana; quæ alios filiolos varioloſos tractaverat.

x) Hiſtor. & Obſervat. Variol. med. phyſic. Cent. 3. Obſ. 10.

y) In Tractatu de Variolis & Morbillis.

z) Adeo penetrante impetumque faciente, ut canibus ipſis adſtantibus, aut urinam bibentibus, interdum non parcat. Proſtat hujus rei documentum in Actis Academiæ noſtræ Leopoldino-Carolinæ Vol. II. pag. 426.

a) A qua variolas efformari dicit *Philippus de* Violante l. c.

b) Fere in omnibus denatis viſcere atro ſanguine ſemiplena & putreſcentia.

c) Ita Mangetus cauſam variolarum nominat.

d) Vt declamat etiam *Joannes Samuel* Carl, dum de Variolis adultorum loquitur, ajens: *Conamen inoculationis apud Germanorum Magnates infelici exitu ſuſpectum reddebatur.*

pente iterum invaditur, nonne periclitari *e*) iterum iterumque poterit *f*)?

His ſtantibus & probabiliter eventuris, quis erit ſtultus ille, qui inoculando promittat ſanitatem, inoculato variolas non amplius eſſe reverſuras *g*)?

Neque vero, dum controverſæ inſitionis methodum carpo, dumque raptim obediens ſcribo, vellem quis crederet, me diſceptationum fautorem in arenam præcipitanter, omnibus prius non penſitatis, deſcendiſſe. Dum inoculationem improbo, nihil aliud agere proteſtor, quam confirmare ea, quæ alias produxi in Europa noſtra, Pariſiis exiſtente in ſuprema ſummorum Regiorumque Principum Bibliotheca, quibus ſex abhinc annis (aula Polonica protegente), Borbonicis, auro argentoque immixto, inſignibus ornata, acuque Phrygio picta, Comite *de* Loos, ejuſdem Legato apud Regem chriſtianiſſimum, præſentante, nomine meo tranſmiſſa humillime fuit, fronti Operis antepoſita hac inſcriptione:

SERE-

e) Poterit & fortaſſe ad plures ire, præmiſſa juſſione hæredibus ſuis, ut ſupra ſarcophagum ſignent inſcriptionem illius Hiſpani: *Valebam, ut melius valerem, hic jaceo.*

f) At non ſolum reverſuræ, ſed poſtquam ad multum tempus, inſitione peracta, latuerint, ad emunctoria, ad glanduloſas partes *abſceſſus* producunt ac ſuppurationes, *ludente ſic in diverſiformi corporum craſi natura.* Ita loquitur præcipuus inoculationis anteſignanus. Vide Mangetum, pag 226. T. 4. Parte prima.

g) Idem Opus noſtrum, cui Titulus: *Europæ Medicina a Sapientibus illuſtrata*, proſtat Pariſiis apud amicum noſtrum *Ludovicum Joannem* Thievllier, Virum celeberrimum.

SERENISSIMIS
DELPHINO AC DELPHINAE
QVORVM
FELICISSIMO CONNVBIO
CHRISTIANISSIMVS PRIMVM MONARCHA PATER
SINGVLIS AC VNIVERSIS HOMINIBVS CARVS
POTENS FORTIS TRIVMPHATOR
BORBONICA AVITA ANIMI PRAESTANTIA
IN BELLO ET PACE MAGNVS
DEINDE SVBDITAE GENTES IMMO TOTVS ORBIS
NVNC EXVLTANT
EXCELSOSQVE HINC NEPOTES SIBI OMINANTVR
FRANCISCVS COMES RONCALLI PAROLINVS
VENETO - BRIXIANVS
REGIAE ELECTORALIS SAXONICAE DOMVS
CLIENS ET SERVVS
FLEXIS GENIBVS ORANS
VT OPVS HOC SVVM
AVGVSTISSIMO TANTOQVE MAECENATE
PRETIOSISSIMVM
GALLICAM ETIAM MEDICINAM ATTINGENS
IN SVPREMA REGIA PARISIENSI BIBLIOTHECA
REPONATVR.

Ibi inquam *h*) pag. 188. reſpectu Græcorum Medicinæ, p. 213. Hungarorum *i*), & p. 439. Pruſſorum, Pariſienſes, & ceteri videre poſſunt meas non ſpernendas in inſitione admittenda difficultates, quas confirmatas laudare dignatus eſt Archiater *k*) Regis Poloniarum in ſuo nunquam ſatis approbato *de Variolis & Morbillis* Tractatu.

Quanto faſtu, quantiſque clamoribus, elapſo nuper ſeculo non erupit in literarium orbem Chirurgia infuſoria, ſignanter ſub Anglicano cœlo inventa, ad Gallicam terram translata, proindeque in totum terrarum orbem diffuſa? Videri poteſt Etmüllervs, iqui rem abſolvit; & promotorem Britannum nominat Mathematicum Wren, Academiæ Oxonienſis; protectorem vero Timotheum Clarc, Medicum Regium: proindeque ad enatas in invento illo viciſſitudines deſcendens, res multas profert, etiam ſtupore dignas, quas refricare tædioſum eſſet. Iam quiſque ſcit, infuſoriæ & tranſfuſoriæ Chirurgiæ methodum, magno hiatu promiſſam, cecidiſſe. Sororis, & ſimillimæ inoculationis prognoſticon.

Quid dicendum de curatione morborum media Machina electrica? Videantur, quæ nos commentabamur *l*) in Epiſtola Cremonam miſſa celeberrimo amico noſtro, *Joſepho* Migliavacca, circa

h) Idem Opus noſtrum, cui Titulus: *Europæ Medicina a Sapientibus illuſtrata*, proſtat Pariſiis apud amicum noſtrum *Ludovicum Joannem* Thievllier, Virum celeberrimum.

i) Ibi dum de Cithera, Archipelagi Inſula, ſub Dominio Venetorum loquebamur, multa de innextu variolarum damnando in medium lata ſunt.

k) *Philippus de* Violante, Neapolitanus, pag. 52.

l) Vide Opus noſtrum in folio maximo, ſub Titulo: *Diplomata & Epiſtolæ* &c. ubi Scriptores de Machina electrica, nimirum Pivatvs, Veratvs, Papinvs, Bianchinvs, Nollet Abbas, Lovis Gallus, Jallabert, confutantur & redarguuntur.

circa ampulloſa ejuſdem miracula; & profecto non mirabimur, ſi nunc a doctis hominibus jaceat proſcripta.

Vices ipſas habebit & variolarum inſitio, publicumque bonum juvabitur magis, ſi remedia promulgata & defenſa prodibunt a Clinicis, toto tempore vitæ ſuæ prope lectulos ad naturæ latera medicinam facientibus, ſolis judicibus competentibus, mortique luctantes videntibus: ceteri quippe doctiſſimi, & in urbibus ad alia utiliſſimi, theoretici, cathedrarii, vident nimis, ſæpius creant, imponunt, opiniones nuptas ducunt, argumentum ſuum ad ſidera evehunt, ſurdi ſunt: obiecta Oratores & Rhetorici nimis acriter ſolvunt; ſed difficultate majori ſuperſtite. Deuſque velit, ne ego ipſe, alios corrigere audens, nimis inoculationem (adverſarii næ lucidum intervallum dicent) damnem. Tu, amicorum optime, ridebis.

Quis fidem præſtaret Tarry, Medico Britanno, referenti, ex *quatuor mille* perſonis, variolis malignis in ſuburbiis Pera, & Galata Conſtantinopoli obſeſſis, neque ullum periiſſe? Quis ampullis, & montibus aureis Meylandi, Chirurgi Angli, neminem poſt inoculationem *variolas, per totum vitæ curſum, rurſus paſſurum?* quis fabellis *Jacobi a* Castro, nullum fieri ab inoculatione deformem, nec aliis morbis corripi, nec ullum occubuiſſe *m)*? quis *Gualtero* Harris, hominem bis non poſſe variolis infeſtari? quis *Jacobo* Pilarino, promittenti excitatas variolas eſſe ſemper de genere diſtinctarum; ſolumque viginti, triginta, raro ad centum pervenire? quis *Carolo* Chais, dicenti, *non averſi eſempio d'una ricaduta doppo l'inoculazione?* quis Dn. *Iſacco*, Epiſcopo Anglo Worceſterienſi, anno 1752. in Eccleſia ſua de utilitate inoculationis prædicanti *n)*? quis *Orationi Harveianæ* a *Ruperto* Taylor in Collegio Medicorum Londinenſium recitatæ?

m) Liceat adagium referre: *Qui nimis probat, nihil probat.*

n) Si contra Concionator in templo Sancti Andreæ Londini, inoculationem damnabat? ut proſtat Tom. I. pag. 139. Ephemeridum Germaniæ Naturæ Curioſorum.

tatæ? ſi ubique in illorum ſcriptis (nonnullis oratorio alioquin & Attico ſtilo exaratis) calculis falſis? tot res mutilatæ, involutæ, demptæ, ampliatæ, non ſatis explicatæ, reperiuntur, ut quid tutum erui non poſſit.

Hujus inſtituti pariter ſunt hiſtoria Domini TYSSOT *o*), inſitionem factam in filiis Sereniſſimi Ducis Aurelianenſis inter alia referens: Tranſactiones Philoſophicæ Londinenſes: Opera *Meadiana*, *Sloaneana*, *Arbuthnotiana*, præſertim Doctoris KIRKPATRICK *p*), HARRISII, VATERI, & *Theophili* LOBB, BVTINI, RAMBY, *della* COSSE, Domini DODART, primarii Regis Franciæ Medici, SCHEVCHZERI, *Moriſſotii de* FLANDES, TRONCHINI *q*), HOSTY *r*), & centenorum aliorum, quorum nomenclaturam aut hiſtoriam texere, nec noſtrum eſt, nec ſinunt Epiſtolæ limites.

Quod re vera obiectionum omnium caput eſt, & quæ plurimum valent pro inſitione ſuſtinenda, ſunt duo, inter tot alia, præcipua fundamenta a Pariſienſi Scientiarum fonte vulgata. Nimirum ſcientia favorabilis ſapientiſſimi Sorbonenſis cœtus *s*), atque etiam Diſſertatio lecta ante ſocios ſuos Regiæ Academiæ Scientiarum a Collega noſtro, Domino *de la* CONDAMINE. Dum tamen trepidantem me ſentio, & ambo veneranda eſſe noſco, elucet radius lucis luminoſiſſimæ, qui me plurimum recreat, ac prorſus beatum efficit. Illud eſt. Si tanta relatæ ſcientiæ Sorbonicæ vis, ſi tantus rationum apparatus, qui major eſſe non poteſt, non perſuadet: ſi inoculatio a centenis Scriptori-

 bus,

o) L'inoculation juſtifiée, ou Diſſertation pratique &c.

p) Analiſi dell' inneſtamento del Vaiuolo in Londra 1754.

q) Ragguaglio preſentato alla Facoltà de' Medici Parigini.

r) Qui in Duce *Cartres* & Comite *Giſors*, annorum vigintiquatuor, inoculationem peregit, non inciſione, ſed veſicante applicito. Quæ bonitas! quæ cœcitas! Venenum in viſcera adigunt, ac ſi Couphé ex poculo eſſet ſorbillandus.

s) Vt clare conſtat ex Epiſtolis *Morandi* MORANDI, nuper a *Joanne Baptiſta* PASQVALI prelo traditis, Venetiis pag. 127.

bus, iiſque doctiſſimis protecta, a Collegio Medicorum Londinenſium approbata *t*), a pauciſſimis defenſa, adhuc poſt tot annorum periodos vacillat, non progeditur *v*), ſignum evidentiſſimum eſt quod perſiſtere non poteſt, quod cadit, & damnanda venit: quod denique ante ſupradictos Patres conſcriptos inoculationis Syſtema expoſitum non fuit in aſpectu juſto & legitimo, tacitis luminibus & pluribus factis, ob quæ nuperum inventum nutat *w*), & quæ nunc a nobis, niſi mea me philavtia decipit, meliori in lumine collocata facient, ut proverbium verificari poſſit: *Sapientis eſt mutare conſilium.* Non ſecus ac in ſacra Romana Rota, ante quam, poſt judicatam cauſam, iterum noviter inſtructa, noviſque repertis & codicibus, & rationibus, in eodem amiſſo puncto datur appellatio cum judicatæ prius ſententiæ mutatione.

Ac-

t) Giornale de Letterati Oltramontani, pag. 40.

v) Aſia quippe, Turcicum imperium, ubi inſitus viget, parum probant. Reliqua alibi cœpta, aut in Gallicis regionibus propugnata, nonque ab Academiis & Societatibus ſcientiſſimis pleno flumine confirmata, reſpectu Orbis totius, ſunt hirundines, quæ non faciunt ver, & rari nantes in gurgite vaſto: quorum non perſonis, ſed inventis, ipſe procellam auguror. Quotidie ad me perveniunt in Epiſtolis monita Virorum in arte medica principum, puta, Baronis *Gerardi van* SWIETEN, Auguſtiſſimæ Familiæ Archiatri, & Imperialis Bibliothecæ Præfecti, ſcribentis ab urbe Vienna 7. Decembris 1758.: *Nondum hic invaluit inoculatio variolarum;* aliorumque multorum ab urbibus, Genua, Verona, Mantua, Mediolano, Venetiis: Vbi certe, ſi poſt PILARINI editum Opuſculum, anno 1715. per inoculationem medendi mos invaluiſſet, Vir ibi ſapientiſſimus, *Acadius* CAPELLVS, nemini in Praxi medica ſecundus, amicus noſter, clare locutus fuiſſet in ſua nunquam ſatis laudata de Venetis medendi uſibus Epiſtola, qua Opus noſtrum ornatur, pag. 380. dum fuſe & ſapienter de variolis locutus eſt.

w) Inventa utilia rationabilia, ubi innotuerint, viam ſibi faciunt ſine difficultate, & ſine tot Protectoribus.

Acceſſere inſuper, non ignoro, Italici, plurimum habendi, aſſenſus Virorum doctorum in urbibus doctiſſimis. Video quippe *Florentiæ*, ſcribente Viro celeberrimo *Joanne* TARGIONI TOZZETTI *x)*, peractas nuper & feliciter aliquas cum laude inoculationes. Video Patavii novam inventam methodum a clariſſimo Viro *Franciſco* BERZI *y)*, pro excitandis variolis, quam maxime ſuavem, & ſummopere, quia abſque carnificina, præ aliis probandam. Quæ ſummam laudem merentur, et quæ, ut ita dicam, experiundi gratia in præcipuis Scholis facienda ſunt, ut diſcant, & doceant. Sed hæc per tranſennam facta non probant ſatis. Pertentare aliquid, unum eſt. Lex, uſus, remedium omnibus exhibitum, milleni hominum inoculati, & inoculandi, ſtatuta Praxis, aliud eſt. Quid plura? vis aliud, PONTICELLI ornatiſſime? Illico ac videbo Academiam totam Patavinam, Florentinam, Bononienſem inſitionis ſyſtema laudantem, promoventem, illico illud amplectar, et ceteris præibo.

Rei hujuſce ruina, ob quam juſtiſſima adhuc lex, decretumque ad inconcuſſam praxim redactum non emanavit, illa eſt, quia materies ad duos Judices pertinens, Theologum ſcilicet & Medicum, confuſo perturbatoque ordine tractata fuit. At non ſolum tractata, ſed etiam intellecta, atque ſuſcepta, fortaſſe, quod plurimum evenit, ob præjudicatas opiniones, falſis rationibus & factis, ut deſuper dicebamus, adumbratas. Vt itaque clarius res eat in poſterum, & hæc noſtra, qualiacunque ſint, a diſtinctione, veritatis matre, lumen mutuantia, ad quæſtionem declarandam conſpirent, ſupponamus, quod hactenus dicta a medico penu, atque a practicis obſervationibus deſumpta, ſint & inſerviant pro fundamento & baſi Medicis, ut inoculationem damnent: ideoque ex hac parte functus officio meo ipſe videar.

x) Novelle Letterarie pubblicate in Firenze l'anno 1757. Tom. XVIII.

y) Nuova ſcoperta a felicemente ſuſcitare il Vaiuolo per artificiale contatto.

Punctum Theologis proponendum.

Liceat nunc quæſtionem, Medicis cogitationibus excuſſam, Theologo proponere. Qua in palæſtra licet aliquantulum fuimus, aliquidque meruimus, dum de *Homine invulnerabili z)* ſcribentes, Dæmonis potentiam in ſublunaria, hominesque ipſos excuſſimus, non ideo Theologici Doctoris figuram nomenque affectabo, controverſiam ipſe dirimens; ſed Cauſidici munus gerens, quæſtionis ſtatum exponam, ut ſacri venerandi Judices, ſine quibus non poſſunt Medici ulli ad ulteriora procedere, ex animo ſuo ſententiam ferant: utque nullus ſuperſit diſceptandi & opponendi locus, proindeque reſurgat indiſſolubilis argumenti vis, ipſiſſimis inoculatorum verbis placet incedere, & protinus ad quæſtionis judicandæ ſtatum citiſſime & brevibus devenire.

Ivrinvs & Condamine, primarii inoculationis anteſignani, pluribus in locis ſcribentes *a)*, ſtatuunt & admittunt, unum ex quinquaginta inoculatis certo perire: idem ac viginti ex millenis *b)*. Hoc poſito, & ab ipſismet confirmato, peto ab inoculatoribus, num illi viginti homines debeant dici mortui, an occiſi? Si primum; fatum eſt & lex omnibus una, ideoque quieſcendum. Si ſecundum, quisnam fuit reus? Animam pro anima dari debere, olim legi in ſacris paginis, ſed inoculator habet animam unam: animæ occiſorum ſunt viginti, quæ in æter-

z) Diſſertationes quatuor. Typis Marci Vendrameni. Brixiæ. Inſuper Diſſertatio illa videri poteſt in Operibus Calogerianis recuſa.

a) Memoria ſull' inneſto del Vaiuolo letta nell' Aſſemblea publica dell Accademia Reale delle Scienze di Parigi il mercoledi 24. Aprile 1754. traſportata dal Franceſe. Firenze 1754. pag. 49.

b) Quamvis ob rationes jam exaratas, numero plures interfecti credendi ſint. Ipſe quippe Schevchzervs, inſititii operis Protector, (Orator dum rhetorico œſtro percitus argumentum ſuſtinet, facile eſt ultra ſuſtineat) aſſerit ex 287. hominibus inoculatis ſex periiſſe: ſcilicet 1. ex 47.

æternum clamabunt ad Dominum Deum ſuum. Heu, mi inoculator, ſi Chriſti religionem profiteris, quinam remorſus *c*)!

Propoſitio itaque proferenda ante Tribunalia, ante Theologos, pro permiſſu obtinendo debet eſſe tenoris ſequentis: *Num ſub ſpe ſalutis liceat homines interficere.*

Nec valet reſponſio, unum pro populo perire debere *d*), & id eſſe in arte noſtra uſitatum, dum nempe Medicus jubet Chirurgo amputandum crus, ne gangræna aſcendat, ſecandumque abdomen, ut exeat in hydropicis aquarum colluvies: quia illo caſu mors præ foribus, æger deſperatiſſimus ad incitas redactus, certoque moriturus. Ideo anceps remedium petitum; & volitum, plerumque inutiliter pertentatur. In noſtro caſu infans ſaniſſimus eſt, ad ultimam ſenectam, vel cum, vel ſine variolis perventurus. Sique bene rem aſſequor, eo magis hæc omnia in medium proferenda ſunt, quia hodierna die inſitionis Syſtema occidenti eſt proximum, rationibus præſertim ex foro conſcientiæ deſumptis, ex quo omne bonum, omne verum. Contra, ex foro Medicinæ dubia, ſyrtes, conjecturæ, difficultates, præjudicia, quibus involvitur inoculationis Chaos.

Creſcit oratio. Si inoculatus adultus eſt (multos quippe admirabundus video, exacta infantia, ne dicam adoleſcentia, ſe Operatori ſubmittentes) mortique proximus, videt Chirurgum, qui ferrum adminiſtravit, qui purulentum fomitem adegit in viſcera ſua, Medicum, amicum, parentem, qui juſſerant. Quæ pathemata? fortaſſe in eosdem? Qui tranſitus vindictæ cogitatæ plenus! Contremiſce inoculator!

Dicto-

c) Dicet aliquis: Roncallus timens, rationibus, ex medico penu deſumptis, non ſatis probaſſe, refugit ad ſacrum, resque divinas contemplatur. Vtique: Adverſarius rem acu tetigit. Illam Medicinam profiteor, quæ ſtat cum Theologo.

d) Quandoquidem effatum illud pertinet ad res humanas,

Dictorum omnium Concluſio et Summarium quatuor articulis diſtinctum.

Sed jam redeamus ad noſtra. Si inoculatus filius unigenitus familiæ nobiliſſimæ, aut Principis, aut Regis, vivit, oh rem pulchram! Si occiſus perit, ut fecerunt omnes (oh crudeliſſimum Patris cor)! filii quinque numero, Domini *Smith*, Hiberni *e*), unicusque filius Mylord *Incquin f*), prognoſticon faciendum eſt, inſpiciendumque numiſma ex parte averſa. Multoties ipſe audivi, defunctorum parentes mille convicia & probra imprecatos Medico, qui cum pluribus aliis doctiſſimis poſtremæ jam incurabili ægritudini interfuit. Muliercularum phalanx quaſi verberibus percuſſura erat humeros Medici ſapientiſſimi *Octavii* Marocchi, qui a ſacerdote Patruo juſſus, inſitum nepoti commiſerat. Ideo licet & ipſe fatear, Chirurgum non poſſe dici realiter reum, quia finis ſuus erat optimus, dandæ ſcilicet ſalutis & vitæ, tamen pertimeſcendum eſt, quid poſſit facere homo etiam ab injuſta cauſa commotus: dolore ſcilicet ſummo mentis aciem occupante, ut in relatis duobus caſibus. Poſito itaque inoculatoris errore (fecit enim quod non debebat facere) & innocentia (quia habebat finem optimum juvandi) crederem quod parentes, & in illa urbe Tribunal juſtitiæ ſecularis nihil facerent: ſed populus, qui amiſit ſpem ſuam, veluti furibundus & ira percitus, poſſet ad imprecationes & ad lapidationem devenire.

Tandem ut aliqua etiam objecta ſolvamus, quid quæſo probant Brixiæ calculi ab Anglia deſumpti, ita ut exemplum transferendum ſit in regiones noſtras? Quid probat in variolis ſponte naſcentibus unum ex quinque, vel ex ſex periiſſe, ſi

e) Vt aſſerit Dominus Cantvvel, Medicus Anglus Pariſiis morans, in Opere, cui titulus: *Diſſertation ſur l'Inoculation.*

f) In Actis Leedii inoculatorum fautores excuſationibus non petitis rem vellent invertere: ſed factum negare non poſſunt.

ſi pluries, laus Deo, hic habemus variolas diſcretas, benignas, lento more procedentes, ut fere omnes feliciter evadant, & interdum pauci moriantur e centum ægrotis? Ergone ex fatali Londinenſi, Ligurnenſi g) olim viciſſitudine argumenta ſumenda ſunt, & calculi firmandi, hucque illuc in ceteras Europæ provincias circumferendi, ut inde lex generalis in mundo toto variolas inſerendi reſurgat? Ergone ſtatim centum mille aurei nummi adnumerandi, ſolvendi, ut Xenodochium a fundamentis erigatur, ut Londinenſi more innumerabilia expenſa fiant Medicorum, Chirurgorum, Aromatariorum, & reliqui famulatus? Ergone nunc, quod neque tyrannus humani generis inimicus cogitaret, affatim, tumultuarie centeni infantes, ſaniſſimi, deliciæ hominum, vulnerandi ſunt, ut ægrotent, ut pus veneficum abſorbeant, ut ſuſpiriis & lacrymis urbem impleant; & inverſo (horrendum dictu) nunc divinæ artis, ægrotos medicantis, ſanos non tangentis, ordine, Medicus agere debebit, ut aliqui ex iisdem moriantur, morianturque interfecti?

Hanc ego dicerem turpiſſimam, avariſſimam Profeſſorum rei & auro inhiantium famem, quæ fortaſſe in Turcico imperio, & Anglicano regno fons fuit errorum omnium, & quæ (laus Deo) diſtat a Gallicis, Germanicis, atque Italicis regionibus noſtris. Diſtet itaque, quod Deus optimus maximus faciat, etiam inoculationis labes & peſtis; atque redeat ad Barbaros, ubi prima inventa fuerunt hujusmodi elementa & ſemina: redeat ad ſinum Thermaicum *h*), in Inſulam Ziam: ubi ob populorum frequentiam, & annonæ defectum, ſtatuta lex eſt in viridi ſemper obſervantia, ut homines ſucceſſive necentur. Ibi quan-

g) Oppido, ut quisque ſcit, in Hetruria: ubi anno 1755. variolæ peſtilentiales, confluentes, malignæ graſſari non deſinebant.

h) Vt diximus in *Europæ Medicina*, dum de Græcorum medendi uſibus loquebamur, pag. 192.

quantum velit nidificet, adoleſcat; ubi nec ratio, nec religio, nec humanitas.

Denique jam tandem, quia aliqui amant incedere ſcholaſtico more per propoſitiones, en illarum ſummarium ad quatuor redactarum, quæ ad fulciendam firmandamque inoculationem concurrere deberent. 1. Ratio humana. 2. Ratio divina. 3. Experimentum tutum. 4. Eventus perſeverans. Omnia deficiunt: Ergo inoculatio exſibilata.

Nihil deeſt inoculatoriæ phreneſi, niſi ut chymico apparatu pus humanum pro fomite elaboretur, corrigatur, & multifariam paratum res præcipua evadat in officinarum ampullis, & nartheciis, minio, & aurichalco circumdatis: proindeque translata pro mercimonio in regiones longinquas tamquam caput *i*) neceſſariiſſimum, (ſub titulo: *Vita*, *ſalus*) pro hominibus necandis inſerviat. Tandem lites oriantur inter proprietarios & venditores *k*) puris humani præparati, circa magis aut minus electam qualitatem. Hæ tibi, optime literarum Mæcenas, videbuntur nugæ: ſed crede mihi, poſt primum errorem alii accedunt. Rem hanc ſcriptam non vidi, ſed voce relata fuit.

Ad amovenda hujusmodi præjudicia, neſcio an optandum foret, ut inoculatorii apparatus pompa a mimis atque hiſtrionibus in Theatro repræſentaretur, non ſecus ac Thema illud ad imaginarios & melancholicos morbos ſpectans. Quandoquidem etſi ſcenica ſpectacula, *Meſſala* & *Caſſio* cenſoribus, anno V. C. 599. primum promoventibus, nunc a veteri, ſummopere laudanda, ſeveritate, plurimum degeneraverint: tamen negari non poteſt, res illas ab acutæ mentis Mimographo deſcriptas atque a geſticulatoribus & Archimimis in medium prolatas, multum conſpirare non poſſe ad mores reformandos, atque

i) Collocandum inter vaſa arſenici, & ſublimati. Ternum par. Quinam horror meos invadit artus!

k) Et extabunt in orbe cœci, qui hos mercatores reddant divites?

que ad inventa & facta funditus cognoſcenda. Ibi quippe humanæ artes & technæ non minus, quam verum & falſum, alternis lucta & viciſſitudine productum, in ſpeculo conſpiciuntur, ideoque edocta ſpectatorum mens cautius ſancit, & judicat. Sed poſt quadraginta novem repræſentationes, amarem ut inocularetur puer ille, qui ad quinquagenarium numerum perveniens, ſecundum adverſariorum ſupputationes, & conceſſa, certo occidi debet: ibique reperirentur, quod alioquin libenter faciunt, Matronæ nobiliſſimæ, quæ amant cariſſima pignora ſua. Audirem quippe dum infans interfectus moriturus eſt, quid dicant, quid exclament. Apage inoculator: ne vapules!

Antequam manum de tabula hac, *duæ* ulterius *propoſitiones* in medium adducendæ, quæ, ceteris miſſis etiam, & veluti indictis, ſolæ ſufficiunt ad litem dirimendam. Hoc tamen pacto, ut, omnibus Literatis, ſapientiſſimis licet, excluſis, ſoli clinici optimi Practici, non præjudicati, mecum in arenam deſcendant. In mente quippe habeo, in *prima*, unico intuitu, & difflamine omnes inoculatorum calculos diſſipare. In *ſecunda* vero, ob enorme humanis gentibus illatum damnum, ſententiam reddere confirmatam.

Ad compeſcendos autem ſuſurros, tollendaſque objectiones, concedamus, rationes & calculos, expoſita in omnibus libris, veriſſima eſſe. Poſtquam vero lætiſſimos Auctores ipſe generoſus reddidi hac admiſſione: æquum eſt, ut & ipſi rationem reddant de centenis, aut millenis infantibus poſt momentum peractæ inoculationis. Quandoquidem ſi tanto amore illos proſequebantur, durante curatione, inconveniens eſſet omnes illos in profunda oblivione derelinquere. Ab his ſenſibus clare intelligis, Archiater ſapientiſſime, quo colliment meditationes meæ; nimirum ad errores illos, quos Medici ſilent, & terra tegit. Reſpondete ſtatim, quotquot adeſtis, practici Profeſſores, qui hæc legendo percurritis, aut in capite,

aut ante oculos effiƈta intuemini. Vos, vos obteſtor, & invoco. Sancite ſtatim, num milleni illi infantes ab inoculatione tunc per menſem, per annum ſani effeƈti, vivant adhuc. Dicite num ex iisdem centum, vel bis centum, in quibus duo, vel tres puſtulæ vix apparuerunt, & aliqualis ſanioſus liquor per arte faƈta vulnuſcula extillavit, ideoque nulla ſanguinis ebullitio, aut deſpumatio faƈta fuit: dicite, inquam, num tuti ſint, num ſponte intus orto ſanguinis, & liquidorum omnium tumultu, aut adveniente peſtilentiali afflatu, iterum de certo ægrotare, varioloſumque ſtadium ſubire non debeant. Si variolæ, ut jam expoſitum, redeunt poſt primam deſpumationem integram, & magnam, ſponte ex maturatione ortam, quid dicendum de inſititiis, in quibus auſterum, acidum, immaturum reſtitat? Quid ergo inſitione faƈtum? Nihil. Recolligant idcirco a multis retro annis, prout illis placet, ſuorum inoculatorum numerum, ſcrutentur vitas, mortes, ægritudines ab inoculatione relictas, novosque renovatarum variolarum curriculos, poſtque viginti, aut triginta annorum curſum laudent operationes ſuas *l*).

Ad *ſecundam* vero *propoſitionem* quod attinet, diabolus non potuiſſet invenire modum, quo plures occumberent. Tu, tu ipſe a me oratus, deprecatus judica, num produƈtis per impoſitum fomitem variolis, & relato more ſuccedentibus (ita ut aliquæ papulæ ſub puſtularum figura emergant, & exilis eveniat in ſanguine tumultus, cum ſucceſſiva felici quantavis, quam inſitor deceptus laudat, ſuppuratione, febricula, ceterisque concurrentibus in ſtatu medio, nonque acuto, ſymptomatibus, quæ omnia ſibi gratulantibus circumfert, & probat) major proinde

l) Adulti quippe, atque ſenes (multi: vide citatum Violante, p. 38.) licet rarius variolis infeſtantur, ut exponit Fracastorius, de Morb. contag. cap. 13: & alii: ideoque omnes adverſariorum ampulloſi calculi, ſtatim poſt inoculationem facti, ridiculi, & aërei ſunt: ſolumque poſt multas annorum periodos faciendi.

inde pernicies miſello ægerculo non immineat: ſcilicet ob (attendite inoculatores) rationem ſuper omnes alias maximam: & eſt. Quia in illo miti luctamine aliqua ſubiguntur inſita fermenta motui illi varioloſo diſpoſita, aut proxima, aut excitata: reſtitantibus in viſceribus, in utriculis, in glandulis, in ſanguine toto crudioribus immaturis varioloſi veneni particulis, ideoque vera variolatio protrahetur ad tempus, ad annos: itaque in adulta magis ætate variolæ contingent; in qua multi magis absque ulla hæſitatione peribunt.

Tertia inſuper *propoſitio* accedit, aliquatenus jam in principio tacta, ſed non ſatis enodata: ſupradictis in vi non impar. Noſcis ne, mi inoculator, num ille ſubiturus ſit curriculum varioloſum? Si affirmative reſpondes, erras. Non datur apud nos ſcientia hæc. Ergo neſcis. Hoc poſito. In centum infantibus v.g. decem a variolis debent eſſe immunes. Taliter a natura creati; & qui habent ſolidorum nexum, & compagem diaphoreſi ineptam. Tu his decem infortunatis venenum adigis. Quid erit? Reſponde. Incipit cum vitæ diſcrimine. Ad cutim hic non datur transmiſſio. Genius fermenti venenoſi ſuapte natura tendit ad cutem: ob peculiarem horum infantum ſtructuram non poteſt. Quo ibit venenum intruſum? Reſponde. Siles. Horreſcens, dicam ego: ibit ad infanticidia cumulanda.

Quid agis, crudeliſſime inoculator, venenum adigendo illo quadrienni unigenito, qui tam pulcher in cute ſua, tam ſanus, jocoſus, & lætus in reliquo corpore tibi occurſat, & garrit: illum ignorans & neſcius occidiſti; volens ut per fas & nefas bis variolas ſubeat. Utique. Audi. Ille puer jam antea acutiſſimo morbo laboravit. Morbi cauſa fuerunt variolæ internæ in inteſtinis, ventriculo, &c. (quod frequens, ut diximus, & probavimus), omnibus ignotæ, ideoque varioloſum naturæ penſum jam jam ſolutum fuerat. Quid reſpondes?

 Nec

Nec tu, nec tota tuorum Patronorum caterva argumentum hoc ſolvere poterit.

Hactenus, ut cauſæ Advocatus, cui, calor, ignis, furor, artes licita ſunt. Nunc alloquor, ut homo ingenuus, qui rationem operum & ſtudiorum ſuorum reddere debet Deo, hominibus. Conſtitutus itaque, non ſolum coram te, ſed Tribunalibus ipſis, cœtibusque omnibus, ſancte aſſero damnum potius, quam utilitatem afferre poſſe humano generi propoſitam variolarum inoculationem. Quia actio crudelis eſt, natura ipſa abhorret, & homo videtur in temerario hoc tentamine ire contra fatum, atque etiam contra voluntatem divinam: quo nihil magis impium excogitari poteſt. Ideoque ſtatutum tempus expectandum eſt; & quia, etſi productæ artificiali inſitione puſtulæ, vel magis vel minus conſpicuæ, & conſuetis gradibus procedentes, tandemque declinantes, exantlatum jam eſſe varioloſum curriculum repræſentent; tamen luctamen illud, pluries cum puſilla expurgatione, non erit deciſivum, neque infantum vita in tuto poſita. Sique in Medicina datur veritas, illa eſt, & erit: quod, aut ſponte, ut diximus, intus producto tumultu, aut adveniente peſtilentiali aura, poterunt iterum, iterumque infantes decumbere, & novum ſtadium ſubire. Num res ita ſe habeat, ſi mihi fides non præſtatur, ſapientiores conſulantur, ſed quæſo in hoc vigiletur, ut a conſilio excludatur duplex hominum genus. Primum omnes illi, qui ſunt multæ auctoritatis, quique iam præventi & occupati vigilant in hac re protegenda. Secundo, qui tenaces, & alienum appetentes; qui, quatenus inoculatio vigeat, aut ſtando, aut inſerviendo divites poſſunt evadere, in quos ſoliſſimos re vera tota mea oratio directa fuit. Vocentur itaque, conſulantur boni Practici *m*); non præoccupati, non præjudicati, orentur-

m) Sine quibus auderem dicere, nihil tuti ſtatui poſſe in re noſtra: adeo ut etiam, ſi nemo ab inſitione periret, & inoculator licentiam

turque, ut ſententias ex animo ferant. Si cum iisdem tantum Socius meus *de la* CONDAMINE locutus eſſet: ſi Medicinam ad aliquot annos factitaſſet, minusque tot fabellis, lectis & relatis crediſiſſet, certiſſime a præfata opinione illa abſtinuiſſet; itaque jam jam res eſſet ſepulta. Quandoquidem ſi recte cogito, infortunitas fuit, tantum virum, in ſcientiis Coriphæum, falſo illi ſyſtemati adhæſiſſe: ex quo deplorata res ſuſtenta fuit. Faxint Superi, ut novis hiſce rationum momentis illuminatus, jam jam euntem errorem ipſe damnet, venientem, moxque coruſcaturam veritatem protegat, & cum univerſo omnium bono amplectatur: atque abire juſſis noxiis damnandi inventi ſcandalis, inoculationis exilium feliciter ſubſiſtat, ac perſeveret.

Nonnullæ pro curatione Variolarum remediorum formulæ.

Quoniam de variolis ſermo, inoculatione exſibilata (ſperare ſiquidem juvat, ut, fracto a nobis gelu, ſcribentibus in hyeme ſumma, &c, poſtpoſitis conniventiis, diſſimulationibus, timoribus, ſtrata via, ſemperque magis deinde patefacta, & explanata ab aliis Practicis ſapientioribus Viris, utilium ſtudiorum amatoribus, imminens damnoſiſſimi inventi jugum excutiatur) reliquum eſt, ut cogitemus, quomodo in hoc diſcrimine juvari poſſint omnes diro acuto morbo laboraturi: cui ſi tota noſtra ſtudia non impendimus, oh nos miſeros!

Tantoque magis id faciendum puto, quia pluribus in locis, ubi ob infortunium hoc frequentiſſima viſuntur funera, nihil aut parum agitur; curatio a ſola natura expectatur, illudque maximum negligitur, quod ſola remedia ſanant. Vt itaque

tiam a Theologo obtineret, & centum Literati, Lectores, Magiſtri, Gymnaſiorum Præfecti, publici Profeſſores cujusvis generis inſitionem pulcherrimis verbis laudarent: nihilo tamen minus omnia forent nullius ponderis, niſi ipſorum, toto tempore vitæ ſuæ ægros inviſentium, accedat auctoritas & approbatio.

que cariſſimi filioli, atque reliqui omnes a dira ægritudine convaleſcant feliciter, animadvertant Medici adſtantes exactiſſima diligentia procedere, & diſtinguere, ductoque a viciſſitudinibus naturæ laborantis lumine, num ex his, quæ accidunt, ſuo tempore, & loco, aliqua convenire poſſint, ut, non experimentis per mortes factis, ſed per methodicam divinæ artis ſemitam proximo juvent.

Illa itaque in epilogum habe.

Epiſpaſtica *n*), ſudorifera, vapores *o*), fomentationes *p*), hirudines *q*), ſuffimigia *r*), balnea *s*), pannum *t*), ſpongia *v*), ſectio *vv*), paregorica *x*), opiata *y*), ſuppoſitoria, clyſteres *z*), potationes aquarum *a*), veſicantia *b*), ptyaliſmus *c*), theriacalia *d*), ſan-

n) Quæ ad pus extrahendum GALENVS aptabat.

o) De quibus recens loquitur ſupra laudatus *Franciſcus* BERZI.

p) Omnes ad cutim laxandam, ut BOERHAAVIVS docet, additque *totam.*

q) *Famelicæ* dorſo, natibus, & coxis admotæ. Docente RVDIO, LIDDELIO, BAVDERONO, & aliis.

r) Iuxta mentem DIEMERBROECKII. Ex Iunipero, Lauro &c.

s) Vt videre eſt in Hiſtoriis Regiæ Academiæ Scientiarum Pariſienſis.

t) Toto corpori aptatum cum cera, & camphora. CARL Auctor eſt.

v) Regioni ventriculi admota. DIEMERBROECKIO docente.

vv) In inguinibus, aut ſub axillis pro emiſſario aperiendo.

x) Ab omnibus Scriptoribus quam maxime laudata.

y) Cum aliis remediis copulata ſecundum BOERHAAVII documenta. DIOSCORIDES ponit Opium inter expellentia, aitque: *exhibito papaveris ſucco oritur prurigo.*

z) Inteſtina ſæpe laxanda, exclamabat idem BOERHAAVIVS.

a) Iuxta documenta *Richardi* MEAD.

b) Vt legitur in obſervatione Viri celeberrimi, Amici noſtri, quem honoris cauſa nomino, *Valentini Erneſti Eugenii* COHAVSEN, nunc Electoris Trevirenſis Archiatri, regeſta in Actis Academiæ Leopoldino-Carolinæ. Vtque in ampliorem modum confirmat *de* MAYERNE, aiens: Veſicatoria magna plura applicentur, ſuper humeros

ſanguinis miſſio *e*), emetica *f*), purgantia *g*), peſſa in mulieribus *h*), inciſio *i*), camphorata *k*), anthelmintica *l*), viperina *m*), pyrites *n*), nitrata *o*).

Sed jam animadverto, & tecum ſtandi delicias, & aſſumpti argumenti gravitatem *p*) me nimium ultra cancellos rapuiſſe. Epi-

meros unum, ſupra epomida duo, ſuper carpos duo, ſuper genua, & malleolos quatuor, attrahe ad pedes revellendo.

c) Mercurium ipſum BOERHAAVIVS proponit, pag. 270. num. 1392. & PITCAIRNE, dulcem vero *Sigiſmundus* GRASSIVS.

d) Iuxta *Samuelem* CARL, atque etiam ANDROMACHVM, Neronis Medicum.

e) Etiam in inceptis variolis Arabes ſanguinem mittebant uſque ad animi deliquium. Nuperrime *Philippus de* VIOLANTE, Regis Poloniæ Archiater, in ſuo Tractatu bene multos ſignat Scriptores, poſt inceptam eruptionem ſanguinem mittentes, etiam ex jugularibus. MAYERNE hæc ait: *In adultis vero venæſectione, Deo benedicente, me plus effeciſſe, quam omnibus alexipharmacis. Franciſcus* BÜTTNERVS, FREINDIVS *egreſſis variolis* ſanguinem mittit.

f) SYDENHAMIO docente, & a GVNDELSHEIMERO propoſita.

g) SYDENHAMIO, *Horatio* AVGENIO, HOFFMANNO, & pluribus aliis docentibus: ita ut diarrhœa ipſa promoveatur.

h) A multis Auctoribus propoſita.

i) In inguinibus, aut ſub axillis, pro emiſſario aperiendo.

k) Sine quibus variolas confluentes curari non poſſe KANNEGIESSERVS auctor eſt.

l) Multa vermium millia in varioloſo ſtadio viſa fuiſſe, conſtat ex obſervatione in Actis Academiæ Cæſareo-Leopoldinæ, ſignata p. 36. Vol. VII. De facto RHODIVS, FORMIVS, BAVHINVS de vermibus fugandis loquuntur.

m) Ex MANGETO.

n) A *Cornelio* CELSO propoſita.

o) MANGETVS pariter.

p) Tanta eſt, ut, ſi unquam alias, certe nunc videar mihi jure blandiri poſſe, me de publico optime meruiſſe; utpote qui, cunctis Italiæ proximorumque Regnorum Scholis ſilentibus, Patriam, Principum

Epiſtolam itaque claudens, affirmo, omnia, quæ hactenus, fortaſſe nimis libere, dicta ſunt, nihil imminuere exiſtimationem ſummam, quam habeo erga Literatos, Medicosque Gallos, & Anglos; præcipue vero erga Nobiliſſimum ſapientiſſimumque *de la* CONDAMINE, quem tot honoribus ſtipatum, atque Regiis Academiis adſcriptum, totus terrarum orbis collaudat, & colit. Eidem, dum reſcribes, hancque Lutetiam Pariſiorum mittes, adde obſequia humillima nomine meo. Tuque vivas æternitati, celebratiſſime Vir, & Auguſtam Regiam Gentem, tuæ fidei & ſapientiæ fortunate concreditam, pro totius Europæ bono, ſemper magis incolumem ſerva. Vale.

Brixiæ 4. Ianuarii 1759.

P. S.

Clauſa jam Epiſtola, ob notitias undique per tabellarios conquiſitas, acceſſere nuper documenta certiſſima, adeo, ut piaculum fuiſſet eadem omittere, & nota non facere. Tanti quippe ſunt, ut dicere auſim, me nunc poſſe veſtimenta Advocati deponere, novaque legislatoris induere; non dubiam opinionem, ſed ſententiam certam & inappellabilem proferentis. Excitavi non ita pridem virum celeberrimum, Nobiliſſimum Equitem *Antonium* VALLISNIERI, in Patavina Univerſitate Hiſtoriæ naturalis Profeſſorem, immortalis famæ Viro, Patri ſuo, ſimillimum, qui tam docte ſcripſit, & ornavit Opus noſtrum, cui Titulus: *Diplomata & Epiſtolæ*, pag. 142., ut, data occaſione, humaniter & comiter ſciſcitaretur a præcipuis ibi viris, fallere, & falli neſcientibus; puta, MORGAGNO, SCOPVLO, LAVAGNOLO, PLACENTINO, PVIATO, WANDELLIO, aliisque, quid ſentirent circa controverſam variolarum inſitionem. Quan-

cipum familias, denique univerſum terrarum orbem ab artificiali imminente, moxque graſſatura, peſte, unus (modeſte liceat gloriari mihi) liberaverim.

Quando, ecce, in Italica Epiſtola nobis 10. Ianuarii 1759. conſcripta, poſt aliqua effata, circa novam artificialem methodum hæc ſignata ſunt: *Queſti Signori ſtanno ſodi, e fiſſi nella vecchia ſentenza.* Igitur, ſi tota literatiſſima, & in practicis rebus, quod plurimi faciendum, verſatiſſima Gens ad docendum nata, hæc ſancit & decidit: quis erit temerarius ille (loquamur libere), qui contra hoc flumen ire contendat, qui repugnet, & ſe diſſonum fateatur? Sicuti propterea, venerabundus in Italica noſtra Gymnaſia, præfatæ Epiſtolæ pag. 7. (ſupra p. 157.) faſſus ſum, me eſſe paratiſſimum ad non diſſentiendum ab inoculatione; quatenus aliter illa ſentirent; ita nunc vice verſa, tantis auctoritatibus innixus, re a toto graviſſimo cœtu approbata, cenſeo delirium fore, ab indicata a clariſſimis hiſce Viris ſemita deviare. Imo vaticinor futurum, ut non ſolum hic terrarum, ſubque Veneto cœlo, ſed etiam ultra montes, & transmarinas ad oras Patavinum Oraculum (nec primus caſus erit) eſſe accipiendum.

At: quo unquam ſe vertere poſſunt inoculatores poſt, anno elapſo, Romæ in lucem ortas Diſſertationes duas, typis Salomonianis: ubi duo Profeſſores, unus Medicus, alter Theologus, viciſſim de variolis naturalibus & artificialibus, aut loquentes, aut ſcribentes, rem recolligunt, illuſtrant, & ſibi objectantes in bono adeo lumine collocant, ut non niſi deſperatus perſeverare poſſit in inoculandi pervicacia? Deus bone! Quin omnia regeram. Video ibi magnum HECQVET, Chriſtianiſſimi Regis olim Archiatrum, dicentem: *L'operazione è falſa ne' fatti, ingiuſta, ſenz' arte, ſenza leggi: non evacua la materia del Vajuolo: ha un doppio carattere d' eſſere riprovata: è contraria alle mire de Creatore: non preſerva dal Vajuolo naturale, è oppoſta alle Leggi, non raſſomiglia a coſa alcuna di Medicina.* Video duos infantes inoculatos, qui periculo elapſi videbantur; ſed advenientibus variolis, poſt aliquod tempus, confluentibus miſerrime obierunt. Video in viginti quinque *inoculati, otto ebbero i morviglioni diſcreti, dieciſette gl' ebbero confluenti e cattivi a ſegno, che ſi dubitò forte della*

la loro vita. Cur dubitandum non eſt? ſi mercurium exhibent pro parandis ad inoculationem puerulis? Quæ ſtupiditates! Video filiolum cujusdam Medici inoculatione occiſum, cum tanto Chiæ populoſitatis dolore, ut Epiſcopus, *Philippus* BAVESTRELLI methodum artificialem proſcriptam voluerit. Vno verbo, in eodem libello video tanta, ut neſcio quid conſilii capere poſſint obſtinatiſſimi homines illi. Ejusdem itaque releɛtioni recalcitrantes remitto: ſed, pro hujus ſcripti coronide, ſilere non debeo:

Regem Pruſſiæ (ut ibi videre eſt pag. 230.), re prius excuſſa, & conſulta cum ſapientiſſimis Medicis ſuarum Vniverſitatum, inſitionem variolarum damnaſſe, atque in exilium miſiſſe non ſolum, ſed pœna graviſſima multaſſe inſitores, ipſosque inſitos, aut pro ipſis, ſi pueri ſint, eorum cuſtodes, agnatos, tutores. Ideo illud jam tandem reliquum, quod PASSERONVS habet in Poëmate ſuo, ſub titulo: *Il Cicerone*, Canto XXVIII.

Quanto al Vaiolo poi: torlo biſogna,
Quando cel manda il Ciel ec.

DE

3.

DE

GENERATIONE LAPIDVM, PRÆCIPVE GLOBOSORVM,

AVCTORE

IOANNE FRIDERICO HOFFMANNO,

I. V. ET PHILOSOPH. DOCTORE,

CONSVLE IN CIVITATE PATRIA SANGERHVSANA, CAVSARVMQVE METALLICARVM IBIDEM IVDICE, ACADEMIARVM, CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM, ET ELECTORALIS MOGVNTINÆ SCIENTIARVM VTILIVM, ITEMQVE LIPSIENSIS SOCIETATIS LIBERALIVM ARTIVM SODALE.

Seneca

Epiſt. XXX. Tom. II. Opp. p. 97. Edit. Lipſ. 1741.

Natura non aliam voluit legem noſtram eſſe, quam ſuam: quicquid compoſuit, reſolvit: & quicquid reſolvit, componit iterum.

§. I.

Extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, ſummum Numen in formatione hujus globi terraquei, cum omnibus aliis partibus, quibus conſtituitur, etiam lapides varii generis variarumque ſpecierum, præaltas rupes, immania ſaxa, ſtrataque lapidoſa, in viſceribus terræ longe lateque extenſa, produxiſſe *a*). Fundamenta dixeris, quibus orbis ſuffulcitur, oſſa, quibus vaſtum illud corpus continetur.

a) Vid. Clar. BERTRANDI *Eſſai ſur les uſages de montagnes Cap. III. p.* 14. *ſeq.* Negavit hanc primævam montium, & quæ iſti continent, ſaxorum originem Illuſtris LINNÆUS in *Syſtem. Nat. p.* 219. *Edit. Lipſ.* 1748. Refutatus a BROWALLIO *in der hiſtoriſchen und phyſikal. Unterſuchung des Waſſers und Vergræſſerung der Erde*, §. 65. ex Edit. *Kleinii* p. 169 ſqq. *Thomas* BURNETUS in *Theoria Telluris ſacra* montium originem demum cataclyſmo illi Moſaico adſcripſit. Sententiam ejus refutaverunt *Anton. Lazzaro* MORO *de' Croſtacei & degli altri marini corpi, che ſi truorvano ſu' monti.* Venezia 1740. Comes *Joſeph* LAVINI *in deneueſten Weltwiſſenſchaft, vornemlich nach dem Sinne des berühmten Newtons*, p. 154 — 199. ex verſione Germ. *Joh. Georg. Meintelii.* Norimb. 1756.

§. II.

Negandum tamen non eſt, hæc eadem ſaxa, & modo dicta ſtrata tempore diluvii univerſalis, quod MOYSES deſcribit, quodque traditione omnium gentium corroboratur, varias perpeſſa eſſe mutationes: apicibus montium hinc deturbatis & disjectis; hinc vallibus exæquatis; illinc novis collibus & montibus aſſurgentibus, debachantibus ubique abyſſi fluctibus, compage partium ſolidarum laxata, ex particulis heterogeneis diverſimode mixtis, exſiccata globi terreſtris cruſta, reſidentibusque aquis, novas, ſtratorum, ſaxorum lapidumque ſpecies prodiiſſe.

§. III.

§. III.

Non omnes tamen lapides primæ creationi *a*) aut cataclyſmo univerſali adſcribendi ſunt: generantur, producuntur, formantur adhuc hodie *b*): & generati, producti & formati fuerunt omni tempore, non quidem ex ovulis, ut animalia; nec ex ſemine, uti vegetabilia *c*); nec minus vi plaſtica cujusdam Archæi; ſed ex conjunctione particularum diverſarum & ſimilium multifaria, attamen ex legibus & viribus naturæ procedente.

a) D'Argenville dans l'Hiſtoire naturelle dans deux de ſes parties principales, la Lithologie p. 85. *Pluſieurs Philoſophes veulent, que les pierres ſoient auſſi anciennes, que le monde, & qu'ayant été formées lors de la creation, il n'en croiſſe plus preſentement.*

b) *Diego* Revillas Ragion. Filos. paſtorale nelle Memorie ſopra la Fiſica ed Iſtoria naturale di diverſi Valentuomini T. I. p. 108. ſq. *Che parrebbe a Voi, s'io vi diceſſi, che anche le Pietre, ed i Marmi; anche i Criſtalli e le Gioje; e forſ ancora i Metalli; anzi i foſſili tutti, non altrimenti, che le Stalactiti, anche in oggi entro i Monti e Sottera ſi formano?* Et p. 113. *Queſte oſſervazioni chiaramente ci perſuadono, che la noſtra provvidiſſima Madre in verun tempo, in verun luogo, ozioſa, dentro i piu ſegreti naſcondigli della Terra e de' Monti, va continuamente ad operando intorno alle Pietre ed a' foſſili d'ogni genere.* Conf. Krüger *Geſchichte der Erde* §. 43. p. 78. Denso *Phyſikal. Briefe* p. 317. Bourguet *Memoires pour ſervir à l'Hiſtoire naturelle des Petrifications*, P. I. p. 3.

c) Statuerunt hanc vegetationem lapidum *Ferrantes* Imperatus Hiſt. nat. L. XXIV. p. 575. & Tournefortius; vid. *Memoires de l'Academie des ſciences* ann. 1702. p. 221, referente D'Argenville l. c. p. 86. *Georgius* Baglivus in Diſſertatione de *Vegetatione lapidum*, & Fontanellius. Quorum ſententiam prolixe examinavit & refutavit *Hyacinthus* Gimma *della Fiſica Sotterranea* L. I. Cap. IX. p. 72 — 114.

§. IV.

§. IV.

Conſtitui mecum de iſta Lithogeneſia *a*) paullo uberius diſſerere. *Lithogeneſiam* voco productionem & formationem novorum lapidum, ex conjunctione materiæ vel ſimilis, vel diſſimilis, homogeneæ vel heterogeneæ, ſecundum determinationem legum & virium naturalium in unum corpus coaleſcentis, aëre, aqua & igne, tam ſeorſim, quam conjunctim, obſtetricantibus.

a) Non ignoro quidem, multas peculiares de origine & formatione lapidum jam ſuppetere tractationes, quas longa ſerie enumeravit b. Lesservs in *Lithotheol.* §. 59. & 80. quorum numerus etiam ſcriptis recentioribus adhuc inſigniter ſuppleri poſſet; ut taceam autem earundem pauciſſimas ubivis obvias eſſe, vel mei melius informandi cauſa hunc laborem ſuſcepi, haud omni ſpe deſtitutus, fore, ut vel aliqualis nova lux huic vel iſti materiæ per iſtum adhuc poſſit accendi.

§. V.

Materia, ex qua novi lapides oriuntur & efformantur, ſunt vel terræ; vel fragmenta, ramenta & pulveres lapidum detritorum; vel mineræ, quibus etiam ſalia, bitumina, ſulphura ſubintelligo; vel maſſæ ex uno vel altero modo dictorum corporum plus minus compoſitæ *a*).

a) *Franc. Mar.* Mazzuolo in Diſſ. de *Coralliorum natura* in *Memorie ſopra la Fiſica* &c. l. c. p. 142. ita materiam lapidum formandorum deſcribit: *E communi quaſi dixerim recentiorum conſenſu concurrunt ad lapidum concretiones & generationem: Humor ſcilicet ſulphureus pinguedine quadam plenus, ſal ſubtiliſſimum, & terra, proportionata configuratione prædita, cum debita aquæ quantitate imbuta &c.* D'Argenville l. c. pag. 38. *Les pierres ont pour principes la Terre, l'Air & l'Eau.* Conf. Venette *Traité des pierres, qui s'engendrent dans les terres & dans les animaux*, Chap. IX. p. 133. ſqq. Lesseri *Lithotheol.* Lib. II. Sect. I. Cap. 1. 2. 3. &c.

§. VI.

Cooperantur in hoc conjunctionis negotio vel aër, vel aqua, vel ignis, vel quilibet eorum ſeorſim, vel unus cum altero, ſeu cum omnibus conjunctim. Modus hujus operationis conſiſtit partim in nuda appoſitione, partim in deſtructione & deturbatione materiæ unius & appoſitione alterius, partim in fermentatione, ebullitione, coagulatione & induratione particularum antea non cohærentium.

§. VII.

Procedit hæc operatio ex determinatione legum naturalium, puta cohæſionis, quando partes æquabiles æquabilibus facillime adglutinantur: attractionis: æquilibrii & gravitatis, quando particulæ ſpecifice leviores cedunt ſpecifice gravioribus: aliarumque plurium ſpecialium, v. g. quando acida cum alcalicis effervеſcunt, &c.

§. VIII.

Nimis longum foret opus & ultra vires meas poſitum, ſi formationes lapidum ex præmiſſis ſecundum materiam, formam, modum & leges naturæ ſpecialiter demonſtrare & enumerare vellem. Vt autem uſus hujus tractationis taliter qualiter appareat, poſtpoſitis aliis conſiderationibus, modum formationis lapidum ulterius proſequi conſtitui. Conſiſtit ille partim in *appoſitione*, partim in *effervеſcentia*, partim in *utroque ſimul*.

§. IX.

Appoſitio eſt aſſociatio unius materiæ alteri, ſive ſit homogenea, ſive heterogenea, & eſt vel *immediata*, vel *mediata*. *Appoſitionem immediatam* voco, quæ in ſimplici aſſociatione conſiſtit: *mediatam*, quæ mediante ligamento & glutine quodam, v. g. aqua, ſalibus, bitumine, ſulphure aliisque perficitur.

§. X.

§. X.

Formatio lapidum per appoſitionem immediatam conſiſtit in conjunctione partium homogenearum, & eſt rariſſima, & magis animo concipi, quam ipſis rerum argumentis demonſtrari poteſt. Finge tamen, partes æquabiles aſſociari aliis partibus, eodem modo perfecte æquabilibus: nullum dubium erit, quin tunc omni ex parte & plenarie ſint inter ſe cohæſuræ & in maſſam ſolidam coaliturae *a*). Aliquatenus tamen modus iſte illuſtrari poteſt ex natura nivis, ſalium & cryſtallorum. Corpuſcula hæc vel in minimis partibus prædita ſunt minutiſſimis ungulis, apicibus & angulis, plicis & replicis, ita ut ſimpliciter homogenea homogeneis aſſociata absque ullo alio glutine cohærere videantur. Frequentior eſt formatio lapidum per appoſitionem immediatam in conjunctione partium heterogenearum: e.g. quando terræ pulverulentæ, calcariæ, arenaceæ, cum ſalibus & ſulphuribus conglutinantur & poſtmodum, aliis cauſis accedentibus, in lapides indureſcunt.

a) Vid. ALTMANNS *Verſuch einer hiſtoriſchen und phyſiſchen Beſchreibung der Helvetiſchen Eisberge.* Abhandl. III. p. 64. ſeqq.

§. XI.

Formatio Lapidum per *appoſitionem mediatam* frequentiſſima eſt, auxiliante aëre, aqua & igne, mediantibus ſalibus, bitumine, ſulphure, aliisque vehiculis & ligamentis.

§. XII.

Aërem, conſtat, ſæpiſſime impraegnatum eſſe particulis ſalinis, ſulphureis & fluidis. Vapores & nebulæ, iisdem particulis turgidæ, ex moderamine auræ & venti huc illuc impelluntur, condenſantur, lapidibusque admiſcentur, vel eorum poris inſinuantur *a*). Alio tempore ex ventorum turbine iisdem glebulæ pulverulentæ & arenoſæ admoventur, ita ut ex iisdem, calore & frigore poſtmodum induratis, lapides vel dila-

 tentur,

tentur, vel magis condenſentur. Ad manus eſt lapis, muro cuidam quondam affixus, vivo nitro eoque ſpiſſo, ex vicinitate latrinæ evaporato, ita incruſtatus, ut ultra latitudinem digiti corpus ejus protenſum fuerit *b*). Sic perhibent calcem in antiquis muratis creſcere *c*): id quod non niſi recenſito modo explicari poteſt. Inveni fragmenta ejusmodi calcis, ad Sangerhuſam in ruderibus cujusdam murati, cujus pori materia inſititia ita expleti & condenſati erant, ut marmoris inſtar duriſſimi, lævigationem & polituram ubivis admiſerit, coloremque nitidiſſime album, venis cinereis & ochro-luteis variegatum, præ ſe tulerit. Alia fragmenta hujus maſſæ calcariæ ex uno tantum latere lævigari poterant, altera ſuperficie poros & foraminula, in calce indurata inveniri ſolita, adhuc oſtendente.

a) *Nic.* LEMERY Cours de Chymie p. 14. *Perſonne ne peut douter, qu'il n'y ait dans l'air un acide capable, quoy qu' inſenſible, de penetrer les pierres & les terres, puisqu' on remarque tous les jours, que les terres, dont on a tirè le ſel auſſi exactement, qu' on a pû, en reprennent de nouveau, & augmentent de poids conſiderablement, lorsqu' elles ont demeurè quelques temps expoſées a l' air.*

b) LEMERY ibidem: *L'acide de l'air ayant inſenſiblement penetré les pierres, s'y fixe & fait un ſel ſemblable dans le commencement au ſel gemme.*

c) BOURGUET Memoires pour ſervir à l'hiſtoire naturelle des petrifications, p 4. *Quand on examine les murailles des anciens Romains, l'on remarque, que la chaux diſſoute & mêlée avec du ſable ou du gravier, s'eſt durcie en pierre.* Vid. pluribus Illuſtr. LINNÆVS Amœn. Acad. Vol. II. p. 12.

§. XIII.

Inſtar omnium autem *aqua*, quam omnium rerum principium pronunciavit THALES *Mileſius*, formandis novis lapidibus, eorumque incrementis inſervit. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.* Aqua tam varia corpora permeando, ſuccosque

& ſa-

& ſalia ex iisdem extrahendo, & quicquid humorum a Solis radiis ventisque ſuſpenſum, quicquid vaporum ex calore ſubterraneo protruſum fuit, excipiendo, ab una parte his ipſis ſpoliis, ex concurſu acidorum, alcalinorum, aliorumque fermentationi & ſolutioni aptorum, ipſaque gravitate ſua, ſucceſſu temporis, ſtrata lapidea corrodit, confringit, deſtruit, & in minimos quaſi atomos reſolvit *a*): ab altera parte opima iſta ſpolia longe lateque circumvehens, illuc particulas calcarias, iſtuc arenarias, iſtuc ſpathoſas, iſtuc quarzoſas, iſtuc cryſtallinas deponit *b*), ope ſalium, ſulphurum & bituminum intermiſtorum adglutinat, & ſic ex iſta repetita depoſitione lapides novos format: dumque curſus aquarum retardatur & ſiſtitur, quod ex præda ſuperfuit, ex pondere gravitatis ſpecificæ ad ſedimenta præcipitatur, & ejusmodi actibus ſæpiſſime repetitis, nova lapidum ſtrata efformantur.

a) Huc pertinent verba Ovidii, L. I. de arte amandi v. 477. 478.

Quid magis eſt durum ſaxo, quid mollius unda?
Dura tamen molli ſaxa cavantur aqua.

& Lucretii, L. IV.

Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadentes
Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?

Conf. Schevchzeri Phyſic. Sacr. ad Iob. Cap. XIV. v. 18. 19. p. 112.

b) *Diego* Revillas l. c. p. 118. *Che l'acque non depongono, ſe non cio, che altrove rapirono: e che la Natura ſoltanto di eſſe ſi ſerve come di condottiere, per diſpenſare dapper tutto con un generale commerzio le ſue richezze: e per formare in alcuni luoghi col mezzo delle medeſime acque altri corpi ſimili a quelli, che altrove dall' acque ſteſſe, vengon corroſi.* &c. Conf. Venette l. c. Chap. IX. p. 134. ſqq. D'Argenville l. c. la Litholog. p. 38.

§. XIV.

Dum autem aqua per appoſitionem aut maſſam lapidum

 auget,

auget, aut novos lapides format, exſerit ipſa operationes ſuas vel ex corpore; vel ad corpus; vel in corpus; vel ſimul in & ad corpus. Primus modus *deſtillatio;* alter *incruſtatio;* tertius *filtratio;* ultimus denique *coagulatio* mihi appellatur.

§. XV.

Abeat quiscunque hujus aſſerti dubitator ad lapicidinas! abeat ad metallifodinas! ſubeat montium convalliumque cavernas! Videbit ſtalagmitarum, ſtalactitarum, cryſtallorum congelationumque innumeras extuberationes, concretiones & varietates: quæ omnia ex *deſtillatione* & exſudatione aquarum, atomis quaſi terreſtribus, lapidoſis, ſulphureis, bituminoſis, ſalinis impraegnatarum, originem ducunt. Operatio hæc ita procedit, ut aqua, iſtiusmodi particulis gravida, particulisque glutinoſis, puta bituminoſis, ſulphureis & ſalinis mixta, per poros lapidum & fiſſuras ſtratorum, ſaxeorum, leni fluxu & quaſi guttatim in locum cavernoſum & ab aura graviori liberum & quietum deſtillans, in ſummitate & vertice interiori ejusdemque lateribus deponat & affigat modo dictas particulas, & pro qualitate earundem modo ſtalagmitarum integumenta, modo ſtalactitarum ſtirias, modo cryſtallorum corpora polyhedra, & ſic porro, ex iisdem efformet *a*).

a) Efformationem iſtam luculenter expoſuerunt ALTMANN l. c. p. 155. VENETTE l. c. Cap. III. Art. IV. p. 41. Cap. VII. p. 97. ſeqq. D'ARGENVILLE l. c. Lithologie p. 79. ſeqq. GIMMA l. c. T. I. L. I. C. VIII. p. 63. ſeqq. BOURGUET Hiſt. naturelle des Petrifications P. I. p. 4. ſeqq. Idem dans les Lettres philoſophiques ſur la formation des ſels & des cryſtaux, Lett. I. p. 8. ſeqq. IMPERATI Hiſt. nat. L. XXIV. Cap. XII. p. 732.

§. XVI.

Proſtant & in propatulo ſunt *incruſtationes*, præſertim *tophaceæ*, non ſolum fontium & lacuum *a*), ſed etiam fluminum, inje-

injecta quævis, cruſta lapidea ſeu cortice lapideo obducentium, ſalva rerum incruſtatarum ſubſtantia. Taceo varia ſarcimenta, herbas, frutices, cochleas topho obductas, in agris Tennſtadienſi, Greuſſenenſi & Kindelbruccenſi ubivis obvias. Refero ſaltem in lapicidina tophacea, *Stein-Renne*, dicta, ad pagum Bilzingslebium, Præfecturæ Sachſenburgenſis, præter cornua cervina, maxillas elephanti, dentibus adhuc munitas, ante biennium inventum fuiſſe caput humanum, cui telum adhuc ſuperſtes infixum fuit: rariſſimo documento, ſtratum hoc tophaceum neque ad primordia orbis conditi, neque ad tempora diluvii referendum eſſe. Inventi etiam ibi fuerunt niduli avium, ovulis avicularum repleti, in maſſam tophaceam fere transmutati.

a) Seneca L. III. Nat. Quæſt. c. 20. T. II. p. 669. Edit. Lipſ. *Hæc aqua*, inquit, *ſi ſolidum tetigit, hæret & adſtringitur: inde eſt, quod res abjectæ in eundem lacum, lapideæ ſubinde extrahuntur, quod in Italiæ quibusdam locis evenit, ſive virgam, ſive frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis.* Conf. *Athan.* Kircheri Mundum ſubterran. T. II. L. V. Sect. II. Cap. III. §. 7. p. 249.

§. XVII.

Procedit etiam aqua in formandis lapidibus per *filtrationem*, infuſionem, injectionem & infarctionem in interiores partes corporis heterogenei, puta vegetabilis & animalis. Exemplo ſit petrificatio lignorum, oſſium, &c. quæ ita procedit, ut aqua ſuperveniens ſalia & oleo in illis contenta prius elixet, & poſtmodum poros, tubulos, fibras, organa & foraminula eorundem repleat, ſuffarciat & exſtipet particulis calcariis, quarzoſis, cryſtallinis, mineraliſatis aliisque, ſenſim & pedetentim ſuperinductis, ſalibusque ſecum ferentibus firmiter coagulet *a*). Procedit idem modus etiam intuitu corporum homogeneorum. Provoco ad Muſea. Ipſe poſſideo tabulam marmoris conchiferi Schlotheimenſis, quæ jam in ſtrato lapideo diſrupta fuit, diſruptis

diſruptis etiam inſidentibus conchyliis: iſta tamen fiſſura cum lacuna latitudine calami ſcriptorii poſtmodum ab ingeſta materia ſpathico-alba exacte repleta & conglutinata eſt. Sic etiam aliæ lapidum cavitates, e. g. in Cornubus Ammonis, Nautilitis *b*), in globulis Achatinis, in ſilicibus culinariis, in concretionibus ſubterraneis, quas *Druſen* germanice vocant, per effluvia & ſuccos lapidificos vario lapidum genere explentur. Huc pertinent etiam omnes ſic dicti nuclei conchyliorum petrefactorum, ſtructuram eorundem internam referentes.

a) Optime hunc petrificationis modum explicuit Schvlzivs, *in der kurtzen Betrachtung der verſteinerten Hœlzer* §. 6. ſeq. *Diego* Revillas l. c. p. 119. *Che l' acque paſſando talora attraverſo della poroſa ſoſtanza d' altri Corpi: ed inzeppando, o per coſi dire incurvando ne' loro pori le minutiſſime ſaſſoſe particelle, poſſono, ſenza cangiar punto l' eſteriore figura di codeſti Corpi, transformargli in ſaſſi: come appunto accade nell' impietramento de' noſtri Teſtacei, d' oſſa e denti d' animali, di tronchi di Piante, e di tant' altri diverſi Corpi: i quali tutto dì ſotterra e dentro i Monti ritrovanſi.*

b) Conchitas anomios concavos, quorum uterus minutiſſimis cryſtallis obſitus eſt, memorat Lesser in *phyſical. Beluſt.* Num. XXIV. p. 1058.

§. XVIII.

Vltimus formandorum lapidum modus, ſubſidio aquarum, conſiſtit *in coagulatione:* vel quando aquæ ſabulum, pulverem aliamque maſſam pulverulentam, ſeu ſtrata parvorum ſiliculorum pervadunt, ſuccisque lapideſcentibus, puta ſalinis & ſulphureis, irrigant & coagulant, ita ut poſtmodum ex calore & frigore ſuperveniente indureſcant, maſſamque lapideam conſtituant: vel quando aquæ antea opimis ſpoliis particularum terreſtrium, limoſarum, calcariarum, quarzoſarum, &c. turgidæ, quietiores fluunt aut ſtagnant, aut ſubſidunt, ita ut particulæ modo dictæ, pondere gravitatis ſuæ ſpecificæ ad ima

præci-

præcipitatæ, vel ab aquis derelictæ, ex glutine intermiſti ſucci lapideſcentis indureſcant, & ſic novi lapides novaque ſtrata lapidea efformentur.

§. XIX.

Recenſenda ſunt adhuc incrementa, quæ *ignis* beneficio lapidibus apponuntur. Per ignem hic intelligo *calorem*, qui vel a radiis ſolaribus, vel ab igne ſubterraneo *a*) proficiſcitur. Iſte vapores ſubterraneos & exhalationes aquarum, virtutibus lapidificis præditarum, promovet: Iſte acceſſiones lapidum, ab aquis & vaporibus provenientes, imo & ipſa terrena aquarum ſedimenta figit, confortat & indurat *b*). Mitto hic lateres omnesque argillaceas & lutoſas compoſitiones: mitto lapides & fluores chymicos: mitto metalla, ſcorias aliaque recrementa: lapides quidem ignis beneficio prodeuntes, attamen factitios: mitto etiam pumices & vitrificationes montium ignivomorum, quæ magis reſolutioni & deſtructioni, quam novæ productioni attribuendæ ſunt. Tractatio noſtra concernit tantummodo lapides, viribus naturæ actricis efformatos. Nec ſilentio prætereunda hic ingenioſa nonnullorum ſententia, qui maximam globi terræ partem antiquiſſimis temporibus igne conflagraſſe, & ex vitrificatione cruſtæ ſuæ ſilices & arenulas, tanquam fragmenta ejusdem, prodiiſſe ſtatuerunt *c*).

a) Schevchzer Phyſ. ſacr. ad Iob. XXVIII. 5. Lesseri Lithotheol. L. I. Sect. I. Cap. I.

b) Venette Traité des pierres, qui s'engendrent dans les terres & dans les animaux p. 110. *On doit pourtant avouer, que la chaleur de la terre ou les exhalaiſons ſouterraines, mêlées avec un air chaud, peuvent être une cauſe adjuvante de la generation de pierres, puisqu' etant liquides ou molettes dans leur principes, elles ſe deſſechent quelque fois plus, quelque fois moins promtement par l' evaporation de leur humidité.*

c) Leibnitivs in Protogæis in Act. Erud. Lipſ. ann. 1692. pag. 40. ſeqq. Miſcellan. Berolinenſ. p. 119. *Iac. a* Melle de Lapid. figur. Lubec. p. 31. Krüger *Geſchichte der Erde* §. 86. p. 160.

§. XX.

In hac formatione lapidum, quæ fit per appoſitionem, interdum, immo multoties, omnes tres cauſas jam memoratas concurrere poſſe, & virtualiter concurrere, nemo facile negaverit. Animo concipio ſtratum ſabuloſum: aër immiſcet illi ſalia & ſulphura & pulveres: aqua percurrens ſtratum illud aliis ſalibus & particulis viſcoſis & oleoſis coagulat & compingit: compactum denique calor extrinſecus & intrinſecus indurat, adeo ut maſſa, quondam terrea, nunc ad ſtrata lapidea debeat referri.

§. XXI.

Prodeat nunc alter modus lithogeneſias, quæ in *efferveſcentia* conſiſtit; a priori, nempe appoſitione, vel in hoc diverſus, quod iſta quaſi in conſpectu omnium, illa autem in intimis terræ receſſibus operationes ſuas exequatur. Iſta de ſimplici & plano procedit: illa concurſum plurium cauſarum requirit. Iſta quaſi principium ſocialitatis, illa vero belli omnium contra omnes reſpicere videtur. Iſta tardo gradu actionibusque continuatis, multisque vicibus repetitis; illa celerrima expeditione commendatur.

§. XXII.

Efferveſcentia eſt pugna ſalium ſibi invicem contrariorum, in una eademque maſſa humida aut liquida concurrentium, cujus effectus conſiſtit in fermentatione, impetuoſa expanſione, ebullitione, incaleſcentia, coagulatione & induratione hujus maſſæ, ita ut alia novaque forma ejusdem proveniat.

§. XXIII.

Horum ſalium ſibi invicem contrariorum unum dicitur *acidum*, alterum *alcali*. Sal acidum in aëre, in aquis & in corporibus mixtum invenitur: ſeparatim autem, & in figura determinata nuſpiam in natura cernitur *a*). Præſumitur liquor acidus

dus ſal continere, innumeris acutiſſimis aciculis & apicibus præditum, idoneum, in corporibus habilibus, poris recludendis, iisque penetrandis, obviisque obſtaculis deſtruendis, præſertim autem corporibus alcalicis, ſolvendis, fermentandis & coagulandis *b*). Sal alcali quibusdam plantis, terris & lapidibus, exhinc *alcalicis* dictis, principaliter inhærere dicitur, ejusmodi naturæ, ut liquoribus acidis ab initio reſiſtat, iis autem fortius reſiſtentibus & irrumpentibus tales effectus producat, ut maſſa alcalica reſolvatur, fermentet, ebulliat, & poſtmodum indureſcat *c*).

a) Vid. Wallerii Mineralog. p. 234. ſ. Edit. german.
b) Lemery l. c. p. 22.
c) Wallerius l. c. p. 227.

§. XXIV.

Doctiſſimus Lemery *a*) negat & pernegat quidem exiſtentiam ſalis alcalici, quod antiqui Chymici admittunt. Dum autem ejusdem loco in corporibus ſic dictis alcalicis ſubſtituit ſingularem organiſationem partium, porosque ita conſtitutos, ut poſt ingreſſum acidorum eadem operetur efferveſcentia, quam in præmiſſis cum aliis ſali alcalico attribui, eodem effectu inſequente, differentiam iſtam hic locorum in medio relinquo.

a) Lemery l. c. p. 23.

§. XXV.

Antequam ulterius progredior, præmittere lubet deſcriptionem Clariſſimi Dn. Pott *a*) quam de materia alcalina ſuppeditavit: *Dieſe Sorte iſt ſehr häufig in der Erde verſtreuet und ausgetheilet: ſie iſt wohl eigentlich das alcali naturale (und nicht das vegetabiliſche ſal alcalicum): ſie attrahiret aus der Luft, aus dem Waſſer und aus der Erde das verſtreuete acidum, ſo wohl univerſale, als auch particulare, ſaturiret ſich damit, wird zu einem Mittelſalze, welches hernach in alle andere Natur-Reiche und deren producta ſeine effectus*

reſolutorios, condenſatorios, combinatorios, ſubtiliſatorios häufigſt exſeriret, das acidum dadurch mindert, ſein zerſtöhrendes Weſen temperiret, und zu unzählich andern Verbindungen und neuen Ausgeburthen geſchickt machet.

a) *In Chymiſchen Unterſuchungen von der Lithogeognoſ.* p. 4.

§. XXVI.

Recenſendæ adhuc ſunt terræ alcalicæ, tanquam maſſa illa, ex qua per effervefcentiam lapides novi efformantur. Sunt autem lapides calcarii, creta, marmor, Spathum, marga, terra aluminoſa, ex parte etiam ardeſiæ, lutum, argilla, quarzum, aliæque terræ ſingulares, quas Cl. D. Pott a) uberius recenſuit. Mineras ferri etiam alcalicas eſſe, & cum acidis effervefcere, obſervavit Lemery b).

a) Pott l. c. p. 5.
b) Lemery l. c. p. 169.

§. XXVII.

Ex hac effervefcentia acidorum cum alcali novas lapidum ſpecies produci, nunc ſigillatim demonſtrabo. Lemery a) jam modum iſtum productionis lapidum, quamplurimis Lithographis incognitum vel neglectum, aſſeruit, originemque omnium lapidum cujusvis generis ipſi attribuit. Sed plus juſto huic modo tribuit; cum enim plures adhuc terræ & lapides inveniuntur, quæ non ſunt alcalicæ naturæ; ita non omnium lapidum origo ad conjunctionem acidorum cum alcali provenientemque exinde ebullitionem poteſt referri.

a) Lemery l. c. p. 394 *Les cailloux, comme toutes les autres pierres, ſe font par des ſels ou par des liqueurs acides, qui penetrent & s'embarraſſent avec la terre, qui eſt un Alkali, en ſorte que de ce melange il reſulte un coagulum, le quel s'endurcit peu a peu par la chaleur ſouterraine, ou ſe petrifie par le froid.*

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Dum igitur terra alcalica ab acido fluido debita proportione irrigatur, & in glebam quaſi liquefactam redigitur, portiuncula iſta terrea ab exoriente intus effervefcentia per appropriationem in novam maſſam transformatur, & ad modum fluidorum extrorſum in corpus ſphæricum expanditur & particulis deinde ex calore effervefcentiæ rigentibus, congelatione & duritie inſecuta, novum ex hoc lapidum genus producitur, bullæ inſtar aqueæ perfecte rotundum, ſi maſſa iſta mollis citiſſime; hemiſphæricum, ſubrotundum, ovale & depreſſum, ſi iſta lente & ſucceſſive irriguerit, forma externa dum ipſa maſſa per propriam gravitatem paululum relaxatur, aliquantulum mutata. Quotquot igitur inveniuntur globuli lapidei, ſeu lapides rotundi, globoſi, hemiſphærici, ovales, lenticulares, caſeoformes & ſic porro, horum omnium originem effervefcentiæ antedictæ adſcribendam eſſe exiſtimo.

§. XXIX.

Lapides tali modo producti, ſive iſti globuli lapidei, aut ſunt *cavi*, aut *ſolidi*. Cavi ſunt iterum vel *inanes*, vel *prægnantes*. Hi rurſus continent in cavitate, vel aquam *a*), vel terram, vel lapides *b*), vel ſalia *c*), vel bitumina *d*), vel mineras.

a) *Enhydros* Plinii Hiſt. nat. L. XXXVII. c. 10.
b) Geodæ, Aetitæ, Ventres cryſtallini aliique.
c) Pyritæ globulares.
d) Globuli in ſtratis carbonum foſſilium obvii.

§. XXX.

Globuli lapidei *cavi inanes* a prima quidem origine tales ſunt, vel eos tales eſſe probabile eſt: fornices cavitatem continentes; nuces quaſi absque nucleo; ſed nondum mihi contigit, ut, cum multa centena ejusmodi globulorum confregerim, vel

unicum cavum invenerim, qui omni materia adventitia & inſititia, intus recluſa, caruerit. Inveniri tamen globulos lapideos cavos inanes, licet rariſſime, Auctores perhibent *a*). Formatio globuli, ejusque fornicis cavitatem recludentis, effervefcentiæ, repletio vero cavitatis aliis cauſis adſcribenda eſt.

a) Invenerunt globulos inanes ejusmodi in cavitate ſua nil continentes, BAIERVS, in Oryctogr. Norica p. 32. & WALLERIVS in Mineralog. p. 512. Edit. germ. Huc pertinet Lapis bufonius hæmiſphæricus intus cavus LESSERI in Lithotheolog. Lib. V. Sect. III. Cap. III. §. 309. *b* p. 509. & *Lapis concavus ferrei coloris in ferri vena repertus, in quo nihil niſi aër continetur, Jo.* KENTMANNI in Nomenclatura rerum foſſil. Tit. V. p. 35. WOODWARD on attempt towards a natural Hiſtory of Foſſils P. I. T. I. p. 51. *Anorbicular grey Flint - Theſe, flinty ſchells are pretty frequently found. Their cavities are ſometimes empty, ſometimes fill' d with Chalk, and ſometimes with a ſomewhat harder white Body.* Conf. BRÜCKMANNI Theſaur. ſubterr. Duc. Brunſvic. Tab. VII. fig. VI. X.

§. XXXI.

Globuli lapidei *cavi prægnantes* ſunt, qui in cavitate ſua materiam vel homogeneam, vel heterogeneam, vel utramque ſimul complectuntur. Formatio ejusmodi globuli prægnantis a pluribus cauſis dependet. Globulum ipſum, ſeu ejus fornicem, ventrem, nucem conſtituit effervefcentia: quæ autem in cavitate ejusmodi globuli recondita & depoſita inveniuntur, vaporibus, exhalationibus, effluviis, irrigationi, filtrationi & injectioni aquarum *a*), uterum horum globulorum per poros intrantium, earundemque ibidem ſtagnationi, fermentationi, præcipitationi & depoſitioni particularum tenerrimarum, quas ſecum vexerant, terrearum, quarzoſarum, arenacearum, margacearum, calcariarum, oleoſarum, ſalinarum & reliquarum; tandemque earundem cohæſioni, coalitioni, coagulationi, maſſæque recluſæ exſiccationi, accepta referenda ſunt. Rem exemplis illuſtrabo.

a) Quar-

a) Quarzum & Spatum in cavo aliorum lapidum, ex aqua in fiſſuris lapidum retenta, exhalationibus lapideis impraegnata, generari & creſcere ſtatuit perilluſtris LINNÆUS in Syſtem. Nat. pag. 219. Edit. Lipſ, 1748.

§. XXXII.

Initium faciam cum *globulis lapideis cavis prægnantibus*, quos ſupra §. XXIX. aquam in utero continere prædicavi. Lapis ejusmodi dicitur *Enhydros* & eſt rotunditatis *abſolutæ*, PLINIO *a*) teſte, *in candore lævis; ad motum fluctuat intus in eo, veluti in ovis, liquor.* Diſcutiendum ante omnia, num detur ejusmodi lapis in natura, qualem PLINIUS deſcripſit. Dubitavit de ejus exiſtentia vir quidam magni nominis, in ſcientia rerum naturalium non minus, quam in eloquentia ſacra celeberrimus, qui in litteris ſuaviſſimis ad me datis ita contendit: *Quant aux enhydros, dont la cavité eſt remplie d'eau, je n'en vis jamais, & je ſoupçonne, que le ſont des étres imaginaires du regne mineral.* WOODWARD *en ſuppoſe cependant la realité.* Sed cum pace tanti viri mihi liceat ſtatuere, quam maxime veriſimile eſſe, dari ejusmodi enhydros, ſeu lapides globoſos, licet ſpecimina eorundem fruſtra in Muſeis requirantur, & vel rariſſime in terræ viſceribus inveniantur: Provoco ad teſtimonia Auctorum. Extant elegantiſſimi CLAUDIANI *b*) verſus de cryſtallo, cui gutta aquæ incluſa erat, licet ratione originis cryſtalli erraverit, dum eam ex glacie generari putavit:

Lymphæ, quæ tegitis cognato corpore lymphas
Et quæ nunc eſtis, quæque fuiſtis aquæ.
Quod vos ingenium junxit? qua frigoris arte
Torpuit & maduit prodigioſa ſilex?
Quis tepor incluſus ſecuras vindicat undas?
Interior glacies quo liquefacta noto?
Gemma quibus clauſtris arcano mobilis æſtu
Vel concreta fuit, vel reſoluta gelu?

Aquam

Aquam in Achate incluſam Acta Hafnienſia *c*) memoriæ prodiderunt. Suraſienſes ferri fodinas in Volhinia Enhydros producere ſcriptum reliquit RZACZYNSKI *d*). In nodulis lapideis Ilmenavienſibus, quando diſcuſſi fuerunt, in cavitate eorundem aquam limpidiſſimam recluſam interdum repertam fuiſſe teſtatur ſolertiſſimus rerum naturalium indagator, HENCKELIVS *e*). Quid plura? Ex ſequentibus §§. patebit, notiſſimos lapides, Aetitas, Geodas, Ventres cryſtallinos, & ſic porro, ab initio nihil aliud, quam enhydros fuiſſe, & callimos nucleosque eorundem effectus eſſe aquarum, quæ in cavitatibus horum lapidum globoſorum ſtagnaverunt. Id quod etiam ex deſcriptione Enhydrorum WOODWARDI *f*) patet, qui in illis maſſam fluidam pinguem, ſeu liquorem, quaſi conſiſtentia cremoris ſeu floris lactis, invenit.

a) PLINIVS Hiſt. natural. Libr. XXXVII. Cap. X.

b) CLAVDIANVS Epigr. p. 512. Opp. Ed. Lipſ. cujus verſus inſeruit etiam b. LESSERVS Lithotheol. §. 87. p. 157.

c) Acta Haffnienſia Vol. V. p. 200. Huc pertinet Achates Muſei Sloaniani, in quo aqua incluſa ad motum fluctuat. Vid. celeberr. Dn. KALMII *Reiſe nach dem nordlichen America* pag. 506. verſ. german.

d) In Auctuar. Hiſtor. naturalis Regni Poloniæ p. 53.

e) In Pyritologia Cap. V. p. 358.

f) On Attempt towards a natural hiſtory of the foſſils of England. P. I. T. I. p. 236. *The Cavities or Cells were generally near full of an inſipid Coagulum or Liquor about the conſiſtence of Cream; though in here and there one' twas a little thicker.*

§. XXXIII.

Nunc convertor ad globulos terris lapidibusque prægnantes. Procedat in medium *Aetites a*), qui eſt globulus lapideus modo rotundus, modo oblongus, modo reniformis, modo fungiformis, per efferveſcentiam productus *b*), cujus venter duræ ſubſtantiæ & plerumque ferri compos eſt, ſuperficie vel

lævi,

lævi, vel aſpera, in ſe continens vel pulverem, vel lapillum, utrumque modo mobilem, modo immobilem. Quotquot horum ipſe inveni, omnes in ſtratis arenoſis, aut in mineris ferro prægnantibus collegi. Quotquot horum confregi, cortice conſtant ferri compote, extus colore ochraceo & æruginoſo; in medio, ſubfuſco & nigro, intus luteo vel ochraceo, vel miniaceo, vel alio, nempe prout materia, in utero iſto recondita, colorata fuit. Inveni in utero aut pulverem quam maxime tenerrimum & ſubtiliſſimum, aut unum vel plures lapillos, ex hoc pulvere conflatos. Pulvis iſte reconditus in Aetitis, præcipue in Lipſienſi ſabulario inventis, mirifica colorum diverſitate variat, qui tamen omnes ad colorem flavum, luteum, fuſcum & purpureum referri poſſunt. Ante aliquot annos, proxime ad Sangerhuſam urbem, detectum & effoſſum fuit ſtratum arenaceum, arenam ochracei coloris, eodemque colore manus inquinantem, aſſervans: In propatulo erat, arenam iſtam ſubtiliſſima terra ochracea eſſe intermiſtam, qualem terram fons mineralis Rieſtadii, uno lapide a Sangerhuſa diſtans, limpidiſſima ceteroquin aqua conſtans, in ſedimento relinquit. In iſto ſtrato arenoſo inveni integras venas ochraceoferreas *c*), ex meris Aetitis, ſeu globulis ejusmodi, partim prægnantibus, partim ſolidis, invicem quaſi concatenatis & taliter qualiter connexis, conſtantes. Horum nonnulli continebant pulverem iſtum tenerrimum, farinaceum, partim lutei, partim fuſci, partim purpurei coloris; nonnulli lapillulos ejusdem coloris: nonnulli, qui tamen ex uno latere rupti erant, portiunculam arenæ. Explicaturus igitur iſtorum ætitarum originem, ſtatuo, ſtratum hoc arenaceum quondam permeaſſe aquas minerales, vitriolo Martis imbutas, ibique, quam continent, terram mineralem depoſuiſſe, arenamque colore ochraceo imbuiſſe: terram iſtam mineralem nihil aliud eſſe, quam reliquias pyritæ ferrei, in intimis terræ viſceribus reſoluti & deſtructi, adeoque pulverem iſtum ipſum ochraceum ferri com-

 potem

potem eſſe: ſufficienti denique copia iſtius pulveris cum arena miſta, ex concurſu alcalicorum & acidorum glebam hujus maſſæ colliqueſcere, efferveſcere, in globulum expandi & indurari, ſimulque in mineram ferri transformari. Continuato per hoc ſtratum arenoſum ejusmodi aquarum mineralium curſu, easdem per poros Aetitæ ejusdem penetralia interiora ſubire, ibidem ſubſidere, tandemque per calorem ſubterraneum evaporare, præcipitata & depoſita, quam ſecum vexerant, terra minerali. Quibus actibus ſucceſſu temporis multoties repetitis, ventrem Aetitæ tandem quam tenerrimis terræ mineralis particulis, veluti quadam farina ochracea, repleri. Supervenientibus & irrigantibus aliis aquis ſalinis & ſulphureis, farinam ante dictam conglutinari, & in unum vel plures lapillos redigi. Ejusmodi lapillus, embryo quaſi Aetitæ, dicitur *callimus*. Alia etiam, a figura externa, ſortitur nomina. Ille qui amygdalum refert, *amygdaloides*; qui fabam, *Cyanea* vocatur. Callimus iſte, vel omnem cavitatem uteri exæquavit & replevit, vel ita utero adglutinatus eſt, ut nequicquam de loco moveri poſſit, & tunc dicitur *callimus immobilis*: vel utero minor eſt, & lateribus ejus non adhæret, & tunc dicitur *mobilis*, Aetites vero ipſe *ſonorus*, ἠχίτης, germ. *Klapperſtein*, quia, dum iſte vibratur, callimus vel pulvis ante dictus mobilis latera uteri pulſat, & inſtar crepitaculi ſonum edit. Reſtant Aetitæ externa facie vel læves, vel aſperi. Illi ſunt, qui ſuperficiem quaſi habent politam: hi, quorum ſuperficies materia heterogenea, verbi gratia, arena, ſiliculis aliisque lapillis, lateribus Aetitæ adglutinatis, firmiterque adhærentibus, obſita eſt. Porro Aetitæ dividi poſſunt in ſimplices & compoſitos, ſive monothalamios & polythalamios *d*). Illi uno ventre ſeu camera, hi pluribus inſtructi ſunt. Item in veros, ſpurios, & factitios. Veri ſunt, qui ex efferveſcentia producti ſunt; ſpurii, qui corpus quidem naturale concavum cum lapillo fluctuante, intus recluſo, referunt, quod aliunde

tamen,

tamen, quam ex effervefcentia, originem traxit, v. g. Aetito-ammonites, Aetito-bucardites KVNDMANNI *e*). Factitius, qui manu artificis vel impoſtoris factus eſt, quo pertinet lapis factitius, cui epiſtola incluſa erat ab eo, qui finxerat *f*).

a) De Aetitis varia congeſſit KVNDMANNVS, *in Seltenheiten der Natur und Kunſt*, Sect. I. Art. XII. p. 126. ſeqq. Auctor Muſei Richter. p. 220. HEBENSTREIT Hiſt. natural. Foſſil. de terris pag. 14. KLEINIVS in Lapid. figur. Nomencl. vid. *Aetites*. RZACZYNSKY Hiſt. natur. Regni Poloniæ p. 18. & in Auctuario p. 33. BAIER Oryctogr. Nor. p. 32. & WALLERIVS in Mineralog. p. 511. Edit. germ. WOODWARD dans la Geographie phyſique p. 405. Edit. Amſterd. 1735.

b) Fallitur igitur *Nicolaus* VENETTE, quando, dans le Traité des pierres, qui s' engendrent dans les terres & dans les animaux, Chap. IV. Artic. II. p. 58. aetitas & geodas pro fructibus petrefactis venditat, aliosque, qui eosdem pro productionibus lapideis habent, erroris inſimulat. Aetites ipſi eſt *un fruit à noyau petrifié, dont l'amende eſt plus ſeche & plus dure qu' auparavant. Geodes* autem *un fruit, dont l'amende eſt devenue terre.*

c) Huc pertinet: *Eiſenſtein, wird an vielen Orten auf dem Felde als Adlerſteine gefunden, giebt aber ſchœn ſchmeidig Eiſen;* ex Muſeo Deckeriano p. 86. & SCHEVCHZERI vena ferri cylindrica & ſtelechites montis Legerii, in Meteorologia & Oryctogr. Helvet. p. 198.

d) WALLERIVS l. c. p. 512. vocat Aetitem cavitatibus pluribus diſtinctum, Aetitem multiplicem. Huc refero Enorchin, Diorchin: globulos duo ferri compotes, in Muſeo Richter. p. 221. Aetito-Colitem apud KVNDMANNVM l. c. p. 127. Diphyenem PLINII Lib. XXXVII. C. 10. & VALENTINI in Muſeo Muſeor. Lib. I. Cap. 23.

e) KVNDMANN l. c. p. 128. Huc pertinent Belemnitæ, in quorum thalamis molle quidpiam, ochræ ſimile, reperitur, veluti pectunculorum valvæ, quas per agrum Caſſellanum Haſſiæ reperimus, materia ochrea fulva, ferri compote, infarcta. HEBENSTREIT l. c. de Terris p. 16. Eadem maſſa ochracea cavitates & cameras cornuum Ammonis agri Schlotheimenſis, & thalamos Belemnitarum, ad monaſterium Banz Franconiæ inventorum, repletos eſſe

perſpexi. Hanc terram mollem & teneram, his antedictis corporibus incluſam, refero ad curſus aquarum mineralium, quæ iſta corpora eorumque cavitates permearunt, ibique terram mineralem, ex deſtructis pyritis relictam ſecumque vectam, depoſuerunt, vel inſtar ſedimenti reliquerunt.

f) Vid. *Conr.* GESNERVS de rerum foſſilium, lapidum & gemmarum figuris, p. 11. b Edit. Tigur. 1675.

§. XXXIV.

Succedat *Geodes a*), qui eſt globulus cavus prægnans, per efferveſcentiam exortus, lutoſæ & terrenæ ſubſtantiæ, per calorem ſubterraneum induratæ, in utero modo terram, modo lapillos gerens, interdum mobiles, interdum immobiles. Omnia, quæ de origine Aetitæ protuli, etiam ad Geodem applicari poſſunt, qui ab illo tantum ratione maſſæ differt, cum Aetites ſit lapidoſæ & utplurimum mineralis, Geodes vero lutoſæ & terreæ ſubſtantiæ. Geodes ſcilicet non niſi in ſtratis lutoſis invenitur, coloremque extrinſecus habet luti leviter cocti obſcure albicantem: intrinſecus pullum & fuſcum, & Aetita fragilior eſt. In utero gerit aut farinam lutoſam mobilem, aut lapillorum inſtar maſſam lutoſam compactam, modo mobilem, modo immobilem: omnem ex aquarum, uterum per poros ejusdem intrantium, beneficio acceptam. Forma externa magis adhuc quam Aetites luxuriat, pluresque variationes admittit. Dantur Geodæ perfecte ſphærici, oblongi, utrimque acuminati, hemiſphærici, ab una parte convexi, ab altera depreſſi, teſſulati *b*), cordiformes, pyriformes, raphanoformes, radiciformes, ramiformes, aliasque formas irregulares referentes, modo læves, modo variis tuberculis obſiti: plerique eorum ſunt polythalamii *d*).

a) Diſtinguo Geodam ab Aetita, quæ nomina promiſcue a multis Scriptoribus lithologicis uſurpantur. Sed diſtinguenda ſunt nominibus, quæ natura ipſa re ipſa diſtincta exhibet. Auctor Muſei Richteriani p. 220. ita diſtinguere videtur, ut, qui in utero lapillos

pillos gerit, *Aetites*, qui vero terram, quæ cimoliæ, ochræ vel argillæ ſimilis ſit, continet, *Geodes* appellandus ſit. Sed liceat mihi a Viro doctiſſimo aliisque eadem ſtatuentibus hac in re diſſentire. Ex hac deſcriptione difficile, immo impoſſibile foret, Aetitam a Geoda primo intuitu diſtinguere: ſed neceſſe erit, ut antea ejusmodi globulus manu vibretur, & attente audiatur, utrum terra, an lapillus in utero reſonet. Sed quid? ſi in illo terra cum lapillo ſimul reſonet? Scio equidem nonnullos tunc confugere ad vocabulum compoſitum, *Aetito-Geodam*; ſed quid tunc ſtatuendum, quando globulus ejusmodi continet terram vel lapidem immobilem? Neceſſe tunc erit, ut aut ſententia ſuſpendatur, aut globulus antea confringatur: quod ultimum tamen vix ubivis permittendum fuerit. Statuo igitur, differentiam Aetitæ & Geodæ non in maſſa interna in utero recluſa, utpote inviſibili; non in forma externa, utpote utrique communi, ſed in materia externa ipſius globuli quærendam eſſe. Globulus ventre lapidoſo Aetites: ventre vero terreo & fragili Geodes mihi appellatur.

b) Quos *teſſulatos* voco, quaſi ex teſſulis ſibi invicem horizontaliter ſuperimpoſitis, ſeu ex ſtratis ſuperſtratis conſtant, ita tamen, ut ſtratum ſuperius & inferius, puta in vertice & baſi, omnium minimum, & illud quod centrum ſecare videtur, omnium maximum ſit, reliquis ſtratis, a centro usque ad verticem vel usque ad baſin ſucceſſive decreſcentibus. Exemplum aſſervo hujusmodi Geodæ, ex agro Züllichoviæ eruti, qui globulum cordiformem refert, quaſi ex ſtratis cordiformibus compoſitum. Ipſe in lutifodina agri Schlotheimenſis inveni tres ejusmodi Geodas teſſulatos, in morem trianguli juxta ſe invicem poſitos, quorum ſtrata tamen magis figuram ovalem referunt. Omnes hi dicti Geodæ vibrati nullum indicium produnt materiæ mobilis intus recluſæ.

c) Hi Lithologis *Zingiberitæ* dicuntur, & in omnibus ſtratis lutoſis frequentiſſime inveniuntur: horum nonnulli, ſed admodum rari, terram mobilem, ex vibratione ſonoram continent, quales in lutifodina Sangerhuſana inventos adſervo.

d) Baier Oryctogr. Nor. p. 33. Geodas celluloſas vocat, non ſimplici tantum cavitate, ſed variis ſinubus aut cellulis inſtructos, terræque grumulis refertos. Huc refero lapides, quos natura panibus ſimilagineis æmulos finxit in Helwingii Lithogr. Angerburg. p. 26.

§. XXXV.

Globulus cryſtallinus ſeu *Venter cryſtallinus* ad hanc lapidum claſſem referendus eſt. Ventres cryſtallini *a*) ſunt globuli utplurimum perfecte rotundæ figuræ, quorum cruſta externa itidem ferri compos, aut achatina, aut alius duræ ſubſtantiæ eſt; & qui in cavitate uteri cryſtallos continent, interiori lateri cruſtæ ſeu globuli adhærentes. In nonnullis cryſtalli adeo duræ & pellucidæ ſunt, ut adamantibus compararentur, & hinc ejusmodi ventres *globuli adamantini* dici merentur. Excellentiores ſunt, qui ad Mutſchenam *b*), villam agri Wurceni, & ad Leiſnitium *c*) inveniuntur. Ipſe uterus ſeu globulus effervescentiæ, cryſtalli vero intus incluſæ vaporibus ſubterraneis & ſedimentis aquarum, quæ cavitatem uteri penetraverunt, originem debent. Cryſtalli ejusmodi uterinæ abſolutiores & mobiliores ſunt, prout ſtrata lapidea, per quæ aqua, globulos ejusmodi impraegnans, fluxit, comparata fuerunt. Ex particulis quarzi puriſſimi cryſtallos, quas *Pſeudo-Adamantes* vocamus, pellucidiſſimas; ex aliis, quæ particulis heterogeneis mixtæ ſunt, & ex fluoribus, ſemidiaphanas; ex particulis calcariis vero opacas naſci mihi veroſimile eſt. Particulæ iſtæ quarzoſæ & calcariæ, in aquis ſtagnantibus, quieſcentibus incluſis, ex legibus principii cohæſionis, lateribus uteri aqua repleti adnatant, coëunt, & ex interventu ſalium, in corpora polygona & polyedra politiſſima efformantur & exaſciantur *d*). Hoc affluxu aquarum per longum tempus continuato, nova ſtrata cryſtallis modo dictis ſuperimponuntur, & ſucceſſive omne, quod reliquum fuit, ſpatium cavitatis, ex omni parte materia iſta cryſtallina repletur, ita ut ex tali globulo cavo ſucceſſu temporis perfecte ſolidus efformetur *e*). Origo harum cryſtallorum, uteris incluſarum, rationem oſtendit, etiam originem aliorum lapidum pretioſorum, involucris lapideis incluſorum, explicandi *f*).

a) SCHEVCH-

a) Schevchzer in Meteorolog. & Oryctogr. Helvet. P. III. p. 171. vocat Matricem cryſtalliferam, cryſtallis undique obſeſſam; Matricem cryſtallis egregiis diaphanis obſeſſam. Rzaczinsky in Auctuar. Hiſt. natur. Regni Polon. p. 50. memorat cryſtallos albas, rubras, luteas, matrici lapideæ incluſas. Woodward dans la Diſtribution methodique des foſſiles, p. 416. (juncta ejus Geographie phyſique) prolixe deſcribit cryſtallorum genus, quod vocat cryſtallum globoſam externe rudem & ſcabram, intus cavam, quæ cavitatem habet totam pyramidibus cryſtallinis obſitam. Globulos lapideos intus cavos & cryſtalliſatos ad pagum Thal-Ebra, Principatus Sondershuſani, invenit Clar. Ritterus; vid. ejus Supplem. Scriptor. ſuorum Hiſtorico-phyſic. p. 26.

b) Globus Achatis effractus, cryſtallis lucidis fartus, natus prope Mutinam oppidum, *matrix adamantum* dictus, in Richteri Muſeo p. 204. Conf. Mylii Saxon. ſubterran. Aëtites prope Motſchen inventus, in cavitate amethyſtos continens, deſcribitur a Kundmanno, in Rarior. Naturæ & Artis, p. 195. Aëtites Motteſchanus, capiti humano ſimilis, rotundus & duriſſimus, cui flores cryſtallini quadranguli, ſpecie adamantum qui formati ſunt, adhærent, Kentmanni in Nomencl. rer. foſſil. p. 35.

c) Oblatus mihi fuit Lipſiæ venter cryſtallinus ſeu diamantinus, ex venis Leiſnicenſibus erutus, pro ſex thaleris venalis, magnitudine capitis infantis, in duo hemiſphæria ſectus, intus cryſtallis egregiis, pellucidis inſtar aquæ in glaciem congelatæ, obſitus. Globuli Chalcedonii Chemnicenſes & Zwickavienſes itidem cryſtallos ſolitarias & congregatas, aliisque inſidentes, oſtendunt. Huc pertinent Melones petrefacti montis Carmel, quos matrices marmoreas globoſas cryſtallorum eſſe probavit Breynius, in Epiſtola de Melonibus petrefactis montis Carmel vulgo creditis p. 15.

d) Originem hanc cryſtallorum innuiſſe videtur Imperatus Hiſt. nat. Lib. XXIV. C. 19. cum ſcribit: *Uterus cryſtallinus, ab aliis Aetites enydros dictus, humore gravidus, a quo condenſentur ingemmationes.* Modum hujus coalitionis cryſtallinæ experimento comprobavit Henckel in Pyritol. Cap. V. pag. 354. ſeqq. Aliam ſententiam foverunt *Georgius* Baglivus in Diſſ. de Vegetatione lapidum, & *Hyacinthus* Gimma, della Fiſica ſotterranea T. I. L. II. Cap. IX. Art. IV. §. 28. p. 84. ſtatuentes, cryſtallos, aliosque lapides

pides aliis lapidibus incluſos, primum coaluiſſe, & poſt demum corticem lapideum eosdem includentem. *Che ſe un corpo ſolido,* ſunt verba GIMMÆ, *e circondato dal altro corpo ſolido, quello è prima indurito, che dall' altro e contenuto; pero in quelle pietre, in cui ſi veggono rinchiuſi criſtalli, marcheſite, ed altri corpi, ſono prima formati i criſtalli, e i corpi ſteſſi rinchiuſi. — — Che molte pietre, le quali a' Diamanti o ad altre gemme ſono ſimili, creſcono l'una ſopra l'altra: e quelle, que vi naſcono, laſciano una cavità in quella, in cui ſono creſciute.*

e) Aſſervo ventres cryſtallinos ex monte Arisbergenſi in confiniis Arnſtadii, cruſta fuſco-ferrea conſtantes, quorum nonnulli tantummodo a latere interiori cryſtallis ſolitariis obſiti ſunt, alii vero, cryſtallis inſidentibus congregatis & ſuperſtratis, omnem cavitatem plenarie exæquatam & infarctam oſtendunt.

f) BROMELL in Mineralogia & Lithographia Suecana Cap. VI. p. 43. refert, ipſos Adamantes exquiſitiſſimos cum aliis lapidibus pretioſis, veluti Rubino, Smaragdo, Topazio, Sapphiro, Chryſolitho & reliquis, pro nihil alio, quam pro puriſſimis, duriſſimis, nitidiſſimisque ſilicibus & cryſtallis habendos eſſe, qui ſub rudi velamine & vili facie externa maſſam ſuam nobilem & pretioſam abſconderent. Rubinos & Opalos Hungariæ ſilicibus pugni magnitudine incluſos memorat VENETTE l. c. p. 49. & 145.

§. XXXVI.

Peculiarem explicationem deſiderant *globuli achatini & chalcedonii.* In medium producam globulos achatinos, qui in ferri fodina aliisque ſtratis ad Ilfeldam Hercyniæ effodiuntur. Eandem habent originem, quam de ſupra dictis globulis indicavi. Ipſe globulus per effervescentiam intumuit; quæ vero in utero ejus inveniuntur, aquarum vel vaporum mineralium beneficio ibidem fuerunt depoſita. Clariſſimus & de materia lithologica meritiſſimus RITTERVS *a*) aſſerti noſtri documenta indubitata ſuppeditat, memoratque, Achatem caſeiformem, intus cavum & cryſtalliſatum, additque globos achatinos, inprimis majores (poſſedit autem ipſe quosdam, ſex, immo duodecim

libras

libras ponderantes,) intus excavatos eſſe, exornatos autem cryſtallis angulatis, coloris vel albidi, vel rubri, vel flavidi, vel cœrulei, vel violacei, vel etiam viridis: interdum & cryſtallos pulvere ſubtili martis ſplendente conſperſas eſſe. Sed quid ſtatuendum de globulis achatinis & chalcedoniis perfecte ſolidis, intus variis zonis, lineis parallelis, & quaſi munitionibus militaribus, exornatis, & mirifica colorum varietate luxuriantibus? Tantum abeſt, ut non eadem ratione explicandi ſint iſti globuli, ut potius eorundem zonæ & lineæ colorumque varietates, originem modo dictam horum globulorum eo firmius corroborent, & quam clariſſime demonſtrent, has ipſas zonas & lineas, diverſimode coloratas, ex ſtratis diverſæ maſſæ diverſique generis, quæ aqua in his globulis hoſpitans tanquam ſedimenta depoſuit, originem traxiſſe. Ad manus eſt globulus achatinus Ilefeldenſis, ſolidus, diſſectus, lævigatus & politus, cruſtam & corticem habens ex fuſco Martis nigricantem, qui uterum ejus conſtituit effervefcentiæ beneficio expanſum & induratum, in venis *b*) ferreis ibidem inventum. Hunc uterum aquæ vel vapores, particulis mineralibus minutiſſimis impraegnati, intrantes, lateri ejus adfixerunt, vel ibidem ceu ſedimentum reliquerunt primum ſtratum, quod eſt coloris Iaſpidis rubræ: ex iterato aquarum ejusmodi influxu, quæ aliis particulis quarzoſis & ſalinis gravidæ fuerunt, ſucceſſit ſtratum alterum, quod eſt coloris Carneolini; ex pluribus aliis aquarum, diverſimode gravidarum, ingeſtionibus inſecuta & prioribus adglutinata fuerunt alia ſtrata gracilia, ex cœruleo, carneo, albido, carneo aliisque coloribus, uno alterum ſucceſſive excipiente, variegata, punctulis ſanguineo-rubris hic & illic conſperſa, craſſitie ſtratorum ſucceſſive decreſcente, & tandem in tantam gracilitatem abeunte, ut quodlibet ſtratum lineam tantummodo conſtituat: deinde verſus centrum occurrit zona cryſtallina, ex cryſtallis albidis continuis ſibique invicem accuratiſſime contiguis & ſolidis, conſtituta. Ipſum centrum

 replet

replet quaſi minutiſſimum fortalitium, coloris carnei, lineis rubicundis munitum: & in hoc ipſo cernuntur multo minora vix nudo oculo conſpicienda, quæ tandem etiam oculo armato ſubjecta, in punctulum quaſi mathematicum deſinunt. Globulus iſte, quem ita deſcripſi, magnitudine ovum gallinaceum haud ſuperat: & nihilominus aliquot centenis linearum ſeu ſtratorum, a peripheria usque ad centrum, conſtat. Diminutio iſta ſuccedanea ſtratorum, quæ graciliora evadunt, quo propius ad centrum vergunt, argumento eſt, ſtrata iſta a parte peripheriæ, ſeu a parte exteriori globuli initium cepiſſe. Cum enim globulus ejusmodi per efferveſcentiam exortus ex omni parte clauſus fuit, nullus aquis alluentibus ad efformandum primum ſtratum in viſcera globuli patuit aditus, niſi per poros ejusdem. Neceſſe igitur eſt, ut particulæ quarzoſæ, quæ aquarum vel vaporum vehiculo utero hujusmodi illatæ fuerunt, teneriores ſint illis particulis mineralibus, quibus cruſta externa uteri conſtituitur. Quo teneriores iſtæ fuerunt particulæ; eo denſius efformatum fuit ſtratum, eo minores facti ejusdem pori. Conſequenter cum eadem ratio in formando ſtrato altero, tertio & ſic porro proceſſit, ut e. g. aquis & vaporibus mineralibus, qui quintum, ſextum ſtratum, & ſic porro efformare debuerunt, pori non ſolum cruſtæ, ſed etiam primi, ſecundi, tertii, quarti ſtrati permeandi & perforandi fuerint, neceſſe eſt, ut ſtratum quartum, quintum & ſic porro prioribus ſtratis longe denſius factum fuerit & longe minores poros acceperit, & ipſæ particulæ farinaceæ, quarzoſæ & cryſtallinæ, quæ iſta ſtrata conſtituunt, longe teneriores fuerint illis, quæ anteriora ſtrata efformaverunt. Quo plura in utero adpoſita fuerunt ſtrata; eo magis cavitas uteri coarctata fuit, eo minorem aquarum quantitatem in ſe potuit recipere: & quo magis in interioribus ſtratis, ut modo dictum eſt, pori coarctati & rariores facti fuerunt, eo rarius particulæ quarzoſæ & cryſtallinæ utero per poros vehiculo aquarum & vaporum in-

geſtæ

geſtæ fuerunt, cum non niſi tenerrimis particulis & grumulis aditus patuerit, reliquis rudioribus & craſſioribus, ut ut aqua & ſubtiliſſimo vapore vectis, penitus excluſis. Ex præmiſſis igitur explicari poſſunt quantitas & qualitas horum ſtratorum, eorumque gracilitas, diverſitasque colorum, quibus zonæ & lineæ parallelæ in his globulis diſtinguuntur. Ex præmiſſis etiam veroſimile fit, vix aliquot ſecula ſuffeciſſe cavitati ejusmodi globuli achatini materia duriſſima, achatina, jaſpidea, chalcedonica, carneolina, cryſtallina, explendæ.

a) In Supplementis Scriptorum ſuorum hiſtorico-phyſicorum, p. 19.

b) Laudatus modo Rittervs l. c. p. 16. globulos achatinos non modo ad latus fluminis Bæhræ, quos ſine dubio tempeſtates imbresque montibus abluerant, aqua vero Bæhræ ſecum abſtulerat, invenit, ſed etiam alios e ſaxis maximis, variis inſtrumentis exſculpſit: refertque, tales etiam in ipſis fodinis ferreis inveniri. Quando igitur Wallerivs in Mineral. Claſſ. II. Ord. II. Gen. XI. §. 47. ſtatuit, omnes ſilices & Achates extra matricem in campis & in tumulis arenoſis, nunquam autem in ſtratis ſaxoſis inveniri; globuli achatini Ilfeldenſes ab hac regula eximendi videntur.

§. XXXVII.

Nec ſilentio prætereundi ſunt *globuli ſilicei*, qui videntur cum antedictis lapidibus eandem habere originis rationem. Brevitatis cauſa probabo ante omnia, dari lapides ſiliceos cavos, gravidos ſeu prægnantes; & perſuaſus ſum poſtmodum lectorem benevolum, vel horum globulorum intuitu, in determinanda eorum generatione, ea omnia admiſſurum, quæ de ventribus cryſtallinis, a quibus ſilicei non niſi cortice & velamine differunt, prædicavi. Aetitarum ſiliceorum ſpecimina longa ſerie exponit Woodwardvs *a*). *Dezallierius* D'Argenvillivs *b*) dividit ſilices in *cryſtalliſatos, tranſparentes & opacos.* Cryſtalliſatos diſpeſcit in duas ſpecies; prima exhibet ſilices cryſtalliſatos, aliis ſilicibus incorporatos, quorum ille, qui nuclei loco eſt, multum differat ab illo, qui iſtum tanquam cortex contineat,

 neat,

neat, cum nucleus tantummodo ſit cryſtalliſatus: altera ſiſtit ſilices intus cavos, cavernam gerentes congelationibus & cryſtalliſationibus obſitam, quarum materia purior, exquiſitior & ſolidior ſit ipſa cruſta, hanc cavernam ambeunte. Tranſparentes dicit, qui ex omni parte unius ejusdemque materiæ ſint, duritie adamantes imitentur, & ſæpiſſime candore, puritate, igneque exſplendeſcente cryſtallos petrarum quammaxime ſuperent. Prædicta genera & ſpecies variis exemplis comprobat. Habemus hic ampliſſima documenta ſilicum cavorum gravidorum prægnantium. Globulus igitur ſiliceus ex mea hypotheſi per efferveſcentiam intumuit; nucleus vero cryſtalliſatus, & lateribus globuli internis inſidentes cryſtalli ſolitariæ ex influxu aquarum & ingeſtione vaporum, particulis tenerrimis quarzoſis & ſalinis impraegnatorum, originem traxerunt. Diviſio autem ſilicum D'Argenvillii in *cryſtalliſatos*, *tranſparentes* & *opacos* mihi non adæquata eſſe videtur. Nam quos *tranſparentes* dixit & a cryſtalliſatis diſtinxit, itidem ad cryſtalliſatos pertinent, & licet ſolitarii, præcipue ad fluviorum ripas, inveniantur, nihil tamen aliud ſunt, quam denſiſſimi, ſolidiſſimi cryſtallini nuclei, qui ex fractis globulis ſiliceis aquarum fluctibus excuſſi fuerunt. Vt enim cryſtallus rupium priſmatica omnium lævigatiſſima eſt, attamen ex innumeris minutiſſimis triangulis cryſtallinis conſtat *c*); ita etiam cryſtallus iſta globoſa, tranſparens & diaphana, præſertim cum nullo cortice velata ſit, pro cryſtallo, ex ſubtiliſſimis particulis cryſtallinis anguloſis in utero globuli ſilicei conflata, haberi poteſt. De ſilicibus opacis quæſtio eſt altioris indaginis, num eorum globuli efferveſcentiæ accepti referendi ſint. Pro negativa militare videtur ejusdem D'Argenvillii *d*) aſſertum, referentis, globulos ſiliceos communes præditos eſſe poris arctiſſimis materia lapidum duriſſima, textura usque ad centrum unitiſſima: in maſſa ſua interna nec zonas, nec ſtrata, nec lamellas, nec granula oſtendere, ſed tantummodo cruſta & involucro lapidoſo

pidoſo cinctos & amictos eſſe. Sed quotusquisque tam viles lapides, qui ad pleroſque rivos & flumina, ad littora maris & in omnibus ſabulariis inveniuntur, exacte perquiſivit, & ſufficientem copiam eorundem confregit? Affirmativam ut amplectar, me multæ graviſſimæque inducunt rationes, ſtatuoque, & hos ſilicis communis globulos opacos originem ſuam ad effervescentiam referre. Bovrgvetvs *e*), fide digniſſimus Auctor, etiam in hoc genere lapidum plures invenit, cavitatem in utero gerentes, eamque vel cryſtallis, vel arena, vel lapillis repletam. *On trouve*, ſunt verba ejus, *dans les couches de ſable quantité de maſſes plus ou moins arrondies, ou de figure irreguliére, dont la matiére eſt du ſable lié en Pierre, & dont l'interieur eſt ſouvent rempli de cryſtaux, auxquels les Italiens ont donné le nom de* ventu cryſtallini. *D'autres ſont vuides, & d'autres ont dans leur milieu quelque peu de ſable fin, un petit caillou, &c. Il n'y a presque aucune couche de ſable un peu groſſier, ou l'on ne trouve de cette eſpece de Pierres: mais les plus curieuſes ſont celles, qu'on voit dans une montagne de Bologne, & dans un Ruiſſeau, qui en deſcend, qu'on nomme* Rio delle Maraviglie, *a cauſe de la forme ſinguliére de ces Pierres, qu'*Aldrovandi *a decrit dans ſon* Muſeum metallicum *ſous des noms fort bizarres.* Hic locum ſibi etiam vendicat Ritteri *f*) ſilex diffractus, in cuius alveolo optimi cryſtalli adparent. Addo, in Suecia ex diverſis tumulis arenoſis ſpeciem ſilicum rotundorum effodi, qui diſrupti pellucidiſſimas cryſtallos in ventre oſtendunt *g*). Plura de his globulis ſiliceis infra notabo.

a) Woodward Geographie phyſique p. 405. Et on Attempt towards a Natural Hiſtory of the foſſils of England P. I. T. I. Huc pertinet lapis forma nucis amygdalinæ in ſilice inventus Kentmanni, in Nomenclat. rerum foſſil. p. 36, Tigur. 1565.

b) Hiſtoire naturelle dans ſes deux premiers parties, la Lithologie pag. 48.

c) Bourguet dans les Lettres philoſophiques, Lettr. II. p. 43. Ante ipſum Venette dans le Traité des pierres Chap. III. Art. IV. p. 41.

41. eadem & plura de ſilicibus obſervavit : *On trouve des cailloux de figure irreguliere, bruts & transparents dans les terres ſabloneuſes de Xaintonge, d'Alençon, de Piſe & de Boheme. Il y en a de maſſifs, de creux, & de percées au milieu, comme un anneau. Les creux ont ordinairement au milieu une goute d'eau & presque toujours au dedans de petites pointes à facetes taillées naturellement en pointes de diamant.*

d) D'Argenville l. c. p. 60.

e) Bourguet l. c. dans la Memoire ſur la Theorie de la Terre §. 36. p. 204.

f) In Oryctograph. Goslar. p. 22.

g) Bromell in Mineralog. & Lithogr. Suecana Cap. VI. §. 3. p. 42.

§. XXXVIII.

Quod *ſilices igniarios* ſeu *culinarios* dictos, attinet, notiſſimum eſt, eorum plerosque, quando primum ex ſtratis terræ eruuntur, rotundos & ſphæricos inveniri adeoque illos, qui variæ & irregularis figuræ in agris, tempeſtatum injuriis expoſiti, reperiuntur, pro meris eorundem fragmentis reputandos eſſe cenſeo. Wallerius *a*) eosdem ex materia mucilaginoſa, inſtar Succini, coagulatos eſſe ſtatuit. Aſt Succinum, quam interdum habet formam rotundam, ex deſtillatione accepit: ſed neſcio, qua ratione ejusmodi deſtillatio ad originem ſilicum igniariorum applicari poſſit. Dum etiam in hoc genere lapidum ſpecimina varia, figuræ globoſæ, & interdum inſignis magnitudinis inveniuntur, quæ intus cavitate, ut ut haud vacua, attamen materia heterogenea repleta, exornata ſunt; ſtatuo etiam ſilices igniarios rotundos ex concurſu liquoris acidi cum materia alcalina per efferveſcentiam formatos fuiſſe. Apud Lithologos quidem nullam inveni mentionem globulorum ſiliceorum intus cavorum, vel in cavitate materia heterogenea repletorum: plerique enim iſtorum lapidibus tantummodo nobilioribus & ſic dictis figuratis intenti ſunt, & reliquos tan-

quam

quam ignobiliores & vulgares vix pedibus proculcare dignantur; at enim dantur etiam ſpecimina ejusmodi globulorum ſiliceorum, in cavitate uteri materia heterogenea repletorum *b*). Ad Obhuſam, villam Principatus Querfurtenſis, inveniuntur globi ſilicei, magnitudine inſigni, viginti libras plus minus ponderantes, obducti cortice vel velamine albo griſeo, conſtantes materia cornea ſolidiſſima, nigricante, intus ſucceſſive in colorem obſcuro-badium & albo-griſeum exeunte, continentes nucleum, textura & varietate maſſæ colorumque diverſitate memorabilem. Quod texturam attinet, videtur conſtare partim ex multis triangulis & hexangulis pellucidis rubicundis & purpureis, quos rubinos & granatos dixeris; partim ex lamellis rhomboidalibus & ſpathicis ejusdem coloris rubicundi, purpurei & ruffi, obductis hinc illic vapore tenerrimo aurantio, ut videtur pyritoſo (*mit einem zarten goldgelben Kies-Beſchlag*) partim ex particulis continuis quarzoſis, coloris lutei & carnei, Achatem ſeu Sardum referentibus. Ex lutifodina Sangerhuſana tribus abhinc annis civis quidam extraxerat ſilicem prægrandem globoſum cinerei coloris, & in proxima caupona depoſuerat, domum, ſi vacaret, illum relaturus. Amici eius nonnulli ibidem compotantes, ludicri & per jocum globum iſtum ſiliceum in multa fruſtula confringunt, eademque uſibus domeſticis inſervitura ſecum abripiunt. Civis reverſus a præfecto cauponæ globum iſtum ſiliceum depoſitum repetens, ubi illum diſcuſſum & ſubreptum audivit, vehementer dolens, cauponæ præfectum in jus vocat, aureumque Hungaricum pro abrepto ſilice poſtulat, prætendens, lapidem iſtum medullam & nucleum continuiſſe auri divitem. Ego hac in cauſa Iudex ordinarius, accurata inquiſitione adhibita, cum fragmentum majus diſcuſſi globi ſilicei adlatum eſſet, cui adhuc inſignis portio dicti nuclei adhærebat, certo certius perſpexi, nucleum iſtum quarzoſum, obſcure albidum, undique minutiſſimis grumulis flavis ochraceis variegatum, neutiquam auri compotem

eſſe,

eſſe, & partibus litigantibus amicabiliter compoſitis, fragmentum illud ſiliceum, cui Orthoceratites concameratus, cum ſiphunculo medium axem tranſeunte, incluſus erat, in Muſeo meo aſſervavi. Ipſe alium globum ſiliceum medioxumæ magnitudinis ad Widerſtadium, Comitatus Mansfeldenſis, inveni, qui, malleo diſruptus, in utero minutiſſimas cryſtallos mirifice exſplendeſcentes geſtabat. Non dubito, quin materia iſta heterogenea, in ſilicibus culinariis inventa, adminiculo vaporum ſubterraneorum & aquarum circumfluentium, variis ſubtiliſſimis particulis mineralibus gravidarum, uteris eorundem intruſa fuerit atque ingeſta.

a) Wallerius in Mineralog.

b) *Gottlob Burcardus* Genzmerus, Rever. Miniſt. Candidatus, Principumque juventutis Sereniſſimæ Gentis Megapolitano-Strelitienſis, Præceptor, lapidum figuratorum, & inprimis corporum heterogeneorum, pyromachis lapidibus incluſorum, conquiſitor & indagator aſſiduus, per literas me docuit, ſe multa millia lapidum iſtorum igniariorum confregiſſe, eorumque ad ripas Albis fluminis multa inveniſſe ſpecimina, figura rotunda, & intus cavitate prædita, quorum cavitas aut inanis, aut materia cretacea aut aliis ſiliculis igniariis, lateribus adhærentibus & hinc immobilibus, repleta fuerit. Adjecit laudatus Genzmerus, ſe poſſidere Aetitem ex maſſa ſilicis igniarii conflatum, rotundum, callimo præditum, ex vibratione reſonantem, in inſula Helgolandia maris Balthici inventum.

§. XXXIX.

Locum etiam ſibi hic jure meritoque vandicat *Bezoar mineralis*, qui eſt lapis rotundus, ex multis quaſi involucris compactus. Talem in agro Norico inventum deſcribit Baierus *a*), cujus ipſa verba hic adponam: *Cruſtoſa vero terra elegans in lutifodinis noſtris & inter arenulas rivuli ad molam Bretthal reperitur, quam ὁ μακαρ τη D. D. Maur.* Hoffmannus *noſter* lapidem *vocat* miniatum, *ideo forſan, quia paulo eſt durior & quarundam cruſtarum*

colore

colore minium mentitur. Ejus quandoque viginti poſſunt numerari cruſtæ, ſibi invicem ſuperinductæ, conſimili modo, ut in lapide Bezoar apparet, centrum poſſidente vel ejusdem conſiſtentiæ nucleo, vel pulvere non diſparis naturæ & coloris. Eſt autem color, præter dictum miniatum rariorem, vulgatior luteus aut ochreus, martialem arguens genium, qui clarius ſe prodit uſtione inſtituta, hinc enim jucunde ruffeſcit, & rubricæ æqualis evadit b). Originem hujus lapidis explicaturus, ſtatuo, in terra prædicta ferri compote, per effervefcentiam intumuiſſe globum lapideum valde poroſum, hocque ipſo dein ex calore, vel ex aëre ſubterraneo, vel ex interventu ſalium indurato, per poros ejus laxiores in cavernam lapidis intraſſe aquas particulis terrenis & lutoſis gravidas, quæ ex lege cohæſionis lateribus dictæ cavernæ internis adhæſerunt, eodem modo, ut ſupra in globulis achatinis originem diverſarum zonarum & linearum parallelarum explicavi. Hocce igitur actu ſucceſſive multoties repetito, diverſæ internæ cruſtæ lateribus uteri ſubinductæ fuerunt, tandemque ob formationem tot cruſtarum, poris externi globuli pedetentim coarctatis, non niſi tenerrimis particulis vitriolicis, ſeu terræ mineralis, ex deſtructo pyrite reſiduæ, in ima penetralia ventris aditus patuit.

a) Baier in Oryctogr. Nor. Cap. III. p. 21.

b) Bocco & Aldrovandvs lapidem Bezoar mineralis inter Geodas collocaverunt, referente *Hyacintho* Gimma della Fiſica ſotterranea Tom. I. L. IV. Cap. VIII. Art. 8. p. 498. qui eosdem lapides ita deſcribit, ut quilibet illos in numero Geodarum reponendos ſtatuerit. Ita vero verba ejus habent: *Sono pietre groſſe quanto un' avellana, bianche o cenericcie, diſpoſte a tuniche, a guiſa di cipolle, come il Bezoar animale. Nel loro centro ſi vede un mucchio di arena, un ſaſſo, una pietra nera, come carbon foſſile, ed alle volte una picciola lumaca. Prendono varia ed irregolare figura dal ſito, o dalla cavita, ove ſi producono, o dalla baſe.*

§. XL.

Lapidibus Bezoar mineralis haud abſimiles eſſe videntur *Calvariæ minerales* KIRCHERI *a*), ex plurimis corticibus conſtantes, quas & *Enoſtos* appellat, earumque originem ita deſcribit: *Ubi natura diſpoſuit montes argillaceos, & arenaceis glebis permiſtos, in horum plerumque radicibus hujusmodi lapides, omnis generis formas exprimentes, effodi ſolent; hæc autem naturæ artificio fiunt. Tempore pluviæ & imbrium argillacea materia ſi rotundo lapidi circumdetur, fit, ut hæc maſſa, aquarum defluxu delata, paulatim per declivitatem montis decurrat, & quoniam ſemper lutoſam terram obviam una ſecum involvit, hinc fit, ut, lutoſæ argillæ agglomerata materia, devolutione ſua novis ſemper & novis veluti corticibus veſtiatur, quæ in fundum delatæ, ibidem ſucceſſu temporis humiditate conſumta, natura loci cooperante, tandem in glumum ſaxeum convertuntur, parvum, magnum, maximum, pro majore vel minore materiæ agglomeratione, qui glumi deinde diſſecti, corticibusque evolutis, tot calvarias, quot cortices ſunt, exprimunt: quas imperiti artis naturæ, ab oſſeæ materiæ ſimilitudiue,* calvarias Gigantum *dicunt. Qui vidit ex montibus convolutos nivium globos ſemper ex agglomeratione nivis majores & majores, is de lutoſa lapidum agglomeratione facile judicium feret.* Hactenus KIRCHERUS. Dubito, an argumentatio ab agglomeratione nivis ad agglomerationem lutoſam calvariarum recte procedat. Ego eandem originis rationem ipſis ſtatuo, quam lapidi Bezoar minerali §. præced. attribui.

a) *Athan.* KIRCHERI Mund. ſubterr. Tom. II. Lib. VIII. Sect. II. Disqu. III. p. 61.

§. XLI.

Oſteocollæ etiam hic merito jureque ſuo locum ſibi vendicant. Sunt lapides concavi conici, radiciformes & ramiformes, in concavitate medulla farinacea præditi, quæ linguæ adhæret, & facillime aquis diluitur *a*). Propius origini Oſteocolla-

collarum accedit deſcriptio præſtantiſſimi Phyſici, *Iohannis* Gesneri *b*), *qui eas vocat petrificata ramoſa calcaria, arenacea, argillacea, corruptarum in terra radicum ſedem occupantia*, Oſteocollæ *&* Stelechitæ *dicta.* Nolo diverſiſſimas variorum Auctorum ſententias coacervare, qui Oſteocollas pro vegetatione ſubterranea, aut pro oſſibus petrefactis, aut pro incruſtatione quadam habuerunt. Quam proxime originem Oſteocollarum tetigit Helwingivs *c*), qui obſervavit, *margam, qua quidam mons Pruſſiæ totus ſabuloſus ſcatet, radices pineas, prima vegetatione ſibi infixas & innatas, jam autem exciſis arboribus emarcidas factas & fere exſiccatas, luto ſuo margaceo, imbrium beneficio emollito & diluto, initio tenuiter oblinire, atque exſiccatione materiæ oblimatæ per aëris calorem alternantem inſecuta cruſta quadam obducere, deinde toties totiesque repetito affluxu liquidi margacei iterum per vices indurare & magis magisque augmentare.* Ex ſententia igitur Helwingii Oſteocollæ eſſent radices pineæ emarcidæ atque exſiccatæ, maſſa margacea incruſtatæ.. Clariſſimus *Ioh. Gottſchalck* Wallerivs *d*) Oſteocollam vocat *Rizolithum radicis Populi nigræ*, obſervatque, radices hujus arboris, ſtrato arenaceo infixas, exciſa arbore ſtatim incipere in lapidem tranſmutari. Celeberrimus Lehmannvs *e*) in monte arenario, ad balneum Freyenwaldenſe, in arena candida invenit Oſteocollas radicibus herbarum Convolvuli ſylveſtris flore albo, & Clinopodii minoris, circumjectas; ad radices vero pineas marcidas, ibidem etiam obvias, Oſteocollas plane non invenit. Ex præmiſſis igitur conſtat, ad productionem Oſteocollæ requiri radicem marcidam cujusdam vegetabilis, materiæ margaceæ, argillaceæ & arenariæ, aut tertiæ ex duabus vel tribus his mixtæ, infixam: modus autem efformationis non in nuda cohæſione materiæ radici circumjacentis, quam figura regularis conica in parte exteriori dura & lævigata non admittit: nec id incruſtatione, quæ in compage terræ ſolida, cui radices infixæ ſunt, impoſſibilis eſt; ſed in efferveſcentia, quærendus eſt. Nullum dubium eſt, quin radices

dices hic requirantur ſufficienti copia ſalium acidorum praeditae. Quibus ſalibus per irrigantes aquas elixatis, in circumjacente terra alcalica convenienti & propria, ſive arenacea, ſeu margacea, ſeu argillacea, ſeu mixta, oritur effervescentia, quae portionem radicibus circumjectae materiae liquefacit, & figurae radicum convenienti modo efformat, coagulat & indurat. Inveniuntur autem Oſteocollae, partim quibus adhuc radix inſidet, partim aliae, quae iſta radice, vel avulſa, vel per putredinem abſumta, carent. Iſtae ſunt vel inanes, vel intus in cavitate tenerrima materia repletae, pro ſubſtantia matricis; vel margacea, vel argillacea, vel arenacea, vel ex una & altera mixta. Materia iſta tenerrima per filtrationem aquarum affluentium per poros maſſae concavae utero ejus ingeſta fuit. Ea, quae jam dixi, illuſtrant Oſteocollae Viadrino-Francofurtanae a doctiſſimo *Friderico* CARTHEUSERO *f*) ita deſcriptae: *Plurima eorum ſemiperforata deprehenduntur, ita quidem ut dimidia cavitatis fiſtuloſae pars ſubſtantia quadam terreſtri, quae cortice utplurimum mollior atque pallidior eſt, repleta ſit.* Eadem in Oſteocollis Marchicis obſervavit celeberr. GLEDITSCHIUS, licet generationem hujus foſſilis eodem modo procedere ſtatuat, quo ligna petrefacta fieri ſupra §. XVII. memoravimus *g*).

a) GIMMA della Fiſica ſotteranea T. II. L. V. cap. 21. p. 248.

b) GESNER Diſſ. de Petrificatorum different. Th. VIII. p. 12.

c) HELWING in Lithogr. Angerburg. Claſſ. I. Sect. 3. p. 43. ſqq.

d) WALLERII Mineralog. Claſſ. IV. Ord. 2. §. 140. p. 426.

e) *Ioh. Gottlob* LEHMANNS *hiſtoriſche und phyſikaliſche Nachricht von dem Freyenwaldiſchen Bade, Alaunwercke &c. in phyſikaliſchen Beluſtigungen* St. VII. p. 508. St. IX. p. 718. Idem *in der Abhandlung von den Metall-Müttern und der Erzeugung der Metalle* p. 250., plures arborum fruticumque ſpecies enumerat, quorum radicibus Oſteocolla circumvoluta fuit.

f) CARTHEUSER in Rudimentis Oryctograph. Viadrino-Francofurtanae p. 50.

g) Cette

f) Cette ſubſtance eſt plus rare au milieu, & vers l'ecorce plus dure, & en quelque ſorte graveleuſe. Vid. Gleditschii Obſervations ſur la veritable Oſteocolle de la Marche de Brandenbourg, §. 17. quæ obſervationes inſertæ ſunt a l' Hiſtoire de l' Academie Royale des Sciences & belles lettres de Berlin, Ann. 1748. p. 40. His ibidem p. 52. ſqq. ſubjectæ ſunt Experiences chymiques faites ſur l' Oſteocolle de la Marche par M. Marggraf.

§. XLII.

Mitto alias ſpecies globulorum lapideorum, terris lapidibusque prægnantes: & ad *globulos* convertor, *qui ſalia in utero recludunt.* Deficientibus aliis exemplis ad *pyritas globoſos* provoco, qui metallico-ſalſa continent. Frequentes occurrunt noduli pyritacei variæ magnitudinis. In plerisque venter ſive cruſta eſt ferruginoſi & æruginoſi coloris: maſſa vero interna colore ex ſubviridi luteo: conſtans in nonnullis ſtamine continuo ſolido, in plerisque autem fibris innumeris ex centro ad peripheriam tendentibus. Exempla ſuppeditant Muſea; & longa eorundem enumeratio in Woodwardi Catalogo foſſilium Anglicorum *a*) evolvenda. Accedunt ſpecimina globulorum pyritaceorum intus cavorum & maſſa vel homogenea, vel heterogenea repletorum. Pyrites rotunda ſeu depreſſa lenticulari figura, extus colore obſcure fuſco memoratur Woodwardo *b*), qui in alio pyrite hemiſphæricæ figuræ incluſus fuit, in morem glandis capſulæ ſuæ incluſæ. Eidem memoratur *c*) Pyrites rotundus, ſubſtantiæ uniformis & non ſtriatæ, in cujus centro recondita eſt maſſa Spathi ſemipellucidi, craſſitie nucis moſchatæ. Henckelius *d*) etiam mentionem facit nodulorum pyritaceorum, in ventre maſſa quarzoſa, aut ſelenitica, aut ſpathoſa præditarum. Alio loco *e*) aliorum meminit cavernoſorum ſeu intus aliqua ex parte vacuorum. Quæ deſcriptiones omnes indicio ſunt, formationem ejusmodi globulorum pyritaceorum eadem ratione, ac in Aetitis & Ventribus cryſtallinis explicandam eſſe. Quando enim terræ ferri compoti, per ſe alcalicæ

(ſupra §. XXXIII.) acidum minerale admixtum fuit; producitur per efferveſcentiam globulus ferrugineus, intus cavus. Poſtmodum aquæ mineraliſatæ, ſeu particulis terreſtribus, ſulphureis & ſalinis gravidæ, vel etiam vapores ſubterranei iisdem particulis ſaturati, ventrem ejusmodi globuli per poros ejusdem intrant, ibidemque, quam ſecum vexerant, maſſam deponunt, quæ, dum ſalibus abundat, in texturam filamentoſam, ſtriatam, radiatam expanditur, cujus ſpicula ſeu radii a centro ad peripheriam divergunt. Spathum in centro ſupradicti pyritæ detectum aperto indicio eſt, ventrem ejus primitus cavum, ſpathum autem per aquas permeantes poſtmodum fuiſſe ingeſtum. Experientia quotidiana conſtat, in globulis pyritaceis plerisque auræ expoſitis maſſam illam internam filamentoſam prius in pulverem redigi, & poſtmodum etiam corticem globuli ipſum diſrumpi & dilabi. HENCKELIVS *f*) huic experimento explicando multum operis, ſed fruſtra, inſumſit: id quod tamen ex mea hypotheſi facillime poteſt reſolvi. Particulæ iſtæ filamentoſæ, intus recluſæ, poſt formationem globuli per poros ejusdem ventrem intraverunt: conſequenter particulæ iſtæ teneriores ſunt illis, quæ corticem conſtituunt. Cum autem aër æquali facilitate, immo adhuc facilius quam aqua, poros corporum permeare poſſit: neceſſe eſt, aërem pyritæ fatalem & noxium, filamentoſam ejus internam partem prius deſtruere, quam exteriorem ejusdem corticem. Quæ de formatione globulorum pyritaceorum ſtatui, eadem ad pyritas botro cerebrove ſimiles applicari poſſe exiſtimo. Ad hanc claſſem etiam referendi ſunt globuli lapidei intus ſulphure vivo repleti. *Sulphur cinereum vivum in cortice griſei coloris: & Cinereum vivum in cortice cinereo lapidoſo* KENTMANNI *g*). *Globuli aluminoſi* IMPERATI *h*).

a) Attempt towards a Natural Hiſtory of the Foſſils of England P. I. T. I. p. 173—178.

b) Ibid. p. 176. A Pyrites placed in the Cavity of another of an hemiſpheric Figure in much the ſame manner, as an Acorn in Cup.

c) Ibid.

c) Ibid. p. 173. In the very centre of the Ball is a Lump of white ſemi-pellucid Spar of the bigneſs of Nutmeg.
d) Henckel Pyritolog. Cap. VIII. p. 459.
e) Ibid. Cap. XIV. p. 879.
f) Ibid. l. c.
g) In Nomenclat. rer. foſſil. Tit. II. p. 17. b
h) In Hiſt. Nat. L. XXIV. c. 27.

§. XLIII.

Alios globulos bitumina continere ſupra dixi. Nuſpiam in libris lithologicis globulos ejusmodi bitumine prægnantes inveni. Nolo huc referre globulos Succini, veſte ſeu cortice Succini diverſi coloris indutos Woodwardi. *a)* Rotunditatem enim eos magis deſtillationi Succini ex rupe in aquas, quam efferveſcentiæ debere, corticemque diverſi coloris ab impulſu aëris ſeu aquæ frigidæ accepiſſe, mihi perſuadeo. Certior tamen factus ſum a minerarum foſſoribus, in fodinis lithanthracum Wettinenſibus, præter largos globulos, piſces & herbas in ventre recludentes, ibi etiam inveniri globulos, in cavitate ſua aſphaltum ſeu bitumen aſſervantes. In ſtratis lutoſis, qualia carbonum foſſilium ſtrata ab initio fuerunt, per acceſſionem acidi mineralis, quod in bitumine & ſulphure latet, ex quibus venæ carbonum iſtorum conſtant, efferveſcentiam oriri & exhinc globulos ejusmodi ibi coaleſcere potuiſſe, admodum veroſimile eſt.

a) l. c. p. 167. Amber a Nodule inveſted with a Coat, call'd Rock-Amber.

§. XLIV.

Aſſerui denique (§. XXIX.) globulos lapideos prægnantes mineras in ventre continere. Mitto jam globulos pyritaceos, de quibus jam §. XLII. actum fuit. Aliæ etiam mineræ nobiliores in ventre talium globulorum reperiuntur. Muſeum Richterianum *a)* oſtendit *quarzum cavernoſum, cui aurum ineſt, & b)*

Hemi-

Hemiſphæricum cryſtallinum, cujus nucleus eſt Cobaltum cum pyrite. Aetitas Cyprios aurum in utero ferre teſtatur JONSTONIVS in Thavmatographia Naturæ *c*).

a) pag. 4.
b) pap. 174.
c) Referente BAVSCHIO in Schediaſm. de Lapide Aetite. Lipſ. 1668. pag. 28.

§. XLV.

Globulos lapideos per effervescentiam productos ſupra (§. XXIX.) diſpeſcui in *cavos* & *ſolidos*. De cavis jam abunde diſſerui: nunc de ſolidis tractatio incipienda. *Globuli ſolidi* ſunt, qui intus cavitate carent, & per integram maſſam denſitate corporis gaudent. Solidi in duas dividi poſſunt ſpecies, quarum una ex una eademque maſſa conſiſtit: altera, quæ corpora peregrina includit. Hæc ſpecies a globulis cavis prægnantibus, v. g. Aetitis, in eo differt, quod Aetitæ & alia ſimilia corpora, materiam peregrinam in cavitate gerentia, illam ab extra ab irruentibus & ventrem intrantibus aquis receperint, altera vero modo dicta ſpecies ipſo effervefcentiæ actu alia peregrina corpora ſolida amplexa fuerit, & involucro lapideo incluſa, in unum corpus ſolidum rotundum ſeu globoſum redegerit. Rem exemplis illuſtrabo.

§. XLVI.

Ad Nermsdorffium, Ducatus Saxo-Coburgenſis, inveniuntur cornua Ammonis ſtriata in globulis ſolidis & firmis argillaceis, qui inſtar marmoris conchiferi polituram admittunt, incluſa. In vernacula appellantur *Cornu Ammonis-Kugeln*. Ad monaſterium Banz, Epiſcopatus Bambergenſis, effodiuntur globuli pyritacei, itidem in ventre Cornua Ammonis ejusdem formæ occludentia. Huc ſine dubio etiam pertinet *Ophiolithus* BOYLEI, ſeu ſilex, in quo ſerpens petrefactus, bene expreſſus, & in gyros contortus, ſine capite tamen, latuit, diverſa lapidis

dis maſſa a ſilice includente *a*). Iſte ſerpens petrefactus ſine capite nihil aliud fuit quam Ammonites. Cornua iſta Ammonis conchylia fuerunt marina: qua ratione potuerunt ingredi ventrem ambientis globuli marmorei, ſilicei ſeu pyritacei? Huic phænomeno explicando ſtatuo, conchylia iſta jacuiſſe in medio terræ alcalicæ, & hanc ex adventu fluidi acidi efferbuiſſe, ita ut interjacentem concham involucro globoſo humido, quod poſtmodum in lapidem induravit, obtegerit.

a) Referente Gimma della Fiſica ſotterranea Tom. I. L. I. Cap. IX. Art. IV. §. 28. p. 84. *Il Boile avea una ſelce, in cui vi era un ſerpente bene formato ed intortigliato, ma ſenza capo, ed era di altra ſpezie di pietra e piu chiara, tanto che prima era ſtato convertito in pietra.*

§. XLVII.

In agro Gerano Gryphitas in lapidibus caſeiformibus incluſos inveniri, memorat variis ſcriptis clarus, eruditus mercator Geranus, *Tobias Conrad* Hoppius *a*). Silex rotundus, in cujus ventre repoſita fuit teſta cujusdam bivalvis, memoratur Woodwardo *b*). Idem *c*) mentionem facit Echinitæ in cavitate ſilicis igniarii reconditi. Huc pertinent: Globulus argillaceus conchis & cochleis varii generis refertus, ex Oceano ſeptentrionali in littus Friſiæ orientalis rejectus, *Muſei Myliani d*). Dimidia pars Aetitæ ochraceo-martialis, cujus callimo impreſſus eſt Pectunculites, ex puteo aluminoſo Freyenwaldenſi, ejusdem Muſei *e*). Globus calcareus fuſiformis, ex lapidicina Kockenburgenſi, ditionis Querfurtenſis, in quo fragmentum piſcis cum ſquamis & pinnis præclare exponitur, dicti Muſei; cujus alios nodulos, corporibus peregrinis prægnantes, ſilentio prætereo.

a) *In Schreiben von dem verſteinerten Holtze zu Coburg, in phyſikal. Beluſtig.* St. IX. p. 705.

b) On Attempt. l. c. P. I. T. I. p. 53.

c) Ibid.

c) Ibid. P. II. p. 71.
d) Vid. Catalog. Auct. ejusd. Muſei. Berol. 1755. p. 137.
e) Ibid. p. 137.

§. XLVIII.

Huc pertinet etiam *Cancer Iaponicus*, *Pagurus Iaponicus dictus*, eo *quod in litoribus Iaponicis reperiatur. Si enim frangantur glebæ, colore argillaceo, duritie ſilicea, ejusmodi cancri in lapidem converſi deteguntur a).*

a) Muſeum Richter. p. 252. Bonanni in Muſ. Kircher. Cap. VI. f. 200. Lesser Lithotheol. §. 380.

§. XLIX.

Inprimis hypotheſi meæ ſtabiliendæ inſerviunt *Globi nigrocinerei*, qui in ſtratis carbonum foſſilium Wettinenſibus, Manebacenſibus, Ilmenavienſibus, aliisque inveniuntur, & in meditullio ſive centro piſces herbaſque continent: metallorum foſſoribus in vernacula: *Fiſch-Schwülen*, *Kräuter-Schwülen*, ſive *Fiſch- und Kräuter-Nieren* dicti. Mylius in *Memorab. Saxoniæ ſubterraneæ a)* varios ejusmodi globos, piſcibus aut herbis refertos, in puteis Ilmenavienſibus inventos, recenſuit & delineavit. Ego ipſe in Muſeolo meo varios ejusmodi globos ex fodinis Ilmenavienſibus adſervo: unum egregiæ magnitudinis, in quo Rhombus (*eine Scholle*) conſpicitur: alterum, in quo caput eximii Lucii cum maxillis ſpinisque coruſcat: alios integros piſces decuſſatim ſibi invicem impoſitos: alios neſcio quos vermes; alios denique vegetabilia referentes. Muſeum Deckerianum multa egregia ſpecimina ejusmodi globulorum, piſces & varia vegetabilia in utero recludentium, ex fodinis Wettinenſibus depromtorum, oſtendit *b*). Huc pertinet planta epiphylloſperma in dimidio ſaxo oviformi, ſive extus convexo, ex fodinis Novocaſtrenſibus Angliæ *c*).

a) P. I. P. 47. fig. I. p. 48. & p. 74. fig. 2. 4. 5. & pag. 50. hæc habet: *Sonſt ſind gar œffters auf und in denen Nieren allerhand Kräu-*

ter

ter, Blumen, Korn-Aehren, Roſmarin-Zweige — — Die Fiſche, ſo ſich ehrmalen auf denen Nieren gezeiget, ſind oben erwehnet worden, Krebſe, Fræſche, See-Schnecken und Muſcheln aber ſind billig noch beyzufügen.

b) Vid. *Vollſtændiges Mineralien-Cabinet, ſo Herr Auguſt Heinrich* Decker *beſeſſen*, ex deſcriptione & editione Celeb. *Ioh. Ioach.* Langii, Halæ 1753. ubi p. 123. globi Wettinenſes ita recenſentur: 16. *Stück Schwielen oder Nieren, ſind runde længliche flache Klumpen, in denen, wenn ſie glücklich aufgeſpaltet werden, ſich Fiſche, Kræuter und andere Dinge befinden. Unter dieſen ſind* 11. *Stücke mit Fiſchen, deren jedes complet doublett,* 4. *mit Vegetabilien,* 1. *mit einem Fiſche und Vegetabili.*

c) Delineata & exhibita in Schevchzeri Herbar. Diluv. p. 15. Tab. I. fig. 4. Alios Angliæ nodulos lapideos, folia & herbas continentes, longa ſerie enarrat Woodward on Attempt. l. c. T. I. P. II. p. 14. ſq.

§. L.

Corpora iſta peregrina, §§. XLVI. XLVII. XLVIII. & XLIX. recenſita, in antedictis globulis lapideis recondita, cum ab extra iſtos intrare non potuerunt, certiſſimo argumento ſunt, globulos iſtos antea fuiſſe fluidos & molles. Et cum globuli cavi per effervescentiam orti fuerint (§. XXX.), credibile eſt etiam, eo in loco, & eadem in maſſa, in qua jacuerunt corpora iſta, & quæ fortaſſe alcalica fuit, per interventum fluidi acidi mineralis, aut alius ſalis acidi, quo fortaſſe iſta ipſa corpora peregrina, in putredinem abeuntia, imbuti fuerunt, effervescentiam exortam fuiſſe, & corpora iſta peregrina cortice lapideo, in formam globuli extenſo, involviſſe. Et exinde inferre mihi liceat, eodem modo, nempe per effervescentiam, quoscunque alios nodulos globoſos & rotundos lapideos ſolidos productos fuiſſe atque formatos.

§. LI.

Proſtant hic illic in locis montanis, in montium convallibus, ad fluminum ripas & in camporum planitie omniumque

 con-

conſpectui expoſiti ſunt innumeri noduli lapidei variæ magnitudinis, variæque ad rotunditatem vergentis figuræ, ac varii coloris, & variæ maſſæ. In ſtratis arenoſis ex arena quarzoſa conflaverunt innumeri ſiliculi; pellucidi, ſi ex pura arena quarzoſa; ſemipellucidi & opaci, ſi arena quarzoſa cum aliis particulis calcareis, argillaceis, & ſic porro mixta fuit: diverſimode ex affluxu mineralium aquarum & vaporum colorati. Longam ejusmodi globulorum ſiliceorum ſeriem exhibuerunt & deſcripſerunt WOODWARDUS *a*). & SCHEUCHZERUS *b*). In ſtratis terræ calcariæ generantur ſilices culinarii *c*). In aliis, ubi gypſum prævalet, nuces ſpathicæ: in marga nuces margaceæ inveniuntur. Extraxi non minus ex fodinis argillaceis globulos lapideos argillaceos: alios, ex ſaburræ & glareæ monticulis, glareoſos: vel ſtrata ipſa lutoſa exhibent nuces lutoſas, ſatis firmas, & per integram maſſam ſolidas. Ex αὐτοψίᾳ & experientia loquor. Et quicunque alius ſolers rerum naturalium indagator, qui ſtrata terrea & lapidoſa accurate conſideraverit, inveniet, quodcunque ſtratum, ſeu terrenum, ſeu lapidoſum, ſuos continere globulos lapideos, cuivis proprios & matrici ſuæ affines & conformes. Hos globulos omnes in ſedibus iſtis, in quibus inveniuntur, (loquor autem ſolummodo de nodulis adhuc in ſtratis reconditis, non autem de illis, quos vis undarum aliunde deduxit), primos habuiſſe natales, & per effervescentiam ibidem fuiſſe productos, firmiter mihi perſuadeo, licet maxima pars doctorum Virorum, qui hanc naturalis hiſtoriæ partem tetigerunt, efformationem lapidum globuloſorum rotationi aquarum adſcripſerint, de qua paulo infra uberius.

a) WOODWARD on Attempt, l. c. P. I. T. I. per integrum Caput III. a pag. 26 — 56.

b) In Meteorologia & Oryctograph. Helvet. P. III. p. 127. ſeq.

c) In Anglia in agris, creta ſtercoratis, antea ſilice igniario caſſis, ingentem horum ſilicum numerum produci, qui omnem fere ſuperficiem agri repleant, licet aut nulli, aut pauci tantum horum

ſilicum

ſilicum ejusmodi cretæ inhæreant, obſervavit celeberrimus *Petrus* KALM, *in der Beſchreibung der Reiſe nach dem Nordlichem America* P. I. *in der Sammlung neuer und merckwürdiger Reiſen zu Waſſer und zu Lande*, Vol. IX. p. 354 399. ſeq. In calce macerata, quæ per longum tempus in fovea quadam abſcondita, & poſtmodum detecta fuerat, egregium numerum horum ſilicum rotundorum effoſſum fuiſſe, licet regio iſta ejusmodi ſilicibus fere deſtituatur, retulit HOPPIVS. Vid. *Phyſikal. Beluſt.* St. IX. p. 710.

§. LII.

Maſſa ejusmodi globulorum lapideorum ſæpiſſime eſt compoſita, immo decompoſita & ſuperdecompoſita. Sic dantur globuli maſſæ argillaceæ, parvos ſiliculos; ſiliceæ, lamellas ſpathicas; arenoſæ, micas talcoſas vix palpabiles; lutoſæ, glaream & ſic porro in compage ſua continentes. Curioſus lapidum ejusmodi obſervator longe plures alias mixturas materiæ heterogeneæ in illis inveniet, ex ipſa perſcrutatione ſtratorum magis, quam ex deſcriptione literarum, diſcernendas.

§. LIII.

Eandem originem cum antecedentibus habere videntur ſiliculi parvi, fabarum piſorumque figuram & magnitudinem referentes: *Saburra, magnitudinem fabæ aut piſi æquans* WOLTERSDORFFII *a*). Multa horum ſiliculorum ſpecimina recenſuit WOODWARDVS *b*). Huc refero etiam *Pſeudo-Carpolithos, Piſolithos, Phaſeolithos, Amygdalolithos Zwickavienſes*, qui nil aliud ſunt, quam globuli margacei, ſaxo aut margæ diverſi coloris immerſi *c*), quorum originem itidem effervescentiæ adſcribo.

a) In Syſtem. Miner. p. 47. Edit. Ulmæ 1755.

b) on Attempt l. c. T. I. P. I. p. 29. ſeu ſub lit. *c*. 1. 2. 4. 5. 6. 8. 10. 11. 17. T. II. p. 7. lit. *b*. 39. Ibidem T. I. P. I. p. 31. refert ex MAUNDRELL's Journey from Aleppo to Jeruſalem p. 86. ad ſepulcrale monumentum, quod pro ſepulcro Rahelis Gen. XXXV. 19. vulgo reputetur, non longe a Bethlehem Iudeæ, inveniri ſpeciem parvorum rotundorum lapillorum, formam piſorum exacte refe-

 rentium,

rentium. STRABO Geograph. Lib. XVII. pag. 808. d. memoriæ prodidit, in Aegypto, proxime ad decantatas illas Pyramidas, proſtare acervos lapidum, ex latomorum opere reliquorum: & in his inveniri lapillos forma & craſſitie lentium (ψήγματα καὶ τύπῳ καὶ μεγέθει φακοειδῆ) de quibus fabula eſſet, eosdem reliquias eſſe leguminum, ab iis, qui extruendis iſtis Pyramidibus operas præſtabant, comedi ſolitorum & poſtmodum in lapides converſorum. Plinius Hiſt. natur. L. XXXVI. C. 12. p. 624. *b.* de iſtis Pyramidibus diſſerens, *Harena*, ſcribit, *late pura circum, lentis ſimilitudine, qualis in majori parte Africæ.*

c) Vid. celeberr. *Io.* GESNERI Diſſ. de Petrificat. differentiis, §. VIII. p. 13. MYLII Saxon. ſubterran.

§. LIV.

Agmen denique claudant *Hammites, Cenchrites* & *Meconites. Hammitam* plerique, & ſingulatim BRÜCKMANNVS *a*), pro ovis piſcium, FISCHERVS *b*) pro fœturis teſtaceorum petrefactis habuerunt. *Sed vix veroſimile videtur*, ſcribit Illuſtris GESNERVS *c*), *integros montes, quos paſſim videas in agro Rauracenſi & alibi ex meris Hammitis compoſitos, mollibus piſcium ovis ſuas origines debere.* Ad Sangerhuſam, verſus ſeptentrionem, ingens montium extenditur jugum, ab oriente verſus occidentem ad plus quam duo milliaria excurrens, ex diverſis ſtratis conſtans, a ſeptentrione meridiem verſus declivibus, quorum ſummum ex humo, alterum ex lapide calcario foſſili fragili, tertium ex lapide duro, minutiſſimis granulis referto, qui *Meconites* aliis dicitur: inſequens ex granulis *Cenchritem* referentibus; ſubſequens ex *Hammitis*: inferius denique ex maſſa ſolida duriſſimi lapidis calcarii conſtat; non tamen æquo ambitu tria iſta ſtrata globuloſa procedunt, interdum Cenchrita, interdum Meconita deficiente. Cenchritam etiam hic ſolummodo ex magnitudine granulorum, non ex colore, qui in aliis luteus eſt, æſtimo. Stratum horum Hammitarum craſſitie modo pedem humanum, modo pugnum, modo pollicem,

exæ-

exæquat. Et cum in his montibus nulla corpora peregrina, nulla marina petrefacta occurrant, quis crediderit ſtratum hoc Hammitarum tam longum, tam ſolidum, tam uniforme, meris granulis lapideis, uno alteri contiguis, refertum, fœturam piſcium ſeu concharum petrefactam poſſe referre? Rejectis igitur his putativis Oolithis, alii Lithologi aliam originis rationem horum Hammitarum inire ſategerunt. WALLERIVS ita illorum natales definit, ut aqua, particulis lapidoſis mixta, in terram molliorem pulverulentam guttatim deciderit, quo facto primum guttulæ iſtæ coaluerint, poſtmodum vero ipſum ſtratum molle in maſſam firmam lapideam induruerit. Et hinc definit Hammitem *Porum aqueum globularem, minimis globulis, in terra molliori, poſt ſtillicidium concretum d).* Sæpe laudatus *Iohannes* GESNERVS e) WALLERIO aſſentiri videtur, provocatque ad *experientiam, quæ doceat, formari poſſe hoſce globulos ab aquis calcaria terra imprægnatis, uti ſunt globuli ſtalactitici candidi,* Confetti di Tivoli *dicti, aquarum Tiburtinarum & antri Draconis.*

a) In Specim. phyſ. de Oolitho. Helmſt. 1721. cujus recenſionem vide in Giornale de' Letterati Oltramontani, T. VIII. & in GIMMÆ Fiſica ſotterranea T. II. L. V. Cap. VI. Art. 4. p. 94. ſeq.
b) KLEIN Nomencl. Litholog. p. 17.
c) De Petrificat. different. th. XVIII. p. 39.
d) In Mineralog. §. 137. p. 420. Edit. german.
e) l. c.

§. LV.

Licet hæc hypotheſis facilitatem naturalemque ordinem præ ſe ferre videatur: accuratius tamen illam conſideranti multæ ſeſe ſuggerent difficultates, quæ illam ipſam rurſus deſtruere, vel ſaltem omnem veri ſimilitudinem ipſi denegare videntur. Concedo quidem, & omnibus patet oculis, guttulas pluviales in congeriem pulveris, in viis regiis per æſtivum tempus ubique obvii, decidentes ibique decurrentes, ſeſe tegumento quaſi pulverulento involvere, ita ut ſpeciem fere Oolithorum

& Ham-

& Hammitarum referant; ſed conſtat etiam ulterius conſideranti, has ipſas guttulas, pulvere arido circumdatas, quam primum ipſe pulvis permaduerit, in glebam informem ſubſidere, & neutiquam in formam rotundam, qualis fere omnibus Hammitis conſtans eſt, coaleſcere. Sed fortaſſe hic culpa in defectum aquæ lapideſcentis reiicienda erit. A via publica igitur divergentes, ſubeamus antra, montiumque cavernas. Hic quidem guttulas materia lapidifica imbutas, ex fornice deciduas, in pavimento varia corpuſcula lapidea efformare, taliter qualiter figuram rotundam referentia, cernimus, ſed inconſtantes plane & indeterminatæ figuræ, quæ in Hammitis perpetua & conſtans eſt. E contrario pleræque ex cavernis deſtillantes aquæ lapidoſæ ſolum terramque utplurimum lamina ſeu tegumento ſtalactitio (quod nonnullis Lithologis *Stalagmites*, ad differentiam *Stalactitæ*, qui ſtiriis aliisque corporibus pendulis proprius eſt, dicitur), obducunt & incruſtant. Globuli vero lapidei, qui Hammitas conſtituunt, perfecte rotundi, & ita diſpoſiti ſunt, ut unus alteri contiguus, unusque ſupra alterum collocatus eſſe videatur, interſtitiis eorundem maſſa margacea vel calcaria repletis. Qui quidem ordo ex ſtillicidio aquarum vix ac ne vix quidem repetendus eſſet. Ex hoc enim hic & illic ad ſummum pauci diſtincti globuli fieri, vel denique ex ſtillicidio continuato aut ſæpius repetito globuli confluentes, ſeu una eademque maſſa ſolida & integra, corpusque firmum & compactum oriri debuiſſet. Et quomodo fieri potuit, ut in ſtrato margaceo calcareove, ut ut mollioris & quaſi farinaceæ maſſæ, aliis ſtratis exacte & cohærenter intercalato, quod ultra duo milliaria in longitudinem, & ultra centum jugera in latitudinem extenſum eſt, per ſtillicidium tam innumeri & juſte rotundi globuli, ſibi invicem continui, oriri potuerint?

§. LVI.

§. LVI.

Aliam igitur cauſam originis Hammitarum ſubſiſtere exiſtimo, quæ quidem non cum LACHMUNDO *a*) in concretione arenæ quærenda eſt, quum partim ipſa arena in conſtitutione Hammitarum exulet, partim iterum quæſtio ulterius movenda eſſet, qua ratione illa ipſa arena tam regulariter in formam rotundam coaluerit. Effervefcentiæ igitur originem Hammitarum, Cenchritarum & Meconitarum attribuendam eſſe, exiſtimo. Granula iſta lapidea ut plurimum ferri minera imbuta ſunt, & cum matricem habeant maſſam calcaream ſeu margaceam, exiſtimo, ſtratum iſtud calcareum tanquam alcalinam maſſam a fluido acido fuiſſe primitus tinctum, & exinde inſecuta effervefcentia, ſecundum naturam fluidi & maſſæ irrigatæ productos fuiſſe iſtos globulos lapideos minutos. Acidum iſtud fuit vel minerale, ex viſceribus terræ per vapores in ſuperſtratam terram alcalicam transmiſſum, ita ut ejusdem vapores ſpiſſiores & denſiores adhuc in monte antea deſcripto Sangerhuſano in primo ſtrato proximo globulos majores ſeu Hammitas; deinde remiſſiores facti in altero ſtrato, priori ſuperimpoſito, minores globulos ſeu Cenchritas; & denique rarefacti in ſuperiori tertio minimos ſeu Meconitas effinxerint & produxerint: Vel fuit acidum aëreum, & vegetabile, ab aqua, vapores ex aëre in terram demiſſos abluente & imbibente, & putrefacta vegetabilia elixante, ſuſceptum, & deinde larga copia cum aquis ſtrato molliori terræ alcalicæ transmiſſum. Fluidum hoc, acidis miſtum, ſtratum iſtud mollius perforavit & permeavit, tandemque ad ſubjectam duram ſolidamque rupem ſubſedit. Major hujus copia in proximo ſtrato Hammitas; mediocris in altero Cenchritas, & lenis in ſuperno Meconitas produxit. Tali modo originem Hammitarum aliorumque ejusdem farinæ globulorum quam optime explicari poſſe exiſtimaverim. Omnes iſti globuli, quotquot horum confregi, (duriſſimæ autem ſunt ſubſtantiæ & ferri compotes), unius ejus-

demque maſſæ ſolidæ ſunt. Quando autem HELWINGIVS *b*) ad Hammitas provocat, qui intus habeant materiam lapideam, ſed friabilem: tum iidem ex legibus lapidum globoſorum intus cavorum erunt explicandi. Hæc ſpecimina ad explicationem originis lapidum globoſorum, ad quæ alii hic non adducti etiam expendendi ſunt, ſufficiant.

a) In Oryctogr. Hildeſ. p. 37.

b) In Lithogr. Angerburg. Cap. VI. Claſſ. I. Sect. I. p. 39.

§. LVII.

Nunc quæ aliorum de origine lapidum globoſorum ſint ſententiæ, videndum eſt. Communis fere Lithologorum & a patribus quaſi per manus tradita eſt opinio, omnes lapides globoſos & rotundos ex attritu & circumrotatione aquarum, fluctuumque repercuſſione, in formam ſphæricam fuiſſe redactos. Foverunt, præter alios, hanc ſententiam *Georg.* FABRICIVS *a*), *Conradus* GESNERVS *b*), *Ferrand.* IMPERATVS *c*), *Kilian.* STOBÆVS *d*), *Iohannes* WOODWARDVS *e*), *Ioh. Georg.* KEYSSLERVS *f*), *Ioh.* BROWALLIVS *g*), VALLISNIERIVS *h*), aliique. Quorum quidem ſententia inſignem veri ſpeciem præ ſe ferre videtur. In vulgus enim notum eſt, guttas ſæpe cadendo excavare lapides: quidni undarum pulſus & aquarum volutationes poſſint lapides deterere, exaſciare, & in formam rotundam ſeu globuloſam redigere? Sed liceat mihi per varias rationes a tantis Viris diſſentire. Nego & pernego, ab undarum fluctibus aquarumque rotatione corpora lapidoſa firma & ſolida in figuram globoſam & rotundam poſſe reduci. Qui lapidibus duris abradendis, cædundis, fabricandis, lævigandis expoliendisque inſudant, vel aliquando inſudarunt, facillime negativæ ſententiæ calculum adjicient. Qui fragmentum Iaſpidis ſeu lapidis cornei (*Hornſtein*) ſeu baſaltis, ſeu glebam ſiliceam diſſecare & efformare, vel ſaltem corticem externum ipſi detrahere, eamque lævigare ſibi ſumſerint, facillime invenient, huic labori perficiendo fluidita-

tem

tem aquæ, licet per centum annos lapis in illa circumagatur, nequicquam ſufficere, licet etiam aquæ immiſceantur arenæ aliique lapilluli. Aethiopem quaſi lavabunt. Sed requiruntur hic labor durus & continuus; manuum brachiorumque robur indefeſſum; inſtrumenta ahenea duriſſimi metalli; frictio tenaciſſima corporis lapidoſi ad eadem, ſeu ad aliud corpus duriſſimi metalli; aquæ irrigatio; admixtio duriſſimæ & acutiſſimæ arenæ; immo Smiridis exquiſitiſſimæ, quaſi totidem cultellos cuſpidatos acuminatosque referentis, quot granula, quot angulos continet. Qua quidem experientia fretus, quam omnes, qui unquam cædundis expoliendisve lapidibus durioribus operati ſunt, confirmabunt, iterum iterumque ſtatuo, plane impoſſibile eſſe, ut Iaſpidis lapidisque cornei fragmentum, per ſe informe, hiulcum & angulatum, in formam globuloſam vel rotundam per pulſus & fluctuationes aquarum poſſit redigi, ut ut a ſcaturigine Albis vel Danubii, per continuas revolutiones rotationesque, uſque ad oſtia eorundem litusque maris pertrahatur. Si quis etiam ad diluvium Moſaiticum, commune illud ignorantiæ, vel temerarii aſſerti confugium, appellare voluerit; eundem etiam nec in illo prætenſæ opinionis fundamenta invenire poſſe contendo. Vt ut conceſſerim; in tanta aquarum exæſtuatione ſumma profundis fuiſſe mixta: corpora etiam ſolida diſrupta: lapidum fragmenta, aquarum fluctibus circumacta, modo in ſummitate vecta, modo in voragines detruſa, modo in gyros rapidiſſimos compulſa, & per repercuſſionem vicinorum corporum ſolidorum quaſſata; ut ut conceſſerim turbulentos iſtos motus per integrum annum fuiſſe continuatos; exinde tamen magis aliqualis deturbatio ſtratorum lapidoſorum defruſtatorum, quam efformatio fruſtulorum lapideorum in corpus regulare rotundum & globoſum, colligenda eſſet. Iidem tamen, qui hic diluvium illud prætendunt, mihi hoc conceſſerint, aquas illas turbulentas ſimul infectas & imbutas fuiſſe materia terrea, lutoſa, argillacea: conſequenter ne-

ceſſe eſt, ut ictus & quaſſationes fluctuum, corporumque ſolidorum, in illis ipſis circumductorum, per materiam illam limoſam emollitæ & temperatæ fuerint, ita ut tantum abſit, ut fluctus diluvii lapides duriores in formam rotundam potuerint transformare, ut potius maximam partem teſtarum conchacearum, per ſe tamen fragilium, intactam ſartamque reliquerint. Si quid tamen huic ſententiæ tribuendum eſſet, ad ſummum admittendum foret, quod quædam fragmenta lapidum molliuſculæ ſubſtantiæ, in voragine quadam collocata, per continuos gyros aquarum undarumque rotationes teretem quendam ambitum preſſulamque rotunditatem hoc vel illo latere accepe-rint, ita tamen, ut omnes noduli lapidei, duriuſculæ ſubſtantiæ, prorſus hinc excludendi & excipiendi eſſent. Ipſa tamen conſideratio accuratior lapidum globoſorum, qui vel corpus perfecte rotundum, vel ovale, vel lentiforme, vel cylindricum & fuſiforme, referunt, quemlibet facile induxerit, ut potius efformationem eorundem viribus ſalium quorundam actricibus, regulariter procedentibus, quam fortuitæ aquarum volutationi attribuerit.

a) Vide ejus de Metallicis rebus ac nominibus obſervationes, editas per *Conradum* GESNERVM in ejus Collectione de omni rerum foſſilium genere, Tiguri 1575. p. 30. *b.*

b) In libro de rerum foſſilium, lapidum & gemmarum maxime figuris & ſimilitudinibus, in modo dicta Collect. p. 14.

c) In Hiſt. nat. L. XXIV. cap. XXVII.

d) In Opuſc. p. 133.

e) Dans la Geographie phyſique p. 403. Edit. Amſterd. 1735. & on Attempt towards a natural Hiſtory of the foſſils of the England. T.I. P. I. p. 23. p. 46.

f) *In der Fortſetzung neueſter Reiſen, Brief* LXII. p. 443.

g) *In der hiſtoriſchen und phyſikaliſchen Unterſuchung der vorgegebenen Verminderung des Waſſers und Vergrœſſerung der Erde,* ex verſ. german. Cel. KLEINII. Stockholm, 1756. p. 160. ſeqq.

h) Referente *Anton Lazzaro* MORO, de Croſtacei e degli altri marini corpi, L. II. Cap. XII p. 272. ed. Venezia 1740. & verſ. german. Lipſ. 1751. p. 298. ſeqq.

§. LVIII.

§. LVIII.

Quum *Ioannes* Woodwardus *a*) præ omnibus reliquis in ſtabilienda ſententia ſua, quæ formationem lapidum globoſorum aquarum rotationi acceptam refert, actuoſus & operoſus fuerit, eamque variis exemplis illuſtrare ſategerit; operæ pretium fuerit, eadem ſigillatim examinare, inconſiſtentiamque hujus opinionis exponere. In probanda ſententia ſua inter alia confugit ad globulos lapideos, ſeu diverſis lineis *b*), zonis & ſegmentis horizontalibus picturatos, eosque pro fragmentis ſtrati diverſimode ſuperſtrati reputat, per fluctuationem aquarum in formam globoſam redactis. Concedo quidem, hos lapides ſtriatos ratione materiæ originem debere ſtratis diverſo colore uno alteri ſuperimpoſitis; nego tamen, horum efformationem in formam globoſam aquis fluctuantibus debere adſcribi. Finge ſedimentum ſeu ſtratum terreum diverſimode coloratum, quale in fodinis argillaceis & arenaceis frequenter occurrit. Finge, in eodem ſtrato efferveſcentiam oriri, & ex noſtra hypotheſi tunc globulum efformari. Nonne idem globulus in ſuperficie, centro & baſi ſua eadem ſtrata in tot diverſis zonis referet, quot ſedimenta terrena in iisdem ſtratis recondita fuerunt? Experientia edoctus jam ſupra monui, in omnibus ſtratis lapideis, ad minimum in iis, quæ antea terrena & mollia fuerunt, dari nodulos lapideos: ergo in ſtratis diſtinctis coloribus pictis dantur & inveniuntur noduli diverſimode coloratis zonis & lineis variegati. Aliud argumentum repetitur a ſpeciminibus quibusdam lapidum globoſorum, ex diverſis ſtratis ſeu lamellis compoſitorum, ex quibus unum vel alterum ſtratum, unum vel alterum ſegmentum, una vel altera lamina ultra limites circuli ſeu ſphæræ protenditur *c*). Ex quorum ſtratorum eminentia & projectura Woodwardus conjecit, partem globoſam noduli, ceu maſſæ mollioris, a rotatione aquarum in corpus rotundum vel ſubrotundum ſubactam, reliquam vero partem, nempe ſtratum iſtud eminens, ceu maſſæ durioris, intactum relictum fuiſſe. Sed jam præcedenti §.

ad experientiam & practicam provocavi, qua aſſerui, impoſſibile eſſe, ut fragmentum lapidis informe per fluctuationem aquarum in formam globoſam ſeu rotundam poſſit reduci. Statuo potius ex mea hypotheſi, in antedictis ſpeciminibus Woodwardianis explicandis, nodulos iſtos itidem per efferveſcentiam in ſtratis arenoſis eſſe exortos, in ſtratis tamen, in quibus ſtratum quoddam intermedium in maſſam lapideam vel quaſi jam antea coaluerit: per conſequentiam nodulus lapideus, qui poſtmodum ex efferveſcentia coaluit, particulam iſtius induratæ maſſæ ſuſcepit: ea tamen parte, qua penitus induravit, plenarie eam ſuſcipere, & in ſuum corpus redigere non potuit: ex quo factum eſt, ut exinde corpus quidem rotundum apparuerit, quod tamen una vel altera parte ſegmentum quoddam ſeu lamellam quandam, extra limites ſphæræ protenſam ſeu eminentem, habuerit. Ad illuſtrationem ſententiæ meæ provoco ad globulum pyritaceum Nermsdorfienſem, Ducatus Coburgici, forma oblongum & ovalem, qui Cornu Ammonis ſtriatum dorſatum continet & exhibet, cujus ſpira extima ultra fines globuli porrecta eſt. Hic efferveſcentia globulum effecit, mediumque Cornu Ammonis, quod in ſtrato argillaceo jacuerat, amplexa fuit, altera parte ejusdem libera permanente, attamen priori parti incluſæ adhuc cohærente. Quis hic ſtatuerit, globulum iſtum Ammoniticum pyritaceum, tanquam mollioris maſſæ, rotatione aquarum in formam ſphæricam fuiſſe redactam, porrectam vero partem ſpiræ extimæ ejusdem tanquam durioris maſſæ (quæ tamen maſſa pyritacea omnino mollior eſt) integram fuiſſe relictam, cum tamen veriſimillimum ſit, eundem globulum in eodem ſtrato argillaceo, e quo extractus fuit, generatum, & nunquam undarum tempeſtates ibidem fuiſſe perpeſſum? Taceo alia a Woodwardo producta argumenta, quæ adhuc faciliorem admittunt refutationem.

a) An Attempt towards a natural Hiſtory of the Foſſils of England P. I. T. I. p. 19. p. 23. ſeq.

b) Ibid. Claſſ. III. C. 192. p. 42.

c) Ibid. C. 226. 227. & 228. p. 45. ſeq.

Obſer-

Obſervationes medicæ

circa

SECVRITATEM

ET

CERTITVDINEM REMEDIORVM

in ſingularibus quibusdam morbis,

quas

ex propria Experientia profectas

Illuſtri & ubique terrarum celeberrimæ

Academiæ Imperiali Leopoldino - Carolinæ

Naturæ Curioſorum

modeſte offert,

inſimulque iisdem ſe ſuaque ſtudia practica

per XXXIV. annorum ſpatium ſuſcepta

Inclytiſſimo huic Collegio

commendare perhumaniter & officioſe voluit

D. GOTTWALD SCHVSTER,

Iena Thuringus,

Phyſicus Vrbis & Provinciæ Chemnitienſis ordinarius,

&

Academicus Curioſus,

dictus

Sabinus IIdus.

Neminem Medicorum fore, qui prorſus unquam negaturus ſit, certa, certis in morbis, dari remedia, multiplici experientia convictus arbitror: illa vero non ubique obvia eſſe, a veritate etiam alienum non eſt. Methodus quidem medendi, obiiciat aliquis, omnis curationis morborum via regia eſt, qua inita, non temere ab ea diſcedendum: indicationes ſunt medius demonſtrationis terminus, in quovis morbo decenter curando: primarium autem momentum feliciter curandi in initio ſitum eſt, quo neglecto, ad principia Medicus revertere nequit. Medicamenta quidem immutari poſſunt, neutiquam vero methodus: hoc ſi abſque prægnante feceris ratione, incerta redditur curatio. Ex quibus univerſim traditis facile perſpicere licet, quantum remedia valeant, quid poſſint, quidque non poſſint: niſi enim præſtantiſſima medicamenta, ipſo cum termino medio, ſive indicatione practica, conveniant, certa non ſunt. Ergo, dicis, certa certis in morbis remedia non dantur. Ad quam objectionem ita reſpondeo: omnia hæc ſpeciem aliquam præ ſe ferre, ejusque intuitu recte ſe habere, concedo, nec præceps animum occupat intentio, empirica incedere via, ſed rationali. At vero hoc a veritate propius abeſſe, nonne etiam conceſſurus es: quemlibet Medicorum, una cum probatis, per diuturnam experientiam remediis, certas tandem adipiſci regulas, iisque, ſi commodo tempore & λογικῶς, i. e. methodice utitur, ſcilicet ut firmæ indicationi reſpondeant, in notitiam certorum, in quovis fere morbo, remediorum venire, & tantam exiſtimationis, & nominis ſui gloriam ſibi comparare, ut, ubique locorum pro prudenti & perito Medico, ab eruditorum etiam ordine, habeatur? Hinc *Gedeon* HARVEVS, Tr. de *Arte curandi morbos expectat. Cap. XXVI.* appoſite ſcribit: *Quemnam morbo curando magis putabis idoneum? Num remedium expertum callentem, medendique methodi*

thodi neſcium, an gnarum? Næ quod prior naturali methodo inſtructus ad curandum magis ſit habilis, quam poſterior ſuæ artis methodo indutus, nemo inficias ibit: idcirco remedio apto & experto latente nihil pollet quævis medendi methodus a). Quibus, Præfaminis loco poſitis, in hiſce Ἀπομνημονευματοῖς ἰατρικοῖς aliquot obſervationum fragmenta, ex propria experientia profecta, tradam, quæ remediorum effectum attinent, & de certis, certis in morbis, remediis exponam.

§. I.

Atque cum non tam ſciendi, quam agendi cupidus ſit Medicus clinicus, omnique, qua poteſt, induſtria ad indicationem, ſeu ſyllogiſmum practicum properet, ſtatim me ad operam accingam, collectas ad hunc ſcopum obſervationes enarraturus. Decantatum quondam fuit medicamentum *Liquor cornu cervi ſuccinatus*, in variis corporis humani, præcipue nervorum affectibus, ubi metus contractionum ſpaſmodicarum ingruit. Egregias enim poſſidet virtutes antiſpaſmodicas, reſolventes, incidentes, abſtergentes, tam cauſam materialem tenuiorem per cutis poros, quam craſſiores per renes & veſicam urinariam, vel quoque per pectus, eiiciendo, & amiſſum robur corpori iterum inducendo & reſtituendo. Lentilius *in Jatromnemat.* illum temperatius medicamentum nominat, balſamicum inſuper, demulcens & omnium indicationum paginam abſolvens: in adultis æque atque infantibus, tanquam familiariſſimum habuit ac utiliſſimum, per longam experientiam compertum. Ego

a) Huc uſque Harveus. Quod vero nunquam rationalem medendi methodum ſepoſuerimus, facile docere poſſunt Lectorem benevolum Scripta noſtra practica, e. g. Methodus medendi, cujus Tom. I. & II. octodecim abhinc annis in 4to edidimus, pariter Hydrologia mineralis medica, Thermologia Wolkenſteinenſis, Schola Salernitana cum Conſiliis &c. Minora ſchediaſmata & lucubrationes ut tranſeamus.

Ego vero de eo prædicare poſſum, quod unum ex præſtantiſſimis remediis ſit, quoties ſpaſmus quidam, aut rheumatiſmus, collum occupat, aut ubi ſic dictæ deſtillationes auditum remorantur, vel obauditionem quandam relinquunt. Præſentaneum effectum in Praxi aliquoties, inprimis in honorifica quadam fœmina, &, eodem fere tempore, in quodam Præcone & verbi divini miniſtro, vidimus. Vtrique huic ægrotanti, matutinis horis, Liquor cornu cervi ſuccinatus, ad guttulas triginta, & quadraginta, circa ſomni vero tempus pulvis ex Antimonii diaphoretici & Arcani duplicati partibus æqualibus compoſitus, exoptatiſſimo cum effectu præſcripta ſunt.

§. II.

In *affectibus pectoris*, qui in *tuſſes convulſivas & ferinas*, ex aëris vitio epidemico, vel aliis cauſis ſporadicis, terminari ſolent, duo ex medicamentis, alterum claſſicum, alterum ſimplex, mirabilis & præſtantioris effectus ſemper deprehendimus. Sunt vero *Elixir pectorale* Wedelii & *Caſcarilla*, quorum utrorumque eximias virtutes, experientia inſtructus, enarrabo. In tuſſi convulſiva ferina, contra quam ab aliquo largam remediorum farraginem fruſtra ſuppeditatam eſſe, meis ipſis oculis vidi, qua pulchra quædam virgo, menſe Decembri afflicta erat, ab alio vero ſolum Elixir pectorale, laudati autoris, tali cum ſucceſſu exhibitum fuiſſe, qualem vix unquam præſtantiorem optare potuiſſet quiſquam, memoria adhuc proſequor. Duo tantum adhuc, circa hunc effectum, animadvertenda ſunt: alterum eſt, quod primæ viæ, ante uſum Elixirii pectoralis, laxante quodam anodyno pharmaco, a collectis ibidem impuris humoribus, liberatæ fuerint, hunc quidem in modum: Rec. Radicis altheæ, polypodii, ana drachmam unam & dimidiam, Seminis aniſi drachmam, Florum papaveris rhœados pugillos duos, coque cum ſufficiente quantitate aquæ, coctis adde foliorum Sennæ ſine ſtipitibus drachmas duas, vel unciam dimidiam,

midiam, ebulliant leniter. Colatura D. Alterum, quod pro cautela ſubiicio, hoc eſt: Species pectorales emollientes, quas vulgaris Praxis multifariis formulis componere docet, iſtam virginem ferre non potuiſſe, quia corporis ejus ſtructura ex fibra molli, laxa & rara compoſita eſt. Ad *Caſcarillam* quod attinet, hæc mihi excellentiſſimum tonicum, pectorale & pulmonale audit, qua in re ſubſequens hiſtoria practica me eo magis confirmavit. Erat juvenis decimum ſeptimum annum agens, qui clara & elata voce orationem gallicam recitaverat, variisque inſuper in oratoriæ artis exercitiis ingeninm linguamque dicendo acuerat, ut tandem ex pulmonum laxitate, & tono partium pectoris perdito, in ſiccam, ferinam eamque clangoſam tuſſim incideret, quam per aliquot hebdomadas protractam, facile hæmoptoe & phthiſis excipere potuiſſet. Iuſſu meo Elixirio pectorali Wedelii, cum Eſſentia Caſcarillæ commixto, utitur, ita tamen, ut ſub aurora in lecto doſin in potu Thee, cum regimine diapnoico, per diem vero orthoſtadius conciſas, ſed repetitas doſes biberet. Qua circumſpecta medicamenti adhibitione non parum levatus eſt, ut non diu poſt firmam ſanitatem conſequeretur. Fuit filius meus natu major, nunc Medicinæ Doctor & Practicus Chemnicenſis, quem Deus fortunet! in cujus φιλοφροσυνην die VI. Octobr. MDCCLIX. *Parænesin de Excitando obſervandi ſtudio in Medicina* ſcripſi.

§. III.

Remediorum apparatu in *aſthmate ſimplici & cachectico* facile abundamus, & adeo divite quidem, ut, obveniente caſu quodam, quid optimum ex omnibus ſit, quid ſaluberrimum, junior minimum Practicus ignoret. Neutiquam erravero, ſi dixerim, auxiliorum multitudinem artem ſalutarem perdere. Omnia experiri medicamenta, vita hominis non ſufficit. Quæ in quibusdam ægrotis inter centena antaſthmatica certum tutumque auxilium præſtiterint, in hoc paragrapho aperiam, ſunt nempe

Aſa

Aſa fœtida & Squilla. Longo tempore quidam Chirurgus aſthmate moleſtiſſimo affectus erat, cum faciei pallore, appetitu dejecto, &, imminente acceſſione, manuum tremore, ut quiſque eundem Polypo laborare crederet. Pauca, ſed appropriata medicamenta, malum rebelle & periculoſum, miraculi inſtar, profligarunt. Nimirum hæ formulæ: Rec. Eſſentiæ aſæ fœtidæ, Liquoris mineralis anodyni, ana drachmas duas. S. mane & pomeridie ad guttas xxxv. Rec. Pulveris antiſpaſmodici Stahlii, ſcrupulos duos, Antimonii diaphoretici, ſcrupulum, Camphoræ granum unum. Miſc. F. quatuor doſes, quarum unam cubitum iturus ſumat. Atque his duabus formulis ſolis in integrum reſtitutus eſt. Eſſentia aſæ fœtidæ, quam noſtri ægroti *die Knoblauchs- Tropfen* appellant, eſt admirabile quoddam remedium antiſpaſmodicum, antaſthmaticum & pectorale, nec minus contra tympanitem efficaciſſimum prædicatur. In adfectibus hypochondriacis, hyſtericis & flatulentis ſingulari virtute id remedium pollere, experiundo cognovi. Conf. KÆMPFERI *Amœnitat. exot. p.* 543. Non ſemel & uno loco, ſed repetito, & plus quam vigeſies, ſequentem compoſitionem pulveris cujusdam antaſthmatici, vel anticachetici, & in effectu non ſatis extollendi, aſthmate cachectico preſſis, &, ſub acceſſu paroxyſmi, ſuffocari viſis, ordinavimus. Paratur is ex antiſpaſmodico ſalino, & pectorali reſolvente *Wedelii*, cujus ſingulis doſibus Squillæ præparatæ granum unum accedit. Præſentaneam efficaciam ſalutarem in muliere ex hoc pulvillo vidimus. Quodſi paullo plus Squillæ additur, e. g. duo vel tria grana pro doſi, facile excitatur vomitus, qui ægrotum levat. Alio tempore hanc compoſitionem ordinavimus: Pulveris aperientis, qui ex ſale Sedlicenſi, conchis & cinnabari parabatur, unciæ dimidiæ addita ſunt Scillæ grana decem, pro ſex doſibus. Lanionis viduæ, menſe Auguſto bene ceſſit. Alio tempore ita: Salis Sedlicenſis drachma una, Cinnabaris grana quinque, Squillæ granum unum, Miſc. pro una doſi; Centurioni, menſe Ianuario.

nuario. Alio tandem tempore ita: Pulveris ſalino-viſceralis drachma, Camphoræ, Squillæ ana grana duo, Miſc. pro duabus doſibus. Gaudere cepam marinam effectu reſolutorio, ſtimulante, in cachecticis, aſthmaticis, hydropicis, ſaluberrimo, diu jam nobis per experimenta patuit. Confirmat id quoque *Scribonius* LARGVS: *Ad ſuſpirium*, inquit, Compoſit. LXXVI. *faciunt bene inter ſimplicia quidem acetum ſquillites, quod vocant, cochleario ter, quaterve ſumtum in die. Prodeſt & ipſa ſcilla, argilla circumdata & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, & quod tenerrimum eſt ejus, mellis duabus partibus attici admixtum, & tritum bene; cochleario ſemel in die bisve ſumtum, profuit multis.* Conf. *Compoſ. LXXIX.* Quatuor habuimus morborum exempla, in quibus quidem ægri per tempus ſatis longum conſervati ſunt: ſed continuatum ejus uſum, ajunt, illud iterum diruere, quod antea ædificatum fuerat, ut homines tali remedio crebrius utentes plerumque tabe pereant. Hinc THONERVS *in Obſervat. p.* 290. *acetum*, inquit, *ſcilliticum inſignem habet attenuandi facultatem, ſi non inveniat materiam, in quam agat, humidum ſubſtantificum adoritur, id atterens & quaſi liquefaciens ac fluxile reddens.* At enim vero, unum tamen Piſtorem, ſeptuageſimum annum agentem, novi, qui hydrope ſcroti, abdominis, & œdematibus pedum, cum ſuſpiriis, decumbebat & relictus videbatur, quem inter alia, ſatis quidem polychreſta medicamenta, ſaltem immixta ſcilla in vivis conſervavit, ut, morbo ſuo graviſſimo levatus & plenarie liberatus, ſanus, incolumis, vegetuſque ad diem præſentem in publicum procedat. Limitibus igitur verba THONERI in hoc caſu opus habent, etſi in aliis veritati reſpondeant. Conf. noſtra *Diſſert. epiſtolar. de differenda Hydropicor. morte, in Append. ad novor. Actor. phyſ. med. Nat. Curioſ.* Tom. I. p. 139.

§. IV.

In *hæmorrhoidum* negotio ad duo peculiariter momenta reſpiciendum eſſe, nos experientia docet, quorum alterum ad reſera-

ſerationem, alterum ad diſcuſſionem pertinet. Non deſunt quidem in Praxi medica remedia permulta, quibus hæmorrhoidalem fluxum, ſi quando cum periculo ſubſtiterit, reſtituere ſolemus: at vero jam modo illam, quam menſe Aprili feci animadverſionem, conferam. Duo eo tempore occurrerunt ſubjecta, ad hæmorrhoidum ſtillicidium proclivia, quæ a me poſtulabant, ut curarem, quo ipſis aurea vena ſine periculo, & ne in exceſſum quendam degeneret, proritaretur. Re deliberata, incidi in Tincturam antimonii acrem, quam ipſe paraveram. Commiſtam hanc cum Liquoris mineralis anodyni parte æquali, utrique ſexagenario, exhibui, exitum felicem & ſalutarem augurans. Dictum factum eſt. Fluebant enim hæmorrhoides, medicamento vix ad dimidiam partem aſſumto, & in hunc uſque diem vivunt, florentque ſenes. Altera obſervatio trita & obvia quidem videtur, ſed tamen adhuc aliqua circumſpectione opus habet, quæ, opinor, non ubivis locorum reperiunda eſt. Decoctum herbæ millefolii cum floribus, probe ſaturatum, hæmorrhoides cœcas, auctore Riverio, egregie diſcutit, & dolores lenit: ſed ipſa ex hac herba parata eſſentia in hæmorrhoidibus cœcis intolerabiles dolores excitat. Qua in re non una objectio, ſed multiplex, mihi orta eſt, quo modo nimirum duplex effectus ex uno ſimplici ſequi poſſit? Ex hoc enim apparet, ſpiritum vini, qui Eſſentiæ parandæ inſervit, millefolii particulis imprægnatum, ſine omni dubio ſtringere nimis fortiter villos, tuberculis hæmorrhoidalibus tenſos, quos tamen Infuſum aquoſum millefolii herba ſaturatum, laxare potius ſolet atque rugare. Vid. Riverii *Obſervat. communicat.* 5.

§. V.

Quantas in afflictiones morboſas, quantas in anguſtias præcordiales, illi incurrant, quibus *alvus obſtruitur & flatus* in inteſtinis *incarcerantur*, dum quatuor, docente *Schola Salernitana,*

tana, ex retento vento in ventre veniunt, ſpaſmus, hydrops, colica & vertigo, illis, qui Praxin medicam attente faciunt, incompertum non eſt. Flatus enim plurimus, inteſtinis concluſus, ſurſum ſublatus ad præcordia, dolorem attollit hypochondriaque ita diſtendit, ut affectorum viſcerum ſpeciem præbeat. Hippocrati πονοι περι υποχονδρια dicuntur, quorum vehementia mulier, *Lib. III. de morb. vulg.* periit. Foesius *p.* 1077. Iſta plerumque ſymptomata hypochondriacis & hyſtericis communia ſunt. Nullum tamen ſolamen ægrotis exſpectare licet, niſi flatus, membranaceum inteſtinorum canalem ultra elaterem extendentes, aperta porta, liberentur & in aërem prodeant. In tantis anguſtiis clinicis, cum præſentaneum vitæ periculum complicetur, nihil eſt, quod, præmiſſo remedio idoneo laxante, citius certiusque aërem incarceratum diſcutit & expellit, quam Mixtura ex Eſſentiæ Pimpinellæ albæ & Liquoris mineralis anodyni æqualibus partibus parata, & matutino tempore, ad guttas xl. exhibita. Tanto expeditius tamen curatio ſuccedet, ſi pulveris antiſpaſmodici camphorati drachmam dimidiam, pro doſi, ſubſtitueris. Eximiam horum remediorum operandi rationem in femina, natalium ſplendore conſpicua, experiri licuit. Alio tempore contra affectum hypochondriacum flatulentum, vel morbum tympanitico-hydropicum ipſum, perquam eximiæ efficaciæ fuit pulvis hunc in modum compoſitus: Rec. Tartari vitriolati, Nitri depurati ana drachmam, Lapidum cancrorum, Antimonii diaphoretici ana drachmam dimidiam, Cinnabaris præparatæ ſcrupulum, Camphoræ grana ſex, Miſc. F. vi. doſes, quarum una pomeridie, altera veſperi aſſumenda. Exhibitum fuit hoc remedium, & vix credibile eſt, quantam flatuum copiam illud expulerit, quibus emiſſis venter mollis redditus eſt. Cui noſtro ſcopo Thonervs *Obſervat. medicinal.* p. 102. convenienter ſcribit: *Commendari medicamenta camphorata non ad corrigendam intemperiem frigidam, ſed ad profliganda ſymptomata matricalia, ſi in*

culpa

culpa vapores corrupti & maligni, ad eos vi alexiteria infringendos. Neque tamen illa cautela hic negligenda eſt, quam l. c. p. 186. prædictus Auctor ſubjungit: *Etſi camphora alias in affectibus hyſtericis haud ignobilis, tamen reperiuntur complures feminæ, quibus illa adverſaria, præſertim quibus obtigit calidior capitis conſtitutio, cum ob ſpiritus volatiles illico caput petat, & cerebrum imbecillius feriat.* Conf. *Frid.* HOFFMANNI *Diſſ. de uſu interno Camphoræ ſecuriſſimo,* §. *XVII.*

§. VI.

Progredior ad nobiliſſimum remedium, etſi lippis & tonſoribus vile & vulgare viſum, certum tamen, certis in morbis, & efficaciſſimum, ubicunque cum medio curationis termino, ſive indicatione, convenit. Pro quam proletario medicamento præcipitante *Cancrorum lapides* a plebeiis habeantur, ut nihil eorum uſu notius ſit, abunde jam patet. Nihilo tamen ſecius contingere poteſt, ut varii ancipites caſus ex improviſo incidant, ubi ſic dicti hi lapides ex ea ratione, quod nimium vulgares videantur, negliguntur, cum tamen certo præſidio eſſent certioremque medelam, quam aurei vel ſolares pulveres, præſtare poſſent. Solutio lapidum cancrorum, cujus analyſeos HELMONTIVS inventor eſt, ut ex ejus *Oper. p.* 283. patet, præſentiſſimum remedium eſt, ad omnes inflammationes internas, ad contuſiones, coagulationes & congrumationes ſanguinis: gaudet enim cruorem diſſolvendi, atterendi, attenuandi & ex ſtaſi in motum reducendi diſſipandique facultate, ſi modo arte conſilioque ſervari potuerit æger. Ea, quæ dixi, tribus pluribusque confirmabo exemplis: nulli enim rei fides habenda eſt, cui experientia non reſpondet. Vir quidam habitus toroſi, menſe Julio, equo inſidens præcipitem egit, ex quo intolerabilem in pectore dolorem, quoties ſe movebat, ſenſit, ut in metum incurreret, ſanguinem forte grumoſum & inflammationem, cum ſuperventuro empyemate, tunicæ pleuræ inhærere. Ego accitus, habito conſilio, locis affectis ſpi-

ritum vini alcoholiſatum & more meo largius camphoratum, ſæpius applicari jubeo, interne vero pulverem reſolventem & antiſpaſmodicum ſalinum, & Tincturam Rhabarbari, alternative, cum infuſo herbæ Arnicæ præſcribo. Sed hæc omnia, increbeſcente dolore, minus ſatisfaciunt reſolvendi & diſcutiendi ſcopo. Ideoque ſequentem potiunculam exhibui: Rec. Lapidum cancrorum pulveriſatorum drachmas duas, Aceti triticei deſtillati uncias quatuor, ebullitione peracta ſingulis trihoriis dimidium circiter vaſculi, pro ſorbillando infuſo Thee deſtinati, porrigatur. Hoc medicamentum intra triduum quater reiteratum & cum manifeſta mutatione in melius adhibitum eſt. Si fucus placet, pro odore aliquot guttulæ Liquoris mineralis anodyni, & pro colore tantillum cinnabaris addi poſſunt. Aliud exemplum: Miles gregarius, quo Centurioni intererat, menſe Februario in Noſodochio Chemnitienſi adeo acuta laborabat febre pleuritica, ut Chirurgi caſtrenſes de ejus reſtitutione prorſus deſperarent: nihil enim auxilii horum opinione ſupererat. Ambo igitur a Centurione ad me miſſi ſunt, ut meam operam implorarent, ſi quadam adhuc juvandi arte pollerem. Non denegavi conſilia; conſpecto autem ægro, ille ob intenſum pectoris dolorem vix ſpiritum trahere poterat, nullo plane ſudoris aut ſenſibilis tranſpirationis indicio præſente. Transeo, an ſanguis miſſus fuerit, longe enim poſt morbi initium ad ægrotum vocabar. Idem interim medicamentum, antecedenti §. deſcriptum, huic adhibitum fuit, quod dolores leniit, ſudorem provocavit & expectorationem movit ita, ut intra aliquot dierum ſpatium iſte Martis filius, in hoc dubio ſtatu, ex mortis faucibus feliciter emigraret. Putas ne caſtrenſes Chirurgos me adiiſſe, &, ut conſilium ferrem, etiam atque etiam rogaſſe, ſi hujus remedii vires edocti fuiſſent? Minime gentium. Aliud exemplum addam: Chirurgus caſtrenſis, die XVIII. Ian. in diem quintum febre pectorali inflammatoria, ex vomica pulmonum, decumbebat. Sanguis V. Sne extractus

poſt

poſt exiguam interjectam moram corio velut obtectus deprehendebatur, æſtus gravior & dolor inſignis aderat, & exporrectis pedibus æger jacere non poterat. Præſcripſi itaque hanc formulam: Rec. Aceti acerrimi uncias octo, Lapid. cancror. præparat. unciam unam, ebullitione peracta D. ad Vitr. & quarta qualibet hora duo cochlearia porrigantur. Die XIX. Ianuarii in toto corpore ejusque extremitatibus copioſa prodierunt exanthemata, remittente ſimul graviſſima illa doloris vehementia, ex quo poſtea convaluit, & pancratice nunc vivit. Vid. *Lexicon noſtrum medico-chymicum*, quod Chemnicii 1756. prodiit, pag. 127.

§. VII.

Quintum exemplum de uſu ſolutorum Lapidum cancrorum in puerperis dabo. His ſi lochia ſubſtiterint, & cauſam vel terror, vel ira, aut aliud quoddam animi pathema præbuerit, vel ſi etiam genitales puerperæ partes fortuito refrigeratæ fuerint: quale quodque vitæ & ſanitatis periculum, quæſo, inde oriri ſolet? proximum eſt, ut inflammatio uterum perdat. Sed nihil eſt, quod in principio tantis periculis magis reſiſtit, quam potiuncula ex Cancrorum lapidibus & rhenano vino, vel pro pauperioribus cum aceto parata, & tertia quartaque hora, vel etiam ſingulis horis in prædicta doſi exhibita. Mirum dictu eſt, quam celeriter inflammatio exſtinguatur & periculo provideatur, prout ſæpius, & nuper admodum, in tenerrima puerpera expertus ſum. Quodſi clyſterem, vel fotum, ex emollientibus ſpeciebus Flor. Sambuc. Verbaſc. & Chamomillæ cum lacte coctis, externe ſimul applicueris, tanto certius citiusque optione potieris tua. Cerdonis mulieri, quintum puerperæ, die tertio poſt partum graviſſimo horrore correptæ, & ſubſiſtentibus lochiis (terror & ira præceſſerant), quarta quaelibet hora drachmam Lapid. cancr. in duobus vel tribus cochlearibus aceti vini ſolutorum, præſentaneo cum effectu exhibui:

hibui: æſtus quidem inſignis, cum accelerato arteriarum pulſu & copioſiſſimus ſudor ſubſequebantur, redeuntibus tamen altero die lochiis, ut quaſi ex mortis faucibus erepta videretur ægra.

§. VIII.

In *diarrhœis torminoſis*, *doloribus colicis*, & *paſſionibus hyſtericis*, in quibus Medici de conſopiendo malo magis fatigantur, quam rogantur, promtiorem præſentioremque efficaciam a nullo unquam alio medicamento expectaturus es, quam a *Tinctura Rhabarbari*: ſecura eſt, certa eſt & cita in demulcendo, leniendo & mitigando eo, quod ſenſibiles inteſtinorum membranas & membranarum fibras irritat, laceſſit & exacerbat. Peropportune vero ſaluberrima iſta anima cum decocto quodam dilutiori, vel infuſo ſorbillatur, quod ex floribus Chamomillæ vulgaris & ſummitatibus Millefolii paratum eſt, veluti innumeris exemplis utriuſque ſexus, inprimis tamen in feminis, experti ſumus, & indies adhuc experimur. Hæc etiam medicina mitigandis puerperarum doloribus, peracto partu adhuc vigentibus, ſatisfacere valet, & quidem citra majoris mali metum, quod aliis conſopientibus minus tutis ſubrepere ſolet. Duo hæc præſtantiſſima præſidia, Tinctura nempe rhabarbari & ſpecies præſcriptæ, centena alia remedia virtute ſuperant, & ipſis etiam balſamicis pilulis, non rite correctis, præferenda ſunt; nullam enim ſtricturam, nullum ſtimulum in inteſtino recto relinquunt. Læti recordamur, hoc auxilii genus, in tenerrimis aliquibus puerperis cum ſucceſſu atque ad votum adhibitum eſſe, & atrociores poſt partum dolores ſedaſſe. Alio tempore etiam ſequenti præſidio bono cum effectu uſi ſumus: Rec. florum Chamomillæ vulgaris, ſummitat. Millefol. ana manipulum dimidium, flor. Chamomillæ Romanæ pugillos duos, F. Species, coquantur in cereviſia, ſæpiuſque cyathus hujus decocti calide bibatur.

§. IX.

§. IX.

In vario *alvi fluxu* medendi ſcopum pro cauſarum varietate, & ægrotantium reſpectu, in hoc §. per aliquot exempla tradam, ut appareat, certa conſtare in certis hujus generis morborum cauſis, remedia. Femina puerpera menſe Iunio diarrhœa corripitur. Diarrhœa puerperarum quantum formidinis adſtantibus incutiat, lethales plerumque eventus, manifeſtum reddunt. Semper periculum in mora eſt. Sed teſtæ ovorum & parum Antimonii diaphoretici, cum Mixtura, ex eſſentia gentianæ & caſcarillæ compoſita, mane data, inprimis vero juſculum ſequens medicatum miram eidem tulit opem. Paratur illud ex pedibus & carne vitulina, floribus ſambuci, foliis altheæ ſeu bismalvæ, radice althææ & raſura cornu cervi, cum tantillo ſalis culinaris, croci & macis. Aqua ſufficienti copia affunditur, & vaſe clauſo coquitur. Decoctum ſæpius calide ſorbilletur. Acrimoniam, dolores & diarrhœam tollit, nec minoris effectus ipſa in dyſenteria eſt. Ad aliam obſervationem progredior, in qua, ob materialem cauſam, evacuatione anoterica opus fuit. Femina honeſta, teneriori fibra a natura donata, patiebatur tormina imi ventris, ructus ſingultuoſos & diarrhœam moleſtiſſimam ex eſu nucum minorum avellanarum, & ſuperbibito vino auſtero rubro, *Pontac* dicto. Conſilio noſtro radix Ipecacuanhæ & Lapides cancrorum, partibus æqualibus mixta, ad drachmam unam cum Infuſo theeformi porrecta ſunt, unde ſex vomitus & quatuor ſedes experta eſt ægra. Poſt hæc Mixtura, ex Eſſentia gentianæ & caſcarillæ compoſita, & ſequens pulvis viſceralis tonum primis viis reſtituerunt. Rec. Antimonii diaphoretici, Lapidum cancrorum, Cort. caſcarillæ, ſingulorum ſcrupulos duos. Miſc. F. vj. doſes.

§. X.

Aliam diarrhœam torminoſam, qua amanuenſis quidam jam aliquot dies graviter decumbebat, ita curatam ſcio, ut flo-

res chamomillæ vulgaris & ſummitates Millefolii, pro infuſo theeformi, cum lacte parando, præſcriberem, illudque ſæpius calide bibendum ſuaderem. Deinde ordinavi pulverem præcipitantem & roborantem, ex putaminibus ovorum paratum, ſingulis quatuor horis ſumendum, ſuperbibendo ſimul prædictum infuſum. Pro victu erat juſculum farinaceum, avenaceum & tenuis puls ex frumento Saracenico, pro ſiti autem exſtinguenda, ſi forſitan urgeret, decoctum pedum vitulinorum calidum, omni interdicto cereviſiæ uſu. Hoc vero adhuc annotandum volo, evacuans remedium in iſto ægro non potuiſſe adhiberi, quoniam illud elapſo jam morbi principio fruſtraneum fuiſſet, & in detrimentum ceſſiſſet. Imo dubito an etiam in initio diarrhœæ & Dyſenteriæ illud ſemper proficuum ſit: dubitat etiam LENTILIVS *Iatromnemat. P. II. p.* 682. *Purgantium,* inquiens, *in dyſenteria uſus mihi nunquam, etiam in benignis, probatus fuit, licet aliquando in praxis meæ incunabulis adhibitum teſtor. Abſona eſt eorum ſententia,* ſcribit b. STENZELIVS, *& conſilium, qui in diarrhœæ, vel, quod majus adhuc eſt, in dyſenteriæ medela, rhabarbaro & aliis purgantibus, de alcalini acrimonia ſalis participantibus utuntur; hic quippe de ſalibus acribus corrigendis, temperandis, implicandis, eluendis, haud exaſperandis vel retinendis, Medicum decet ſollicitum eſſe; unde evitatis quibusvis acribus, ſola oleoſa ſimplicia, demulcentia ac ſeroſa emolliendo evacuantia, in præſenti ſtatu caſuque optimorum titulum remediorum promerentur. Vid.* LINDESTÖLPE *Lib. de Venen. p.* 34. *not. d.* SYDENHAMIVS autem experientia edoctus didicit, dyſenteriam & certiſſime & celerrime curari, ſi, miſſis ambagibus, fluxus Laudano confeſtim ſiſtatur. *Oper. p.* 531. Axioma practicum jam eſt pervetuſtum: per locum affectum nunquam evocandos eſſe humores. Diluentia & lubricantia non ſolum ſtrictam & criſpatam fibram laxant & mulcent, ſed etiam cauſam acrem, inteſtina irritantem, hebetant, obtundunt & ſine ſtimulo evacuant. Pluries vero, quam ſimplici vice, nos experti ſumus, putamina

ovorum

ovorum bonum & certum eſſe præcipitans & optimum roborans, quod, inſtar omnium, ſatisfacit, & quorum uſu coralliis quoque carere poſſumus. Meæ ſententiæ adſtipulatur celebris ille Medicus Cæſareus caſtrenſis, KRAMERVS *in Medicina caſtrenſi*, *P. I. p.* 21. Laborabat menſe Auguſto quidam Dyſenteria alba cum intolerabilibus inteſtinorum doloribus, ſub quibus filamenta quaſi abraſa prodierunt. Hunc ita curavi, ut ſingulis binis horis teſtarum ovorum doſis, ad drachmam dimidiam, vel ſcrupulos duos, cum Eſſentiæ caſcarillæ guttis xxv. in aqua Cumini calida ordinarem. Iuxta hæc quietam continentiam in lecto ſuaſi, ne ſurgeret, ſed erumpenti ſudori occaſionem præberet. Nemo enim ægrorum in diarrhœa & dyſenteria absque blando diaphoretico regimine ſanari poteſt. Superato morbo ſummam corporis debilitatem & virium proſtrationem ſenſit per octiduum, id quod nos de morbi gravitate certos reddidit. Porro etiam viduæ cuidam honeſtiſſimæ in diarrhœa bilioſa cum febre, menſe Octobri ſequentia cum effectu ſalutari dedimus: Rec. Teſtarum ovorum, Cornu cervi ſine igne ppt. Antimonii diaphoretici, ana drachmam unam Miſc. F. vj. doſes, quarum una qualibet quarta hora, inſtillando prius eidem xx. guttulas Eſſentiæ Caſcarillæ, cum Infuſo Theæ, ſumatur, expectando dein, ſub tranquillo decubitu, lenem ſudorem, hacque ratione brevi temporis intervallo convaluit.

§. XI.

Chirurgiæ tyroni in dyſenteria incipiente dedi pulvillos, ex ovorum teſtis paratos, tres, quatuorque per diem, ſimulque præcepi, ut ſequens juſculum calide in larga copia biberet. Ebulliant cereviſiæ bonæ, claræ & defecatæ lactisque partes æquales, addito tantillo croci & ſaccharo, ad modum, quo jura Paſchalia heic loci a mulieribus parantur, ſed ſine pane. Detur, ad ſorbillandum, quoties & quantum lubet. Quæ curandi ratio cum menſe Septembri feliciter cederet, primum tyroni, deinde

deinde multis aliis ſalutari cum effectu præſcripta eſt. Eſt enim tale juſculum nihil aliud, quam *Zythogala* SYDENHAMI, ad demulcendum, leniendum, inviſcandum & mitigandum acre & noxium magnarum virium. In dyſenteria juvenis Lintearii pulvis ex Cornu Cervi uſt. Antimonio diaphoret. martial. Cort. caſcarill. cum tantillo Opii, itemque Eſſent. Gentian. & Caſcarill. certe & optime profuerunt. Puellæ æque, ac ſeni cuidam, utriſque imbecillibus, idem pulvis antecedens, additis inſuper Conchis, Coralliis rubris & largiori Nepenthes doſi, deſperata jam fere re, præſentiſſimam ſanitatem attulit, ut more plebis, plus quam par eſſet, pulveris uſum extollerent.

§. XII.

Medicamentum cardiacum eſt ſacra anchora, ad quam confugimus, quando morbo convenienti ejusmodi remedium opponendum eſt. Hoc nomine intelligimus talem medicinam, quæ, ad mentem SYDENHAMI, motum ſanguinis per arterias ad corporis habitum circumducit, ſive ut Neoterici loquuntur, vim vitæ, i. e. motum cordis & arteriarum excitat, tranſpirationem promovet, corporiſque robur adauget. *Liquor mineralis anodynus*, noſtra ſententia, hoc titulo præ aliis remediis merito gaudet: efficaciſſimum enim cardiacum eſt, etſi eum ſolum raro præſcribere, ſed plerumque cum pulvere quodam diapnoico dare conſuevimus. In febribus acutis exanthematicis hujus cardiaci guttas x. vel xv. doſi pulveris miſcendo præbemus, quo moderata corporis tranſpiratio tanto tranquillius ſuccedat. Docet enim HIPPOCRATES, *Prænot. Coac.* §. 360. *ιδρωτες δε, οι μεν κατα μικρον ωφελεουσιν, οι δε αθροοι βλαπτουσιν: ſudores autem partim quidem ſenſim procedentes iuvant, partim vero univerſim effuſi, nocent.* Hac methodo, exeunte menſe Auguſto, ſpectabilem quendam ærarii tribunum, febri rheumaticæ purpuratæ implicitum, Deo benedictionem largiente, in priſtinum ſanitatis ſtatum reſtituimus. Cum enim ſymptomata mali moris,

ris, ſcilicet ſpaſmi, vomitus, horripilatio corporis, & alia intercurrerent: nihil ſane horum medentem a medendi ratione tranquilliſſima avocare potuit, bene memorem illius regulæ: *οἱ ἱδρῶντες μετα ϛαλαγμων και αλμιζοντες, moderatos & quietos ſudores præſtare, tollere enim periculoſa ſymptomata.* Haud imparem medendi rationem ingreſſus ſum, antecedente ægroto reſtituto, cum menſe Octobri puerperam, laxa mollique fibra præditam, in purpura alba, quæ uſque ad digitorum apices venerat, in ſanitatis cura habebam. Pulveris diapnoici uſus, cujus ſingulis doſibus Liquoris mineralis anodyni guttæ decem inſtillatæ ſunt, tam pro morbo curando, quam pro viribus reficiendis, ſalutaris evenit, id quod ægra, ſumto medicamento, qualibet vice confeſſa eſt. In fine morbi Eſſentia quadam alexipharmaca, ex Scordii herba & radice Pimpinellæ parata, & æquali pondere Liquoris mineralis anodyni commixta, ad purgandum, ab heterogeneis & reſtitantibus adhuc purpureis particulis, ſanguinem, ſuccurrit. Convaluit primipara præter hominum expectationem.

§. XIII.

Quamvis *camphorata* remedia alias polychreſta ſint medicamenta, nullibi tamen auſpicatius res ſuas peragunt, quam in periculoſis *inflammatoriis affectibus externis*, ſive eryſipelas adſit, ſive gangrænoſa inflammatio vitæ abbreviationem minetur. Iuvenis quidam, annorum XXIV. angina per quatuor dies laboraverat, & hodie male cohærentia loquitur. An colli inflammatio retrogreſſa? Conſultus iubeo veſicantia humeris admovere, cum interpoſita mox deſcribenda potiuncula, & hoc conſilium ex voto ceſſit, ad ſententiam noſtri *Mechaniſmi V. S.* Chemnitii editi, p. 22. Dixerunt enim, primum potiunculæ cochlear per omnes ſtatim artus penetraſſe: credo. Fuit autem ſequens: Rec. Nitr. depurat. ſcrupulos quatuor, Conchar. ppt. Antimon. diaphor. ana ſcrupulos duos, Camphoræ gr. ſex, Aquæ fontanæ uncias quatuor, Liquor. miner. anodyn. guttas XX. D. ſingulis bihoriis duo cochlearia. Hoc tantum, ut moneam habeo, colli inflammationem,

nem, ex mea ſententia, potius ad externas morborum ſpecies referendam eſſe. In antea dictorum veritatem duo adhuc caſus, notatu ſane haud indignos, proponam, in quibus gangræna a parte, quam tenebat, non remotior, quam actualis ignis, flamma in tecto erumpente, a prima domus contignatione, fuit. Famula honeſtæ feminæ, ex male tractata febre, & inde profecta menſium ſuppreſſione, ſibi contraxerat, menſe Iulio, tumorem pedis inflammatorio-eryſipelaceum, & fere gangrænoſum. Multa ſuperſtitioſa, per characteres etiam, adhibuerat. Vt locum affectum aqua reginæ Hungariæ largiter camphorata inungeret, & poſtea ſacculum ex floribus Chamomillæ Romanæ & Sambuci paratum, ſæpiuſque calefactum imponeret, autor fui. Ne autem materia peccans, in cortice hærens, in vitæ periculum repellatur per externe adhibita, interne ſimul pulvilli polychreſti, cum camphoræ grano uno & altero, mane & veſperi aſſumendi, dati ſunt. Quibus uſurpatis, intra biduum œdema gangrænoſum, magno cum famulæ gaudio, diſcuſſum eſt. Vid. noſtræ *Obſervat. therapeuticæ*, Lipſ. apud Langenheim. editæ p. 92. Nec minori attentione alter caſus dignus eſt. Civis quidam ſeptuagenarius interfuerat ſocietatis canentium convivio, elapſo triennio, conſueto, & diebus XIX. & XX. menſis Octobris vino largiter potus eſt. Die XXII. ejusdem menſis corripitur veſperi aliquo horrore, quem æſtus excipit. Die XXIV. Octobris eryſipelas in pede conſpicitur ſiniſtro, cum dolore & virium proſtratione. Conſultus cubitum ituro doſin pulveris polychreſti camphorati porrigo, poſt cujus uſum, die XXV. Octobris relatum eſt, ſomnum inquietum fuiſſe, dolorem inflammatorium augmentum capere, & inflammationem ipſam totam fere tibiam, uſque ad genu, occupare. Pulſus, quem accedens obſervabam, fortis erat, ut nihil, quam gangrænæ metus, ſupereſſet: aderant enim tres inflammationis notæ, ſecundum *Corn.* CELSVM *Lib. III. Cap.* 10. rubor, calor, dolor, ſine tamen tumore, quod tanto periculoſius habendum eſt. Circa malleolum externum jam

eſcha-

eſcharam, gangrænæ ſignum & ſphaceli, animadverto. Hinc hora matutina ſeptima, & antemeridiana decima, ſequentem Mixturam præſcribo: Rec. Eſſentiæ Scordii drachmas duas, Pimpinellæ, Liquoris mineralis anodyni ana drachmam D. guttulæ XL. pro doſi cum calido infuſo Thee; hora autem pomeridiana tertia, veſpertina ſexta, & circa ſomni tempus decima, tres doſes pulveris polychreſti camphorati, ita, ut granum pro doſi veniret, exhibitæ ſunt. Externe ſacculum ex floribus chamomillæ & ſambuci paratum, inſperſo ſpiritu vini camphorato, admovere, & eſcharæ Liquorem balſamicum imponere juſſi. Die XXVI. Octobris nunciatum eſt: ſomnum quietum ſatis eſſe, ægrum per totum corpus tranſpiraſſe optime, αγαθοι οι ιδρωτες δια παντος τȣ σωματος γιγνομενοι, HIPPOCRATES *Prognoſt. Lib. I.* & ruborem plus, quam duabus tertiis, minorem factum eſſe, dolorem tolerabilem ſatis eſſe. Quam ob cauſam hodie & ſequentibus diebus iisdem medicamentis perrexit, quo eryſipelas extrinſecus maneret & ſecure exhalaret. Dicit enim HIPPOCRATES *Coac. Prænot.* 366. Edit. Foeſ. p. 175. *Eryſipelas foras quidem exſtare utile, intro autem vergere lethale.* Quibus regulis attentius obſervatis periculoſe languens ad priſtinam valetudinem vigoremque, diu, adſpirante Deo, revocatus eſt.

§. XIV.

Sæpenumero factum eſſe recordor, ut in ſtatu *variolarum* anxio, quem adſtantes derelictum cenſerunt, pulvis quidam diapnoicus, vel alius ejusdem indolis, ex Antimonio diaphoretico & præcipitante paratus, ſed cum Regulo antimonii medicinali combinatus, mirabili & felici ſucceſſu miſere decumbentibus ceſſerit. Primi fructus quies & ſomnus fuerunt. Sic memini menſe Februario puellam decem annos natam, eruptis jam variolis confluentibus, convulſionibus vehementiſſimis diſtenſam eſſe: cui aliquot doſes deſcripti pulveris proſperrimum effectum miraculi inſtar attulerunt, ut tam gravem morbum vis vitæ, medi-

camento adjuta, feliciter ſuperare valuerit. Quid quæſo illis reſpondendum erit, qui de tranſitu hujus Reguli per vaſa chylifera dubitant? Experientia contrarium evincit, quod nimirum ille certum, in hoc certo ſtatu, medicamentum antiſpaſmodicum, haud una vice, præbuerit. Nam eodem anno jam ad finem properante, eundem pulverem in duabus virginibus agnatis, altera nonum, altera decimum annum vix ſupergreſſis, quæ ambæ, dum febrem ſcarlatinam vix ſuperaſſent, eo majori cum periculo nunc varioloſa ægrotabant, probatum expertumque compertus ſum. Vna ex his, ob inquietam jactationem in lecto, jam pro deplorata habebatur; exhibito vero primo pulvillo per integram horam, ſecundo, per bihorium quieſcebat, ut parentes honorifici & effectum & relictum in cochleari argenteo colorem ſulphureo-aureum, admirarentur. Alios adhuc, & quamplurimos caſus, enarrare poſſem, in quibus pulvis diapnoicus cum Regulo antimonii medicinali partibus æqualibus commiſtus, ſaluberrimus deprehenſus eſt, e. g. in variis lymphæ vitiis chronicis, affectibus ſcabioſis, cum & ſine exanthematibus, aliisque ſanguinis impuritatibus, quæ multiplicia hujus generis mala inducere pollent; ſed Lectoris patientia ne abutar, filum hic abrumpo.

§. XV.

Regulum antimonii medicinalem, Aethiopem mineralem & antimonialem ſatis activa medicamenta eſſe, quæ gigantibus, ſeu morbis magnitudinis modum excedentibus, non vero nanis & pumilionibus opponenda ſunt, multiplici experientia edoctus ſum. Sunt enim prælaudata remedia tantæ efficaciæ, ut eorum circumſpecto uſu variolæ in pueris in tantum præcaveri queant, in quantum curationis ſucceſſus iisdem facilior redditur. Iſta enim medicamenta, eximia virtute prædita, in interiores corporis humani receſſus & occultos glandularum angulos & mæandros penetrant, materiam futuram ſpecifice ulceroſam invertunt & inertem faciunt, ut poſthinc varioloſæ puſtulæ

læ non adeo inſigni in copia in cute prodeant. Hinc SYLVIVS *Prax. Lib. IV. Tractat. I.* §. 69. *inter medicamenta*, inquit, *tunc uſurpanda* (de variolis & morbillis loquitur) *expertum præ aliis omnibus commendo antimonialia, tum quia ſummam poſſident, ſanguinem a quovis humore noxio mundandi, efficaciam & vim, tum quia ſæpenumero pluribus poſſunt ſatisfacere indicationibus, atque, pro re nata & operatione deſiderata, per plures vias humores noxios expellere.* Sic etiam WEDELIVS in *Opiolog.* p. 93. & 94. hæc habet: *Antimonium totum fere in ſulphur converti poteſt, & niſi extravertatur hoc ipſum, ut cum ſale ſortiatur prædominium, vomitum non movet, uti conſtat, Antimonium in ſubſtantia contra epilepſiam dari, vel per ſe, vel cum caſtoreo, aſa fœtida & gummi ammoniaco mixtum, unde conſurgit pulvis,* niger *dictus, in epilepſia hyſterica magni uſus. Vtinam oſores mercurialium & antimonialium ſecum reputarent, quanta & qualia arcana, non dicam arcanorum miracula, ſub horum tegmine natura occultaſſet.*

§. XVI.

Quis quæſo tentaturus eſt, ſubjecto, bis in anno horrenda colica ſpaſmodica afflicto, contra manum ſcabioſo-ichoroſo-ulceroſam prurientem, qui affectus per integrum jam duraverat annum, per duos menſes, Septembrem & Octobrem, prævia inteſtinorum per laxans a recrementis abſterſione & purgatione, Aethiopem mineralem, ex florum ſulphuris & mercurii depurati æquali portione paratum, mane & veſperi, cum Antimonii diaphoretici iterum æquali parte commixtum, exhibere? ita, ut pro doſi de ſolo Aethiope primum dimidius ſcrupulus, dein grana quindecim, tandemque iterum grana duodecim admixta fuerint. A die XIII. menſis Septembris, uſque ad diem XXIII. Octobr. cuidam Nobili homini octonæ & octogenæ doſes de hoc pulvere ordinatæ ſunt; & licet ultima portio ſe ad novem vel duodecim dies extenderet, tamen intra quinquaginta & trium dierum ſpatium de mercurio currente, cum ſulphure ſubacto, quantitatem unciæ unius aſſumiit abſque ulla noxa. Die XXIII.

Octobr. litteras accepi, in quibus ſperabat ægrotus, ſe liberationem a malo obtenturum, cum jam optime degeret. Die vero XXIX. Octobr. oſtendit manum ſiccam, ſanam & ab ulcere purgatam. Quid æthiops antimonialis in tumore ſcirrhoſo labii ſuperioris cujusdam feminæ, ex ſuppreſſa coryza per quinquennium malo hoc afflictæ, & jam eventui, de quo fortuna judicat, relictæ, præſtiterit, ſtupendum eſt auditu dictuque.

§. XVII.

In *vitiis excretionis urinæ*, & partium proxime adjacentium, utplurimum occultum ulcus, ubicunque locorum etiam lateat, in cauſa eſt, & ſymptomata exinde dependentia nequaquam tolluntur, niſi ulcus funditus ſanatum fuerit. Hujus igitur morbi cauſa ſollicite perveſtigata, nullam commodiorem viam, occultum tale ulcus tollendi, deprehendi, hacce medendi ratione: Horis matutinis Mixturam ex Eſſentiæ pimpinellæ, ſuccini, ana uncia dimidia, ſpiritus Terebinthinæ drachma dimidia, ſemper antea probe agitatam, ad guttulas triginta in ſequenti infuſo haurire jubeo: Recipiantur ſpecierum ordinariarum, quæ ex millefolio, radice pimpinellæ & corticibus aurantiorum parantur, manipuli duo, infundantur pugilli aliquot cum lacte fervido, & mane paulo largius, ad ſcutellas octo, vel decem, infuſum hoc bibatur, quo guttulæ balſamicæ probe diluantur, &, quadantenus temperatis oleoſo-acrioribus partibus, ad ſenſibiliſſimas membranarum fibrillas innoxiæ ferantur. Pomeridie & veſpertino tempore, ad temperandam maſſam ſanguineam, & motum febrilem internum hecticum, qui ex cauſa ulceris, & remedii terebinthinati, forſitan augeri poſſet, pulveris, ex Magneſiæ albæ, Nitri depurati & Tartari vitriolati partibus æqualibus compoſiti, drachmam dimidiam, cum aqua fontana exhibui, & in tribus ſubjectis curationem feliciter peractam recordor.

§. LVIII.

Tandem etiam, quid de medicamentis in curatione *febris epide-*

epidemicæ, quæ anno præterito per Europam graſſata fuit, ſententiam, quæque aliis remediis effectus certitudine palmam præripuere, cum Lectore candide communicabo, hocque facto, totum inſtitutum meum æquis, & rerum peritis, ad quos provoco, arbitris dijudicandum relinquam. Symptomatum hiſtoriam, ab aliis fuſius delineatam, non attingo, id tantum adiiciens, febrem malignam partim exanthematicam fuiſſe, partim peſtis tardioris more proceſſiſſe, & quod hujus imperio omnes pene alii morbi ſubjecti fuerint, & facili obſequio ſe conjunxerint. Hinc ſingulis menſibus ſchema quadantenus mutavit. Omnes igitur occurrentes ægroti una eademque ratione tractari non poterant. Primum quod commodum & conveniens videbatur, primarum viarum abſterſio fuit, magis tamen per emetica & digeſtiva, quam per laxantia; hinc in aliquibus pulverem, ex radicis Ipecacuanhæ & lapidum cancrorum partibus æqualibus compoſitum, in aliis digeſtiva, ex ſolo arcano duplicato, utilia deprehendi. Hoc facto ad bezoardica, non tamen volatilia, ſpirituoſa, calidiora, alexipharmaca vel cardiaca, ſed ad fixa, progreſſus ſum, quæ ex Antimonio diaphoretico, Conchis & Succino præparato commixta erant. Ceterum hoc loco celare nolo, quod pulverem ſingularem ex Nitri, Antimonii diaphoretici & Corticis peruviani partibus æqualibus compoſitum, & κατ᾽ ἐξοχὴν *epidemicum* nominatum, inſigni cum effectu ægrotis exhibuerim. Aliis vero potiunculam epidemicam, ex aqua florum tiliæ, acaciæ, pulvere diapnoico, ſyrupo acetoſitatis citri & Liquore minerali anodyno paratam, interpoſui, ſemper madorem, vel quoque ſudorem, abinde expectando, imperando. Quem in finem, ut ſcilicet ſudoris materia nunquam deficeret, Infuſum theeforme ſæpius bibendum ſuaſi, & adſtantibus, ut exhiberent, juſſi. Superato tandem morbo, *Mixturam* meam *epidemicam*, quæ ex ſpiritu tartari rectificato & Liquore minerali anodyno, rarius cum eſſentia ſcordii, pimpinellæ, vel tantillo alexipharmacæ temperatiſſimæ, compoſita erat, exhibui, ad lenem exhalationem & tranſpiratio-

rationem corporis promovendam; ad nervoſum autem genus roborandum, corticis chinæ de china eſſentiam. Aliis, quibus inflammatorii quid interfuit, ſolutio lapidum cancrorum cum aceto vini in morbi progreſſu profuit, ad modum, quem ſupra tradidi: aliis in fine morbi, poſt uſum pulveris epidemici, ad appetitum reſtaurandum, tenerrimi Tartari vitriolati uſus proficuus erat, ita quidem, ut plures ex ægrotis meis ſtomachica, balſamica, viſceralia & calidiora abhorruerint. De venæſectione in febribus malignis ita ſentio: corpora ſuccis exhauriuntur neceſſariis, coctio febrilis impeditur & turbatur, præcipue in iis, qui diætæ ſpirituoſæ minus adſueti ſunt. Ego quidem multas febres malignas & acutas, ſine omni ſanguinis miſſione ſanatas, & rite regulariterque curatas vidi, cum viciſſim aliæ, in quibus ob generoſi victus rationem ſanguis ſubtractus eſt, funeſte decurrerunt: aliæ etiam, ob eandem ſanguinis amiſſionem, aut perverſe & incongrue, aut ambigue ſatis terminatæ ſunt. Mittant itaque ſanguinem humani ſanguinis cupidi, brevem medendi methodum amantes; parcant ingenio ſuo, ſuperſedeant meditationibus clinicis, in ſalutem ægrotantium inſtituendis, deſperato, ſi quid fit, plerumque conſilio eluctantur ægroti, ſi modo eluctari ſoleant. Medicis, ne in perniciem deducantur, tres regulas aureas commendatas eſſe volo: 1) ne turbato animo ad ægrotos accedant: 2) ne liquidum nerveum, quod veteres ſpiritum vitalem appellarunt, intenſioribus meditationibus peſſundent, ſed 3) tranquilli τὸ θεῖον in Epidemia agnoſcant.

D. IOAN-

D. IOANNIS PETRI EBERHARD

MEDICINAE IN REGIA FRIDERICIANA HALENSI PROF. PVBL. ORDINAR. ET PHILOSOPH. EXTRAORDINARII, ACADEMIARVM, CAESAR. NAT. CVRIOSOR. COLLEGAE ET ELECTORAL. MOGVNTIN. SCIENTIAR. VTILIVM ADSESSORIS ORDINARII,

COMMENTATIO
DE
COLORE AËRIS.

§. I.

Introductio.

Aëris variæ ſunt qualitates phyſicæ. Eſt enim *gravis, elaſticus, pellucidus, rarus,* forte etiam, ut vero admodum eſt ſimile, *electricus.* Et hæ fere omnes qualitates ita ſunt comparatæ, ut vel ſtatim in ſenſus incurrant, vel experimentis ſaltem vulgaribus & facillime inſtituendis poſſint detegi. Sic aqua in ſcypho inverſo & chartula tecto, pendula, aëris demonſtrat gravitatem, dum aquam ab aëre in æquilibrio ſervari oſtendit. Imo ſola ſuctio, aquam elevans, idem declarat, ut mirum adeo ſit, non prius cognitam fuiſſe hanc veritatem, & univerſam Phyſicorum, ante GVERICKII tempora, gentem ita fuiſſe occœcatam, ut tanto opus fuerit experimentorum apparatu ad demonſtrandam naturæ legem tam facile perſpiciendam. In eo equidem jam omnes conveniunt Phyſici, & gravem eſſe aërem, & elaſticum: verum *an colore aliquo gaudeat,* an vero omni colore ſit deſtitutus, de eo non omnes eadem ſentiunt. Neque adeo inutile eſſe exiſtimo, de hoc argumento quædam jam commentari.

§. II.

Color quid?

Antea autem quam ad ipſam explicationem de colore aëris accedam, neceſſe eſt, ut quid per *colorem in genere* intelligamus, accurate determinetur. Solet nempe hæc vox vario ſenſu non ſolum a vulgo ſumi, ſed & ab ipſis eruditiſſimis Philoſophis. Communiter autem coloris vox quadruplici ſenſu ſumitur. *Primo* per colorem intelligimus *peculiarem aliquam in oculo factam a lumine ſenſationem.* Si nempe de rubro vel cœruleo loquor colore, peculiarem aliquam in oculo intelligo ſenſationem, quæ ideam in animo meo excitat, quam rubrum vel cœruleum

colorem dicimus. Obſervavit Boylevs *a*), in Peſte quadam ſubjectis peſtifero veneno infectis, omnia colorata apparuiſſe. Hi colores neque in ipſis objectis fuere, neque in lumine, ſed a peculiari retinæ ſenſibilitate, ab irregulari reddito influxu liquidi nervei, fuere producti. Idem non raro hyſtericis æque ac hypochondriacis contingit *b*). *Secundo* colorem vocamus *peculiarem radii cujusdam qualitatem*, quam in diverſa luminis celeritate conſiſtere, olim jam demonſtravi. Hoc ſenſu lumen dicimus rubrum, ſi radius, rubedinis ideam in nobis excitans, a reliquis radiis fuerit ſeparatus. Vero autem ſimile eſt, hunc radium eum eſſe, cujus particulæ celerrimo motu feruntur, aut, ſi cum Illuſtri Evlero luminis vibrationes aſſumimus, is, cujus vibrationes celerrime ſe excipiunt *c*). *Tertio* colorem dicimus *corporis certam qualitatem, qua vel rubros, vel alios coloratos radios tantum, aut reflectit, aut refractione a reliquis ſeparat.* Sic ſanguinem dicimus rubro gaudere colore, quia propter peculiarem lamellarum craſſitiem rubros tantum radios reflectit, uti hoc alio loco a nobis demonſtratum eſt *d*). *Quarto* colorem eo ſenſu accipimus, quo a pictoribus ſumitur, pro peculiari ſcilicet corpore, quod, aliis corporibus illitum, efficit, ut hos vel illos radios reflectant. Sic cinnabarim rubrum colorem, gummi guttæ flavum colorem vocant pictores.

§. III.

Color aëris quid.

Facile intelligitur, nos, dum de aëris colore diſputamus, hanc vocem neque primo, neque ſecundo ſignificatu ſumere.

Neque

a) Experimenta & conſid. de colorib. cap. 2.

b) Inſigne tale exemplum hyſtericæ femellæ Boylevs l. c. affert, quod olim jam in meo *de Coloribus* edito libello adduxi fuſiusque explicavi.

c) Vid. ejus Nova theoria lucis & colorum. Opuſc. T. I. p. 169.

d) Vid. Differt. mea inauguralis de Sanguificatione p. 30.

Neque enim ad ſenſationem hic reſpicimus in animo factam, neque ad radiorum qualitates. Imo neque eo ſenſu colorem aëri ineſſe, quo pictores illum corporibus quibusdam tribuunt; ſed, cum aër medium ſit tenue atque diaphanum, quod radios luminis refringit: colorem aëri tribui, ſi facultatem ei adſcribamus, radios quosdam coloratos fortius refringendi. Notum enim eſt ex phyſicis 1) non omnes radios luminis a mediis diaphanis æquabiliter refringi, ſed eſſe refractionem maximam violacei, coloris rubri vero minimam. 2) Radios coloratos a diverſis mediis pellucidis vario modo refringi, ita ut medium aliud diaphanum rubros radios fortius refringat, quam reliquos, aliud in cœruleos fortius agat. 3) Produci inde colorem medii diaphani. Aër itaque ſi colore quodam gaudet, gaudebit facultate quadam quosdam radios coloratos fortius refringendi. Quæ qualitas an revera aëri inſit, iam erit determinandum.

§. IV.
Experientia quid doceat.

Animadvertimus 1) *Aërem non mutare colorem corporum propinquorum.* Sic omnes florum aliorumque coloratorum corporum colores in vacuo Guerickiano, eosdem deprehendes, quos in pleno & libero aëre. 2) *Remotorum corporum colores ſi admodum fuerint vividi, uti albus color vel ruber, vel plane non, vel parum tantum mutantur.* Sic lunæ color albus & ſplendidus colorem ab aëre nullum accipit. Alba turris in diſtantia unius milliaris Germanici eodem modo alba videbitur. 3) *Alia vero corpora, quorum color flavus, viridis ac violaceus vel griſeus eſt, ſemper, in diſtantia certa, cœrulea apparebunt.* Fit inde, ut ſylvæ ac montes ad horizontem cœrulei appareant. Montium altiſſimorum cacumina ob eandem cauſſam, inſignem nempe altitudinem, cœruleſcunt. 4) *Cœlum ſudum, ſemper cœruleum apparet, qui color eo magis eſt ſaturate cœruleus, quo propior eſt vertici; eo magis vero albeſcit,*

quo remotior. Cum cœlum non ſit corpus aliquod peculiare, fornicis in modum curvatum aut plane rotundum, uti antiquiores Philoſophi ſomniarunt, & vulgus adhuc quoque exiſtimat: patet, colorem hunc non poſſe cœlo tribui, ſed aëri. An vero aëri proprius ſit & peculiaris, an vero per accidens tantum oriatur, de eo infra diſputabitur.

§. V.

Generalis horum phænomenorum explicatio.

Duplici modo explicari poſſunt hæc phænomena. *Primo* enim aſſumi poteſt, aërem per ſe omni colore deſtitui, & cœruleum illum colorem, quo remota corpora tincta apparent, & quo cœlum etiam ſudum gaudet, oriri ex mixtione lucis cum umbra, ſeu ex reflexione radiorum lucis albæ, cum atro colore cœli & remotorum objectorum. *Secundo* in ipſo aëre aſſumi poteſt facultas quædam radios cœruleos objectorum fortius refringendi, unde cœruleus fiat objectorum color. Cum utrumque poſſibile ſit, in ſcientia autem naturali non poſſibiles rerum tantum requirantur explicationes, ſed tales, quæ revera exiſtunt; hinc oportet ut diſquiramus, quænam harum explicationum vero ſit magis ſimilis, & experientiæ quam maxime conſentanea. Tota itaque de aëris colore tractatio eo redit, ut *primo* argumenta eorum proponantur, qui colorem aëris ex lucis cum umbra mixtione explicant. *Deinde* demonſtretur, hanc explicationem non ſufficere, niſi in ipſo aëre colorem aſſumat. Et *tertio* tandem hæc ipſa opinio ab objectionibus liberetur.

§. VI.

Hiſtoria opinionis de aëris colore.

Non equidem omnes jam Phyſicorum opiniones de aëris colore recenſere animus eſt, neque temporis & negotiorum ratio jam permittit, ut omnia nunc Phyſicorum ſcripta evolvam:

ſuffi-

ſufficiat aliquot tantum adduxiſſe. *Honoratus* FABRI *e*) jam cœruleum illum colorem ex reflexione luminis ab atomis & corpuſculis in aëre volitantibus deducit, unde talis oriatur luminis modificatio, quæ cœruleum colorem produceret. Succenſet ſimul FROMONDO, qui eundem colorem a lumine molli, ſublustri, & ſemidigeſto opaco permixtum deduxerit. Videtur FROMONDVS in eadem ſententia fuiſſe cum plurimis recentiorum Phyſicorum, qui colorem aëris cœruleum uti §. antec. diximus, a mixtione luminis ab aëris particulis elementaribus reflexi, cum atro illo colore, qui a vacuo illo ſpatio oritur, quod cœlum dicimus, oriri; cum FABRI contra ſolam luminis ab aëre reflexi modificationem pro cauſſa aſſumat. *Ioan. Caſp.* FVNCCIVS edito peculiari libello *f*) de cœli coloribus egit, ibique p. 99. rationem exponit coloris cœrulei, eandemque ut ipſius verbis utar, deducit ex combinatione umbrarum plurimarum cum radiis paucioribus, ſive uti p. 100. ſe explicat, æther nigricans, per aërem pellucidum tranſparet, hinc videtur cœruleus. Eodem fere modo plurimi recentiorum Phyſicorum colorem aëris explicant, uti *Perilluſtris* WOLFIVS *g*), celeberr. *Pet. van* MVSCHENBROECK *h*), aliique. *Mariotte i*) autem colorem aëri proprium tribuit, & peculiarem cœruleum, ſed admodum tenuem, indeque colorem cœruleum remotorum objectorum deducit. G. *W.* KRAFTIVS *k*) nihil hic certi definire audet, ſed dum reliquas aëris qualitates enarrat, *aër*, inquit, *colore cœruleo tinctus eſſe aut videtur tantum, aut revera eſt.*

§. VII.

e) In Phyſica ſua, Tractatu V. Propoſ. 221.
f) Liber de Coloribus cœli. 8. Vlmæ, 1716.
g) *Vernünftige Gedanken von den Würk. der Natur*, §. 202.
h) Inſtit. Phyſic. §. 1123. Edit. vernac.
i) De la Nature de l'Air p. 181.
k) Prælection. in Phyſic. theor. P. I. §. 389.

§. VII.

Poſſibile eſt colorem cœruleum oriri ex mixtione nigri cum alba luce.

Color in quantum ad oculum refertur, eſt ſenſatio peculiaris in retina a lumine excitata (§. 2.). Omnis autem ſenſatio a cauſſa externa excitata, dependet a vi corporis extra nos poſiti, & in nervos noſtros agentis. Colorum itaque ſenſatio a vi luminis produci debet in retinam agentis. Iam vero vis corporis ſub eadem maſſa diverſa eſſe poteſt, ſi celeritas fuerit diverſa. Verum diverſa quoque eſſe poteſt, manente eadem celeritate, ſi maſſa alteretur. Duplex adeo eſſe poteſt colorum origo. Colores primigenei & lumini proprii, oriri videntur a diverſa celeritate radiorum luminis. Hinc propter diverſam celeritatem, diverſa vi retinam oculi afficiunt, & diverſos producunt colores. Et celeritas quidem rubri radii maxima videtur, violacei minima, cum flavi, viridis & cœrulei media ſit inter illas, uti hoc peculiari libello jam anno 1749. edito demonſtrare conatus ſum *l*). Iam pone album lumen, quod ſummam celeritatum reliquorum radiorum continet, quoniam e reliquis coloratis radiis ſimul ſumtis oritur, quoad maſſam minui. Minuetur inde ejus vis, hinc ejusdem in retinam actio, hinc ſenſatio producta. Facile inde apparet, albam lucem eo usque minui poſſe, usque dum eadem inde in retina producatur ſenſatio, quæ alias a cœruleo radio fuerat producta. Cum umbra nihil ſit, niſi luminis imminutio ab opaco quodam corpore producta, patet, mixtionem luminis, ejus tantum eſſe aliquam imminutionem, quoad maſſam. Hinc apparet, *mixtionem luminis albi cum umbra producere poſſe lumen cœruleum.* Fac e. g. vim luminis cœrulei ſub certa quadam maſſa eſſe = 20. vim albi luminis ſub eadem maſſa eſſe = 100. Iam vero maſſam albi luminis

l) *Verſuch einer nähern Erklärung von der Natur der Farben, zur Erläuterung der Farbentheorie des Newton.*

minis minui, reſorptis, aut alio modo interceptis radiis, ita, ut quinta tantum pars remaneat, erit $\frac{100}{5} = 20$. hoc eſt, remanens albæ lucis vis æqualis eſt vi radii cœrulei, hinc eundem producet effectum.

§. VIII.

Experimentis evincitur hæc coloris cœrulei origo.

Exper. 1. Chartam luſoriam perpendiculariter in tabula lignea erectum lunæ ſplendenti oppoſui, umbra, ut ſolet, apparuit nigra. Candelam ardentem ad latus appoſui, ita ut duplex umbra oriretur. Vbi duæ umbræ coincidebant, nigredo erat maxima, ea pars umbræ, quæ a ſolo lunæ ſplendore efficiebatur, pallidior erat, reliqua pars umbræ, a radiis candelæ ardentis terminatæ, perfecte *cœrulea* apparuit.

Exper. 2. Fumus aſcendens eminus conſideretur per aërem a radiis ſolis valde illuminatum, & videbitur ſubcœruleus.

Exper. 3. In conclavi obſcuro fumus excitatus tranſmittatur per luminis radium per exiguum aliquod foramen incidentem. Fumus hic, ſi non nimis fuerit denſus, ſubcœruleus videbitur.

Exper. 4. Fvnccivs l. c. affirmat, carbonem linteo ſubtili involutum, apparere cœruleum. Eundem colorem oriri, ſi carbonem contuſum cum cretæ tantillo remiſceas, in pulverem redactum carbonem per linteum aut chartam foraminulis pertuſam tranſmittas, & chartæ albæ adſpergas. Vtrumque numquam mihi ſucceſſit, etſi ſucceſſive cretæ copiam auxerim, & mixtum inde pulverem in variis diſtantiis conſiderarim. In venis autem humani corporis occurrens externus cœruleus color, debetur utique venarum tranſparentiæ, & luminis ab externa ſuperficie reflexioni. Sanguis enim in venis contentus ab iisque incluſus, dum lumine caret, nigreſcit, cum qua nigredine remixti albi luminis radii cœruleum efficiunt colorem.

Exper. 5. Atramenti guttulæ, charta alba exceptæ, adſperſi tantillum cretæ; hæc, ſi oculus in certa quadam diſtantia, & charta non nimio lumine illuſtrata erat, cœruleſcens adparuit, ſed fatendum tamen, non tam diſtinctum eſſe huncce colorem, quam in primo experimento.

Ex his omnibus experimentis ſequitur, e certa quadam luminis albi cum nigredine mixtione, eodem modo oculum affici poſſe, quo alias a radio cœruleo. Patet itaque a poſteriori etiam, quod cœruleus cœli color produci poſſit per lumen a particulis aëris elementaribus, vel a vaporibus in aëre hærentibus reflexum. Sed infinitis exemplis docemur in naturali Philoſophia, a poſſibilitate explicationis cujusdam phænomeni non ſtatim ad veritatem hujus explicationis poſſe concludi, niſi per experientiam fuerit demonſtratum, hanc vel illam cauſſam revera vel adeſſe, vel non adeſſe. Inquirendum itaque jam eſt, an cœrulei coloris cauſſa in aëre revera a tali mixtione pendeat, vel non.

§. IX.

Cœruleus aëris color non oritur a mixtione luminis cum umbra.

Primum Argumentum.

Diximus ſupra §. VII. cœruleum colorem poſſe produci, ſi maſſa luminis albi ita minuatur, ut vis ejusdem æquaret vim radii cœrulei, tunc enim effectum, hoc eſt productam inde ſenſationem, eandem fore, quæ alias a lumine cœruleo pendet. Sequitur inde, ut, aucta denuo maſſa albi luminis, ejus quoque augeatur vis, hinc actio in retinam, adeoque inde producta ſenſatio. Producetur inde color vel magis vel minus vividus, prout vis hæc vel aucta eſt, vel imminuta. Oportet itaque, ut, ſi ortum e tali mixtione cœruleum lumen quoad maſſam minuatur, violaceus prodeat color; ſi augeatur, viridis vel flavus, aut purpureus, imo plane ruber. Iam porro argumentamur: Quicunque color ex mixtione luminis albi cum umbra oritur,

oritur, ille, mutata luminis maſſa, vel aucta umbræ quantitate, mutari debet in alium colorem; atqui color aëris ſemper manet cœruleus, neque unquam mutatur, mutata licet luminis in atmoſphæra copia: Ergo *color aëris cœruleus non oritur e mixtione luminis cum umbra.*

Regeri quidem poſſet contra hoc argumentum, quod color aëris revera aliquando mutetur in rubrum aliumque, tam oriente Sole, eodemque occidente, quam noctu quoque. Quale phænomenon, *cœli ardentis* nomine inſignitum, anno hujus ſeculi trigeſimo ſexto fere totam terruit Europam. Sed facile patet, hanc coloris in aëre mutationem non dependere a mutatione mixtionis lucis cum umbra, ſed a ſeparatione rubrorum radiorum a vaporibus in aëre collectis facta. Notum enim eſt ex theoria colorum Newtoniana, pro varia lamellarum craſſitie, alios radios transmitti, alios reflecti. Sic rubri radii ſub craſſitie $6\frac{3}{4}$ partis millionariæ digiti Londinenſis in aqua reflectuntur, cum cœrulea lux reflectatur ſub craſſitie $1\frac{4}{5}$. Si itaque craſſiores evadant lamellæ vaporum in aëre contentorum, ruber color reflectetur, ſi tenuiores, iidem radii transmittentur. Veram autem eſſe in ſyllogiſmo propoſito hypotheſin, lumen in atmoſphæra modo augeri, modo minui, nemo facile negaverit, qui non ignorat, luminis copiam majorem eſſe poſt ortum Solis, quam ante illum, itemque eo plures in noſtram atmoſphæram incidere radios, quo minus oblique incidunt, hoc eſt, quo altior eſt Sol. Meridiano ergo tempore, æſtate potiſſimum, color aëris mutari deberet e cœruleo in viridem ſimilemque vividiorem colorem, id quod numquam obſervatur. Color enim atmoſphæræ conſtans manet, & non ſolum cœruleus eſt ſemper, ſed continuo ſimul eadem manet cœrulei coloris ſpecies. Probabile itaque non eſt, quod color atmoſphæræ cœruleus a mixtione lucis cum umbra dependeat.

 §. X.

§. X.

Secundum argumentum.

Porro cum ſciamus, quod ad cœrulei coloris generationem ex mixtione lucis cum umbra, requiratur certus numerus radiorum lucis, hoc eſt, certa quædam luminis maſſa; & certum porro ſit, quod pro alterata hac maſſa, color etiam alterari debeat: patet, colores alterari debere, ſi lux a corpore denſiori reflectatur. Corpus enim denſius plures habet partes materiales, hinc plures radii in has partes incurrunt, adeoque plures etiam reflectuntur. Si itaque color aëris cœruleus reflectitur ab alio corpore denſiori, plures radios reflectente: ſequeretur, ut hic color augeri vel in vividiorem colorem tranſire deberet. Concludimus inde ſequentem in modum: Si color aëris cœruleus dependet a mixtione lucis albæ cum umbra, ſub tali vero mixtione color per reflexionem a corpore denſiori fit magis vividus; ſequitur, ut & color aëris per reflexionem ab aqua, vitro, ſimilibusque corporibus aëre denſioribus, fiat magis vividus: atqui hoc non contingit: ergo *color aëris cœruleus non dependet a mixtione lucis cum umbra.*

Docet nempe experientia, aquam ſudo cœlo eundem colorem cœruleum referre, quem in cœlo animadvertimus. Notum autem eſt, aquam per ſe omni colore plane deſtitui: hinc concludimus, colorem hunc cœruleum oriri a reflexione cœrulei coloris cœli, cujus imago in aqua uti in ſpeculo ſiſtitur. Iam ſcimus, aquam aëre eſſe octingenties fere ſpecifice graviorem, hinc toties quoque denſiorem. Adeoque aquam longe plures radios reflectere debere, ac aërem. Ponamus jam, numerum radiorum, ad cœruleum colorem producendum requiſitorum, & ab aëris particulis elementaribus reflexorum, eſſe $= n$. Erit numerus radiorum ab aqua reflexorum $n + d$: ſi l exprimat differentiam radiorum ab aqua & aëre reflexorum. Iam cum numerus radiorum n requirebatur ad produ-

cen-

cendum cœruleum colorem; patet, colorem ab auctiori copia radiorum $n+d$ productum, non poſſe eſſe cœruleum, ſaltem non ejusdem ſpeciei, cum unius coloris plures dentur ſpecies. Regerere quidem aliquis poſſet, numerum radiorum reflexorum ab aqua augeri hic ideo non poſſe, quod nulli alii radii in aquam incidant, quam qui ex aëre ad aquam pervenere. Verum hæc objectio vana eſt: certum enim eſt, radios laterales quoque in aquam magna copia incidere, cum imagines ripæ, arborum, ædificiorum, aliarumque rerum in aqua veluti in ſpeculo conſpiciantur. Ad latus incurrentes hi radii efficiunt, ut ab aqua plus reflectatur luminis, quam ab altiſſimis atmoſphæræ partibus ad ſuperficiem aquæ pervenit. Objecit quidem ante aliquot annos huic argumento, in Phyſica mea jam propoſito *m)*, Vir clariſſimus, C. G. LIEBERKÜHN *n)*, Iridis colores reflecti ab aqua absque mutatione, hinc, ut exiſtimat, argumentum hoc foret vanum. Sed quod pace doctiſſimi LIEBERKÜHNII dixerim, tantum abeſt ut argumentum meum inde refutetur, ut majus ei potius exinde robur accedat. Iridis enim colores ideo ſub reflexione ab aqua non mutantur, quia ſunt colores conſtantes, non orti a mixtione luminis cum nigro ſeu umbra, ſed ſeparatione radiorum coloratorum in decidentibus pluviæ guttulis. Docuit autem ſummus NEWTONVS, hos colores, ex ſeparatione radiorum ortos, non mutari, neque refractione ulla, neque reflexione, ſed ſemper manere eosdem. Sic ruber radius in priſmate a reliquis luminis radiis ſeparatus, non ſolum manet ruber, ſi ſpeculo fuerit exceptus atque reflexus, ſed etiam ſi vel centies fiat denſior in foco lentis convexæ. Licet enim in foco color rubicundus longe ſit vividior, numquam tamen deſinit eſſe rubicundus. Idem reliquis coloratis radiis accidit. Cum itaque Iridis colores lon-

 ge

m) Vid. *Erſte Gründe der Naturlehre.* P. II. cap. 3. §. 225.

n) Vid. *Neue Erweiterungen der Erkäntniß.* P. XII. N. 9.

ge differant a colore aëris, ſecundum Lieberkühnii mentem e mixtione lucis & atri coloris orto: ab iis quoque ad reflexionem cœrulei coloris aëris concludere nequit. Imo confirmatur potius inde noſtra ſententia. Diſcimus nempe, a reflexione colorum Iridis & priſmatis eos tantum colores per reflexionem integros & immutatos manere, qui orti fuerunt per ſeparationem, adeoque colores ſunt primigenii; vero enim inde fit ſimile, cœruleum aëris colorem, quia per reflexionem ab aqua non mutatur, ſimili modo eſſe primigenium, per ſeparationem radiorum cœruleorum a reliquis ortum.

§. XI.

Experimenta theoriam exhibitam confirmantia.

Diximus §. IX. quod color aëris cœruleus mutari deberet in viridem aliumque, ſi ex mixtione luminis cum umbra originem traheret. Confirmari hoc poteſt variis experimentis, quorum quædam nunc referam jam anno 1755. a me inſtituta, quæ inter reliquas obſervationes meas phyſicas reperio.

Experim. I. Die 6. Novembris, hora matutina ſeptima, cœlo ſudo, umbra cujuscunque corporis opaci in diſtantia trium digitorum rhenlandicorum virideſcentem præ ſe ferebat colorem, in diſtantia unius digiti cœrulea videbatur, & ſi propius admovebatur oculus, plane nigra.

Experim. II. Poſt horæ quadrantem virideſcens color paullatim evanuit, & umbra cœruleum colorem præ ſe ferebat, non abſimilem colori aëris.

Experim. III. Vmbra vitri cylindrici, aqua repleti, in margine virideſcentem referebat colorem pallidum, qui in fine quadantenus cœruleſcebat. Eadem umbra, oculo ad diſtantiam quatuor digitorum remoto, rubere videbatur.

Experim. IV. Cubus vitreus, cujus latus fere eſt unius polli-

pollicis cum dimidio, lumini in aperta feneſtra oppoſitus, cum ejus umbra charta alba exciperetur, referebat umbram diverſorum colorum. In margine pallide vireſcens apparebat color, tum magis & intenſius viridis, ſequebatur rubeus color, & prope corpus cubi nigreſcebat.

Experim. V. Charta luſoria normaliter erecta nigram exhibuit umbram. Admoto cereo ardente cœruleſcebat. Appoſui ſpeculum, ita ut & cerei & umbræ imago in eodem conſpiceretur. Longe fuit intenſior umbræ color in ſpeculo, imo fere virideſcens.

Ex his experimentis, omni cura & accuratione inſtitutis, apparet: 1) oriri colores varios e varia luminis & umbræ mixtione, eodem modo, quo per ſeparationem radiorum coloratorum oriuntur; hos vero colores 2) non eſſe conſtantes, ſed pro vario luminis admiſſi gradu variari. Vnde confirmatur ſententia noſtra, quod cœruleus aëris color non ſimili modo oriatur ex mixtione reflexi luminis cum atro cœli colore, quoniam parum hunc colorem mutari animadvertimus.

§. XII.

Sententia vera proponitur.

Demonſtratum jam eſt, colorem aëris cœruleum non oriri e mixtione luminis cum umbra, ſed eſſe conſtantem aliquem & homogeneum colorem, in atmoſphæra ortum. Iam determinandus eſt modus, juxta quem aër hunc colorem producat. Experientia docet, a lumine albo oriri colores, ſi radii colorati vel per reflexionem a minimis lamellis pellucidis corporum, vel per refractionem a ſe invicem ſeparantur, ita ut is, qui maxime ſeparatur, fortius oculum afficiat, & coloris ideam producat. Debet itaque in aëre adeſſe vis quædam radios cœruleos a reliquis ſeparandi & fortius refringendi. Hæc vis nulla videtur alia eſſe, quam adhæſio. Scimus enim generalem

lem cauſam refractionis radiorum in adhæſione, ſeu ſi mavis in attractione corporum pellucidorum poſitam eſſe. Quo magis itaque propter ſingulares concurrentes circumſtantias pellucidum corpus cum radio cohæret, eo fortior erit refractio. Si itaque ponas, aëris minimas particulas cum cœruleo radio magis cohærere, quam cum reliquis radiis, refractio radii cœrulei erit major, indeque orietur cœruleus color. Cum aër admodum ſit ſpecifice levis, cohæſio ejusdem cum quovis radio non erit inſignis, neque idcirco refractio erit magna, adeoque & cœruleus color, inde ortus, non erit inſignis. Cum cœruleus color per ſe admodum ſit obſcurus, patet, paucis radiis cœruleis ad oculum pervenientibus, debilem tantum inde oriri ſenſationem. Iam notum eſt, præſente majori quadam ſenſatione debiliores ſenſationes evaneſcere, uti Sole præſente fixarum lumen non ſentimus. Mirum inde non eſt, quod cœruleus quoque aëris color non ſentiatur, ſi alia adſit & fortior luminis actio.

Scholium. Quod de cauſſa ſeparationis radiorum cœruleorum a reliquis ab aëre facta diximus, id licet vero ſit admodum ſimile, pro unica cauſſa tamen accipi non debet. Forte enim tremor in minimis corporum particulis ortus, aliquid etiam confert ad hujus vel illius colorati radii ſeparationem, uti hoc olim jam de omni radiorum coloratorum ſeparatione, in minimis lamellis facta, ſuſpicatus ſum.

§. XIII.

Phænomenorum explicatio.

Explicari poſſunt, ex tradita huc uſque de colore aëris theoria, phænomena §. IV. exhibita. Et *primo* quidem, quare propinquorum corporum colores non mutentur, licet per aërem coloratum tranſeant lucis radii ab iisdem reflexi. Cum enim radii cœrulei parum tantum a reliquis coloratis radiis ſub tranſitu per aërem ſeparentur; hæc ſeparatio notabilem in oculo

oculo effectum producere nequit, ſi obiecta fuerint propinqua. Divergentes enim radii eo magis a ſe invicem recedunt, quo longior eſt, per quam tranſeunt, via. Iam ſi ſub tranſitu per aërem cœrulei radii parum tantum refringantur: paullulum tantum a reliquis coloratis radiis recedunt; hinc non ſoli, ſed cum reliquis mixti, oculum ingrediuntur, adeoque color inde non mutabitur. Porro cum a propinquis objectis plures radii ad oculum perveniant, quam a remotis: ſenſatio inde producta eo erit major & magis vivida, quo objectum eſt propinquius. Iam vero cum color cœruleus aëris ſit admodum exiguus, fortiori ſenſatione præſente is non erit ſenſibilis. Idem contingit *ſecundo* in remotis objectis, ſed admodum vivida luce gaudentibus, vel quorum colores ſaltim ſunt nimis vividi. Sic Solis diſcus non apparet cœruleus, neque luna, neque albus paries in ſatis notabili licet diſtantia. In hiſce enim caſibus omnibus lux eſt vivida nimis, quam ut exigua cœruleorum radiorum ſeparatio notabilem in oculo efficere poſſit ſenſationem. *Tertio* patet, quare remota objecta, colore non nimis vivido prædita, cœrulea videantur. In remotis enim objectis cœruleus radius propter maiorem diſtantiam, a reliquis coloratis radiis magis recedit, hinc ſeparatus a reliquis fortius oculum afficit, & ideam excitat cœrulei coloris. Deinde lux eo magis minuitur, quo magis a puncto radiante recedit. Scimus enim, luminis vires inverſe proportionatas eſſe quadratis diſtantiarum. Objectorum itaque remotorum lux debilior ſenſationem validam in oculo producere nequit, hinc cœrulei coloris ideam non turbat. *Quarto* tandem ratio inde poteſt reddi, quare cœlum ſudum cœruleum appareat. Omnes enim radii colorati ſimul ſumti albam lucem producunt: hinc ſi in aëre nulla eorundem fieret ſeparatio, tranſeuntes per aërem radii albi manerent, uti per ſe ſunt. Cum vero aër gaudeat vi peculiari cœruleos radios magis refringendi, quam reliquos, hi quoque magis refracti radii ideam in oculo excitabunt cœrulei coloris. Neque

 ſane

ſane mirum eſt, hanc refractionem ſatis fieri notabilem; radii enim lucis per ſatis magnam tranſeunt diſtantiam, dum atmoſphæra ad altitudinem aliquot milliarium Germanicorum elevatur. Statim enim ſub ingreſſu primæ altiſſimæque regionis atmoſphæræ, cœrulei radii jam ſeparantur a reliquis. Dum itaque ſeparati aliquantulum radii per aliquot adhuc milliaria progrediuntur, augetur eorum a reliquis ſeparatio eo modo, ut ſoli oculum ingrediantur. Neque porro adeſt vividus aliquis color, hanc cœrulei coloris ideam turbans. Aër enim in regionibus altiſſimis atmoſphæræ admodum eſt rarus, & parum adeo luminis reflectit. Poſt aërem autem nihil in cœlorum ſpatio adeſt, niſi ſubtiliſſima materia, quæ itidem vel parum vel nihil luminis reflectere poteſt. Hinc in oculo orta coloris cœrulei ſenſatio nullo modo turbatur.

§. XIV.

Singulare phænomenon explicatur.

Licet omnium radiorum coloratorum conjunctio album efficiat colorem, lux tamen Solis magis videtur flaveſcere, quam albeſcere. Non improbabilis hujus phænomeni explicatio ex noſtra theoria poteſt exhiberi. Experientia nempe docet, colorem album, in foco vitri convexi ortum, ſtatim mutari, ſi unus vel alter coloratorum radiorum intercipiatur, & vel reflexione vel refractione impediatur, quo minus cum reliquis in foco concurrat. Iam cum radii lucis, atmoſphæram ingreſſi, aliquam partem cœruleorum radiorum, refractione facta, amittant; color quoque albus remanere nequit, ſed aliquantum ab albo recedet & flaveſcet. Facili negotio hæc per priſma vitreum triangulare examinari, & experimenta idcirco poſſent inſtitui, niſi temporis anguſtia, & aliorum negotiorum copia, me impedirent, quo minus ſumma cum accuratione hæc jam ſuſcipere queam.

§. XV.

§. XV.

Obſervatio peculiaris.

Solent Geometræ, dum altitudines montium menſurantur, radium a montis cacumine ad oculum pervenientem pro recta linea aſſumere, ut ſcilicet altitudo montis, ejus diſtantia ab oculo, & radius lucis, e montis apice ad oculum ductus, ſimul efficiant triangulum rectangulum. Hanc Geometrarum hypotheſin falſam eſſe, Optici demonſtrant. Luminis enim radius dum tranſit per varias aëris regiones, diverſæ denſitatis, varie refringitur, & a recta linea hinc recedit. Præter hanc autem deflexionem a recta linea, alia etiam videtur ratio, quare radius a recta linea recedat. Cum enim remotorum objectorum illi radii, qui cœruleum colorem referunt, fortius in aëre refringantur, recedent hi a reliquis, adeoque accuratio geometrica, in menſurandis altitudinibus, inde turbatur.

§. XVI.

Objectiones diluuntur.

Obiicit Mvschenbroeckivs huic theoriæ, cur non omnia corpora cœrulea adpareant, ſi aër ſit cœruleus? Sed facile e §. XIII. reſponderi poteſt, in propinquis corporibus hunc colorem animadverti non poſſe, quoniam radii cœrulei, prope diſtantiam nimis exiguam, non ſatis recedunt a reliquis radiis, hinc non ſatis poſſunt animadverti, & quia propinqua objecta nimis vividis coloribus gaudent. Remota vero corpora revera cœrulea adparent. Porro quærunt, quare luna non adpareat cœrulea, licet radii ab ea reflexi per totam atmoſphæram tranſeant? Sed & huic objectioni in antecedentibus jam repoſuimus, lumen a luna reflexum ſenſationem excitare nimis magnam, quam ut debiles cœrulei radii poſſint animadverti. Supereſt tandem adhuc ſatis ingenioſa objectio ſupra jam citati Lieberkühnii, qui maculas ſaltem lunæ cœruleas apparere debere

exiſtimat, ſi color aëris eſſet cœruleus. Verum maculæ ideo colore nullo tinctæ videri poſſunt, quia propter exiguum lumen, quod reflectunt, ne cœrulei quidem radii tam notabili copia ſeparari poſſunt, ut effectum edant in oculo ſufficientem. Sic Solis maculæ per tinctam lentem conſideratæ nigræ videntur. Nigredo enim conſiſtit in defectu luminis; defectus autem luminis neceſſario ſupponit defectum coloratorum radiorum, adeoque defectum etiam radiorum cœruleorum.

§. XVII.

Concluſio.

Vero itaque, ex iis quæ ſupra diſputata fuere, videtur ſimile, aërem levi colore cœruleo eſſe tinctum. Fateor equidem plura adhuc experimenta requiri, ſi hæc theſis ad ſummum probabilitatis phyſicæ gradum deduci debeat. Neque, ſi per bellicas turbas & alia negotia licebit, deſinam ulteriora hac de re experimenta capere, quæ alio forte tempore explicabuntur. Hæc itaque interim de aëris colore diſputaſſe ſufficiat.

BREVIS HISTORIA NATVRALIS
ARBORIS SASSAFRAS
DICTAE
LAVRI SPECIEI
ET QVAEDAM
DE
LAVRI SPECIEBVS IN GENERE
OCCASIONE OBSERVATIONIS LXXXII.
SVPERIVS INSERTAE
CONSCRIPTA
A

D. CHRISTOPHORO IACOBO TREW
ACADEMIAE CAESAREAE NAT. CVRIOSOR.
DIRECTORE.

PRAEFATIO.

Clariſſimus Dominus Ehretus ab eo tempore, quo amicitiam invicem contraximus per triginta nunc annos continuatam, rerum naturalium collectionem meam variis locupletavit atque ornavit acceſſionibus. Inter has eminent rariſſimarum novi orbis plantarum in Anglia cultarum picturæ ab illo ipſo tam docte quam artificioſe ad naturæ ductum elaboratæ, quæ in præſenti jam aliquot centurias explent. Quum hujus theſauri ſingularis uſum publico invidere nolui: harum effigierum quinque decades ſeu quinquaginta ſpecimina a Dn. Haidio, chalcographo & pictore Auguſtano, æque artificioſe ad ſimilitudinem efficta, titulo *Plantarum ſelectarum* in communem uſum jam proſtant; illæ vero effigies, quibus laudatus Ehretus *Cedri Libani* characterem botanicum explicavit, occaſionem mihi dederunt, celebratiſſimæ hujus arboris certiorem conſcribendi hiſtoriam, quæ, ut primo novorum horum Academiæ Cæſareæ Actorum tomo inſeratur, curavi. Quum vero ſententiam ibidem probatam, hanc cedrum nempe omnino eandem eſſe, ac illam, quæ in ſacro codice *Aeres* nomine ſæpius decantata fuit, quidam oppugnarunt ex eo præcipue, quod Arabes nomine huic affini, *Ers* pronunciando, aliam ſtirpem indigitaverint, & quod cedrorum vetuſtarum in Libano relictarum habitus, qualis noſtro ævo adhuc obſervatus & deſcriptus eſt, operibus illis magnificis ex Aeres truncis olim fabricatis non reſpondeat: mecum quidem conſtitui, his non obſtantibus ſententiam latam ab omni dubio in altera lucubratiuncula,

culà, alteri huic noſtrorum Actorum tomo inſerenda liberare: dum nunc poſſum argumentis ex ipſis Arabibus collectis probare, eos æque, ac alias gentes, priſcis temporibus in nominum res naturales ſignificantium uſu fuiſſe valde incertos, & ex picturis a laudato Ehreto interea ulterius abs me ſollicitato acceptis demonſtrare, cedros naturæ ſuæ ſeu ſibi relictas eundem in rectitudinem creſcendi modum tenere, quem ſtirpes congeneres, abies nempe pinusque, ſervant; præterea plusquam vero ſimile eſt, illas, quæ ex vetuſtis in monte Libano adhuc reperiuntur ab hac regula recedentes, ob hanc monſtroſitatem (quæ ipſis ex cauſſis præternaturalibus in prima ætate contigit) intactas relictas, poſtea vero, accedente ſuperſtitioſo cultu, conſervatas fuiſſe. Sed aliæ occupationes impedimento fuerunt, quo minus omnia ad hoc propoſitum pertinentia colligere atque digerere hucusque potuiſſem. Coactus ergo fui, hoc propoſitum Deo volente exſequendum alii reſervare tempori. Interea laudati Ehreti citata obſervatio de Saſſafras arboris charactere botanico mecum communicata & ſuperius p. 326. inſerta me ſtimulavit, hujus arboris per duo ferme ſæcula ob egregias virtutes ſuas medicas in Europa celebratæ, brevem hiſtoriam ex Auctoribus, qui mihi ad manus ſunt, compilare propterea, quia, quæ de illa annotata ſunt, hinc inde valde adhuc diſperſa reperiuntur, huicque hiſtoriæ, quoniam nunc in confeſſo eſt, hanc ſtirpem legitimam Lauri ſpeciem eſſe, quædam de hujus generis ſpeciebus hactenus a variis Auctoribus recenſitis in genere annectere eum in finem, ut illa, quæ circa earundem fructificationis partes nondum ſatis clare expoſita deprehendi, aliorum ulteriori diſquiſitioni commendem.

HISTORIA

HISTORIA.

Diu jam ante, quam hujus arboris uſus medicus Europæis innotuit, is Floridæ inſulæ incolis ad varios & ſonticos morbos profligandos celebris fuit, de quo Galli, poſtquam pedem ibidem fixerunt, ab iisdem, & porro, Gallis ab Hiſpanis inde expulſis, Hiſpani a Gallis remanentibus edocti fuerunt. Hiſpani, quum ipſi hunc uſum probatum invenerunt, eundem denique in Europa decantarunt, ſimulque hanc mercem illuc transmiſerunt & ab initio pretio ſatis charo vendiderunt. Hæc ſine dubio primus expoſuit Nic. Monardus *a*), ſimul-

a) *Primera y ſegunda y tercera partes de la hiſtoria medicinal de las coſas, que ſe traen de nueſtras Indias occidentales, que ſiruen en Medicina* &c. *hechos por el Doctor* Monardes, *Medico de Sevilla* &c. En Sevilla 1574. 4to pag. 51. a—64. a. Huius hiſtoriæ partes duas priores primum interpretatus eſt Clusius & hoc titulo edidit: *De ſimplicibus medicamentis ex occidentali India delatis, quorum in Medicina uſus eſt, Auctore* D. Nic. Monardes, *Hiſpalenſi Medico, interprete* Car. Clusio *Artebate.* Antverp. 1574. 8. Has duas partes poſt octennium ſequuta eſt *tertia, eadem forma eodemque titulo.* Ibid. 1582. cum qua duæ priores partes iterum recuſæ ſunt in meo exemplari deficientes. Decennio elapſo duæ priores partes iterum recuſæ ſunt hac inſcriptione: *Simplicium medicamentorum ex novo orbe delatorum, quorum in medicina uſus eſt, hiſtoria, Hiſpanico ſermone duobus libris ſcripta a D.* Nic. Monardo, *latio deinde donata & in unicum volumen contracta, inſuper annotationibus iconibusque affabre depictis illuſtrata a* Car. Clusio. *Tertia editio auctior & caſtigatior* &c. ibid. 1593. 8. cum qua eadem forma eodemque anno ibid. ſimul, ſed ſigillatim, iterum prodiit *ſimplicium medicamentorum* &c. *liber tertius* &c. *altera editio auctior & caſtigatior.* Denique hos libros Clusius ſuis Exoticorum libris X. ibid. 1605. fol maj editis inſeruit hoc titulo: *Exoticorum liber decimus, ſive ſimplicium medicamentorum ex*

ſimulque ipſius arboris deſcriptionem communicavit his (ſecundum Cluſii interpretationem) verbis: „ *Dicitur hæc arbor Indis* **Pavame**, *Gallis, neſcio quam ob cauſſam,* **Saſſafras.** *Arbor eſt magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametſi minores inveniantur) unico trunco nudo* (ſine aliis flagellis vel ramis, „ uti Palma, addit exemplar Hiſpanicum) *ramis in cacumine expanſis, uti Pinus repurgata,* cortice, *quem integit tenuis cineracea quædam pellis, ex gilvo nigricante, aliquantulum acri ſapore, ſed aromatico, nonnihil ad fœniculaceum accedente, odorato, ita ut pauca ejus quantitas cubiculum ſuo odore impleat:* Materie *trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non adeo aromatici ſaporis & odoris uti cortex:* Folio *ficulneo in angulos deſinente, novel-* „ *lo*

ex novo orbe delatorum, quorum in Medicina uſus eſt, hiſtoria, Hiſpanico ſermone tribus libris deſcripta a Nic. Monardo, *Hiſp. Med. Latio deinde donata & in unum volumen contracta, inſuperque locupletibus ſcholiis iconibusque affabre depictis illuſtrata a* Car. Clvsio. *Quarta editio auctior & caſtigatior* &c. Harum editionum dedicationes & præfationes collatæ docent, Monardum hanc ſuam hiſtoriam non uno eodemque tempore in lucem protuliſſe, ſed per intervalla, prout videlicet ab iis, qui ex America revertebantur, medicamentorum vires intelligebat, Cluſium vero A. 1575. primo duos priores libros nactum eſſe nuper evulgatos (quæ procul dubio eſt editio anni 1569. in 4to, cuius Segvierivs Biblioth. bot. p. 282. mentionem facit) &, quum poſterior plura repeteret in priori jam contenta, eum in verſione latina utrumque in unum contraxiſſe, nec non, quum eodem anno, quo prima verſionis editio inprimebatur, Monardus tertiam hiſtoriæ ſuæ partem evulgabat, cui duas priores denuo junxit, (quæ eſt illa mei exemplaris ſupra indicata) hanc tertiam partem eum pariter latine reddidiſſe & in quarta editione, ordine mutato, omnia inter ſe conjunxiſſe, hinc e tribus libris unum feciſſe, ſcholiis præterea illuſtraſſe atque (omiſſis ineptis Monardi iconibus, quarum 11. nonnullis capitibus addidit) alias plerasque veras & legitimas (no. 17.) repoſuiſſe.

„*lo vero folio Pyri folium æmulante, ſed quod veſtigia angulorum ha-*
„*beat, ſemper virente, h. e. foliis novellis, his quæ decidunt, ſemper ſuc-*
„*cedentibus, colore viridi obſcuriore, odorato, præſertim ſi ſiccum ſit:*
„*an* florem fructumve *ferat, adhuc incompertum:* radicibus *nunc*
„*craſſis, nunc tenuibus pro arborum magnitudine, levibus ſed minus*
„*quam lignum, per ſummos terræ ceſpites expanſis, ut facile evelli poſ-*
„*ſint; quod fere commune eſt omnibus arboribus indicis* -- Cortex ra-
„dici *firmius inhæret cineraceus, ipſiusque arboris cortice magis aro-*
„*maticus* -- *Naſcitur in maritimis & locis temperatis, h. e. neque ni-*
„*mium ſiccis, neque nimium humidis, ut in portubus S. Helenæ & S.*
„*Matthæi: nam alibi per univerſam Floridam haud facile invenies: iſtic*
„*vero ſunt integræ ſilvæ, quæ, ob ſuavem, quem ſpirant, odorem,*
„*ab Hiſpanis primum eo venientibus, arborem Canellæ eſſe exiſtimaban-*
„*tur* &c." Huic deſcriptioni addidit Monardus totius arboris ejusque radicum figuram, ſed tam vilem & procul dubio ad deſcriptionem tantum fictam, ut Cluſius eam omiſerit, qui in ſcholio, quod quartæ editioni ſubjunxit, addit: „*& in Wingandecao, ab Anglis, qui eam occuparant, Virginia dicta, naſci intellexi, & inde virgulta ejus arboris in Angliam eſſe delata.*" Ceterum hic ſaporem ejus cum illo herbæ Draconis ſeu Tharconis comparat.

Quum ergo & figura & deſcriptio, quam Monardus ſuppeditavit, valde manca eſt, inquiſivi, quousque utraque ad noſtra usque tempora aucta emendataque fuerit. Auctores, quos hunc in finem evolvi, ordine chronologico ſunt ſequentes. 1) Io. FRAGOSVS *b*) qui arboris habitum tribus tantum verbis Pino

b) Hiſpanico pariter ſermone edidit hiſtoriam ejusdem argumenti Madriti 1572. in 8, cujus titulum indicat Segv. Biblioth. bot. p. 65. Eadem poſtea latine verſa hoc titulo evulgata eſt: ***Aromatum, fructuum & ſimplicium aliquot medicamentorum ex India utraque, & Orientali & Occidentali, in Europam delatorum, quorum jam eſt uſus plurimus, hiſtoria brevis, utilis & jucunda. Con-***

no aſſimilat, reliquaque ex Monardo tantum exſcripſiſſe videtur. 2) Io. GOROPIVS *c*). Ab hoc A. arboris huius, quam *Saſſufras nominat*, habitus quidem non deſcribitur, ejus tamen vires potiores indicantur. 3) ANDR. CÆSALPINVS *d*). Hunc pauca, quæ refert, ex Monardo hauſiſſe, liquet; addit tamen, lignum ſpecie & odore Caſiæ ſimile eſſe. 4) CASTOR DVRANTE *e*). Hic A. iterum Monardi vitulo aravit, cujus vilem Saſſafras figuram viliſſime refictam exhibent Italicæ editiones, in Germanica autem omiſſa eſt. 5) IAC. DALECHAMPIVS

Conſcripta primum Hiſpanice a Io. FRAGOSO, *nunc latine edita opera ac ſtudio* ISRAEL. SPACHII *cum notis marginalibus atque indice.* Argentinæ 1601. 8. min. p. 78. b.

c) *Opera* Io. GOROPII *Becani*, *hactenus in lucem non edita* &c. Antverpiæ excudebat Chriſtophorus Plantinus 1580. fol. quibus ultimo loco titulo peculiari addita ſunt eius ita inſcripta *Hiſpanica*, ubi L. VII. p. 113. aliquot lignorum virtute medica præſtantium mentionem facit. Erat quidem medicus, ſed philologico & critico ſtudio præcipue incubuit longaque itinera peregrina fecit. Hic ligni hujus virtutes novit ſi non ante Monardum & Fragoſum, certe illorum tempore; ſiquidem privilegium ejus opera poſthuma imprimendi jam A. 1574. datum eſt.

d) *De Plantis L. XVI.* Florentiæ 1583. 4. c. 24. p. 59. EIVSD. *Appendix ad libros de Plantis & Quæſt. peripat.* Romæ 1603. 4to. ubi vero nihil huc pertinens addidit.

e) *Herbario nuovo di* CASTORE DVRANTE, *Medico & Cittadino Romano*, *con figure*, *che rappreſentano le vive Piante*, *que naſcono in tutta Europa*, *& nell' Indie Orientali & Occidentali* &c. in Vinetia 1584. fol. teſte Segu. l. c. p. 59. *Eodem titulo* eademque forma recuſum Romæ 1585. p. 410. Venet. 1684. p. 396. &, jam 1609. in Germanicam linguam verſum hoc titulo: *Hortus ſanitatis*, *das iſt*, *ein heylſam und nützliches Gährtlin der Geſundheit* &c. *erſtlich von* CAST. DVRANTE, *einem Römiſchen Artzt und Simpliciſten*, *verfertiget*, *nun in unſere Hochteutſche Sprache verſetzt durch* PETR. VFFENBACHIVM. 4to maj. p. 896.

PIVS *f*). Ab hoc A. deſcriptio & icon iterum deſumptæ ſunt ex Monardo, quem citat. 6) IAC. THEOD. TABERNÆMONTANVS *g*). Hic A. duo tantum delineanda curavit fruſta rami vel radicis cum cortice ſuo & cum inſcriptione *Lignum Pavanum h*), & BRAVNIVS in expoſitione ingenue fatetur, *niſi ſit Lignum Moluccenſe, indigenis Panava dictum, cujus mentionem fecit* CHRISTOPH. *a* COSTA (id autem non eſſe, declarant vires longe aliæ ex eodem hic recenſitæ) *de illius habitu & viribus nihil ſe reperire potuiſſe*. Eædem icones eademque expoſitio reperiuntur in reliquis editionibus *i*) ut ut auctis & emendatis, ſine omni hujus ligni hiſtoriæ emendatione. 7) IO. GERARDVS *k*) De-

 ſcriptio

f) *Hiſtoriæ generalis plantarum pars altera* &c. ſine A. nomine. Lugd. 1586. fol. maj. p. 1586. Idem opus in Gallicam linguam traductum, proſtat hoc titulo: *Hiſtoire generale des plantes* &c. *tirée de l'exemplaire latin de la Bibliotheque de Mr.* JACQVES DALECHAMP, *puis faite Françoiſe par M.* JEAN *des* MOULINS &c. à Lyon 1653. fol. maj. T. II. p. 721.

g) *Kreuterbuchs ander und dritter Theil* (Opus poſthumum) *digerirt und vollbracht durch* NIC. BRAVN. *Med. Doct. Marpurgenſem.* Franckfurt am Mayn 1591. fol. maj. Pars III. p. 632. *Prima pars* prodiit ibid. eadem forma 1588.

h) Rectius Pavanum: vocatur enim ab indigenis Pavame (vid. ſupra p. 282. Monardum) non Pavane.

i) *Omnes tres partes per* C. BAVHINVM *Doct. & Univerſ. Baſ. Prof. ord. emendatæ & auctæ eodem titulo* eademque forma excuſæ ſunt Francof. 1613. p. 654. & 1625. Part. III. p. 23. iterum Baſil. 1664. itemque *per* HIERON. BAVHINVM *D. & Prof. Baſil. reviſæ* ibid. 1687. p. 1339.

k) *The Herball, or general Hiſtorie of plantes, gathered by* IOHN GERARDE, *of London Maſter in Chirurgerie*, London 1597. fol. p. 1341. *Editio altera*, quæ vulgo dicitur *emaculata*, ibid. 1636. eodem titulo excuſa eſt, additis: *very much enlarged and emanded by*

ſcriptio illi Monardi iterum reſpondet, cujus etiam icon addita eſt, quam tamen Iohnſon in altera editione auxit figura ramuli foliis integris & unico trilobato in ſummitate cincti, ex horto D. WILMOT (*at* Bow) deſumti, quæ arbor poſt aliquot annos periit. Anglis vocatur *Ague-tree*, quia febres curat. Creſcit in plurimis Indiæ occidentalis regionibus, præcipue circa promontorium Floridæ, Wingaudico (in altera editione Wingandico) & Virginiæ alias Norebega dictæ. 8) REMB. DODONÆVS *l*). Quæ in hoc opere utriusque editionis eadem reperiuntur de hac arbore, omnino translata tantum ſunt ex Monardo ſecundum verſionem Cluſianam. 9) CASP. BAVHINVS *m*). Hic Auctor primus hanc arborem nomine latino diſtinxit: dicitur namque illi *Arbor ex Florida ficulneo folio*; deinde Auctores citat, qui ante illum Saſſafras nomine eandem reddiderunt cognitam, quibus addit nomen Winauk *n*), & deni-

by THOMAS JOHNSON, *citizen and Apothecarye of London*, fol. maj. p. 1524.

l) *Kruydt-Bœck van* REMBERTVS DODONÆVS, *volgens ſyne laetſte Verbeteringe: met Byvegſeels achter elck capittel, wt verſcheyden Cruydt Beſchryvers: item in't laetſte een Beſchryvinge van de Indianſche gewaſſen, meeſt getrooken wt de Schrifften van* CAR. CLVSIVS. Tot Leyden 1608. fol. maj. p. 1553. Recuſum eodem titulo, addito: *nu wederum van nieuws overſin ende verbetert* t' Antwerpen 1644. fol. maj. & charta ampliori p. 1463.

m) *Pinax Theatri botanici* &c. Baſil. 1623. 4. maj. p. 431. ibid. eadem forma 1671. eadem pagina.

n) ex *Indiæ occidentalis* parte I. ab illo citata, ubi p. 8. hoc nomen occurrit ſine deſcriptione & figura aut virium recenſione, circa quas ibidem pariter ad Monardum provocatur. Huius Collectionis partes IX. cum variis additamentis Francof. ad Mœnum a Dieter. de Bry ejusque hæredibus A. 1593. ſeqqu. Germanorum vernacula edita ſunt.

denique iterum omnium primus fructus oblongi, rugoſi, longiſſimisque pediculis donati mentionem facit. 10) Daniel Neander *o*). Hic A. in ſuo commentario, quem in laudem ligni Saſſafras ſigillatim conſcripſit, eius hiſtoriam iisdem ferme Cluſii verbis (quem tamen non citat) deſcripſit, nec alia addidit, quam quæ de viribus agunt. 11) Io. de Laet *p*). Hic ex Francisco Ximene *q*) pauca, nec nova, de arboris habitu refert ejusque figuram ex Dalechampio repetit; in indice capitum vero hæc addit: „*Accepimus a quodam noſtrorum ex Novo Belgio redeunte fructus arboris bujus, uti ferebat, qui forma non multum differunt a Baccis Lauri, ſed longe ſunt minores, cortice tenero & pene nigro, exterius rugato, qui continet intus nucem albam, ſapore ſubamaro in duas partes diviſam.*" 12) Io. Parkinsonus *r*). Hic Indorum nomen **Winanke** *s*) adducit & eandem iconem, quæ in Gerardo emaculato reperitur, repetit. Habitus arboris deſcriptio convenit cum illa Monardi, nonnullas tamen ejus partes accuratius definit. *Cortex* eſt ſaporis multo acu-

o) *Saſſafraſologia, h. e. Tecmarſis nobile Saſſafras lignum dextre ac feliciter in omnibus ferme corporis humani incommodis in uſum ducendi. Autore* Io. Neandro, *Bremano, Philoſopho ac Medico.* Bremæ 1627. 4. p. 1—8.

p) *Novus Orbis ſeu Deſcriptionis Indiæ occidentalis Libri XVIII. Auct.* Io. *de* Laet *Antverp.* Lugd. Bat. 1633. fol. L. IV. c. XV. p. 216.

q) Qui de natura plantarum & animalium in uſum medicinæ in Nova Hiſpania receptorum hiſpanico idiomate quatuor edidit libros Mexici 1615. Titulum proprium vid. ap. Segu. l. c. p. 313.

r) *Theatrum botanicum. The Theater of Plantes, or an univerſall and complete. Herball, compoſed by* John Parkinson, *Apothecarye of London and the Kings Herbariſt.* London 1640. fol. maj. p. 1606.

s) Alii Winauk, vid. numerum ſuperiorem 9. Forſan unum vel alterum vitium typographicum eſt.

acutioris & acrioris quam lignum aut radix. *Folia* ſunt lata, obſcure virentia, ſingula alterno ordine ſita, ejusdem ac radicis ſaporis, ſed debilioris, in una eademque arbore alia in tres partes diviſa quodammodo ficulneis ſimilia, ſed maximam partem dimidio minora. Coſta media excurrit per ſingulas diviſiones & duæ aliæ ad internas ſectiones cum venis lateralibus; alia folia ſunt leviter vel plane non diviſa, utraque glabra & ad margines non dentata. Ex Io. TRADESCANTII relatione *flores* ſunt exigui, lutei, illis Corni maris valde ſimiles; *Fructus* ſunt baccæ parvæ nigricantes, quas exicipiunt calyces ſeu capulæ exiguæ longis pedunculis racematim collectis inſidentes; *radices* non magnæ teguntur ſimili cortice ac lignum & rami, ſed paullo magis rufeſcente, ſaporis aromatici. 13) FRANCISC. HERNANDVS *t)* Operis ſui utraque editio latina p. 61. exhibet iconem

t) Rerum medicarum Novæ Hiſpaniæ Theſaurus, ſeu plantarum, animalium, mineralium Mexicanorum hiſtoria ex FR. HERNANDI, *novi orbis Medici primarii, relationibus in ipſa Mexicana urbe conſcriptis a* NARDO ANT. RECCHO &c. *collecta ac in ordinem digeſta, a* IO. TERRENTIO, *Lynceo* &c. *notis illuſtrata* &c. Romæ 1648. fol. quod opus poſtea eadem forma ibid. 1651. prodiit hoc titulo paullulum mutato: *Nova plantarum, animalium & mineralium Mexicanorum hiſtoria a* FRANC. HERNANDEZ, *Medico in Indiis præſtantiſſimo, primum compilata, dein a* NARDO ANT. RECCHO *in Volumen digeſta, a* IO. TERENTIO, IO. FABRO & FABIO COLVMNA, *Lynceis, notis & additionibus illuſtrata* &c. cui poſteriori editioni nonnulla acceſſerunt, vid. *meum Catalogum III. Auctorum, quorum opera in ſecunda Herbarii Blackwelliani emendati & aucti Centuria citantur*, huic centuriæ præfixum pag. 58. Quousque vero differat Auctoris exemplar hiſpanica lingua editum, doceant illi, quibus ad manus eſt: *Catalogus, libros a* IOSIA *de* RATHGEB *comparatos & Vindobonæ a. 1759. auctione publicatos exhibens*, illud p. 75. n. 935. hoc titulo indicat: FRANCESCO HERNANDEZ *quatro libros de la natura-*

leza

iconem ligno exciſam cum adſcripto nomine *Saſſafras.* Arbor ſic deſcribitur; „*eſt magna, folia ferens crenata & in tres „partes diviſa, ſtipites leves ſubrubeos & Aniſum olentes. Naſcitur in „provincia Florida & Michuacanenſi.*“ Floris & fructus nulla ſit mentio. Ex ramo delineato ſatis craſſo prodeunt alterno ordine tam folia, quam rami laterales tenues, itidem foliis inſtructi; hæc omnia, ad petiolum ſatis longum fere usque ter diviſa, per totum ambitum ſuum profunde potius dentata, quam crenata, apparent. Quæ Columna p. 868. his adjecit, ex Monardo, quem citat, deſumſit. 14) GVIL. PISO *u*). In hujus quoque operis utraque editione, fuſius vero in ſecunda, attamen nec in hac ſatis diſtincte, duas vel tres, ut monet, deſcribit inſignium & fragrantium arborum ſpecies in vaſtiſſimis & diſſitis ſaltibus reperiundas, quæ *Anhuiba* ab indigenis vocantur „*quarum quædam* (ſunt verba Auctoris) *albicante & „flaveſcente ſunt ligno, ac proinde Luſitanis* **Cedro-branco**, *vel „Canella ob odorem dictæ: Braſilenſes Anhuypitanga vo„cant. Foliis ſunt parvis, anguſtis & tenuibus. Quædam Anhuy„ba-peayba dictæ, quarum lignum merito ab Hiſpanis Pao„funcho nominatur, quod inſigni Fœniculi fragrantia totam domum „repleat tam ipſum lignum, quam cortex & radix. Proinde Monar„dis deſcriptioni circa lignum Saſſafras non acquieſcendum, licet accu„rate*

lezay virtudes de las plantas en la Nueve Eſpana. En Madrit 1615. 4to, quod occaſione hujus auctionis iniquo fato mihi ereptum eſt.

u) Hic A. primo Saſſafras arboris deſcriptionem dedit in quarto tractatus ſui de Medicina Braſilienſi libro p. 98. Qui tractatus una cum GE. MARGGRAVII de Libſtad Hiſtoriæ rerum naturalium Braſiliæ libris VIII. prodiit hoc titulo communi: *Hiſtoria naturalis Braſiliæ* &c. Amſteled. 1648. fol. maj. p. 78 & deinde in peculiari opere, cui titulus, GVIL. PISONIS, *Medici Amſtelod. de Indiæ utriusque re naturali & medica Libri XIV.* ibid. 1658. fol. pag. 145.

„*rate uſum & abuſum ejus deſcripſerit: nam cum de delectu & præſtan-*
„*tia partium arboris agit, Saſſafras Floridæ decorticatum lignum vix*
„*dignitatis ullius eſſe affirmat, cum hoc Braſilienſe eximiæ virtutis &*
„*dignitatis habeatur atque a cortice liberatum in aliquot annos immune*
„*ſervetur. Ad hæc fortioris odoris eſt & efficaciæ, atque ad ſecundum*
„*caloris & ſiccitatis gradum accedit.*“ Poſt hæc ad illas pergit, quæ inter majores ſpecies *Anhuiba* ſive *Saſſafras* recenſentur, quarum deſcriptionem iisdem pene Monardi verbis tradit, (ſi excipias, quod folia dicat laciniata & Vitis albæ foliis ſimilia) & huic eandem illius figuram ligno exciſam in hac editione addit; num autem ea ipſa *Anhuybu-beáyba* ſit, ut videtur, non ſatis declarat. Denique de tertia ſpecie, *Anhuiba-miri* nomine diſtincta, refert „*quantum duabus prio-*
„*ribus magnitudine inferior, tantum virtutibus ſuperior, omnibus pa-*
„*riter incolis in quotidianos uſus repoſita. Folio eſt Lauri ſeu minori,*
„*fructu odorifero & nigro ubi maturuerit, eoque ſimul cum foliis, lig-*
„*no, cortice & radice intenſe calidis. Huius iconem nondum licuit nan-*
„*ciſci*“ (neque vero primæ ſpeciei appoſuit, & ſecundæ non aliam, quam illam ineptam Monardi) „*quia in hoc diſtrictu vix oc-*
„*currit.* Ex his liquet, quam imperfecta ſit harum ſpecierum deſcriptio atque diſtinctio: & quum non ſolum figuræ (ſecundæ quoque ſpeciei propria) deſunt, verum etiam floris omnium ut & ambarum priorum fructus, deſcriptio deſideratur, dubium reliquum eſt, an ſingulæ hæ arbores unius generis ſint ſpecies genuinæ, an virtute tantum medica aliisque qualitatibus conveniant. 15) Io. Bavhinvs *v*). Totius arboris icon ligno exciſa eiusque deſcriptio, ut indicatur, ex Monardo deſumta eſt, duo-

v) *Hiſtoria plantarum univerſalis, Auctoribus* Io. Bavhino *Archiatro, &* Io. Henr. Cherlero *Doctore, Baſilienſibus, quam recenſuit & auxit* Dominic. Chabræus *Dr. Genevenſis, juris vero publici fecit* Frid. Lvd. *a* Graffenried *Dn. in Gertſenſee* &c. Ebrodini 1650. fol. maj. T. I. p. 483.

duorum vero ligni fruſtorum figuræ cum illis Tabernæmontani conveniunt, addit tamen, procul dubio ex figuræ tantum ſimilitudine, ramos in orbem poculi inſtar circumactos & truncum, ut & ramos, flexilem. „*Lignum*, porro addit, *parum* „*ponderoſum eſt, corticeque tegitur, extimo quidem tenui cinericeo,* „*interiore craſſiuſculo, ruffeſcente, fungoſo nonnihil, molli; materies* „*ſubjacet alba vel ex albo ruffeſcens, aliqua interdum etiam parte ad ci-* „*nereum vergens, mollitie & pectinibus tiliaceis, odore & ſapore ſuavi* „*aromatico acriuſculo & ſubdulci, quodammodo Aniſi.*" Ceterum etiam mentionem facit *ligni hujus arboris, quod eundem exhibuit ſaporem & odorem, ſed texturæ erat raræ & veluti poroſæ, pediculorum Nymphææ inſtar:* an ex diverſa ſpecie? 16) Olavs Wormivs *x*). In hoc opere nihil reperies, præter deſcriptionem & iconem a Monardo citato mutuatas. 17) Io. Ionstonvs *y*). In priori opuſculo nil novi reperitur præter nomen *Saſſafras, Saſſepes & lignum Floridum*, & in maiore opere A. repetit tantum nomina indicata iisque addit *Pavame indorum, indica Saſſifragia, indica radix quæ Saſſafras,* Virginenſibus *Winanck*, ibique hiſtoriam & tabula LXV. fig. 1. arboris ejusque ligni icones ex Io. Bauhino, ſed æri inciſas & paullulum imminutas, jungit, paucaque ad fructus conformationem pertinentia ex de Laet (ſupra n. 11.) exſcripta addit. Ceterum ad hanc arborem ea referenda eſſe autumat, quæ Goropius de

 ligno

x) *Muſeum Wormianum, ſeu hiſtoria rerum rariorum, tam naturalium quam artificial. &c. adornata ab* Ol. Worm. *Med. D. & in Reg. Hafn. Acad. olim Prof. publ.* Lugd. Bat. 1655. fol. pag. 173.

y) *Notitia regni vegetabilis &c.* Lipſ. 1661. 12. p. 46. Eivsd. *Dendrographias ſive hiſtoriæ naturalis de arboribus & fruticibus tam noſtri quam peregrini orbis L. X.* Io. Ionstonvs *M. D. concinnavit & ex veter. ac neotericor. commentariis propriaque obſervatione recenſuit.* Francof. ad Mœn. 1662. fol. p. 218.

ligno Aniſi refert *z*); ſed Io. Bauhinus *aa*) ex eo, quod in Saſſafras ligno etiam Aniſi odorem deprehendit, jam monuit: „ *Sane ſi Goropius non ſeparaſſet Saſſafras a ſuo ligno Aniſi, ſuſpicati fuisſemus, idem cum Saſſafras. Saltem colorem & formam quoque indicaſſet.* “ 18) DOMINIC. CHABRÆVS *bb*). Figuræ ſunt eædem, quæ in Io. Bauhini opere ſupra n. 15. recenſito reperiuntur, hiſtoria quoque eadem eſt, ſed valde contracta. 19) ABRAHAM MVNTING *cc*). In utraque prioris operis ſui editione eadem de-

z) Loco ſupra nota *c* indicato, ubi vero hæc pauca tantum extant: *inter alia lignum vidi, quod aniſi odorem ita ſpirabat, ut Aniſi lignum nuncuparem.*

aa) Qui ſupra n. 15. citatus p. 485. hujus ligni Aniſi ut & alius eodem nomine a D. Thoma Platero accepti, mentionem fecit.

bb) *Stirpium icones & Sciagraphia cum ſcriptorum circa eas conſenſu & diſſenſu* &c. *Aut.* DOMIN. CHABRÆO, *Med. Doct.* Genevæ 1666. Idem exemplar, cum nova tantum tituli plagula proſtat hac inſcriptione: *Stirpium Icones & Sciagraphia cum omnibus, quæ de plantarum natura, natalibus, ſynonymis, uſu & virtutibus ſcitu neceſſaria, quibus acceſſit ſcriptorum circa eas conſenſus & diſſenſus* 1677. Ibid. eodem anno, ſed ab alio bibliopola, tituli pagina hunc exhibet titulum: *Omnium ſtirpium ſciagraphia & icones, quibus plantarum & radicum tum in hortis cultarum, tum in urbium foſſis* &c. *provenientium nomina* &c. *docentur*, cum dedicatione & præf. recuſa; ipſum opus vero a prioribus editionibus non differre, aperte demonſtrat ampliſſimus ſphalmatum typographicorum index idem ac primæ editionis, ad calcem additus.

cc) *Waare Oefening der Planten* &c. *Beſchreeven door* ABRAHAMVS MVNTING, *der Med. Doctor, ende Profeſſor Botanices in d'Academie van Stad-Grœningen en Ommelanden.* T' Amſterdam 1672. 4. p. 75. & eodem titulo eademque forma recuſum ib. 1682. p. 81. Idem opus, ſed multo auctius & ſplendidius, poſt A. obitum prodiit hoc titulo: *Nauwkeurige Beſchryving der Aardgewaſſen* &c. Te Leyden en t' Utrecht 1696. fol. maj. p. 110. & denique ſine A. deſcriptione hoc titulo: EIVSD. *Phytographia curioſa, exhibens arborum, fruticum, herbarum & florum icones* &c. *varias earum denominationes latinas, gallicas, italicas, germanicas, belgicas aliasque* &c. *collegit & adjecit* FRANCISC. KIGGELAER, *botanophilus.* Amſtelæd. 1710. fol. maj. tabula æn. XIX. & XX.

deſcriptio eædemque figuræ reperiuntur. Hic A. non ſolum delineavit & deſcripſit, verum etiam ipſe coluit duas Saſſafras ſpecies diſtinctas. Vna dicitur *folio ficulneo*, altera *crenato*. Huius folia in tres partes profunde ſunt ſecta &, Paſſifloræ flore roſeo clavato adinſtar, apice acuto margineque ſicut ſerra dentato; illius folia ſunt margine integro & plano, etiam trifido, neque tamen vix ad medium usque diviſa, cujus medius lobus maximus & quaſi rotundus eſt, laterales multo minores & paullo acutiores, ambarum vero ſpecierum rami cute ex brunno rubeſcente eleganter ornati ſunt. Vtræque figuræ æri inciſæ in unica tabula, folii quadruplicati magnitudinis, delineantur ita, ut prioris ſeu crenato folio, integra ſtirps, poſterioris vero tantum ramus illi ſubjectus cum foliis in inferiori parte trilobis, in cacumine ſimilibus & integris repræſentetur, attamen, quod ultima deſcriptionis verba indicare videntur, ſecundum folia tantum ſiccata. Ceterum addit, ſe has ſtirpes ex Virginia per mercatorem Amſtelodamenſem a. 1655. accepiſſe, illamque ficus folio ſeptem annos vegetam & ad quinque pedum altitudinem excreſcentem; alteram autem folio crenato (quæ ſimillima eſt illi Hernandi, quem non citat) calorem intenſiorem expoſcentem, vix quinque annorum ſpatio ad duorum cum dimidio pedum altitudinem perductam conſervaſſe ea cultura, quam ſollicite deſcribit. In opere poſthumo majori figuræ ſunt majores & ſpecioſiores. Ambæ in tabula propria, attamen naturali magnitudine inferiores, ſiſtunt ramum eo modo, quo ex trunco procedit, & illum ficus folio omnibus foliis trilobis onuſtum, ſed omnia tam levi cura, ut artificis ingenio plus quam naturæ reſpondeant. Deſcriptio eſt eadem, ac in prioribus editionibus, ſi excipias foliorum colorem eorumque coſtarum atque venarum diſtributiones, quæ hic adduntur majorique accuratione, quam in figuris, indicantur, ubi etiam monet, poſterioris foliorum magnitudinem, compagem, rigiditatem venarumque multitudinem ab illis prioris parum differ-

re. In virtutum recenſione hic A. quoque Saſſafras cum ligno Moluccenſi confundit *dd*). Kiggelærii editio nil continet, quam icones operis poſthumi & ſynonyma, ubi inter illa prioris ſpeciei ſeu crenato folio Hernandum citat; num vero hæc ſpecies inter illas, quas Piſo deſcripſit, reperiunda ſit, in dubio relinquit. Secundum Muntingium ergo de exiſtentia harum ſpecierum ſatis diſtinctarum nullum dubium reliquum eſſet, dummodo in recenſendis & delineandis ſtirpibus fidei ſemper integerrimæ deprehenſus fuiſſet. Num Hernandus ſuæ iconis delineationem ipſe curaverit, eaque hiſpanico exemplari jam inſerta fuerit, num vero ejus commentatores illam ſecundum deſcriptionem tantum compoſuerint, judicent alii: Hernandi deſcriptio hoc dubium non ſolvit, & æque ad folia communis ſpeciei applicari poteſt; accedit, quod diſtinctæ illi ſpeciei Floridam inſulam pariter pro patria aſſignat, ubi tamen nemo ſimilem annotavit *ee*.) 20) Erasmvs Francisci *ff*). Hunc auctorem ſilentio præteriiſſem, niſi illum ab aliis citatum inveniſſem, ratus, eum plura haud indicare potuiſſe, quam quæ ex aliis hactenus citatis operibus compilavit. Atque omnino omnia, quæ profert, ex Hernando, Piſone atque Monardo ab illo citatis hauſit in germanicam linguam verſa. 21) Iac. Breynivs *gg*). In utraque editione nihil reperitur,

dd) Conf. ſuperius Tabernæmontanus n. 6.

ee) Henr. Mvntingii (Abrah. Patris) *Hortus & univerſæ medicinæ Gazophylaceum*, Groningæ jam a. 1646. in 12. editum, ſimplex eſt ſimpliciſſimorum nominum Catalogus, in cujus parte poſteriore inter ligna occurrit Saſſafras nomen, prætereaque nihil.

ff) *Oſt- und Weſt-Indiſcher wie auch Sineſiſcher Luſt- und Stats-Garten.* Nürnberg 1688. fol. P. I. p. 750. Tabula ænea XXVII. fig. 8.

gg) *Prodromus Faſciculi rariorum plantarum a. 1679. in hortis celeberrimis Hollandiæ* &c. *obſervatarum a* Iac. Breynio *Gedanenſi* &c.

ritur, niſi nomen a Monardo & C. Bauhino indicatum. 22) PAVL. HERMANNVS *bb)*. In utraque huius catalogi editione nihil occurrit, præter p. 507. Saſſafras arboris nomen, unacum illo Hernandi, Piſonis, Caſp. & Io. Bauhini, tanquam Synonymis. In illa editione, quæ primam ſequebatur *ii)* hæc ſtirps omiſſa eſt; in opere vero poſthumo *kk)* hæc leguntur: Lignum Saſſafras „*eſt* „*arboris*

ſi &c. Gedani 1680 4to p. 18. EIVSD. *Prodromi Faſciculi rariorum plantarum primus & ſecundus* &c. *cura & ſtudio* IO. PHIL. BREYNII, *Iac. filii*, ibid. 1739. 4to maj. p. 14.

bb) *Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, exhibens plantarum omnium nomina, quibus ab anno 1681. ad a. 1686. hortus fuit inſtructus* &c. *Auctore* PAVLO HERMANNO, *Medicinæ & Botanices Profeſſore.* Lugd. Bat. 1687. 8vo maj. quod idem exemplar ſine mutatione (ſi excipias Auctoris nomen omiſſum & horti hiſtoriam præmiſſam) etiam proſtat hoc titulo: *Index plantarum, quæ in Horto Academico Lugduno Batavo aluntur* ibid. 1720.

ii) Titulo: *Floræ Lugduno-Batavæ Flores, ſive Enumeratio ſtirpium Lugduno-Batavi methodo, naturæ veſtigiis inſiſtente, diſpoſitarum & a. 1689. in lectionibus tam publicis quam privatis expoſitarum a* PAVL. HERMANNO, *Med. & Bot. P. P.* &c. *opera* LOTH. ZVMBACH, *condicti Cœsfeld, Medicin. Cand.* Lugd. Bat. 1690. 8vo.

kk) PAVL. HERMANNI *M. D. & Prof. Lugd. Bat Cynoſura materiæ medicæ* &c. *in lucem emiſſa a* IO. SIGISM. HENNINGERO *M. D. & Prof. Publ ord.* Argentor. 1710. 4to p. 105. Eodem titulo, additis: *diffuſius explanata & compoſitor. medicamentorum recenſione aucta, curante* IO. BOECLERO *Phil. & Med. D. Bot. atque Chym. P. P.* &c. ibid. 1726. 4to p. 222. Hermannus ipſe quidem nihil de materia medica typis evulgavit, ſed ſciagraphiam tantum in uſum prælectionum compoſuit, & aliquot ſuorum diſcipulorum deſcribendam communicavit, inter quos etiam erat CHRISTIAN. LVD. WELSCHIVS, qui hanc opellam *Lapidis materiæ medicæ Lydii* titulo, facta honorifica ſui præceptoris defuncti mentione pub- licavit

„*arboris Virginianæ folio ficulneo Pavame dictæ. Radix deberet pro-*
„*ſtare, nam melior eſt, & ſic deſcribitur, ſub cortice tenui, foris cine-*
„*reo, intus ſanguineo, includens materiam ex albo rufeſcentem, ligno-*
„*ſam, aliquantulum ponderoſam, ſaporis ſubacris, ſubdulcis, tenuis, a-*
„*romatici, odoris fragrantis & fœniculati. Transfertur ex Virginia*
„*& Florida. Dicitur Saſſafras quaſi* Saxifraga, *ob virtutem*
„*Lithontripticam. Duplex ejus ſpecies, altera folio ficulneo, floribus*
„*pentapetalis* (quod ante illum, quantum ſcio, nemo annotavit)
„*habentibus odorem Aniſi, quos flores ſequuntur baccæ: & hæc uſualis*
„*eſt.* Altera (procul dubio intelligit illam Hernandi) *non. Cum*
„*fructibus Corni, exceptis foliis, valde convenit.* 23) Leon. Plv-kenetivs *ll*). Hic A. in Phytogr. P. II. primus accuratiorem iconem rami folioſi exhibuit, atque etiam baccam cum pedunculo &, uti videtur, ejus nucleum ſimul delineavit; ſed bacca,

licavit Lipſiæ 1703. 8vo, quæ eadem forma Lugd. Bat. 1704. abſque mutatione recuſa eſt. In hoc opere ſimplicia ſic dicta in certas claſſes ſecundum vires diſponuntur & uni earum Saſſafras lignum adſcriptum reperitur, ſed ſine ulla ejus hiſtoria. Monuit autem jam Welſchius in ſuæ editionis dedicatione, auditorum nonnullos diſcurſum ſuper hanc ſciagraphiam habitum calamo volante excepiſſe. Ex his etiam fuiſſe Henningerum, hic ipſe in Cynoſuræ præfatione indicat; illum autem omnia, quæ Hermannianis addidit, cancellis incluſiſſe, affirmat Bœclerus in ſuæ editionis præfatione. Ejusmodi additamentum, memorato ſigno diſtinctum, in hiſtoria hujus ſtirpis phyſica non extat, nec Bœclerus quicquam adjecit, qui ſuum commentarium ad calcem ſingulorum capitum ſcholii in modum ſubjunxit.

ll) Leon. Plvkenetii *Phytographia ſeu ſtirpium εἰκόνες fideliter & exquiſite ad vivum delineatæ, Pars altera, æneisque tabulis illuſtratæ* &c. Londini 1691. fol. min. ſeu 4to max. Tab. CCXXV. fig. 6. Eivsd. *Phytographiæ Pars quarta ſ. Almageſtum botanicum* &c. *Phytographiæ Plukenetianæ Onomaſticum methodo ſynthetica digeſtum* &c. ib. 1696. forma ead. p. 120. Eivsd. *Amaltheum botanicum* &c. ibid. 1705. forma ead. p. 66.

ca, ſi recens, juſto minor eſt; ſi ſiccata, non rugoſa repræſentatur; pedunculus quoque valde brevis & nimis tenuis eſt, atque præterea capula ſeu extremitate ampliata & excavata caret. Huic iconi in eadem tabula adſculpta ſunt nomina a Monardo, Io & Caſp. Bauhino ut & Piſone huic arbori aſſignata, in Almageſto vero ad notum jam plantarum genus refertur hæc arbor, dum nominatur ***Cornus mas*** mm) ***odorata, folio trifido, margine plano, Saſſafras dicta,*** ubi ſimul ſynonyma modo indicata repetuntur. In Amaltheo additur ***Cornus mas ſeu Saſſafras Laurinis foliis indiviſis, ex provincia Floridana: Saſſafras forte Laurinis foliis Piſonis:*** ſed neque deſcriptio neque icon additur. 24) PETR. POMET *nn*). Nomen huius arboris ab hoc A. ſcribitur ***Saxafras*** & additur ***Bois de Canelle*** ou ***Pavame.*** Icon addita ficta eſt ſecundum illam Monardi, ſed baccis globoſis, brevibus pedunculis ſigillatim adhærentibus, male aucta. Hiſtoria brevis quoque & manca eſt, nihilque novi continet. His addit Auctor: quum nova adhuc merx eſſet charoque pretio veniret, nonnulli fraudulenti Abietis ligni fruſta decocto ſeminis fœniculi impraegnata pro ligno Saſſafras ven-

mm) Num hanc fructus cum Corno ſimilitudinem Hermannus (vid. n. anteced.) an Plukenetius prius obſervaverit, dubium manet; hic tamen hoc demum declaravit in Almageſto a. 1696, quo anno Hermannus mortuus jam erat.

nn) *Hiſtoire generale des Drogues* &c. *par* PIERRE POMET, *Marchand Epicier & Droguiſte.* A Paris 1694. & novo hoc titulo: *Le Marchand ſincere ou Traité general des Drogues ſimples & compoſées* &c. ibid. 1695. fol. maj. in utraque editione p. 110 Proſtat etiam in germanicam linguam translatum hoc opus titulo: *Der aufrichtige Materialiſt und Spezerey-Hændler* &c. Leipzig 1717 fol. p. 137.

vendiderunt, ſed nunc, quia genuinum vili pretio conſtat, de hoc mangonio nemo amplius ſollicitus eſt. 25) BERNARD. VERZASCHA *oo*). Icon & deſcriptio ex Monardo ſecundum Dalechampium mutuatæ ſunt, nihilque acceſſit, quam quod florum exiguorum, luteolorum, filamentoſorum (ſatis male, niſi ſtamina intelligat) illis Corni ſimilium & baccarum parvarum, calyculis exiguis incluſarum, in denſis racemis ex longis pedunculis naſcentium mentio fiat. 26) NICOL. LEMERY *pp*). Icon ex Pomet deſumta valde imminuta & adhuc vilior repræſentata eſt. Deſcriptio iterum ex Monardo excerpta eſt. Quæ de fructu refert, a C. Bauhino mutuatus eſt. 27) MICH. BERN. VALENTINI *qq*). Hic A. ſiſtit Hernandi ſupra n. 13. citati figuram,

oo) *Theatrum botanicum, das iſt, neu vollkommenes Kräuterbuch* &c. *erſtens von* H. BERNH. VERZASCHA, *vermehrt und verbeſſert durch* THEOD. ZWINGERVM, *Med. D. und zu Baſel Profeſſor.* Baſel 1696. fol maj. p. 209. Ipſius Verzaſchæ opus antea prodiit in folio paullo minori ibid. 1678. titulo: *Neu vollkommenes Kräuterbuch* &c. *erſtlich von* PETRO ANT. MATTHIOLO, *darauf zum viertenmal durch* IOACH. CAMERARIVM, *jezund verbeſſert von* BERNH. VERZASCHA, *des Raths Deputaten und Statt-Artzt zu Baſel.* Sed in hoc opere nulla adhuc Saſſafras mentio facta eſt: quæ ergo in denuo aucta editione de illo reperiuntur, Zwingerus addidit.

pp) *Dictionaire ou Traité univerſel des Drogues ſimples* &c. *par* NIC. LEMERY, *de l'Acad. Roy. des Sc. Docteur en Medicine. Troiſieme edition revûe, corrigée & beaucoup augmentée par l'Auteur.* A Amſterdam 1716. 4. p. 487. tab. XX. fig. 4. Seguierius l. c. p. 272. indicat primam editionem Pariſiis 1698. ſine iconibus; ſecundam ibid. 1714. utramque in 4to. Hæc iconibus procul dubio a bibliopola Batavo tantum, de ſelectu parum ſollicito, additis aucta eſt. p. 487. tab. XX. fig. 4.

qq) *Muſeum muſeorum oder vollſtändige Schaubühne aller Materialien und Specereyen* &c. *unter Augen geleget von D.* MICH. BERNH.

ram, ſed æri inciſam & ſatis accurata imitatione expreſſam. In deſcriptione hanc arborem ab illa Monardi non, ſed a *ligno Pavano* rr) diſtinguit, quod, ut opinatur, eſt *lignum Molluccenſe*, ſeu *Pavana*, cuius p. 279. brevibus mentionem facit; ſed errat: hoc enim rectius Panava, quod pro ſynonymo habet, ſcribitur *ss*). Ceterum monet, mercem illam, quæ Saſſafras nomine in officinis pharmacevticis hodie communis eſt, eſſe radicem ligno præſtantiorem *tt*) præſertim cortice ſuo adhuc tectam, nec adeo diu raſam vel conciſam. 28) Em. Koenig *uu*). Deſcriptio eadem eſt, quæ in Zwingeri Verzaſcha ſupra n. 25. citato reperitur. 29) Barthol. Zorn *vv*). Inter alia Synonyma jam indicata refert hic A.

Pp 2 *Xylo-*

Bernh. Valentini, *Leib- und Hof-Medico, Prof. Ord. zu Gieſſen* &c. Franckf. am Mayn 1704, alteraque editio ibid. 1714. in fol. maj. in utraque p. 264.

rr) Conf. nota ſuperior *h* & *dd*.

ss) Quo & ligni Moluccenſis nomine a Christoph. *a* Costa *aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium libro*, Antverpiæ. 8v. 1582. p. 54. & ibid. 1593. p. 278. ut & Clvs. *exotic.* p. 277. deſcribitur charactere, habitu, & viribus multum differentibus, quemadmodum etiam *Pavate* l. c. edit. primæ p. 30. ſecundæ p. 256. tertiæ p. 277, quæ nomina facile inter ſe confundi poſſunt.

tt) Hoc jam docuit Ge. Hier. Velschivs, quem citat, *Acad. Cæſ. N. C. Ephem. A. I. p. 332. Obſ. CLII.* & confirmavit P. Hermannvs, vid. ſupra n. 22.

uu) Eman. König, *Philoſophi & Medici Baſil. Regni vegetabilis liber ſecundus* Baſil. 1707. 4. p. 1001. Hoc opus eſt *pars altera* Eivsd. *Regni vegetabilis quadripartiti* ibid. cum anno 1708. præfixo: paginarum enim numerus continuus eſt. In illa autem editione, quæ *partis alterius* titulo ibid. jam a. 1696. prodiit, de Saſſafras altum ſilentium eſt.

vv) *Botanologia medica* &c. Germanica lingua conſcripta *a* Barthol.

Xylomaratrum*, *lignum fœniculatum* & *lignum anticatarrhale*.** Deſcriptio iterum eadem eſt, quam Zwingerus in ſua Verzaſchæ editione ſupra n. 25. publicavit. 30) IACOB. PETIVER *ww*) paucis refert, *Saſſafras ferre florem album* (quod forte ex ſiccato exemplari communicato, quod naturalem colorem jam perdidit, ſuſpicatus eſt) *& nigras baccas.* Ab eodem jam antea quidem *xx*) indicatur ***Saſſafras facie arbor condaica; ſed quum hujus nulla deſcriptio vel delineatio addita eſt, in dubio manet, an vera Saſſafras ſpecies ſit. Mirum ſane eſt, hunc Auctorem, qui rariora naturæ producta undique collegit eorumque figuras in centum tabulis publicavit, Saſſafras arboris, ſuo tempore in Anglia ſatis jam notæ, nec iconem nec ſufficientem deſcriptionem cum publico communicaſſe.

Ex hactenus recenſitis palam eſt, hiſtoriam hujus ſtirpis, per ſeſqui ferme ſæculum ob virtutes ſuas jam celebratæ, parum vel nihil emendatam fuiſſe, ſi excipias C. BAVHINVM n. 9. qui fructus externam faciem ejusque pedunculos longiſſimos deſcripſit; de LAET n. 11. qui eundem cum baccis Lauri comparavit ejusque ſtructuram internam ſatis apte explicavit; PARKINSONVM n. 12. qui ejusdem capulam obſervavit atque foliorum compagem accuratius deſcripſit itemque flores cum illis Corni ex TRADESCANTII relatione comparavit; HERMANNVM n. 22.

THOL. ZORN. *D.* Berlin 1714. 4t. cum rariorum figuris æri inciſis. pag. 608.

ww) *Petiveriana III. ſeu Naturæ Collectanea domi foriſque Auctori communicata a* IAC. PETIVER, *Reg. Societ. Socio.* Lond. 1717. fol. p. 11. n. 232.

xx) *Gazophylacii naturæ & artis decas quinta* &c. *a* IAC. PETIVER, *Pharmacop. Londinenſi & Reg. Soc ſocio.* Londini 1706. 8v. ubi p. 95. annectitur *an Addition to my Hortus ſiccus* &c. n. 24.

n. 22. qui floris petala ſeu ſegmenta quinque numeravit; Iohnsonvm n. 7. & præcipue Plvkenetivm n. 23. qui foliorum integrorum & triloborum figuram accuratius delineatam exhibuit, poſtremus præterea de genere, cui adſcribenda ſit hæc ſtirps, ut & de nomine ejus ſpecifico primus cogitavit, ſed, ut mihi videtur, ex ſola baccæ ſimilitudine: vix enim probabile eſt, eum floris quoque ſtructuram noviſſe, quia hujus nec iconem nec deſcriptionem propalavit.

Poſt longum itaque ſilentium, quantum mihi conſtat, nempe a. 1737. denique 31) Marcvs Catesby *yy*) rami cum foliis, flore & fructu figuram genuinam, ac inſuper vivis coloribus illuſtratam, ſervato *Corni* nomine Plukenetiano, ſecundum obſervationes in ipſa Florida factas, cum publico communicavit. Deſcriptio ejus brevis, cum inſertis notis ex ipſis Auctoris figuris deſumtis & cancellis incluſis, hæc eſt latine verſa. *Eſt arbor plerumque parva, cujus truncus utplurimum pedem craſſitudine non excedit; folia in tres lobos valde profunde inciſa* (quorum quatuor tantum petiolis ſatis longis adhærentia ramus depictus ſiſtit: integra & in deſcriptione & in figura omiſſa ſunt). *Martio menſe profert faſciculos florum exiguorum luteorum, qui ſinguli ex quinque petalis* (nunc quinque nunc ſex eorum, atque præterea involucrum commune tetraphyllum vel pentaphyllum, cinerei coloris, tres floris pedunculos, proxime ad hujus ſegmenta ortos, & flores ſpicatim diſpoſitos ſuſtinentes includens *zz*) ſed

yy) *Hiſtory of Carolina, Florida and the Bahama Islands* &c. *by* Mark Catesby *F. R. S.* Vol. I. Lond. 1731. fol. max. p. & t. 55. Idem Opus in Germanicam linguam verſum & cum Ge. Edwardi avium hiſtoria conjunctum opera Io. Mich. Seeligmanni Norimbergæ prodiit titulo: *Sammlung verſchiedener und ſeltener Vögel*, &c. dritter Theil fol. 1753. ubi tab. X. eadem reperiuntur.

zz) Vt in Tab. noſtræ VI. fig. 8. *f* & fig. 12. *l.* alio tamen ordine & numero. Conf. explicatio harum figurarum ſupra p. 327. ſq. ubi involucri

matureſcente fructu non perſiſtens, icon oſtendit) *conſtructi ſunt, quibus ſuccedunt baccæ, magnitudine & figura Lauri baccis haud diſſimiles, ex longis pedunculis* (ex longo pedunculo, in quo nullum involucri communis veſtigium ſuperſtes eſt, prope folii cujusdam petiolum orto, in duos longiores diviſo & denuo in duos ſatis adhuc longos ſubdiviſo) *rubris* (coloris miniati) *pendentes & calyci* (ſatis magno) *pariter rubro* (miniato & ad oras crenato ſeu dentato) *uti glandes, inſidentes.* (Conf. tab. VI. fig. 20. ejusque explicatio ſup. p. 329.) *Baccæ, primum virides, maturæ cæruleſcunt. Creſcunt hæ arbores in plerisque terræ continentis Americæ ſeptentrionalis regionibus & plerumque in ſolo fertili. Anglico climati adſueſcunt, quemadmodum Peckhami in horto D.* COLLINSONI *& Fulhami in horto D.* GRAY *per aliquot annos frigori reſtiterunt.* 32) Idem **Corni** nomen pariter retinuit PHIL. MILLERVS in tertia, (& forſan jam in duabus prioribus) ſui Dictionarii Hortulanorum editione *a* 3) ut & in quinta *b* 3). In utraque editione citata habitus totius ſtirpis non deſcribitur, fuſius autem ejus cultura tum per nucum plantationem, tum per radicum reptilium propagationem.

volucri hujus partes pro gemmæ ſquamis ſeu ſtipulis declarantur & pedunculorum florigerorum ortus potius prope novella folia, in gemma ſimul contenta *g* fig. 8. *m* fig. 12. indicantur.

a 3) *The Gardeners Dictionary &c. by* PHIL. MILLER, *Gardener to the Worſhipful Company of Apothecaries at their Botanick-Garden at Chelſea, and F. R. S. the third edition corrected.* London 1737. fol. maj.

b 3) Teſte Germanica translatione, titulo: *Das Engliſche Gartenbuch, oder* PHIL. MILLERS, *Gärtners der Preißwürdigen Apothecker-Geſellſchafft in dem Kräuter-Garten zu Chelſea, und Mitgliedes der Königl. Engliſchen Societät der Wiſſenſchafften, Gärtner-Lexicon &c. nach der fünfften, vermehrten und verbeſſerten Ausgabe aus dem Engliſchen auf das ſorgfältigſte in das Deutſche überſetzet von D.* GE. LEONH. HVTH, *der Republik Nürnberg ordentlichen Phyſico.* Erſter Theil. Nürnb. 1750. fol. maj.

nem. Additur, creſcere hanc ſtirpem copioſe & in Virginia & in Carolina. 33) Poſt hos vero Carolus Linnæus, ſyſtematum botanicorum reformator celeberrimus, hanc ſtirpem **Lauri** generis ſpeciebus adſcripſit *c* 3) & **Laurum foliis integris & trilobis** vocavit *d* 3).

Nihilominus nonnulli adhuc inter nomina arboris Saſſafras vulgaria illius ſpecifici Plukenetiani tantum mentionem fecerunt, e.gr. 34) Isaacus Rand *e* 3) qui præter corni nomen & aliquot

c 3) In ſui *Syſtematis Naturæ prima editione* Lugd. Bat. 1735. fol. max. regni veget. p. ultima *Saſſafras* a *Lauro* adhuc diſtinxit ita, ut hanc octandriis, illam decandriis adſcripſerit, atque præterea ſigno † notaverit, quod ipſi denotabat genus novum a ſe conſtitutum. In *prima* etiam *Generum Plantar. eorumque characterum naturalium* &c. *editione* ibid. 1737. 8vo maj. in *monendis ſeu obſervationibus circa genera data pro uberiori explicatione* p. 382. ad pag. 120. num. 338. (ubi Lauri character proponitur) adhuc dubius Saſſafras cum Lauro conjunxit & propterea in indice illam iterum ſigno † notavit. Eodem vero adhuc anno 1737. in Horto Cliffortiano, Amſtelod. fol. maj. edito, p. 154. non ſolum hanc ſtirpem nominavit *Laurum*, ſed etiam in nota adjecta hanc ſuam ſententiam confirmavit his verbis: „*Arbor etiamnum apud nos non floruit, flores tamen nobis obtulit Cl. D. Dillenius in Muſeo Sherardiano, quibus examinatis apertiſſime patuit, hanc arborem nil cum Corno commune habere, ſed abſolute hujus generis eſſe.*" Hinc in *Generum Plantar. editione ſecunda aucta & emendata* Lugd. Bat. 1742. 8. maj. p. 114. n. 400 eandem aliasque ſtirpes plures, pro diſtinctis generibus ab aliis habitas, aperte cum Lauri ſpeciebus conjunxit.

d 3) *Hortus Cliffortianus* l. c. *Viridarium Cliffortianum* &c. Amſtelod. 1737. 8. maj. p. 35. *Materia medica L. I. de Plantis.* Holmiæ 1749. 8vo. p. 65. n. 193. *Species Plantar. T. I.* ibid. 1753. 8. maj. p. 371. n. 10.

e 3) *Horti Chelſeani Index compendiarius* &c. *Conſcripſit* Is. Rand, *Phar-*

quot ſynonyma antiqua nil addidit. 35) SAM. DALE *f* 3). Hic A. p. 324. *b.* ſtirpem hanc adſcribit *arboribus fructu calyculato, ſeu quorum fructus calyci inſidet acetabuli inſtar concavo, monopyrenus, nucleo integro, fructu per maturitatem ſicco, folio laciniato ſeu anguloſo, floſculis parvis luteis, baccis parvis nigricantibus, racematim congeſtis,* quem characterem imperfectum repetit p. 326. *b.* Ceterum inter ſynonyma illud Corni Plukenetianum adducit, ſed ne quidem a reliquis vulgaribus ordine diſtinguit, prætereaque nil novi addit. 36) CASP. NEVMANNVS *g* 3). Circa hiſtoriam natu-

Pharmaeopœus Londinenſis, R. S. S. Horti Præfectus & Prælector Botanicus. Londini 1739. 8. maj. p. 60.

f 3) SAM. DALEI *M. L. Pharmacologia* &c. *quarta editio.* Lugd. Bat. 4. maj. Editionem hanc tantum recuſam, exemplar vero Londini biennio circiter ante eam impreſſum eſſe, ex præfatione colligi poteſt. *Prima editio* prodiit Londini 1693. 8. & eadem forma recuſa eſt Bremæ 1705. ut & *ſecunda vice cum A. Supplemento* 1713. *tertiam* editionem non vidi.

g 3) *D.* CASPAR. NEVMANNS, *geweſenen Königl. Preuß. Hof-Raths und Profeſſoris publici chemiæ practicæ, Decani beym Collegio Medico-Chirurgico in Berlin, Mitgliedes des Königl. Ober-Collegii medici, Adjuncti der Röm. Kayſ. Academiæ Nat. Cur. desgleichen Königl. Groß-Britanniſchen und Königl. Preuß. wie auch Päbſtl. Societät der Wiſſenſch. Mitgliedes, auch erſten Hof-Apotheckers Prælectiones-chemicæ, herausgegeben von D.* IO. CHRISTIAN ZIMMERMANN. *Medic. Practico in Schneeberg.* Berlin 1740. 4. p. 910. quæ editio vero mutila & vitioſa eſt. Prodiit autem alia ſecundum exemplar Autoris correctior & multo auctior cura Dn. CHRISTOPH. HENR. KESSEL, titulo D. CASP. NEVMANNS &c. *chymiæ medicæ dogmatico-experimentalis oder der gründlichen und mit Experimenten erwieſenen mediciniſchen Chymie* &c. IV. tomi (qui ſummatim comprehendunt X. partes) Züllichau 1749—1755. 4. ubi tom. II. Part. III. p. 239. Saſſafras examen reperitur. *Idem opus in compendium redactum* eodem titulo II. Voluminibus ibid. excuſum eſt 1756. 4. ubi Vol. I, p. 887. idem argumentum

naturalem Saſſafras quæ adducuntur, omnia ex Auctoribus citatis deſumta ſunt, & inter ſynonyma Corni nomen Plukenetianum quoque occurrit. Ceterum aſſeritur, Saſſafras Hernandi eſſe eandem ſtirpem, ac illam Piſonis, quod tamen nec cum deſcriptione, nec cum icone utriusque convenit.

Ex Auctoribus ejusdem ævi nonnulli, quorum opera poſt demum citata in lucem edita ſunt, de ullo charactere & nomine generico nondum ſolliciti fuerunt, ad quos pertinet 37) ELISAB. BLACKWELL *h* 3). Hæc vivis coloribus exhibet, præter fruſtum radicis cortice adhuc tectæ & corticis ſeparati, ramum hujus ſtirpis cum foliis integris, bilobatis & trilobatis, petiolis valde longis præditis, ut & hujus ramulum florentem cum quinque pedunculis, ex faſciculo foliolorum integrorum pallide virentium & a gemmæ ſtipulis nudatorum provenientibus, quorum brevibus pedicellis lateralibus, foliolis linearibus ſuffultis, adhærent ſpicatim flores exigui lutei hexapetali: & hæc omnia ſatis apte repræſentavit; ſed racemus, quem addidit, baccarum exiguarum oblongarum, coloris badii, & calyculis ſeu capulis reſpectu baccarum magnis dilute ſpadiceis brevibusque pedunculis ejusdem coloris adhærentium, alius procul dubio ſtirpis productum eſt. Arbor dicitur magna & Virginiæ incola. Ceterum nomen tantum officinale illudque C. Bauhini adducitur, quem defectum vero editio Norimbergenſis *i* 3) ſupplevit. 38) IAC. NEWTON *k* 3) qui iconem arboris tum

tum exponitur. Singulæ hæ editiones poſthumæ ſunt: A. namque 1737. diem ſupremum obiit.

h 3) *Curious Herball* &c. *by* ELIZABETH BLACKWELL &c. Vol. II. Lond. 1739. fol. maj. tab. 267.

i 3) *Herbarium Blackwellianum emendatum & auctum* &c. Centuria III. Norimb. 1757. fol. maj. tab. & expoſ. lat. atque germ. n. 267.

k 3) *Compleat Herbal of the late* JAMES NEWTON, *Med.* London 1752. 8. maj.

tum foliis ficulneis cum ramulo Johnſoni ex Gerhardo, tum folio dentato ex Muntingio ſiſtit: priori adſculptum eſt *the Saſſafras tree Ger.* poſteriori *the Saſſafras tree with indented leaves Munt.*

Alii deinde nomen Linnæanum quidem adduxerunt, ſed inter reliqua ſynonyma ita, ut haud conſtet, quodnam nomen pro generico genuino habeant. Huc pertinet 39) Steph. Francisc. Geoffroy l3). Hic ligni genuini characterem his tradit: „*Lignum eſt ex rufo albicans, rarum & leve, cortice fungoſo,* „*foras cinereo, intus ferrugineo, ſapore acri, ſubdulci, aromatico;* „*odore*

8. maj. tab. 164. Hoc opus in tabb. 176. continet tantum inſignem numerum iconum ſtirpium æri inciſarum, ſed valde imminutarum: unica enim pagina ſeu tabula ſiſtit viginti & plures figuras, quibus nomen Anglicanum tantum adſculptum eſt. Præfatio docet, auctorem jam a. 1680. cœpiſſe has icones colligere & ætate provectiorem ſecum quidem conſtituiſſe, easdem deſcriptione illuſtrare; ſed morte ſubitanea e vivis ereptum ultra pomiferarum arborum expoſitionem (quæ ſigillatim acceſſit & tabb. 35. comprehendit) non perveniſſe, totum autem opus diu latuiſſe & nunc absque mutatione in publicum editum eſſe, hinc etiam ex ſyſtematicis botanicis tantum citantur Moriſonus, Raius, Hermannus & Tournefortius.

l3) *Tractatus de materia medica ſive de medicamentorum ſimplicium hiſtoria, virtute, delectu & uſu. Auct.* Steph. Franc. Geoffroy *Doct. Med. Pariſienſi, Reg. Scientiar. Academiæ Pariſienſ. Regiæque Soc. Londinenſis Socio, nec non Chymiæ in Horto Reg. & Medicinæ in Regio Franciæ Collegio Profeſſore. Tomus ſecundus de vegetabilibus exoticis.* Pariſiis 1741. 8. maj. p. 244. In Gallicam linguam traductus titulo: *Traité de la matiere medicale, traduit en François par M.* Tome ſecond traité des Vegetaux Sect. I. de medicamens exotiques.* Paris 1743. 12. maj. p. 422. In Germanicam linguam verſus titulo: *Abhandlung von der Materia Medica &c. Zweyter Theil von den ausländiſchen Pflanzen aus dem lateiniſchen überſetzt.* Leipzig 1761. 8. maj. p. 361.

„ *odore fragrante ad Fœniculi odorem accedente. Ex Virginia, Braſi-* „ *lia aliisque Americæ provinciis ad nos venit. Adulteratur nonnunquam* „ *Ligno aniſato, ſeu ligno aniſi I. B. m 3) quod a ligno Saſſafras odo-* „ *re ſeminis aniſi, gravitate, reſinoſa denſaque ſubſtantia facile diſtin-* „ *guitur.*" Hæc ſequuntur ſtirpis hujus nomina vulgaria, in- „ terque hæc illud quoque Plukenetianum & Linnæanum, ejusque deſcriptio ex Monardo, Io. Bauhino & Piſone collecta, quibus hæc adduntur: „ *Flores racematim congeſti, longis pedunculis* „ *inſidentes parvi ſunt, quinquefidi, laciniis deciduis* (quod perperam „ aſſeritur, conf. p. ſup. 329.), *quos excipiunt baccæ Lauri baccis ſimi-* „ *les, corolla rubra veluti cupula comprehenſæ.* Diſtinguit ab hac ſpecie duas illas, quas Piſo deſcripſit, cujus verba breviter repetit. 40) Frid. Zwingervs *n* 3) hiſtoriæ hujus ſtirpis nihil addidit, præter nomen Linnæanum ſpecificum & has notas imperfectas: „ *folia laciniata triloba; floſculi lutei racematim congeſti;* „ *fructus uniformis per maturitatem niger baccis Lauri ſimilis.*"

Alii denique, & quidem Botanici celeberrimi, nomen genericum & ſpecificum a Linnæo propoſitum ut ſolum genuinum elegerunt, qui ſunt 41) Io. Frid. Gronovivs *o* 3). Hic A. indicat 1. nomen Linnæanum ex H. Cliff. 2. Plukenetianum

qq 2 (quo

m 3) De quo conf. pag. ſuper. 291. n. 17. ut & not. *z* & *a a*.

n 3) Theod. Zwingeri *der Artzneyk. Doct. Prof. und Stadt-Artztes zu Baſel, wie auch Hochf. Baden-Durlach. Geheim. Hof-Raths und anderer Deutſchen Reichs-Fürſten Leib-Medici, Theatrum botanicum, überſehen und vermehrt durch* Frid. Zwinger. *des ſeel. Authors Sohn, der Philoſophie und Artzneyk. Doctor, des Durchl. Baden-Durlach. Hauſes Hofrath und Medicus.* Baſel 1744. fol. maj. p. 239. conf. n. 25.

o 3) *Flora Virginica, exhibens plantas, quas V. C.* Io. Clayton *in Virginia obſervavit atque collegit. Easdem methodo ſexuali diſpoſuit ad genera propria retulit: nominibus ſpecificis inſignivit & minus cognitas deſcripſit* Io. Fred. Gronovivs. *Pars I.* Lugd. Bat. 1739. & unacum parte II. ibid. 1743. 8. maj. p. 46.

(quo Clayton uſus fuit), quibus ut ſynonyma junguntur 3. Cornus mas ſeu Saſſafras laurinis foliis indiviſis &c. Pluk. Amalth. *p* 3) & 4. Saſſafras forte Lauri foliis Piſ. *q* 3). 42) ADRIANVS van ROYEN *r* 3). Hic pariter utitur nomine Linnæano & tanquam ſynonymum addit Plukenetianum. 43) IO. GE. HENR. KRAMERVS *s* 3). Hic inter Lauri ſpecies recenſet Saſſafras ſolo Linnæano nomine ſpecifico. 44) CHRISTIAN. GOTTLIEB LVDWIG. *t* 3). Hic pariter, ad mentem Linnæi, Lauri generi adſcribit Saſſafras, huicque pro charactere ſpecifico tribuit folia trilobata, trinervia; flores ex alis foliorum in involucris (quibus gemmas intelligit: vid. Eiusd. charact. gener.) tetraphyllis; florem & fructum Lauri. 45) EVER. IAC. van WACHENDORFF *u* 3) qui inter Lauri ſpecies n. 7. ſolum nomen Linnæanum affert.

46)

p 3) Vid. ſupra n. 23.

q 3) Vid. ſupra n. 14.

r 3) ADR. *van* ROYEN, *M. D. Medicinæ, Botanices & Collegii practici in Batavia, quæ Leydæ eſt, Academia Profeſſoris Floræ Leydenſis prodromus, exhibens plantas, quæ in Horto Academico Lugduno-Batavo aluntur.* Lugd. 1740. 8 maj. p. 227.

s 3) IO. GE. HENR. KRAMER *Philoſ. & Medicinæ Doctoris Tentamen botanicum emendatum & auctum, ſive Methodus Rivino-Tournefortiana emendata & aucta* &c. Viennæ Auſtr. 1744. in tabulis fol. ord. & maj. p. 141.

t 3) D. CHRIST. GOTTL LVDWIG, *Med. P. P. extraord. & Colleg. B. M. V. h. t. Præpoſiti Definitiones generum plantarum auctæ & emendatæ* Lipſ. 1747. 8 maj. n. 133. p. 36. *Ejusdem, Ord. Med. in Acad. Lipſ. Decani, Definitiones Generum Plant. olim in uſum auditorum collectas nunc auctas & emendatas edidit D.* GE. RVD. BOEHMER *Med. Prof. publ. ord. Wittebergenſis.* Lipſ. 1760. num. 188. p. 64.

u 3) *Horti Vltrajectini Index. Auctore* EVER. IAC. *van* WACHENDORFF, *Med. Doct. Medicinæ, Chem. & Bot. Prof. Ord.* Traj. ad Rhen. 1747. 8 maj. p. 259. n. 724.

46) Conwallader Colden *v* 3). Hic poſt nomen ſpecificum Gronovianum (ſeu Linnæanum) omnium fructificationis partium characterem his tradit. Calyx: *nullus, niſi fundum corollæ Calycem diceres.* Corolla: *Petala ſex ovato-acuminata.* Stamina: Filamenta *novem, compreſſa;* Antheræ *erectæ compreſſæ, ſtaminibus latiores, fere quadratæ;* Corpuſcula *ſex, globoſa, mollia, petiolo breviſſimo affixa, germen circumſtantia.* Piſtillum: Germen *globulare;* Stylus *unicus, in quibusdam floribus ejusdem arboris ſtyli duo;* Stigma *obtuſum.* Pericarpium: Drupa *fere ſicca, in calyce locata, ſicut glans quercina, quæ, quum areſcat, fit* Nux *globularis, parum compreſſa;* Nucleus *ejusdem figuræ.* His ſubnectit: „ *Stamina* „ *facile deiicit; Flores pedunculati, in racemis, ad extremitates ramo-* „ *rum; Folia ſurculorum unius anni elliptica, integra, ligni veterioris* „ *trilobata.*" 47) Io. Hill *x* 3) inter Lauri ſpecies n. 5. recenſet hanc ſtirpem nomine ſpecifico Linnæano cum ſolo C. Bauh. ſynonymo. Deſcriptio arboris brevis latine verſa hæc eſt: „ *radix brachiata valde longa & ſparſa, ſolum haud profunde penetrans;* „ *truncus ſimplex, mediocriter craſſus, non valde altus; frondoſa pars* „ (the top) *ramoſa & ſparſa; folia ramis irregulariter adhærentia,* „ *perpetuo virentia, juniorum aliqua figuræ ovalis, indiviſa & in ex-* „ *tremitate obtuſe mucronata, reliqua in tres lobos diviſa & fici foliis* „ *quodammodo ſimilia, ſuperius obſcure viridia, inferius albicantia; flo-*

v 3) *Plantæ Coldenhamiæ in Provincia Noveboracenſi Americes ſponte creſcentes, quas ad methodum Cl. Linnæi ſexualem anno* 1742. &c. *obſervavit & deſcripſit* Conwallader Colden, pag. 119. n. 94. Reperiuntur hæ plantæ deſcriptæ in *Actis Societatis Reg. Scientiarum Vpſalienſis ad annum* 1743. Stockholmiæ 1749. 4. maj. p. 81 — 136. & *ab anno* 1744. *ad* 1750. ib. 1751. p. 47 — 82. in ſumma 237 plantæ.

x 3) *General Hiſtory or new and accurate Deſcriptions of the animals, vegetables and minerals* &c. *by* John Hill *Med. Doct. Acad. Reg. Scient. Burdig.* &c *Soc. Volumina III.* Lond. 1748 — 1752. *Volumen II, a Hiſtory of Plants* 1751. p. 412.

„*res, racematim longis pedunculis inſiſtentes, parvi; baccæ figura & magnitudine Lauri.*“ 48) Phil. Millervs ſupra n. 32. citatus y 3). In binis poſterioribus editionibus laudatus Auctor nunc inter Lauri ſpecies Linnæi nomine ſpecifico recenſet Saſſafras, edit. ſexta n. 11, ſeptima n. 7. In ſexta dicuntur hæ ſtirpes Americæ ſeptentrionalis indigenæ, ubi plerumque creſcunt in ſolo parum humido (*on low ſwampy ground*), nunquam vero ad altitudinem inſignem aſſurgunt, neque earum trunci valde craſſi evadunt, quare fruticibus annumerari poſſunt. Radices earum ſub terra ſerpunt & in nativo ſolo producunt permultos ſtolones; ſed in Anglia hæ ſtirpes haud facile longævæ fiunt: hiemis enim ſeveræ frigore plerumque deſtruuntur & æſtatis fervidæ ſiccitate ſæpius pereunt etſi ſolo valde humido implantentur, neque hiemali tempore in caldariis melius conſervantur. Poſt hæc fuſior ſequitur inſtructio, quomodo tum baccis tum radicibus propagari queant, cujus ope harum ſtirpium aliquæ ultra ſeptem pedes aſſurgebant ramis bene inſtructæ. In Anglia fructum haud fert hæc ſtirps, ſed baccæ ex America petuntur. In ſeptima editione hæc illuſtrantur ſequentibus. Saſſafras arbor valde communis eſt in plerisque Americæ ſeptentrionalis partibus, ſed raro octo vel decem pedes altitudine ſuperat. Radices ibidem valde luxuriant & ſtolonibus ſuis ſolum longe lateque occupant, ubicunque hoc augmentum ipſis conceditur. Rami ornantur foliis differentis figuræ & magnitudinis: quædam eorum ſunt figuræ ovalis & integra, quatuor circiter digitos longa, tres lata; alia profunde dividuntur in tres

y 3) *The Gardeners Dictionary* &c. *The ſixth edition carefully reviſed, and adapted to the preſent practice by* Phil. Miller *F. R. S.* &c. *and Member of the Botanic Society at Florence.* London 1752. *The Gardeners Dictionary* &c. *the ſeventh edition, reviſed and altered according to the lateſt ſyſtem of Botany, and embelliſhed with ſeveral copper-Plates, wich were not in the former Editions. by* Phil. Miller &c. London 1759. fol. maj.

tres lobos, & hæc ſex digitos longitudine totidemque latitudine extremitatibus loborum lateralium æquant; ſitum tenent alternum petiolo valde longo inſtructa, lucido virore gaudent, autumno cadunt. Quam primum verno tempore propullulant folia, mox comparent flores proxime infra illa ſuper tenuibus pedunculis, quorum ſinguli ſuſtinent tres vel quatuor exiguos flores luteos ex quinque ovalibus petalis concavis & octo ſtaminibus conſtructos in maſculis, qui reperiuntur in ſtirpibus a femineis diſtinctis: feminei flores inſtructi ſunt germine ovali, quod poſtea abit in baccam ovalem, quæ matura cærulea fit. 49) DU HAMEL DU MONCEAU z 3) Ab Auctore hujus operis p. 350. inter Lauri ſpecies n. 7. recenſetur Laurus foliis integris & trilobis *Lin. H. Cliff.* Cornus *Pluk.* Saſſafras *C. B. P.* & p. ſeq. affirmatur, omnes Lauri ſpecies tempore hiemali ſua retinere folia. P. 352. ille addit, Gallos obtinere Saſſafras ex Canadæ regione Iroquoenſium, ſed valde raram adhuc eſſe hanc ſtirpem in Gallia. Notum tantum eſſe, ejus lignum, quod illis ex Florida aliundeque affertur, ſaporis eſſe acuti, aromatici, odoriſque fœniculacei, quibus tribus verbis addit uſum ejus medicum. His jungit, ipſam arborem vulgarem eſſe in Luiſiana; lignum ejus flammam haud concipere, niſi ab aliis lignis excitetur, moxque extingui, quam primum ignis removetur; D. SARRAZIN retuliſſe, hanc arborem amare ſolum bonæ notæ, eundemque comperiſſe, eam in Canada ſimpliciter vocari Laurum. His denique p. 352. ** n. 7. accedit icon ligno exciſa ſolius folii trilobati, æque ferme lati ac longi, cujus lobus medius quidem latiſſimus, ſed lateralibus vix longior eſt (conf. Obſer-

z 3) *Traité des Arbres & Arbuſtes, qui ſe cultivient en France en pleine Terre. Par M.* DU HAMEL DU MONCEAU, *Inſpecteur general de la Marine; de l'Academie Royale des Sciences, de la Societé Roy. de Londres, Honoraire de la Societé d'Edimbourg & de l'Academie de Marine.* Tome premier à Paris 1755. 4. maj. pag. 350.

Obſervat. tab. VI. fig. 10.) quorumque omnium apices repræſentantur acuti. 50) Petrvs Kalm *a* 4). Hic A. ſtirpem hanc ad mentem Linnæi p. 219. n. 31. pariter vocat *Laurum*, eandemque ſponte, & quidem copioſe, creſcentem a. 1748. invenit in Penſylvania prope Philadelphiam p. 216, & 290; inter Philadelphiam & Willmington p. 294, & in Nova Jerſey, regione citra fluvium Dellaware orientem verſus Penſylvaniæ oppoſita p. 481. Quæ ſigillatim de eadem arbore recenſet, p. 290. reperiuntur, quorum primaria hæc ſunt. In Philadelphiæ vicinia hinc inde creſcebat in ſilvis, fruticetis, & ad ſepes. In arvis ut ſilveſcerent ceſſatis inter primas erat arbores, quæ propullulabant, & quidem in tanta copia, uti in Suecia Betulæ in tractibus ſilvoſis, vetuſtis exuſtisque (*alte ausgebrante Waldſtriche*, *Svecis Swedjeland*). Humus, quæ illam alebat, arida atque laxa erat, coloris lateritii pallidioris, & maximam partem

a 4) *Des Herrn* Peter Kalms, *Profeſſors der Haushaltungskunſt in Aobo, und Mitgliedes der Königl. Schwed. Akademie der Wiſſenſchafften, Beſchreibung der Reiſe, die er nach dem Nördl. Amerika auf Befehl gedachter Akademie und öffentl. Koſten unternommen hat. Der zweyte Theil Eine Ueberſetzung.* Göttingen 1757. 8. quæ pars conſtituit partem decimam illius itinerum collectionis, quæ ibid. ſumtibus viduæ Abrami Vandenhœk prodiit titulo: *Sammlung neuer merckwürdiger Reiſen zu Waſſer und zu Lande.* Linnævs Syſt. nat. edit. X. Holm. 1760. citat hoc opus titulo: Kalm. *Iter America Sept.* Holm. 1756. 8. ſed hoc exemplar Suecica vernacula conſcriptum eſt. Alia autem verſio Germanica nunc ſub prælo ſudat Lipſiæ apud Gottfr. Kieſewetter pariter in 8. cujus prima pars jam in publicum prodiit hoc titulo: *Reiſe nach dem Nördlichen America, welche auf Befehl der Königl. Schwediſchen Akademie der Wiſſenſchafften und auf allgemeine Koſten von* Peter Kalm, *öffentl. Lehrer der Oeconomie zu Abo und Mitglied der Königl. Schwediſch. Akad. der Wiſſenſch. iſt verrichtet worden.* Leipz. 1754. Altera pars nondum excuſa eſt.

partem ex ſabulo conſtabat pauco luto mixto, nec pinguis ſed macra apparebat, qualis etiam humus Novæ Jerſey pag. 472. deſcribitur & quidem magis adhuc ſabuloſa & valde macra. Occurrebat autem hæc ſtirps in ſilvis aliis arboribus interſerta, ſæpe etiam ſparſim ad ſepes, ubique vero eodem gaudebat virore; nunquam autem A. illam reperit in locis udis humilibusve. Radices ejus longe lateque ſe extendunt & hinc inde ſtolones protrudunt, qui vero propagationi haud inſerviunt, quia perpaucas fibras ſpargunt, proptereaque nullam firmitatem in humo acquirere poſſunt. Pro plantanda ergo hac ſtirpe acquirendæ ſunt baccæ, quæ autem difficulter obtineri poſſunt, quia aves plerumque illas devorant antequam maturescunt. Teneris ſtolonibus vaccæ avide inhiant, quas ubique inveſtigant. P. 481. his addit ſequentia. Sueci in Nova Jerſey degentes hanc arborem vocant & *Saltenbras* & *Salſenfras:* prius tamen nomen magis commune eſt. Quando hujus arboris lignum igni injicitur, eundem edit ſtrepitum, ac ſi ſal inſperſus fuiſſet: unde Sueci procul dubio ſuam denominationem deſumſerunt & nomen Saſſafras proprium detorſerunt. Quando novelli ſtolones vel arboris rami abſciſſi admoventur naribus, fortem quidem, ſed gratum ſpirant odorem. 51) IACOB. CHRISTIAN. SCHÆFFER *b* 4). Ab hoc A. P. III. p. 269.

b 4) IACOBI CHRISTIANI SCHÆFFER, *Sereniſſ. ac Potentiſſ. Regis Daniæ Norwegiæ a Conſiliis, Philoſoph. Doct. Gymnaſ. Acad. Alton. Profeſſoris honorarii, Eccleſ. Evang. Ratisb. Miniſtri, Acad. Imper. Roboret. Berol. ac Bavaricæ Societ. Litterar. Duisb. & Teuton. Gœttingens. nec non Liber. Art. Lipſienſ. Socii, Botanica expeditior, genera plantarum in tabulis ſexualibus & univerſalibus æri inciſis exhibens.* Ratisbonæ 1760. 8v. max. ſ. 4to. anguſtior. *Pars I. Tabulæ ſexuales exhibentes Syſtema Linneanum. Mar. Eliſ. Fridrichin ſculpſit Ratisbonæ. P. II. Tabulæ univerſales, ſiſtentes omnes fructificationis partes ſecundum Syſtema Rivino-*

p. 269. n. 228. Saſſafras officinarum etiam **Lauri** ſpeciebus adnumeratur eique ut notæ ſpecificæ tribuuntur folia triloba trinervea, flores ex alis foliorum in involucris tetraphyllis c 4).

Plures Auctores, qui hujus ſtirpis figuram vel deſcriptionem aliquam dederunt, nunc quidem haud recordatus ſum. Eosdem ex itinerariis conquirere, ſupervacaneum duxi, quia illorum Auctores raro iis inſtructi ſunt qualitatibus, quæ in accurato obſervatore deſiderantur. Speciminis loco ſint 52) Historia vniversalis Regionvm Popvlorvmqve Americæ d 4). Vbi de Canadæ, Luiſianæ & Floridæ regione ex Charlevoix e 4) relatione p. 479. ſeqq. agitur, p. 544. indicat, circum-

Rivino-Tourneſortianum. Eadem ſculpſit ibid. P. III. Synonymia generum plantarum. Accedit *index generalis in tres partes.*

c 4) Alio in opere, quod Idem Germanica lingua edidit hoc titulo: *Erleichterte Arzneykräuter-Wiſſenſchafft, nebſt vier Kupfer-Tafeln mit ausgemahlten Abbildungen*, Regenſpurg 1759. 4to. huius ſtirpis nulla adhuc fit mentio.

d 4) *Allgemeine Geſchichte der Länder und Völcker von America. Zweiter Theil* &c. Halle 1753. 4to.

e 4) *P. de* Charlevoix *Journal d'un Voyage fait par ordre du Roy dans l'Amerique ſeptentrionale* &c. Quod conſtituit partem quartam operis ſui, quod inſcribitur: *Hiſtoire & Deſcription generale de la Nouvelle France* à Paris 1744. Tabulæ, quas idem A. Hiſtoriæ Iaponiæ (*Hiſtoire & Deſcription generale de Iapon* &c. *par le P. de* Charlevoix, *de la Compagnie de Jeſus, Tome II. à Paris* 1736. 4. *maj.*) pro illuſtranda hiſtoria naturali pag. 552. ſeqq. addidit, ex Engelb. Kæmpferi Hiſtoria Iaponiæ (*Hiſtoire naturelle, civile & eccleſiaſtique de l'Empire du Japon. Compoſée en Allemand par* Engelb. Kæmpfer, *Docteur en Medicine à Lemgow*, & *traduite en François ſur la verſion Angloiſe de* Iean. Gaspar Schevchzer, *Membre de la Societé Rojale & du College des Medecins a Londres. Tome I. a la Haye* 1729. *fol. maj.* *Idem*

cumcirca munimentum ſeu caſtellum, ad ſinum maris Michigan in Luiſiana exſtructum, arva ſtirpibus Saſſafras eſſe refertiſſima, unde aura balſamicum ſpirat odorem; ibidem vero nullam earum in altam aſſurgere arborem uti in Canada, ſed frutices manere humi propemodum ſerpentes; p. 574. e contrario docet, arbores regionis Floridæ plerumque ſtupendam acquirere altitudinem & craſſitudinem, interque eas etiam occurrere illas Saſſafras variarum ſpecierum. P. 724. addit, hanc ſtirpem magna in copia etiam provenire in Nova Georgia, in vicinia Vrbis Eben-Ezer, quæ Salisburgo emigrantibus conceſſa eſt. P. 813. ubi inſulæ Tabago hiſtoria traditur, peculiaris deſcribitur arbor, quæ **Lignum Cinnamomi** (*Zimmetholz*) itemque Floridanorum **Pavame** Europæorumque **Saſſafras** vocatur, & elegantiſſimis Novi Orbis arboribus comparatur. Brevis eius deſcriptio latine reddita hæc eſt. „*Recto aſſurgit trunco, qui viginti quinque trigintaque pedum altitudinem attingit prius, quam ramos ſpargit. Folia eius tum figura & colore, tum etiam odore, Lauri foliis ſimilia ſunt. Lignum eius rubeum eſt & ſuavis odoris, ſolidum, planum & ad ſcriniariorum opera inde paranda aptiſſimum. In hac inſula ædificia ex eo ſtruuntur. Rami tam denſe conferti ſunt, ut nihil ſub iis procreſcere poſſit, præter herbam exilem perpetuo virentem & bene olentem. Eiusmodi arbor fert grana piperi rotundo ſimilia fortisque ſaporis, quæ pſittaci amant: hinc etiam nidos ſuos ſuper his arboribus ædificant, quia præterea „fron-*

rr 2

Idem opus eodem titulo prodiit Amſteled. 1732. *in* 8v. *ſeu* 12. *maj.*, *quæ editio vero his tabulis caret)* & EIVSD. Amœnitatibus exoticis (*Amœnitatum exoticarum politico-phyſico-medicarum Faſciculi V.* &c. *Auctore* ENGELB. KÆMPFERO, *D. Lemgoviæ* 1712. 4 *maj.)* mutuatæ, ſed multum imminutæ, earumque expoſitiones etiam ex eodem potiſſimum hauſtæ ſunt, nec illis novæ acceſſerunt. Num ea, quæ in Novæ Franciæ hiſtoria occurrunt, pariter ex aliis tantum compilata, an ex propriis obſervationibus collecta ſint, me latet: hoc opus enim ad manus meas nondum pervenit.

„*frondium denſitas omnem illis præbet ſecuritatem earumque viror plu-* „*marum colori reſpondet. Corticem arboris aromaticam omnes deſide-* „*rant, qui diarrhœis corripiuntur, quæ inſuper ventris tormina in ge-* „*nere ſedat, aſthma tollit obſtructionesque. In aëre ſiccata ferculis pa-* „*rem conciliat ſaporem gratum, ac Cinnamomum, unde etiam par no-* „*men obtinuit.* Ex hac autem deſcriptione, utut imperfecta & manca, facile elucet, hanc arborem Pavame & Saſſafras perperam appellari multumque ab illa differre & potius Cinnamomi ſilveſtris ſpeciem quandam eſſe; probat vero illa ſimul, quam facile ſeduci queant peregrinatores, obſervationum fundamentis minus ſufficienter inſtructi. 53) Anno 1746. in publicum edi cœpit gallica traductio ampliſſimæ HISTORIÆ GENERALIS ITINERVM *f* 4) quam erudita Anglorum Societas concinnavit & vernacula ſua conſcripſit, in Gallicam vero traduxit ANTON. FRANCISC. PREVOST, Abbas & Sereniſſ. Principis de CONTI Eleemoſynarius *g* 4). In hac collectione plura de Saſſafras arbore invenire haud potui, quam ſequentia latine reddita *h* 4). „*Notandum eſt, hanc arborem ſatis vulgarem eſſe in* „*re-*

f 4) *Hiſtoire générale des Voïages, ou nouvelle Collection de toutes les Relations des Voïages par Mer & par Terre, qui ont été publiées jusq' à preſent dans les différentes Langues de toutes les Nations connues* &c. à Paris & à Lauſanne 4. maj.

g 4) Hæc quidem Gallicæ verſionis titulus non indicat, attamen præfatio.

h 4) Vol. XV. p. 257. ubi hiſtoria naturalis Americæ ſeptentrionalis in genere exponitur. Additur hoc loco quidem, de Saſſafras virtutibus dictum jam eſſe in Mexicæ & Carolinæ deſcriptione; ſed illius Vol. XII. & hujus Vol. XIV. hiſtoriam fugitivo oculo, notas marginibus adſcriptas vero curatius pervolvens nihil plane hujus argumenti reperire potui: & ſi qua contextui inſerta ſunt abs me haud animadverſa, quæ de viribus tantum agunt, huc non pertinent: de his enim in ſequentibus plura. Dolendum autem vaſti hujus operis nondum abſoluti ſingula volumina indice carere.

„regionibus meridionalibus Novæ Franciæ, illam vero haud valde altam;„ „nec ſupra radicem ſuam unquam pedis unius diametro craſſiorem eſſe. „Ad ripas fluminis St. Ioſephi, quod lacum Michigan influit, campi re„periuntur his ſtirpibus referti, quæ vero arbuſculæ ſ. frutices tantum „ſunt. Nihilominus in Carolina Saſſafras grandis eſt arbor, cujus fa„ſtigium elegantiſſimas format frondes. Folia ejus profundis inciſuris „in tres diviſa ſunt lobos. Martio menſe protrudit faſciculos florum „exiguorum luteorum ex quinque petalis compoſitorum, quos ſequuntur „baccæ figura & magnitudine Lauri baccis ſimiles. Pedunculus earum „ruber eſt, itemque calyx ejusdem formæ ac in glandibus. Baccæ pri„mum virides ſunt, deinde matureſcentes cæruleæ fiunt. Optato ſuc„ceſſu Saſſafras plantata eſt in Europæ quibusdam regionibus; videtur „autem, eam ibi haud obtinere easdem virtutes, ac ſub climatibus ma„gis meridionalibus. 54) Anno ſequenti EADEM HISTORIA SEV COLLECTIO ſecundum idem exemplar Anglicanum in Germanicam linguam verſum excuſum eſt *i*4). Quæ in hac editione de Saſſafras arbore reperiuntur, annotata ſolummodo ſunt in Floridæ regionis hiſtoria *k*4); ſed deſcriptio arboris Saſſafras nil continet, quod non prius MONARDVS docuit: hoc unicum addit, Floridanos eandem & **Pavame** & **Palameh** nominare.

*i*4) *Allgemeine Hiſtorie der Reiſen zu Waſſer und Land; oder Sammlung aller Reisbeſchreibungen, welche bis jezo in verſchiedenen Sprachen von allen Völckern heraus gegeben worden, &c. durch eine Geſellſchafft gelehrter Männer im Engliſchen zuſammen getragen und aus demſelben ins Deutſche überſetzet.* Leipz. 4. maj. Hæc editio differt a Gallica usque ad Vol. VIII. quo editores demum cœperunt, Gallicam editionem ſequi, id quod etiam titulus hujus voluminis indicat. Ceterum Germanicæ editionis ſingula volumina indice copioſo inſtructa ſunt.

*k*4) Vol. XIV. p. 21. Notandum autem eſt, tunc temporis Gallicæ editionis continuationem lucem nondum vidiſſe: Germanicæ ergo editores coactos fuiſſe, argumentum abruptum ex P. CHARLEVOIX hiſtoria Novæ Franciæ ſupra nota *e*4 citata continuare.

Ex hactenus citatis, inter ſe collatis, celebris hujus arboris hiſtoria naturalis accuratior formari poterit ſequens.

Stirps hæc vocatur Pavame (*App. p.* 282. & *n.* 17. 22. 24. 52. 54. *l* 4), Palameh (*n.* 54.) Saſſafras (*App. p.* 282. & *n.* 8. 13. 14. 17. 22. 52.), Saſſufras (*n.* 9.), Saſſifragia & Saſſepes (*n.* 17.), Saxafras (*n.* 24.), Saltenbras & Salſenfras (*n.* 50.), Winauk (*n.* 9.) & Winanke (*n.* 12. 17.), Anhuyba & Anhuypitanga, itemque Cedro branco & Canella (*n.* 14.), Xylomarathrum (*n.* 29.), Arbor ex Florida ficulneo folio (*n.* 9.), Cornus (*n.* 23. 31. 32. 34. 35. 36.) & Laurus (*n.* 33. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51.). Indigena eſt plerarumque Americæ meridionalis æque ac ſeptentrionalis regionum: e. gr. in Florida, ubi integræ ejus ſilvæ (*App. p.* 283. & *n.* 22. 31. 54.), Braſilia (*n.* 14. 19.), Canada (*n.* 49. 53.), Carolina (*n.* 32.), in Wingandecao aut Wingandeco ſeu Virginia (*App. p.* 283. & *n.* 7. 22. 32. 37. 39. 41.) & valde copioſe in Nova Francia, Luiſiana (*n.* 49. 52. 53.), Penſilvania in ſilvis, fruticetis, arvis incultis & ad ſepes (*n.* 50.), in Nova Ierſey (*n.* 50.), Nova Georgia (*n.* 52.) & Coldenhamiæ in provincia Noveboracenſi (*n.* 46.). Creſcit in locis maritimis (*App. p.* 283.), ſolum amat macrum & ſabuloſum (*n.* 50. *m* 4) parum humidum (*n.* 48.) ſeu temperatum, h. e. neque nimium ſiccum, neque nimium humidum (*App. p.* 283.) & nunquam creſcit in locis udis humilibusve (*n.* 50.). Climati Batavo (*n.* 19.) & Anglicano (*n.* 31.) adſueſcit, ſed non longæva fit (*n.* 48.), viginti tamen annos quædam Londini vixit (*Obſ. p.* 326). Variam magnitudinem adipiſcitur hæc ſtirps, pro climatis procul dubio forte-

l 4) Hic & in ſeqq. *Obſ.* Obſervationes, *App.* Appendicem hujus ipſius Actorum tomi, & *n.* numerum Auctorum in ſuperioribus paginis citatorum.

m 4) N. 31. contrarium indicat, nempe ſolum fertile *(on very good Land)* ſeu bonæ notæ n. 49.

forteque ſoli diverſitate *n* 4). Magna altaque fit arbor in Florida (*App. p.* 282. & *n.* 52. 53.) ut & in Virginia (*n.* 37.) & Canada (*num.* 53.), unico trunco aſſurgens nudo (*Append. p.* 282. & *n.* 47.). Reperiuntur vero etiam minores (*App. p.* 282. & *n.* 31. 47. 52.): immo in nonnullis regionibus fruticis magnitudinem non ſuperant (*n.* 48. 52. 53.) nec truncum craſſum acquirunt (*n.* 31. 47. 48. 53.). Radices longe lateque ſe extendunt (*n.* 47. 50.) ſolumque haud profunde penetrant (*App. p.* 283. & *n.* 47. 48. *o* 4). Sunt illæ pro arborum magnitudine nunc tenues nunc craſſæ brachiatæque paucis fibris donatæ (*App. p.* 283. & *n.* 47. 50.) & permultos protrudunt ſtolones (*n.* 48. 50.). Cortex trunci tegitur tenui pelle cinerea (*n.* 15. 22.) eſtque mollis fungoſa, rufeſcens (*n.* 15.) vel ſanguinei coloris (*n.* 22.) aut ex gilvo nigricans, ſaporis aliquantulum acris, ſubdulcis, ſed aromatici, ad fœniculaceum accedentis, & odoris fragrantis (*App. p.* 282. & *n.* 22. 39.). Radicis cortex eſt cineraceus & arboris cortice magis aromaticus (*App. p.* 283. & *n.*

n 4) Notatu digna eſt Obſervatio, quam KALM loco ſupra n. 50. nota *a* 4. citato p. 338. de Alnis recenſuit. Alni nimirum in Penſilvania copioſe creſcebant in locis humidis humilibusque, interdum etiam in altioribus; eam autem non obtinebant altitudinem uti in Europa, ſed plerumque frutices tantum æquabant, raro unius orgyæ, nunquam duarum altitudinis. Qui varia itinera illis in terris ſuſceperunt, Auctori retulerunt, has arbores tanto minores evadere, quanto propius meridiem verſus proveniunt, tantoque elatiores craſſioresque, quanto propius ſeptentrionem verſus creſcunt. Auctor ipſe deinde reperit, easdem in variis Canadæ locis magnitudine Suecicis parum inferiores fuiſſe.

o 4) Hoc de arboribus indicis in genere affirmavit MONARDVS app. p. 283. Idem teſtatur KALM de illis Penſilvaniæ p. 300. his verbis: *in hac regione Arborum radices haud profunde penetrabant humum*, ſed plerumque horizontaliter excurrebant. Hujus obſervationis occaſionem aperte mihi præbebant varia loca, ubi caudices effodiebantur: raro enim, immo nunquam, reperi illorum ullum, cujus radices ultra pedis dimidium penetrabant humum, etſi hæc tenuis raraque erat.

& n. 12. *conf. n.* 22.). Ligni materies eſt ex rufo albicans, rara & levis (*n.* 39.) vel ex albo cinerea, parum ponderoſa, pectinibus tiliaceis (*n.* 15. 22.) non adeo aromatici ſaporis & odoris uti cortex (*App. p.* 282. *conf. n.* 22.). Arborum trunci ramos expandunt in cacumine (*App. p.* 282. *& n.* 47.); frutices vero ab imo fere usque ad cacumen ramoſæ & frondoſæ ſunt (*Obſ. p.* 326. *& ſequ.*). Folia ſemper virent (*App. p.* 283. *& n.* 45. 47.); ſecundum nonnullos vero autumno cadunt (*n.* 48. 49. *p* 4). Folia præterea ſunt odora, præſertim ſicca (*App. p.* 283. *& n.* 12.). Color illorum eſt viridis obſcurior (*App. p.* 283. *& n.* 12. 47.); alii eum lucidum dicunt (*n.* 48.): inferior eorum ſuperficies albicat (*n.* 47.). Suffulta ſunt illa petiolis longis (*n.* 31. 37. 48. *q* 4) & alterno ordine ramis adhærent (*n.* 12. 48.) non irregulariter (*n.* 47.). Novella ſunt integra (*App. p.* 283. &*n.* 12. 19. 37. 46.) ovalia (*n.* 47. 48.) in extremitate obtuſe mucronata (*n.* 47. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 9.) ſeu elliptica (*n.* 46.); his ſuccedentia vero ſeu ligni veterioris trilobata (*App. p.* 283. *& n.* 12. 19. 31. 37. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 53. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 10.) vel ſaltem bilobata (*n.* 37. *conf. tab. cit. fig.* 11. *r* 4). Singula folia, tum lobata tum integra, ſunt glabra,

p 4) Forſan climatis vel culturæ ratio differentiam parit. Secundum Kalmi Obſervationes n. 50. p. 302. Saſſafras menſe Octobri 1748. in Penſilvania adhuc virebat. P. 502, ubi recenſet arbores, quæ in Nova Jerſey hieme æque ac æſtate perpetuo virent, Saſſafras quidem non meminit, ſub finem autem §. hujus addit, quercus aliæque arbores hieme folia ſua dejiciunt, quæ tamen propius meridiem verſus & in Canada per totum annum eadem virentia ſervabant.

q 4) Conf. Obſ. tab. VI. fig. 9. 10. 11. ubi petioli multo breviores ſunt, quam a Catesby n. 31. & Blackwellia n. 37. delineantur.

r 4) Novella folia omnia eſſe integra, ſatis declarant tab. cit fig. 8. & 12. ut & figura Blackwelliana n. 37. Num in ſtirpe juniori æque ac in adultiori ut & in ramis omnia his ſuccedentia denique

bra, ad margines non dentata (*n.* 12. 19. 23.) & tribus inſtructa nervis ſeu coſtis, veniſque lateralibus (*Obſ. tab. VI. fig.* 9. 10. 11. & *n.* 12. 19. 44. 51.) Ad ramorum extremitates (*Obſ. tab. VI. fig.* 8. & *n.* 31. 46.) verno tempore proveniunt florum gemmæ, quarum ſtipulæ ſeu partes cadunt (*n.* 31. *id quod etiam figura Blackwelliana n.* 37. *indicat*), quas nonnulli pro floris involucro communi, & quidem me ſaltem judice recte, tetraphyllo agnoſcunt (*n.* 31. 44. 51. s4). Florum pedunculi oriuntur ex alis foliorum (*n.* 37. 44. 51. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 8.) nempe novellorum, & infra illa (*fig. eadem* & *n.* 48.) ſinguli pedunculi racemum conſtituunt (*Obſ. p.* 329. & *n.* 25. 46. 47. 51.): ſunt enim longi, ramoſi (*Obſ. p.* 327. & *n.* 31. 37. 39.) & præterea tomentoſi (*Obſ. p.* 328.). Cuilibet eorum ramulo adhæret foliolum lineare (*Obſ. p.* 327. 328. & *tab. VI. fig.* 8. 12. t4). Singulis pedunculi ramis inſident flores lutei, exigui pentapetali (*n.* 22. 31. 39. 48. 53.) & hexapetali (*n.* 31. 37. 46.) vel potius monopetali in quinque vel ſex lacinias (*Obſ. p.* 329. & *tab. VI. fig.* 2. 5.) imo plures (*ibid. fig.* 3.) profunde ſecti, petalis ſeu ſegmentis ovato-acuminatis & excavatis (*n.* 40.). Sunt hi flores duplicis ſtructuræ in diſtinctis ſtirpibus provenientes: unius ſcilicet

que in lobos findantur, atque etiam in integris angulorum veſtigia jam compareant (app. p. 283), ulterius inquirendum ſupereſt: conf. *app. p.* 297. Saſſafras laurinis foliis, & p. 308. n. 41. ut & tab. ſæpius citata fig. 9, quæ hujus aſſerti ſpeciem aliquam in latere dextro indicat; in aliis vero ejusdem Ehreti delineationis foliis integris hoc manifeſtum non eſt.

s4) Hoc involucrum non ſemper ex quatuor tantum partibus, verum etiam ex pluribus compoſitum (*Obſerv. tab. VI. fig* 8. 12.) neque etiam florum pedunculis tantum, ſed quoque foliis novellis ſimul commune eſt. Conf. figura Blackwelliana n. 37.

t4) Figura Blackwelliana n. 37. monſtrat eadem foliola, ſed juſto nimis breviora, juſtoque, intuitu brevitatis, latiora.

cet ſtirpis flores omnes ſtaminibus tantum (quæ facile deiiciuntur *n.* 46.) inſtructi ſunt (*Obſ. p.* 326. & *n.* 48.), quorum octo (*n.* 48.) vel novem (*Obſ. p.* 326. & *n.* 46.) numerantur, cum antheris erectis, compreſſis, filamentis latioribus, fere quadratis, & corpuſculis ſex globoſis mollibus, petiolo breviſſimo affixis & germen circumſtantibus (*n.* 46. *v* 4): hi ***flores*** propterea ***ſtaminei*** vel ***mares*** appellantur & ſteriles ſunt. Alterius ſtirpis flores omnes ſtylo cum germine fœcundo gaudent (*Obſ. p.* 327. & *n.* 46. 48.), qui propterea ***piſtillati*** vel ***feminei*** nominantur & fructiferi ſunt, rectius autem ***hermaphroditi*** dicendi, quia ſtamina ſimul continent (*Obſ. p.* 328.). Stylus eſt ſimplex cum ſtigmate obtuſo (*n.* 46. *u* 4) & germine globulari (*n.* 46.) vel ovali (*n.* 48.). Piſtillatis ſeu femininis floribus ſuccedunt fructus ſeu baccæ, quibus accreſcentibus pedunculi extremitas (*Obſ.* 329. *tab. VI. fig.* 13. 18. 19.) ampliatur & excavatur, vel cum corollæ fundo concreſcit (*n.* 46.), qui perſiſtens calycem format, ſatis magna fit (*tab. VI. fig.* 20.) rubroque ſeu miniato colore tingitur (*n.* 31. 39. 53.) & quercus capulæ inſtar baccam recipit (*n.* 12. 25. 31. 35. 39. 46.). Bacca viridis eſt, ſed matureſcens cærulea fit (*n.* 31. 48. 53.) & ſucculenta videtur (*tab. VI. fig.* 20.; ſiccata vero rugas contrahit (*ib. fig.* 13. 14. & *n.* 9. 11. 39. 40. *x* 4). Ceterum hæ baccæ forma & magnitudine cum Lauri baccis conveniunt (*n.* 53. *y* 4).

Nux

v 4) Ejusmodi flores germine carent, & antheræ rotundæ ſunt glandulæque incerti numeri 3 — 9. ſecundum obſervationem Ehrethi *p.* 326. & 327.

u 4) Stylum, ſed ſtigmate acuto, Ehretus obſervavit etiam in floribus maſculinis (*Obſ. p.* 326. *conf. tab. VI. fig. c.*); cum ſtigmate obtuſo vero in femininis *fig. e.* Duplicem ſtylum in nonnullis feminis ejusdem ſtirpis reperit Colden *n.* 46.

x 4) Colden illam nominat fere ſiccam *n.* 46.

y 4) A Lauri baccis has non multum differre aſſeritur *n.* 46. longe

minores

Nux globularis dicitur parumque compreſſa & ad extremum parum acuminata (*n.* 46. *conf. obſ. p.* 329. *& tab. VI. fig.* 15. 17.) quæ continet nucleum ejusdem figuræ (*tab. ejusd. fig.* 16.) quæ alba, ſaporis amari, & in duas partes diviſa eſt (*n.* 11.). Pedunculi, ex quibus fructus maturi pendent, valde elongantur & uti capula rubri fiunt (*n.* 12. 31. 59.)

De varietatibus aliisve hujus ſtirpis ſpeciebus (*n.* 13. 14. 15. 19. 22. 23. 27. 30. 31. 41. 52.) certi quid afferre haud poſſum, quum earundem omnium deſcriptiones nimis obſcuræ imperfectæque ſunt z4), ſed genuinæ ejus progeniei partibus omnibus ſatis cognitis redditis, inquirendum reſtat, quo jure nunc *Saſſafras Lauri* ſpeciebus adnumeretur.

Olim & antequam Botanici ſyſtematici ſtatuerunt, nullam ſtirpem eodem nomine cujusdam generis appellandam eſſe, niſi iisdem characteribus, qui eidem generi proprii ſunt, inſtructa ſit; & e contrario, omnes ſtirpes, quæ iisdem characteribus gaudent, eodem nomine generico nominandas eſſe: plures ſtirpes Lauri appellabantur, quæ nunc ſecundum normam indicatam alio nomine generico diſtinguuntur. 55) Tournefortius a5) primum *Laurum proprie ſic dictam* ſeu *regiam*

Ss 2

minores tamen eſſe *n.* 11. Figuræ quoque 13. 14. 20. id pariter indicant.

z4) Saſſafras nomen illegitime ſtirpibus etiam minime cum illa convenientibus impoſitum eſſe, ex hoc patet, quod Magnolia foliis ovato-lanceolatis Linn. H. Cliff. p. 222. ab Anglis quibusdam vocetur *Swamp-Saſſafras* & a Svecis nonnullis *Kärr-Saltenbraſs*, teſte Kalmio l. c. p. 348.

a5) Ioseph. Pitton Tournefort, *Aquiſextienſis, Doctoris medici Pariſienſis, Acad. Reg. Sc. Socii & in Horto Reg. Botanices Profeſſoris, Inſtitutiones Rei herbariæ. Editio altera Gallica longe auctior. Tom. I.* Pariſiis 1700. 4. maj. p. 597. *Eodem titulo editio*

giam b5) ejusque varietates a reliquis ſeparavit, e. gr. a *Lauro Alexandrina* cujus ſpecies ad Ruſci genus relegavit, & a *Lauro ſilveſtri* ſeu *Lauro Tino*, quam Tinum ſimpliciter nominavit ſingulisque characteres proprios aſſignavit. Lauri character ipſi hic eſt: „*Flos monopetalus pelviformis* „*multifidus, e cujus fundo ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum* „*plerumque ovatum ſeu baccam, cujus cortici ſubeſt teſta unicapſularis,* „*ſeminibus fœta ejusdem formæ.*" In tabula 367. delineatam ſiſtit corollam duplicis ſtructuræ; una quinque ſegmenta & multa ſtamina, altera quatuor ſegmenta & ſolum piſtillum ex ſimplici ſtylo & germine compoſitum monſtrat, cujus differentiæ tamen in characteris deſcriptione nullam fecit mentionem, licet in ſpecierum recenſione marem & feminam ex Tabernæmontano citet. Reliquæ figuræ delineant fructus partes ſecundum datam deſcriptionem. 56) Io. Raivs, qui nondum homonyma ſemper expunxit, ideoque nomen Lauri Alexandrinæ & Lauri Tini adhuc ſervavit, nihilominus has a Lauro genuina ſeparavit & ſingularum characterem ſigillatim expoſuit; genui-

editio tertia, appendicibus aucta ab Ant. *de* Juissieu, *Lugdunæo, Doctore Medico Pariſienſi, Botanices Profeſſore, Regiæ Sc. Academiæ & Reg. Societatis Lond. Socio.* Lugduni juxta exemplar Pariſ. 1719. forma eadem, pagina eadem: nihil enim inſtitutionibus ipſis acceſſit, & appendices plane alia & litteraria tantum continent, quæ etiam Pariſiis eodem anno eademque forma ſigillatim excuſa proſtant titulo: *Appendices ad* Ios. Pitton Tournefort *inſtitutiones Rei herbariæ ab* Ant. *de* Juissieu &c.

b5) De hac Lauro legi meretur *Arboreti ſacri perfectioris Specimen, ſiſtens Laurum ex omni antiquitate erutam, Auctore* D. Io. Gerard. Wagner, *Helmſtadienſi Medico Lubec.* Helmſt. 1732. 8. & *Diſſertatio ſolemnis de Lauro* Mich. Gottlieb Agnethler, *Equitis Transſilvani & Philoſophiæ Magiſtri pro obtinenda doctrinæ ſalutaris Laurea.* Halæ Sax. 1752. ventilata. 4to.

nuinæ ita brevibus definit *c* 5): „*Flos monopetalos quinquepartitus;* „*bacca, ſub cortice exteriore tegumentum corneum ſeu durum cum uno* „*intus ſemine continens.*„ 57) Io. Henr. Hevcherus *d* 5) Laurum refert ad *plantas flore ſimplici regulari pentapetalo, ſemine latente intra pericarpium molle ſeu baccam.* 58) Christian. Knavt *e* 5) in tabula ſynoptica p. 28. Laurum adſcribit *plantis flore monopetalo uniformi capſulas ferentibus compoſitas carnoſas, pulpa includente aliam capſulam monoſpermam, florum margine diviſo in lacinias quinque, fundo integro,* & in explicatione hujus tabulæ pag. 57. addit: *Laurus a Tino & Viburno floris fundo differt, qui in Lauro eſt integer, in Tino vero & Viburno perforatus obſervatur.* 59) M. D. Iohrenius *f* 5) florem dicit monopetalum pelviformem; fructum ovatum, cujus cortici ſubeſt teſta unicapſularis, ſemine ejusdem pene figuræ fœta. 60) Henr. Bernh. Ruppius *g* 5) Laurum recenſet inter *plantas flore perfecto ſimplici, regulari*

c 5) Io. Raii, *Societatis Reg. Socii, Methodus plantarum emendata & aucta* &c. Londini 1703. 8vo. maj. p. 157. *Eodem titulo eademque forma* recuſa Amſtel. 1710. p. eadem, & Londini (videtur autem alibi) 1733. forma paullo minori p. 162. In *prima editione* ibid. 1682. 8vo min. hæc characteris definitio nondum reperitur.

d 5) *Index plantarum Horti medici Academiæ Wittenbergenſis. Auctore* Io. Henr. Hevchero, *Phil. & Med. D. Anat. & Bot. Prof. Publ.* Vitembergæ 1711. 4to p. 14.

e 5) *Methodus plantarum genuina* &c. *adornata atque edita a* Christiano Knavt, *Med. Doct. Archiatro Anhaltino & Bibliothecario Hallenſi.* Lipſiæ & Halæ 1716. 8vo,

f 5) *Vade mecum botanicum* &c. *ſecundum methodum Tournefortianam adornatum a* M. D. Iohrenio *Med. Doct. & Prof. Phyſic Ord.* Colbergæ ſ. a. Recuſum Francof. & Lipſ. 1717. 8vo p. 195. 196.

g 5) Henr. Bernh. Ruppii *Flora Ienenſis* &c. *edita a* Io. Henr. Schutteo, *Med. Cand. Luſato-Gueſtphalo* &c. Francof. & Lipſ. 1718. 8vo

tetrapetalo, gaudentes ſeminibus tectis. *Bacca monopyrena h 5).* 61) HERMANN. BOERHAAVE *i 5*) characterem ſecundum fructificationis partes jam ita definit: „*Flos monopetalus, pelviformis,* „*quadrifidus aut pentapetaloides plerumque, nudus, ſtamina octo quaſi* „*ramoſa & brachiata, in mare. Ovarium fit fructus ovatus, bacca,* „*ſub cortice duro tegens capſulam unilocularem, fœtam ſemine ſimili, in* „*fœmina k 5).* 62) PETRVS MAGNOL *l 5*) hæc habet: „*Calix* „*eſt*

8vo p. 82. Omiſſo Schuttei nomine *multis in locis correcta & aucta.* Ibid. 1726. 8vo p. 73, & hoc titulo: ALBERTI HALLER, *Phil. & Med. D. Med. Anat. Chir. Bot. P. P. O. Conſil. Aulici & Archiatri Reg. & Elect. Soc. Regg. Angl. & Suec. Sod. Flora Ienenſis* HENR. BERNH. RVPPII *ex poſthumis Auctoris ſchedis & propriis obſervationibus aucta & emendata* &c. Ienæ 1745. 8vo pag. 93.

h 5) Mirum eſt, HEVCHERVM & RVPPIVM, ſtrenuos RIVINI ſectatores, Lauri corollam adnumeraſſe floribus tetrapetalis, quum hic omnium maxime ſollicitus fuerit, corollas, etſi profundiſſime ſectas, fundo tamen cohærentes, monopetalas vocandi.

i 5) *Index alter Plantarum, quæ in horto Academico Lugduno-Batavo aluntur* &c. *conſcriptus ab* HERM. BOERHAAVE Pars II. Lugd. Bat. 1720. 4. maj. p. 215.

k 5) Citat ſimul Malp. An. Pl. 43. 145. 58. 236. i. e. MARCELLI MALPIGHII, *Philoſophi & Medici Bononienſis, e Reg. Soc. Opera omnia* &c. Londini fol. maj. & Lugd. Bat. 1689. 4. maj. In utraque editione P. I. & II. anatome plantarum primo loco occurrit & P. I. t. 9. n. 42. ſiſtitur gemma; n. 145. citatur quidem Laurus & Gladiolus, ſed poſterioris tantum flos delineatur; nec n. 58. nec alibi in utraque parte quidquam de Lauro extat; n. 238. P. I. vero baccæ embryonis anatome exponitur & delineatur.

l 5) PETRI MAGNOL, *Regis Conſiliarii & Medici, in alma Monſpelienſium Medicor. Academia Profeſſoris Regii, olim horti Monſp. Præfecti & Acad. Reg. Sc. Pariſ. Socii Novus Character Plantarum* &c. *Opus poſthumum ab A. filio, in eadem Medicor. Academia Profeſſore Reg. in lucem editum.* Monſp. 1720. 4to p. 315.

„*eſt bifolius, qui cito decidit; flores conferti monopetali albi, in qua-
„tuor partes utplurimum diviſi, cum plurimis brevibus ſtaminibus & api-
„cibus luteis; fructus oblongus, primo viridis, deinde niger; ſub corti-
„ce nucleum habet bifidum.*“ 63) Steph. Franc. Geoffroy *m* 5) hanc dat deſcriptionem: „*Flores ſecundum ramos exeunt conferti,
„monopetali, pelviformes in quatuor vel quinque partes diviſi e luteo
„albicantes, cum multis in medio apicibus & piſtillo, quod abit in fru-
„ctum ſeu baccam ceraſis minoribus parem, in aliis ovatam, in aliis ob-
„longam, gracilem, colore primum viridi, ubi maturuerit nigro, quæ
„ſub cortice tenui teſtam continet unicapſularem, calloſam, duram, ſe-
„mine fœtam ejusdem pene formæ, e rufo ſubnigricante, in duas partes
„fiſſili, odorato, acri, ſubamaricante, pingui.* 64) Io. Casp. Gemeinhardt *n* 5) refert Laurum ad plantas flore tetrapetalo regulari, ſeminibus in bacca monopyrena. 65) Io. Ivl. Heckervs *o* 5), cui flos eſt perfectus, ſimplex, regularis, tetrapetalus, fructus tectus in capſula molli ſeu bacca. 66) Car. Linnævs *p* 5), qui in hac ſpecie ſigillatim hæc indicat: „*Maris corolla tetrape-
„tala alba, ſtaminibus octo vel duodecim. Fœminæ flores non exami-
„navi hactenus, hinc utrum hermaphrodita fœmina an pura fœmina di-
„cenda, in medio relinquo.*“ 67) Christ. Gottl. Lvdwig (44.) in Lauri Tournefortianæ ſpeciali charactere hunc ita definit: „*Flores in alis foliorum conglomerati, flores ſtaminei & piſtillati in du-
„plici planta, corolla utplurimum quadrifida: mas ſtamina octo ad duo-
„decim, femina piſtillum acuminatum & baccam oblongam præbet.*“

68)

m 5) Loco ſupra n. 39. citato *T. III. de Vegetabilibus indigenis* p. 696.

n 5) Io. Casp. Gemeinhardt, *Lauba-Hexapolit. Catalogus plantarum circa Laubam naſcentium, tam indigenarum, quam exoticarum culturæ mangonio ibidem propagatarum* &c. Budiſſæ & Laubæ 1724. 8vo p. 61.

o 5) Io. Ivlii Heckeri *Pæd. Reg. Hall. Collegæ Einleitung in die Botanic* &c. Halle 1734. 8vo p. 367.

p 5) Hort. Cliff. p. 155. conf. ſupra n. 33. nota *c* 3.

68) Lavr. Heistervs *q* 5) recenſet Laurum inter plantas polycotyledones floribus perfectis ſive petaloideis; bacciferas floribus monopetalis, quadrifidis. 69) Car. Avg. de Bergen *r* 5) hæc pauca profert: „*Calyx nullus; corolla campaniformis patens; ſtamina novem; Pericarpium: drupa ovalis, unicapſularis; ſemen: nux ovata unilocularis; nucleus ejusdem formæ.*" 70) Ioannes Hofervs, Io. Fil. & Nepos *s* 5) hæc annotavit peculiaria: „*Iam decies quotannis flores Lauri vulgaris C. B. obſervavi ſemperque ſequentibus in punctis a* Linnæi *deſcriptione diverſos inveni. Calyx: involucrum generale tetraphyllum, marceſcens & ante florum apertu-ram deciduum, foliolis conſtans rotundis concavisque, continens plerumque flores quinque pedunculatos, alternatim pedunculo calicem ſuſtinenti inſertos, impari medio & reliq. altior. partial. nullus. Corolla: petala quatuor ovato-acuminata, concava erecta, æqualia & æqualis inſertionis; nectarium nullum detegere potui, etſi oculum armaverim. Stamina ſemper 9. ſecundum celeberrimi* Linnæi *deſcriptionem ſe habentia. An differentiam hanc transpoſitio ex natali climate producat, dubito? Certum eſt, culturæ neglectum ſæpius arboribus exoticis flores maſculinos producendo nocere. Citrei enim* Tournefortii *ſpecies quæcunque ab Aurantii ſpeciebus peculiare habent, quod (ſi arbor in vigore conſtituta) tertius quivis flos maſculinus ſit; imo, ſi ab hyeme male habita ſit arbor, plane omnes flores maſculini evadunt. Cum itaque hæ arbores accidentaliter polygamæ fiant, claſſem 23. Exc.* Linnæi *minime naturalem cenſeo.* 71) Mich. Gottlieb Agnethler *t* 5) hujus ſpeciei characterem hiſce deſcribit:

q 5) Lavr. Heisteri *Syſtema plantarum generale ex fructificatione* &c. Helmſtadii 1748. 8vo maj. p. 15.

r 5) Caroli Avgvsti de Bergen *Med. D. & Prof. Publ. Ord. Flora Francofurtana methodo facili elaborata* &c. Francofurti ad Viadrum 1750. 8vo p. 45.

s 5) Vid. *Acta Helvetica phyſico-mathematico-botanico-medica* &c. *Volum* I. Baſil. 1751. 4to p. 71.

t 5) *Diſſertatio de Lauro* ſupra p. 324. nota *b* 5 citata, p. 9.

bit: „Flores *e luteo albicantes in alis foliorum conglomerati, atque in* „*gemma bifolia, decidua, contenti, ſtaminei & piſtillati in duplici plan*„*ta, Martio & Aprili protruduntur.* Calix *nullus, niſi cum* Magno„lio *gemmam bifoliam cito deciduam, aut cum* Linnæo *corollam ca*„*licem dicere velis.* Corolla *monopetala, quatuor vel pluribus laci*„*niis profundioribus, ovato-acuminatis concavis, erectis, conſpicua.* „Stamineus flos *filamenta octo, novem, plura, corolla breviora, com*„*preſſa, obtuſa.* Antheræ *margini filamentorum ſuperne utrinque ad*„*natæ.* Piſtillatus flos *piſtillum acuminatum, ſtigma obtuſum, ger*„*men ſubovatum, quod mutatur in baccam ovato-acuminatam* &c.“ In reliqua fructus deſcriptione non differt ab aliis. In obſervatione addita A. fatetur, ſibi, uti Linnæo, unquam flores femineos haud oculis uſurpare, nedum explorare licuiſſe, propterea que ſe præmiſſam hujus ſpeciei deſcriptionem haud omnibus numeris abſolutam eſſe augurari. 72) Phil. Millervs (n. 48.) in ſexta adhuc Dictionarii ſui editione hunc proponit characterem latine redditum: *Flos eſt monopetalus, infundibuliformis, in quatuor vel quinque ſegmenta diviſus. Maſculini flores habent ſtamina octo, ramoſa* (branched in to arms). *Ovarium femineorum florum abit in baccam, unicum ſemen includentem, cortice corneo incluſum & membrana tectum.* Qua ratione idem eundem definiverit in ſeptima editione, mox ſequetur. 73) Alb. de Haller *u* 5) in Lauro vulgari C. B. hæc obſervavit: „*Folia calycis* „*quatuor alba, ovata: Stamina tria absque duabus glandulis ad baſin* „*poſitis: ſex alia & alias octo cum duabus glandulis ſub anthera ſitis,* „*fructus rotundus cum tuba ſimplici & ſtigmate lato, cavo. Hæc ſæpe* „*conjuncta florem fecerunt androgynum, alias ſeorſim poſita dioicum.* 74) Du Hamel (n. 49.) capiti de Lauro in genere p. 349. projecturæ inſtar præfixit Lauri vulgaris ipſas icones Tournefortianas

u 5) *Enumeratio Plantarum Horti Regii & agri Gœttingenſis aucta & emendata ab* Alberto *de* Haller, *Horti Præfecto.* Gottingæ 1753. 8vo p. 15.

tianas (n. 55.), ſed pariter ſine ſexus explicatione. 75) Iac. Christi. Schæffer v 5) hæc indicat: „*Flores in alis foliorum* „*conglomerati; ſtaminei & piſtillati in duplici planta. Corolla mono-* „*petala, utplurimum quadrifida. Stamineus flos ſtamina octo & duo-* „*decim, Piſtillatus flos piſtillum acuminatum & baccam oblongam con-* „*tinet.*

Liquido conſtat, his omnibus citatis auctoribus ſermonem eſſe de charactere Lauri vulgaris, non omnes autem ipſos talem examinaſſe, ſed nonnullos eundem ex aliis tantum deſcripſiſſe, in ipſis præterea annotatis valde variaſſe, quod ex collatione præcipuorum momentorum facile patet. *Gemma* ſeu *calyx communis* eſt bifolius cito deciduus n. 62. 71; quadrifolius n. 70. *Flores* ex alis foliorum proveniunt conferti n. 62. 63. ſeu conglomerati n. 62. 71. 74. pedunculati & numero quinque, medio altiore n. 70. *Calyx corollæ proprius* negatur n. 61. 68. 70. 71, vel calyx nominatur ipſa corolla n. 73. *Corolla* dicitur ſimpliciter monopetala n. 55. 59. 68. (cuius fundus integer n. 58) vel quadrifida n. 55. 62. 67. 68. 69. 74, quinquefida n. 55. 56. 58, quadrifida & quinquefida n. 61. 63. 72, vel etiam in plures lacinias diviſa n. 71; ab aliis vocatur tetrapetala n. 60. 64. 65. 66. 70. 73. pentapetala n. 57. *Flos ſtamineus & piſtillatus* ſigillatim delineatur ſed non deſcribitur n. 55. 74. *Sexum* ſeparatum in duplici planta nonnulli modo notarunt n. 61. 66. 67. 71. 72. 73. 75, quæ diſtinctio conſtans in dubium vocatur n. 70. Sæpe in uno flore androgyno uterque conjunctus obſervatur n. 73. *Staminum* in flore maſculino numerantur octo n. 61. 72, novem n. 68. 69. 70, octo ad duodecim n. 66. 67. 75, octo, novem plura n. 71, tria ſine glandulis ad baſin poſitis, & ſex vel octo cum duabus glandulis ſub anthera ſitis n. 73. *Nectarium* reperiri haud potuit n. 70. *Filamenta* compreſſa, obtuſa n. 71. ramoſa n. 61. 72; *Antheræ* margini filamentorum ſuperne utrinque adhærentes n. 71. annotantur. *Stylus cum germine*, *ſeu piſtillum*, ſine ſtamini-

v 5) vid. ſupra p. 313. n. 51. Pars III. p. 268.

minibus ex floris fundo ſurgens delineatur ſed non deſcribitur n. 55. 74. Piſtilli acuminati mentio fit n. 67. 71. 74. & tubæ ſimplicis n. 73. *Stigma* obtuſum vocatur n. 71. latum & cavum n. 73. *Germen* ſubovatum n. 71. *x* 5). *Fructus ſeu bacca* eſt mollis n. 57. 65, carnoſa n. 58, ovata n. 55. 59. 61. 63. 68. ſeu oblonga n. 62. 67. 74. aut ovato-acuminata n. 71. ſub cortice includens teſtam monopyrenam n. 60. ſeu unicapſularem n. 55. 56. 59. 63. 68. 73, duram, corneam n. 56. 61. 72. ſeu calloſam 63. Semen ſeu nucleus ejusdem formæ n. 55. 59. 61. 63. 68. unicus n. 56. bifidus n. 62. 63. membrana tectus n. 72. indicatur.

Vt certior de his omnibus fierem, optata occaſione hoc anno 1761. oblata proprio examini ſubjeci flores hujus Lauri vulgaris utriusque ſexus. Obtinui autem ex horto aulæ Sereniſſimi Principis Brandenbvrgico-Cvlmbacensis, qui Erlangæ colitur, die 20. Martii aliquot ramulos florum alabaſtris jam onuſtos, d. 21. Aprilis alios cum jam explicatis floribus maſculinis & denique initio Maji alios cum floribus femininis apertis. Porro d. 19. Maji accepi ex horto academico Altorfino etiam aliquot ramulos ex quatuor arboribus omnes femininis tantum floribus refertos. Hic Norimbergæ demum in unico horto quodam ſuburbano viginti ſex inveni Lauri arbores adultas, omnes unius ſtirpis ſoboles a multis retro annis educatas, omnesque meris floribus maſculinis ſeu ſtamineis gravidas, qui a die 12. Maji usque ad d. 25. ejusdem menſis

tt 2 pede-

x 5) Nemo mirabitur, tam mancum eſſe floris feminini characterem, quum in confeſſo ſit, eiusdem examinandi occaſionem plurimis defuiſſe, conf. n. 66. 71. Boerhaavivs n. 61, Lvdwigivs n. 67. & Millervs n. 72. florem ſtamineum & piſtillatum quidem diſtinxerunt, ſed in hujus deſcriptione ſolius ovarii mentionem fecerunt; Magnolivs vero n. 62. ſtamineum tantum deſcripſit florem & ſine diſtinctione fructum ei junxit. Geoffroy n. 63. etiam fructum a ſtaminibus non ſeparavit.

pedetentim ſe explicabant *y* ſ). Cur hæ Norimbergenſes tam ſero ad perfectionem ſuam pervenerint, illæ autem Erlangenſes multo citius, cauſſa procul dubio eſt harum ſtirpium hibernaculum non unius conditionis: Erlangenſes nempe in hypocauſto, Norimbergenſes vero in cella ſubterranea per hiemem aſſervatæ ſunt: accedit, has d. 24. Martii libero aeri expoſitas fuiſſe, quo tempore diu adhuc aura ſpirabat frigidior atque ventoſa. Nihilominus Erlangenſium quoque ſtirpium flores maſculini penitus jam expanſi fuerunt, femininis adhuc clauſis, adeoque maſculina organa officio ſuo jam functa ſunt, femininis nondum præparatis, id quod in aliis ſtirpibus dioeciis æque ac monoeciis pariter ſæpe ſed non ſemper contingit, etſi hic ordo, ratione uſus præſtandi, inverſus videatur *z* ſ). Quæ in his floribus obſervare contigit, ſunt ſequentia, figuris omni accuratione ad naturam factis illuſtrata.

I. Obſervata in floribus maſculinis.

Tab. VII. *fig.* 13. *a.* eſt una ex gemmis, quæ per hiemem jam ad ſingulas ferme foliorum alas reperiuntur, quarumque plurimæ ſteriles manent. *Fig.* 14. oſtendit florum pedunculos, quorum unus, ſæpius duo, raro tres, rariſſime quatuor, ſimul ex tali gemma primo vere ſurgunt ſatis longi, ſinguli unicum globulum, pæne ſphæricum, ſuſtinentes. Reſolvitur tunc gemma in duas ſquamas ſeu ſtipulas *b. b.* quæ nunc cito cadunt, nunc etiam ad florum usque explicationem perſiſtunt, & inter florum

y ſ) Quæ ex his prima & ſola d. 12. Maji florebat, in hybernaculo inter malos aurantias aſſervata fuit; reliquæ omnes, quæ octiduo poſt flores explicare cœperunt, in cella tantum ſubterranea ſicca; omnes vero ab aliquot annis non transplantatæ fuerunt. Quomodo ex his ſexus mutatio (conf. n. 70.) derivari poterit, ego quidem perſpicere nequeo.

z ſ) Exempla nonnulla jam citavi horum Actorum T. I. obſ. p. 445.

florum pedunculos novam continent gemmam *c*, quæ poſtea formatramulum folioſum. Florum globulus ſeu alabaſtrus *fig.* 15. componitur ex quatuor foliolis ex albo herbaceis, ſubrotundis, concavis; duobus exterioribus minoribus & anguſtioribus *fig.* 15. 16. *d. d.* & totidem interioribus, majoribus, amplioribus & ad cohæſionem cum pedunculo crenatis *fig.* 15. 16. *e. e. fig.* 17. *f.* a facie externa, interna *g*, quæ verum florum involucrum commune formant, ſed plerumque poſt florum incrementum mox cadunt; interdum vero horum bina exteriora floribus jam apertis adhuc aliquamdiu perſiſtunt *fig.* 18. 36. *d. d.* & rufum colorem induunt. Ejusmodi involucrum ſeu calyx communis continet quinque florum primordia *fig.* 17. *h*, ſingula brevi pedunculo proprio, communi inſerto, inſiſtentia & in orbem poſita. *Fig.* 18. repræſentat duos pedunculos communes ex una gemma ortos cum floribus jam explicatis, ubi iterum *b. b.* gemmæ duæ ſquamæ adhuc perſiſtentes cum nova inter duos pedunculos gemma *c.* & folii petioli abſciſſi ſuperficies *i.* conſpiciuntur. *Fig.* 19. eſt flos ſeparatus recens apertus, 20. paullo adultior, in quo ſtamina jam longiora evaſerunt, uterque a facie ſuperiori; *fig.* 21. idem a latere, 22. a tergo. Omnes hi flores, exterius & interius ex albo paullulum flaveſcentes, nullo gaudent calyce proprio, & corollæ ſemper in quatuor tantum ovata, utroque extremo anguſtiora & interius paullulum excavata, diviſæ ſunt ſegmenta, quæ ad fundum arctiſſime inter ſe cohærent *fig.* 22. & non cadunt, ſed marceſcunt & cum integro flore demum pereunt. Stamina, primum ſegmentis multo breviora *fig.* 19, deinde iisdem longitudine ferme æqualia *fig.* 20. 21. in eo conveniunt, ut filamenta ſint albida, plana & paullulum compreſſa, in apice plerumque obtuſa, quandoque paullo acutiora *fig.* 29, in magnitudine naturali *fig.* 23. 25, aucta 24. 26. 29. Ejusdem extremo ſuperiori utrinque adhæret anthera oblonga, aurei coloris, cum filamento continua, non globoſa ſed lateribus extenuatis filamenti faſtigio ova-

tam figuram cum ſocia ſua concilians. In his antheris transverſe diſſectis *fig.* 27. cavitas manifeſta apparet. Poſt plenam maturitatem antheræ pars lateralis exterior *fig.* 30. 31. *k.* furſum voluta reflectitur & pulveri in cavitate contento exitum parat. Differunt autem ſtamina, quod nonnullorum filamenta nuda *fig.* 23. 24, aliorum infra antheras in utroque latere, rariſſime in uno tantum, peculiari glandula pallida inſtructa ſint, quæ plerumque ſubrotundæ *fig.* 25. 26, raro ovatæ *fig.* 29. *o*, ſimplices, adhuc rarius geminæ *fig.* 29. *l. m. n*, ope breviſſimi petioli filamento annexæ, & transverſe diſſectæ *fig.* 28. ſolidæ ſunt. Quod ad numerum horum ſtaminum attinet, ille in hac Lauri ſpecie valde variat non ſolum in variis ſtirpibus, verum etiam in una eademque. Ex viginti tribus illis ſtirpibus maſculinis hic Norimbergæ repertis (quarum flores adhuc vigebant) unum examini ſubjeci ramulum, & in ſingulis eorum floribus (quorum plusquam centum exploravi) ſtaminum numerum frequentiorem notavi. In ramulo ſeptem ſtirpium flores plurimi octo tantum ſtaminibus gaudebant, in ſeptem aliarum undecim, in trium novem, in aliarum trium duodecim, in duarum decem, & in unicæ ſtirpis ramulo tredecim. Vbi ſtaminum numerus erat impar, unicum ſtamen floris medium ſeu centrum occupabat *a* 6), quod in flore recens aperto præ reliquis tam breve eſt *fig.* 32, ut glandulæ ejus cum floris fundo cohærere videantur. Numerus ſtaminum glandulis vel carentium vel inſtructorum pariter variat. Plerumque quatuor externa, ſegmentorum hiatui proxima, glandulis his carebant: id inveni in novem ramulis, quorum flores octo, undecim, duodecim, tredecim ſtami-

a 6) Num ſtylus ſine germine, quem EHRETVS in medio florum maſculinorum arboris Saſſafras obſervavit (vid. Obſerv. p.326.) a tali ſtamine ſolitario differat, accuratius adhuc inquirendum eſt: ſtructura certe hujus ſtyli *tab. VI. fig.* 2. 3. *a.* propter appendicem utriusque lateris cum antheris lateralibus noſtræ figuræ 23. valde convenit.

ſtaminibus ſcatebant; in horum externorum tribus tantum glandulæ deficiebant in ſeptem ramulis cum floribus octo, novem, decem, undecim ſtaminibus; & in unico ramulo cum floribus novem ſtaminibus inſtructo, horum ſtaminum duo tantum glandulis privata erant. In ſex e contrario ramis, quorum flores octo, novem, decem, undecim, duodecim ſtaminibus repleti erant, omnia ſtamina duabus glandulis erant prædita, & denique ex his ramis jam numeratis tres occurrebant, quorum flores octo, decem, duodecim ſtamina continebant, ex quibus in plurimis his floribus duo unica tantum glandula diſtincta erant.

II. Obſervata in floribus femininis.

Florum femineorum alabaſtros ſiſtit *fig.* 33. 34. 35. eodem modo ac maſculinorum conſtructos, paullo tamen minores, & *fig.* 36. delineat ramulum cum floribus expanſis. In his figuris *b. c. d. e. f. g. h. i.* easdem partes indicant, ac in figg. 15. 16. 17. 18. *Fig.* 37. oſtendit florem ſeparatum recens expanſum a facie ſuperiori, 38. a latere, & a corolla denudatum *fig.* 39. Hi omnes, uti maſculini, calyce proprio carent, eorumque corollæ monopetalæ profundiſſime in quatuor tantum ſegmenta ovata, ad utrumque extremum anguſtiora, & interius excavata, ſed magis alba quam flava, diviſæ ſunt. Singuli hi flores etiam inſtructi ſunt ſtaminibus, ſed ſemper quatuor tantum *fig.* 37. 38, quorum unum ad ſingulos ſegmentorum hiatus poſitum eſt. Hæc autem ſtamina, quorum unum ſeparatum *fig.* 40. in magnitudine naturali, *fig.* 41. aucta, a facie interna repræſentat, longe aliter ſunt conſtructa quam in maſculinis. Filamenta namque omnia, in omnibus floribus, ne veſtigium alicujus glandulæ monſtrabant: albida quidem pariter erant & compreſſa & plana, ſed apice acuto ultra antheras notabiliter prominebant; hæ antheræ, etiam aurei coloris, oblongæ & a facie interiori ferme cylindricæ, media tantum ſua parte filamento lateraliter

liter utrimque adhærebant ita, ut inter illas & filamentum ſulcus exiguus relinqueretur, qui vero in exteriori facie deficiebat, & hinc antheræ ibidem cum filamento ſuperficiem convexam formabant *fig.* 38. 39. Ejusmodi ſtamen ſeparatum & per medium antherarum transverſe diſſectum *fig.* 42. porro nullam plane cavitatem in antheris manifeſtabat, ſed hæ ex fungoſa quaſi ſubſtantia contextæ apparebant, quæ omnia *fig.* 43. inſigniter aucta clarius adhuc monſtrat, ubi *p.* filamenti planitiem, *q. q.* ſulcum inter hanc & antheras, & *r.* earundem & filamenti ſuperficiem exteriorem convexam delineat. In floribus Altorfio acceptis, ejusmodi ſtamen *fig.* 44. 46. diſſectum 45. in magnitudine naturali & aucta, paullo aliam exhibebat figuram: nam apex filamenti quaſi triangularem repræſentabat, & inter filamentum & antheras notabilis ſulcus haud comparebat; in his vero & illis antheræ non dehiſcebant nec pulverem ſpargebant, ſed ex maturitate aridæ factæ *fig.* 47. 48. tabeſcebant tantum *b* 6). Ex fundo floris *fig.* 38. 39. ſurgebat piſtillum, ſeparatum *fig.* 49. 50. in magnitudine naturali & aucta, cujus germini ovato inſiſtebat ſtylus corollæ altitudine ſimplex, paullulum inclinatus & in ſtigma bifidum terminatus, quod ſuperne oculo armato conſideratum cavitatis duplicis veſtigium *fig.* 51. monſtrabat. Nonnulli flores duo continebant piſtilla *fig.* 52. *c* 6) ceterum ut alii conſtructi; horum unus tamen *fig.* 53. præter duo piſtilla, corollam ſexfidam exhibebat. Glanduloſum nectarium Linnæanum circa germen, omni adminiculo adhibito invenire haud potui *d* 6). Quum omnes flores piſtillati abs me examinati quatuor

b 6) Cum his antheris inanibus valde conveniunt globuli circa orificium ſuperius cylindri in flore Napææ feminæ obſervati: vid. horum Nov. Act. N. C. Tom. I. obſ. pag. 440. & 443. & eorundem tab. X. l. l.

c 6) Simile obſervavit COLDENIUS in floribus arboris Saſſafras: vid. ſuper. p. 309. n 46.

d 6) Notandum eſt, Laurum ſic dictam indicam Aldini characterem generis

tuor ſtaminibus unacum piſtillo ſimul gaviſi ſunt, Tournefortius (55.) vero corollam cum ſolo piſtillo delineavit, & mihi in mentem venit, laudatum Coldenivm (46) de floribus arboris Saſſafras annotaſſe, *illos ſtamina facile dejicere*, ſollicitus fui, ut unum vel alterum adhuc ex ramulis, qui interea jam defloruerunt, ex horto Altorfino obtinerem. Et ecce! florum ſuperſtitum alii *fig.* 54. pleraque ſtamina, alii *fig.* 55. 56. omnia jam excuſſerunt ita, ut figuram Tournefortianam perfecte repræſentarent, id quod tales flores biduo poſt Erlanga obtenti confirmabant: ſunt itaque ejus modi femineæ ſtirpis flores vere hermaphroditi feminei. Hi Erlangenſes quotannis fructus perficiunt ſequente anno maturos, qualibus onuſtum ramulum hujus anni menſe Martio unacum primis florum alabaſtris accepi, quorum unum cum ſuo pedunculo *fig.* 57, pedunculum ſeparatum cum ſua ampla baſi, qua baccam excipit *fig.* 58, baccam ſeparatam cum areola, qua pedunculo adhæſit *fig.* 59, baccam transverſe diſſectam cum nuclei binorum loborum diviſione *fig.* 60, corticem vacuum *fig.* 61. & nucleum, teſta ſua peculiari adhuc tectum *fig.* 62. repræſentat, quas partes omnibus notas deſcribere, ſupervacaneum eſſet. Notandum adhuc eſt, Altorfii, ubi quatuor ſtirpes feminei tantum generis quotannis florentes aluntur, piſtilli germen aliquod incrementum, ad piſi circiter magnitudinem, quidem cepiſſe, hucusque vero ſemper ante perfectionem decidiſſe, cujus cauſſa forſan eſt, quod nullum adhuc maſculum ſocium habuerint. *Fig.* 63. delineat augmentum gemmæ novæ, inter pedunculos florigeros *fig.* 14. 18. 36. *c.* provenientis, &, poſtquam adultus ramus defloruit, novum ramulum folioſum producentis, ubi *s. s.* indicat hujus gemmæ ſtipulas, *t. t.* nova foliola. In foliis adultis ad omnes ferme

generis Linnæo ſuppeditaſſe, ut ipſe H. Cliff. p. 154. n. 4. indicat: hoc nectarium hinc in citata ſpecie adeſſe & ſecundum datam deſcriptionem ſe habere, in aliis vero ſpeciebus deficere poteſt.

me venarum cum coſta angulos in utroque latere, quandoque in alterutro tantum, ſe manifeſtabat exigua glandula globoſa flava, id quod particula *u*. ejusmodi folii hujus ramuli repræſentat.

Ex his obſervatis formandus erit Lauri vulgaris character ſequens:

Maſcul.

Cal. *communis* tetraphyllus, folia rotunda, erecta concava; *proprius* nullus.

Cor. monopetala ad fundum usque quadrifida; *ſegmenta* ovato-acuminata, concava, erecta, arcte ad fundum connexa, non decidua.

Stam. incerti numeri, 8. plura ad 13, corolla paullulo breviora, ſine conſtanti ordine, plerumque tamen in extimo ordine quatuor; *Filamenta* compreſſa, obtuſa vel obtuſe acuminata. *Antheræ* duæ, oblongæ, ad marginem externum extenuatæ, cum filamenti utroque latere ſuperiori continuæ.

Glandulæ plerumque duæ, globoſæ, raro geminæ, petiolo breviſſimo filamentis interioribus, rariſſime omnibus, paullulum infra antheras affixæ.

Pist. nullum.

Femin.

Cal. Cor. ut in maſculinis.

Stam. quatuor, corolla breviora, ad corollæ ſegmentorum hiatus poſita; *filamenta* compreſſa, acuminata; *antheræ* duæ cum utroque filamenti latere paullo infra ejus acumen continuæ, exterius convexæ, interius cylindricæ vel planæ, omnes fatuæ.

Nectarium glanduloſum nullum.

Glandulæ filamentorum nullæ.

Pist. *Germen* ovatum in centro corollæ; *Stylus* ſimplex, paullulum inclinatus, longitudine ſtaminum. *Stigma* bifidum excavatum.

Peric. *Drupa* ovalis, acuminata, unilocularis.

Sem. *Nux* ovata. *Nucleus* ejusdem formæ.

Qui

Qui hunc characterem cum illo arboris Saſſafras (app. p. 321. ſeqq.) comparat, facile invenit, eum ab illo notabiliter differre corollæ ſegmentorum numero, in floribus maſculinis antherarum & glandularum cum filamentis nexu, & flores femininos ſeu hermaphroditos femineos omnibus glandulis penitus carere.

LINNÆVS hinc, qui in condendo ſuo ſyſtemate potiſſimum eo allaboravit, ut illud naturali proximum ſtrueret, proptereaque plantas affines ad unum genus reduceret, utut nonnullis fructificationis partibus differentes, ***Lauri genus ad claſſem plantarum hermaphroditarum*** retulit eiusque ***characterem*** multo laxiorem *e* 6) formavit ita:

CAL. nullus, niſi corollam calycem diceres.

COR. *Petala* ſex ovato-acuminata, concava, erecta: *alterna* exteriora *f* 6).
Nectarium conſtans tuberculis tribus, acuminatis, coloratis, in duas ſetas deſinentibus, germen circumſtantibus *g* 6).

STAM. *Filamenta* novem, corolla breviora, compreſſa, obtuſa, terna in ſingulo ordine *h* 6). *Antheræ* margini filamentorum ſuperne utrimque adnatæ.
Glandulæ duæ globoſæ, petiolo breviſſimo, ſingulo filamento intimi ordinis prope baſin affixæ.

e 6) *Genera Plantarum* &c. *Editio V.* (hactenus, quantum ſcio, ultima). Stockh. 1754. 8vo maj. p. 173. n. 452, a qua priores pauciſſimis tantum verbis, re ipſa autem penitus non, in Lauri definitione differunt.

f 6) In Syſtem. nat. edit. X. T. II. Halæ recuſa 1760. p. 1010. n. 452. *corollam* nominat *calycinam*.

g 6) Conf. p. ſuper. 336. nota *d* 6). In citata S. N. editione hæc tubercula vocantur tres glandulæ, biſetæ, germen cingentes.

h 6) In S. N. filamenta interiora nominantur glandulifera.

Pist. *Germen* ſubrotundum; *Stylus* ſimplex, æqualis, longitudine ſtaminum; *Stigma* obtuſum, obliquum.

Per. *Drupa* ovalis acuminata, unilocularis, corolla compreheniſa.

Sem. *Nux* ovato-acuminata; *nucleus* eiusdem formæ.

In obſervatione ſubnexa hæc monuit: „*maxima ſpecierum* „*pars unacum* Cinnamomo & Camphora *hermaphrodita eſt*, *in* „*nonnullis tamen* Mares *ſeorſim in* diœcia *prodeunt*, *ut in* Lauro „Tournefortii, *ubi etiam ſæpius ſtamina octo ad quatuordecim*, „*cui corolla quadripartita nuda. Corpuſcula, filamentis quibusdam* „*adnexa*, *eſſentialem præbent characterem.*„ In Generum editione I. addit: *ſtaminum numerus in hoc genere nihil valet*; id quod vero in ſequentibus editionibus omiſit.

In Syſtematis Naturæ editione decima reformata ſuperius iam citata *i* 6), hunc characterem in compendium reduxit ita: Cal. o. Corolla *calycina*, 6. *petala.* Nectarium *glandulis* 3. *biſetis germen cingentibus.* Filamenta *interiora glandulifera.* Drupa *monoſperma.*

Hanc characteris normam mox plures adoptarunt Botanici celebres ita, ut vel ſimpliciter illi ſubſcripſerint & cum Linnæo Laurum ad hermaphroditas, earumque claſſem nonam, enneandriam & monogyniam retulerint; vel eam proprio ſuo ſyſtemati accommodaverint. Ex prioribus ſunt Gronovius (n. 41.), Colden (n. 46.) Hill (n. 47.), du Hamel (n. 49.), Browne *k* 6), Manetti *l* 6) & Schæffer (n. 51. P. I. p. 19. n. 459. II. p. 52. n. 7.)

i 6) Car. Linnæi, *Equitis de ſtella Polari, Archiatri Regii, Med. & Botan. Profeſſ. Upſal. Acad. Upſal. Holmenſ. Petropol. Berol. Imper. Lond. Monſpel. Toloſ. Florent. Soc. Syſtema Naturæ T. II.* Holm. 1760. p. 1010. n. 452.

k 6) *The civil and natural Hiſtory of Jamaica in three Parts &c. by* Patrik Browne, *M. D.* London 1756. fol. p. 213.

l 6) Car. Linnæi, *Nat. Cur.* Dioſcoridis ſecundi &c. *Regnum vegetabile*

n. 7.) quibus adhuc accenſendus venit BVRMANNVS: in ſeligendis enim nominibus genericis & ſpecificis plantarum Rumphianarum *m* 6) & Plumerianarum *n* 6) maximam partem LINNÆVM, haud raro tamen ſuum ingenium & experientiam ſequutus eſt. Ad poſteriores pertinent van ROYEN (n. 42.). Hic A. refert: Lau-

bile juxta ſyſtema naturæ in claſſes, ordines & genera ab eodem conſtituta, e poſtremis auctis & emendatis ejusdem clariſſimi Viri operibus ſummatim redactum; nec non e philoſophia botanica eiusdem auctoris, vel ex aliorum Botanicorum nuperrimis operibus circa vegetabilium partes deſumtis definitionibus & potiorum vocabulorum præmiſſis explicationibus locupletatum, atque Societatis Cæſareæ phyſico-botanicæ Florentinæ Academicorum uſui accommodatum ac recuſum, curante XAVERIO MANETTI, *in Acad. Cæſ. N. C.* Theophraſto Ereſio tertio, *Acad. Reg. Sc. Matrit. Monſpel. Gœtting. & Londin. Socio correſpondente atque Horti Acad. Flor. Præfecto.* Florent. 1756. 8v. maj. p. 74.

m 6) GE. EVERH. RVMPHII, *Med. Doct. Hanavenſis, Mercatoris Senioris & in Amboina Conſulis, nomine* Plinii Indici *celebris, & membri ill. Soc. Academiæ N. C. Germaniæ, Herbarium Amboinenſe* &c. *omnia magno labore ac ſtudio multos per annos conlecta & duodecim libris conſcripta, in lucem edita & in Latinum ſermonem verſa cura ac ſtudio* IO. BVRMANNI, *Med. Doct. & in Horto medico Amſtelodamenſi Profeſſoris botanici, Acad. Cæſ. N. C. Socii, qui varia adjecit ſynonyma ſuasque obſervationes.* Pars I. II. Amſtelod. Hagæ Com. & Ultraj. 1741. fol. maj. III. IV. ibid. 1743. V. ib. 1747. VI. Amſt. & Hagæ Com. 1750. EIVSD. Herbarii Amboinenſis Auctuarium &c. Amſtel. 1755. forma ead.

n 6) *Plantarum Americanarum Faſciculus I. continens plantas, quas olim* CAR. PLVMIERIVS, *Botanicorum princeps, detexit eruitque, atque in inſulis Antillis ipſe depinxit. Has primum in lucem edidit, concinnis deſcriptionibus & obſervationibus æneisque tabulis illuſtravit* IO. BVRMANNVS *M. D.* &c. ſumtibus Auctoris 1755. fol. maj. II. III. IV. 1756. V. VI. 1757. VII. VIII. 1758. IX. 1759. X. 1760.

Laurum ad *„plantas polycotyledones calyce proprio o 6), fructu di-„verſo p 6), ſtaminibus manifeſtis, calyce vel corolla abſente, imperfe-„ctas q 6), flore ſexfido.* KRAMERVS (n. 43.). Secundum hunc pertinet Laurus ad *„arbores & frutices ramoſos; flore perfecto ſim-„plici regulari, hexapetalo plano ad latera ſeu foliorum alas ſemper conferto „& quaſi ſpicato, vel in muſcarium congeſto; ſemine tecto; drupa ovali mo-„nopyrena; flore a fructu remoto r 6), vel in tota planta, vel in eadem.* LVDWIGIVS (n. 44.). Secundum hunc A. Laurus pertinet edit. poſter. p. XVI. ad *„plantas flore involuto, perfecto, monopetalo, ſimplici, re-„gulari*, p. XX. G. *octantheras monoſtylas, fructu baccato*, cujus characterem genericum p. 60. n. 180. ſigillatim ita definit: *„Flo-„res in quibusdam ſpeciebus ex alis foliorum, in gemma quadrifolia con-„tenti, in aliis in ſummis ramulis; calyx proprius nullus, vel exiguus; „corolla quatuor, vel ſex vel pluribus laciniis profundis inſignis; ſtami-„na octo, vel novem, vel plura, in diverſa ſerie poſita; in fundo floris „nectaria tria, tuberculata, filamentoſa, & filamenta ſtaminum interio-„rum tuberculis annexis ornata; ſtylus ſimplex, ſtigma acutum; bac-„ca ovalis, quæ ſub cortice nucleum, ſemine fœtum, continet.„* Van WACHENDORFF (n. 45.). Ab hoc Auctore recenſetur Laurus p. 111. inter *„plantas floribus manifeſtis:* Phaneranthas; *ſeminibus „bi- vel plurivalvibus, ſeu foliis ſeminalibus ſimplici aut uno pluribus:* Po-„lycotyledones; *floribus ſingulis ſibi ſufficientibus, hinc completis ſ. „perfectis, partibus ſcilicet cunctis floribus eſſentialibus, i. e. ſtaminibus „ſimul atque piſtillis, prædítis:* Teleianthas; p. XXII. *floribus unico „perianthio (corolla ſcilicet tantum vel calyce) donatis:* Monoperianthas; p. XXIII. g. h. item p. 259. Enneaſtemones. MILLERVS (n. 48. 72.). In editione dictionarii ſeptima Lauri characterem generi

o 6) in ſuo ſyſtemate corolla a calyce non diſtinguitur, niſi ambæ partes adſint.

p 6) i. e. ſi recte illum intelligo, in variis generibus vario.

q 6) quæ apud illum claſſem IX. conſtituunt.

r 6) i. e. ut ego ſaltem interpretor, flore maſculino & feminino.

genericum his deſcribit verbis latine redditis: *Eſt* mas *&* femina *in plantis differentibus.* Maſculini Flores, *habent calycem nullum; petalum unicum in ſummitate in ſex ſegmenta ſectum; ſtamina novem petalo breviora, ternatim ſita in ſummitates exiguas terminata.* Femininus flos *habet calycem nullum, unicum petalum in ſummitate in ſex ſegmenta leviter ſectum. In fundo ſitum eſt germen ovale ſuſtinens ſtylum ejusdem cum petalo longitudinis, ſtigmate obtuſo coronatum. Adſunt duæ glandulæ globoſæ valde brevibus petiolis inſiſtentes petali baſi adfixæ. Germen poſtea fit bacca ovalis unilocularis, ſemen includens eiusdem formæ.* His addit ſequentem notam: Linnævs *recenſuit hoc genus in Sect. I. Claſſ. IX, quæ continet plantas, quarum flores gaudent novem ſtaminibus & unico ſtylo; referre autem illud debuiſſet ad claſſem XXII, quæ continet plantas, quarum flores maſculini & feminini proveniunt in plantis differentibus.* De Haller (n. 73.) duas tantum Lauri ſpecies, vulgarem nempe & indicam Aldini, in ſuo catalogo p. 15. indicat, quarum ſingularum characteres ſigillatim deſcribit (conf. n. 73.) ambas vero p. xii. in ordine claſſium & generum refert ad claſſem iii. quæ continet *plantas petalis nullis, vel obſcuriſſimis, ſemine, flore & veris ſtaminibus donatas,* & p. xiii. *quarum ratio æqualis & ſtaminum & ſegmentorum floris eſt:* Iſoſtemones. Zinn *s* 6), qui eaſdem tantum duas ſpecies ab Hallero indicatas in ord. IV. inter *apetalas calycifloras* recenſet, iisque hunc præfigit characterem: „*ſtamina novem, quorum tria* „*interiora ad baſin glandulifera circa germen; tuba ſimplex, ſub drupa* „*nux; ſexus & corolla variat; flores racemoſi.*„

Species Lauri, quas ſecundum hanc normam recenſitas inveni, ſunt ſequentes: *t* 6)

Ex

s 6) *Catalogus Plantarum Horti academici & agri Gottingenſis, conſcriptus a* Io. Gottfried Zinn, *M. D. Med. & Bot. P. P. O. Acad. Reg. Sc. Berolin. Sodali & Soc. Reg. Sc. Gotting. Membro extraordinario.* Gottingæ 1757. 8vo p. 21.

t 6) Nomina marginalia indicant nomen cujusvis ſpeciei antiquum aut vulgare.

Ex Linnæi Horto Cliffortiano 1737.

Saſſa-fras. I. ***Laurus foliis integris & trilobis*** *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 1. *Ejusd. Mat. med.* 65. *n.* 193. *Spec.* 371. *n.* 10. *Syſt. nat. n.* 10. *Roy.* 227. *n.* 6. *Gron. Virg.* 46. *Wachend.* 259. *n.* 7. *Colden.* 119. *n.* 94. *Hill.* 412. *n.* 5. *Kalm. II.* 270.

Cornus mas odorata folio trifido margine plano Saſſafras dicta *Pluk. Almag.* 120. *Phytogr. t.* 222. *fig.* 6. (*Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Roy.* 227. *Gronov. Virg.* 46. *Catesb. Carol. I. p. & t.* 55.)

Saſſafras arbor Monardi *Dalech. hiſt.* 1786. (*Pluk. Phyt. Linn. H. Cl.*)

Saſſafras ſive Lignum Patavinum *Bauh. hiſt. I.* 483. (*Linn. H. Cl.*)

Saſſafras arbor ex Florida ficulneofolio *Bauh. pin.* 431. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Saſſafras *Rai. hiſt.* 1586. (*Linn. H. Cl.*)

Magnitudinem hujus ſtirpis variam vid. p. ſuper. 318. *Foliorum variam figuram p.* 320. *Structuram floris* 321. *fructus* 322.

Patria: Virginia, Florida, Nova Svecia copioſe *Linn. H. Cl.* Penſylvania *Mat. med.* Carolina *Spec.* Coldenghamia in provincia

vulgare, ſeu Linnæo triviale dictum. Nominis ſpecifici auctor eſt ille, qui primum citatur; qui ſequuntur ſunt illi, qui illud ipſum nomen adoptarunt; ultimi cancellis incluſi ſunt illi denique, qui idem nomen ut ſynonymum tantum agnoverunt. Nomina ſpecifica Linnæana majori typo exſcripta indicant illa, quæ hic A. vel non mutavit, vel in ſequentibus ſuis operibus ut magis congrua propoſuit. Ex operibus auctorum citatis illorum tantum tituli in nota ſubſcripta adduntur, quorum in antecedentibus nulla adhuc facta eſt mentio. Vbi Linnæi Syſtema naturæ citatur, ſemper intelligenda eſt editio X. p. 1010. Vbi Catesby citatur, intelligendum eſt ejus hiſtoriæ Carolin. Vol. I. (vid. ſup. p. 301. nota *yy*) quod Linnævs ſemper Ornithol. titulo citavit. Vbi Millervs citatur, evolvenda eſt ſui Dictionarii hortulanorum editio VII.

vincia Noveboracenſi Americes *Colden.* aliisque in provinciis *vid. p. ſuper.* 318.

Variet. Saſſafras mas ſ. Saſſafras laurinis foliis indiviſis ex provincia Floridana Pluk. Amalth. 66. *Linn. Spec.* 371. *n.* 10. *β.* quam, & forte etiam Saſſafras Lauri foliis Piſon. 146, pro ſynonymo declarat *Gronov. Virg.* 46.

Hanc ſtirpem diœciam eſſe, nunc ſatis probarunt Ehretus *obſ. p.* 326. *atque* Millerus. *append. p.* 311.

II. Laurus foliis enervibus obverſe ovatis utrinque acutis integris, annuis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 2. *Mat. med.* 66. *n.* 195. *Roy.* 226. *Gron. Virg.* 46. *Wachend.* 259. *n.* 5. *Colden.* 120. *n.* 95. *Hill.* 412. *n.* 4. *Benzoin.*

Laurus foliis enerviis ovatis utrimque acutis integris annuis *Linn. Spec.* 370. *n.* 9; *Syſt. nat. n.* 9.

Laurus foliis ovato-lanceolatis obtuſis integris annuis *Mill. n.* 6.

Benzoin *Boerh. Lugd. II.* 259. (*Linn. H. Cl. Roy.*)

Benzoe *Heiſt. Syſt.* 15.

Benzoinum officinarum *B. pin.* 305. (*Linn. H. Cl. Roy. Gron. Virg.* 46.)

Benzoinum, cujus arbor folio Citri *Bauh. hiſt. I.* 320. (*Linn. H. Cl.*)

Benzoinifera americana folio Citri *Walth. hort. p.* 11. 56. *v* 6) (*Linn. H. Cl.*)

Arbor Virginiana Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens *Commel. hort. I. p.* 189. *t.* 97. *u* 6) (*Linn. H. Cl. Mat. med. n.* 195. *Spec. n.* 9. *Mill. n.* 6.

Arbor

v 6) *Deſignatio plantarum, quas hortus* Avgvst. Frid. Waltheri, *Pathologiæ ProfeſſorisLipſienſis, complectitur* &c. Lipſ. 1635. 8. maj.

u 6) *Horti medici Amſtelodamenſis rariorum tam orientalis, quam occiden-*

Arbor Virginiana Pishaminis folio, baccata Benzoinum redolens *Pluk. Almag.* 42. *Phyt. t.* 139. *fig.* 3. 4. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: Virginia *Linn. H. Cl. Sp.* Sumatra, Iava, Siam *Mat. med.* Carolina *Spec.* Coldenghamiæ ad ripas rivulorum *Colden*, ordinarie in America ſeptentrionali *Mill.*

Hujus ſtirpis habitum modumque, quo ejus gummi colligitur, jam deſcripſit & delineavit HERM. NIC. GRIMM, in India orientali practicus, ſecundum obſervationes in terra occidentali Sumatræ habitas x 6) *ſed imperfecte. Dicitur ipſi arbor formoſa, recto caudice aſſurgens & virum plerumque craſſitudine æquans, ſed altitudine mediocris, quia incolæ quinto vel ſexto ætatis anno tales arbores, pro gummi collectione, ad lignum usque vulnerant & novas arbores ex nucleis educant. Folia ipſi tribuit tenera & mollia, inferius ex pallido-viridia; ſuperius ſaturate viridia, quæ, ſecundum figuram, longo petiolo adhærent, ex baſi plerumque anguſta lateſcunt, & in apicem acutum terminantur, ut adeo ovato-lanceolata omnino compareant. Ex coſta media utrimque, ſuperiora verſus, excurrunt nervi ſeu venæ ad margines. Flores A. non vidit, fructum vero obſervavit ex rotundo-compresſum, magnitudinis parvæ nucis Avellanæ, ſed tunicæ, aliquantulum piloſæ* (monſtrante figura valde craſſæ) *inſtar nucum magnarum* (forte juglandum) *incluſum.* MILLERUS *huic arbori tribuit altitudinem* 8. *vel* 10. *pedum & multos ramos; folia ovato-lanceolata, tres ferme digi-*

cidentalis Indiæ, aliarumque peregrinarum plantarum, magno ſtudio ac labore, ſumptibus Civitatis Amſtelodamenſis, longa annorum ſerie collectarum, deſcriptio & icones ad vivum æri inciſæ, auctore IO. COMMELINO, *urbis Amſtelodamenſis (dum viveret) Senatore. Opus poſthumum. Latinitate donatum, notisque & obſervationibus illuſtratum a* FRID RUYSCHIO, *M. D. Botanices Profeſſore* &c. & FRANC. KIGGELARIO. Amſtel. 1697. fol. maj.

x 6) *Miſcellanea curioſa ſive Ephemeridum medico-phyſicarum germanicarum Academiæ N. C. Decur. II. annus I.* &c. Norimb. 1683. 4to p. 370. fig. 31.

digitos longa, ſesqui digitum lata, ſuperius glabra, inferius multis venis pertexta, autumno cadentia. Flores ſemel tantum vidit, omnes maſculinos, ex albo herbaceos, &, ſi recte meminit, in ſingulis ſex tantum ſtamina. LINNÆVS *H. Cl. indicat involucrum ſeſſile, tetraphyllum, corni ſimillimum, includens floſculos quinque petiolatos longitudine involucri; calycem proprium* (corollam) *ſexpartitum, flavum, laciniis linearibus; ſtamina octo vel novem longitudine calycis, lateribus appendiculata; germen ovatum.* (Nectarii nulla fit mentio). COLDEN *tribuit* Lauro foliis enervibus ovatis, utrinque acutis Gron. Virg. 46. (*quæ huic &* CLAYTON *pariter eſt Benzoin offic. C. B. pin. licet neuter, neque etiam* COLDEN, *hujus qualitatis celebris ullam mentionem faciat*) *characterem ſpecialem paullo alium hiſce: calyx nullus; corolla: petala ſex, ovato-acuminata, concava expanſa; ſtamina: filamenta* 9. *compreſſa ſex exteriora, tria interiora, antheræ didymæ, ſummitati filamentorum utrinque adnatæ; Nectaria: corpuſcula ſex, mollia irregularia, ſingula pedunculo breviſſimo prope baſin intimi ordinis filamentorum* (ergo hæc ſpecies vel glandulis, vel nectario caret) *affixa; piſtillum: germen ovatum, ſtylus nullus. Pericarpium: nullum. His addit: numerus petalorum & ſtaminum incertus: aliquando* 8 *petala &* 12 *ſtamina. Folia obverſe elliptica, utrinque acuminata, alterna petiolata, integerrima, odorata, planis longitudine ramulorum parallelis. Folia minora, fere circularia, interſperſa. Flores lutei, parvi, folia menſe Aprili antevertunt, & creſcunt in acervis, per longitudinem ramulorum diſperſis, h. e. plurimi pedunculo ſingulo ſimplici eidem fundo affixi.* BOERHAAVE *hæc annotavit: ex uno calyculo quadrifolio oriuntur floſculi tres ad eundem ortum, qui ſinguli conſtant uno tubo longo, ſuperius expanſo in tumidum caput, quod in* 8 *ſegmenta profunde finditur; intra hæc ſegmenta ſtamina ſunt brevia teſticulata; in medio tubo floris ovarium, tuba longa inſtructum, cuncta vero quam minima ſunt* &c. *Folia hieme ponit.* LVDWIGIVS *indicat flores tres vel plures in gemma quadrifolia; calycem nullum; corollam ſexfidam vel octofidam; ſtamina octo vel novem brevia; ſtylum longum; fructum Lauro vulgari ſimilem.* SCHÆFFERVS *eadem habet.* HEISTERVS *huic ſtirpi*

baccas & flores monopetalos quinquifidos adſcribit. HILL. *definit radicem brachiatam ; trunci diametrum duorum vel plurium pedum ; ipſam arborem vere altam & ramoſam ; folia quatuor pollices longa & duos cum dimidio lata, ſuperiora verſus latiſſima, in ſuperficie ſuperiori pallide viridia, in inferiori albicantia ; flores valde exiguos luteos in exiguos corymbos collectos ; fructum magnum. Indigena eſt Indiæ occidentalis.* EHRETI *denique pictura, quam a multis retro annis mihi transmiſit, ſiſtit duos ramos adultos cortice dilute rufo veſtitos : unum cum ſurculo, cujus cortex adhuc viridis, folia integerrima, ovato-lanceolata, circa medium latiſſima, ad apices, potiſſimum ſuperioris extremi, multo anguſtiora, ſuperius ſaturate viridia cum coſta & venis oblique excurrentibus, luteſcentibus ; inferius cæſia cum coſta & venis albentibus. Quid ſint protuberantiæ in ſingulis foliorum interſtitiis* Tab. IX. fig. 8. *indicatæ, ad ductum ſolius picturæ explicare nequeo. Alterius rami adulti lateribus adhærent tres ſurculi verno tempore provenientes (unum vid.* Tab. IX. fig. 9. *a) quorum folia adhuc parva & ex viridi flaveſcentia, ejusdem tamen cum adultis figuræ ſunt. Ad horum ſurculorum ortum arcte adhærent florum gemmæ, ex quatuor ſtipulis b. compoſitæ & calycem communem, ad fundum usque in quatuor foliola ovata cum apice acuto fiſſum conſtituentes. Ejusmodi calyx continet* 5. & 6. *florum pedunculos duas circiter lineas longos, quibus ſingulis inſidet unicus globulus exiguus, Coriandri grano vix major, ad oras leviter fiſſus. Huic picturæ additus eſt ſeparatus flos jam apertus & lente optica auctus* fig. 10, *coloris ex viridi flaveſcentis, in quo nullus calyx proprius, corollæ ſegmenta quinque ſubovata, erecta, interius excavata conſpiciuntur, ejusque in cavo ſtamina octo, ſegmentis breviora, cum anthera oblonga, & piſtillum ſtaminibus vix longius,* fig. 11. *ſeparatum, oblongum cum ſtigmate bifido ſeu potius bilabiato diſtingui poſſunt.*

Eſt itaque talis flos vel hermaphroditus, vel, ut cum LINNÆO *loquar, hermaphroditus femineus.*

Borbonia. III. Laurus foliis lanceolatis, nervis transverſalibus, fructus caly-

calycibus baccatis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 3. *Gronov. V.* 46. *Roy.* 226. *n.* 5. *Burm. Plum.* y 6).

Laurus foliis lanceolatis transverſe venoſis, calycibus fructus baccatis *Linn. Spec.* 370. *n.* 7. *Syſt. N. n.* 7. *du Hamel* 350. *n.* 8.

Laurus Carolinienſis foliis acuminatis, baccis cœruleis pediculis longis rubris inſidentibus *Catesb. I. p. & t.* 63. (*Linn. H. Cl. Spec. Roy. Gronov. Virg. Burm. Plum.*)

Laurus foliis acuminatis flore albicante, baccis cœruleis, pediculis rubris inſidentibus *Clayt. apud Gronov. Virg.*

Borbonia fructu oblongo nigro, calyce coccineo *Plum. Gen.* 4? z 6) (*Linn. H. Cl. Burm. Plum.*)

Patria: Carolina *Linn. H. Cliff.* Virgin. *Spec.* ſed hæc proculdubio de Lauro Carolinienſi tantum intelligenda ſunt.

Borboniæ nominis Auctor eſt Plvmier *l. c. p.* 3. *ubi hujus generis character deſcribitur & tab.* 2. *floris fructusque partes figuris illuſtrantur, duæ etiam p.* 4. *ejus ſpecies recenſentur, quarum prior eſt illa ſuperius citata. Ejusdem vero ramus, florum & fructuum corymbis onuſtus, unacum flore & fructu ſeparato, repræſentatur inter ejusd. plantas Americanas a* Bvrmanno *editas t. LX. Hanc ſtirpem & Laurum Carolinienſem citatam* Linnævs *pro una eademque habet ſtirpe; ſed qui Plumerianas & Catesbianas figuras inter ſe confert (ſi excipias colorem, quo baccarum pedunculi cupulæque ſuperbiunt, qui tamen a* Pl. *coccineus a* Cat. *ruber dicitur & ab hoc miniatus pingitur, qualem idem in Saſſafras fructu exhibuit, conf. obſ. hujus tomi p.* 329.) *inſignem facile deprehendet differentiam. Nam illius, ſc. Plum. iconis folia delineantur*

X x 3

y 6) vid. p. ſuper. 341. nota *n* 6.

z 6) *Nova plantarum genera auctore* Car. Plvmier, *ordinis minimorum in Provincia Franciæ apud inſulas Americanas Botanico Regio.* Pariſ. 1703. 4. maj. p. 4. t. 2.

neantur erecta, duos prope pollices Rhenananos circa medium lata & quinque cum dimidio longa, ad extremum inferius potius ſubrotunda quam acuta, ad extremum ſuperius valde anguſtata & in apicem acutum terminata, adeoque ovato-lanceolata, nervis inſuper apicem verſus oblique, nullibi vero ad margines usque, excurrentibus prædita; petioli porro, vix ultra dimidium pollicem longi (in deſcriptione p. 50. nominantur folia vix petiolata) firmi &, præcipue in principio ſuo craſſi ſunt; florum denique baccarumque pedunculus communis, qui ex folii ala provenit, eſt longus, alter bifidus, trifidus alter, in pedunculos breves, copioſos, proprios ſubdiviſus, qui ampliſſimum formant corymbum, ut taceam baccæ cupulæque magnitudinem inſignem hujusque oras æquales; Catesbianæ vero iconis folia latitudine unum pollicem, longitudine tres cum dimidio vix ſuperant, (cujus nervi a coſta media vere transverſe ad margines usque excurrunt), utrimque, & magis adhuc petiolum verſus, anguſta, adeoque vere lanceolata ſunt & ex petiolis longiſſimis, gracilibus deorſumque flexis pendent; fructuum pedunculi communes, qui omnes ex ipſo ramo, & non ex folii ala (quod tamen pictoris vitium eſſe poteſt) prodeunt, ubique tantum ſimplices delineantur & propriorum, perbrevium, nullibi ultra tres communi adhærent; cupulæ denique ad oras profunde dentatæ ſunt, hæcque, ut & bacca, triplo minimum minor eſt quam in Borbonia. Dolendum, Catesbianam figuram floribus carere nec eos ab A. deſcriptos eſſe, quorum in Plumeriana unus a tergo ſexfidus, alter ab antica facie ſepties fiſſus (qualis in deſcriptione rarior dicitur) cum ſeptem ſtaminibus ſeu globulis, ſingulis brevi filamento affixis, & unico globulo ſive ſtylo piſtilli loco centrum floris occupante ſeparatim adduntur, quæ ſtamina in tabula Gen. Americ. cognoſci & diſtingui nequeunt, ſed tantum piſtillum, quod ſeparatim pariter ſine ſtylo delineatur, & abit in fructum glandiformem carnoſum intus in duos lobos diviſum; corollæ monopetalæ ſegmenta tria latiora totidemque anguſtiora utrobique delineantur. Ceterum Burmannus *in deſcriptione Borboniæ, de qua ſermo eſt, plura hæc illuſtrantia non addit, quam quod ex* Plumierii *obſervatione hæc arbor variet fructu oblongo & globoſo, uti & fructu ex aureo vireſcente. Ob inſignes differentias ergo inter Borboniam*

boniam & Laurum Carolinienſem intercedentes indicatas, hanc MILLERVS *pro peculiari Lauri ſpecie, & quidem me ſaltem judice recte, habet, de qua in ſequentibus n. XIV. Vt verum fatear, mihi videtur,* LINNÆVM *& hanc & illam non ſine dubio conjunxiſſe (quia Borboniæ, ut ſynonymo, ſignum ? in H. Cliff. adpoſuit, in Spec. vero hoc ſynonymum penitus omiſit, etſi hoc loco & in Syſt. N. in margine adhuc reperiatur) nomenque ſpecificum n. III. Catesbyanæ figuræ accommodaſſe, Borboniam ergo diſtinctionis cauſſa nominandam eſſe* ***Laurum foliis ovato-lanceolatis, venis ex coſta ſimplici oblique ſurſum excurrentibus, calyce carnoſo.*** LVDWIGIVS, *& ex hoc* SCHÆFFERVS, *his paucis Borboniæ comprehendit characterem: corolla ſexfida, ſegmentis tribus majoribus, tribus minoribus; fructus glandiformis in binos lobos fiſſilis, calyci carnoſo inſidentes. Du* HAMEL *p.* 352. *ſub finem affirmat, in Anglia duas coli hujus Lauri varietates: unam fructibus rubris, alteram cæruleis: qua auctoritate autem hoc fecerit, non indicat, nec ego invenire potui.*

IV. ***Laurus foliis lanceolatis perennantibus venoſis planis, ramulis tuberculatis cicatricibus,*** floribus alternis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 4. *Roy.* 226. *n.* 2. *Gron. Virg.* 159. *Wachend.* 259. *n.* 2. *Laurus indica.*

Laurus foliis lanceolatis &c. ***floribus racemoſis*** *Linn. Spec.* 370. *n.* 5. *Syſt. N. n.* 5. *Mill. n.* 4.

Laurus indica *Ald. Farneſ.* 61. a7) *Pluk. Almag.* 210. *Phyt. t.* 304. *f.* 1. *Breyn. Pr. II. p.* 62. (*Linn. H. Cl.*)

Laurus indica Aldini *Raii hiſt.* 1553. (*Linn. H. Cl.*)

Laurus

a7) *Exactiſſima Deſcriptio rariorum quarundam plantarum, quæ continentur Romæ in horto Farneſiano :* TOBIA ALDINO *Ceſenate auctore, Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Principis & Cardinalis* ODOARDI FARNESII *Spagirico & ejusd. horti Præfecto.* Romæ 1628. fol. min.

Laurus latifolia indica *Barr. rar.* 123. *t.* 877. *b* 7) (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Laurus vera indica americana *Sterb. Citr.* 257. *t.* 13. *c* 7) (*Linn. H. Cl.*)

Laurus baccis atropurpureis, pediculis rubris inſidentibus *Clayt. apud Gronov. Virg.* 159.

Laurus foliis oblongo-ovatis alternis venoſis, racemis terminalibus, calicibus ſimplicibus *Brown* 213. *n.* 1.

Cinnamomum ſylveſtre Americanum *Seb. theſ. II. p.* 90. *t.* 84. *fig.* 6. *d* 7) (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: America *Linn. H. Cl.* Virginia *Linn. Spec.* Madera & inſulæ Canarienſes, unde olim in Portugalliam ſeu Luſitaniam translata eſt, ubi tam copioſe propagatur, ut nunc indigena ibi videatur. *Mill.* In Iamaica *Brown.*

LINNÆVS *H. Cl. hæc annotavit*: „*floret apud nos autumno ſero*, „*nec*

b 7) *Plantæ per Galliam, Hiſpaniam, Italiam obſervatæ, iconibus æneis exhibitæ a R. P.* IAC. BARRELIERO, *Pariſino, in ſacra theologia Magiſtro, Generalium Præpoſitor. ordinis FF. Prædicatorum Socio a Secretis, Alumno Provinciæ S. Ludovici, olimque Medico Pariſienſi. Opus poſthumum, accurante* ANTON. *de* JUSSIEU &c. Pariſiis 1714. fol.

c 7) *Citricultura, oft Regeringhe der uythemſchen Boomen, te weten Oranien, Citrœnen, Limœnen, Granaden, Laurieren en andere* &c. *in het Licht ghegheven ende met Kopere platen verciert door* FRANCISC. *van* STERBEECK, *Prieſter. Den tweeden Druk verbetert* t' Antwerpen 1712. 4.

d 7) *Locupletiſſimi rerum naturalium Theſauri accurata deſcriptio, & iconibus artificioſiſſimis expreſſio per univerſam phyſices hiſtoriam* &c. *collegit, digeſſit, deſcripſit & depingendum curavit* ALBERTVS SEBA, *Etzela-Ooſtfriſius, Acad. Cæſ. N. C. Collega* Xenocrates *dictus*: *Soc. Reg. Anglicanæ, & Inſtituti Bononienſ. Sodalis.* Amſt. T. I, 1734. II, 1735. III, 1758. fol. max.

„ *nec fructum maturat. Negat hæc ſpecies involucrum, cum ſquamæ al-*
„ *ternæ ſint. Adeoque nec involucrum eſſentiam generis conſtituit.* „
De HALLER *hunc ſpecialem exhibet characterem:* „ *Calix trifolius, fo-*
„ *liis ſemicartilagineis nitentibus; petala tria pulpoſa nitentia; ſtami-*
„ *num ordo externus ſex ſimplicium breviter petiolatarum antherarum,*
„ *ordo alter trium ſtaminum cum duabus glandulis adſidentibus; tertius*
„ *trium ſtaminum ſimplicium* (nectarii nulla fit mentio); *omnium ve-*
„ *ro antheræ biloculares; fructus ſubrotundus, tuba apice oblique trunca-*
„ *to. Character adeo a Lauro valde diverſus.* „ LVDWIGIVS *addit:*
„ *licet, monente Hallero, charactere a Lauro differat, optime huc poteſt*
„ *referri, cum medius ſtaminum ordo glandulas annexas gerat. Invo-*
„ *lucrum ſex conſtat foliolis, quorum tria exteriora ad calicem, tria*
„ *interiora ad corollam refert; ſtamina duodecim in triplici ordine.* „
Secundum MILLERI *annotationes hæc ſtirps in temperatis regionibus al-*
titudinem 30 *vel* 40 *pedum attingit, ſed tam tenera eſt ad augmentum*
capiendum in libero Angliæ aere, ut vaſi inſerenda & hieme in hypocau-
ſtum transferenda ſit. Folia ejus latiora ſunt quam Lauri vulgaris,
ſuntque craſſa, glabra & lucide viridia; petioli leviter rubent; rami
ubique regulariter & maſculini flores, pallide virentes, per longos faſci-
culos (bunches) *diſpoſiti ſunt; baccæ majores deprehenduntur quam*
in reliquis Lauri ſpeciebus. Nonnulli hanc appellant Laurum regiam,
alii Portugallenſem. BROWNE *refert, hanc arborem magnam obti-*
nere altitudinem in Iamaica, & in inſulis conſiderari ut optimam tigna-
riam, magnaque in copia creſcere in montibus humilioribus, ejus folia ve-
ro variare inter ovalem & oblongam figuram ſecundum ſoli & ætatis dif-
ferentiam; lignum præterea, folia floresque valde gratum ſpirare odo-
rem. Ceterum in citandis ſynonymis atque figuris hujus ſpeciei valde va-
riant auctores, quapropter brevis horum diſquiſitio haud ſupervacanea
erit. Ipſe quidem eandem, quantum memini, nunquam vidi; poſſideo
vero duas effigies nativis coloribus pictas: unam iam a. 1747. *D.* EHRE-
TVS, *alteram poſtea nunc b. D. D.* LAVR. HEISTERVS *ſecundum ſtir-*
pem, quotannis in horto Academico Helmſtadienſi ſero autumno floren-
tem, factam mecum communicavit. Ambæ conveniunt inter ſe ramo-

rum cicatricibus inſigniter atque frequenter protuberantibus; foliorum marginibus integerrimis, ſitu alterno, magnitudine & figura; color tamen in priori ſuperius læte & ſaturate viridis, inferius glaucus, in poſteriori vero utrimque pallidus eſt: conveniunt porro florum pedunculis ex foliorum alis recta ſurgentibus florumque, ope brevium pedunculorum lateralium, in ſpicam ſimplicem laxamque diſpoſitorum figura, colore atque ſtructura. Prior effigies unicum tantum florem explicatum monſtrat, nec tamen hujus analyſis, nec etiam fructus imago ei addita eſt. Poſterior effigies hæc omnia ſupplevit; optaverim vero, floris analyſin accuratius delineatam & fructus internam ſtructuram additam fuiſſe. Ad harum imaginum ergo ductum ſiſto, quantum ſpatium permiſit, Tab. IX. fig. 12. *ſummitatem pedunculi florentis cum unico flore expanſo ſexfido, coloris ex albo flaveſcentis, picturæ Ehretianæ, &* fig. 13. *pedunculum florentem picturæ Heiſterianæ (qui tamen ab ortu, ad flores usque, duos circiter pollices in exemplari picto longior eſt) cum flore expanſo ejusdem coloris ſeptemfido;* fig. 14. *hujus picturæ florem ſeparatum expanſum ſexfidum, quæ diviſio procul dubio frequentior atque etiam in floribus reliquis obſervanda eſt;* fig. 15. *talem a latere nudum;* fig. 16. *ſimilem reſectis ſegmentis, ut novem ſtamina cum ſuis antheris luteis* a. a. *&, uti videtur, glandulis pallidis* b. b. *atque ſtylus* c. *in conſpectum veniant;* fig. 17. *piſtillum cum germine ovato & ſtylo adunco;* fig. 18. *particulam rami cum ſuis cicatricibus* d. *foliorum delapſorum veſtigiis; folium* e. *reliquis maximum cum petiolo (qui in hac pictura parum, in Ehretiana vero, uti etiam pedunculorum principia, inſigniter rubet ſeu purpureo colore nitet) ad ortum craſſiori, coſta notabili per ejus medium excurrente, venisque lateralibus oblique ſurſum apicem acutum verſus aſſurgentibus; fructum maturum nigrum, globoſum & in ſummitate parum acuminatum* f, *qui pedunculi* g. *ſummitati inſidet, & aliquot ſquamis* h. *calycis loco excipitur, quarum veſtigia per reliquum quoque pedunculum apparent. Cum his figuris auctorum citata ſynonyma eorumque figuræ ſi conferuntur, illæ partim notabilem varietatem, partim aliam prorſus ſpeciem deſignant.* 1) Aldini figura, *quæ ab omnibus ferme tanquam genuina citatur, totam arborem, abs-*

que

que tamen tum in caudice tum in ramis cicatricum veſtigiis, in magnitudine imminuta, atque ſine flore (quem tunc temporis nondum produxit) & fructu delineat, quorum deſcriptio quoque deficit, ſi excipias illam fructus, ex quo educata eſt hæc arbor. Baccæ, quinque vel ſeptem brevi pedunculo racematim cohærentes, veniebant ex Indiis. Erant non rotundæ, ſed oblongiuſculæ & parum acuminatæ, figura parvæ olivæ, exterius nigræ & rugoſæ. Folia deſcribuntur inter Lauri vulgaris & regiæ media, vel potius Citrei foliis ſimilia, quia non ita dura & lucida ſicut Lauro, coloris ſubviridis; aliqua longitudine palmam excedebant, alia ſemipalmam æquabant; latitudine nonnulla ſex uncias ſ. pollices ſuperabant: his addita eſt delineatio folii mediocris in magnitudine naturali, ubi apparet ejus petiolus craſſus largi pollicis longitudine, coſta valida per medium excurrens cum venis lateralibus transverſe ſparſis; ejus latitudo maxima dimidio circiter pollice major, longitudo vero ſeſquipollice minor eſt, quam in noſtra figura. 2) PLVKENETII figura *non ſolum cicatricibus pariter caret, verum etiam folia fere ex ovato lanceolata ſunt; baccæ autem, quas cum foliis & unam ſeparatim (proculdubio in magnitudine naturali) ſolas repræſentat, penitus differunt: pedunculo ſimplici quidem ſpicatim adhærent, ſed ſunt ex ovato-conicæ, fragis ſimiles, &, quod præcipuum, calyce proprio folioſo, aliquoties fiſſo & reflexo ſuffultæ.* 3) BREYNIVS *docet, hanc Laurum differre a Perſea: hujus flores umbellatos & crebriores, Lauri ind. ſpicatos & pauciores eſſe.* 4) FERRARIVS *e7), quem Plukenet allegat,* Laurum indicam ſeu americanam *ſuam ab aliis p. 206. diſtinguit cortice dilutæ hilarisque viriditatis; foliis inter vulgarem ac regiam Laurum, interiectis mediisque ac fere citrinis; floſculis ſubalbidis tereti congerie racematis & baccis inſtar Oleæ grandioribus minusque nigricantibus.* 5) PARKINSON (ſupra n. 12.), *quem Pluk. pariter citat, p. 1488. nihil habet, præter figuræ Aldinianæ ligno exciſæ imitationem imminutam ejusque deſcriptio-*

e7) IO. BAPTISTÆ FERRARII, *Senenſis, S. I. Flora ſeu de Florum cultura Lib. IV. Editio nova, accurante* BERNH. ROTTENDORFFIO, *Sereniſſ. Electoris Colon. Medico cubiculario* &c. Amſtel. 1664. 4.

ſcriptionem in anglicum ſermonem verſam, quam latinam 6) RAIVS *verbotenus tantum ex Aldini exemplari exſcripſit, itemque* 7) STERBEEK *in Batavam linguam traductam, qui iconem etiam æri inciſam arboris adhuc minorem, unius vero folii ad eandem normam refictam addidit. Iungit quidem his diſquiſitionem de differentia hujus ſpeciei ab aliis falſo ita dictis, præcipue Perſea; quæ vero magni momenti haud ſunt.* 8) BARRELIERII *icon ſiſtit ramum cum flore & fructu, cujus folia, Plukenetianæ figuræ ſimilia, coſtam mediam ſimplicem craſſamque, & laterales oblique ad margines fere excurrentes oſtendunt; flores in pedunculis ſimplicibus ſpicatim diſpoſitos & baccam, ut videtur, in magnitudine naturali ſeparatim additam, noſtra figura multo minorem atque magis oblongam, quam globoſam, prætereaque pedunculi extremum ſquamis, in longum & latum extenſis, adeoque vere folioſis atque Pluk. figuræ iterum ſimilibus, ſed non reflexis, baccam potius amplectentibus terminatum. Cicatrices in ramis non apparent.* 9) *Quousque* CLAYTONI *Laurus, quam Gronovius cum indica conjunxit, differat vel conveniat, ex ſolo nomine cognoſci nequit.* 10) BROWNE *vel aliam indicavit ſpeciem, vel ſynonyma minus apta ei ſociavit. Primo enim Linnæi nomen ſpecificum correctum quidem adducit, ſed ramulos tuberculatos omittit; deinde* Laurum folio longiore *&c. Sl. Cat. & H. t. 165. junxit.* 11) *In* SLOANE *Catalogo f7) p. 136. reperitur* Laurus folio longiore, flore hexapetalo racemoſo, fructu humidiore; *An* Evedexylum Americanum folio magis mucronato *Pluk. Phyt. t. 176. fig. 2? &* 12) *in Hiſtoriæ ſeu Itinerarii g7) Vol. II. p. 21. n. IX. repetitur idem nomen & additur t. 165. Rai. Tom. II. Hiſt. dendr. p. 86. h7) ut*

f7) *Catalogus plantarum, quæ in inſula Iamaica ſponte proveniunt vel vulgo coluntur &c. Autore* HANS SLOANE, *M. D. Coll. Reg. Med. Lond. nec non Soc. Reg. Lond. Soc.* Londini 1696. 8.

g7) *A voyage to the Islands Madera, Barbadoes, Nieves, St. Chriſtophers, and Iamaica, with the natural Hiſtory of the herbs and trees &c. by Sir* HANS SLOANE Bar^{t}. Lond. 1725. fol.

h7) Io. RAII, *Societatis Reg. Socii, hiſtoriæ plantarum tomus tertius,*

ut & deſcriptio totius arboris habitus, quam Raivs *in latinum ſermonem verſam operi ſuo l. c. inſeruit. Qui vero deſcriptionem hujus ſtirpis attente perlegit, inveniet, eam ad ſtaturam & magnitudinem lauri vulgaris tantum aſſurgere; folia (ut potiora tantum momenta adducam) non ſolum in acutum mucronem deſinere, verum etiam initio anguſta eſſe & laurina in omnibus referre; flores albos plures ſimul velut in faſciculo laxo diffuſos extremis ſurculorum pediculis 2. uncias longis annexos eſſe, & ſingulis ſingulas baccas ſuccedere ovales, nigricantes laurinis majores, in pulpa tenui nigra nucleum unicum Laurino exacte ſimilem continentes. Et qui tab. 165. rami in magnitudine naturali repræſentati figuram confert, majorem adhuc deprehendet differentiam potiſſimum in florum pedunculis, qui non ex alis foliorum, ſed ex ramorum ſeu ſurculorum lateribus & ipſa ſummitate proveniunt ſimplices quidem, ſed deinde in multos, quinque & plures, hosque porro in plurimos minores diviſos & ampliſſimum corymbum multiplicatum componentes, in quorum uno plusquam centum numeravimus flores. Denique* Browne *ut ſynonymum addit* Laurum Catesb. t. 63, *quæ eſt illa Caroliniensis, cujus habitus penitus alius ſupra p. 349. ſatis jam expoſitus eſt, cui jungit* Pluk. t. 176. f. 2, *quæ figura repræſentat illud ipſum* Evedexylum americanum, *quod Sloane in Catal. l. c. dubius citavit, quæque ramum tantum folioſum ſiſtit, cujus folia ovato-lanceolata ſunt.* 13) Sebæ Cinnamomi ſilveſtris americani *imperfecta deſcriptio brevis hæc eſt:*
„folia fere Malabathri æmula, minora tamen, nec adeo craſſa, hinc „cum foliis Caryophylli aromatici magis adhuc conveniunt. Flores „racematim, plurimis pedunculis inſiſtentes, parvis rotundis granulis „præditi inſtar botryos ſunt. Lignum & cortex validum Cinnamomi „ſaporem præbent, & aliquantum amaricantem — D. Prof. Boerhaave nomen Lauri indicæ vel Cinnamomi ſpurii *arbori huic imponit„ Figura ſiſtit quidem folia alterna integerrima ovato-lanceolata, quorum venæ laterales quoque ex coſta media oblique ſurſum aſcendunt; ſed*

tius, qui eſt ſupplementum duorum præcedentium &c. Lond. 1704. fol. maj. cujus libro XXIV. continetur *Dendrologia* nova paginarum ſerie.

florum pedunculi plures hinc inde iterum ex rami lateribus & ipſo ejus faſtigio exeunt in multos minores diviſi, floribusque, ratione foliorum magnitudinis perexiguis referti, ex quibus nulla prorſus ſtructura cognoſci poteſt. Sed hæc ſufficiant, quum ſatis jam declarant, quam confuſa adhuc ſit Lauri indicæ hiſtoria, & quam parum omnes ſtirpes citatæ cum LINNÆI *definitione ſpecifica & noſtra figura conveniant, præcipue quod attinet ad cicatrices tuberculatas foliorum delapſorum in ramis relictas, quarum nullum veſtigium tum in deſcriptione tum in figuris horum auctorum reperitur. Excipiendi tamen ſunt* BREYNIVS, BARELLIER *& forte etiam* FERRARIVS, *qui florum diſpoſitionem ita deſcribunt, ut noſtræ figuræ reſpondeat.*

Camphora. V. Laurus foliis ovatis utrimque acuminatis trinerviis nitidis, petiolis laxis, *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 5. *Roy.* 226. *n.* 3. *Wachend. p.* 259. *n.* 3. *Hill.* 412. *n.* 3.

Laurus foliis lanceolato-ovatis trinerviis, nervis ſupra baſin unitis *Linn. Mat. med.* 65. *n.* 192. *Spec.* 369. *n.* 3. *Mill. n.* 9.

Laurus foliis triplinerviis lanceolato ovatis Linn. Syſt. N. n. 3.

Laurus camphorifera *Kæmpf. Iap.* i7) *p.* 770. *t.* 771. (*Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Roy.*)

Camphora *Gron. Diſſ.* k7) (*Linn. Pl. Gen. Ed. I. n.* 338.)

Camphora officinarum *Bauh. pin.* 500. *Boerh. Lugd.* II. 261. (*Linn. H. Cl. Spec. Roy.*)

Camphorifera arbor, ex qua Camphora officin. *Herm. Lugd.* 113. (*Linn. H. Cl.*)

Arbor

i7) *Amœnitat. exot.* &c. vid. p. ſup. 315. nota *e*4.

k7) *Diſſertatio medico-botanica inaug. Camphoræ hiſtoriam exhibens* Lugd. Bat. 1715. 4. p. 4. ſeq. ubi arboris ſynonyma, deſcriptio partium, & genus.

Arbor camphorifera Iaponica *Breyn. Cent. I.* 11. *t.* 12 *l* 7) (*Linn. H. Cl.*) *Prodr. I. ed. p.* 4. *p.* 7. *vid. p. ſuper.* 294. *nota* gg.

Arbor camphorifera Iaponica foliis laurinis, fructu parvo globoſo, calyce breviſſimo *Breyn. Prodr. II. p.* 16. *edit. I, p.* 44. *ed. II. Commel. Hort. I. p.* 185. *t.* 95. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: Iaponia *Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Kæmpf.* Exuberante copia non ſolum in Sadſuma, verum etiam aliis Iaponiæ in regionibus *Wil. ten Rhyne apud Breyn. Cent. & Pr. I. ut* & in variis locis Indiæ *Mill. n.* 9. Num autem hæ & Iaponenſes a ſe mutuo non differant, accuratis inveſtigatoribus relinquendum eſt.

1) Grimmius *l. c.* (*vid. p. ſuper.* 346. *nota x* 6) *Camphoræ arboris in Sumatra creſcentis deſcriptionem p.* 371. *& iconem fig.* 23. *jam pridem exhibuit; ſed ut taceam, utramque valde eſſe rudem & mancam, fructus* (floris nulla fit mentio) *deſcriptio & icon a Lauri charactere adeo recedit, ut incertum adhuc ſit, num pro varietate legitimæ arboris camphoriferæ declarari poſſit.* Folia *quidem ovato-lanceolata ſunt, ſed nervi ex ſimplici coſta media vere transverſim ad margines usque excurrunt,* & fructus *deſcribitur „formoſus parvæ nucis avellanæ magnitu„dine oblongo-rotundus, tenui tunica indutus, quæ rurſus, inſtar nu„cum avellanarum, alteri elegantis formæ tunicæ incluſa jacet, quæ di„verſos habet colores, ut rubrum, purpureum, flavum & viridem, & in„tegrum fructum contegit„ id quod etiam figura repræſentat. Breynio hinc* (*Pr. II. l. c. p.* 17.) *hæc ſtirps vocatur* Arbor camphorifera Sumatrana, foliis caryophylli aromatici longius mucronatis fructu majore oblongo, calyce ampliſſimo Tulipæ figuram quodammodo repræſentante. *Plures certe dantur illius maſſæ ſpecies, quæ medicis camphoræ nomine antiquitus notæ ſunt, & exercitati chemici compertum nunc habent, uti ex Cinnamomo, ita etiam ex multis aliis ſtirpibus*

l 7) Iac. Breynii, *Gedanenſis, Icones exoticarum aliarumque minus cognitarum plantarum in Centuria prima deſcriptarum.* Gedani 1678. fol. maj.

bus fragrantibus, ſimile obtineri poſſe productum m7). *Idem* GRIMMIVS *ibidem f.* 32. *ſeparatim delineat ramulum cum tribus foliis, quem ex ipſa Iaponia accepit, cujus foliorum figura Kempferianæ ſatis reſpondet.* 2) ANDREAS CLEYERVS *ad eadem Miſcellanea Acad. Cæſareæ N. C. ſuppeditavit obſervationem de* Arbore camphorifera Iapanenſium Kusnoky *dicta, quæ eorundem anno X. p.* 79, *inſerta reperitur, ſed deſcriptio his paucis tantum verbis continetur ,,in ſylvis ſine cultu ,,copioſiſſime creſcit, procera eſt & craſſa, nam a duobus viris brachiis ,,comprehendi vix poteſt; folia habet pulchre viridia camphoram olentia; ,,e radice Iaponenſes pulchra ſcrinia, item camphoram ipſam conficiunt ,,* &c. *reliqua de methodo, qua hanc extrahunt, agunt. Icon arboris; quam fig.* 12. *addit, rudi calamo delineata eſt præcipue baccarum, quarum cupulæ, penitus rotundæ, hanc magnitudine duplo ſuperantes, folia vero omnino ovato-lanceolata repræſentantur, quorum nervi laterales ubique excoſta media oblique aſcendunt.* 3) BREYNIVS Cent. p. 12. *ſiſtit rami a* ten RHYNE *ex Iaponia accepti figuram cum octo foliis in magnitudine naturali æri eleganter inciſam. Petioli ſemunciam longi ſunt, graciles & flexuoſi; folia ovata, ad baſin & magis adhuc ad apicem acuminata; ex coſta media alterno ordine oblique ſurſum excurrunt nervi laterales marginem non penitus attingentes cum multis intertextis venis minoribus, id quod in deſcriptione etiam notatur, quæ plura non addit, quam quod arbor hæc in Sadſuma Tiliarum noſtratium inſtar ſpecioſa proceritate adoleſcat. In* appendice hujus centuriæ p. I. *fructum, cujus copiam ab eodem amico accepit, ita deſcribit; calyculus* (cupula)

m 7) Hanc maſſam vulgo vocant gummi-reſinam; ſed C. NEVMANNVS in *Chemiæ ſuæ experimentalis* (vid. p. ſuper. 304. nota *g* 3) Tom. II. Part. I. p. 305. §. 37. illam vocat *mixtum inflammabile plane ſingulare*, quod nec gummoſi nec reſinoſi quicquam continet, cujus notas ſpecificas indicat ſuamque novam ſententiam multis experimentis probat. Idem etiam p. antecedente 283. §. 14. varia nominat vegetabilia, ex quibus ſimile productum elici poteſt, conf. EIVSD. *Lectiones Chymicæ de Salibus alcalinofixis & de Camphora* &c. germanico ſermone Berlin 1727. 4. p. 104. & 136.

(cupula) *eſt oblongus pediculum verſus faſtigiatus, petiolum tenerum atque parvum habens; baccæ cortex pallidus utplurimum, in quibusdam niger vel fuſcus & rugoſus, ſub quo nucula orbicularis ex nigro fuſca, non valde dura, occultatur, intus ſplendens & coloris nigri, nucleum continens ſubalbidum, bifidum & pinguem, ſaporis aromatici & acrimonia non ingrata linguam titillantis. Ex quibus* Breynius *jam concluſit, hanc arborem ad glandiferas vel ſi mavis bacciferas aromaticas, nucleum in binas partes ſectum continentes, pertinere & arbori canelliferæ vel Lauro veluti affinem proxime jungendam eſſe.* IDEM Prodr. I. p. 4. ed. II. p. 7. *commemorat, ſe talem arbuſculam in Beverningiano horto obſervaſſe, cujus folia utplurimum forma conveniebant cum illa in Centuria delineata, quædam vero breviora & latiora erant, Populo nigræ ſimiliora* &c. *Ibidem mentionem quoque facit figurarum, quas a memorato* ten Rhyne *accepit, arboris Iaponicæ, unius vere bacciferæ & alterius ſine baccis, quam ipſe* ten Rhyne *in epiſtola ibid.* p. 6. (8) *pro Malabathri quadam ſpecie inodora declarat, quamque aliqui agreſtem Laurum, alii Camphoram appellant, quibus ex eadem epiſtola* p. 7. (8) *addit Camphoræ arbores Tilias noſtrates craſſitie & altitudine utplurimum ſuperare, quarum hic A. unam conſpexit, quæ novem plenas orgyas complectebatur.* IDEM Prodr. II. p. 17. (44) *Camphoriferæ arboris notas has indicat: „ 1) bacca nuciformis calyculata, nucleo bifido „ calloſo duro ac pingui, cortice & putamine integro fragili, calyce con„ cavo; 2) flores ex foliorum ſede provenientes; folia alterna ſemper „ virentia. A Lauro calyce concavo, ab arbore canellifera floribus e foliorum ſede provenientibus, foliisque alternis differt. „* IDEM *tandem in Faſciculo rar. plantarum* n 7) *tab. II. repetiit arboris camphoriferæ rami*

n 7) Prodiit hoc opus poſthumum demum 1739. cum Prodromis ab Auctoris filio recuſis notisque hinc inde illuſtratis (vid. p. ſuper. 294. nota *gg*) hoc peculiari titulo: *Icones rariorum plantarum æri inciſæ, faſciculo promiſſo quondam a* IAC. BREYNIO *Gedanenſi deſtinatæ, cura* IO. PHIL. BREYNII *M. D. Auctoris filii* &c.

rami iconem Centuriæ eandem in antecedentibus jam explicatam; addidit vero iconem pedunculi cum floribus, aliumque cum baccis, baccæque ſeparatæ partium. Deſcriptio p. 16. monet, florentem pedunculum ex Kæmpfero (de quo mox plura) *deſumtum, baccarum vero partes, prouti ex Iaponia delatas aſſervavit, & pedunculum cum baccis recentibus immaturis ad naturalis exemplaris ductum delineatas eſſe, quibus jungimus, icones baccæ partium exacte reſpondere deſcriptioni ſuperius ex Centuria excerptæ, & baccas recentes exhibere figuram perfecte globoſam.* 4.) Commelinvs (vide notam ſuper. *u* 6 p. 345.) *exhibuit iconem arbuſculæ horto Amſtelodamenſi a* D. D. Cleyero *donatæ, cujus folia omnia ovata utrimque acuminata cum margine undulato & nervis lateralibus, nunc conjugatis nunc alternis, ex coſta media oblique aſcendentibus delineantur, & in caudice tubercula, procul dubio foliorum vel ramulorum delapſorum cicatrices, alterno ordine indicantur. Deſcriptio docet, hujus arbuſculæ,* 20 *circiter annorum intervallo hominis proceritatem adeptæ, folia Caſſiæ ligneæ foliis æmula eſſe, exceptis nervis, quorum in his foliis unicus tantum folii medium ſecans & in multos minores diſperſus reperitur, &, ſi tres inveniantur (quod in junioribus plantæ foliis ſe obſervaſſe meminit) id luſui naturæ adſcribendum eſſe; folia inniti pediculis longis, tenuibus* (ſecundum figuram inflexis) *ex fuſco ſpadiceis, & eſſe palmam longa, duos transverſos digitos lata, margine æquali, in utroque extremo anguſta, ſuperne nitentia, hilariore ex luteo vireſcente colore prædita, & contrita odorem ſpirare validum camphoræ non diſſimilem, eodemque totam plantam eſſe imbutam: quibus additur, eam perpetua fronde virere, ſed flores nondum protuliſſe. Auctor notæ ſubjectæ indicat, ſe ramulum floridum ex India orientali transmiſſum poſſidere floribus albicantibus hexapetalis, racemulis expanſis laxioribus, biuncialibus, non raro quoque longioribus, ex alis foliorum originem ducentibus; floſculos eſſe minutiſſimos, ſingulos pedicellis brevioribus fultos, magnitudine & forma Ziziphæ ſativæ ſimiles, ſed petalis minus mucronatis, horumque inter meditullium ſtamina adeſſe numeroſa, brevia, apiculata.* (Piſtilli nulla fit mentio). *Hujus pedunculi imago eſt procul dubio illa, quæ arbuſculæ imagini addita eſt. Poſt hos*

Aucto-

Auctores 5) KÆMPFERUS *arboris Camphoriferæ hiſtoriam & delineationem in ipſa Iaponia factam in publicum produxit. Vt facilius pateat, in quibus alii circa hujus arboris partes conveniant vel differant, integram ejus relationem hic repetitam non omnibus ingratam fore confidimus, quæ hæc eſt:* „Arbor *eſt ſilveſtris, in Iaponia occidentali & adjacentibus inſulis in lætam vaſtamque Tiliæ magnitudinem adoleſcens.* „Radice *nititur valide ac parum brachiata, quæ camphoram præ ceteris partibus ſpirat & coctione impertitur.* Cortex *quodammodo eſt ſcaber, coloris pulli, in ramis junioribus lævis, viridans, nitens, interiore ſuperficie glabra & mucoſa adeoque facile abſcedens;* medulla *magna fungoſa & lignoſa;* lignum *candidum, per ſiccitatem ex rufo variegatum, ſubſtantiæ laxioris, ex fibris craſſiuſculis compactæ, aliquando ſerviens pro fabricandis ſcriniis, ſed quorum ſuperficies per vetuſtatem aſperatur, dum volatilis reſina poros deſtituit.* Pediculis *carinatis, tenuibus, ſeſcuncialibus, nonnunquam ex viridi rubentibus inſiſtunt* folia *promiſcuo loco ſingula, membranacea triuncialia vel longiora, ex brevi acuto principio ovata, mucrone oblongo anguſto, margine integro undulato, non raro tenui palleſcente virgula fimbriato, ſupina facie ſaturo virore imbuta ac micante, dorſo herbaceo & quaſi boloſerico;* nervo *uno medio utrinque prominulo, ex viridi albicante & paucis* nervis lateralibus *ad ambitum arcuatim protendentibus, quos vagi minores pro firmitate folio concilianda intercurrunt. In nervorum finibus non raro* verruculas *obſervamus, quas huic Lauro proprias dixerim.* Floſculi *in faſtigiis ramulorum, ſed arboris provectæ ætatis & magnitudinis, menſe majo junioque inter foliorum axillas prodeunt, pediculis nixi biuncialibus, tenuibus, in fine racemoſis ac in pediculos breviſſimos ſingulis perianthiis præparvis inſtructos divulſis. Sunt flores albi, hexapetali, intra ſeminis Coriandri ambitum radiantes,* petalis *ovatis,* ſtaminibus *apicatis novem, ea diſpoſitione locatis, ut terna medium ſtylum premant, hæc cetera in orbem ambiant, intercepta ſingulis* tuberculis *carnoſis, exiguis, luteis, mollibus, umbilico laxe adnatis. Florem, accreſcente calyculo,* bacca *excipit per maturitatem atro-purpurea & ſplendens, magnitudine piſi majoris, fi-*

„ *guræ quodammodo turbinatæ*, *pericarpio molli purpuraſcente*, *ſaporis* „ *ex camphora caryophyllacei*; nucleo *intus piperis magnitudine*; *cor*-„ *ticula nigra micante obducto*, *bifido*, *oleoſo*, *ſaporis fatui.*" *His ad dictum figuræ addimus*, folia *in baſi parum*, *in apice valde eſſe acuminata*; *ex* coſta media *ad apicem usque extenſa*, *ſupra folii baſin*, *intervallo notabili*, *oriri* duos nervos laterales, *unum utrimque*, *arcuatim ſurſum*, *attamen non penitus ad apicem usque*, *aſcendentes*, *ſed ad folii marginem ſe flectentes*, & *plures minores brevesque*, *uti in coſta fit*, *ſpargentes.* *In majorum cum coſta conjunctionis angulis ſingulis hæret* verrucula *ab A. in deſcriptione indicata*, *ſatis*, *ſed in paucis tantum foliis*, *conſpicua*; *foliorum* petioli *delineantur inflexi*; *flores ipſi* & *hexapetali* & *pentapetali*, *quorum unius a latere ſeparatim delineati fundo adhæret pedunculi extremum ampliatum ab A.* calyculus & perianthium *dictum* & *poſtea baccæ cupulam formans*, *quæ in maturo fructu conicam quaſi figuram* & *oras æquales cum cavitate haud profunda repræſentat.* *Adſunt præterea duæ adhuc figuræ laterales perexiguæ cum* ſtyli (qui vero non deſcribitur) *nomine ſubſcripto*, *cujus extremum ſeu ſtigma trifidum videtur.* *Ceterum ad ortum petiolorum hinc inde apparent* protuberantiæ, *ex quibus*, *forſan ut in Lauro indica*, *poſt foliorum lapſum oriuntur cicatrices tuberculatæ.* 6) Gronovii *deſcriptio*, *quam in ſua diſſertatione propoſuit*, *in plurimis convenit cum illa Kæmpferi*: *in quibus differt*, *ſunt*, *omiſſis illis*, *quæ Kæmpferus habet*, *præcipue ſequentia.* Folia *ſunt duos transverſos digitos lata*, *quatuor longa*, *mucrone quandoque obtuſo*, *antica facie ſaturate virentia ac micantia glabraque*, *poſtica cinerea*, nervo *uno gaudentia*, *ex quo alii nervi forma* & *figura varia*, *ſive arcuata ſive recta*, *producuntur*, *quos intercurrunt alii minores* & *minimi*, *adeo ut natura valde ludere videatur in eorum protenſione*: *poſſedit enim A. ramulum undecim foliis ornatum*, *ex quibus nullum ſui ſimile agnoſcit in progreſſu nervorum*; *ſunt quoque quædam*, *quæ tres nervos majores habent*, *ut Cinnamomum mentirentur*, *ſi minus undulata forent*; *ſed eſt luſus naturæ*, *unde A. concludit*, *folia proprium deſignare characterem haud poſſe.* (Verrucularum in angulis nervorum deprehenſarum nulla fit mentio) Flores *ſunt*

mono-

monopetali tubuloſi, in quinque & raro in ſex partes diſſecti, minutiſſimi, petalis ovatis minus mucronatis præditi. (Stylus pariter non deſcribitur) *In una eademque arbore deprehendi flores in quinque, raro in ſex partes ſectos, ex relatione* KIGGELARII *annotat.* Bacca *inſidet* Calyci *breviſſimo, quodammodo oblongo, verſus pediculum faſtigiato, molli, odoris pluſquam in foliis fragranti, petiolo tenero & parvo innitenti. Arbor longe lateque in ramos brachiatur.* Lignum *omne aroma indicum ſpirat, unde non modo cedit in commodum medicum, ſed & in alios quosvis uſus.* 7) HILL *l. c. huic arbori adſcribit* radices *magnas, craſſas & brachiatas;* truncum *trium ſæpius pedum in diametro & altitudinem Vlmo altiſſimæ parem valdeque ramoſum; folia irregulariter ſita, lauro vulgari ſimilia, pluſquam tres digitos longa & ſesqui digitum lata, undulata & in apicem valde longum atque anguſtum terminata, in ſuperiori ſuperficie lucide viridia, in inferiori ex cinereo viridia, pedunculis digitum longis, paullulum excavatis inſiſtentia;* flores *valde exiguos albos, ramoſis in ſummitate pediculis, ex alis foliorum ortis corymbum formantes;* baccam *nigram ſplendentem.* 8) MILLERVS *indicat, arborem hanc in ſolo natali pervenire ad mediam magnitudinem in plures ramos exiguos diviſam;* folia *eſſe ovato-lanceolata, in ſuperiori ſuperficie lævia; tribus venis longitudinalibus ſupra baſin unitis inſtructa & contrita gravem Camphoræ odorem pariter ac ramos fractos ſpirantia. Eſt* mas & femina *in diſtinctis arboribus. Ipſe marem tantum vidit, qui copioſe in Anglia floruit.* Flores *erant exigui ex quinque petalis concavis luteis compoſiti illisque arboris Saſſafras valde ſimiles, & pari modo tres vel quatuor ſingulis pedunculis adhærentes. Vbi de cultura agit, adſtruit, hanc & Cinnamomi arborem eſſe valde affines, eas tamen a ſe differre foliis: illa namque Cinnamomi habere tres coſtas inſigniter craſſas* (remarkably large) *a petiolo ad apicem longitudinaliter expanſas; Camphoræ foliorum coſtas vero eſſe graciles* (ſmall) *& ad latera extenſas, hujusque folia glabra ſplendenteque ſuperficie nitere. Addit porro, utramque ſpeciem eſſe diœciam, hincque neceſſarium, ut unus ſexus alteri propinquus ſit pro femina reddenda fœcunda, id quod exemplo Lauri No. XV. ſequuturæ ulterius probat.* 9) *His adhuc jungenda ſunt, quæ*

RVMPHIVS *de Camphoriferis arboribus annotavit in ſuo Auctuario* (*vid. p. ſuper.* 341. *nota m* 6) *cap. LXXXII. p.* 65. *ſeqqu.*, *ubi reperitur deſcriptio non ſolum Iaponenſis, verum etiam ſic dictæ Occidentalis. Prioris deſcriptio, quam A. ſecundum ramulum cum foliis inde acceptum compoſuit, brevis hæc eſt:* „*Ramuli levis erant ligni, in paucas diſtincti* „*rachides, quibus folia inſidebant ſolitaria & inordinata, illis caryophylli* „*ſimilia, utrimque nempe acuminata, & ſurſum in longum terminata* „*apicem, quatuor pollices longa, unum lata, ad oras parum ſinuoſa, in-* „*ſtar foliorum caryophylli, ſuperne glabra & polita, inferne denſis &* „*tenuibus venulis pertexta, quæ juxta oras ſinum quodammodo formant.* „*Præter nervum medium ad oras alium gerunt utrimque, per longitudi-* „*nem oblique decurrentem, ſed non usque ad finem. Hi bini laterales* „*nervi diſtincti magis ſunt ac magis protuberant in uno quam in altero* „*folio* &c. *Sapor foliorum acris eſt & aromaticus, perfecte Camphoræ* „*ſaporem & odorem gerens, uti & petioli & rachides, ſed debilior.*„ *Poſterioris deſcriptio, tum pariter ad ramum folioſum transmiſſum, tum ex relatione amici ex oris occidentalibus accepta, propius convenit cum illa* Grimmii: *id quod præcipue ex fructus involucro verſicolore p.* 359. *annotato probari poteſt.* 10) NEVMANNVS (*locis nota m* 7) *citatis, priori p.* 281. *poſteriori* 103) *baccas vocat rubras, qua auctoritate, me latet.* 11) HERMANNVS *in Cynoſ. Mat. med.* (*vid. p. ſuper.* 295 *nota kk.*) *p.* 255 *florem pentapetalum*, HEISTERVS *in ſuo ſyſtemate p.* 15 *monopetalum quinquefidum*, BOERHAAVE *monopetalum hexapetaloidem vel pentapetaloidem declarat, qui addit folia Pyri nervoſa alterna, fructum nuciformem concavo calyce exceptum, cortice & putamine fragili, nucleo bifido.* 11) LVDWIGIVS *& cum hoc* SCHÆFFERVS *a Boerhaavio quoad florem & fructum non diſſentiunt, folia vero definiunt nervoſa, flores ex alis foliorum racemoſos & calycem negant. Patet inde, characterem ſpecificum ex unione nervorum deſumtum, eſſe inconſtantem. Varias de maſſæ illius, Camphoræ proprie dictæ, diſtinctione in Iaponenſem, Sumatrenſem, Borneenſem, Chinenſem & Zeylanicam, omniumque collectione & præparatione, tum genuina tum fabuloſa, ut & de eius uſu*

medico

medico a citatis auctoribus aliisque fuſius expoſitas relationes ſilentio hic præterimus, quia huc non pertinent.

VI. Laurus foliis oblongo-ovatis triplinerviis nitidis planis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 6. *Spec.* 369. *n.* 1. *Hill.* 431. *n.* 2. *Cinnamomum*

Laurus foliis ovato-oblongis trinerviis : baſi nervos unientibus *Linn. Fl. Zeyl.* o 7) *p.* 61. *n.* 145. *Mat. med.* 64. *n.* 190.

Laurus foliis triplinerviis ovato-oblongis *Linn. S. N. n.* 1.

Laurus Ceylanica glandifera, folio trinervio, optimum & legitimum Cinamomum ferens *Herm. Muſ. Zeylan.* p 7) *p.* 12. (*Burm. Zeyl.* q 7 *p.* 62.)

Canella *Garciæ* r 7) (*Burm. Th. Zeyl. l. c.*)

Canella

o 7) Car. Linnæi, *Flora Zeylanica, ſiſtens plantas indicas Zeylonæ inſulæ; quæ olim* 1670—1677 *lectæ fuere a* Pavl. Hermanno *Prof. Bot. Leydenſi; demum poſt* 70 *annos ab* Avg. Günthero, *Pharmacop. Haffnienſi orbi redditæ; hoc vero opere reviſæ, examinatæ, determinatæ & illuſtratæ* &c. Holmiæ 1747 8v. maj.

p 7) *Muſæum Zeylanicum, ſive Catalogus plantarum in Zeylana ſponte naſcentium obſervatarum & deſcriptarum a Viro celeberr.* Pavlo Hermanno &c. Lugd. Bat. 1717. 8v. maj.

q 7) *Theſaurus Zeylanicus exhibens plantas in inſula Zeylana naſcentes* &c. *omnia iconibus illuſtrata & deſcripta cura & ſtudio* Io. Bvrmanni, *Med. Doct. & Bot. Profeſſoris in horto med. Amſteladamenſi.* Amſtel. 1737. 4. maj.

r 7) *Aromatum & ſimplicium aliquot medicamentorum apud Indos naſcentium hiſtoria, Luſitanica lingua per dialogos conſcripta D.* Garcia *ab* horto, *Proregis indiæ medico auctore, latine facta & in epitomen contracta a* Car. Clvsio. Antverp. 1567. 8. cap. 15. p. 71. *Eodem titulo quarta editio caſtigatior & aliquot locis auctior* ibid. 1593 8v. maj. p. 55. *Dell' Hiſtoria dei ſemplici aromati* &c. *di Don* Garzia *Dall'* horto &c. *tradotti da M.* Annibale Briganti &c. in Venetia 1589. 8. maj. p. 62.

Canella *a Coſta s 7)* (*Burm. Th. Zeyl. l. c.*)

Canella, quæ *Cuurdo* & Caſſia Vulgaris, *çalibacha* dicta *Piſ. Mantiſſ. arom. t 7) p.* 165 (*Burm. Th. Zeyl.*)

Canella ſive Cinnamomum vulgare *Baub. hiſt. I. p.* 440. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Th. Zeyl.*)

Canella Zeylanica cum fructibus nondum maturis *Herm. Muſ. Zeyl. p.* 37. (*Burm. Theſ. Zeyl.*)

Arbor canellifera Zeylanica, cortice acerrimo ſ. præſtantiſſimo, qui Cinnamomum officinarum *Breyn. Prodr. II.* 17. *ed. II.* 44. (*Burm. Theſ. Zeyl.*)

Caſſia cinnamomea *Herm. Lugd.* 129. *t.* 655. *vid. p. ſuper.* 295. *nota hh.* (*Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Mat. med. Burm. Th. Zeyl.*)

Cinnamomum foliis latis ovatis frugiferum *Burm. Theſ. Zeyl.* 62. *t.* 27. (*Linn. H. Cliff. Fl. Zeyl. Spec.*)

Cinnamomum ſive Canella Zeylanica *Baub. pinn.* 408. (*Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Spec. Burm. Theſ. Zeyl.*) *Raii Hiſt.* 1561. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Theſ. Zeyl.*)

Carua

s 7) Christoph. *a* Costa, *medici & chirurgi, aromatum & medicamentorum in orientali India naſcentium liber, plurimum lucis adferens iis, quæ a Doct.* Garcia *de* orta *in hoc genere ſcripta ſunt.* Car. Clvsii *opera ex Hiſpanico ſermone latinus factus, in Epitomen contractus & quibusdam notis illuſtratus.* Antv. 1582. 8v. p. 22. *Eodem titulo altera editio caſtigatior & auctior* ibid. 1593. 8v. maj. cum Garcia edita p. 246. *Trattato di* Christof. *a* Costa, *Africano Medico & Chirurgo, della Hiſtoria, natura & virtu delle Droghe medicinali* &c. *Nuovamente recato dalla Spagnola nella noſtra lingua* &c. In Venetia 1585. 4to p. 1.

t 7) Hic tractatus prodiit cum hujus A. de India utriusque re naturali & medica L. XIV. (vid. p. ſuper. 289. nota *u*) hoc peculiari titulo: Gvil. Pisonis *Mantiſſa aromatica ſive de aromatum Cardinalibus quatuor &c. relatio nova.*

Carua *Rheed. Mal.* v 7) *I.* 107. *t.* 57. (*Linn. H. Cl. ubi Carau.*)

Kurudu, Kurundu *Herm. Muſ. Zeyl. p.* 12. & 37. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Theſ. Zeyl.*)

Coronde Zeylanenſium *Anonymi* u 7).

Patria: Zeylona *Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Mat. med. Spec. Dale Pharmacol. p.* 327.

Varietas α Cinnamomum perpetuo florens, folio tenuiore acuto *Burm. Theſ. Zeyl.* 63. *t.* 28. (*Linn. H. Cl.*)

β Katou-Karua *Rheed Mal. V.* 105. *t.* 53. Hujus patria eſt Malabaria. Officinis pharmaceuticis præbet folium ſic dictum Malabatri. *Linn. Mat. med.* *Malabatrum.*

Hæc arbor, cuius cortex nobiliſſimum illud Aroma Cinnamomum dictum præbet, hucusque in ſola inſula Ceylana ſponte creſcens reperta eſt. Millervs *in ſuo Dictionario, ubi de Camphoriferæ arboris cultura agit, refert quidem, eandem ex India Orientali a Luſitanis in inſulam Principis, ad littora Africæ ſitam, translatam ibidemque propagatam eſſe; nec dubitat, quin idem per baccarum ſationem in magnum uſum publicum ſuccedere queat in coloniis Indiæ occidentalis britannicis; num vero harum cortex ad eundem virtutum gradum perventurus ſit, experientiæ relinquendum eſt, de quo conferri poteſt* Piſo *l. c. p.* 167. *Plures notas factas*

v 7) *Hortus Indicus Malabaricus, continens Regni Malabarici apud Indos celeberrimi omnis generis plantas rariores* &c. *adornatas per* Henr. *van* Rheede, *van* Draakenstein, *nuperrime Malabarici Regni Gubernatorem, nunc ſupremi Conſeſſus apud Indos Belgas Senatorem extraordinarium & primum Succeſſorem loco ordinario deſtinatum, &* Io. Casearivm, *Eccleſiaſt. in Cochin. Notis adauxit & Commentariis illuſtravit* Arnold. Syen, *Medicinæ & Botanices in Acad. Lugduno-Batava Profeſſor.* Amſtelod. 1678. fol. maj. Conf. de ſplendidi hujus operis in X. partes diviſi editione *Librorum botanicor. catalogus tertius meus* &c. Norimb. 175-. fol. conf. p. ſuper. 288. nota *t.*

u 7) vid. *Acta phyſico-medica Academiæ Cæſ. Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſor.* &c. *Vol. I.* Norimb. 1727. 4to. *Append.* p. 4.

factas eſſe arbores canelliferas, *ex* Breynii *Prodr. II. p.* 17. (*ed. II.* 44.) *ſequ. conſtat*, *qui earum quinque recenſet*, *ſed neque genericum neque ſpecificum earundem characterem*, *corticis tantum ſaporis differentiam in nonnullis indicat. Pari modo octo ſpecies indicavit* C. Bauhinus *in ſuo pinace p.* 408. *ſequ.* Rumphius *quoque Auctuar. c.* 81. *p.* 63 *duas recenſet Cinnamomi Iaponici ſpecies. Singularem autem attentionem merentur ipſius inſulæ Ceylanæ Cinnamomi ſpecies*, *vel ſi mavis varietates illæ*, *quæ ab auctore anonymo in Actis Acad. Cæſ.* x 7) Coronde *nomine deſcriptæ & ſingularum folio*, *in magnitudine naturali ſtudioſe delineato*, *illuſtratæ reperiuntur*, *ubi foliorum numerus ad novem aſcendit*, (*tot folia differentia etiam poſſidet Burmannus Theſ. Zeyl. l. c.*) *quorumque figuræ cum charactere ſpecifico Linnæano ſatis conveniunt*, *ſi excipias n.* 4. 6. 7. *& potiſſimum* 9, *in quibus apex magis productus eſt*; *omnia præterea hæc folia tribus nervis craſſis*, *duobus lateralibus arcuatis*, *a baſi ad apicem usque excurrentibus inſtructa ſunt*, *excepta fig.* 4. *&* 6. *quorum nervi laterales apicem non attingunt*, *& fig.* 8, *quæ plures nervos tenues ex nervo medio transverſe magis ſpargit. Sed etiam hic A. præter foliorum figuram alias differentias haud indicat*, *quam illas*, *quæ in ſingularum harum varietatum cortice reperiundæ ſunt. Ibid. p.* 11. *refertur*, *Auctorem hanc relationem hasque figuras Amſtelædamum ad* Alb. Sebam *miſiſſe easque ab hoc laudatæ Academiæ communicatas eſſe*, *qui addidit*, *ſe ab Orient. Ind. Societate aliquot annos antea mercatum eſſe ciſtam Cinnamomi ſeu Malabathri foliis repletam*, *ſeque inter ea reperiſſe flores Cinnamomi*, *magnitudine Fabæ italicæ floribus pares*, *coloris ſubcærulei*, *& etiam fructus. Ipſe quoque poſſideo picturam a ſæpius laudato Ehreto*

x7) in nota antecedenti citatis, ubi hujus argumenti pertractatio hunc peculiarem habet titulum: *Canellæ ſive Cinnamomi cujuscunque generis*, *arborumque hoc cortice obductarum hiſtoria*, *variam illius nomenclaturam*, *locos natales ac propagandi rationem complectens*: *curate ſcripta*, *apertiusque*, *quam antehac a nemine unquam explanata a Procuratore id genus mercium primario operisque ad hujus aromatis ſelectionem conductis Præfecto*; *ex germanico ſermone latine reddita.* A. 1725.

Ehreto a. 1744. *cum ſimplici Cinnamomi nomine ſubſcripto miſſam, cujus folia dimidium pedem Rhen. longa & duos ferme digitos geom. lata in apicem acutum terminata, ceterum præter tres nervos ordinarios adhuc duobus margini proximis, ad folii baſin ovatam cum reliquis conjunctis, ſed ultra folii partem circiter tertiam non extenſis, inſtructa ſunt. Terminatur hujus picturæ ramus in tres pedunculos florigeros, duos cum dimidio digitos longos, floribus hinc inde pedunculis minoribus racemi laxioris in modum adhærentibus, quorum unum a facie antica, alterum a tergo Tab. IX. fig.* 19. *repræſentat: doleo autem ejus analyſin non fuiſſe additam. Quum omnium harum varietatum hiſtoriæ imperfectæ ſunt, inanis labor eſſet, inquirere, quæ genuini Cinnamomi varietates tantum ſint. Optandum, ut Muſeum Ceylonicum* Hermanni *ab Auctore abſolutum fuiſſet eo modo, quem ſibi propoſuit, vid. H. Lugd. Bat. p.* 130: *hoc loco enim indicavit, ſe pertexendam ſuſcepiſſe hiſtoriam integram Caſſiæ ejusque ſpecierum ſubalternarum, quas in Orientalibus plagis ipſi conſpicere licuit. Quod autem ad arboris Zeylonicæ, Cinnamomum genuinum ſuppeditantis hiſtoriam attinet,* HERMANNVS *quidem* αὐτόπτης *ejus integræ, ut & rami florentis magnitudine imminuta, nec non floris, ut videtur magnitudine naturali, & fructus ſeparatas icones H. Lugd. Bat. p.* 664. *&* 665. *cum publico communicavit, ſed ob propoſitum memoratum nullam earum deſcriptionem addidit: id tantum p.* 130. *aſſeruit, Caſſiam ligneam ſ. Malabaricam, Caruam dictam, in H. Malabarico optime deſcriptam & delineatam a Cinnamomo Zeylanico tantum acrimonia, ſuavitate & virtutis præſtantia, neutiquam facie modove creſcendi diſcriminari* y 7), *quare procul dubio a* Linnæo *Carua Cinnamomi ſynonymum factum eſt, quod poſtea idem Caſſiam Zeylanicam a Malabarica diſtinguens, huic adjudicavit: vid. n. VIII. ſequentem. Icones, quas* Hermannus *exhibuit, non admodum curate elaboratæ ſunt.* Folia *delineantur ex adverſo bina; ovata quidem, ſed plurima apice valde anguſto & in plurimis nervi laterales ex primario ſeu medio recto longe ſupra baſin oriuntur;* flos

y 7) Hanc ſententiam etiam tenuit *Garcia, a Coſta* & *Rajus;* neque *Piſo* aliam diſtinctionem indicat, niſi ſaporis corticis differentiam. *Linnæus H. Clif.* pariter conſentit, immo fere omnes.

etiam in majori figura ſeparata ſtellæ in modum ſexfidus cum ſegmentis valde anguſtis repræſentatur intra calycis ſeu futuræ cupulæ oram pari modo diviſam contentus: reliquarum floris partium ne umbra quidem apparet. Baccarum *racemi duo ſeparati vel ante maturitatem decerpti vel infra magnitudinem naturalem delineati ſunt: unus baccas ſiſtit calyce ſuo penitus adhuc tectas, alter ultra dimidium jam denudatas, calycis oris acute dentatis. Ejusdem arboris Ceylanicæ icon, quam curatius æri inſculptam poſtea* Burmannus *t. 27. publicavit, folia ſiſtit alterna; omnia ovata in apicem acutum ſed brevem terminata, in quibus duo nervi laterales arcuati medium rectum a baſi jam, ſed non in omnibus ad apicem usque, comitantur; reperiuntur præter hos in aliquot foliis duo illi extraordinarii marginales breviores, quorum ſuperius in pictura Ehretiana mentio facta eſt.* Pedunculi floriqeri *tum ſurculorum ſummitates claudunt, tum ex eorum lateribus inferioribus prodeunt, ex quorum faſtigio duo tresve laterales minores oriuntur & cum florum pedunculis conjunguntur, ubi hi ab illis nodulo diſtincti ſunt.* Floris calyx *baccæ jam ſimilis eſt, ex cujus ora in aliquot lacinias notabiliter diviſa, prominent ſex Corollæ ſegmenta oblonga & acuta: unus horum calycum, excuſſa jam corolla, cum ora ad tertiam circiter ejus partem in lobos acutos diviſa reperitur. Ipſius floris analyſis & fructus perfecti magnitudo ſtructuraque deficit, atque etiam omnium reliquarum partium, quia* A. *cum* Hermanno *figuram illam, quæ de Carua in Hort. Malab. proſtat, pro ſufficienti agnoſcit. Si ad Hermannianæ & Burmannianæ iconis normam reliquorum auctorum citatorum figuræ examinantur, ſequentes notandæ veniunt differentiæ.* 1) Garcia *delineavit folium & baculum cum cortice exteriori & interiori. Folii figuram (quam* Parkinson *(ſupra p. 287. n. 12.) &* C. Bauhinus 27) *rudi imitatione repetierunt) peſſimam eſſe, monuit jam* Burmannus: *non ſolum enim nervi alienum prorſus tractum, verum etiam folii utrumque extremum valde*

27) In Matthioli operum editione p. 46. quæ hoc titulo proſtat, Petri Andr. Mattioli, *Medici Cæſarei & Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, opera a* Casp. Bauhino, *Baſilienſi medicinæ Profeſſore, aucta* &c. *Editio altera.* Baſil. 1674. fol. maj.

valde anguſtum & vere lanceolatum oſtendunt. Deſcriptio plura non indicat, quam quod arbor ſit magnitudine Oleæ, interdum minor, multis ramis prædita, non quidem contortis, ſed rectis ferme; folia reperiantur Lauri quidem colore, ſed forma ad Citri folia accedente; flores candidi, fructus nigri & rotundi, avellanæ ferme magnitudine aut exiguis Olivis ſimili -- truncus interdum femoris craſſitudine. Quam male autem de Cinnamomi folio informatus fuerit, ex eo patet, quod ubi ipſi cap. 19. *de Folio ſic dicto (de quo mox plura) ſub finem ſermo eſt, tradere haud erubeſcat, Cinnamomi folium non ſolum illo minus acutum (quod quidem verum) & anguſtius eſſe, ſed etiam tribus nervis, quod illud habet, carere.* 2) ACOSTA *arborem comparat cum Mali aureæ amplitudine; folium dicit Lauro ſimile, latius tamen, colore dilutiore & minus ſiccum, tribus nervis inſignitum. Flos ſecundum illum eſt candidus, odoris propemodum expers; fructus ſilveſtris Oleæ baccis par, vireſcens initio, deinde ruffeſcens & plene maturus ruber atque ſplendens, oſſiculum intus continens ſilveſtribus olivis ſimile, ſimilique carne & ſeſſili parte parvo calyce præditus læviore minusque criſpo, quam ſunt Ilicis calyces. Addit, harum arborum magnam eſſe frequentiam in ſilvis provinciæ Malabar, ſed præſtantia & odore longe inferiores iis, quæ in Zeylon inſula naſcuntur. Figuram habet nullam.* 3) PISONIS *figura in magnitudine imminuta repræſentat caudicem detruncatum cum aliquot ramis, quorum ſurculi gerunt folia ovata in apicem modice acutum terminata & tribus nervis a baſi ad apicem usque excurrentibus inſtructa. Additi ſunt aliquot pedunculi cum fructibus, ſed oſcitanter, quemadmodum tota figura, delineati. Deſcriptio docet, illi de arbore Ceylanica ſermonem eſſe, omnibus autem varietatibus (quarum quoad corticis differentiam mentionem quoque facit) adſcribit comam perpetuam, folia Laurina, fructum racematim cohærentem in calyce ſuberino, duplo tamen ampliore & magis cavo, intus lævi, extus aſpero, utrimque ex purpura nigricante contentum, & Ceylanicæ ſigillatim folia foliis Lauro-Ceraſi non diſſimilia, flores parvos, niveos, odoros, fructus parvos olivæ magnitudine & figura, primum virides, & maturos præ nigredine ſplendentes.* 4) IO. BAVHINVS, *præter corticis tubulos, ineptam figuram paullo imminutam*

ex THEVETO *a* 8) *proponit. Ceterum potiſſimum occupatus fuit circa variorum hujus indolis corticum characteres, arboriſque Cinnamomi genuini deſcriptionem collegit ex* Garcia, (*cujus folii malam figuram peius expreſſam p.* 455 *b. repetit*) Theveto *aliiſque ſcriptoribus.* 5) RAIUS ex CORDO *b* 8) *hanc repetit deſcriptionem:* „ *Zeylanica canella non ſe-* „*cus ac Malabarica folium habet tribus nervis inſignibus ſecundum lon-* „*gitudinem decurrentibus præditum, & fructum etiam profert cum ca-* „*lyce glandi quercinæ ſimilem, ut &* D. Knoxius, *qui in inſula Zei-* „*lon* 20 *annos captivus detinebatur c* 8), *in ſua arboris hujus deſcriptio-* „*ne diſſerte affirmat &* D. Hermannus *innuit, quum Canellam Zeilani-* „*cam, Laurum Zeilanicam baccis calyculatis, ex qua Cinnamomum, in-* *ſcribit,*

a 8) *La Cosmographie univerſelle* d'ANDRÉ THEVET, *Cosmographe du Roy* &c. *T. I.* a Paris 1575. fol. maj. p. 436. b.

b 8) Hiſtoriæ ſtirpium L. IV. cap. XI. p. 192. ſeq. ubi *Caſia aromatica* vocatur, quæ hiſtoria cum reliquis ejus operibus proſtat hoc titulo: *In hoc Volumine continentur* VALERII CORDI, *Simeſuſii, annotationes in* Pedacii Dioſcoridis *Anazarbei de Medica materia Libros V.* &c. *Ejusdem* VAL. CORDI *Hiſtoriæ ſtirpium Lib. IV. poſthumi* &c. *Sylva, qua rerum foſſilium in Germania plurimarum, metallorum, lapidum & ſtirpium aliquot rariorum notitiam breviſſime perſequitur* &c. *Omnia ſummo ſtudio atque induſtria* &c. CONR. GESNERI *Medici Tigurini collecta & præfationibus illuſtrata.* Argentorati 1561. fol.

c 8) *An hiſtorical Relation of the island Ceylon in the Eaſt Indies* &c. *by* ROBERT KNOX, *a Captive there near twenty years.* London 1681. fol. p. 16. *Ceylaniſche Reiſe-Beſchreibung von der in Oſt-Indien gelegenen Inſel Ceylon* &c. *durch* ROBERT. KNOX, *Schiff-Capitain bey der Oſtindiſchen Compagnie in Engelland* &c. Leipzig 1689. 4to p. 32. *Relation ou Voyage de l'isle de Ceylon dans les Indes orientales* &c. *par* ROB. KNOX *T. I.* a Amſterdam 1693. 12 maj. p. 41. Hic A. præter ea, quæ *Raius* ex illo de foliis retulit, ſequentia notatu digna annotavit. Zeylonenſes hanc arborem lingua ſua nominant *Corundo-gaûhah*, ſponte creſcit in ſilvis, uti aliæ arbores, nec magis æſtimatur. Maxima earum copia

„*ſcribit, litteris ad* D. Syen *d* 8) *datis.* „*Ex hac etiam hiſtoria,* Cor-„dum *recte deſcripſiſſe tum folia tum fructum Caſſiæ, a quocunque tan-„dem edoctum, conſtat, quantumvis invito* Io. Bauhino. *Folia in-„quit, habet denſa Laurinis ſimilia, multo tamen majora.* (D. Her-„mannus *pariter &* D. Knoxius *folia Laurina ei attribuunt,* Rajus) „*ad Citri potius folia accedentia, utrinque faſtigiata, ternas individu-„asque venas per longitudinem transeuntes habentia, quarum media cras-„ſior rectaque eſt, reliquæ duæ leniter curvantur (& in arcum ſinuantur,* „Cord.) *eæque a tergo eminent & evidentiores ſunt quam intus (in de-„ſcriptione noſtra* (Raii) *utrimque eminent). Fructus fert laurinis „baccis ſimiles (minores tamen & rubentes* Cord.) *calycibus ſeu cupu-„lis glandium modo inſidentes, qui rariſſime adferuntur.*„ 6) *Secun-dum* Breynivm *canelliferæ arboris notæ hæ ſunt:* „ 1. glans *vel* bac-„ca *nuciformis calyculata, ex floris medio proveniens, nucleo bifido „calloſo duro ac pingui, cortice integro admodum fragili,* calyce *con-„cavo crenato;* 2 floſculi *monopetali ſtellati, ſeu in lacinias petaloides „ſex diviſi, non decidui, racematim in ramorum ſummo nec non ad fo-„liorum alas provenientes;* 3 folia *bina ex regione naſcentia, nervoſa, „ſemper virentia.*„ 7) Geoffroy *in deſcriptione nihil peculiare in-dicat, præter floris odorem gratum ad Lilii convallium odorem acceden-tem,*

pia reperitur in plaga occidentali magni fluvii *Mavolagonga*, & quidem tam copioſe, uti in Anglia coryli, in quibusdam tamen locis magis, in aliis minus frequenter. Arbores mediocris ſunt magnitudinis. Earum cortex, dum arboribus adhæret, albicat. Hunc deglubunt & in ſole ſiccant: a minoribus tantum arboribus detrahitur, quamvis majorum cortex odore eodem amœno & pari ſapore acuto gaudeat. Lignum eſt inodorum, coloris albi uti in Abietibus. Cædunt hoc in varios uſus nec magis illi parcunt, quam aliis arboribus ſilveſtribus —. Quando juniora proveniunt folia, colore coccineo nitent; fracta aut contrita caryophyllos aromaticos potius quam cinnamomum olent. Fructus Iunio menſe maturat, &c.

d 8) Reperiuntur hæ litteræ in H. Malab. T. I. ſuper. p. 110. in nota ſubnexa.

tem, baccam maturam ex cæruleo fuſcam punctis albicantibus conſperſam, calycem ſeu cupulam in ſex cuſpides diviſam, quæ ſub pulpa viridi, unctuoſa, adſtringente & ſubacri, aromatica teſtam continet tenuem & fragilem &c. 8) HILL *tribuit ipſi folia irregulariter ſita ovalia, quatuor digitos longa, craſſa, lucide viridia* (bright green), *petiolos dimidium digitum longos, craſſos & ſulcatos* (furrowed), *flores exiguos albos in corymbis ad ramorum extremitates, odoris valde fragrantis.* 9) LINNÆVS *hanc arborem pro hermaphrodita declaravit & characterem floris ſpecificum ex Caruæ deſcriptione deſumſit, illumque ex* Burmanni *iconibus lateralibus t.* 28. *illuſtravit, de quo n. VIII. ſequ. plura.* 10) LVDWIGIVS & SCHÆFFERVS *Linnæi deſcriptionem ſequuti ſunt.* 11) MILLERVS *marem a femina diſtinxit; qua ratione vero Cinnamomi arbor a Camphorifera differat, vid. n. antecedentem V. p.* 365. *In quibus hæc arbor a Caſſia differat, n. ſequens VIII. docebit. Vltimis binis ſæculis elapſis multum diſputatum eſt, num veterum Cinnamomum ſit idem cum illo noſtri ævi; ſed ex nimis obſcura priſcorum auctorum hiſtoria verum diſcerni nequit: cui lubet, argumenta pro & contra ventilata ponderare, evolvat e. gr.* Cordum *annot. in Dioſcor. p.* 3. *b. cap.* 13. C. & I. Bauhinum, Aldinum *l. c. p.* 62. *ſeqq.*, Piſonem, Mathiolum *edit. Venet. anni* 1565. & *Baſil. anni* 1674. *fol. maj. utrobique p.* 44, Raium *p.* 1559. Geoffroy *Veget. exot. p.* 162. &c. *Hæc namque ad nimiam prolixitatem evitandam pede ſicco merito præterimus. Quod ad* varietates *a* Linnæo *citatas attinet, prior* α *ab illo ipſo poſtea Caſſiæ ſynonymum factum eſt; varietas* β *vero a Cinnamomi foliorum ſtructura atque figura omnino non differt, attamen eorundem, nervorum, baccarumque magnitudine: nervi enim delineantur multo craſſiores & folia deſcribuntur duas circiter ſpithamas longa, duosque palmos lata; flores umbellarum modo diſpoſiti in extremis ramulorum provenientes, inodori, ex viridi albicantes, pentapetaloides, quinque viridibus brevibusque ſtaminibus, viridi-flavis apiculis ornatis, medium occupantibus; baccæ exiguæ Ribium noſtratium inſtar. Ipſa figura ſiſtit ramum cum foliis, cujus ſummitas terminatur in pedunculos, foliis pariter ſed multo minoribus præditos, tres pollices Rhen. geometricos longos, terdiviſos*

diviſos iterumque in plures minores ſubdiviſos, flores parvos in quinque ſegmenta orbiculata ſectos & umbellas laxas ſeu corymbos formantes. Floris partium baccarumque figuræ omiſſæ ſunt. Burmannus *p.* 64. *hanc ſtirpem ſui Cinnamomi perpetuo florentis, ſeu ſuperioris varietatis α ſynonymum fecit.*

De Folio *Malabatro non omnes auctores eandem tenent ſententiam. Noſtro ævo parum adhuc in uſu eſt, & nonniſi antiquas compoſitiones ingreditur; veteres autem multa de eo, quod* καθ' ἐξοχὴν Folium & Folium indum *appellant, prædicarunt, ſed cujus arboris folium ſit, recentiores pariter multum diſputarunt.* Garcia *l. c. cap. XIX. hæc refert:* „*Appellant Indi folium* Tamalapatra, *quam vocem* „*græci & latini imitantes corrupte* Malabatrum *nuncuparunt: Ara-* „*bes* Cadegi indi, *i. e. folium indum dicunt, ſiquidem interpres* Avi- „cennam *verbum verbo reddidit. Itaque non dicitur folium per ex-* „*cellentiam, ſed quoniam* Avicenna *l.* 2. *c.* 259. *ita vocavit*,„ &c. *Deinde* Garcia *illud his deſcribit verbis:* „*Eſt vero* Folium indum „*mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum, colore viri-* „*di, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile di-* „*gnoſcitur) odoratum. Garyophyllos quodammodo redolens, non tam* „*vehementis odoris ut Nardus aut Macis: neque tam ſubtilis aut acuti* „*ut eſt Canella* &c. *Naſcitur in procera arbore, cum multis aliis in* „*locis, tum in* Cambaya. *Et ſi ab aliquo pharmacopola Talmapatra* „*petieris, ſtatim te intelliget, quoniam vernacula eſt eorum lingua* &c. „*Collecta in faſciculos colligantur atque ita veneunt. Dilutiori viridi* „*colore nitent, non ex candido nigricant -- odore nequaquam caput fe-* „*riunt, ut reliqua odorata.*„ *Ceterum nonnullas fabulas* Dioſcoridis, Plinii, Avicennæ *& quorundam recentiorum errores corrigit, & denique addit:* „*Non opus erat* ἀντιβαλλομένῳ, *ſi diligentiores eſ-* „*ſent pharmacopolæ & medici Luſitani; ſiquidem tanta ejus copia hinc* „*exportari poterat, quæ univerſæ Europæ ſufficeret. Ejus autem pe-* „*nuria, Canellæ foliis utantur, ſi ea nanciſcentur: ſin minus, Spica* „*Nardi, non autem Maci, ut voluerunt nonnulli.*„ Cluſius, *hujus A. interpres, his ſubjungit:* „*Folium indum, quale hic A. deſcribit, ad*

„nos etiamnum adfertur, ipſis tenuioribus ramis interdum adhuc inhæ- „rens & integrum, quale nos hic expreſſimus„ &c. *In hac icone ramus apparet quatuor foliis adhuc præditus, quorum duo in apicem valde acutum, tertium obtuſiorem & quartum infimum plane obtuſum abeunt, omnia autem tribus nervis craſſis inſtructa ſunt ex latiori folii baſi ortis. Huic iconi addidit quoque tres figuras in magnitudine naturali: duas baccæ cum cupula, & unam cupulæ ſeparatæ; ſed in deſcriptione monet, ſe has baccas accepiſſe cum hac inſcriptione:* Fructus Canellæ ex quorundam ſententia, ex aliorum vero ſententia Tembul convolvuli in India: *ſimul vero monet, ſe intellexiſſe, tales fructus cum folio indo interdum afferri, & certum eſſe, eum a Tembul fructu longe differre: hinc in quinta Garciæ editione, quæ ejus Exoticorum liber ſeptimus eſt, p.* 178. *huic iconi inſcripſit: Tamalapatra, ramulus cum fructu.* Cordvs, *annot. in Dioſc. p.* 3. *a. cap.* 11. *longe aliam hujus folii dedit definitionem: „eſt (ſcribit) Malobathrum folium pene rotun- „dum & diſci figura orbiculatum, trium fere digitorum quoquoverſus „latitudine* &c. *Reliqua de ejus colore, ſubſtantia, ſapore, odore, brevitatis cauſſa omittimus: hoc tamen adhuc jungimus, hunc A. pariter addere: ejus in locum folia Caſiæ, Cinnamomi & Caryophylli folia ſubſtituta eſſe, quæ pro Malobathro quidem in uſum recipere licet, ſed non ita appellare. Ex binis his citatis auctoribus palam jam eſt, quam longe inter ſe differant hujus folii deſcriptiones: plures afferre ſupervacaneum eſſet, quum varias variorum relationes atque ſententias ex græcis, arabibus, latiniſque, veteribus æque ac recentioribus, improbo labore collegit* Io. Bavhinvs *Hiſt. I. l. IV. c. IX. p.* 431 -- 435, *ut doceret, quid per Folium & Malabatrum intellexerint, exploſiſque fabuloſis deprehendit, plurimos Caſſiæ, Cinnamomi & Caryophylli folia illi ſubſtituiſſe, nonnullos quoque idem cum foliis* Betel *ſeu* Betre *confudiſſe: quare denique ejus hiſtoriam pronunciat intricatam, eamque* Garciæ *relatione concludit. Ipſe* Bauhinus *repetit* Cluſii *figuram, & folia ita deſcribit: „Folia magnitudine variant: nam aliquando dodrante* (novem di- „gitis) *longiora proſtant, alias palmum longa, latitudine unius aut dua- „rum triumve unciarum. Forma laurini folii: latiora tamen, & quæ-*

dam

„ *dam rotunda fere* (an hæc ex propria obſervatione?) *cui & ni-*
„ *tore non cedunt parte ſuperiore: color enim parte inferiore eſt cinera-*
„ *ceus. Iam vero inſignis eſt coſtarum nota, quas ternas ſemper habet,*
„ (hæc nota ſpecifica quidem non eſt: omnes enim Cinnamo-
„ mi & Caſſiæ, ne dicam Camphoræ, ſpecies eadem nota gau-
„ dent) *easque ſubtus quam ſupra magis extantes, mediam rectam, la-*
„ *terales pari ab ea intervallo abſcedentes, ſinuatas, a quibus hinc inde*
„ *& in margines venulæ transverſæ diſcurrunt. Sapor aromaticus.* „
Qui C. Bauhinum *p.* 410, ten Rhyne *Breyn. Prodr. I. p.* 4. (7) Raium, *p.* 1563, Daleum *p.* 327 *b* (*qui plura Cinnamomi & Caſſiæ ſilveſtris ſeu ſpuriæ nomina, ab aliis diſtincta pro ſynonymis declarat, & folia ipſa oblonga, acuminata, denſa & glabra, odore grato, cum tribus nervis a petiolo ad apicem diſcurrentibus deſcribit*) & Geoffroy *de vegetab. exot. p.* 264. (*qui eandem definitionem dedit, additque illud Cinnamomi folio ſimile eſſe, & ab hoc nonniſi odore & ſapore differre; p. ſeq. autem, antecedentis deſcriptionis immemor, cum* Katoukaruæ *foliis confundit, hujusque arboris deſcriptionem & characterem pro Malabatri arboris definitione tradit*) *conſulit, certiora non inveniet, quam quod arbor horum foliorum ſpecies vel varietas ſit Cinnamomi aut potius Caſſiæ, nullum vero foliorum tam prægrandis magnitudinis, qualia fert Katou-karua malaborum, mentionem feciſſe, neque etiam ullum arboris characteres proprios definiviſſe.* Io. Commelinus *quidem in nota, Katou-karuæ deſcriptioni addita, Malabatri ſ. Tamalapatri Dioſc. & Plin. meminit, ſed videtur, illum Karuæ ſeu Caſſiæ ligneæ folia intelligere, &, ſi Katou-karuam intelligit, non tamen aſſerit, hujus & Malabatri folia eſſe eadem, ſed an ſint? ex aliis quærit: addit enim, hæc* (ſc. Malabatri folia Dioſc. & Plin.) *hactenus nondum innotuiſſe. Quæ de* Muntingii *icone & deſcriptione hujus arboris cenſenda ſint, in Caſſiæ n. VIII. expoſitione ſequentur. Curioſitatis gratia examinavi folia, quæ in ſex pharmacopoliis noſtræ urbis Norimbergenſis hoc nomine proſtant & obſervavi ſequentia. Omnia in his* convenie-bant, 1. *quod ſubſtantia eorum tenuis quidem & quaſi membranacea ſeu pergamena, firma tamen & denſa, hincque, ſicca ſaltem, friabilis ſit;*

2. quod per ſingula tres nervi a folii petiolo ad apicem excurrant: unus medius rectus & craſſior, duo arcuati graciliores, in ſuperficie ſuperiore plani, in inferiore prominentes, cum multis venis ſeu nervulis tenuibus & ſuperne vix conſpicuis, transverſe ab uno nervo ad alterum æque ac ad margines diſperſis; 3. quod ſuperior ſuperficies glabra ſit & ſplendens, inferior magis obſcura ſeu minus polita, non tamen aſpera; 4. quod ſapor ſit mucilaginoſus aromaticus, ex caryophylleo & laurino quaſi mixtus cum aliqua dulcedine cinnamomea, denique quadam acredine linguam ſtimulante, qui tamen ſapor in aliis vividior, in aliis, procul dubio ex ætate, languidior ſentiebatur. Differebant *autem valde non ſolum longitudine & latitudine, verum etiam figura. Alia namque ex baſi latiore atque omnino ovata ſeu ſubrotunda, alia ex anguſtiore & quaſi lanceolata in apicem nunc anguſtiorem longum & valde acuminatum, nunc latiorem, breviorem & obtuſiorem terminabantur ita, ut (in proportione latitudinis ad longitudinem varia) alia lanceolata, alia ex ovato oblonga, aliaque penitus ovata, immo quædam ex unico pharmacopolio petita Mali cotoneæ foliis ſimilia comparuerint. Maxima ſex ſeptemve, minima tres digitos Rhen. geom. longa erant; ampliſſima duos cum dimidio digitos vix ſuperabant, & anguſtiſſima minimum unum digitum æquabant. Longiſſimum ſeptem digitorum, ſeſqui digitum latum, alterum ſex cum dimidio alterumque ſex digitos longum, duos latum erat; ex minimis tres digitos longis nihilominus lata erant unum digitum, & ex Mali cotoneæ foliis ſimilibus aliqua tres quatuor & quinque digitos longa, duos, duosque cum dimidio lata erant. In uno horum pharmacopoliorum inveni etiam talem foliorum faſciculum, qualem* Garzia & Cluſius *annotarunt, qui quinquaginta folia, integra & lacerata, comprehendebat ita diſpoſita, ut alterno ordine petioli in utroque ejus extremo prominuerint, & chartacea faſcia utrimque firmata ſericeoque filo conſuta fuerint. Hæc longitudine tribus vel quatuor, latitudine uni vel ſeſqui digitis reſpondebant, nullum autem duobus. Atque hæ varietates non ſolum in variis pharmacopoliis memoratis verum etiam in uno eodemque occurrebant, ex quo certior factus ſum, determinatam magnitudinem & figu-*

figuram Malabatri folio adſcribi haud poſſe, ea tamen Caſſiæ potius quam Cinnamomi foliis ſimilia eſſe.

VII. Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, corollis quadrifidis *Linn. H. Cliff.* 155. *n.* 7. *H. Vpſal.* e 8) *p.* 98. *Roy.* 226. *n.* 1. *Wachend.* 259. *n.* 1. *Laurus nobilis.*

Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quadrifidis dioicis *Linn. Mat. med.* 65. *n.* 94. *Spec.* 369. & *S. N. n.* 4.

Laurus vulgaris *Bauh. pin.* 460 (*Linn. H. Vpſ. Mat. med.*)

Laurus *Dod. pempt.* f 8) *edit. I. p.* 837. *II.* 849. *Dalechamp. hiſt.* (*vid. ſupra p.* 284. *n.* 5.) *p.* 351. (*Linn. H. Vpſ.*)

Laurus *Camer. Epit.* g 8) *p.* 60. (*Linn. Spec.*)

Mas	Femina.
Laurus vulgaris, quæ floret tantum *C. B. pin.* (*Linn. H. Cl.*)	Laurus vulgaris, quæ fructum fert *Bauh. pin.* 460. *Boerh. Lugd. II.* 216. (*Linn. H. Cl.*)
Laurus, quæ floret tantum *Cæſalp. Syſt.* (*vid. ſupra p.* 284. *n.* 3.) *p.* 52. (*Linn. H. Cl.*)	Laurus baccalis (baccalia) *Cæſ. Syſt.* 52. (*Linn. H. Cl.*)
	Laurus *Bauh. hiſt. I.* 409. *Dod. Pempt.* 489. *Dalech. hiſt.* 351. (*Linn. H. Cliff.*)

bbb 3 *Patria.*

e 8) Car. Linnæi *Hortus Vpſalienſis, exhibens plantas exoticas Horto Vpſalienſis Academiæ a ſeſe illatas ab a. 1742. in annum 1748.* &c. Amſtel. 1748. 8. maj.

f 8) Remb. Dodonæi *Mechlingenſis, Medici Cæſarei ſtirpium hiſtoriæ pemptades ſex ſive libri XXX.* Antw. 1583. fol. maj. *eodem titulo varie ab Auctore paullo ante mortem aucti & emendati.* Ibid. 1616. fol. maj.

g 8) *De plantis epitome utiliſſima* Petr. Andr. Matthioli *Senenſis, Medici excellentiſſ.* &c. *Novis iconibus & deſcriptionibus pluribus*

Patria. Creſcit in ſepibus Italiæ Raius, in monte Atho celſas Lauros reperit Bellonius *b* 8) *Linn. H. Cl. & Vpſ.* In Græcia & Italia *Linn. Mat. med. Spec.* In monte Ida idem *Bellon. C. XVII. p.* 35. a. In Creta, Hiſpania, Gallia Narbonenſi *Agnethl. Diſſ.* latifolia in Aſia, unde baccas ſæpius accepit *Millerus*:

Varietates in Horto Cliffortiano indicatæ.

Mas.	Femin.
α Laurus vulgaris mas *Boerh. Lugd. II.* 216. *n.* 4.	α Laurus vulgaris fœmina *Boerh. Lugd. II.* 216. *n.* 6.
β Laurus vulgaris folio undulato mas *Boerh. ibid. n.* 7.	β Laurus vulgaris folio undulato fœmina *Boerh. ibid. n.* 8.
Laurus triumphalis *Cæſ. Syſt.* 52.	
γ Laurus tenuifolia mas *Boerhav.* 16. *n.* 9.	γ Laurus tenuifolia fœmina *id. ibid. n.* 10.
δ Laurus latifolia mas *Boerh.* 215. *n.* 2.	δ Laurus latifolia fœmina *id. ibid. n.* 3.
Laurus πλατυτέρα Dioſc. quæ ſterilis *Bauh. pin.* 460	
ε Laurus vulgaris folio elegantiſſime variegato aureo *Boerh.* 216. *n.* 5.	ε Laurus eadem fœmina *Linn. H. Cl.*

His

bus nunc primum diligenter aucta a D. Ioach. Camerario *Medico incl. Reip. Norimb.* &c. Francof. ad Mœn. 1586. 4. maj. *Idem exemplar titulo paullulum ampliato proſtat* ibid. a. eodem, forma eadem.

b 8) *Les Obſervations de pluſieurs ſingularités* &c. *par* Pierre Belon *du* Mans &c. En Anvers 1555. 8. L. I. c. XLIII. ſeq. p. 71. a. ſeq. Petr. Bellonii *Cenomani plurimarum ſingularium & memorabilium*

His adhuc addenda eſt Laurus vulgaris flore pleno H. R. Monſp. *i* 8) *Tournef. Inſt. R. H.* 597.

Hanc Laurum flores duplicis generis, maſculinos & femininos, illos ſteriles hos fœcundos, in diſtinctis ſtirpibus proferre, a THEOPHRASTI *Ereſii tempore jam notum fuit. Deſcriptionem hujus ſtirpis omnium locorum notiſſimæ hic exhibere, ſupervacaneum eſſet: qui talem deſiderat, conſulat Auctores citatos & conferat* Agnethleri *diſſertationem ſupra p.* 328. *nota t* 5 *indicatam p.* 8. *Neque etiam utriusque ſexus characteris deſcriptione opus eſt, quum de hoc ſuperius p.* 323 -- 338. *fuſius actum fuit. Reſtant ſolummodo pauca de* Varietatibus *hic addenda.* TABERNEMONT. *Herbarii ſeu Kreuterbuchs part. III. prima editione poſthuma (vid. p. ſuper.* 285. *not. g) p.* 653. *ſeqq.*, *ut & inter ejus icones ſigillatim excuſas k* 8) *p.* 591. *ſeqq. delineantur & deſcribuntur jam* Lauri vulgaris, tenuifoliæ & latifoliæ mas & femina, *nec non* anguſtifoliæ mas; *ſed tam imperfecte, ut nihil doceant.* MILLERVS *vero nonnulla obſervavit notatu digna.* Varietatem α. & β. (*quæ poſterior ab illo vocatur* Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, marginibus undulatis, & *habetur* pro Lauro vul-

bilium rerum in Græcia, Aſia, Ægypto, Iudæa, Arabia aliisque exteris provinciis ab ipſo conſpectarum obſervationes tribus libris expreſſæ. CAR. CLVSIVS *Atrebas e Gallicis Latinas faciebat* Antverp. 1589. 8ᵛ. maj. l. c. p. 92. b. & *denuo recenſebat. Altera editio, longe caſtigatior & quibusdam ſcholiis illuſtrata.* Raphelengii 1605. fol. maj. l. c. p. 40. Addita eſt hæc editio Car. Cluſii exoticorum libris X. ibid. eod. a. editis.

i 8) *Hortus Regius Monſpelienſis ſive Catalogus plantarum, quæ in horto Regio Monſpelienſi demonſtrantur a* PETR. MAGNOL, *Regis Conſiliario* &c. Monſpelii 1697. 8. maj. p. 114.

k 8) *Eicones plantarum ſeu ſtirpium* &c. *in tres partes digeſtæ, adjecto indice gemino, curante* NIC. BASSÆO, *typograph. Francofurtenſ.* Ibid. 1590. 4. maj. oblongo. Rubrum equidem auctorem non indicat, dedicatio tamen atque præfatio.

vulgari folio undulato *H. R. Par. l 8)* *pro veris agnoſcit varietatibus, quia ex iisdem ſeminibus educatæ plantæ juniores folia obtinebant & plana & undulata inter ſe mixta;* varietatem δ *vero, quam, Linnæano nomine,* Laurum foliis lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quadrifidis diœciis *n.* 1. *allegat, pro diſtincta declarat ſpecie, quia non ſolum folia multo latiora & teneriora* (ſmoother) *habet, verum etiam in Angliæ libero aere non vegetat, ſed in vaſis colenda & in hibernacula transferenda eſt, vulgaris vero auram liberam incolumis ſemper ſuſtinet, niſi hiems valde ſevera ſit. De* varietate γ, *quæ ab illo n.* 3. *vocatur* Laurus foliis lineari-lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quinquefidis diœciis, *quamque pro* Lauro tenuifolia Tabern. ic. 952. *agnoſcit, refert, ejus folia eſſe valde longa anguſtaque, neque tam craſſa quam* α *&* δ. *& lætius viridia; ejus ramos tectos eſſe cortice purpuraſcente; maſculos flores formare exiguos racemos* (cluſters) *& provenire ex foliorum alis ramos arcte adſiſtentes; hanc quoque ſpeciem nimis teneram eſſe, ut Angliæ liberum aerem haud ferat, quare uti* δ *vaſis inſeritur & in hibernaculis conſervatur.* Varietatem ε *nomine Boerhaaviano in ſexta quidem editione recenſet, in ſeptima vero non amplius: ibi eam pariter vulgari multo teneriorem declarat, hincque vaſis quoque committendam & in hibernaculo conſervandam eſſe, ſuadet. Cum his conferri poſſunt* Laurus 1. latifolia *ſeu* triumphalis; 2. fœmina; 3. gallica anguſto folio criſpo dilute viridi; 4. gallica lato folio criſpo obſcure viridi; 5. odorata ſerrata minor ſtapeliana 6. ſerrato folio odorata major Hermanni, *quas* Steerbeck *in ſua Citricultura p.* 236. *ſeqq. deſcribit & dineat. Atque hæc ſunt, quæ de varietatibus annotata inveni.*

Optan-

l 8) *Hortus Regius. Pars prior* Pariſiis 1661. fol. Auctorem eſſe DIONYS. IONQVET, Doct. Med. Pariſ. Ord. & Horti Regii botanicum Profeſſorem docet ejusdem præfatio, cui alia præfixa eſt ANT. VALLOT, Archiatri. Partem poſteriorem non vidi, neque etiam SEGVIERIVS Biblioth. bot. p. 91. (ubi hunc librum indicat) ejus mentionem fecit. Eſt autem prior pars nil aliud, quam Catalogus plantarum in horto regio cultarum, & Laurus citata occurrit p. 102.

Optandum ſane eſt, ut aliquando certi limites inter ſpecies & varietates ponerentur. Mea quidem opinione diſtinguendæ ſaltem eſſent varietates (*quibus cum ſpeciebus conjungendis* Linnæus *magnopere favet) in* mutabiles & conſtantes: *Mutabiles ſ. varietates proprie dictas vocarem illas, quæ e. gr. a loco natali alibi translatæ ex pumilis fiunt altæ, ex glabris aſperæ, ex erectis humifuſæ &c. vel contra; conſtantes ſ. differentias vero illas dicerem, quæ partium totius ſtirpis magnitudine, ſuperficie, firmitate &c. quidem differunt, hunc tamen habitum cultura non mutant: id quod viris auctoritate gravioribus perpendendum relinquo.*

Ex Linnæi Flora Zeylanica 1747.

VIII. Laurus foliis lanceolatis trinerviis, nervis ſupra baſin unitis *Linn. Fl. Zeyl.* 62. *n.* 146. *Mat. med.* 64. *n.* 2. *Spec.* 369. *n.* 2. *Caſſia.*

Laurus foliis triplinerviis lanceolatis *Linn. S. N. n.* 2.

Cinnamomum perpetuo florens folio tenuiore acuto *Burm. Theſ. Zeyl.* 63. *t.* 28. (*Linn. Fl. Zeyl. Spec.*)

Cinnamomum ſive Canella Malabarica ſive Iavanenſis *Baub. pin.* 409. *Raii II.* 1560. (*Linn. Fl. Zeyl. Spec.*)

Canella arbor ſylveſtris *Munt. Aardgew. p.* 119. *fig.* 120. *Oeffen. der Plant. edit. I. p.* 83. *II.* 89. *Phytogr. p.* 4. *fig.* 22. (*vid. p. ſuper.* 292. *nota cc.*)

Caſia aromatica *Cordi Hiſt. St. L. IV. cap. XI. p.* 192. *a. & cap. LII. p.* 299. *b.*

Caſſia lignea officin. *Herm. Cynoſ. mat. med. p.* 94. *Dale Pharmacol. p.* 327. *a. Geoffr. Veget. exot. p.* 171.

Caſſia malabarica *Herm. Lugd. II. p.* 130. (*Linn. Mat. med.*)

Caſſia cinnamomea, Myrrhæ odore, folio trinervi ſubtus cæſio *Pluk. Alm.* 89. (*Linn. Fl. Zeyl.*)

Carua *Rheed H. Mal. I. p.* 107. *t.* 57. (*Linn. Fl. Zeyl. Mat. med.*)

Dawal kurundu. Nicadawula *Herm. Zeyl. p. 62.* (*Linn. Fl. Zeyl.*) *Patria.* Malabaria, Iava, Sumatra. *Linn. Mat. med. Spec.*

Linnæus *in Flora Zeylanica* Caſſiam *primum a* Cinnamomo *diſtinguens banc p. 82. addit Obſervationem:* „ *Hanc ſpeciem olim pro* „ *antecedentis* (Cinnamomi) *varietate habui, nunc vero, qua nota hanc* „ *a Camphorifera Iaponenſium diſtinguam, non novi; folia enim Cinna-* „ *momo tenuiora, nervis ante baſin coeuntibus ut in Camphorifera; ſub-* „ *tus rore cæſio illinita, ut Camphora, & ſimul lanceolata ac tenuiori* „ *ſubſtantia quam præcedentis* (Cinnamomi) „ *Deinde vero in Materia medica* Caſſiam *a Camphora diſtinguens,* Caſſiæ *folia lanceolata,* Camphoræ *lanceolato-ovata adſcribit. Quod ad ipſius Caſſiæ deſcriptionem attinet, quum* Hermannus, *ut &* Burmannus *æque ac* Linnæus, *non ſolum confirmarunt, quod plures antea affirmarunt* m 8), *Cinnamomum Zeylanicum nempe & Caſſiam Malabaricam corticis tantum præſtantia differre & utriusque fructificationis partes optime jam in Horto Malabarico l. c. deſcriptas & delineatas eſſe:* Linnæus *inſuper poſterioris characterem ſpecificum a ſola foliorum figura nervorumque curſu alio deſumpſit, hoc vero opus pretioſum non in omnium manibus verſetur: neque ſupervacaneum neque inutile quidem foret, illam ipſam deſcriptionem ex fonte ſuo repetere; quum vero Rajus l. c. idem jam præſtitit, ut ſpatio parcamus, ſatis erit, præcipua momenta excerpta, maximam partem ipſis A. verbis hic ſiſtere & cum figuris, quibus* Raii *opus caret, conferre. Arbor ad quatuor quinqueve hominum altitudinem aſſurgit;* radix *craſſa, recta ſe in terram demittit, ejus cortex fortem camphoræ odorem ſpirat;* lignum *durum, ſolidum albicans, odoris nullius eſt;* caudex *ambitu amplexum unius brachii implet;* folia *tum bina tum ſolitaria proveniunt, petiolis curtis, ferme ſemipollicaribus, craſſiolis & interne late ſtriatis, ſuntque forma oblongo-rotunda, in ſummitate*

m 8) vide numerum VI. antecedentem p. ſuper 371. & 372. & conferantur Obſervationes Andr. Cleyeri *Miſcell. curioſ. Academiæ N. C. Dec. II. A. IV. Obſ. VI. p. 8.* & Theod. Caroli *l. c. A. VIII. Obſ. LIX. p. 149.*

mitate cuſpidata, media parte latiſſima, at quum minora & teneriora, prope petiolum; longitudo maxima ſpithamæ & amplius (figuræ maximum ſex digitos Rh. geom. longum & unum cum tribus partibus alterius latum eſt) ſuperne viroris vegeti & vividi, ſubtus dilutiora, quum tenera, coloris hepatici, vetuſtiora ſicciora, magis rigida ac fractu facilia, in minorem ambitum contracta, & interiora verſus criſpa. E petiolo tres coſtæ *viridi-dilutæ ac flaveſcentes excurrunt, media lateralibus nonnihil craſſiore, in recta & averſa parte extantes; laterales duæ primum brevi intervallo rectis tractibus meantes ac ad mediam junctæ (in figura laterales ad dimidii pollicis a petiolo diſtantiam cum media coeunt) inde obliquo ac annulatim (arcuatim) inflexo ductu anteriora verſus alte aſcendunt ac proxime ad cuſpidem progrediuntur, ubi venulas ſubtiles, quæ cuſpidem verſus deferuntur, diſparent: ex coſtis extantibus plurimæ fibræ per ipſum folium transverſim egrediuntur, ſubtili cancelliformium venarum contextu comitatæ (hujus figura non addita eſt)* &c. Folia *ſunt forti ac aromatico odore, præcipue trita, ipſum Cinnamomi odorem ſpirantia & ſapore quoque Cinnamomi, ſed minus vegeto.* Florum pedunculi *ex alis foliorum prodeunt, plures congregatim ſ. umbellatim (in figura quidam ramos etiam terminant, omnes ſolitarii & ſesqui pollicem circiter longi, ſed in faſtigio in aliquot laterales & breviores diviſi);* Flores *ipſi, qui menſe Ianuario ſemel in anno comparent, ſunt ſtelliformes ac parvi, conſtantes ex ſex foliolis, e viridi dilute albicantibus, parum oblongis ac rotundis oris (in figura apice acuto) anteriora verſus contractis ac brevi collo ſeu pediculo odoris amœni. „ In „ medio corculum eſt, conſtans ex duabus* ſtaminum *ſeriebus, in exte„ riore ſtamina ſex, viridi-clara, ſupra alia emicantia, in ſuperiore „ parte plana ac latiora; in interiore itidem ſex, tenuia ac parva, cum „* nodulis *ſeu apicibus flavis ac craſſiuſculis: atque in ea ſerie ex iis in„ ſuper tria ſtamina cum illis, quæ in exteriore ordine ſimilia, pari„ bus intervallis emicant, complectentia* ſtylum *tenuem ac viridem, in „ vertice nigricantem, qui ex capitulo viridi oblongo, quod primordium „ fructus eſt ac in pediculi ſuperiore parte continetur, egreditur. Flo„ ribus ad pediculum adeſt* calyx *arctus & exiguus „ (Floris partium*

 accu-

accurata figura deficit). „Fructus *ſunt* baccæ *oblongo-rotundæ, tere-*
„*te forma inſtar glandis quercinæ, arcte incluſæ in* calyce *profundiolo,*
„*craſſiolo, viridi, qui ſex cuſpidum eſt*„ (*figura delineat hunc caly-*
cem ita, ut tertiam circiter baccæ partem obtegat, cujus ora in dentes
obtuſos profunde, & quidem in uno calyce, ex quo bacca exemta,
octies diviſa eſt) „*ſuntque ſuperficie glabri, primum viridi-fuſci ac ni-*
„*tentes, ac punctulis albicantibus conſperſi, & tum ſub cortice pulpa vi-*
„*ridi-clara* &c. *continent unum grandem nucleum, oblongo rotundum &*
„*glabrum, qui cortice tenui, cartilaginoſo obtectus eſt & pulpa denſa ex*
„*albo rubeſcentis ac incarnati coloris* &c. *quum maturi, ſunt cœruleo-*
„*fuſci & nitentes, qui color eſt in tenui exteriore membrana*„ &c.
Secundum delineationem bacca eſt ovalis figuræ, magnitudinis olivæ me-
diocris, nux magis oblonga. Si hujus auctoris deſcriptio atque delinea-
tio Caſſiæ cum illis aliorum conferuntur, haud leves ſe manifeſtant dif-
ferentiæ. Illuſtrationis cauſſa citatos tantum auctores paullulum perlu-
ſtrabimus. 1. Burmanni *Cinnamomum perpetuo florens,* (*quod* Lin-
næus *antea pro n. VI. varietate habuit, nunc autem pro eadem Caſſia*
malabarica declarat) *folia habet ad baſin multo latiora, & nervi late-*
rales cum medio ex petiolo oriuntur, in nullo vero ad apicem usque ex-
currunt; pedunculi florigeri in multo copioſiores laterales abeunt, & flo-
res, ut deſcriptio monet, in ſummo plurimos collectos continent. Flores
ipſos hic A. figuris marginalibus illuſtrat & ita deſcribit: „*e calyce tu-*
„*buloſo, oblongo unifolio, lappaceo, ore quinquefido oritur petalum uni-*
„*cum* (Corolla) *infundibuliforme, quinquefidum cum ſtaminibus quinque,*
„*longitudine petali, & piſtillo unico capitato; fructus dein infra caly-*
„*cem provenit umbilicatus, bacca monoſperma ſubrotunda*„ *Ceterum*
Burmannus *hanc ſtirpem pro Cinnamomo* (*licet forte ignobiliore*) *de-*
clarat, quia odor ejus aromaticus, gratus, in foliis contritis id teſta-
tur. An ſit mas n 8) *aliis, qui vivas eas in loco natali aliquando exa-*
mina-

n 8) Silentio hic prætereundum haud eſt, quod Anonymus ſupra p. 370 nota *k* 7 citatus de Cinnamomo, cujus folii figuram n. 9. exhibuit (quod baſin anguſtam, apicem longum valdeque acutum & tres

minabunt, judicandum relinquit. 2. Raius *deſcriptioni ex H. Malab. deſumtæ nihil addidit.* 3. Muntingius *æque, ac ejus commentator* Kiggelairus, *ſuam Canellam ſilveſtrem pro ipſa Malabarica declarat, ejus figura quoque (quæ tractationi de plantis: Oeffenung der Planten, nondum addita fuit) cum illa ſatis convenit. Folia delineantur alterna, circa longitudinis medium latiſſima (deſcriptio indicat, ea raro tres digitos latitudine excedere, plerumque 7. vel 8. digitos longa eſſe) utroque, magis tamen ſuperiore extremo anguſta, nervi tres ex ipſo petiolo provenientes & ad apicem usque diſtincte excurrentes. Fructus, ut & eorum calyces ſeu cupulæ cum oris profunde dentatis, delineantur multo minores, quam in H. Malabarico, flores autem multo majores & ſpecioſiores (id quod huic A. ſolenne eſt) cum ſex ſegmentis repandis in apice acutis, & cum multis ſtaminibus prominentibus & medium occupantibus, neque tamen ſatis diſtinctis, quemadmodum etiam deſcriptio floris (quam de Cinnamomo Ceylanico tantum addit) nonniſi ſuperficiaria eſt.* 4. Cordus *(cujus Caſſiæ aromaticæ folii deſcriptionem, ex ejus Hiſt. Stirp. L. IV. cap. XI. p. 192. a. deſumtam, ſecundum relationem* Raii, *qui p. 160. lin. ult. hanc cum Cinnamomo ſ. Canella Zeylanica eandem eſſe affirmat, interſertis* Cordi *verbis a* Raio *omiſſis ſuperius p. 375. exhibuimus) l. c. p. 199. b. cap. LII. idem folium accuratius deſcribit & a Malabatri Cinnamomique folio penitus diverſum eſſe ac ſine dubio a viliore & non adeo efficaci Caſia produci docet, ipſum autem folium hiſce deſcribit: „ eſt figura oblongum, utrinque mucronatum, ſpecioſum, denſum, craſſum, atque interiore ſua parte glabrum, nitidumque; poſteriori autem tribus eminentibus nervis ab uno mucrone ad alterum tranſeuntibus exaratum, quorum medius craſſior eſt, rectaque extenditur, reliqui vero duo, qui utrinque ſunt, in arcum flectuntur, utrumque folii limbum ſequentes: nullus enim tortuoſus aut in ramulos diviſus eſt.*

& tres nervos ex petiolo ad hunc usque excurrentes monſtrat) annotavit, hanc nempe ſtirpem dici *Mael Coronde*, ſive floridum Cinnamomum, quia perpetuo florum amœnitate ridet (qui illis optimi generis Cinnamomi ſc. n. VI. recenſiti proxime accedunt) ſed nulli inde fructus proveniunt.

„ *Magnitudo foliorum non eſt eadem, plerumque tamen* 5. 6. *aut* 7. „ *uncias longitudine æquat, latitudine autem* 3. *aut circiter. Colorem* „ *habet in cineraceo & pallido, cum ad nos pervenerit, vireſcentem: ſa-* „ *porem vero glutinoſum, tenuem, aliquantulum ſubacrem & quandam Cin-* „ *namomi gratiam reſipientem. Odorem quoque ſubacrem aromatum modo* „ *jucundum, veluti ſi quis Piperis & Cinnamomi odores commiſceat.* „ *Denique l. c. p.* 212. *hujus folii figuram adjecit, cujus petiolus brevis, ipſum folium quatuor cum dimidio dig. Rhen. geom. longum, unum cum tertia parte alterius latum, utroque extremo parum tantum anguſtato; quam figuram vero* Conr. Gesnervs *in meo* Cordi *exemplari manu ſua ita correxit, ut petiolus multo longior & anguſtior, folii baſis amplior, mucro acutior & amplitudo duabus lineis auctior compareat, quemadmodum in* Geſneri *Operibus botanicis poſthumis* o 8) *hæc figura tab. æri inciſa* 70. *f. ultima a dextris repræſentata eſt.* 5. Plukenet *citat* Ionſtoni *Dendrograph. t.* 53. *ubi reperiuntur quatuor folia ſigillatim delineata: unum Canellæ Columnæ, & tria Canellæ veræ ita nominatæ, omnia cum baſi ovata & mucrone acuto, ut & duobus nervis lateralibus cum tertio medio longe a baſi unitis.* 6. Dale *præter ſynonyma, inter quæ & H. Malabar. Carua, & corticis deſcriptionem nihil affert.* 7. Geoffroy *Cinnamomi & Caſſiæ arboris earumque partium deſcriptionem ſimul dat, nec quicquam peculiare addidit. Si* Cinnamomi, Camphoræ, *&* Caſſiæ *characteres ſpecifici inter ſe conferuntur, apparebit, ſingulorum nullum omnino conſtantiorem eſſe, quam folii figuram in* Camphora ovato lanceolatam, *in* Cinnamomo oblongo-ovatam *& in* Caſſia oblongo,

o 8) Proſtant hoc titulo: Conr. Gesneri, *Philoſophi & Medici celeberrimi, opera botanica per duo ſæcula deſiderata, quorum Pars prima Prodromi loco continet figuras ultra* cccc *minoris formæ partim ligno exciſas partim æri inſculptas. Omnia ex Bibliotheca* Chr. iac. Trew &c. *nunc primum in lucem edidit & præfatus eſt D.* Casim. Christoph. Schmiedel, *Sereniſſ Marchb. Brandenb. Culmbac. Conſiliar. aulicus, Med. Anat. & Bot. Prof. Publ. Ord. in Academia Fridericiana Erlangenſi, Societ. Imper. N. C. Socius.* Norimb. 1753. fol. max.

oblongo-lanceolatam. *Si quorundam Auctorum deſcriptiones aut figuræ variant, ſine dubio ex ſingularum varietatibus nondum ſatis cognitis deſumtæ ſunt; nervorum numerus triplex magis conſtans eſt, minus vero eorum ortus vel prope vel ſupra petiolum, itemque excurſio usque ad folii apicem.*

Ex Linnæi Materia medica 1749.

IX. Laurus foliis enerviis obverſe ovatis obtuſis *Linn. Mat. med. p. 66. n. 196. Spec. p. 171. n. 11.* ***Winterana.***

Laurus foliis enerviis ovatis obtuſis *Linn. Spec. 371. n. 11.*

Winterana *Linn. Syſt. Nat. ed. X. p. 1366. Ludw. p. 316. n. 789.*

Winterania *Linn. H. Cliff. p. 488.*

Winteranus Cortex *Blakw. Herbal t. 206.*

Winteranus ſpurius Offic. *Geoffr. veget. exot. p. 174.*

Vinterani (Canellæ albæ) Cortex Offic. *Linn. Mat. med.*

Canella foliis oblongis obtuſis nitidis, racemis terminalibus *Brown. Iamaic. p. 375. t. 27. f. 3. (Linn. S. N.)*

Cinnamomum ſeu Canella Peruana *Bauh. pin. 409. (Linn. Spec.)*

Caſſia lignea Iamaicenſis Laureolæ foliis ſubcinereis, cortice Piperis modo acri *Pluk. Almag. 89. t. 160. f. 1. (Linn. Sp.)*

Caſſia cinnamomea ſ. Cinnamomum ſylveſtre Barbadenſium *Pluk. Almag. 89. Phyt. t. 160. f. 7. (Linn. Spec.)*

Arbor baccifera laurifolia aromatica, fructu viridi calyculato racemoſo *Sloan. Cat. Iamaic. 165. Iter Iam. I. p. 87. t. 191. f. 2. Catesb. Car. II. t. & p. 50. (Linn. Spec.)*

Patria. Iamaica, Carolina & Barbados *Linn. H. Cliff. Mat. med. Spec.*

r *Diu incognita fuit vera & completa hujus ſtirpis hiſtoria. Mirum propterea non eſt*, Linnæum *hæſitaſſe, cui generi adſcribenda ſit. In*

In Horto Cliffortiano eam inter indefinitas plantas recenſuit, & eandem in Materia medica Plantarumque ſpeciebus Lauri generi adjudicans ultimo loco ingenue monuit, flores ſe ipſum non vidiſſe. Quum ergo Browne *hujus ſtirpis, quam* Canellam *vocat, proprium characterem deſcripſit & delineavit, itaque probavit, hanc ſtirpem nec fructu nec flore Lauri characteri reſpondere;* Linnæus *quoque eam pro peculiari genere agnovit, illi vero prius impoſitum Winteranæ nomen ſervavit. Quamvis autem certum nunc ſit, Canellam hanc peculiare conſtituere genus, nondum tamen id pariter de Cortice Winterano evictum eſt: nam omnes non conſentiunt, ſtirpes & hunc & illum corticem ſuppeditantes eſſe ejusdem generis, licet aromatarii utrumque corticem confundant, vel potius Canellam albam Cortici Winterano multo rariori ſubſtituant, quia, illorum opinione, ratione virtutum nulla vel ſaltem exigua intercedat differentia. De hac controverſia momenta primaria atque Auctorum ſupra citatorum aliorumque deſcriptionum figurarumque examen quum in Herbarii Blackwelliani emendati & aucti t. 206. expoſitione jam annotavi, ea hic repetere ſuperſedeo, præcipue quum hæc Canella a Lauri genere nunc ſeparata eſt. Id unicum addo.* Plukeneti, Sloane, Blackwelliæ, Catesby *&* Browne *figuras quoad folia quidem valde inter ſe convenire, nihilominus tamen* Pluckenetum *tab.* 81. Sloane *&* Blackwelliam *baccas cum cupula pingere;* Plukenetum tab. 160. Catesby *&* Browne *vero periantheum longe aliter, nempe folioſum, repræſentare.*

Ex Linnæi Speciebus Plantarum *p* 8) 1753.

Perſea. X. *Laurus foliis ovatis coriaceis transverſe venoſis perennantibus, floribus corymboſis Linn. Sp. p.* 370. *& ſyſt. N. n.* 6.

Laurus? foliis oblongo-ovatis, fructu obverſe ovato, pericarpio butyraceo *Browne Iamaic. p.* 214. *n.* 4.

Perſea

p 8) Car. Linnæi *ſpecies Plantarum, exhibentes Plantas rite cognitas ad genera relatas, cum differentiis ſpecificis, nominibus trivialibus, ſynonymis ſelectis, locis natalibus, ſecundum ſyſtema ſexuale digeſtas. Tom. I, & II.* Holmiæ 1753. 8v. maj.

Perſea *Cluſ. hiſt. I. p.* 2. *Baub. pin.* 441. *Rai. Hiſt. II. p.* 1552. (*Linn. Spec.*) *Plum. Gen. p.* 44. *t.* 20. *Sterbeeck p.* 259. *Mill. Gard. dict. ed. V. & VI.*

Perſea arbor ſemper virens aromatica *Barrel. p.* 125. *n.* 378. *t.* 878.

Pyro ſimilis fructus in nova Hiſpania nucleo magno *Baub. p.* 439. (*Linn. Spec.*)

Prunifera arbor fructu maximo pyriformi viridi, pericarpio eſculento butyraceo nucleum unicum maximum nullo oſſiculò tectum cingente *Sloane Cat. Iamaic. p.* 185. *Itin. II. p.* 132. *t.* 222. *f.* 2. *Raii Dendrol. p.* 48. (*Linn. Spec.*)

Arbor americana ampliſſimis pergamenis foliis ſuperficie nitidiſſima, fructu pyriformi cruſtaceo, cortice loricato *Pluk. Almag.* 39. *t.* 267. *f.* 1. (*Linn. Spec.*)

Patria. America calida *Linn. Spec.* Iamaica *Sloane*, *Browne.*

Diu jam nota eſt hæc ſtirps, etiam in Europa culta, & ob fructus ſuos ſuaviſſimos celebris, quos vero nonniſi in patria ſua perficit. 1. Cluſii *figura ramulum ſiſtit cum foliis lanceolatis, quæ deſcribuntur Lauri latifoliæ foliis ſimilia, ſuperne viridia, inferne cinerea, firma cum nervis aliquot per obliquum diſcurrentibus* &c. *& cum florum corymbo ramum terminante, ex quo tamen plura colligi haud poſſunt, quam quod flos ſtellatus ſexfidus ſit, quem A. iterum cum Lauri flore comparat & deſcribit pallidum ſex foliis conſtantem, fructum vero per initia pruno ſimilem, deinde pyri in modum oblongum, nigri coloris jucundique ſaporis, nucleum cordis effigie continentem.* 2. Raius *priori loco* Cluſii *deſcriptionem repetit.* 3. Plumier *pariter floris & fructus imperfectam deſcriptionem dat ſyſtemati Tournefortiano accommodatam, florem tamen roſaceum definit ex plurimis petalis in orbem poſitis conſtantem, quorum ſex, tria externa & totidem interna, delineat oblonga parum acuminata* (adeoque flos non eſt monopetalus) *quibus ſingulis ſtamen petalo brevius cum anthera globoſa adſtat, quorum medium occupat piſtil-*

lum ſimplex cordiforme cum ſtylo breviſſimo vel potius ſtigmate in vertice; fructum deſcribit carnoſum, mollem, ſemine fœtum duro bilobato & membrana involuto; ejus icon autem forma & magnitudine repræſentat pyrum mediocrem, absque tamen umbilico, nec perianthii ſeu cupulæ veſtigio; pedunculus craſſus brevisque eſt & fructus caro ampliſſima, quæ continet nucem ferme globoſam, cujus nucleus, præter teſtam æqualem, tectus eſt peculiari involucro lacero in characteris deſcriptione non explicato. Hujus ſtirpis inter Plumerii *plantas americanas a* Burmanno *editas nulla fit mentio.* 4. Barrelieri *figura ſiſtit quidem folia Cluſianis ſimilia & florem etiam corymboſum ſexfidum; ſed omnia valde imminuta & ſine ulla characteris proprii nota; fructum præterea pedunculi extremo in aliquot partes fiſſo inſidentem, quod in junioribus fructibus folioſum eſt & corollam aliquamdiu perſiſtentem refert. Ipſe fructus maturus (quorum unus ſeparatus additur) fici maturæ propius quam pyri, & nux cordis ferme figuram repræſentat.* 5. Sloane *& ex hoc* Raius *in Dendrol. deſcribit arborem caudice corporis humani medii craſſo, cortice caneſcente cinereo obducto, ſulcis profundis exarato, ad 20. aut 30. pedum altitudinem adſcendentem; ramorum extrema multis veſtita foliis, nullo ordine poſitis in lateſcentibus uncialibus petiolis, tres uncias longis, mediaque latiſſima parte ſeſcunciam latis, valde glabris, coloris obſcure viridis cum lutei tinctura, coſta media, e lateralibus aliquot nervis transverſis formatis & nutritis; inter folia exeuntem pedunculum brevem ſemuncialem* &c. *Flores definit luteo-virides, quibus ſuccedit fructus pyriformis utriusque pugni magnitudine, externe viridis, cute lævi, pulpa ſubtus unciam craſſa, viridi, molli & fere inſipida, valde nutritiva, nucleum continente magnum, nudum nuce juglande majorem, ſuperficie multis tuberculis & ſulcis inæqualem, in duos magnos lobos dividuum. Tabula citata repræſentat ramum cum foliis ovatis utroque extremo parum acuminatis, & florum corymbo ramum terminante, ex quo vero nullus character proprius cognoſcendus: fructus figura deficit.* 6. C. Bauhinus *loco poſteriori citato pyro ſimilis fructus ſynonymum facit* Palto *arborem ex Ind. Occident. (vid. p. ſuper. 286. nota n.) part. 9. (quæ ex* Linſchoto *excerpta eſt) L. IV. c. 24, cujus deſcriptio omnino cum Perſeæ fructu*

fructu convenit. 7. Sterbeeckii *figura cum pedunculis floriger is Perſeæ nomine ſiſtit Laurum indicam, quæ figura melior eſt quam illa, quam ab Aldino mutuatus eſt (vid. n. IV. p. ſuper.* 356.); folium autem *ſeparatim in magnitudine naturali additum Aldinianæ iconi magnitudine & figura melius reſpondet, quam noſtræ t. IX. fig.* 18. *e.* 8. Plukeneti *figura ramum cum foliis tantum vere lanceolatis delineat.* 9. Browne *arborem mali magnitudine comparat, folia definit oblonga venoſaque & fructum pyriformem, cujus pulpa admodum firma, delicata, plurimorum hominumque ac brutorum palato arridet, & cute denſa operta eſt, magnamque nucem aſperam continet ſimplici vel duplici tegumento membranaceo veſtitam. Hic A. pro ſynonymo adducit* Plotanum *Mart.* 513. *q* 8). *His* 10. *addimus adhuc, ejusdem ſtirpis ejusque fructus deſcriptionem occurrere quoque* in Hiſtoria ſeu collectione itinerum (*vid. p. ſuper.* 316. *ſequ. nota f* 4. *& i* 4.) *Gallicæ editionis Vol. XII. p.* 604. *Germanicæ Vol. XIII. p.* 640.) *ſed brevem tantum imperfectamque, & iconem additam refictam eſſe ad* Barrelierii *figuram. Ceterum, quia hujus ſtirpis non ſolum fructus a Lauri baccis figura &*

 ſtru-

q 8) In Catalogo auctorum, quorum nomina abbreviata citavit, indicat Petri Martyris *Decades Americanas*, ſed qua editione uſus ſit, non addit. In meis editionibus, quarum latina in oppido Carpetanæ provinciæ Compluto, quod vulgariter dicitur Alcala, 1516. fol. & Coloniæ 1574. 8vo itemque a Nic. Hœniger in germanicam linguam translata Baſil. 1582. fol. editis hoc nomen aut ſimilem fructum deſcriptum invenire haud potui; in Hier. Benzonis *vero hiſtoria Indiæ occidentalis* (quam italica lingua conſcriptam in gallicam verſam edidit Urb. Chavveton ſ. loco 1579. 8v. L. I. c. 28. p. 336, Hœniger unacum P. Martyris hiſtoria citata in Germanicam c. 27. p. 124. (quæ etiam extat in Ind. occidental. ſuperius citatæ lib. IV. p. 131.) & in latinam idem Vrb. Calveton (ſic nomen ejus hic ſcribitur) & G. M. ſine loco 1586. 8v. c. 27. p. 124.) occurrit *Platanus*, cujus folia ſeſqui palmi latitudine, quatuor palmorum longitudine, fructus vero flaveſcentes corio, obtuſæ cultelli partis craſſitudine, veſtiti & pulpa ſaporis in dulcedinem vergentis deſcribuntur.

ſtructura enormiter differt, verum etiam in floris deſcriptione Lauri eſſentialis character a Linnæo *definitus, nectarii ſcilicet vel ſtaminum glandulæ, a nullo adhuc annotatus fuit, ea inter Lauros locum obtinere nequit. Hinc etiam* Browne *interrogando tantum eandem his ſociavit,* Millerus *vero, ceterum ſtrenuus nunc* Linnæi *ſectator, ab illis merito ſeparavit & antiquo Perſeæ nomine recenſuit hisque verbis latine redditis in ſeptima ejus Dictionarii editione deſcripſit.* Flos *nullum habet calycem, ſed compoſitus eſt ex ſex petalis acutis, quæ ſe expandunt; adſunt ſex* ſtamina *petalis dimidio breviora in ſubrotundas* antheras *terminata, & brevis* ſtylus germen *pyramidale coronat, quod deinde ſit* fructus *magnus carnoſus pyramidalis,* ſemen *includens ovale bilobatum. Vnica tantum ſpecies nota eſt, nempe* Perſea Cluſii, *quæ magna copia in India hiſpanica ſeptentrionali atque etiam in Iamaica reperitur. In regionibus calidioribrs excreſcit ad altitudinem 30. pedum & ultra, ejusque* truncus *tam craſſus eſt, ac mali vulgaris.* Cortex *lævis & cinerei coloris eſt; rami tecti ſunt* foliis *valde latis, oblongis glabris, illis Lauro-Ceraſi ſimilibus, coloris ſaturate viridis, perennantibus. Flores & fructus maximam partem proveniunt ex ramorum extremitatibus; fructus magnitudine æquat magnis pyris, & grandem includit nucleum bilobatum tenui cruſta* (Shell) *tectum. In Europa colitur ob foliorum ſplendentium venuſtatem: ſpes namque haud eſt, eam fructum producturam eſſe. Tam tenera eſt, ut nullo anni tempore aerem liberum ferat.*

Laurus æſtivalis. XI. ***Laurus foliis venoſis oblongis acuminatis annuis, ramis ſupra axillaribus*** *Linn. Spec. p.* 370. *n.* 8. *S. N. n.* 8.

Laurus foliis lanceolatis enervibus annuis *Gron. Virg.* 159. *n.* 2. (*Linn. Spec.*)

Laurus foliis enervibus ovatis utrimque acutis *Gron. Virg.* 46. *Colden p.* 120. *n.* 95. (*Linn. Spec.*)

Laurus foliis venoſis oblongis acuminatis annuis ſubtus rugoſis *Mill. n.* 8.

Lauro affinis aquatilis, foliis deciduis lanceolato-oblongis, floribus ſeſſilibus Martio erumpentibus *Clayt. n.* 520. *apud Gronov. Virg. p.* 159.

Patria. Virginia, ubi creſcit ad ripas rivulorum *Linn. Spec. Colden. l. c.* ordinarie in America ſeptentrionali in locis paludoſis *Mill.*

Plures, præter auctores citatos, hujus ſtirpis mentionem feciſſe, me latet. Linnæus *addit, pedunculos fructiferos coloratos eſſe.* Gronovii *Laurus p.* 159. *indicata non eſt eadem cum illa p.* 46. *recenſita: priori loco annotat flores umbellatos & involucrum tetraphyllum, ut in Corno; folia integerrima petiolata, quam ſpeciem* Millerus *pro eadem habet cum ſua citata:* poſteriore loco ſ. p. 46. nominatæ *ſynonymum fecit* Benzoin officinarum *C. B. pin.* 503. (*non* 305.) & *Clayt. quæ ſuperius N. II. p.* 345. *jam recenſita eſt.* Colden *l. c. hujus ſpeciei characterem ſigillatim ita deſcribit:* Calyx *nullus, niſi corollam ſic dicas;* Corolla *petala ſex ovato-acuminata, concava, expanſa;* Stam. *filamenta novem, compreſſa, ſex exteriora tria interiora;* Antheræ *didymæ, ſummitati filamentorum utrimque adnatæ;* Nectar. *corpuſcula ſex, mollia, irregularia, ſingula pedunculo breviſſimo prope baſin intimi ordinis filamentorum affixa;* Piſtill. *Germen ovatum, ſtylus nullus.* Obſerv. *Numerus petalorum & ſtaminum incertus: aliquando octo petala & duodecim ſtamina. Flores lutei, parvi, folia antevertunt & creſcunt in acervis per longitudinem ramulorum diſperſis, h. e. plurimi pedunculo ſingulo ſimplici eidem fundo affixi.* Folia *obverſe elliptica, utrimque acuminata, alterna, petiolata, integerrima, odorata, planis longitudine ramulorum parallelis; folia minora fere circularia, interſperſa. Floret Aprili.* Millerus *hæc addidit: Excreſcit in ſcapum fruticoſum & ramoſum* 8. *vel* 10. *pedes altum, purpureo cortice tectum; folia ſunt ſibi oppoſita (duos prope digitos longa, unum lata, ſuperius glabra, inferius venoſa, ubi aſpera* (rough). *Nondum hucusque Londini produxit flores; baccæ, quas ex Maryland accepit, erant rubræ ad baccas Lauri vulgaris magnitudine & figura prope accedentes.*

Ex Linnæi Syſtemate naturæ edit. X. 1760.

Chlorax XII. *Laurus foliis trinerviis ovatis coriaceis Linn. Syſt. N. p.* 1010. *lit. A.*

Chlorax *Browne Iamaic. t.* 7. *f.* 1. (*Linn. l. c.*)

Hanc ſtirpem Browne *in Iamaica detexit eamque, quam ſecundum* Ehreti *delineationem æri inciſam t.* 7. *f.* 1. *repræſentavit*, p. 187. Chloroxylum foliis ovatis glabris rigidis trinerviis, floribus ſingularibus *nominavit*, *unde* Linnæus *triviale nomen* Chlorax *excogitavit.* Browne *eandem inter plantas floribus pentandriis trigynis recenſuit, eique hunc characterem tribuit iconibus in omnibus reſpondentem:* Perianthium *monophyllum rotatum in quinque partes lanceolatas profunde ſectum;* Corolla: *floris vicem gerunt foliola minima, inæqualia, laciniis calycis adnata: aliud nullum;* Stamina: *filamenta quinque erecta, ex umbilico germini circumducto aſſurgentia & inciſuris calycis oppoſita; an antheræ ſubrotundæ?* Piſtillum: *germen ſubrotundum, minimum umbilico craſſo carnoſo circumductum; ſtyli tres ſubulati; breves, ſtigmata acuta;* Pericarpium: *Drupa ſphærica unilocularis: an germen triloculare?* Semina: *nucleus bilobus pericarpio ligneo corticato tectus & membrana propria obvolutus.* Figura *repræſentat ramulum cum foliis ovatis ad apicem parum acuminatis, tribus nervis craſſis, arcuatis, ex petiolo ortis, & exiguis transverſe excurrentibus venis; baccam unicam ovatam, pedunculo ſimplici, transverſum digitum longo & ex ala folii provenienti inſiſtentem. Figuræ ſeparatim additæ delineant* 1. *baccam cum pedunculo & exigua cupula ſeu potius pedunculi extremo ampliato ad oras leviter crenato;* 2. *eandem transverſim ſectam, in qua nux ſimplex;* 3. *nucleum exemtum;* 4. *florem expanſum a facie interna cum ſuis partibus in characteris expoſitione deſcriptis, ubi antheræ pinguntur globoſæ & umbilicus orbicularis* (glandularum vel corpuſculorum peculiarium nullum veſtigium reperitur). *Hæc arbor ſecundum A. deſcriptionem vulgaris eſt in variis montium Iamaicæ locis, & ſurgit trunco valde ramoſo ad inſignem altitudinem. Cortex interior diluti ſanguinei coloris eſt & includit ſub alburno* (Sap) *lignum durum*

rum (ſtrong), *virideſcens. Folia ſunt glabra figuræ ovalis, tribus valde conſpicuis nervis ornata, illis Camphoræ arboris, magnitudine, figura atque textura* (coriaceæ nulla fit mentio) *ſimilia; fructus raro excedunt magnitudinem avellanæ nucis nudæ hinc inde per ramos diſperſi* (figura pedunculum cum bacca ſolitaria ex folii ala provenientem ſiſtit). *Ex charactere ſupra explicato ſatis patet, & hanc ſtirpem Lauri generi adſcribi haud poſſe.*

Ex Browne hiſtoria Iamaica 1756.

XIII. *Laurus foliis venoſis ovatis, fructu majori calycibus tumidis, laciniis reflexis Brown. p.* 214. *n.* 2. *Laurus Iamaica.*

Laurus &c. *Pk. t.* 304. *f.* 1. & *t.* 369. *f.* 4. (*Browne.*)

Patria: Iamaica. *Browne.*

Quum Browne *hujus ſtirpis figuram nullam, & deſcriptionem tantum brevem & mancam dedit, ſynonyma, quæ ipſi junxit, incerta ſunt,* Plukeneti *præterea figuræ t.* 304. *f.* 1. & *t.* 369. *f.* 4. *inter ſe maxime differunt, & hinc divinari nequit, quænam ex ambabus præferenda ſit: prior tamen, quam* Linnæus *& ipſe* Plukenet *Almag. p.* 210. *Lauri indicæ ſynonymum fecit,* (*vide p. ſuperior.* 351, *a qua tamen intuitu calycis multum differt, conf. de* Pluken. *figura p.* 355. *ut &* 356. *ubi de* Barrelieri *figura ſermo eſt*), *calycis præcipue laciniis reflexis* Brownii *definitioni magis convenit, quam poſterior, quæ repræſentat baccam vere globoſam & calycem cum laciniis non reflexis, ſed cupulæ inſtar baccam ad tertiam ejus partem arcte circumdantem cum oris in plurimos dentes acutos diſſectis. Hujus nomen in Amaltheo, quod in figuræ margine citatur, eſt* Arbor Maderaſpatana; Mali limoniæ folio, fructu calyculato, villis aureis obſito, & calyce eleganter dentato: Embyanum Malabarorum, *quod nomen vero in Horto Malab. non exſtat. Floris imago in utraque* Plukeneti *figura deficit, quem etiam* Browne, *ut monet, in ſua ſpecie non vidit. Neque hic arboris habitum deſcribit, ſed tantum indicat, ſe illam in monti-*

bus S. Annæ reperiſſe, additque, baccam eſſe magnitudine ceraſo ſimilem, turgidam (plump) *nigramque, & calycem valde craſſum tumidumque. Incertum ergo adhuc manet, num hæc quoque ſtirps vera ſit Lauri ſpecies.*

Ex Milleri Dictionario ſeptimæ editionis 1759.

Laurus Caroliniensis. XIV. ***Laurus foliis lanceolatis perennantibus, marginibus reflexis, transverſe venoſis, floribus racemoſis*** *Mill. n.* 5.

Laurus Carolinienſis foliis acuminatis, baccis cæruleis pediculis longis rubris inſidentibus *Catesb. Car. I. p. & t.* 63. (*Mill.*)

Patria. Virginia, ubi vero haud abundat, exceptis quibusdam locis mari propinquis; in Carolina vero ubique reperiuntur, præcipue in humilibus locis paludoſis (*in low ſwampy-lands r* 8) *Catesb. Mill.* qui addit, eandem in Carolina vocari *Laurum rubram*, atque etiam reperiri in aliis Americæ regionibus ſed non tam copioſe.

Quum Linnæus *Borboniam Plumerii & hanc ſtirpem pro una eademque habeat, id quod pag. ſup.* 349. *N. III. indicavimus, differentia autem notabilis p.* 350. *expoſita inter utramque intercedat, p.* 351. *ſubſcripſimus* Milleri *ſententiæ, qua hæc ab illa ut ſpecies diſtinguitur. Iis, quæ l. c. de foliorum & fructuum conformatione ex icone Catesbyana collegimus, addimus nunc ipſius* Catesby *bujus ſtirpis deſcriptionem, quæ his comprehenditur latine factis: Folia habitu ſuo illis Lauri vulgaris ſimilia & odoris aromatici ſunt; baccæ maturæ fiunt cæruleæ, quarum duæ interdum tres ſimul invicem creſcunt ſuper pedunculo duos vel tres digitos longo & rubro, quo colore calyx* (cupula) *etiam imbutus eſt, cujus oræ dentatæ ſunt.* Millerus *hanc deſcriptionem ſua ita illuſtrat, & perfectiorem reddit:* Folia *multo longiora ſunt illis Lauri vulgaris,*

r 8) Secundum hanc interpretationem corrigenda eſt illa, quæ ſuperius p. 310. occurrit.

garis, ſubtus paullulum lanuginoſa & ad margines reflexa, ad quos venæ ex media coſta transverſe excurrunt; flores maſculini *in longis corymbis* (long-bunches) *oriuntur ex foliorum alis,* femininæ ſtirpes *excludunt* flores *ſuos in laxis corymbis, pedunculis prælongis rubris inſiſtentes;* baccæ *cæruleæ calycibus pariter rubris incluſæ ſunt. Arbor ad altitudinem inſignem aſſurgit recto & craſſo* trunco, *qui vero in regionum locis interioribus non adeo amplus fit.* Lignum *ejus magni æſtimatur ob venas* (grain) *ſubtiles, quapropter excellit ad opera tabellata* &c. *Tam tenera eſt hæc ſtirps, ut in Anglia mitiori quoque hieme aerem liberum haud ferat.*

XV. ***Laurus foliis ovatis planis integerrimis, pedunculis ramoſis, floribus in capitulum collectis*** *Mill. n.* 10. ***Laurus mexicana.***

Laurus americana foliis ſubrotundis, floribus in capitulum collectis *Houſt. MSt.* (*Mill.*)

Patria: regnum mexicanum, Vera Crux dictum, ubi HOVSTON hanc ſpeciem detexit. *Mill.*

Arbor hæc, ſecundum Milleri *deſcriptionem, aſſurgit* trunco *ligno-ſo ad* 20. *pedum altitudinem in multos ramos, cortice cinereo aſperoque tectos, diviſo. Ex ramorum extremitatibus proveniunt pedunculi inæqualis longitudinis & in plures minores diviſi, quorum unusquisque ſuſtinet faſciculum* (cluſter) *exiguorum florum alborum in capitulum ſeu parvam umbellam communi involucro collectorum. Sunt hi* maſculini & feminini *in diſtinctis ſtirpibus: femininis, qui nullis gaudent ſtaminibus, ſuccedunt* baccæ *ovales, magnitudine baccis Lauri vulgaris non penitus pares.* Folia *duobus circiter digitis longitudine & uni latitudine reſpondent, ſuntque in ſummitate ſubrotunda & integra, petiolis valde brevibus inſiſtentia.*

Atque hæ ſunt ſtirpes illæ, quarum aliquot pro diſtinctis generibus agnoverunt Botanici celeberrimi, omnes vero LINNÆVS ut & alii non infimi ſubſellii Auctores methodici, qui

ejus ſyſtema adoptarunt, ad unicum Lauri genus relegarunt. Quum vero earundem ſingularum partium, tum genus tum ſpeciem conſtituentium, deſcriptio a variis auctoribus tradita ſit non una eademque: eas commentariolo, ſeu potius diverſarum ſententiarum collectione perſequuti ſumus eum tantum in finem, ut illis, quibus earundem examinis in vivis vel ſiccis plantis inſtituendi occaſio favet, digito monſtretur, quæ confirmanda, corrigenda vel ſupplenda ſint. Id quoque in votis habemus, ut alii quoque inquirant, num antheræ florum femininorum Lauri vulgaris ſemper, atque etiam in aliis ſpeciebus pariter, reperiantur ſolidæ atque inanes: conf. p. ſuperior 336. Ceterum quum præcipue Millervs nunc ſatis docuit, plurimas, ſi non omnes, Lauri ſpecies eſſe dioecias: ejus ſententia ſuperius p. 343. expoſita omnino amplectenda eſt, nempe, Laurum ad claſſem plantarum dioeciarum referendam eſſe; num vero ad enneandrias pertineat, dum ſtamina in paucis, atque in his etiam non conſtanter, huic numero reſpondent, aliis dijudicandum relinquimus.

Superſunt quidem multæ adhuc ſtirpes Lauri, vel ſaltem Cinnamomi aut Caſſiæ nomine a variis recenſitæ: quia vero earum characteres & generici & ſpecifici, adhuc deſiderantur, inanis eſſet labor, ex imperfectis definitionibus vel etiam figuris de iisdem judicare, utrum genuinam Lauri ſpeciem an tantum varietatem aut differentiam conſtituant. Vt tamen earum nomina, quæ per tranſennam annotavimus, collecta proſtent, ſequentia indicamus ſ8).

Plures Cinnamomi diverſitates in Zeylona aliisque Indiæ regionibus obſervari, monuit jam Bvrmannvs *Theſ. Zeyl. p.* 62.

ſ8) Raivs quidem *Dendrol. p.* 85. quarundam catalogum jam exhibuit, ſed miſcuit cum illis non ſolum eas ſtirpes, quæ nunc ad alia genera jure meritoque relatæ ſunt, ſed etiam illas, quæ Laurifoliæ tantum nomine indicatæ ſunt.

62. ubi ad *Hermanni H. L. Bat.* & *Anonymum* ſupra p. 369. ſeq. nota *u* & *x* 7 citatum provocat, idque p. 69. repetit, ubi *Hermanni Muſ. Zeyl.* & *Grimmii Laborat. Zeyl. t* 8) allegat. Anonymus ſequentes ſpecies ulterius explicatas recenſet: 1) *Raſe Coronde ſ. acre ſvave ac dulce Cinnamomum*, quod eſt optimum Zeylanicum; 2) *Cabatte Coronde*, *ſive amarum & adſtringens Cinnamomum.* 3) *Capperoe Coronde ſ. Caphuram ſpirans Cinnamomum.* 4) *Welle Coronde ſ. arenoſum Cinnamomum.* 5) *Sewel Coronde ſ. mucilaginoſum Cinnamomum.* 6) *Nieke Coronde i. e. arbor Cinnamomi*, *arbori Nieke ſimilis.* 7) *Dawel Coronde ſ. tympani Cinnamomum.* 8) *Catte Coronde ſ. ſpinoſum Cinnamomum* 9) *Mael Coronde ſ. floridum Cinnamomum*, cujus jam ſupra p. 388. nota *n* 8. mentio facta eſt. Muſæum Zeylanicum p. 12. addit 10) *Kurudu-Paela ſ. parvum Cinnamomum* & 11) *Kurudu Aetha ſ. Cinnamomum frugiferum;* Laborator. Zeyl. vero p. 84. 12) *Walkurundu* vel *Canell de Matte ſ. Cinnamomum ſylveſtre.* Reperiuntur præterea in Breynii Prodromo II. 13) *Arbor canellifera indica, cortice acerrimo viſcido mucilaginoſo, Caſſia lignea fuſca aromatica C. B. pin.* (quam Dale p. 327. b. n. 3. *Caſſiam ligneam communem Offic.* vocat) 14) *Arbor canellifera Taiwanica, cortice acerrimo viſcido, ingrato quodam ſapore intermixto.* 15) *Arbor Canellifera ſylveſtris Iaponica folio minimo.* 16) *Arbor Canellifera ſylveſtris ex Surinama folio prægrandi.* 17) *Laurus vulgaris folio undulato minimo ſ. breviſſimo*, *an Laurus Cypria Plinii?* 18) *Laurus vulgaris folio minimo læviſſimo*, *an Laurus Delphica Plinii?* In Plvkeneti Almageſto 19) *Caſſia cinnamomea ſtrictiori folio*, *ignobilior*, *cujus folium eſt Malabathrum ſ. Tamalapatrum anguſtifolium officin.* 20) *Caſſia cinnamomea ſylveſtris Ia-*

eee 2 *vanica*,

t 8) Thom. Bartholini Acta medica & philoſoph. Hafnienſia a. 1677—79. Vol. V. Hafniæ 1680. 4to p. 223. & ex his Acta Eruditorum a. 1682. Lipſ. a. eod. 4to p. 38. indicant, hoc laboratorium Zeyl. a. 1677. belgico idiomate excuſum & a B. Pielat tecto auctoris nomine latinitate donatum eſſe, quod proſtat hoc titulo: *Inſulæ Ceylanæ theſaurus Medicus vel Laboratorium Ceylanicum a* Barth. Pielat *Med. Doct. latinitate donatum.* Amſt. 1679. 12.

vanica, rhomboide folio, parvo fructu calyculato Phytogr. t. 13. *f.* 3. quæ ſiſtit ramulum cum foliis & baccis cupula brevi incluſis. 21) *Caſſia lignea Laurifolia americana, cortice albo valde acri aromatico ſ. Canella alba Cluſii.* 22) *Laurus Maderenſis anguſtifolia pallida odoratiſſima, venis foliorum averſa parte magis extantibus Phyt. t.* 199. *f.* 2. ubi ramus cum foliis tantum. 23) *Laurus regia odoratiſſima Maderenſis C. B. pin.* 345. *ſ. Laurus latifolia Azorica Cinnamomi odore H. Amſtel.* Hanc in H. Amſtel. a Commelinis deſcripto invenire haud potui. 24) *Laurus Azorica pallidioribus & latioribus foliis inodora Phyt. t.* 199. *f.* 3. quæ folium tantum ſeparatum exhibet. In Ejusdem Amaltheo 25) *Caſſia, cinnamomeæ Myrrhæ odore Phytographiæ ſimilis, ex inſula Cheuſam.* In Sterbeekii Citri cultura 26) *Laurus ſerrata odorata Promontorii bonæ ſpei Stapeliana v* 8), *ſ. Laurus Africana ſerrata odorata anguſtifolia Hermanni*, cum icone rami foliis & pedunculis fructiferis ſpicatis onuſti. 27) *Laurus Africana ſerrato folio odorata major Hermanni*, cum figura totius ſtirpis, & ramulis cum flore & baccis ſpicatis ſeparatim. Hæc & antecedens ad Myricam Linnæi accedere videntur. 28) *Laurus Michnacavenſis Hernandi p.* 98. quam ex hoc etiam recenſet Sterbeek p.292. In Sloane Itinere ſeu Plantarum hiſtoria Vol. II. p. 136. t. 166. f. 1. 29) *Laurus folio breviore, flore racemoſo minore.* In Rumphii Herbario Amboinenſi extant ſequentes ſtirpes, quas Burmannus vel in ſcholiis annexis vel in indice hujus operis univerſali pro Lauris declaravit, ſunt nempe: 30) *Cortex caryophylloides, Culitlawan Rumph. P. II. p.* 65. *t.* 14. cum foliis, flore & fructu, *Laurus fructu mon-*

v 8) Hujus ſtirpis ramulum cum tribus foliis eodem nomine, ſed ſine explicatione, ſiſtit figura ligno exciſa a Stapelio exhibita in opere hoc titulo proſtante: Theophrasti *Ereſii, de Hiſtoria plantarum libri X. græce & latine* &c. *cum notis tum commentariis itemque rariorum plantarum iconibus illuſtravit* Io. Bodævs *à* Stapel, *Medicus Amſtelodamenſis* &c. Amſtel. 1644. fol. pag. 333.

monſtroſo & ſpongioſo, *cortice aromatico caryophylleo Burm. ib. p.* 69. 31) *Lauraſter Amboinenſis Rumph. l. c. p.* 70. *t.* 15. cum foliis, flore & fructu, qui vero Lauro parum convenit; *Laurus Burm.* in indice. 32) *Machilus mas & femina Rumph. P. III. p.* 68. & 70. *t.* 40, ramus cum foliis & flore; 33) *Machilus media Rumph. ib. t.* 41. ramus cum foliis & fructu. 34) *Machilus anguſtifolia ſ. minima Rumph. ib. t.* 42. (conf. *Auctuar. p.* 60.) ramus cum foliis & fructu. 35) *Lignum leve primum*, *incolis Halaur. Rumph. P. III. p.* 71. *t.* 43. ramus cum foliis, flore & fructu calyculato; 36) *Lignum leve minus*, *incolis Halaur Kitſiil*, *Rumph. ib. t.* 44. ramus cum foliis & fructu calyculato. 37) *Lignum leve alterum*, *incolis Ewaſſa*, *Rumph. ib. pag.* 72. *t.* 45. ramus cum foliis & fructu calyculato: has Machili & Ligni levis differentias ad Lauros pariter refert Burmannus in indice univerſali, ad quas etiam referendæ 38) *Laurus Iapanica*, aliis *Cinnamomum Iapanicum*, Auct. p. 63. & 39) *aliud Cinnamomum Iapanicum* ibid. p. 64. Denique apud Browne p. 214. n. 3. occurrit 40) *Laurus foliis obverſe ovatis ſubtus cinereis, fructibus oblongis ſparſis*, *calycibus deciduis*; quia vero A. flores non vidit, ipſe huic ſtirpi Lauri nomen dubius tribuit.

His adhuc accenſendæ ſunt ſtirpes illæ, quarum nomina quidem ut ſynonyma ſpeciebus ſuperius num. I. -- XV. recenſitis juncta, ſtirpes ipſæ vero deſcriptione vel figura tam accurate nondum repræſentatæ ſunt, ut absque omni dubio pro iisdem agnoſci queant, adeoque pariter ulteriori examine opus habeant. Sunt hæ 41) *Saſſafras laurinis foliis indiviſis*, *ex provincia Floridana Pluk. ſ. Saſſafras Lauri foliis Piſonis* vid. pag. ſup. 289. & 345. 42) *Saſſafras folio crenato Hernandi & Muntingii* p. 289. & 293. 43) *Laurus indica Aldini* p. 351. 354. cum *Lauro indica Barellierii* p. 352. 369. 399. & *Sterbeekii* p. 395. & *noſtra* p. 354. t. IX. fig. 12 -- 18. conferenda 44) *Cinnamomum*

ſilveſtre americanum Sebæ p. 352. 357. 45) *Laurus indica Pluknetii* p. 351. 355. 46) *Laurus baccis atropurpureis pediculis rubris inſidentibus Clayt.* p. 352. 356. 47) *Laurus folio longiore, flore hexapetalo racemoſo, fructu humidiore Sloane* p. 356. 48) *Malabathri ſpecies inodora, Laurus agreſtis dicta* p. 361. 49) *Arbor camphorifera Sumatrana Grimmii, Breynii & Rumphii*, p. 359. 366. 50) *Katou-karua H. Malabarici* p. 369. 379. 51) *Tamalapatra ſ. Arbor Malabatri folii Garciæ* p. 377. 379. 52) *Cinnamomum perpetuo florens Burmanni & Anonymi* p. 385. 388. 53) *Dawal kurundu ſ. Nicadawala Hermanni* p. 386. 54) *Perſea Cluſii & Milleri* propter perianthium 394. & nectarium p. 396. 55) *Lauro affinis aquatilis* &c. *Claytoni* pag. 397. 56) *Laurus foliis venoſis ovatis* &c. *Browne* p. 399. 57) *Arbor Maderaſpatana, Mali limonii foliis Plukeneti* p. 399.

Et hæc ſufficiant ad demonſtrandum, quam multæ in hoc unico plantarum genere ſuperſint ſpecies vel ſaltem varietates aut differentiæ curatius adhuc definiendæ.

Illas ſtirpes omnes, quas non alio, quam *Laurifoliæ* nomine, Auctores, præcipue *Plukenet* & *Sloane*, indicarunt, atque præterea floris & fructus characteres vel plane ſilentio præterierunt, vel alios, quam qui Lauro conveniunt, annotarunt, ſtudio omiſimus: illas tamen adhuc producimus, quæ Lauri quidem nomine recenſitæ ſunt, quarum tamen definitio vel figura aliquos ſaltem characteres exhibent Lauri charactteri non reſpondentes: nempe 1) *Caſſiam cinnamomeam ſ. Cinnamomum ſylveſtre Barbadenſium, ſ. arborem bacciferam fructu calyculato*

lato tetrapyreno, folio enervi Pluk. Almag. p. 89. *t.* 160. *f.* 7. ubi etiam hæc bacca cum quatuor ſeminibus atque etiam calyx in quinque foliola ſectus delineatur. 2) *Laurum juliferam, folio ſpecioſo enervi Kæmpferi Amœn. p.* 775. cum icone rami, floris & fructus charactere, qui differentiam a Lauro luculenter indicat. 3) *Laurum ſerratam, floribus ſpicatis ex foliorum alis provenientibus Burm. Theſ. Zeyl. p.* 139. *t.* 62. quam ad Myrtum accedere ipſe indicat.

Agmen tandem claudant illæ ſtirpes, Lauri quidem nomine olim indicatæ, ſed quarum characteres nunc eousque cogniti redditi ſunt, ut recentiores methodici auctores vel ex illis peculiaria genera conſtituerint, vel ad alia genera eas retulerint. Silentio præterimus *Laurum-Tinum* & *Laurum Alexandrinam*, dudum jam ex Lauri familia genuina (vid. p. ſuper. 324.) relegatas: reliquæ ſunt 1) *Laurus Africana ſerratis foliis Bartholini Act. Hafn. Vol. II.* pag. 57. quam *Raius Hiſt. II. p.* 1690. citat, & *Hermannus H. Lugd. pag.* 239. a Lauris ſeparavit & *Evonymo adfinem æthiopicam ſemper viritantem fructu globoſo ſcabro, foliis ſalicis rigidis ſerratis, Linnæus* denique *in H. Cliff. Kiggelariam* nominavit, characterem accuratius definivit & *Sterbeekii* figuram ſatis jam laudabilem *Ehreti* delineatione perfectam reddidit. 2) *Laurus tulipifera foliis ſubtus ex cinereo aut argenteo purpurantibus Raii Hiſt. II.* 1798. *Breynii Prodr. II. p.* 62, quæ *Magnoliæ* nomine a *Linnæo* diſtincta & *Magnolia foliis ovato-lanceolatis* appellata eſt. 3) *Laurus africana minor Quercifolio H. Amſtel. II. p.* 161. *t.* 81. ubi icon totius ſtirpis & baccarum ſeparatarum,

tarum, quam *Linnæus* ad *Myricæ* genus retulit & *Spec. p.* 1025. *n.* 4. *Myricam foliis oblongis oppoſite ſinuatis* vocavit.

Ceterum quum hæc tractatio arbori Saſſafras dictæ potiſſimum dicata fuit: animus quidem erat, uſum ejus œconomicum & medicum annectere; ſed quum ea præter propoſitum fuſior evaſit, atque præterea nundinæ inſtantes ulteriorem moram non concedunt, hic recenſionis filum abrumpere coor, alio forſan tempore, DEO volente, pertexendum.

Id nunc adhuc addo, me feſtinantem in recenſione Auctorum, qui Saſſafras arboris aliquam dederunt deſcriptionem, præteriiſſe Io. Raii relationem, quæ in ejus Hiſtoriæ plantarum tomo II. Londini 1688. fol. maj. edito p. 1688. extat. Eſt autem hæc relatio potiſſimum ex Monardi, Gerardi, Parkinsoni, C. & I. Bavhini operibus jam citatis tantum compilata: ſed ibid. p. 1918. indicat, ſequentia addenda eſſe: *Dr.* Bannister *in Catalo-* „*go Plantarum Virginenſium Saſſafras arborem tum florendi modo, tum* „*araneoſis filamentis, in quæ Scabioſæ adinſtar folia rupta ducuntur,* „*ad Cornum marem accedere ſcribit, nec fructus aut facultates diſpares* „*eſſe, unde Corni ſpeciem eſſe non veretur aſſerere*„ Atque hæc p. ſuper. 294. n. 19* inſerenda ſunt. P. 295. nota ii lin. 2. ſtirpium, adde horti. P. 326. nota g 5 lineæ ultimæ hæc addantur: (*Lauri flos hexapetalus eſt ſexu diſtinctus. Male ideo hic* (ſcil. inter flores tetrapetalos) *reponitur.* Sed ipſe Hallervs hoc emendavit in Enumer. plantar. H. Regii agrique Göttingenſis: vid. p. ſuper. 329. n. 73.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
Illuſtris, Excellentiſſimi, Experientiſſimi atque Ampliſſimi

D. MICHAELIS ALBERTI,

Potentiſſimi Regis Boruſſorum Conſiliarii aulici, & in Conſiſtorio Ducatus Magdeburgenſis Senatoris, Medicinæ & Philoſophiæ naturalis in regia Fridericiana Halenſi Profeſſoris Primarii, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſici ordinarii, Alumnorum regiorum Ephori Senioris, Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum, & Regiæ Scientiarum Berolinenſis Collegæ,

die XVII. Maii MDCCLVII.

placida morte extincti,

ex funebri Pro-Rectoris & Senatus Academiæ Halenſis Programmate depromta.

Haud inficiandus imprudentis vulgi error eſt, diu multumque vixiſſe eos, qui pluribus annis vixerunt, vitamque ex longa annorum ſerie habuerunt aliis diuturniorem. Certe non ſolus ille, quem natura ſuppeditat, vivendi apparatus, vita dici meretur, quin vitam vere vitalem eam duntaxat agnoſcere oportet, quæ in bonis egregiisque operibus collocatur, & in præclaris publicæ privatæque rei commodis atque ornamentis conſumitur. Sunt viciſſim plerique, quibus magna vitæ pars elabitur male agendo, maxima nihil agendo, tota aliud agendo, & quantum credas his ipſis, licet diutiſſime vixerint, per luxum ac negligentiam deceſſiſſe vitæ, quam, ſi rationem audias, iis imputare nulla ſpecie licet? Vita ſane a Deo immortali unicuique conceſſa eſt, non ut vivat tantum, ſed ut laudabiliter atque utiliter vivat, tempusque, quantum poteſt, optime diſponat. Feſtive admodum & acute hanc diverſitatem vivendi diſterminatam legimus in ſepulcrali marmore Similis, Conſulis Romani ſub Traiano Imperatore, cui inſcriptum in hæc verba:

HIC. JACET. SIMILIS.
CVIVS. AETAS. LXXIII. ANNORVM. FVIT.
IPSE. SEPTEM. DVNTAXAT. ANNOS. VIXIT.

Quanto igitur majorem illorum oportet gloriam eſſe, qui non ſolum diu, verum etiam præclare vixerunt, ſuppariquе & æquali copia annorum meritorumque inſignium pleni & graves, nominis ſui atque præſtantiæ memoriam ad poſteros transmittunt? Nullum expreſſius hujus rei exemplum producere licet, quam Illuſtris, Excellentiſſimique Viri, *D. Michaelis* Alberti, Academiæ Fridericianæ Senioris meritiſſimi, cui ſupremum pietatis officium hoc loco præſtare aggredimur. Longe ultra ſeptuagenariam ætatem, quam tanquam ſuetum mortalitatis terminum ipſe divinior Codex agnoſcit, vitam egregii

egregii viri divini Numinis protulit clementia, decus haud dubie in illo præcipuum Academiæ hujus ſervatura in plures annos, donec, cœleſti decreto ex ſtatione ſua, quam digniſſime tenuerat, nuper evocaretur, otio ſempiterno, poſt tot labores vigiliasque, totque præclare merita, gaviſurus ſine fine. Pertinet utique ad rationes officii noſtri, ut occaſionem hanc arripiamus, ad ſcribendum virum omnis generis meritis cumulatiſſimum, cujusque fama & celebritas longe lateque per eruditum orbem patens, haud mediocri huic Academiæ ornamento per longum tempus exſtitit.

Protulit virum inſignem, cujus exceſſu nunc multum adfligimur, anno MDCLXXXII. die XIII. Novembris ocellus ille Germaniæ, Norimberga, S. R. I. florentiſſima respublica. Patrem habuit virum plurimum reverendum, & ob ſingularem vitæ ſanctitatem Norimbergenſibus venerabilem, *M. Paulum Martinum* ALBERTI, Seniorem templi *S. Laurentii*, & in æde *S. Claræ* Paſtorem. Matrem coluit *Barbaram* FALCKNERIAM, illuſtris *Iohannis* FALCKNERI, Conſulis, Camerarii reipublicæ, & Iudicis provincialis, filiam. Mittimus alios præclaros majores, quorum virtutes & laudabiliter imitatus eſt, & feliciter expreſſit, cum in propriis noſtri decoribus ſatis argumenti ſuppetat ad ſcribendum, nec alienarum laudum ſplendore virtus indigeat. Sacri fontis myſterio initiatus fuit die XIV. Nov. teſtibus adhibitis viris egregiis ac ſpectabilibus, quos inter memoriam præcipue *Michaelis* KHEIMII, mercatoris Norimbergenſis nominatiſſimi, animo, quoad vixit, impreſſam ſervavit. Parum abfuit, quin, ob inſignem corpuſculi debilitatem, vix editus in lucem, immaturo fato exſtingueretur; verum valeſcere divino beneficio cœpit præter ſpem Medicorum, viresque ſenſim collegit, ut ſuperſtite hoc filio amantiſſimi recrearentur parentes, majoribus rebus ac fortunis a cœleſti providentia deſtinato. Educationem domi habuit ſolicitam

citam ac plane egregiam, beneficiumque illud a parentibus accepit maximum, ut mature ad veræ pietatis exemplum formaretur, principiisque ſacroſanctæ religionis dextre imbueretur, qua ipſa re nihil melius, nihil præſtabilius, liberis præſtare parentes poſſunt. Erat præter hæc noſter præclaris eruditus ingenii dotibus, quæ fructus dulces miteſque mature jam ſignificabant, quamobrem quantum in illam ætatem cadere poterat, etiam ad linguarum ſcientiarumque cognitionem aliquam, partim ab ipſo parente, partim a domeſticis præceptoribus, manuducebatur. Quæ omnia adeo contigerunt feliciter, ut in diſciplinam tandem tradi poſſet Rectoris clariſſimi, *M. Io. Georgii* FVCHSII, cujus præceptis doctrinisque in humaniori litteratura plurimum debuit, multaque elegantis ingenii ſpecimina edidit, manifeſte docentia, quid quantumque ab eo exſpectandum aliquando litteris & reipublicæ eſſet. Admiſſus deinde ad publicas celebris illius Gymnaſii lectiones anno MDCXCVIII. doctos peritosque Profeſſores in Theologicis, Geographicis, Hiſtoricis, Logicis, Metaphyſicis, diſciplinis inſigni cum mentis intentione audivit, atque ob non vulgarem diſcendi ardorem ab omnibus ſingulari benevolentia ornatus fuit. Citius omnino ſtudia in Academiam proferre licuiſſet noſtro, ſi quidem maturitatem ingenii, & litterarum apparatum ſpectemus, ſublimioribus diſciplinis abunde ſuffecturum; verum cum ſumtibus neceſſariis, ob mediocritatem rerum ſuarum, non eſſet ferundis, moram aliquam conſulte ſibi imperavit, nec tamen ſine fructu otium illud Norimbergenſe tranſegit, quin exemplo ac inſtitutione magnorum ejus ævi virorum, *Eraſmi Franciſci & Erhardi* WEIGELII, tum Norimbergæ commorantium, feliciſſimo cum ſucceſſu uſus eſt. Poſtea Altorfinam Academiam, bene jactis variarum artium fundamentis, adiit. Primum quidem ad humaniores diſciplinas præcipuam induſtriam adhibuit, audivitque in Mathematicis celebratiſſimi nominis virum, STVRMIVM, in Philoſophicis ROE-

TEMBECCIVM, in Rhetoricis OMEISIVM. Auctus præterea præceptis celeberrimorum Profeſſorum, SPIZELII, WAGENSEILII & MOERLINI, quorum famam & merita juſtiſſime colit & ſuſpicit hodieque litteratus orbis. Finem autem & ſcopum ſtudiis ſuis principem deinceps conſtituit ſanctam Theologiam, litterisque Orientis operam dedit ſub moderamine *B.* SONNTAGII, in ipſis vero Theologicis diſciplinis auctorem ſibi propoſuit *Ioh. Mich.* LANGIVM, Profeſſorem Theologiæ ordinarium, cujus identidem convictu conſpicuo temporis intervallo frui datum fuit. Ad publice declarandos factos in Theologia profectus diſputationem in cathedram protulit, *de modo dirigendi actiones humanas ad gloriam Dei*, Præſide MOERLINO ſuo, egregiaque facundia graviſſimum argumentum ediſſeruit, auditoriique communem approbationem meritus eſt. Contigit ei non multo poſt, ubi majorem indies exiſtimationem conſequeretur, ut morum ſtudiorumque moderator eligeretur juveni in Ienenſem Academiam cogitanti, quam optatiſſimam nactus fuit occaſionem doctiſſimis Salanæ viris innoteſcendi. Venit tum in notitiam amicitiamque inclitorum virorum, *D.* WEDELII, *D.* KRAVSII & *D.* SLEVOGTII, quorum admiratio effecit, ut ſenſu aliquo Medicinæ tangeretur, medicamque artem colere inciperet, licet, ut Theologiæ nuntium mitteret, nondum a ſe impetrare poſſet. DANZIO tum familiariſſimus fuit, omnesque cogitationes in Theologia defixas ſervabat, jamque in eo erat, ut Magiſtri gradum ambiret, ſub STVRMII præſidio obtinendum. Enimvero cum multa ſunt in hac vita, quæ optimis quantumvis deſtinatis mutationem inferunt, conſiliaque bene cœpta alio flectunt, ita etiam contigit viro illuſtri, ut Medicina tandem totum illum ſibi vindicaret, quod ipſe beatus noſter Medicus magis aliorum perſuaſionibus adſcripſit, quam certam ſibi in eo conſilii conſtitiſſe rationem arbitratus eſt. Indoluit ſæpenumero huic viciſſitudini, &, pro ſingulari candore animi, haud conſulte admodum ac ingenue a ſe actum,

con-

confeſſus eſt, quin mutationem hujusmodi ſtudiorum, plus levitatis quam rationis habentem, omnibus Studioſis nunquam non ſerio diſſuaſit. Conſolationi tamen fuit per omnem vitam, quod, quem nomine & officio haud præferebat, re ipſa potius ageret, Theologum, cœleſtem ſapientiam omni humanæ ſapientiæ longiſſime anteponendo, & divini verbi deliciis animum continenter reficiendo, quam conſuetudinem usque ad ſeros annos conſtantiſſime ſervavit.

Propitio ſane fato, pro illa animi & ſtudiorum ratione, ad excolendam ulterius medicam artem, delatus Halam fuit, quo non ſolum principis ſuæ ætatis Medici, *Georgii Erneſti* STAHLII, fama illum attraxit, verum etiam inſigne exemplum *Auguſti Hermanni* FRANCKII, ut par eſſet facultas, cum in medicis diſciplinis, tum in Theologia proficiendi ex voto. Amabilis extemplo exiſtere cœpit FRANCKIO, cujus commendatio deinceps multum valuit apud STAHLIVM, amicum FRANCKII, ut præter uberrimum fructum, quem ex publicis, privatis atque privatiſſimis ſummi viri lectionibus conſequebatur, etiam familiarius illo uti liceret, ac ſuper hæc ejus convictu & contubernio honoratus, ampliſſimam obtineret occaſionem, Stahlianas penitus imbibendi doctrinas, perfectumque incomparabilis Medici diſcipulum reddendi Academiæ & litteris. Aſceticis *Pauli* ANTONII lectionibus annis MDCCI. & MDCCII. non minus diligentiſſime interfuit, nec unquam fauſti dememinit temporis, quo ſalutarem medicinam animi, cum medicina corporis, tam opportune conjungere licuit. Maioribus iam cœptis idoneus, ſub STAHLII moderamine Diſſertationem ſpeciminis cauſa habuit, *de malo hypochondriaco-hyſterico,* quam brevi poſt excepit Diſſertatio alia, eaque inauguralis, præſidio ejusdem, *de Erroribus medicinæ practicæ*, poſt quam in ſolenni plurium Candidatorum inauguratione Medicinæ Doctor appellatus eſt, annos natus XXII.

Suaſor

Suaſor nunc erat STAHLIVS, ut docendo periculum faceret, principiaque ſalutaris artis, in quibus pernoſcendis totus adhuc fuerat, doceret cives academicos, cujus rei facultatem pro more Academiarum adeptus eſt Diſſertatione nova, *de vera Pathologia hæmorrhagiæ narium* præſidendo habita. Factus ad novum Doctorem non mediocris Studioſorum concurſus; agnoſcebatur in illo ob ſoliditatem & perſpicuitatem doctrinarum alter STAHLIVS, maximoque jure Halenſi Academiæ adſerendus videbatur, cum amantiſſimi patris, *Pauli Martini*, deſideriis ac votis obtemperans ſubito relinqueret Halam Magdeburgicam, ac Norimbergam repeteret. Maluit fortaſſe pater filii meritis ac opera frui patriam, quam exteram urbem, præſertim quod academicæ ſorti diffiſus, probabiliorem in patria enitendi opportunitatem divinatus fuerit. Vtcunque ſit, redux Norimbergam, praxi medicæ deſervire cœpit, itidemque docendo ſelectiores Medicinæ cultores ad altiora præparavit, nunquam otioſus, ſed aliorum commodis continuo deditus, quæ res tantum illi nomen paravit, ut honorifica appellatione Phyſicus ordinarius S. R. I. liberæ civitatis Windsheimenſis deſideraretur, licet officium hoc recuſare ſatius exiſtimaverit. Habuit igitur tenuitque noſtrum ab eo tempore Norimberga, ubi glorioſe conſeneſcere dulce & decorum arbitrabatur. Mors tamen ſuperveniens venerandi parentis hæc conſilia penitus diſturbavit. Alia tum exorta rerum facies, & receptu in Collegium Medicorum Norimbergenſium, quem pro conſtituenda certioris fortunæ apud ſuos ſpe neceſſarium habebat, neſcio qua invidia intercluſus, mirifice excitatus eſt ad reſalutandas Muſas Hallenſes, & ad confidentiorem in hac noſtra urbe aditum experiendum officiorum academicorum, præſertim, quod nulla patronorum ope atque auxilio hic deſtitueretur, ſicque ingenii vires & raræ eruditionis opes Fridericianæ ſimpliciter nunc dicare & devovere decrevit. Reſumſit poſt reditum impiger priſtinas occupationes in emolumentum acade-

academicæ juventutis, inclaruit magis magisque Collegiis philoſophicis & medicis, ac præcipue acroaſibus in Logicam & Ethicam magni THOMASII, ejusque de eſſentia ſpiritus ſyſtema, haud mediocrem ſibi celebritatem comparavit, oraque & oculos civium in ſe convertit, THOMASII ſimul ſingularem favorem demeritus, qui ſemper inconcuſſus duravit, variisque in ſcriptis Thomaſianis honorificis teſtimoniis publice probatus eſt. Perſeveravit in hoc tramite conſtantia admirabili, nec cupiditate aliqua conſequendorum honorum ambitioſe vexatus, meritorum, quam habebat, ſolida laude & gloria, &, quam quotidie bonorum omnium judicio augebat atque amplificabat, apprime contentus, præter exſpectationem, quantum claritas nominis ſui efficeret apud Norimbergenſes, populares ſuos, experiebatur, ubi anno MDCCVII. die VII. Iunii in Collegium Medicorum cum ampliſſimis laudis documentis ſponte adſciſceretur, licet ad divortium cum Fridericiana iterum faciendum nihil eum adducere poſſet.

Ac profecto ſumma cum ratione & æquitate remunerata haud multo poſt noſtri in Fridericianam fidem fuit FRIDERICI I. Poruſſorum Regis juſtitia, cum anno MDCCX. die XVI. Decembris Profeſſor Medicinæ conſtitueretur extraordinarius, firmiorique nexu Poruſſico imperio vir eximius & publice utilis adſtringeretur. Sicut vero omnis officii diligentiſſimus erat, nec ullum laborum refugiebat onus, ita, quid in ornando munere Profeſſorio poſſit ingenui doctoris induſtria, in illa jam extraordinaria ſtatione oſtendit, ſive Collegiorum, nulla impedimentorum ſpecie aut excuſatione interceptorum, operoſos labores, ſive Diſſertationum academicarum inſignem copiam, ſpectaveris. Atque hic ipſe gradus eſt, qui ad altiora ſternitur academicis, ut probata illorum præſtantia, & in adminiſtrandis officiis ſedulitate, paullatim ſublimius evehantur. Itum hac via etiam a noſtro feliciter ſatis, quando anno MDCCXVI. die

die XVI. Ianuarii, evocato in aulam Regiam Berolinenſem ſummo STAHLIO ad illuſtre Archiatri capeſſendum munus, huic viro digniſſimus in ordine Medicorum ſuffectus fuit ſucceſſor, eximia cum ſpe, futurum, ut tanti luminis jacturam Albertini nominis celebritas quam feliciſſime ſolaretur. Nec fefellit augurium Fridericianam, quæ, amiſſo STAHLIO, nacta eſt in noſtro quicquid ad STAHLIVM Academiæ medicoque ordini reddendum requirebatur. Durabat ad hæc in beato viro irreſtinctus laborandi ardor, quem in tuenda demandata ſibi provincia docendo, diſputando, ſcribendo, in virili pariter ætate ac ipſa ſenectute, oſtendit, dies noctesque doctis meditationibus abſumſit, in ſumma omne vitæ tempus publicis utilitatibus ſacrum eſſe juſſit. Haud mirum videri poteſt, deſiderio tam præclari viri tactos Norimbergenſes ſerio agitaſſe conſilia de tanto Medicinæ & Philoſophiæ decore Altorfinæ Academiæ ſuæ inferendo, quæ tamen pro illo, in quo nunc conſtitutus erat, rerum ſuarum ſtatu a Fridericiana abalienare noſtrum non poterant. Inde alia ſuper alia Regiæ clementiæ conſecutus documenta, Conſiliarii aulici dignitate honoratus fuit anno MDCCXVII. die XXVII. Septembris: Phyſicam Profeſſionem ordinariam anno MDCCXIX. die I. Maii obtinuit ac denique in Ducatus Magdeburgici ſacro Conſiſtorio Senator rite receptus fuit die XVII. Martii anno MDCCXXV. multisque deinceps in Conſiſtorialibus cauſis expediendis inſignem dexteritatem probavit. Tot vero dignitatibus atque honoribus paullatim auctus, eam ſemper ſervavit modeſtiam, ut nunquam ambitioſe ſibi blandiretur, animumque meritorum gloria efferret, quin nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam, referens, in eo ſolum elaboraret, ut parem ad adminiſtranda ſplendida munera ſolertiam atque fidem adhiberet, ſublimitatemque non in inanibus titulorum umbris, ſed in re ipſa, quæreret. Necquicquam hic prætereundum eſt, quod Imperialis

Leo-

Leopoldina Naturæ Curioſorum Academia ornamentum haud mediocre ſibi imputaverit, tantum ſibi adſciſcere Collegam, quem locum ſub ANDRONICI nomine diu præclare illuſtravit, multumque celebritatis inclitae Societati adſtruxit. Nec carere voluit tam inſigni viro Societas ſcientiarum Regia Berolinenſis, quem anno MDCCXXVI. die XIX. Iunii ſolenni transmiſſo Diplomate inter ornamenta ſua cum laude præcipua cooptavit.

Conſulatu Fridericianæ ter functus, anno MDCCXXVI. anno MDCCXXXVII. & anno MDCCLIV. magnam geſti officii exiſtimationem iniit, præſertim quod in turbulentis temporibus in regenda Academia egregiam prudentiam adhibuiſſet, ſapienter providendo, ne quid reſpublica noſtra litteraria inter dubios & difficiles rerum eventus caperet detrimenti. In qua re, cum plus valeat conſulendi & agendi dexteritas, paratumque conſilium, quam qualiscunque altiſſimæ eruditionis opinio, patet ſane, quantum ille, præter ampliſſimam doctrinam, valuerit in optime agendis rebus, & proſpiciendo rei communi, quod ſæpenumero ne maximis quidem hominibus datum eſt. Tertium Conſul præcipuam felicitatem habuit, quod Halam Magdeburgicam tranſiens magnus FRIDERICVS, Poruſſorum Rex, amor ac delicium omnium bonorum, ac inprimis Muſarum dulce decus ac præſidium, auguſto ſuo adſpectu illum dignaretur, in ſtatum Fridericianæ & litterarum inquireret, omnibusque cum ſignis ſingularis clementiæ illum dimitteret. Id unicum adjicimus, tenuiſſe diu ſatis apud nos virum illuſtrem officium Profeſſoris Philoſophiæ ordinarii, licet Magiſtri titulo deſtitutum, quem docendæ Philoſophiæ peritiam nec augere nec minuere in quoquam, facile largientur intelligentiores, ſed ex improviſo contigit, ut & hæc Magiſterii jura ſponte illi tribuerentur à Leucorea Academia, Decano celeberr. HAFERVNGIO, illuſtri cum teſtimonio maximo-

rum in Philoſophiam meritorum, ſiquidem limatiſſimum, ut ſcribit, judicium ſibi expetit Philoſophi noſtri, de cauſa durationis nivium circa caminos montis Aetnæ, in re ardua ac recondita ſententiam noſtri requirens, quam neminem facile daturum melius rectiusque arbitrabatur.

Nunc quidem, ſi incredibilem illam beati viri in ſcribendo ſollertiam, animique intentionem conſideremus, maximo jure iis eruditorum comparandus videtur, qui ex hac parte plurimum præſtiterunt, doctorumque operum multitudine gloriam conſecuti ſunt immortalem. Admirationi merito omnibus eſt, ingens copia Diſſertationum academicarum, proprio viri ſtudio conſcriptarum, atque ex raritate argumentorum plurimum commendabilium, quæ centurias tres & dimidiam excedunt, quarumque indicium ſubjicimus in calce. Tum vero *Iurisprudentiæ medicæ* voluminoſum Syſtema, diffuſiſſimæ lectionis apparatu inſtructiſſimum, acerrimi judicii luminibus ſplendidum, & totum utilitatibus vitæ humanæ ſcriptum, quam perenne, quæſo, famæ Albertinæ monumentum eſt, nullo unquam tempore, quoad litteris & artibus inter homines pretium erit, interiturum? Quam elegans, quam novum, *ſpecimen* illud *Medicinæ theologicæ*, ex diverſorum argumentorum, Theologiæ finitimorum, egregiis meditationibus compoſitum? cui ſupparem merito jungimus collectionem aliam minorum ſcriptorum Germanicorum, ad illuſtrandam & Medicinam & Philoſophiam pertinentium. Conticeſcimus alia, quæ ad adornandum *Lexicon* aliquod *medicum reale* contulit; Syſtema medicinæ totius in uſum auditorum concinnatum: acceptiſſimum cum Medicis, tum Iuriſconſultis Commentarium medicum in Conſtitutionem criminalem Carolinam, ne ultra ſcriptionis hujus modum ingratiis Lectorum plus juſto evagemur. Quemadmodum vero tota ſcribendi ratio viri illuſtris eruditionem amplisſimam oſtendit, ita non minus eſt, quod ubique agnoſcas illum

Deo

Deo & religioni devotum deditumque animum, dum nunquam ſibi ſcribere excellentius & in publicum utilius viſus eſt, quam ubi piis meditationibus ac inſignium Theologorum ſententiis, velut gemmis, omnia ſua ſcripta atque opera interſtingueret, in qua re tanto promtiori illi eſſe licuit, quod ex continua lectione atque meditatione probatiſſimorum Eccleſiæ noſtræ Theologorum, Lutheri, Arndii, Speneri, Scriveri, Mülleri, Geieri, & noſtratium Hallenſium, adhibita excerpendi inexhauſta induſtria, ſemper præſto haberet locupletiſſimum collectaneorum apparatum, fidelem memorabilium rerum depoſitarium, unde petere liceret luculentas illuſtrationes & teſtimonia, quibus pleraque ejus ſcripta, ſigillatim Diſſertationes, abundant.

Nihil quidem poſſumus univerſim in laudem viri ſummi adferre illuſtrius, quam fuiſſe totam ejus vitam, præter tot alia laudabilia facta, perpetuum virtutis ac pietatis exercitium. Id ipſum erat, quod quærebat, quod deſiderabat, in quo lætabatur, animique unicam requiem, in beata ac indiſſolubili cum Deo conjunctione, reponebat. Sic adverſarum rerum leniit tædium, ſic ad optime ſperandum mentem continuo excitavit, ſic diſpertitus fuit otia, ut nunquam non divinæ clementiæ & auxilii certus, mortalitatis iter fauſtiſſime abſolveret, in conſpectu quaſi Dei, quem caſtis invocare precibus, cœleſte præſidium in omnibus expetere, ac divinæ benedictioni ſe ſuosque ardentiſſime commendare, nunquam deſtitit. Divini verbi crebra & fere continua meditatio maximæ illi deliciæ, & in his tenebris ac viciſſitudinibus rerum humanarum fulgida lux erat. Multum illi animi pro fide & veritate. Ingenium fœcundum, nec ſine Socratico ſale, erat: judicium vivax & acre: in cultu parſimonia: abſtinentia familiaritatum, quibus multorum vita nimium diſtrahitur. Iucundiſſima intra penates quies. Benignitas in indigos opis homines. Arrogan-

tiæ qualiscunque fuga. Denique perpetua cura, quam per omnem vitam in pectore aluit, placendi Deo, & per fiduciam in CHRISTO poſtremo merendi beatam æternitatem, quam principem omnibus eruditis curam eſſe optavit, nullis aliarum rerum impedimentis temere ſummovendam, cum hac re omnis hominum felicitas, omnis tranquillitas mentis, omne vivendi decus, omnis ſalus, veriſſime nitatur.

Lætis auſpiciis conjugem ſibi elegit anno MDCCV. virginem nobiliſſimam, *Annam Magdalenam* WENDTIAM, *Georgii* WENDTII, Senatorii ordinis viri, filiam natu maximam, coluitque cum illa connubium tranquillum, dulce, & ex omni parte fortunatum, pluribus annis, donec anno MDCCXLI. triſtem viduitatis ſortem ſubire cogeretur urgentibus fatis, fidæ uxoris adjumento orbatus jam ſexagenarius, & in flebilem ſolitudinem, ſub adventantem ſenectam, conjectus. Fœcundo cum WENDTIA matrimonio gaviſus eſt, quando ex dilecta hac conjuge amplexus eſt prognatos:

I. *Charlottam Sophiam*, quæ flebili digreſſu anno MDCCXXVIII. e vivis ſublata, inſigni parentes luctu adfecit. Virgo fuerat omnibus corporis & virtutum decoribus ornatiſſima, maximæ ſpei filia, tantoque juſtius deflenda, quod ex filiabus tribus adhuc unica ſupereſſet.

II. *Chriſtianum Erneſtum*, non multo poſt, quam natus eſſet, exſtinctum.

III. *Auguſtum Georgium*, poſt tres annos vivis ereptum.

IV. *Henriettam Auguſtam*, æquali fato poſt triennii intervallum ſublatam e mortalium conſortio; denique firmamentum illuſtris familiæ, unicumque præſidium,

V. *Henricum Chriſtianum*, nunc Regis Poruſſorum Sereniſſimi Conſiliarium aulicum & Profeſſorem Medicinæ apud nos extraordinarium, in excolendis botanicis amœnitatibus feli-

feliciſſimum, variisque in hac Medicinæ parte eruditis ſpeciminibus notum. Multæ conſolationi fuit noſtro, quod deſolatam tot ſuorum mortibus domum fulcire daretur auſpicatiſſimo conjugio excellentiſſimi viri cum elegantiſſima virgine, *Chriſtiana Sophia* Matthesia, nominatiſſimi olim Hallenſium Conſulis filia, ex qua conjunctione nepotes habuit *Chriſtianam Sophiam, Mariam Eliſabetham, Chriſtianum Wilhelmum, Michaelem Henricum, Chriſtianum Auguſtum, & Iohannem Wilhelmum.*

Ceterum ad beatum Illuſtris viri ex hac vita diſceſſum quod attinet, haud quidem toto vitæ tempore ſanitate adeo firma ac corporis robore tam valido uſus eſt, quin ſubinde, ac prope quotidie, variis incommoditatibus, morborumque & ægritudinum tentamentis, objectus eſſet. Omne in hoc ſtatu remedium quæſivit in vitæ ratione tranquilla, victus & diætæ cura quam accuratiſſima, adfectuumque vehementiorum fuga, qua re effectum eſt, ut vitam produxerit ad ſeram usque ſenectutem, infinitisque laboribus & occupationibus, quas officium academicum ſecum fert, continuo par fuerit. Poſtremo cum ſeptuagenaria majorem ætatem adſequeretur, magis magisque occidere ſenſit vim mortalis naturæ, donec in ſeptuageſimo quinto vitæ anno conſtitutus, manifeſtis documentis propiorem adventum prævideret mortis, cujus rationem hic prolixius deſcribere nihil attinet, cum ſatis ſit adnotaſſe, magno illum animo atque conſtantia, ac inſigni in Deo fiducia, firmatum, patientiſſime acquieviſſe in divina voluntate, atque, quod in præclare acta vita habuerat præcipuum, etiam in fine ejusdem ſervaſſe, animum Deo devotum, & Chriſti, Servatoris, cauſa omnia a mitiſſimi Patris cœleſtis bonitate exſpectantem. Hoc ſenſu, hac mente animam Deo reſignavit die XVII. Maji, MDCCLVII. hora IV. matutina, vivendo expletis annis LXXIV. menſibus VI. diebus III.

De-

Deſignatio Scriptorum
a
b. Dn. D. MICHAELE ALBERTI
editorum.

I.
Opuſcula in Quarto.

I. Introductio in univerſam Medicinam, tam theoreticam, quam practicam, cujus

Pars I. complectitur Phyſiologiam & Pathologiam, Hal. Magdeb. 1718. Editio altera, priori auctior, ibid. 1741.

Pars II. exhibet Semiologiam, Hygienen, Materiam medicam & Chirurgiam, Hal. Magdeb. 1719.

Pars III. tradit Therapiam medicam, Praxin univerſalem & Praxin extemporaneam; cum additamento Philoſophiæ naturalis & Chymiæ, Hal. Magdeb. 1721.

Accedit IV. Iſagoge Formulas medicamentoſas, Praxi clinicæ accommodatas, conſcribendi, Hal. Magdeb. 1726.

II. Iurisprudentia medica, cum Præf. *Chriſt.* THOMASII, Hal. Magdeb. 1725. Editio ſecunda multo auctior, ibid. 1736.

III. Iurisprudentiæ medicæ Tom. II. Schneeberg. 1729.

IV. Iurisprudentiæ medic. Tom. III. ibid. 1733.

V. Iurisprudentiæ medicæ Tom. IV. Lipſ. & Gœrlitz. 1737.

VI. Iurisprudentiæ medicæ Tom. V. ibid. 1740.

VII. Iurisprudentiæ medicæ Tom. VI. cum Indice in univerſum hoc opus directo, Lipſ. & Gœrlitz. 1747.

VIII.

VIII. Tentamen Lexici realis, Obſervationum medicarum, ex variis Auctoribus ſelectarum, Pars prima, Halæ Magdeb. 1727.

IX. Tentamen Lexici realis Obſervationum medicarum. Pars altera, Halæ Magdeb. 1730.

X. Commentarius medicus in Conſtitutionem criminalem Carolinam. Hal. impenſ. Orphanotroph. 1739. Nota. Hujus Libri mentio fit *in denen wœchentl. Halliſchen Anzeigen* Num. 21. ann. 1739. p. 354. ſeq.

II.

Tractatus in Quarto.

I. Tractatus, de Medicamentorum modo operandi in corpore vivo, Hal. Magdeb. 1720.

II. Tractatus, de Hæmorrhoidibus, cum Præf. STAHLII, Hal. 1722.

III. de Torturæ Subjectis aptis & ineptis, Hal. 1729.

IV. de Natura humana, qua indicatur & rationibus ac ſuffragiis theologicis, medicis atque philoſophicis confirmatur: animam hominis rationalem proprium ſuum domicilium generare, conſervare & ſanare, Hal. 1732.

V. de Longævitate hominis, naturalibus nonnullis mediis adjuvanda & promovenda, regulis præcipue diæteticis accommodata, Hal. 1732.

VI. *Philoſophiſche Gedanken, von dem Unterſchied der Kräfte der Seele nach dem Unterſcheid der Menſchen, Halle* 1740.

VII. *Mediciniſche Betrachtung, von den Kräften der Seele nach dem Unterſcheid des Leibes uud deſſen natürl. Geſundheit oder Krankheit, Halle* 1740.

VIII. Lemma medicum, explicans: Noli me tangere medicum, *einige Krankheiten, welche keine eigne Cur leiden*, Hal. 1752.

III.

In Octavo.

I. Tract. de Energia naturæ, Hal. 1707.

II. Tract. de Pædantiſmo medico, ibid. eod.

III. *Mediciniſche und Philoſoph. Schrifften*, ibid. 1721.

IV. *Abhandlung vom Podagra junger Leute*, ibid. 1725.

V. *Ausführlicher Beweis vom Podagra ohne Salz*, ibid. 1725.

VI. Medicina theologica, cum Præf. *Dn. D. Ioh. Mich.* Langii, & altera *b. Autoris*, de Luca Medico, ibid. 1726.

VII. Obſervationes quædam in A. N. C. & Obſervationibus latinis Hallenſibus contentæ, quæ in *mediciniſchen und philoſophiſchen Schrifften* comprehenſæ reperiuntur.

Jo. Hartm. Degner.
Med. Doctor, Civitatis Noviomagens.
Consul et Archiater, Acad. Caes.
Natur. Curios. Collega.

G. P. Nusbiegel fecit. Norib.

ELOGIVM
V I R I

Prænobiliſſimi, Experientiſſimi, Ampliſſimi atque Doctiſſimi,

D. IOAN. HARTMANNI DEGNER,

Civitatis Noviomagenſis Conſulis, Scabini & Archiatri, Cæſareæque Leopoldino-Carolinæ Academiæ Naturæ Curioſorum Collegæ, nomine

ARGONAVTAE IV.

die VI. Novembr. A. R. S. MDCCLVI. placida morte extincti.

Clarorum virorum facta moresque Poſteris tradere antiquitus uſitatum, nec noſtris quidem temporibus Literatorum cura omiſit. Cumque in eorum cenſum, qui de Republica literaria optime meruerunt, ſecundum omnes, ad quos Scriptorum hujus viri notitia peruenit, ſummo jure referendus ſit Ampliſſimus & Celeberrimus Degnervs, operæ erit pretium, præcipua vitæ hujus viri momenta paucis exponere. Vrbs Patria *Suinfurtum* fuit, *S. R. I.* civitas, tot ſagaciorum ingeniorum ferax mater, ubi *Noſter* die XIX. Iulii MDCCLXXVII. natus eſt. Patrem habuit Virum Ampliſſimum *Ioannem Hartmannum* Degner, ICtum, reipublicæ Suinfurtenſis Senatorem ac Scabinum, redituum Commendæ Munnerſtadtenſis ac Cœnobii celeberrimi Bildhuſani Curatorem ſummum. Mater ei fuit Matrona nobiliſſima *Anna Chriſtina de* Fehr. Avum paternum coluit virum nobiliſſimum & doctiſſimum *Leonardum* Degner, ICtum, clientiumque Patronum, ac redituum publicorum in Tractu celeberrimo Oſtheimenſi atque Frieſenhuſano in Franconia, quæ ad orientem vergit, Præfectum, Aviamque feminam ſpectatæ virtutis *Annam* Metzler. Avus maternus fuit, Vir, dum viveret, illuſtris *Ioannes Michael de* Fehr, Liberæ S.R.I. Reipublicæ Suinfurtenſis Iudex Cæſareus privilegiatus primæ inſtantiæ, & Prætor Imperialis, Acad. Natur. Crioſ. Præſes ſecundus, & Imperatoris Leopoldi gl. m. Archiater, quem illuſtris Academiæ mandato ſollemni Oratione, pro eo, ac par eſt, laudavit Lochnervs, Phyſicus Norimbergenſis, quæ deinceps *Nat. Cur. Ephemeridibus Dec. II. Ann. VIII.* inſerta eſt. Avia materna fuit femina nobiliſſima *Anna Maria* Otto. Filio ſacris initiato, idem cum Patre nomen delatum. Vterque *Noſtri* parens pro virili parte id ſedulo egerunt, ut liberali educatione doctrinaque puerili filius inſtitueretur. Ingenii haud ſterilis indicia protulit, & præcipue talem ſe in Gymnaſio patrio probavit, ut jam nemo dubitaret, fore, ut præfi-

xam ſtudii metam feliciſſime conſequeretur, nec tantum parentibus & præceptoribus perplacuit, ſed viros etiam eruditionis ſolidæ fama præclaros ſibi conciliavit. Poſitis itaque politiorum literarum fundamentis, anno hujus ſeculi nono Halam Magdeburgicam, tot doctiſſimorum virorum Alumnam, pertendit, ut arti medicæ ſcientiæque naturali, ad quas animus inclinabat, ſe totum daret; ſed Pater eum jurisprudentiæ deſtinaverat, cujus votis & annuit. Hic ſumma cum induſtria nominis celeberrimi viros STRYKIVM, LVDWIGIVM ac BOEHMERVM Iurisprudentiæ præcepta docentes, & THOMASIVM GVNDLINGIVMque Philoſophiæ & Hiſtoriæ cognitionem profitentes, non ſine eruditionis fama audivit; diligenter poſtea Medicinæ ſtatorem ſummum, HOFFMANNVM, alioſque Doctores in Medicina ac Phyſica præceptores ſecutus eſt. Stadio academico per triennium confecto, & utroque parente intra octiduum rebus humanis exemtis, ad patrios lares rediit. DEGNERVS ita ſui juris factus, genioque ſuo indulgens, Iuris ſtudium, ut ut in hoc doctrinæ genere non leves progreſſus feciſſet, reliquit, nec a ſcopo forſan alienum erit rationem reddere, cur illud reliquerit. Conſtat inter eruditos, inſigne illud Medicorum par, *Ioannem Laurentium* BAVSCHIVM, & *Ioannem Michaelem* FEHRIVM, anno ſuperioris ſeculi quinquageſimo ſecundo Suinfurti ad excolendam ornandamque artem medicam, atque abditos Naturæ receſſus perſcrutandos, cum præſtantiſſimis in Germania Medicis *Societatem* condidiſſe. Nec deerant viri eruditionis gloria florentes, qui huic laudabili Inſtituto ſuam operam pro virili conferebant, & obſervationes ſingulares, quas cum Eruditis communicare geſtiebant, Suinfurtum mittebant, ut *Ephemeridibus Naturæ Curioſorum* insererentur. Quod laude omnino dignum *ſodalitium* artis clinicæ culturæ maxime proficuum, cum progreſſu temporis majora ſumeret incrementa, ita ut novo veluti amictu ſuperbiret, poſtea an. MDCLXXXVII, illuſtri

illuſtri *Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum*, quæ adhuc ſupereſt floretque, originem dedit. Conf. *Ioan.* ENGLERTI *Programma in Natal. ſecul. Gymnaſii Suinfurtenſis* anno MDCCXXXIV. ibidem editum, ubi *de origine Acad. Nat. Curioſ. ejuſdemque primis Præſidibus* quædam referuntur; uberiorem autem horum notitiam ſuppeditavit illuſtris Præſes BÜCHNERVS, in *Hiſtoria S. R. I. Academiæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum*, ann. MDCCLV. publici juris facta.

Incidebat *Noſter* in vagum illud literarium commercium, quod prælaudatis BAVSCHIO & FEHRIO cum præclaris diverſarum gentium viris per aliquot annos interceſſerat, quo veluti in ſpeculo conſummatiſſimi Medici imaginem cernebat expreſſam. Horum labore artisque fructu admodum delectabatur, hiſque animus *Noſtri*, per ſe artis ſalutaris cupidus, ita accendebatur, ut Avi aliorumque veſtigia premere, & iisdem ſtudiis ac moribus ſua promovere commoda vellet. His perpolitus ac limatus, in eo erat totus, ut media apta eligeret, quibus artis præcepta ad methodum medendi, quæ eſt anima curationis, converteret. Et hunc ſcopum attigit. Eodem enim tempore Berleburgum, non ignobile in Comitatu Wittgenſteinenſi oppidum, celebris doctiſſimorum virorum cœtus illuſtraverat, in quos ob ſingularia, quæ in omni doctrinæ genere fovebant, placita, Literatorum præcipue Germanorum oculos converſos fuiſſe, hiſtoria docet literaria. Huc multi nec obſcuri generis juvenes certatim confluebant, ut his erudiendis ſe traderent. DEGNERVS ſcientiæ ſuæ pomœria extendendi cupidine flagrans, conſilio, quod exitus docuit, perutili, hanc doctiſſimorum virorum coloniam inviſebat, ac viros in arte ſalutari perſpicuos duces ſibi eligebat, præ ceteris vero virum immortalis famæ IVNCKERVM, cui ut vegetam ſenectutem cum omnibus bonis ex animo optamus, ita *Noſter* eius ami-

amicitiam ſibi admodum proficuam ad extremum vitæ diem ſanctiſſime coluit. Heic cœptum artis curſum quanto potuit maximo conatu perfecit. Viſcera, quæ natura abdidit, inteſtina, arterias, venas, nervos diligenter perſcrutatus eſt, membrorum nexum, figuram & ordinem accuratiſſime perquiſivit, & chemicis artificiis res abditiſſimas in ſua principia ſolvit, earumque naturam exactiſſima ratione rimatus eſt, viresque experiundo cognovit.

Quanto autem in hanc artem ferebatur amore, & quam adſiduo eam excoluit ſtudio, non ſolum ex eo, quod pharmaca, quæ præ reliquis ſingulari virtute ſe commendabant, ipſe parabat, ſed vel ex ejus Diſſertatione de *Turfis*, *Acidulis Vbergenſibus & Phoſphori urinæ præparatione* (quam deſcriptam vide in Diſſertatione de *Phoſphoris & Phoſphoro urinæ*, Auctore *P. N.* Loτichio, Medico experientiſſimo) ſatis ſuperque patet. Quibus ornatus ſubſidiis Trajectum ad Rhenum deſcendit, ubi, habita Diſſertatione inaugurali, de *notabili quodam caſu Febris petechialis cum cholerico-cauſodea complicatæ*, ſummos artis ſuæ honores ann. MDCCXVII. confecutus eſt. Primo medicinam Elberfeldæ non ſine artis fructu fecit. Deinde animo ad caſtiſſimum vitæ humanæ fœdus converſo, menſe Decembr. MDCCXVIII. in matrimonium duxit nobiliſſimam & pietate animique caſtimonia longe commendatiſſimam Matronam *Catharinam Gertrudem* Brahm, viri ampliſſimi & experientiſſimi *Ioannis Chriſtiani* Calckhovii, ad Aulas Berolinenſem, & poſtea Monaſterienſem in Weſtphalia Medici præcipui viduam, ampliſſimi *P.* Brahm, ICti, & civitatis Veſalienſis Conſulis filiam. A quo inde tempore, Elberfeldam relinquens, Noviomagi ſedes fixit, ubi ægrotantium ſaluti omnem operam & fidem navavit, ac exiſtimationem in arte ſanandi quæſitam in dies majorem amplioremque ſibi conciliavit.

Nec

Nec domi & intra privatos parietes induſtria ejus eluxit, ſed foris eam quoque elucubratis ingenii monumentis nobilitavit, quibus ſuper Medicorum vulgus elatum, Illuſtris Academiæ Ceſareæ Natur. Curioſorum Proceres eum in ſuorum numerum, ut Academiæ operam ſuam addiceret, cooptarunt, & quidem ſub cognomine *Argonautæ IV.* ut aliquando veſtigia *Argonautæ I.* ſequeretur, ſub qua appellatione celeberr. Fehrius, Degneri Avus, in Academiæ Ephemeridibus claruit. Iam inde dignum ſe Collegarum exſpectatione præſtitit, ac obſervationes ſelectiores, non proletaria, ſed ea, qua decuit, opera, meditatione atque uſu conſcriptas, illuſtris hujus Academiæ Actis inſeruit. Ad hæc egregias quoque Commentationes quasdam contulit ad eximium opus *Collectionum medico-phyſicarum Wratislavienſium*, quibus non vulgare inter Eruditos nomen conſecutus eſt. Prætérea, cum anno MDCCXXXVI. Noviomagi Dyſenteria magnas ſtrages ederet, famam dexteritatis in eo malo depellendo præ ceteris ſibi comparavit. Quam ob rem Ampliſſimus civitatis Noviomagenſis *Magiſtratus* in eum oculos convertebat, & paulo poſt *ordinarii Medici* provinciam *Noſtro* capeſſendam obtulit. Hanc ſpectata integritate geſſit, ejuſque partes ſumma cura ſtudioque ſic explevit, ut huic ſtationi, antea duobus & nonnunquam tribus demandatæ, ab anno MDCCXLIII. uſque ad ultimum mortalis vitæ ſpatium, adprobante Magiſtratu, *ſolus* præfuerit. Hujus Dyſenteriæ epidemice graſſantis Hiſtoria medica anno MDCCXXXVIII. typis deſcripta, ei ſummorum in arte medica virorum adplauſum conciliavit, ut & ubique libellus avide diſtraheretur, & totus *Actis phyſico-medicis Acad. Natur. Curioſ.* inſereretur. Cum vero poſt aliquot annos vix ac ne vix comparari & *Noſter* Bibliopolæ Lovanienſis *I. F. van Overbeeke* impudens auſum in excudenda, inſcio Auctore, altera hujus Tractatus editione, mendis ubique ſcatente, ferre non poterat, haud inconſultum arbitratus fuit, eundem novis obſervationibus adauctum orbi

erudito communicare. Calci hujus opuſculi adjuncta eſt *Relatio hiſtorica, cum Reſponſo Facultatis Medicæ Halenſis, de Morte per Mercurium ſublimatum corroſivum producta.* Recenſent Editionem primam Lipſienſes in *Supplementis ad Acta nova Eruditor. Tom. VII. Sect. IX.* pag. 423. ſeqq. & Norimbergenſes in *Commercio literario ad rei medicæ & ſcientiæ naturalis incrementum inſtituto*, ann. MDCCXXXVIII. pag. 341. ſeqq. Editio vero *poſtrema* recenſetur in *Commentariis de rebus in Scientia naturali & Medicina geſtis* Vol. IV. pag. 267. ſeqq. Vt vero in dyſenteria curanda variis medicamentis, tum temporis plerumque ignotis, ſummo cum ſucceſſu uſus fuit; ita haud ſingularem meretur laudem, quod primus Wintero, celſiſſimæ domus Arauſionenſis Archiatro digniſſimo, & in Academ. Lugduno-Batava Prof. Medicinæ celeberrimo, *Atropæ*, ſive *Solani furioſi* vires in ſanandis tumoribus ſcirrhoſis inveteratis expoſuerit. Hic etenim Auctor fuit *T.* Lambergen, Profeſſori Franequerano, nunc Groningano meritiſſimo, in muliere, quæ carcinomate mammæ laborabat, hujus medicamenti virtutem experiundi, quæ ejus efficaciæ fuit deprehenſa, ut grave iſthoc malum, & fere inſanabile viſum, in integrum ſublatum fuerit. Quod vero mireris, hujus herbæ vires in ſe prius explorando Lambergen eandem doſin adhibendam edoctus eſt, quam *Noſter* Wintero determinaverat. Conf. *Tib.* Lambergen *Lectionem inauguralem, ſiſtentem Ephemeridem perſanati Carcinomatis*, quam Diſputationibus ad *Morborum hiſtoriam & curationem facientibus* inſeruit Hallervs Tom. II. pag. 3. ſeqq.

Priori connubio morte piæ & ſedulæ uxoris an. MDCCXL. menſe Decembr. ſoluto, ſecundum iniit matrimonium cum Nobiliſſima virtutibusque proba virgine *Anna Catharina Gertrude* Middeldorff, Viri ſumme Reverendi *Alberti Petri* Middeldorff, Eccleſiæ civitatis, quæ eſt in Comitatu Marcano, Schwelmenſis, eique adjacentium Pagorum pie beneque meriti

riti Paſtoris filia, quam, peractis *Arenaci in Geldria* nuptiarum ſollemnibus, MDCCXLII. domum duxit, viduam nunc mœſtiſſimam, quacum felix tranquillumque exegit conjugium, hilareque vixit. Ex utroque connubio nullos reliquit poſteros. Anno MDCCLI. Sereniſſimus Dominus GVILIELMVS *Arauſionenſis & Naſſovii Princeps*, totius fœderati Belgii Gubernator hereditarius, DEGNERVM noſtrum muneri *Senatoris*, & poſtea *Scabini civitatis Noviomagenſis* gerendo admovit. In hac ſparta obeunda ita ſe geſſit, ut cum ſuæ dignitati, tum civium exſpectationi ſatis fecerit. Quibus rebus factum eſt, ut anno MDCCLVI. a Sereniſſima & Regia Principe ANNA, Belgii Gubernatrice, ad *Conſulatus* ejusdem civitatis faſtigium promoveretur, quem dignitatis locum in Senatu & congreſſibus, in conſiliis atque negotiis publicis pari diligentia & fide, uti ſincerum & cordatum decet virum, cum decora animi præſentia ita ſuſtinuit, ut animus in rei communis ſalutem nunquam torpuerit, nec a cogitatione rerum ſeriarum avocari potuerit, nullamque partem temporis, ne in morbo quidem, ad otiandum ſibi conceſſerit. Ad finem enim anni MDCCLV. cœpit ventriculus, quæ quotidie ingerebantur, vomitu cruda reddere, eoque adhibitis remediis haud cohibendo, tandemque adſiduo, digeſtio in dies magis magisque depravari, corpus extenuari, & vita, ſubtracto omni fere nutrimento, tandem penitus aboleri. Ventriculum vero ad continuum hunc vomitum ab affectione ſcirrhoſa, vel ipſum hoc viſcus, vel vicinum aliquod occupante irritari, ſemper quoad vixit, ſuſpicatus ipſe DEGNERVS. Nihil equidem prætermiſſum fuit, quod eo faceret, ut malum nimis validum expugnaretur; ſed debilitas & languor cogitatione celerius prævertebant. Deo itaque confiſus, compoſito firmatoque cœleſti fiducia animo, ex vita hac miſera mortalique die ſexto Novembris anni MDCCLVI. inter vota preceſque circumſtantium non tam obiit, quam obdormivit.

De reliquo in gratiam Germanorum, tacente interprete, Opuſculum de *Turfis* ſub ſpecioſo titulo: *Teutſchlands neu entdeckte Goldgrube, das iſt: Ioh. Hartm.* DEGNERI *phyſicaliſche und chymiſche Erœrterung vom* Torf, *vorſtellend einen natürlichen Bericht von denen brennenden* Waſen, *ſo in denen mehreſten Landſchaften, inſonderheit in Holland, angetroffen, und an ſtatt des Holtzes gebraucht werden. Zum nützlichen und nœthigen Unterricht bey dem von Tag zu Tag ſich mehr einfindenden Holtzmangel in Teutſchland, aus dem Lateiniſchen überſetzt von* Domandros. *Franckfurth und Leipzig* 1731. Quamvis vero heic illic aberraverit interpres a ſenſu verborum phyſicorum; laude tamen ſua dignus omnino eſt, ob magnam diligentiam adhibitam, & ob gratam *germanici ſermonis* perſpicuitatem.

MEMORIA
VIRI
Excellentiſſimi, Experientiſſimi, Ampliſſimi
atque celeberrimi,

IOHANNIS ERNESTI HEBENSTREITII,

Medicinæ Doctoris & Profeſſoris primarii, Ordinis Medicorum Decani perpetui, Decemviri Colleg. Paullino convictuque publ. curando, Collegii principalis major. Sodalis, civitatis Lipſ. Phyſici, Academiarum, Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum, & Maſſilienſis Sodalis

Nonis Decembr. A. R. S. MDCCLVII.
rebus humanis exemti,
ex
funebri Programmate
Rectoris Academiæ Lipſienſis
depromta.

Non eget noſtra ad poſteritatem commendatione, memoria *Ioannis Erneſti* HEBENSTREITII, cujus ingenium doctrinamque, medico orbi acerba morte interceptam, dolemus: adeo ipſam per ſe omnibus caram eſſe putamus, adeoque multis monimentis eam ipſe vivus ſtabilivit, & ad omnem poſteritatem propagavit. Sed ut non nolumus habere imagines parentum, conjugum, liberorum, & fratrum, in quibus nihil, præter oris figuram, lineamenta, coloresque, expreſſum videmus, cum in animo multo luculentiores imagines, non modo corporum, ſed etiam animorum, repoſitas ſpectemus: ita nec iis, qui vel vivi HEBENSTREITII ingenium, doctrinam, virtutesque e propinquo, & per uſum diſciplinamve fruendo, vel ſcriptis expreſſas legendo cognoverunt, iniucundum fore putamus, in hac veluti tabula, aliquam Hebenſtreitiani ingenii, animi, totiusque vitæ imaginem propoſitam intueri: quæ ſi non ad vivum exprimat, quicquid vel ab natura datum habuit, vel ſtudio curaque partum, vel denique per doctrinam & virtutem aliis publice privatimque impertivit, ſaltem eorum cum ſuavitate quadam admoneat. Nam etiam de bonis jucundisque rebus, nec modo noſtris, ſed etiam alienis, valet, quod eſt de adverſis acerbisque apud Poëtem dictum: *etiam meminiſſe juvabit.*

Editus eſt in hanc lucem in Villa nova (*Neuenhof*) Dioeceſeos Neoſtadienſis in Variſcis, a. d. XV. Ian. ann. MDCCII. patre *Io. Davide*, qui tum ibi, poſt Neoſtadii, ſacra fecit; matre felici ingeniis præclaris edendis, *Eſthera Suſanna*, *Io. Georgii* GVTNERI filia, qui Luſcaviæ, dioeceſeos Colditianæ oppidulo, ſacerdotium obtinuerat, e *Suſanna* SCHVZIA, ſacerdotis in dioeceſi Neoſtadienſi filia. Avum paternum habuit *Ioannem*, in eadem Villa nova ſacerdotem, qui in matrimonio habuit *Reginam*, *Davidis* STEMLERI, Archidiaconi Neoſtadienſis, filiam. Initia religionis & literarum cum pater ipſe tradidiſſet, datus

eſt

eſt primum in diſciplinam *Io. Oswaldi* THOELITSCHII, in ludo Neoſtadienſi Conrectoris, & *Davidis* WENDLERI, Rectoris; poſt miſſus in Vinarienſe Gymnaſium, ubi magiſtris uſus eſt magno illo *Io. Matthia* GESNERO, qui tum Conrectoris ibi munus ſuſtinebat, & *Io. Chriſtophoro* KIESEWETTERO, Rectore, hoſpite autem *Io. Friderico* HEBENSTREITIO, ad ædem S. Iacobi tum Paſtore, poſt Butſtadienſis Eccleſiæ & Diœceſeos Præſule: qui eum, ut filium, aluit atque amavit. Ibi cum ſub tam excellentibus doctoribus præclare profeciſſet in literis latinis & græcis, in Ienenſem Academiam ſe contulit, ann. cIↄIↄccxviiii. natus annos duodeviginti. Sed cum ibi non reperiret, unde viveret, in hanc urbem ſe contulit, ſperans fore, ut, quæ fratrem natu maiorem benigne ad id temporis aluiſſet, eam ipſe quoque benignam experiretur. Quæ ſpes eum non fefellit. Nam & in Convictu publico locus ei contigit, & ſtipendium regium, & Patronus *Aug. Quirinus Florens* RIVINVS, qui eum, perſpecto ingenio, celeriter adamavit, & omnibus in rebus, quoad vixit, enixiſſime juvit. Præceptores ſecutus eſt philoſophiæ & litterarum cauſa LEHMANNVM Phyſicum, & *A. F.* MÜLLERVM: in medica autem doctrina, illum ipſum maxime RIVINVM, tum PAVLLVM, SCHACHERVM, ETMÜLLERVM, WALTHERVM, PLATNERVM & LISCHWICIVM: herbariæ rei cauſſa, præter RIVINVM, etiam HAHNIVM. Emenſus ſtudiorum curriculum, ad docendum adjunxit animum, diſceptataque pro cathedra, ſub LISCHWICIO, Exercitatione *de continuanda Rivinorum induſtria in emendando plantarum charactere*, Magiſtri philoſophiæ honores cepit cIↄIↄccxxvii. & anno poſt, jus privatim docendæ philoſophiæ, defendendo Exercitationem *de Ordinibus Conchyliorum methodica ratione conſtituendis.* Secutus eſt poſt duos annos a. d. V. Maji, ann. cIↄIↄccxxx. Doctoratus artis medicæ, ſcripta & feliciter defenſa *de Viribus medicis minerarum & mineralium* diatriba: quo accepto etiam aditum ſibi munire cœpit ad Collegium Ordinis medici per aliam Diſputatio-

tationem *de ſenſu externo virium in plantis judice.* Sed cum omnes medicæ doctrinæ partes ſtudioſe diligenterque tractaret, tum vero inprimis, & ſuo quodam ſtudio incenſus, & RIVINI cohortatione & exemplo invitatus, rem herbariam cupidiſſime & feliciſſime colebat, adjuvante etiam memoria, cujus prope divina vis erat. Quod cum videret RIVINVS, impenſe eum commendavit *Caſpari* BOSIO, ædilitio Senatori, & Horti Boſiani majoris tum domino, ut ejus opera uteretur in plantis raris, quæ ibi alerentur, tuendis & ordinandis. Ille vero ei rei præfectus, tanta non modo diligentia, ſed etiam ſolertia uſus eſt, ut non modo ipſe BOSIVS vehementer probaret ejus operam, ipſumque ea cauſa omni genere benignitatis foveret, ſed ut etiam majores judices mirifice curam ejus & ſolertiam laudarent. In quibus vel maxime fuit celeberrimus ille HEVCHERVS, Medicus regius, qui, cum horti plantas inſpexiſſet, HEBENSTREITIVMque per eam occaſionem propius cognoviſſet, mirifice collaudato ipſo, memorem ſe ejus fore apud Regem, liberaliter promiſit. Cui promiſſo mox fides conſtitit. Itaque quod ſtudium, liberalis delectationis maxime cauſa, erat ſuſceptum, etiam ad utilitatem valuit, quæ eſſet tanto magis jucunda & honeſta, quanto minus ab initio fuiſſet quæſita.

Erat tum adhuc in vivis AVGVSTVS Rex, hujus Noſtri Pater, inter ceteras virtutes plurimas & maximas, etiam amore incredibili omnium bonarum & pulcrarum artium atque rerum præditus, inprimisque naturæ operum omnium cognoſcendorum, inque ſedem ſuam, Dresdam, ex omnibus terræ partibus congerendorum cupidiſſimus, plane alter *Ptolemæus Philadelphus.* Nam *Ptolemæus* ille, ut (ex *Agatharchidis Periplo Maris rubri*) *Diodorus Siculus* tradit (III. p. 169. Ed. Rhod.) non modo libros ex omnibus locis congerebat, & eruditiſſimos quosque viros liberaliſſime fovebat & alebat, ſed etiam rariora & ſpecie admirabilia animalia Alexandriam magno ſumtu adduci

 cu-

curabat, propoſitis ingentibus præmiis, ſi qui in eo genere aliquid, quod viſendum eſſet, cepiſſent, atque ad ſe adduxiſſent. Is igitur AVGVSTVS induxerat in animum, mittere in Africam, qui inde vel viva animalia majora, vel eorum exuvias & membra peterent, nec plantas aut alia naturæ opera, quæ illi terræ propria eſſent, negligerent. Deſtinabatur autem iis peragranda Africa, primum ſeptentrionalis, quæ mediterraneo mari adluitur, *Barbariam* vulgo vocant, ad deſerta usque Libyæ, Saram nunc appellant; deinde occidentalis, inde ab Atlante ad Bonæ ſpei promontorium: nam orientalem, hoc eſt, Aegyptum, jam perluſtrarat TVRNEFORTIVS. His deſtinatis perficiendis cum quæreretur vir idoneus, commendabatur Regi, ab HEVCHERO, HEBENSTREITIVS, in quo eſſet & hiſtoriæ naturalis, & linguarum ſcientia ei rei apta. Miſſus igitur eſt, cum adoleſcentum, quos ipſe ſibi delegiſſet, in his LVDOVICI, qui nunc Ordini Medicorum apud nos præeſt, comitatu, inſtructus literis Regum Franciæ, Britanniæ, & Principum Belgii fœderati, quibus non modo Legatis eorum, ſed etiam Principibus Africæ commendaretur. Profectus Dreſda, a. d. XXIII. Octobris, ann. cIↄIↄccxxxi. per Germaniam, Helvetos & Franciam, extremo anno pervenit Maſſiliam: unde cum ſolviſſet a. d. XXIV. Ianuarii proximi, difficili & moleſto curſu, a. d. XXVII. demum Februarii portum Algerii attigit. Ea in urbe cum tres amplius menſes ita commoratus eſſet, ut ſubinde in vicinas regiones excurreret, medio Iunio inde navi digreſſus, venit Bonam, Tunetanorum finium, ſed Algerianæ ditionis oppidum, haud procul Hipponis regii ruinis: unde excurrendi facultas dabatur in Conſtantinæ fines, quæ & ipſa eſt Algeriani regni, & veteris Numidiæ pars, verſus Orientem ſita, antiquitatis Romanæ reliquiis inprimis referta, cujus caput eſt Conſtantina urbs, olim Cirta, Numidiæ regum ſedes. Inde oram maritimam legens, adiit Thabracam inſulam, nobilem coralliorum captura, quam ibi Genuenſes exer-

exercent, Biſertamque urbem (quæ eſt Hippo Diarrhytus, ſ. Zarrhytus, unde & nomen corruptum eſt in Biſertam) brevi intervallo ab Vtica diſtantem, ad ultimum terreſtri itinere Tunetem. Ea urbs cum vicina ſit veteri Carthagini, e cujus excidio olim incrementa cepit, non modo ejus ruinas ſpectabat, ſed & viſendarum vicinarum regionum facultatem ſibi datam ſperabat. Sed ea tum quidem ſpes irrita fuit. Etenim Princeps Tunetanus ita infeſto erat in Chriſtianos animo, ut eis peragrandorum Tunetanorum finium poteſtatem omnem adimeret. Itaque mox Tripolim contendit inſpectisque diligenter, quæ regio ea viſenda habet, per Melitam inſulam Tunetem reverſus eſt. Sed dum aberat, Lvdovicvs, qui valetudinis cauſa ibi remanſerat, aditu ad Principis benevolentiam reperto, impetraverat viſendarum regionum vicinarum veniam, easque peragrando pervenerat ad Saræ usque fines. Qua re cognita, perſecutus eum eſt Hebenstreitivs, & cum alias regiones, tum maxime partem eam peragravit, quæ inter Tunetanum & Tripolitanum regnum ab anguſtis initiis ducta, latioribus ſpatiis verſus interiora Africæ propagatur: Arabes *Biled-ol-Gerid* *) vocant, hoc eſt, terram palmarum, quarum ibi magnus proventus eſt. His terris peragrandis cum multa ſpectanda præberet natura, tum vero vir antiquitatis eruditæ & amans & intelligens ſæpenumero mirifice adfectus eſt animo, cum reliquias vel urbium clariſſimarum, ut Carthaginis, ut Vticæ, ut Hipponis utriusque, magnificentiæ porro antiquæ in viis publicis, in aquæductibus, ſimilibusque videret, vel veſtigia ſummorum & clariſſimorum Imperatorum, Epiſcoporum, & campos victoriis maximis inſignes calcaret,

 cum

*) Lingua vulgari incolæ vocant *Bled-ol-Gerid*, in libellis Geographicis eſt *Bilidulgerid*. Sed Schavivs Britannus (Schaw) in Itinerario T I p. 272. ait, eſſe *Bled al* vel *el Jeridde* vel *Jerced*, terram ſiccam.

cum per ruinas Carthaginis erranti, Hannibalis, Scipionis imago offerretur, cum etiam Marii, qui in ejusdem urbis ruinis quondam delituiſſet. Atque utinam neque cupiditati ejus vel viſendorum monumentorum, vel deſcribendorum titulorum, ſtultus error barbarorum, exiſtimantium theſauros terris abditos inſpiciendis titulis quæri, neque conſilio edendorum eorum, quæ vidiſſet ac deſcripſiſſet, omninoque itineris illius deſcribendi, negotioſæ vitæ occupatio atque brevitas obſtitiſſet! haberemus, aut habituri certe eſſemus, quæ antiquitati vel accuratius cognoſcendæ, vel ornandæ egregie prodesſent.

Sed cum ex illo itinere a. d. XIV. Martii ann. XXXIII. esſet reverſus Tunetem, inopinatum ac triſte impedimentum itineris perſequendi, quo vellet, oblatum eſt, nunciata Avgvsti morte, quæ neceſſitatem revertendi in patriam imponeret. Itaque non multo poſt, relicta Africa, per Galliam & Batavos, menſe Octobri, rediit Dresdam, inde, rationibus itinerum redditis, Lipſiam, adiitque mox d. XX. Nov. Phyſiologiæ Profeſſionem ordinariam, quæ ei abſenti erat decreta, ut quam celerrime præmium ferret laboris eruditi, & periculorum, quæ terra marique adiſſet. Ipſe vero tanta Principis liberalitate ita incenſus eſt ad ſtudium bene de Academia, de juventute medicæ artis ſtudia æmulante, deque arte ſua merendi, ut totum ſe ad medicinam vel docendam, vel ſcriptis illuſtrandam atque ornandam, vel faciendam denique conferret. Cujus ſtudii & alimenta habuit a multitudine eorum, qui ejus vel doctrinam in diſcendo, vel opem in valetudine tuenda & recuperanda expeterent, & præmia a Principe plurima. Nam intra ſedecim annos ab ultimo Ordinis ſui loco in primum eſt provectus, cui ille cum magna & ſua dignitate, & Ordinis Academiæque univerſæ utilitate, per octo annos præfuit. Quo magis omnes, non modo ipſius & familiæ ampliſſimæ cauſa, ſed etiam Academiæ nomine, doluimus, cum ille præmatura

tura morte e vivis eſt ſublatus; de qua priusquam dicamus, breviter de ejus ſtudiis, diſciplina & ſcriptis commemorandum videtur.

Cum eſſet omnium bonarum literarum & amans & ſtudioſus, imbutus eo amore primum a patre, deinde a præclaris, quos ſupra commemoravimus, præceptoribus, maxime tamen & adamarat, & colebat poëticam latinam, & literas græcas, quarum ſcientia majorem ceteris humanitatis partibus copulationem cum arte medica haberet. Et ad poëticam quidem ab ipſa natura impellebatur, ut, ſi vitæ genus conceſſiſſet, in ea plane excellere potuiſſet. Etenim extemporali facilitate fundebat verſus, etiam cum aliud ageret, cum luderet. Teſtis eſt libellus *de uſu partium*, hexametris verſibus ſcriptus, ad Lucretiani carminis ſimilitudinem, cujus partes plures fecit, ludens aleam cum *Iunio*, affine ſuo, Viro Conſultiſſimo: cum interea colluſorem, qui nihil aliud, niſi de movendis ex arte calculis cogitaret, tamen vinceret. Literarum græcarum autem ſtudium maxime conferebat ad Medicos græcos cognoſcendos ac legendos: in quibus quam tritus fuerit, ſi quis ipſi de ſe dicenti *) nolit credere, quamquam alieniſſimo ab omni vanitate, *Palæologiæ Therapeuticæ* credet, in qua præcepta Therapiæ ex omni antiquitate, græca maxime, quamquam & latina, exhibet, comparatis iis, quæ nunc ſunt in uſu, ſentiendi, loquendi, faciendique formis: in quo ſe dicebat non modo hoc ſpectare, ut græcæ linguæ extinctum apud quamplurimos amorem refocillaret, ſed etiam præcepta morborum curandorum, ſub eruditæ linguæ involucris latentia, exponeret, atque ſic juvenes artis medicæ ſtudia æmulantes, ad fontes artis revocaret **). Sed multo majus ejus ſcientiæ documentum

 dediſ-

*) In Tentamine philolog. med. ſuper Aetii libris ineditis, &c. p. 4.

**) Palæol. Therap. Specim. I. p. 4.

dediſſet, ſi ei contigiſſet, ut Aetivm, illuſtris Günzii morte deſtitutum, abſolveret, cujus exemplum manu ſcriptum, cum ei traditum eſſet ab Ernesto noſtro, legeretque ipſo audiente loca quædam, ſtatim non modo dicebat, ex quo ſcriptore esſet quodque ſumtum: eſt enim in Aetii libris Synopſis quædam Medicorum veterum; ſed etiam quædam memoriter ex illis ipſis, alia ingenio corrigebat, accommodate ad linguæ rerumque rationem. In medicæ doctrinæ partibus maximo ſtudio tenebatur rei herbariæ, ut ſupra diximus, rerum naturalium omnium, inprimisque earum, quæ e terræ viſceribus eruuntur: in quibus generibus ita notata mente omnia & trita habebat, ut eum nihil fugeret, omnia in promptu eſſent. Itaque communis interpres adhibebatur in Muſeis noſtris, Richteriano, Boſiano, Linkiano, ſi quis ad ea viſenda venerat, erantque demonſtrationes rerum ejusmodi, ut non modo peritia earum, ſed etiam amor appareret, qui conſuetudine videndi non imminutus, ut fit, ſed auctus & confirmatus eſſet.

Ad artem faciendam ſe contulerat ſtatim, cum ex itinere Africano redierat. Et expetebatur opera ejus a multis. Erat enim in viſendis ægrotis aſſiduus, præſertim cum periculi aliquid ſubeſſe videretur, in curando diligens, lenis, & qui ægrotos non modo remediis artis juvaret, ſed etiam orationis humanitate, ad animos erigendos & confirmandos apta, quæ interdum plus prodeſt, quam remediorum ſalubritas. Nam & amabat eos, a quibus adhiberi ſolebat, & in aliis quoque rebus conſilio aut re prodeſſe cupiebat. Nec minus aſſiduus ac diligens erat in docendo. Erat autem diſciplina ejusmodi, ut non modo neceſſaria ad artem vel intelligendam vel faciendam accurate traderet, ſed etiam, quæ ad ornandam artem valerent, promeret liberaliter ex interiori doctrina. Quod erat perfacile Viro lectionis prope infinitæ, memoriæ autem ita felicis, ut facile ſuggereret, quicquid res & locus poſceret

ret. Nam legendi inſatiabilis aviditas erat, & quicquid ex Italia, Gallia, aliisque locis adferebatur librorum, ad aliquam vel naturalis ſcientiæ, vel medicæ doctrinæ partem pertinentium, id omne legebat, & ita accurate legebat, ut ſummam rerum traditarum, & quicquid in iis novum eſſet & exquiſitum, in litteras referret, & *Actis Eruditorum* inſerendum curaret. Itaque a multis annis nemo alius magis illis Commentariis profuit. Atque beata hæc doctrinæ exquiſitæ & variæ copia cernitur etiam in iis, quæ per occaſiones academicas, aliasque, ſcripſit in omni genere doctrinæ ſuæ: quorum indicem ſubjecimus.

Sed ut magis libero a domeſticis curis animo, & in muneribus publicis adminiſtrandis, & in ſtudiis doctrinæ tractandis, verſari poſſet, mature de matrimonio ineundo cogitavit, duxitque anno XXXVIIII. a. d. IV. Non. Febr. *Io.* GVILIELMIAM, *Vlrici* IVNII, Mathematum quondam apud nos Profeſſoris clariſſimi, ex *Olearia* filiam, ornatiſſimam ſexus ſui decoribus, ex qua eodem anno, prid. Cal. Decembres, tulit filium, *Georgium Erneſtum*, feliciſſimi ingenii paterni heredem, ſed cum acerbiſſima ipſius jactura. Nam ſeptimo a partu die obiit. Sed eam jacturam reparavit a. XLII. ducta a. d. XVII. Cal. Aug. *Chriſtiana Eugenia* BOSSEKIA, Virgine ornatiſſima, quæ nunc ereptum ſibi præmatura morte maritum mœret. Ex ea ſex liberi vivo, unus filius mortuo natus eſt: *Chriſtiana Sophia*, *Gottlieb Erneſtus*, *Henricus Michael*, *Chriſtianus Benedictus*, quarto menſe mortuus, *Chriſtiana Benedicta*, ipſo natali die mortua, *Chriſtiana Benedicta*, denique *Erneſtus Benjam. Gottlieb*, a. d. IV. Idib. Febr. nuperis: quæ ſoboles, ut, ſub matris amantiſſimæ tutela, feliciter adoleſcat, & communis humanitatis, & multo magis parentis, tam bene de rebus noſtris meriti, cauſa, optamus, præſertim cum nulla alia de cauſſa magis miſeranda videri debeat mors viri, vita longiori digniſſimi, quam quod tam multos parente amantiſſimo privavit, qui ejus conſilio & cura cum maxime indigebant.

Eam

Eam contraxit ex tali cauſſa. Habuerat in ceteri corporis robore, & conſtante ſanitate, ante aliquot annos utrumque oculum male adfectum e ſuffuſione. Sed ea ita erat curata, ut, cum oculum vitreo inſtrumento juvaret, legendo, ſcribendo, ceterisque rebus ſufficeret, quæ oculi aciem deſiderant. Itaque cum e lugubri apud Rosbacum pugna vulnerati eſſent in hanc urbem delati, aſſiduus aderat vulnerum curationibus, & vulnera ipſa inſpiciebat, non modo ut conſuleret ægrotantibus, & qui vulneribus manu curandis adhiberentur, ſed etiam ut exemplo ſuo diſcipulorum ſtudium ad viſendum, ac viſendo diſcendum, excitaret. Ibi, dum ſæpe propius admovet oculos vulneribus, nimis plus hauſit putridi & pernicioſi vaporis. Primum quidem febricula eum corripuit, a. d. VII. Cal. Novemb. quæ catarrhali ſimilis eſſet, nec ab conſuetis laboribus abſtraheret. Sed paucis diebus poſt, major vis mali prorupit, apparuitque, periculum ſubeſſe. Nam marcor quidam & dormiendi aſſidua libido cum putrida febre acceſſerat. Convolant Collegæ, Viri artis medicæ Conſultiſſimi, omnemque artem expromunt, ſi poſſint ſervare Virum, ſibi neceſſitudine Collegii carum, & humanitate jucundum. Sed artem ſuperavit vis morbi. Itaque Nonis Decembr. placide exſpiravit, magno cum dolore, cum modo ſuorum, ſed etiam omnium, qui, quantam in eo jacturam ſui, quantam civitas Lipſienſis, quantam denique Academia, & univerſa res literarum publica feciſſet, ſatis æſtimarent.

Indiculus Scriptorum.

LIBRI.

De uſu partium Carmen, ſeu Phyſiologia metrica, ad modum *T. Lucretii Cari* de rerum natura, in gratiam auditorum concinnata. Lipſiæ 1739. 8v.

Patho-

Pathologia metrica, ſeu de morbis Carmen, in gratiam auditorum concinnatum. Lipſ. 1740. 8v.

Muſeum Richterianum, continens foſſilia, animalia, vegetabilia marina, illuſtrata iconibus & commentariis D. I. E. H. accedit (*Ioann. Frider.* CHRISTII) de Gemmis ſcalptis antiquis liber ſingularis. Ibid. 1743. fol.

Παλαιολογία Therapiæ, qua Veterum de morbis curandis placita recentiorum ſententiis æquantur. Specim. I--XXXV. Ibid. 1748--54.

Anthropologia forenſis, ſiſtens Medici circa rempublicam cauſſasque dicendas officium, cum rerum anatomicarum ac phyſicarum, quæ illud attinent, expoſitionibus. Ibid. 1751. 8v.

Idem liber. Editio altera c. fig. æneis. 1753. 8v.

Ἐξήγησις ὀνομάτων τῶν περὶ παθῶν. Exegeſis nominum græcorum, quæ morbos definiunt. *Erklärung griechiſcher Wörter von Krankheiten des menſchlichen Körpers.* Ibid. 1751. 4t.

De homine ſano & ægroto Carmen, ſiſtens phyſiologiam, pathologiam, hygienen, therapiam, materiam medicam: præfatur de antiqua medicina carmen: ſubnectuntur ſimiles Poëtarum ſententiæ: accedunt ſingula quædam carmina. Ibid. 1753. 8v.

Ordo morborum cauſſalis. Specim. I--VII. Lipſ. 1754--57. 8v.

Aetiologia chemica ſeu expoſitio cauſſarum ſani & ægroti hominis ſecundum principia chemica, diſſertatiunculis clariſſimorum quorundam juvenum expoſita, cum Indice neceſſario. Ibid. 1757. 4t.

Tentamen phyſiologicum medicum ſuper AETII *Amideni* Synopſis Medicorum veterum libris octo, poſt illos octo, quos Aldus Manutius Venetiis 1534. evulgavit. Ib. eod. 4t.

Præter ea præfatus eſt ad libros ſequentes:

D. Chriſtian Gotthold SCHWENKE, *vom geſunden Landleben &c. Leipzig* 1751. 8v.

Ioh. Woyt, Gazophylacium medicum, *oder Schatzkammer mediciniſch- und natürlicher Dinge in einer richtigen und ordentlichen Alphabeth-Ordnung.* *Leipz.* 1751. 4.

D. Anton Heins. Pharmacia rationalis, *oder vernünfftiger Gebrauch auserleſener Genesmittel* &c. ibid. 1757. 4t.

Diſſertationes.

De continuanda Rivinorum induſtria in eruendo plantarum charactere. Præſide *Io. Chriſtoph.* Lischwitz. Lipſ. 1726. 4t.

— ordinibus Conchyliorum methodica ratione inſtituendis. Reſp. *Io.* Gezavr. Ibid. 1728. 4t.

— vitiis nominum in ſignificatu tentamina quædam. Reſp. *Io. Chriſtian* Bartholomæi. Ibid. 1729.

— Viribus minerarum & mineralium medicamentoſis. Præſide *Ioan. Caſp.* Küchlero. Ibid. 1730. 4t.

— ſenſu externo facultatum in plantis indice. Reſp. *Chriſtian. Gottlieb.* Lvdwig. Ib. eod. 4t.

Definitiones plantarum. Reſp. *Chriſt. Auguſt.* Ebersbach. Ibid. 1731. 4t.

De indicatione medica. Reſp. *Ge. Aug.* Langgvth. Ib. 1733. 4t.

— uſu hydrargyri interno ad mentem Recentiorum. Reſp. *Chriſtoph. Fridr.* Sartorivs. 1735. 4t.

— partium coaleſcentia morboſa, *von den widernatürlich zuſammen gewachſenen Theilen des menſchlichen Körpers.* Reſp. *Gottlob. Carol.* Springsfeld. Ibid. 1738. 4t.

— dentitione ſecunda juniorum. Reſp. *Io. Andr.* Vngebaver. Ibid. 1738. 4t. c. fig.

— morbis a pervigilio. Reſp. *Io. Car.* Pvscher. Ibid. 1741. 4t.

— Capitonibus laborioſo partu naſcentibus. Reſp. *Anton.* Heins. ibid. 1743. 4t. c. fig.

— Oculo lachrymante. Reſp. *Io. Frid.* Kappe. Ib. eod. 4t.

Hiſtoriæ naturalis Foſſilium caput de Terris. Reſp. *Io. Georg.* Lvther. Ibid. 1745. 4t.

Exer-

Exercitationes adoleſcenti ætati ſalubres. Reſp. *Frid. Sam.* SPARR. Ibid. eod. 4t.
Funiculi umbilicalis humani pathologia. Reſp. *Io. Andr.* LEHMANN. Lipſ. 1747. 4t. c. fig.
De metaſchematiſmo morborum. Reſp. *Io. Gottlieb.* MEYER. Ib. eod. 4t.
--- ſuſpecta valetudine. Reſp. *Io. Chriſtoph.* ELHARD. Ibid. 1757. 4t.

Programmata.

De organis piſcium externis. Lipſiæ 1733. 4t.
Anatome hominis recens nati repetita. Ibid. 1738. 4t.
De baſi calvariæ. Ibid. 1738. 4t.
--- cerebrum incidendi methodo. Ibid 1739. 4t.
--- arteriarum corporis humani confiniis. Ib. eod. 4t.
--- rarioribus quibusdam oſſium momentis. Ib. 1740. 4t.
--- diploe oſſium. Ib. eod. 4t.
--- venis corporis humani. Ib. eod. 4t.
--- vaginis vaſorum. Ib. eod. 4t.
--- methodo plantarum ex fructu optima. Ib. eod. 4t.
--- Medici cadavera ſecantis religione. Ibid. 1741. 4t.
--- flexu arteriarum. Ibid. 1741. 4t.
--- Medicis archiatris & profeſſoribus. Ib. eod. 4t.
--- vermibus Anatomicorum adminiſtris. Ib. eod. c. fig. 4t.
--- vaſis ſanguiferis oculi. Ibid. 1742. 4t.
--- inſectorum natalibus. Ibid. 1743. 4t. c. fig.
--- mediaſtino poſtico. Ib. eod. 4t.
--- corpore delicti, Medici ſecantis culpa incerto. Ib. eod. 4t.
--- venis communicantibus. Ibid. 1744. 4t.
Hiſtoriæ naturalis Inſectorum inſtitutiones. Ib. 1745.
De fœtu vegetabili. Ibid. 1747. 4t.
--- ordinibus gemmarum verbis C. Plinii Secundi, ex ejus Naturalis hiſtoriæ libr. XXXVII. Ibid. eod. 4t.

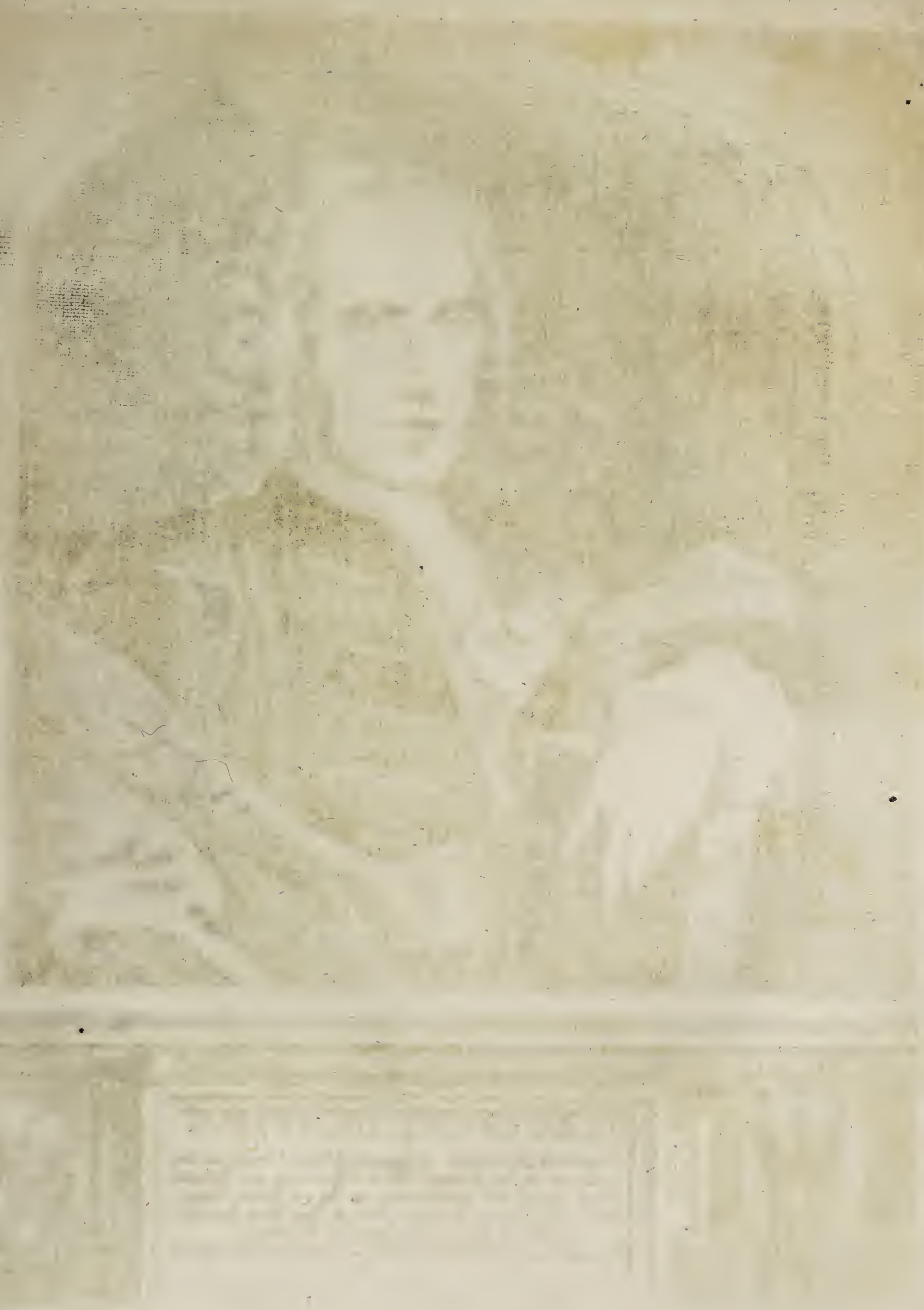
Εὐπραγία ἀγαθοῦ ἰατροῦ. Lipſ. 1748. 4t.
Medicinæ cum Iurisprudentia comparatio. Ibid. 1749. 4t.
De cura paſcuorum. Ibid. 1752. fol.
Περὶ ἀναφωνήσεως, de declamatione. Ib. 1753. 4t.
De læſionibus ex diſpoſitione vulnerati morboſa letiferis. Ibid. 1755. 4t.
--- obſequio Principum erga Medicos. Ib. eod. 4t.
Miſericordiæ limites in exercenda arte. Ib. 1756. 4t.
Aetii *Amideni* Ἀνεκδότων lib. IX. c. XXVIII. exhibens tenuioris inteſtini morbum, quem ileon & chordapſum dicunt, una cum Veterum ſuper hac ægrotatione ſententiis. Ib. 1757. 4t.

Oratio.

Oratio quæ antiquitatum Romanarum per Africam repertarum memoriam recolit. Lipſ. 1733. 4t.

MEMO-

J. M. Seligmann ſculps. Norimbergae.

MEMORIA
VIRI
Illuſtris, & Experientiſſimi
LAVRENTII HEISTERI,
Medic. Doctoris, Sereniſſ. Ducis Brunov. & Luneb.
Conſil. aul. & Archiat. Medicin. Pract. Chirurg. & Botan. P. P. O.
Ordinis ſui & totius Acad. Senior. Societatum Cæſareæ Nat. Curioſ. Regiarum Londin. & Berol. Scient. & Botanicæ
Florent. Sodalis

d. XVIII. April. A. S. R. MDCCLVIII.
defuncti,

ex

Programmate funebri

Pro-Rectoris & Senatus
Academiæ Iuliæ Carolinæ
depromta.

Magno nuper ornamento univerſus orbis litteratus medicus orbatus eſt, deceſſu incomparabilis Medici, *Laurentii* HEISTERI, quem & præſens ætas admirata eſt, & omnis poſteritas, meritorum ejus memor, celebrabit. Etenim tam excellens ejus ſcientia in omni genere medicinæ enituit, tam admirabilis dexteritas, multiplicibus difficillimisque curationum experimentis, & longinquo annorum uſu, exercita, ut fama Viri manaret latiſſime, atque e variis disjunctisque locis, a multis, magnæ etiam dignitatis, ægrotantibus in auxilium morbi opera ejus conſiliumque expeteretur. Ingenii vero ſtudiique, quo univerſum artis ſalutaris fundum excoluit, monumenta magno numero in vulgus edita, merita ejus cum exteris remotiſſimisque gentibus communicarunt, cupidiſſimeque excepta effecerunt, ut pluribus in rebus ſanior apud eas ſanitatis regula obtineret. Qua meritorum ejus amplitudine ſane futurum eſt, ut pluribus poſt ſæculis, apud quaſcunque nationes, HEISTERI nomen in officinis & acroateriis Medicorum frequenti prædicatione memoretur.

Famam ejus & exiſtimationem eximiam haud facile recordamur, quin ſimul ad animum occurrat memoria celeberrimi ex antiquioribus Medici, *Iacobi* PSYCHOCHRESTI *a*). Hic, Archiater olim Leonis Thracis, Imperatoris, ſi PHOTIO & SVIDÆ fides habenda eſt, tanta, quanta vix alius antiquæ memoriæ

a) PSYCHOCHRESTVS verum ejus nomen videtur, quamquam ab aliis libentius *Pſychreſtum* vocari videam. In vetuſtioribus SVIDÆ editionibus extat Ψυχοχριςος. KÜSTERVS verum ei nomen e MALELA reſtituiſſe ait Ψυχριςος. Sed, ut me docuit *Ioannes* FREIND in Hiſtoria medicinæ, p. 170. *Alexander* Medicus, *Iacobi* fere æqualis, diſerte memorat, hoc ei nomen attributum, ὅτι ὑγραινούσῃ τροφῇ ἐνέχοντι. In tam plana ejus nominis interpretatione dubium non eſt, quin, levi unius literæ mutatione, apud SVIDAM legendum ſit Ψυχοχρηςος. MALELA, futilis alias ſcriptor, non videtur audiendus.

riæ Medicus, auctoritate floruit, auctore SVIDA *b*), omnes ætatis ſuæ Medicos antecelluit gloria & ad antiquos proxime acceſſit, ita quidem, ut eorum pleroſque ſuperaret, ab hominibus autem, opis medicæ indigentibus, amatus mirum in modum cultuſque eſt, ut qui facultatem medendi, divinæ ſimilem, adeptus videretur. Hac communi hominum veneratione fiebat, ut ampliſſimis honorum ornamentis decoraretur. Nam Senatus, ut MALELA refert *c*), ei ſtatuam in thermis Zeuxippi ponendam curavit, aliam vero Athenis ei poſitam, & ab *Iſidoro Gazæo*, Philoſopho, viſam, DAMASCIVS memorat *d*). Accedebant honorifica elogia, quibus merita & benefacta *Iacobi* certatim homines proſequebantur. Alii enim Σωτῆρα appellabant, magnifico & divino nomine, quo olim & Dii, in genus humanum maxime benefici, & homines, præſtantiſſimi ſalutis humanæ opitulatores, ſolebant ornari *e*). Alii, qui Philoſophorum more loqui malebant, Aſclepiadeam opinabantur eſſe *Iacobi* animam & natura Pæoniam. Præterea alia, quæ ad famam *Iacobi* honeſtandam, vulgi ſermonibus agitata SVIDAS memorat. Illud autem memoratu dignum, alios Medicos, laudum *Iacobi* æmulos & obtrectatores, calumniatos eſſe, non eſſe Medicum *Iacobum*, ſed quendam θεοφιλῆ καὶ ἱερὸν. Quibus nominibus cum olim ii vocarentur, qui medicinæ facultatem non arte & ſtudio, ſed Deorum quodam munere adepti crederentur, Aeſculapii præcipue Sacerdotes; *Iacobum* adverſarii ejus Deo charum & ſacrum malebant, quam Medicum, dicere, quod proſperitatem curationum ejus fatebantur, ſcientiæ, peritiæ,

b) Vid. Ἰάκωβος.

c) In vit. Leonis.

d) Apud PHOTIVM, Cod. 242. *Iſidorum Gazæum* cum *Peluſiota* perperam confundit FREINDIVS l. c.

e) SPANHEIMIVS Diſſ. V. de præſtantia Numiſm. SCHWARZIVS de Aeſculapio & Hygea Diis φιλανθρώποις, §. XI., p. 20.

ritiæ, prudentiæque derogabant, videbanturque eum ſpecioſo magnificoque elogio cohoneſtare, cum maligne adducerent in contemtum. Quapropter laudator ille *Iacobi*, quiſquis eſt, apud Svidam, ut voculis horum obtrectatorum occurrat, easdem ad laudem ejus convertit, & minime falſos fuiſſe talia dictitantes monet, vere enim virum illum fuiſſe Θεοφιλῆ, ἐπιεικῆ, καὶ Θεῷ κεχαρισμένον. Quibus ſane verbis declarat, non defuiſſe *Iacobo* eximiam ſanandi ſcientiam, ſed hoc excellentiorem eam fuiſſe, quod ſingulari Dei favore & virtute fortunari videretur.

Grave omnino eſt elogium, quo *Iacobum* impertit admirator ejus, ſubjectamque habet veriſſimam ſententiam, qua medicinæ vis & fortuna ad Deum, omnis auctorem effectoremque ſalutis, recte refertur. Cum enim Deus hominum a ſe conditorum vitam & ſalutem ipſe quam optime conſervatam velit, eamque ob cauſſam in hac rerum univerſitate varia propoſuerit ſanitatis præſidia, unde auxilium morborum peti poſſit, dubium non eſt, in Medicorum etiam ſtudiis operisque, quibus ſaluti generis humani conſulitur, haud exiguum providentiæ divinæ munus ſpectari. Quod ſi recte admittitur, & illud verum eſt, quod laudator *Pſychochreſti* apud Svidam prædicat, magnum Medicum, qui ſummum artis attigerit, & ſaluti generis humani præſtantiſſimi navaverit operam, eſſe Θεοφιλῆ, ἐπιεικῆ καὶ Θεῷ κεχαρισμένον. Cujus quidem imaginem, in *Iacobo* laudatam, cum luculenter expreſſerit *Laurentius* Heisterus noſter, eam quidem, animus eſt, hic accuratius deſcriptam proponere, ut ejus virtutum meritorumque quandam quaſi formam exhibeamus.

Itaque in magno Medico, quem vocamus θεοφιλῆ, primo nobis proponimus *excellens ingenium*, præclaris ſapientiæ præſidiis inſtructum, quod ad ſalutem hominum omni arte & ope tuendam, naturali eximioque ſtudio feratur. Homines enim,

qui ſapientia excellenti & ſummis animi dotibus eminerent, ea ætate, qua *Iacobus* vivebat, mos erat θεοφιλεῖς, θεοφιλεστάτους, vel ſimili nomine, appellare *f*). *Iacobo* æquales ejus tribuebant Aſclepiadeam vel Pæoniam animam, eaque intelligi volebant præſtantem animi habitum, ad ſtudia medicinæ tam aptum & propenſum, quam fuerit ipſorum artis inventorum. Quo minus autem Medicus θεοφιλὴς ſola facultate naturali, nullo adjuta uſu & ſtudio, definiatur, prudenter adjicit *Iacobi* laudator, affuiſſe etiam in eo ἐρωτικὴν τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπιμέλειαν, quæ maxime ſoleat quoſque artifices conciliare & conjungere artis præſidibus. Hæc quidem ita ille, quiſquis eſt, pro ſtudio religionis paganæ, arti cuique ſuos præſides Deos affingens, ſed tamen ad intelligendam excellentis Medici rationem haud inepte. Requirit in eo amatoriam artis diligentiam, eaque *ardorem ſtudii* ſignificat, quo quis in artem aliquam ita feratur, ut ſumma ingenii contentione ea omnia meditetur & agat, quibus ipſa artis ſcientia perfici conſummarique poſſit. Eam diligentiam, pergit ille, artifici amorem Deorum, artis præſidum, conciliare, quo ſcilicet fiat, ut veluti divino inſtinctu agitatus magis magiſque elaboret, & admirabilem perfectiſſimamque artis facultatem aſſequatur. Sic enim & Phidiam in ſtatuaria, & Zeuxidem in pictura perfectiſſimos opifices evaſiſſe, quod ob ſummum artis ſtudium ipſo numine Apollinis aut Minervæ afflati viderentur. Itaque, hoc auctore, optimi quique artifices ſunt θεοφιλεῖς, propter ſummum, quod in arte excolenda perficiendaque collocant, ſtudium. Nam ſi ad ingenium, promtum a natura & acutum, acceſſit ratio doctrinæ & ſolertia indefeſſa, ſolet illud emergere in artibus excellens, quod appellare ſolemus *divinum*. In Medicina autem dubium non eſt, quin

f) Θεοφιλέστατον ipſum *Iacobum* appellat Alexander, teſte Freindio, l. c. Sic *Hypatiam*, magiſtram ſuam, Synesius ſalutare ſolet, θεοφιλεστάτην, σεβασμιωτάτην, μακαρίαν φιλόσοφον, epiſt. 4. & 10.

quin ſummus demum amor ejus intentiorque induſtria magnum Medicum efficiat, eundemque θεοφιλῆ. Quo propius enim medicinæ profeſſio ad beneficam Dei naturam & eam curam accedit, qua ſaluti generis humani a ſe conditi providet, hoc certius exiſtimandum eſt, numine & favore ſingulari divino fieri, ſi qui excellenti præditi ingenio, majoribus artis & ſtudii ſucceſſibus, ad ſalutem hominum procurandam connitantur. Quoties igitur Medicum Θεοφιλῆ mihi propono, toties illuſtris aliqua ſpecies magni Σωτῆρος obverſatur, qui ſingulari naturæ impulſu, veluti inſtinctu divino, excitatus, ad excolendam ornandamque artis ſalutaris diſciplinam acerrimum ſtudium, omnesque cogitationes contulit, omnia ſalutis humanæ præſidia, & univerſæ medicinæ rationes excuſſit, eamque doctrinæ medicinalis præſtantiam conſecutus eſt, a qua optima ſanitatis auxilia ad multos homines proficiſcantur.

Svidas Medicum ſuum θεοφιλῆ laude ſimul *bonitatis & manſuetudinis* impertit, appellatque ἐπιεικῆ, ea quidem ſignificatione, ut oſtendat, hunc eſſe magnum Medicum Deoque gratum, qui ſumma humanitate & propenſione ad miſerias hominum levandas gaudeat. Eſt ſcilicet omnis medicina opus charitatis & miſerationis humanæ, quæ adeo propria hujus profeſſionis eſt, ut *Scribonius* Largvs g) Medicum, a quo abſit ea, merito omnibus Diis & hominibus inviſum pronuntiet. Hinc antiquitas, ad eam medicinæ virtutem indicandam, præſides ejus Deos φιλανθρώπους, φιλολάους h), πραεῖς, ἠπίους, *mites* i), aliisque nominibus, appellavit, Medicos autem notiſſimo elogio χαρίεντας dixit, ut qui arte ſua benefica humanitatisque plena

mmm 2 ſum-

g) In Epiſt. ad C. Iulium Calliſtum.

h) Eo nomine cultus eſt Aeſculapius in fano ad Aſopum, teſte Pavsania p. 267.

i) Vid. Schwarzivs l. c. §. 14.

ſummam apud homines gratiam inirent. Minime omnium igitur a Medico θεοφιλεῖ humanitatis ſenſus abeſſe poteſt. Hæc enim ea virtus eſt, quæ Medicum Deo arctiore colligatione devincit, eumque veluti adminiſtrum efficit φιλανθρωπίας & benignitatis divinæ, quæ vitam ſalutemque hominum quam optime vult conſervatam, & nullo non auxilio moleſtias & miſerias eorum levari cupit. Quam ſi imitandam ſibi proponit Medicus θεοφιλὴς, tum officiis Medici præclari obeundis aptior paratiorque redditur. Sic enim medendi ſcientiam ad liberaliſſimæ benignitatis divinæ exemplar diſpenſat, cariſſimam omnium hominum vitam ducit, neminemque beneficium artis ſuæ invidet, ad decumbentium morbos ſanandos ſummam ſolicitudinem adhibet, non alio, quam officii, ſtudio doctus, neque ab eo ulla laborum difficultate, aut moleſtiarum tædio retardatur, quicquid denique ſtudii, cogitationis & experientiæ poteſt, ad amplificandam medicinæ facultatem & augenda ſanitatis humanæ præſidia confert. Peſſimi vitii, & humanitati maxime adverſarii, infamia, teſte Seneca *k*), quosdam olim Medicos preſſit, cum dicerentur opus quærere, ſæpiusque morbos augere & irritare, ut majore gloria ſanarent. Contra *Iacobus* apud Svidam id egit ſedulo & accurate, ut ægrum quam maturrime, & quam breviſſimo ejus cruciatu, allevaret, ſæpe dicere ſolitus: Medici optimi eſſe, aut ſtatim deſperare de morbo, aut, ſi eum attigerit, mox nonnihil levare ægrotantem, nec prius ab eo diſcedere, quam meliuſcule ſe habeat. Quo ſane ſtudio peritiam æque ac humanitatem, dignam Medico θεοφιλεῖ, approbavit.

Porro autem Svidas, cum eundem Θεῷ κεχαριτωμένον appellat, videtur *fortunam curationum* ejus & *proſperum ſucceſſum* admirari. Etenim *Iacobum* memorat omnes fere ab urgentibus malis aut ſtatim, aut paullo poſt, liberaſſe, indeque magnificum

k) De beneficiis lib. VI. cap. 36.

cum nomen Σωτῆρος, veluti Aeſculapii, obtinuiſſe. Neque aliud, quam efficacem felicemque ejus medendi poteſtatem, indicarunt homines, qui, eodem teſte, *Iacobum* dicebant habere δύναμιν ἰσόθεον. Hoc enim nomine veteres & medicamenta inſignire ſolebant, quorum præſentiſſima virtus & efficacia comperta eſſet *l*). Iam ab omni antiquitate medicinæ vis quædam divinitatis ineſſe credita eſt. Nam vim morborum occulte graſſantem frangere virtute applicati remedii, peſtemque corporis humani adeo profligare, ut illico mortis periculo expediatur, id ſupra humanam naturam eſſe videbatur. Ea re factum eſt, ut primos Medicinæ repertores, & alios, quos fama ejus artis illuſtraverat, admiratio hominum cumulatiſſimis afficeret honoribus in ipſosque Deos referret. Quæ tamen divinitas opinione magis hominum & admiratione ſcientiæ, ab aliorum intelligentia abſtruſæ, quam divina quadam virtute, conſtabat. Maxima & indubitata Dei poteſtas in mirificis Chriſti, optimi Servatoris, operibus ſpectata eſt, qui quamquam minime rapinam duceret τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ *m*), perfectis tamen mirabiliter ſanationibus, omnibus numeris abſolutam oſtendit δύναμιν ἰσόθεον, ſummumque non animæ ſolum, ſed & corporis humani, ſe Σωτῆρα demonſtravit. Eadem virtute diviniore muniti legati ejus, ut doctrinam cœleſtem mirabilium ſpectaculis operum confirmarent, deſperatiſſimos morbos ex hominum corporibus juſſu ſolo profligarunt. Hanc quidem poteſtatem ἰσόθεον Medici, fragilitatis ſuæ conſcii, nec vindicare ſibi, nec ſperare poſſunt, & tamen in omni medicinæ negotio, in conſilio Medici, & in virtutibus remediorum vis quædam divinitatis adeſt, quæ ſummopere ad ſalutem hominis reparandam valeat. Agnoſcunt vim eam, ſancteque celebrant, ipſi

l) Annotavit Castellius in Lex. med, Vid, ἰσόθεος.

m) Philipp, II. 6.

ipſi veteres pagani, ſed appellant *Fortunam n)*, ἀγαθὸν Δαίμονα, ἀγαθὴν Τύχην, cujus adeo ſtatuam in templo Aeſculapii collocatam memorat Aristides *o)*. Et ſæpius hodie Medici, fractis inopinato pertinaciſſimis morbis, & refectis cito ægrotantium viribus, vim agnoſcunt captu ſuo & arte medica ſuperiorem, in eaque manifeſtum auxilii divini pignus revereri, & cum Iapide, Virgiliano Medico, fateri coguntur:

Non hæc humanis opibus, non arte magiſtra
Proveniunt, neque te, Aenea, mea dextera ſervat,
Major agit Deus p).

Eſt ſæpe, ubi conſultatio Medici extricat nihil, nec quicquam veri remedii invenit: eſt, ubi manus medentis nequicquam trepidat, imo peccat, niſi altior fortuna manum ejus & conſilium regat. Contra vero, ubi in atrociſſimo malo, excuſſis omnibus artis præſidiis, diu incaſſum laboravit, incidit tandem, quaſi nutu divino, in veram medendi viam, & medicamentum reperit, quaſi divinitus oblatum, quo æger mox relevetur. Itaque curatur quidem valetudo hominum imperatis a Medico remediis, ſed tamen providentis Dei numine artem ejus ſecundante. Hic enim ipſe eſt auctor vitæ ſalutisque humanæ, dominus vivorum & mortuorum: hic effector & fabricator tum naturæ humanæ, tum rerum ſalubritate præſtantium: hic animum Medici in poteſtate habet, perſpicientiam ejus acuit & conſilium dirigit, ut videat accurate, conjiciat recte, conſulat pru-

n) *Corn.* Celsus lib. VII. Præfat: *In morbis multum fortuna confert, eademque ſæpe ſalutaria, ſæpe vana ſunt.* Conf. *b.* Heisteri Diſp. anno 1722. habita, *de Fortuna medica, ad locum quendam Hippocratis.*

o) Sacr. ſerm. I. p. 276.

p) Virgilius Aen. XII. v. 427.

prudenter: hic denique ipſis medicamentis vim addit & ſalubritatem, qua diffuſa in venas, vigor roburque corporis inſtauretur. Idem igitur magnum Medicum, quem illuſtrius virtutis ſuæ, omnia ſervantis, inſtrumentum eſſe voluit, conſilio inſtruit adeo promto & ſolerti, ut multorum hominum ſalute feliciter per eum reſtituta, *δυναμις* quædam *ἰσοθεος* animadverti poſſit.

Quo majorem autem artis, divino munere ſibi tributæ, excellentiam & efficacitatem intelligit Medicus Θεοφιλης, hoc magis dat operam, ut curis ſtudiisque ſuis Dei gloria quam luculentiſſime illuſtretur. Quantum ad hanc amplificandam fecerint operæ & curationes Psychochresti, facile ex ipſis elogiis, *Iacobo* tributis, intelligere licet, quibus ille quaſi adminiſter bonitatis divinæ celebratur, & beneficia, officio ejus hominibus præſtita, Deo, tanquam auctori, accepta referuntur. Quot enim homines Medicus fractos debilitatosque viribus confirmat, quot ille periculo mortis eximit, tot veluti ora ad efferendas Dei laudes apperit, tot quaſi teſtes excitat bonitatis divinæ. Ipſa autem rei medicæ diſciplina tantam rerum copiam, ad intelligendam ſummi ſapientiam opificis præſtantium, exhibet, ut quo quis artis ſcientior peritiorque eſt, hoc magis debeat, admiratione rerum tam excellentium defixus, immenſi majeſtatem effectoris revereri. Corporis humani, cujus accuratior notitia Medicis relicta eſt, excellenter admirabiliterque exſtructi fabricam, & illam omnium membrorum aptiſſimam coagmentationem & concinnitatem, illum ſingularum partium, minimarum etiam, uſum, ordinem, conſenſionem quis eſt, qui intelligat plenius, quin vim divinæ exædificationis incredibilem agnoſcat, & in venerationem ſapientiſſimi fabricatoris rapiatur? Porro autem herbarum, ſtirpium aliarumque rerum, quæ in uſum medicinæ aut naſcuntur, aut præparantur, diſtincta coloribus varietas, multifaria præſtantia, diſpares virtutes ampliſſimum Medico ſpectaculum pandunt,

quo vim capaciſſimæ exuberantiſſimæque mentis, talium rerum effectricis, contemplari poſſit. Hæc igitur animo & mente naviter perluſtrat Medicus Θεοσεβης, ſed quo interius accuratiusque receſſus naturæ perveſtigat, hoc majora ſummi conſilii argumenta in minutiſſimis rebus deprehendit, atque hoc magis exardet ſtudio, recondita divini artificii miracula protrahendi in lucem & demonſtrandi, ut eorum excellentia quam plurimis patefiat, & excelſi ſapientia molitoris religioſius æſtimetur.

Tanta amplitudine gaudet, quem hactenus informavimus, Medicus, ingenio divinus, animo humanus, arte felix, ſtudio pius. Cujus exemplar adeo vita & ſtudiis expreſſit *Laurentius* HEISTERVS, ut affirmare non vereamur, enituiſſe in eo, ut in PSYCHOCHRESTO, Medicum Θεοφιλη, ἐπιεικη, καὶ Θεῷ κεχαρισμένον. Hujus enim peritia, in omnibus artis ſalutaris partibus excellens, tantum auctoritate apud remotiſſimas gentes, tantum in propulſandis plurium generum morbis profectu valuit, ut Vir magni nominis divinitus excitatus, & ſaluti generis humani donatus videretur. Ab ineunte juventute cum animum, artibus liberalibus præmunitum, ad ſtudium artis medicinalis applicuiſſet, tanto opere eam complexus & perſecutus eſt, ut facile appareret, ingenium ejus arti medicæ a natura aptum, & veluti divinitus deſtinatum eſſe. Hoc ille auſpicio ſtudiorum accepto, porro ipſius quaſi Dei manu apprehenſus deductusque per omnia artis curricula & exercitia eſt, ut perfectam ejus ſcientiam aſſequeretur. Etenim incredibili multa diſcendi experiendique ardore incitatus, nihil intentatum reliquit, quo ſibi medicinæ, tum medicamentis, tum manu curantis, peritiam & uſum compararet, multoque laboris & ſumtus impendio exteras regiones adiit, Medicorum celeberrimorum ſcholas, Anatomicorum officinas, medicinas Chirurgorum frequentavit, omnia artis ſubſidia & præſtantiſſima quæque experimenta inſpexit,

ſpexit, pertractavit & familiaria ſibi reddidit, tum vero in caſtrenſia populorum belligerantium valetudinaria, tanquam in palæſtram omnis exercitationis medicæ, ſe contulit, ibique variis curationum periculis, & quotidiano multiplicique uſu, tantam brevi tempore artis peritiam collegit, quantam alii longa annorum exercitatione vix nanciſcantur. Quo incredibili ſtudio excolendæ Medicinæ ſane abunde approbavit, quam in *Iacobo* olim laudaverunt, ἐρωτικην τȣ ἐπιτηδευματος ἐπιμελειαν. Impendit autem hanc operam eo diligentius, quo majore ſenſu humanitatis ad explenda boni Medici officia ducebatur, artem reputans, quam Dei φιλανθρωπια ſaluti generis humani indulſiſſet, ejusdem virtutis ſtudio tractandam, & in quorumvis hominum auxilium liberaliter expromendam eſſe, neque in ea ullas laboris & moleſtiarum acerbitates defugiendas. Cujus quidem ſolicitudinis uberrimum fructum tulit, efficientia & fortuna artis ſuæ plurimis hominibus ſalutari, ſummaque nominis, quam inde conſecutus eſt, celebritate. Nam ex magno ægrorum numero, quos morbis graviſſimis liberavit, verbis vix poteſt exprimi, quantam artis peritiæque ſuæ exiſtimationem longe lateque excitaverit, cum non ii ſolum auxilium ejus implorarent, qui opera præſentis uti poſſent, ſed & exteri permulti, e longinquis religionibus, & magnæ dignitatis, qui vel evocabant eum ad ſe literis, vel hanc in urbem commeabant, ut apud HEISTERVM, tanquam in fano Aeſculapii incubantes, conſilio ejus aut manu ſalutari priſtinam reciperent ſanitatem. Quantum autem patriæ ſuæ profuit HEISTERI opera & dexteritas, tantum ſane exteris remotisque gentibus ejus doctrina præſtitit. Nam libri ejus in vulgus editi, quibus optimam ſanandi viam exquiſitis doctrinæ & experientiæ præſidiis munivit, tanta cum eruditorum apud exteras gentes approbatione recepti ſunt, ut in omnes fere Europæarum gentium linguas transferentur, atque ex iis ſanior medendi ratio remotiſſimis etiam populis traderetur. Quam

celebritatem aſſecutus, minime oblitus fuit beneficii divini, quo ſibi ii laborum ſucceſſus contigiſſent, ſed gloriæ Dei magnitudinem hoc diligentius recoluit, quo majorem ejus amplificandæ materiam in omni medicina reperiebat. Nam & cum morbos acerrimos, ſuperata omnium expectatione, infringeret, locum ſibi datum putabat, auxilii divini, cui proſperum tribuebat eventum, prædicandi, & in omni rei medicæ tractatione, præſertim in herbarum & corporis humani natura contemplanda, quo ſcientior harum rerum erat, hoc majore cum voluptate videndi in iis divinæ ſapientiæ veſtigia conſectabatur. Cujus ſtudii inprimis teſtes ſunt aliquot Commentationes, piæ non minus quam eruditæ, quibus Deum e mirifica fabricæ humanæ compage, & ſigillatim e quarundam ejus partium ſtupendo artificio & uſu, religioſe cognoſcendum propoſuit.

Sane eam ſtudiorum rationem, id inſtitutum vitæ ſecutus eſt Medicus noſter Θεοφιλής, ut in animo habuiſſe aſſidue, factisque expreſſiſſe videatur, quæ Vates ille & Rex, ex animi divini ſententia, de ſe prædicat: *Deus, tu me a pueris docuiſti, & hactenus tua prædico miracula. Ne ad ſenectam quidem & canos, Deus, me deſere, dum tuum brachium poſteris, dum tuam futuris omnibus prædico virtutem q).* Quo majores enim induſtriæ ſuæ ſucceſſus vidit HEISTERVS, hoc magis Dei erga ſe benignitatem cognovit. Hujus providentia & auxilio ſe intellexit ab ineunte adoleſcentia adjutum provectumque ad eam rei medicæ ſcientiam eſſe, ut admirabilem Dei bonitatem, in tot rerum medicinalium virtutibus ſalutiferis conſpicuam, & in ipſis morborum curationibus potentem, agnoſceret & celebraret. Huc igitur omnia ſtudia & medicamenta ſua convertit, ut admirabilia Dei opera patefaceret, & quoties atrocius & deſperatius malum feliciter ſuſtuliſſet, toties ſolebat divinæ potentiæ

q) Pſalm. LXXI. 17. 18.

tiæ brachium, in medicamentorum virtute, & in manu, quam ægro adhiberet, dirigenda efficax, pia mente venerari. Neque enim minore religione duci poterat, quam HEROPHILVS, inter maximos olim habitus Medicos, qui mirifica medicinæ virtute adductus, teſte SCRIBONIO LARGO *r*), pronuntiare ſolitus eſt, *medicamenta Deorum manus eſſe.* Fruſtra *Iulianus*, ille Chriſtianæ religionis defector, Deum ſuum fictitium Aeſculapium, contendit, monſtrata hominibus Medicina, per omnem terrarum orbem ſalutarem dexteram extendiſſe *s*). Verius multo HEISTERVS noſter in tot rei medicæ ſubſidiis, multifariisque ſanitatis remediis, per orbem terrarum diffuſis, ſummi verique Numinis brachium uſquequaque extenſum agnovit, idemque ut a quamplurimis hominibus agnoſceretur, ſtudiis & Commentationibus ſuis efficere anniſus eſt. Ipſe vero in difficillimis, chirurgicis maxime, curationibus non alium ſe, quam ad-

r) Initio Præfat. ad *C. Iul. Calliſtum.* RVELLII quidem editio, quæ ad manus eſt, expreſſit, *divinum munus eſſe.* Sed *Caſp.* BARTHIVS Adverſ. lib. 48. c. 19. jam conjecit, legendum eſſe *Deorum manus.* Idque tam certum, quam quod maxime. Nam conſequentia SCRIBONII verba, quibus HEROPHILI effatum declarat, ſic ſcriptum ab eo eſſe, manifeſte indicant. Sic enim pergit SCRIBONIVS: *Prorſus enim, quod tactus divinus efficere poteſt, id præſtant medicamenta uſu experientiaque comprobata.* Et veram HEROPHILI ſententiam GALENVS etiam, de compoſ. medic. lib. VI. p. 248. his verbis expreſſit: ἑκατερον ὠν ἐλεγεν Ἡροφιλος ἀληθες. ἐαν τε γαρ ἐιπῃς ὐδεν εἰναι τα φαρμακα μονα καθ᾽ ἀυτα, προσηκοντως ἐρεις, ὐδ᾽εν γαρ ἐςιν, ἐαν μη τον χρωμενον ὀρθως σχῃ, ἐαν τε παλιν ὡσπερ θεων χειρας ἐιναι τα φαρμακα, καὶ τυτο ὀρθως ἐρεις. ἀνυει γαρ μεγαλα τον χρωμενον ἀυτοις ἐχοντα γεγυμνασμενον ἐν λογικη μεθοδῳ, μετα τυ καὶ συνετον ειναι φυσει. Temere itaque verba mutavit RVELLIVS, *Scribonii*, ut a BARTHIO appellatur, ſatis audax reſtitutor.

s) IVLIANVS apud CYRILLVM lib. VI. p. 287: ἐπι πασαν ὠρεξε την γην σωτηριον ἑαυτυ δεξιαν.

adminiſtrum brachii divini, indicavit, omnia ſuſtinentis & ſervantis. Hoc in ſtudio amplificandæ divinæ gloriæ, optavit, ut ſibi integris viribus ad ſeram ſenectutem perſeverare liceret. Neque vero deſertus a Deo, ſed firmæ valetudinis beneficio gaviſus eſt Medicus noſter Θεοφιλής. Vidimus eum ſenectute tam vegeta & florente, tam multis ornata meritis uti, ut Coum aliquem aut Pergamenum ſenem noſtris obſervari oculis crederemus. Vidimus eum nulla debilitate a negotiis medicis retardari, imo difficillimis ſubinde curationibus ſtrenue operari, ut facile Medicum aut Chirurgum divino munitum brachio agnoſceremus. Et productiore quidem ætate ſua ita uſus eſt, ut divinæ virtutis excellentiam magis magiſque cognitam poſteris traderet, cum & libros omnis eruditionis medicæ copiis refertos in vulgus ederet, magiſque locupletaret, & diſcipulos quam plurimos ſcholis ſuis præclare inſtitutos emitteret, eandem poſt ſe operam navaturos. Itaque beneficio divino eam quoque felicitatem aſſecutus eſt, quam Cicero, ſenectutem ab iniquis criminationibus vindicans, inprimis laudat, cum & ingenium retinuit ſenex, ne cogeretur in ſtudiis obmuteſcere, & conſcientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum jucundiſſima recordatione oblectatus eſt. Magnum præterea ſenectutis ſolatium, amoriſque divini documentum, habuit in familia ſplendidiſſima, cum liberos & nepotes educaret ſua prementes veſtigia, & generos nanciſceretur, laudis Heiſterianæ capaces & æmulos. Hos quidem ampliſſimis præditos honoribus omnes, & pleroſque Collegas ordinis ſui, vidiſſet, propiuſque acceſſiſſet ad felicitatem *Metelli*, veteribus prædicatam, ſi quidem fata permittere voluiſſent, ut ſibi omnes eſſent ſuperſtites. Sed & hactenus commemorata ſufficiunt, ut in Heistero Medicum Θεοφιλῆ agnoſcamus.

Vberiorem earum rerum, quarum veluti imaginem adumbravimus, explanationem dabit ipſa vitæ ejus deſcriptio, quam

quam jam per partes enarraturi ſumus. Ea quidem jam paſſim a doctis viris mandata literis eſt, atque tum Ephemeridum literariarum commentariis expoſita, tum ſingularibus libellis plenius commemorata. Fama enim Heisteri, multorumque in re medica meritorum excellentia, digna videbatur, quæ curatius commemoraretur, & cognoſceretur a plurimis. Neque tamen Academia noſtra deeſſe officio potuit, quod memoriæ tanti Viri debebat, ut præclare facta ejus, quibus orbem eruditum, & ſe maxime, illuſtravit, grata prædicaret & commendaret poſteris. Quanquam enim, quibus ſtudiis in republica literaria eminuerit, quibuſque inventis & exercitationibus diſciplinam medicam locupletaverit, jam ſatis aliorum literis eſt proditum, ſunt tamen alia ejus ſtudia, quibus commoda & famam Academiæ ornavit, quæque a nobis non reticenda videntur. Rerum autem copia dicendarum, in tanta meritorum Heisteri amplitudine, quod anguſtæ ſcriptionis ſpatiis vix poteſt includi, jam poſtulare videtur, ut quam breviſſime omnia comprehendamus, & rerum ſingularum veluti ſummas delibemus.

Natus eſt *Laurentius* Heistervs Francofurti ad Mœnum die XIX. Sept. MDCLXXXIII. auſpicatiſſimo quidem tempore, cum univerſa civitas recenti adhuc lætitia ob allatum, de Vienna obſidione liberata, profligatoque Turcorum exercitu, nuntium triumpharet. Patre uſus eſt *Ioanne Henrico*, cive Francofurtano, tunc temporis quidem materiario, ſed qui poſtea vino ſimul vendendo & viatoribus hoſpitio excipiendis rem faceret; matre autem *Maria*, haud obſcuræ in ea urbe gentis Alleinsiæ, *Gisberti Laurentii*, mercatoris honeſtiſſimi, filia, quæ vita ad grandem ætatem producta hanc ſenectutis ſuæ ſummam voluptatem duxit, quod felicia filii incrementa, magnamque nominis celebritatem, ipſa videret. Puer nondum novennis in Gymnaſium Francofurtenſe ductus, linguarum veterum

artiumqne liberalium cognitioni per integrum decennium operam dedit, ea quidem induſtria, ut plerumque inter diſcipulos primi ſubſellii numeraretur. Vſus autem eſt doctoribus in ea ſchola præcipuis *Io. Gerardo* ARNOLDO, Rectore, ejusque ſucceſſore *Io. Iacobo* SCHVDTIO, & *Io. Thoma* KLVMPFIO, quo auctore tum præcipue animum ad artem poëticam applicuit, &, quod ingenium ſuum aptum iis rebus, nec invenuſtum, intelligeret, varia tum compoſuit carmina, quæ peritorum punctum ferre poſſent. Hac in liberali exercitatione non minus otium, quod a publicis auditionibus ſupereſſet, oblectavit, quam aliis in rebus addiſcendis collocavit utiliter. Nam juſtam Romanæ linguæ ſcientiam aſſecutus, cum paullo adultior eſſet, ad exterarum gentium linguas, quæ hodie vigent, Gallicam ſcilicet, & mox Italicam acceſſit, artem item Muſicam, & delineandi pingendique, addidicit, quarum ei magiſtros ſatis idoneos liberalitas parentum conceſſerat. Quin ipſe, nullo alio duce, ſed ſpectando obſervandoque rationem coagmentandi concinnandique libros arripuit, ita quidem, ut, quoad Francofurti degeret, ipſe ſibi libros ſuos horis ſubſecivis non inepto, nec indecoro, paratu compingeret. Quibus negotiis honeſtis non ſolum animum ſuum recreavit, ſed id aſſecutus eſt maxime, ut ſe a ſodalitio pravi exempli removeret, &, quod in diverſorio, quo educabatur, ſumme neceſſarium erat, ut ſecum habitare diſceret, neque moribus peregrinantium, qui ſolutiores eſſe ſolent, corrumperetur.

Sed ex iiſdem occupationibus, & veluti præludiis ſtudiorum, ſingularis elucebat navitas & induſtria adoleſcentis, quæ parandis quibuſcunque eruditionis inſtrumentis intenta eſſet, & magnum virum minaretur. Itaque cum inſtitutus bene literis, altioribuſque ſtudiis perſequendis jam ſatis paratus, videretur, facto ad vicinas Academias, Gieſſam & Marpurgum, itinere, ut, quænam commodiſſima inſtituto ſuo eſſet, videret,

ret, Gieſſam elegit, & apud *Io. Henr.* MAIVM, Doctorem Theologum celeberrimum, tum Rectorem, nomen ſuum profeſſus, in album civium Academicorum relatus eſt. Addicebat ſe arti medicæ, cujus dudum ſummo ſtudio tenebatur, & cognita *Georgii Chriſtophori* MOELLERI, Medicinam extra ordinem docentis, fama, qua ob eruditionis amplitudinem eximiamque explanate docendi facultatem florebat, hujus diſciplinæ totum ſe tradere conſtituit. Hoc autem in doctorem ſuum ſingulare ſtudium effecit, ut brevi interjecto tempore Gieſſa diſcederet. MOELLERO enim anno ſequenti MDCCIII. Wezlariam evocato, ut ſummis Iudicibus Cameræ Cæſareæ a medicina eſſet, Noſter cum aliis quibusdam adoleſcentibus Medicinæ ſtudioſis doctorem ſuum ſecutus, per integrum fere quadriennium ab ejus ore pependit, & totum naturalis æque ſcientiæ, ac medicæ, campum eo duce emenſus eſt. Adſuevit etiam negotiis clinicis & medicinæ exercendæ, a doctore ſuo ad lectos ægrotorum adductus, ut aſſidere decumbentibus, obſervare morbos, & conſilia medica prudenter exarare diſceret. Neque aliis in rebus eo loco defuit ei aut occaſio, aut ſolertia amplificandæ eruditionis medicæ. Ad rem enim chemicam & pharmacevticam quod attinet, utebatur Wezlariæ hoſpitio peritiſſimi medicamentarii, cui non modo ad medicamentorum, ſimplicium æque ac compoſitorum, notitiam comparandam frequenter adhærebat, ſed etiam majoris momenti medicamenta, chemica præſertim, præparanti, oculos animumque curioſe ad omnia advertens, manum operamque ſociam commodabat. Notitiam ſtructuræ corporis humani ſedulo percipiebat tum ex anatomicis MOELLERI demonſtrationibus, tum a *D.* BARTHOLDO, Academiæ Gieſſenſis Anatomico, ad quem conferre ſe ſolebat toties, quoties ab eo ſectiones cadaverum publicas Gieſſæ inſtitui audiviſſet. Rei autem herbariæ ſtudium, cujus jucunditate jam tum ſe maxime affici ſentiebat, ita perſequebatur, ut, quotiescunque temporis

poris & anni ratio permitteret, hortos, prata, ſilvas & colles in agris vicinarum urbium perreptando, omnium generum herbas, quæ inveniri poſſent, colligeret ſolicite, & inſtruendo herbario, quod dicitur, vivo, diligenter exſiccatas aſſervaret, idque jam tum ad eam magnitudinem excrevit, ut plus quam duo millia herbarum contineret. Aliam proficiendi materiam Noſtro offerebant thermæ & acidulæ quam plurimæ, quæ in vicinia Wezlariæ ob eximiam aquarum ſalubritatem celebrantur. Ad has enim cum quavis æſtate magna nobiliſſimorum hominum multitudo, ſanitatis confirmandæ cauſſa, conflueret, ab iiſque haud raro Moelleri conſilium de recto ſalutarique aquarum uſu requireretur, Heistervs, haud negligens talium rerum obſervator, præceptorem ſuum comitatus, ad ipſos fontes aquarum non ſolum earum naturam, & cauſas ſalubritatis exploravit, ſed etiam, quæ in quibusque morbis recte imperentur, qui cujusque legitimus uſus ſit, & quæ in eo victus ratio tenenda, qui effectus, & quæ converſiones valetudinis obſervandæ, accurate didicit, ejusque rei cognitione exercendæ medicinæ ſcientiam præclare auxit. Tot igitur tamque aſſiduis exercitamentis medicis Heisteri factum eſt, ut quamvis mature Academia diſceſſiſſet, Academiam tamen Wezlariæ minus deſideraret. Ardens enim & indefeſſa ejus induſtria, quæ ſuo ſemper incitabatur inſtinctu, & quamlibet diſcendi opportunitatem arripiebat, quaſcunque in res incidiſſet, ſibi veluti ſcholam aperuit, nihil reliquit inexpertum, & nunquam niſi doctior diſceſſit.

Sed noſter amplius mox ſpatium requirere videbatur, quo excurret, & ingenium optimarum rerum ſtudioſiſſimum exerceret. Itaque cum in pleriſque Medicinæ partibus, præſertim Anatome, Chirurgia, Botanice & Chymia, longius progredi, exteroſque audire doctores cuperet, ſuaſu præceptoris ſui & annuente patre, Belgium, illud bonarum artium domici-

micilium, adire conſtituit, & anno hujus ſæculi VI. ineunte æſtate, Mœni Rhenique flumine ſecundo devectus, luſtratis ſimul, quæ Rheno adjacent, celeberrimis urbibus, Lugdunum Batavorum venit, & Medicos ibi publice docentes, eorum ut ſibi voluntates conciliaret, ſalutavit. Cognito autem, Anatomen & Chirurgiam, quarum maxime ſtudio flagrabat, Amſtelodami RVYSCHII & RAVII ſcholis multo magis celebrari, quam Leidæ apud BIDLOVM, mutavit conſilium, & Amſtelodamum ſeceſſit, ſtatimque adfuit RVYSCHIO & COMMELINO, botanicas auditiones in ſplendidiſſimo ejus urbis horto medico per æſtatem habentibus, RVYSCHIO etiam in demonſtrationibus anatomicis, quas tum canicularibus diebus extra ordinem exhibebat in partibus corporis humani ſingulis, ita quidem arte præparatis, ut vehementiſſimo calore cœli ſine faſtidio ſpectari tractarique poſſent. Eratque inprimis jucundiſſimum ſpectaculum adoleſcentis, qui ante annos aliquot mortuus, ſed pollinctura artificioſa inunctus, ſpecie & venuſtate tam admirabili apparebat, ut non mortuus, ſed vivus ſpiransque, & leni tantum ſomno ſopitus videretur. Publicis hiſce demonſtrationibus ad finem perductis, privatas aperuit HEISTERO aliisque rogantibus, quibus recenſum egit totius theſauri ſui anatomici, quem poſtea Ruſſorum Imperator PETRVS I. ingenti pecuniæ ſumma emit, & non ſolum exempla rerum arte præparatarum, ex animalium genere, ſtupendi pleraque operis, perluſtranda propoſuit, ſed etiam, quæ in quoque nova & notatu digna obſervaſſet, aut quæ a ſe primo inventa eſſent, enarravit. HEISTERVS præterea per otium in horto medico rariores, quas adipiſci poſſet, plantas ſedulo collegit, iisque herbario ſuo haud mediocrem acceſſionem comparavit.

RAVII tunc temporis inter Chirurgos & Lithotomos celeberrimum nomen erat, isque maxime in oſſium, muſculorum, nervorumque doctrina ſic excellere, ut RVYSCHIVS in ſplanchno-

chnologia, ferebatur. In his igitur rebus cum accuratius proficere cuperent quidam Medicinæ ſtudioſi, qui ſe Heistero adjunxerant, inſtitutiones anatomico-chirurgicas, centum argenteorum uncialium pretio, quod pro ſe quiſque ſolveret, ſibi a Ravio pacti, dimidium ſtatim didactri repræſentabant, ea tamen lege, ut ſibi non modo totam rem anatomicam in recentibus cadaveribus quam accuratiſſime demonſtraret, ſed etiam alia cadavera juſto numero procuraret, quibus ſecandis & perſcrutandis ipſi exercere ſe, ſuamque magis inſtruere ſcientiam, poſſent. Paullum vero inſtitutione progreſſus Ravius cum promiſſis ſuis minime ſtaret, neque ſolertem fidelemque doctorem ſe præberet, præterea ſumma ubique morum verborumque aſperitate offenderet, plerique auditores, in quibus & Noſter, magiſtri tam moleſti tædio affecti, & reliquæ pecuniæ jacturam facere recuſantes, abſoluta priore auditionum parte, diſceſſerunt, ſeque applicarunt ad Ruyschium, qui propoſitis ſibi iisdem conditionibus minime gravatus, deſideriis juvenum humaniſſima facilitate reſpondit, iisque non modo univerſam ſplanchnologiam tradidit, hæc enim deſiderabatur, ſed etiam cadavera, quotcunque requirerent, ad ſectiones privatim inſtituendas, e magno valetudinario Amſtelodamenſi ſuppeditavit. Hac igitur occaſione prudenter uſus Noſter, indefeſſa, & plane incredibili induſtria continuos integrosque dies per hiemem ad finem usque menſis Maii, anni MDCCVII. incidendis corporibus omnis ætatis atque ſexus conſumſit, omnem anatomes doctrinam denuo pertractavit & memoria defixit, quæ difficiliora eſſent, & Ravius oſtendere neglexiſſet, ductu optimorum ſcriptorum, & ſuo ipſe ſtudio, exploravit, varios denique Anatomicorum, Verheyeni maxime, errores, alia item ab aliis nondum cognita, aut non accurate explicata, notavit, quarum rerum haud pauca tum in Compendio anatomico, tum in Ephemeridibus Nat. Curioſ. deſcripſit.

Quan-

Quantum autem ex anatomicis exercitiis emolumenti ceperat, tantum eodem tempore e multis variisque operationibus chirurgicis proficere conabatur, non RAVII modo & RVYSCHII, quos præcipuos duces ſequebatur, ſed aliorum etiam celebrium Chirurgorum, *Petri Adrianſon* VERDVYNI, ejusque generi BORDELI, VALLANTII, CONERDINGII, & aliorum, quorum ſibi multo ſumtu & labore amicitiam conciliaverat. His enim inſinuatus, adhibebatur difficillimis quibuſque & operoſis curationibus ſpectandis, quas illi in noſocomiis aliiſque locis haud raro ſuſcipiebant, eaſque privatim imitari in cadaveribus ſolebat, quo promtior manu habiliorque ad opera ejusmodi exequenda fieret. Neque vero hic ſubſtitit ille, ſed nullum ampliorem campum exercendæ Chirurgiæ, quam caſtra militum, ratus, ad exercitum Fœderatorum in Brabantia, qui tum in hoſtem movebat, menſe Iunio anni MDCCVII. per Antverpiam, Bruxellas, & Lovanium, profectus eſt. Lovanii celeberrimum VERHEYENVM, literis RVYSCHII commendatus, ſalutavit, & publice docentem audivit. Privatim autem vario de rebus anatomicis ſermone collato, nonnullos errores in libello ejus anatomico ab ſe obſervatos modeſte indicavit, quorum ille pleroſque candide agnovit, ſed rem anguſtam domi, & penuriam librorum, quæ ſuis obſtaret conatibus, excuſavit. Lovanio relicto, apud exercitum aliquamdiu commoratus, Bruxellas rediit, ubi tum Britanni Batavique refertiſſima habebant noſocomia. In quibus quotidie cum præſtantiſſimis Medicis & Chirurgis caſtrenſibus, AMIANDO inprimis Anglo, & CREPINO Batavo, verſatus, egregie ab iis, plurima curationum chirurgicarum genera ſpectando, profecit, eorumque permiſſu tum primum venæ ſectionis, aliorumque operum leviorum, periculum fecit, ut, his quaſi rudimentis firmatus, aliis gravioribus ſuſcipiendis habilem ſe redderet. Nec prætermiſit obſervare alia, quæ ab iis Medicis in curandis morbis internis fierent, & utilia ſibi ad medicinam proſpere exercendam

 vide-

viderentur. Reliquum temporis ſi quid eſſet, linguæ Anglicæ addiſcendæ, quod tum multa ſibi cum Anglis conſuetudo eſſet, & legendis optimis Chirurgiæ auctoribus, impendit, colligendis etiam, quæ inter ambulandum ſe offerrent, rarioribus herbis, quibus inſtructum theſauri ſui herbarii locupletaret.

Exeunte æſtate reditum parans, in itinere Gandavi Flandriæ valetudinaria caſtrenſia perluſtravit, & *Io.* PALFYNVM celeberrimum Chirurgum, convenit, Fleſſingæ autem & Medioburgi prægrandes in portu naves bellicas, aliaque notatu digna vidit, indeque pergens Lugdunum Batavorum venit, eo quidem conſilio, ut doctrina & recitationibus Medicorum ibi docentium, ad excolendum omnem diſciplinæ medicinalis fundum, ſe magis inſtrueret & confirmaret. Igitur a celeberr. PERIZONIO, tum Rectore Academiæ, inter cives receptus, aſſidua diligentia ALBINI ſcholas practicas, publicas & privatas, BOERHAAVII chemicas, item de viſu & morbis oculorum, recitationes, PETRI vero HOTTONI botanicas, frequentavit in horto medico ejus Academiæ inſtructiſſimo inſtitutas. Adfuit præterea BIDLOI ſectionibus cadaverum, *Friderico* DEKKERO ægros in valetudinario viſenti, & de cujusque morbo ferenti judicium, *Le* MORTIO demonſtrationes chemicas, & SENGVERDO experimenta mechanico-phyſica inſtituenti. Inter hæc ſtudio linguæ Gallicæ ductus, ut promtiorem eius facultatem aſſequeretur, hoſpitio & convictu hominis natione Galli uſus eſt. Neque minus ad mathemata adjecit animum, ſimulque vitro ſpeculari terendo & microſcopiis conficiendis operam dedit. Feriis excurrere ſolebat, ad nobiliores in vicinia urbes, ad prætoria villasque, magnifico exſtructas opere, videndas, & perluſtratis earum cultiſſimis hortis nova ſubinde herbarum rariorum ſpolia referebat. Vltrajectinam inprimis urbem, ob amœniſſimos hortos & viridaria celebrem, cum adiiſſet, plurimos ejus loci eruditos familiares ſibi reddidit, tum

apud

apud celeberr. LEYSDENIVM pulcherrimum rerum anatomicarum & chirurgicarum apparatum inſpexit. Amſtelodami autem RVYSCHIVM ſuum conveniens, cum ibi forte celeberrimum Medicum & Polyhiſtorem, *Theodorum Ianſonium ab* ALMELOVEEN inveniſſet, isque enixe HEISTERVM hortaretur, ut Harderovici a ſe, cum maxime Rectore Academiæ, & Collegii medici Decano, ſummos in Medicina honores reciperet, Noſter ſummo viro gratificandum ratus, fidem dedit, & menſe Majo Harderovicum profectus, habita prius publice diſputatione, *de Tunica choroidea oculi*, laurea Doctoris ab ALMELOVEENIO condecoratus eſt. Eos tamen honores, Lugdunum reverſus, aliquamdiu celavit, ut acroaſes iam a ſe cœptas ſine offenſione continuare & abſolvere poſſet.

Curſu autem ſtudiorum academico peracto, cum Anatomen & Chirurgiam, quarum maxime amore flagrabat, in Batavis videret minus accurate & perſpicue tradi, propter doctorum aut negligentiam, aut imbecillem ætatem, Amſtelodami ſedem figere & profiteri eas diſciplinas conſtituit, liberalem & officioſum ejus conſilii adjutorem nactus RVYSCHIVM, qui quaſi Collegam anatomici muneris HEISTERVM aſſumſit, cellam in valetudinario, ſectionibus aptam, conceſſit, & ut neceſſaria præſto eſſent cadavera, ſe curaturum promiſit, id tamen pactus, ut HEISTERVS rem anatomicam in recentibus cadaveribus, ipſe vero iisdem auditoribus in corporibus arte præparatis demonſtraret, &, quod e ſcholis iſtis rediret, honorarium utrique commune eſſet. Itaque compoſito negotio, comparatisque inſtrumentis idoneis chirurgicis, ineunte auctumno decem Chirurgis, natione Gallis, rem anatomicam ſermone gallico tradidit, mox etiam Germanis quibusdam ſcholas anatomico-chirurgicas aperuit, easque ad æſtatem usque anni MDCCIX. continuavit. Inter hæc animum applicuit ad diſciplinas mathematicas, eas maxime, quarum manifeſtior uſus in Medicina

eſſet, hortatore & duce uſus *Tiberio* HEMSTERHVSIO, Profeſſore tunc temporis mathematum Amſtelodamenſi, quocum multum verſabatur, quod per biennium in ejus ædibus habitabat, fierique eruditis ejus ſermonibus ſtudebat doctior.

Tentata docendi fortuna, ſic porro animum generoſo conſilio inſtituit, ut laudem, quantum poſſet, maximam Chirurgi exercitio conſummati aſſequeretur, reputans ſecum, quantum ſanitatis præſidium multis millibus hominum miſerorum in Chirurgia, uſu bene inſtructa, eſſet, & quam exiguus contra numerus, præſertim in Germania, excellentium Chirurgorum inveniretur. Itaque ut quam ampliſſimum ejus artis ſibi uſum brevi acquireret, iterum in caſtra belligerantium, tanquam in campum Martium, qui exercitationibus ejusmodi quam maxime pateret, ſe conferre ſtatuit, collectoque omni inſtrumento ſuo chirurgico ad exercitum Fœderatorum, qui tum Tornacum obſidione cinxerat, profectus eſt. Vbi litteris RVYSCHII ſui commendatitiis inſinuatus præfectis noſocomiorum caſtrenſium, ab his officio Medici caſtrenſis ornatus, eoque ſtatim in caſtris, apud Tornacum, & paullo poſt Aldenardæ, quo plurimi ſauciatorum Scaldi flumine devehebantur, egregie functus eſt, primario inter Batavos Chirurgo caſtrenſi *de* QVAVRE, qui reliquorum Medicorum operas ordinabat, ſolertiam & dexteritatem HEISTERI ſummopere laudante. Tornaco expugnato cum in eam urbem ſe contuliſſet, ut ædificia & munimenta ejus intus videret, incidit in BRISSALTII, qui Gallorum ibi Medicus fuerat, diſſertationem *de Cataracta*, ejusque novam de hoc morbo ſententiam intellexit, quam poſtea ſuis magis lucubrationibus ornavit. Brevi interjecto tempore pugna omnium cruentiſſima apud Malplacetum pugnata eſt, qua quidem Fœderati victores, ſed cum ingenti exercitus detrimento, diſceſſerunt, & præcipue Batavi, præter eos, quos cæſos magno numero amiſerant, quinque millia vulneratorum ex acie retulerunt. Hi cum maxi-

maximam partem Bruxellas deferrentur, & HEISTERVS una cum Chirurgo primario plurimiſque aliis eo abire juſſus eſſet, & multi denuo ſauciati ab Monte Hannoniæ, qui tum oppugnabatur, aſportarentur, Noſter in tanto vulnerum & fracturarum multitudine & varietate ampliſſimam materiam nactus experiundæ exercendæque medicinæ, quæ manu curat, multum in ea temporis trivit ad finem uſque Decembris. Multorum etiam militum, ex vulnere mortuorum, corporibus ſubinde uſus ad exploranda, quæ ſibi dubia adhuc viſa eſſent, reperit in oculo diſſecto militis defuncti, cataracta laborante, hoc malum non exortum a quadam pellicula, ſed ab humore cryſtallino opaco & turbido. Finita expeditione ejus anni, exercituque in hiberna reducto, Noſter rediit Amſtelodamum, & ſcholis ſuis anatomicis & chirurgicis, ſumma hiemis inclementia, ad finem usque Aprilis continuatis, plures VERHEYENI alucinationes annotavit, & tabulas ſuas anatomicas, jam tum cœptas, accuratius inſtruxit & locupletavit.

Cum Bruxellis adhuc ageret HEISTERVS officii obeundi cauſſa, in curanda vulneratorum valetudine, accidit, ut Norimbergenſis quidam Medicus KOENIGIVS, ad videnda noſocomia eo profectus, HEISTERVM, cujus ſcientiam anatomicam & chirurgicam multum prædicari audiverat, cognoſcendi cauſſa adiret, eumque ad petendam profeſſionem medicam in Academia Noricorum, morte *Iacobi Pancratii* BRVNONIS haud ita pridem vacuefactam, multis verbis hortaretur. Quanquam vero ille inter Batavos fortuna ſatis favente, & muneribus haud contemnendis, utebatur, nec defuturæ lautiores conditiones, commendatione fautorum, RVYSCHII maxime, videbantur, ſpes ſaltem erat e Medicina in opulentiſſima frequentiſſimaque urbe exercenda copias uberrimas, ampliſſimaque commoda adipiſcendi, re tamen accuratius penſitata, quietius vitæ genus moleſtiori, & certiora commoda incertis antetulit,

atque hinc a Rvyschio, cujus patrocinium efflagitaverat, celeberrimo Norimbergenſium Botanico, *D.* Volkamero, per hunc autem Curatoribus Academiæ Altorfinæ, commendatus, vere ineunte anni MDCCIX. collatam in ſe provinciam Anatomiæ & Chirurgiæ comperit. Prius autem, quam Altorfium concederet, æquor trajicere & ad Anglos proficiſci ſtatuit, ut celeberrimos in ea gente Medicos, & quæ apud eos utilia in re medica notatuque digna eſſent, propius curatiusque cognoſceret, venia itineris ab illuſtribus Academiæ Curatoribus rite impetrata. Itaque ineunte menſe Majo ejusdem anni in Britanniam devectus, nihil prius ibi habuit, quam ut præſtantiſſimos quosque in re medica viros notos ſibi & familiares redderet. Præcipue autem *Abrahamo* Cypriano, celeberrimo Chirurgo, adfuit, eumque calculi e veſica exſectiones ſubinde dexterrime perficientem, ipſo permittente, ſpectavit. Excellentiſſ. Sloani magnum & incomparabilem rerum naturalium theſaurum, apud Woodwardvm vero pulcherrimum apparatum lapidum figuratorum vidit, nec exiguum numerum ab eo muneri accepit. *Iacobi* Pettiveri, celebris Botanici, prolixam in ſe voluntatem intellexit, & ab eo in ſplendidiſſimum hortum medicum Chelſeyenſem apud Londinum, aliaque multa loca, herbis & ſtirpibus rarioribus conſita, aliquoties deductus, multis etiam herbis, quas in remotiſſimis quibusque terris natas probe ſiccaverat, donatus eſt. Alius Botanici Londinenſis, Randii liberalitatem, in communicandis ſecum variis graminis Anglicani generibus, expertus eſt. Innotuit etiam duobus Anatomicis, Sylvestro & Bvssierio, natione Gallis, qui religionis cauſſa e patria in Angliam profugerant; præſtantiſſimo autem Medico Lavatero, Helvetio, qui Londini ſcholas anatomicas & chirurgicas habere ſolebat, familiariter uſus eſt, ejusque apparatum inſtrumentorum chirurgicorum, ut & ingenioſiſſimi Mechanici Havksbei inſtrumenta mechanica affabre facta perluſtravit. Neque minus celeberrimum

Newto-

NEWTONVM convenit, Præſidem Regiæ Societatis, cujus non ſolum conventui interfuit, a PETTIVERO introductus, ſed etiam notabilium & rariſſimarum mercium ærarium, ex omni naturæ theſauro locupletiſſimum, contemplatus eſt. Annotavit etiam, vidiſſe ſe ibidem virum tam immenſæ vocis, ut ſolo ejus ſono vitrum fractum diſſiliret. Præterimus merito alia, quæ urbs Brittanniæ primaria videndi obtulit, regias, curias, fora, caſtella, templa, armamentaria, bibliothecas. Horum enim nihil fuit, quod non curate cognoſcendum putaret. Sed quatuor menſium ſpatio jam in Anglia conſumto, viſis etiam duabus ejus regni Academiis, Cantabrigia & Oxonia, tandem inſigni librorum rariorum, inſtrumentorum, plantarum & foſſilium apparatu onuſtus, retro in Bataviam vela dedit menſe Septembri, & porro amicis ſuis, Amſtelodami & Lugduni degentibus, vale dicto, profectionem ſuam in Academiam Altorfinam maturavit.

Venit Altorfium ineunte menſe Novembri, ejusque die XI. a *Io. Iac.* BAIERO Medic. D. & Prof. cum maxime Rectore, in collegium Profeſſorum introductus, quinto menſis proximi die orationem aditialem, *de Hypotheſium medicarum fallacia & pernicie*, habuit, quam Programmate, *de Veritatis inveniendæ difficultate in Phyſica & Medicina* publice indixerat. Scholas deinde publicas & privatas aperuit, frequenti auditorio, & omnibus medicæ artis diſciplinis continuo labore pertractandis, quamdiu Altorfii fuit, diligentiam ſuam & doctrinam facile approbavit. Sectiones cadaverum multa cum induſtria, & fortaſſe frequentius, quam antea factum fuerat, inſtituit. In exercenda autem medicina, tum ea quæ medicamentis, tum quæ manu curat, id brevi nomen adeptus eſt, ut initio quidem e vicinis locis auliſque Principum & Comitum, mox etiam e remotioribus regionibus, in auxilium morborum vocaretur, & paſſim curationes chirurgicas, difficillimas ſane, felici ſuc-

ceſſu perageret. Anno MDCCXI. primam Diſſertationem academicam propoſuit *de Maſticatione*, cujus veram rationem ex anatomicis & mechanicis fundamentis eruit, variorumque in ea explicanda errores annotavit. Quam contra cum exortus eſſet auctor quidam obſcurus & perſonatus, non conſultum duxit, convitiis ejus reſpondere, neque, ut ab aliis id fieret, permittere. Eodem anno, & ſequentibus, quatuor continuis Diſſertationibus egit *de Cataracta in lente cryſtallina*, iisdemque anno MDCCXIII. auctis unoque libello foras datis, novam duorum Gallorum, Brissoltii & Maitre-Iean, de cataracta ſententiam primum per Germaniam divulgavit. Quippe eum morbum non in pellicula quadam, in humore aqueo concreta, verſari, ſed plerumque in humore cryſtallino, claritate amiſſa, obſcurato evenire, multis peritorum hominum obſervationibus & experimentis demonſtravit, quanquam alteram ſuffuſionis cauſſam ſubinde extare poſſe, non plane diffiteretur. Huic demonſtrationi etiam illud addiderat, humorem cryſtallinum ad videndum non eſſe plane neceſſarium, adeoque in curatione cataractæ, ſalvo viſu, poſſe ſupprimi; præterea amavroſin, quam plurimi inſanabilem exiſtiment, haud raro ſanari poſſe, glaucoma contra, quod in opacitate humoris vitrei conſiſtat, curationem non admittere, Nactus eſt Noſter ſententiæ ſuæ vehementem adverſarium, Anglum ocularium, qui Pariſiis vivebat, Woolhvsivm, qui non ſolum Diario Eruditorum Gallico acerbam libri Heiſteriani cenſuram curavit inſerendam, ſed ipſum epiſtola contumeliarum plena laceſſivit. In utraque cum Heistervs rem totam convitiis agi, ſuamque ſententiam perverti peſſime atque corrumpi, animadverteret, defendit ſe *Apologia & uberiore illuſtratione ſyſtematis ſui de Cataracta*, anno MDCCXVII. edita, quam tamen Woolhvsivs iterum ſuperbo & amarulento ſcripto oppugnavit. Itaque demum Heistervs *Vindicias ſententiæ ſuæ de cataracta, glaucomate & amavroſi*, anno MDCCXIX. publicavit, eamque perſpicue

ſpicue declaratam eruditis ita approbavit, ut WOOLHVSII litem tantum de nomine fuiſſe, Heiſterum vero experientia optimisque rationibus niti, paſſim faterentur, uti ex Diario Trevultienſi, & Actis Eruditorum anni MDCCXXIII. tum e ſingularibus libellis *Antonii* BENEVOLI Florentiæ *t*), & *Antonii* Cocchi, Romæ *u*) ea de quæſtione editis, intelligere licuit. Quin ocularius Pariſienſis longo uſu experientiſſimus, *de Saint* YVES, edito anno MDCCXXII. libro *de morbis oculorum*, HEISTERI ſententiam non ſolum palam adoptavit, ſed etiam contra WOOLHVSII iniquas cavillationes enixi graviterque defendit, celeberrimus autem MORGAGNIVS, Anatomicus Patavinus, nova obſervatione, cum HEISTERO anno MDCCXXIV. communicata, denuo confirmavit.

Interea, dum hæc controverſia agitabatur, alias permultas diſquiſitiones eruditas inſtituit, aſſiduamque rei medicæ amplificandæ induſtriam variis ſcriptis comprobavit, quæ hoc loco ſingula commemoranda duceremus, niſi propoſitum eſſet, indicem omnium ſcriptorum HEISTERI in calce hujus ſcriptionis accuratius deſcribere. Eminet tamen in iis, quas Altorfii elucubravit, Diſſertatio *de nova methodo curandi fiſtulas lacrymales*, qua methodum ANELII ab ſe primo in Germania feliciter tentatam, naturam item harum fiſtularum, & ſtructuram ductuum lacrymalium, cum idoneis huic morbo curando inſtrumentis, perſpicue deſcripſit; alia præterea *de vera Glandulæ appellatione*, qua veram ejus rationem, & quibus ſignis ab aliis corporis humani partibus diſtinguatur, expoſuit. Quæ doctrina poſthac in Compendio anatomico, ſecundæ tertiæque editionis, enucleatius propoſita, ita arriſit NOVGVEZIO, Gallico novæ Inſtitutionis anatomicæ auctori, ut eam de verbo

 ad

t) Lettera d'*Antonio* BENEVOLI ſopra due obſervationi fatte intorno alle Cateratta in Fiorenze. 4t. 1722.

u) *Antonii* COCCHI de lente cryſtallina oculi humani vera ſuffuſionis ſede. 8v. Romæ 1721.

ad verbum in librum ſuum transferret, HEISTERO ne quidem nominato. Diſputavit præterea *de Valvula coli*, contra *Io. Bapt.* BIANCHVM, Anatomicum Taurinenſem, qui cum valvulam a *Caſp.* BAVHINO inventam, extare negaviſſet, Noſter eam non modo reperiri eo loco, quo eam BAVHINVS demonſtraſſet, aſſeruit, ſed etiam in ſtructura & uſu ejus ſingulare ſapientiæ divinæ documentum demonſtravit. Iisdem fere temporibus, quibus hæc ſcripta ſunt, principes ejus libri, quos ſolos ſufficere poterat nominaſſe, & quibus maxime celebritatem per omnes Europæ terras adeptus eſt Noſter, primum prodierunt, *Compendium anatomicum, & Inſtitutiones Chirurgiæ.* Illud e quatuor Diſſertationibus, publice defenſis, quibus omnem rem anatomicam, partibus ſuis diſtinctam, deſcripſerat, enatum, anno MDCCXVII, Chirurgia autem germanice anno ſequenti primum prodiit. Vterque liber, optimis utiliſſimisque obſervationibus refertus, brevibus temporum intervallis ſæpius ab auctore recognitus, emendatus, & multis acceſſionibus auctus, tanta orbis eruditi approbatione exceptus eſt, ut apud exteras Europæ gentes, fere omnes, ſæpius typis deſcriptus, & in alias linguas translatus ſit, in Academiis autem quam plurimis tum enchiridii loco recitationibus publicis ſubſtructus, tum Medicinæ cultoribus ad cognitionem anatomicæ & chirurgicæ rei recte percipiendam commendatus ſit, omniumque adhuc manibus teratur.

Inter hæc cum fama HEISTERI in dies creſceret, non defuerunt eruditi honores, qui meritis ejus deferrentur. Paucis enim annis, poſt quam Altorfium venerat, allectus eſt ſodalis Societatis Cæſareæ Naturæ Curioſorum, item Academiæ Regiæ ſcientiarum Berolinenſis, & poſthac pro inſtituto Societatis Cæſareæ permultas obſervationes Diariis ejus inſerendas curavit. Anno MDCCXIX. non ſolum Profeſſio medica in Academia Kilonienſi ei oblata, ſed etiam a Sereniſſima Potentiſſi-

tiſſimaque Domo Brunſuico-Luneburgica Profeſſor Anatomes & Chirurgiæ in Academiam Helmſtadienſem vocatus eſt. Cui quidem clementiſſimo juſſui libenter obſequi paratus, hieme tamen inſtante, quod magnitudo itineris, cum uxore & liberis ſuſcipiendi, ea tempeſtate ſibi moleſtiſſima futura videbatur, ad initium uſque veris ſequentis anni remanere Altorfii ſtatuit. Interjecti autem temporis ſpatium in ſtudiis & negotiis eruditis præclare collocavit. Nam Diſſertationem medico-forenſem *de fœtu ex utero matris mortuæ mature exſcindendo*, diligenter elaboratam, publice defendit. Qua ante omnia demonſtrans, fœtum in utero, matre jam defuncta, aliquamdiu vivere, & propterea, niſi mature inciſo matris corpore educatur, aut perire ibidem, aut, quod horrendum, vivum cum matre ſepeliri, provocans deinde ad legem regiam, quæ mulierem gravidam, utero non ſecto, ſepelire vetat, monet Theologos, ICtos, & Medicos, ut in poſterum majorem curam horum fœtuum habeant, nec eos, neglecta, ut fieri conſuevit, ſectione, utero matris mortuæ ſtrangulari patiantur. Per idem tempus cum mulieri cuidam ingentem mammam, gangræna infectam XII. librarum pondo, expeditiſſima ratione abſtuliſſet, notabilem hanc mirandamque effectionem figura æri inciſa, & Diſſertatione ab auditore quodam ſuo elaborata, *de optima Cancrum mammarum exſtirpandi ratione*, deſcribendam curavit. Sectiones cadaverum publicas Programmate indicere ſolitus, extremis præſertim annis, quibus Altorfii vivebat, argumentum harum ſcriptionum ſumſit ab uſu Anatomes in Theologia, ſapientiaque Dei, cum ex univerſa corporis humani fabrica, tum ex ſingularum partium excellentia & uſu, demonſtranda, idemque inſtitutum poſthac Helmſtadii perſecutus eſt. Menſe Septembri anni MDCCXIX. cum Eichſtadii in horto Epiſcopali magnam Aloen Americanam florere audiviſſet, nonnullis Medicinæ cultoribus comitatus ad rarum illud & admirabile ſpectaculum profectus eſt, viſiſque ſimul

aliis rebus ejus urbis memorabilibus, iter Ingolſtadium flexit, ad inclitam Bavariæ Academiam, ubi a publicis Medicinæ Profeſſoribus, præcipue MORASCHIO, honorifice acceptus eſt, eodemque adjuvante Collegia Academiæ, bibliothecam, templa eorumque ornamenta, ſpeculam item aſtronomicam, SCHEINERI magni Mathematici obſervationibus celebrem, perluſtravit. Paullo poſt, quam Altorfium reverterat, inſtituta publice ſectione cadaveris, phoſphorum, qui res ignem concipientes, quaſcunque attigerit, illico inflammat, e cerebro humano præparavit, experimentumque ejus rei, admirantibus cunctis, qui adeſſent, felici ſucceſſu factum, in *Faſtis Academiæ Altorfinæ* anno MDCCXIX, menſe Novembri, relatum legitur.

Reſtant alia quædam induſtriæ ſtudiique HEISTERI, in excolenda rei medicæ ſcientia ſingularis, exempla, quæ ideo hoc loco commemoranda ducimus, quod ea Altorfii perficienda ſuſcepit. Primo autem loco huc referimus inſtructum theſauri herbarii, quem collectum & in ordinem redactum Altorfii primum adornare inſtituit. Etenim apparatu herbarum plantarumque, quas peregrinationibus ſuis eruditis antea magno numero collegerat, ex Altorfino, Norimbergenſibus, aliiſque locupletiſſimis hortis, liberalitate etiam VOLKAMERI, Botanici Norimbergenſis, mirum in modum aucto, & utcunque aſſervato, ejus demum ordinandi concinnandique hanc rationem ſuſcepit, ut, adjuvantibus nonnullis Medicinæ ſtudioſis, herbas vel ſingulas, vel plures ejusdem generis minores, chartæ puræ candidæque dimidiatis plagulis agglutinaret, ſinguliſque ſua nomina ad mentem *Io.* RAII & HOTTONIS, ſæpe etiam TOVRNEFORTII & RIVINI, adſcriberet, magnis denique voluminibus, e charta formæ maximæ compactis & adornatis, ſingula folia inſereret eo ordine, quem, *Io.* RAIVS Methodo ſua plantarum monſtravit. Quo theſauro digeſto, & velut in loculos ſuos diſpoſito, magnitudo ejus apparuit, cum amplius

ſex

ſex millibus herbarum, quibus conſtabat, capiendis ſex & ſexaginta magna volumina vix ſufficerent, quibus ſuccedente tempore ea acceſſio facta eſt, ut volumina alia haud pauca adjungenda eſſent. Præterea Altorfii omnium generum ſemina & fructus cœpit colligere, penumque inſtruxit rerum naturalium & raritate notabilium, in quam lapides congeſſit figuratos, conchylia, piſces, aliaque animalia in lapidem verſa, foſſilia item varii generis, & rei metallicæ ſelectiora exempla. Neque minus anatomicam ſibi ſupellectilem comparavit earum rerum, quas in ſecandis aut manu curandis corporibus notatu dignas reperiſſet, habuitque ſceleta humana cujuſcunque ætatis & ſexus, fœtus aut abortus omnium menſium, monſtra item, & varias corporis humani partes, forma inſolita aut aliquo damno inſignes, eaque omnia partim ceromate peruncta & indurata, partim liquore odorato condita aſſervavit. Denique vero, ne quid ſibi deeſſet facultatis ad ornandam rerum medicarum ſcientiam, cum in edendis figuris & tabulis æneis animadvertiſſet, chalcographi negligentia aut errore multa ſæpius perperam exprimi, quibus, abſente ſculptore, ſolo literarum ammonitu difficilius occurratur, HEISTERVS conſultum duxit, artem in æs incidendi Altorfii addiſcere, ut ea ope inſtructus ipſe apponere omiſſa, & corrigere depravata poſſet, nec neceſſe haberet tabulas æneas ſculptori emendandas remittere.

Poſtquam igitur Altorfii per decennium ſumma omnium exiſtimatione vixerat, anno hujus ſæculi XX. die II. Maji iter ſuſcepit Helmſtadium, & magno amicorum comitatu, qui abeuntem officii cauſa proſequebantur, longius ab urbe progreſſus, ad meridiem Norimbergæ interjunxit, indeque ſtatim per Bambergam & Coburgum & Academias Saxoniæ viam direxit, quas hoc itinere propius cognoſcere conſtitutum habebat. Itaque Ienæ WEDELIOS, FICKIVM, TEICHMEIERVM, HILSCHERVM,

rvm, & præſtantiſſimum Mathematicum Widebvrgivm, Lipſiæ clariſſimos viros Boernervm, Rivinvm, Pavlvm, Schachervm, Ettmüllervm, Menckenivm, & Plathervm ſalutavit, Halis denique Thomasivm, Gvndlingivm, & Wolfivm convenit, nec omiſit cujuſque urbis bibliothecas & hortos ſplendidiores perluſtrare. Pervenit autem Helmſtadium die XIII. Maji, & re domeſtica aliquantum ordinata, ſalutatiſque Collegis, profectionem ſuſcepit Hannoveram & Guelferbytum, ad officium in utraque aula ſubjectiſſime faciendum, ſimulque ampliſſimas in utraque urbe bibliothecas vidit, & magnificum illud vereque auguſtum Serenissimi Dvcis prætorium prope Guelferbytum, quod Salinarum vallis dicitur, in eoque rerum rariſſimarum pretioſiſſimarumque gazam curioſo oculo ſpectavit. Inde reverſus & a S. R. Weisio, Doctore Theologo & tum Prorectore Academiæ, in collegium Profeſſorum introductus, menſe Iunio, Oratione aditiali *de incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo* recitata, ſuperioribus viginti annis tantum ſcriptorum anatomicorum proventum, tantamque inventorum & emendationum rei anatomicæ copiam fuiſſe demonſtravit, quantam vix omnia retro ſæcula oſtendant. Eodem die cadaver maſculinum nactus, primas lectiones & demonſtrationes anatomicas programmate, *de Dei cognitione ex inteſtinorum craſſorum fabrica & uſu*, indixit, hiſce abſolutis publice ſcholas phyſiologicas, privatim theoreticas & practicas aperuit, ad quas proſcripto libello, *de Inventis anatomicis bujus ſæculi*, invitavit.

Quibus deinceps laboribus eruditis in Academia Helmſtadienſi perfunctus ſit, quibus porro inclaruerit ſtudiis, & quæ meditamenta exercitiaque ſuſceperit ad augendam ſalutis humanæ ſcientiam, longius hic repetere & enarrare non vacat, facileque e ſcriptorum ejus ſummario, quod hiſce paginis ſubjungimus, intelligitur. Orationes in laureæ Medicæ aliaque Academiæ

demiæ celebritate permultas habuit, eruditi amœnique argumenti, quamquam typis haud evulgatas. In his ea eſt, quam anno MDCCXXV. in publica Doctorum Medicinæ renunciatione, *de utilitate Medicinæ in Iurisprudentia* recitavit, poſtea publice diſputandi cauſſa propoſitam; & alia, pro more Academiæ noſtræ in ejus natali eodem anno dicta, *de potentiſſimæ domus Guelficæ meritis in rem medicam.* Quod argumentum pro devota Domui Guelficæ pietate ſua aliis deinceps orationibus, maximeque ea, quam extremam omnium ſuperiore anno in ejuſdem natalis ſolemni habuit, perſecutus eſt. Inter cetera autem meditamenta ornandæ rei medicæ, de CONRINGII Introductione in artem medicam ejuſque ſcriptores optimos, jam a SCHELHAMMERO ad annum MDCCXXXVII. continuata, novis a ſe acceſſionibus amplificanda, cogitavit, voluitque ei libro non ſolum recentiorum ſcriptorum ad noſtram ætatem ſupplementum, ſed etiam e veteribus adjicere haud paucos, a prioribus neglectos editoribus, totam autem libri doctrinam ſic ad optima recentiorum Medicorum ſcita confirmare, ut literatis Medicinæ ſtudioſis majorem utilitatem afferre poſſet. Sed hoc opus minus elimare & perficere potuit, aut negotiorum multitudine impeditus, aut aliena culpa retardatus. Molitus etiam *Catalogum plantarum circa Helmſtadium naſcentium*, non ſolum colligendis & deſcribendis iis ſubinde otium ſuum æſtivo tempore impertivit, & quaſdam rariores plantas delineari curavit, ſed alias etiam obſervationes botanicas & animadverſiones, TOVRNEFORTIO & RAIO emendando, literis mandavit, opportuno tempore editurus. Ab anno MDCCXXII. obſervationes barometricas, Mercurii variationes & tempeſtatum viciſſitudines annotando, ſingulis diebus inſtituit, eaſque in Annalibus Academiæ Iuliæ publicare conſuevit. Sectiones cadaverum humanorum, quoad munere Anatomico functus eſt, publice privatimque quam plurimas peregit, omnibuſque fere proluſionibus, quibus publice inſtituendas indixit, cognoſcen-

dam e ſingulis corporis humani partibus divini fabricatoris ſapientiam celebravit, ita quidem, ut a ſummo literatore, *Io. Alberto* Fabricio, inter ſcriptores, qui veritatem religionis Chriſtianæ aſſeruerunt, cum laude referri mereretur *x*). Memorabilis inprimis ea ſectio fuit, quam anno hujus ſæculi XXII. in cadavere mulieris gravidæ inſtituit, quæ extremo graviditatis menſe, capite glande plumbea trajecto, occubuerat. Ad quod veluti rarum ſpectaculum cum magna hominum, illuſtrium etiam & peregre advenientium, multitudo confluxiſſet, Heistervs univerſum gravidæ mulieris, partui proximæ, habitum, quæque ad ipſum uterum & fœtum ſpectant, demonſtratione accurata explicavit. In aliis ſectionibus, quas privatim obiit ſæpiſſime, tam adultorum, quam infantum, ſingulari genere morbi aut violenta morte defunctorum, mulierum item partu difficili extinctarum, haud raro peculiares mortis cauſas obſervavit, quas perinde atque alia, quæ notatu digna reperiſſet, in Diariis atque Actis Naturæ Curioſorum commemorare ſolitus eſt.

Anatomici munus ad annum uſque MDCCXXX. geſſit, quo juſſu Sereniſſimorum Principum, Academiæ Nutriciorum, Medicinæ theoreticæ & Botanices provinciam ſuſcepit. Theoreticam anno MDCCXL. mortuo *Brandano* Meibomio, Medicinæ Profeſſore primario, cum practica commutavit, retenta Chirurgiæ & rei herbariæ profeſſione. Cum Botanices docendæ officio cura ſimul horti medici demandata eſt, quam tanta cum laude geſſit, ut Academia in horto eo perpetuum monumentum induſtriæ & meritorum Heisteri habitura ſit. Etenim admirabili plantarum, ſtirpium, fruticum arborumque copia conſitus, multaque arte, opere topiario & xyſtis exornatus, ædificiis denique varioque inſtrumento, ad culturam & conſervationem rei hortenſis neceſſario, paratus inſtructuſque eſt,

x) pag. 292.

eſt, ut admirationi voluptatique viſentibus ſit, interque præſtantiſſimos Germaniæ hortos habeatur. Ad eam copiæ ſplendoriſque amplitudinem perfectus eſt liberalitate & indulgentia Sereniſſimorum Academiæ Nutriciorum, ſed annitente & apparante omnia Heistero, qui nullis parſit laboribus, ut hortum quam pulcherrime exornaret. Anno MDCCXXX. horti cura ſuſcepta, cum vix ducentis inſtructum plantis reperiſſet, harum numerum intra paucorum annorum ſpatium ad aliquot millia auxit, idque teſtatum fecit edito ſubinde Catalogo plantarum, quas ſingulis annis in hortum intuliſſet. Iis porro anno MDCCXXXVIII. inſignis & maxime memorabilis acceſſio ejuſdem Heisteri ſtudio facta eſt. Quippe Conſult. *Io. Henricus* Spreckelsenivs, Senatus Reipublicæ Hamburgenſis Secretarius meritiſſimus, egregium plantarum rariſſimarum apparatum, quas ex omnibus orbis terrarum partibus magno ſumtu arceſſitas, & viginti annorum ſtudio collectas aſſervaverat, rogatu Heisteri adductus, horto Academiæ Iuliæ donavit, earumque tranſportatio CCC. amplius argenteorum uncialium impenſa conſtitit. Tantæ autem plantarum multitudini cum anguſtior horti area haud ſufficere, idemque aſperis Aquilonibus nimium expoſitus videretur, anno MDCCXXXIX. ſupplicibus a Sereniſſimo Duce & Domino noſtro Carolo literis impetravit, ut, vendito eo, alius idemque amplior fundus, poſt templum St. Walpurgis ſitus, coëmtis quibuſdam ad amplitudinem ſpatii vicinorum hortulis, adornando horto medico pararetur. In hoc igitur, curante Heistero, non mediocri ſumtu, novum ædificium cum heliocamino, quo tenerum arborum nemus ab hibernæ auræ injuriis defenderetur, exſtructum eſt, ita quidem, ut non ſolum ſpecularibus Auſtro objectis plenum ſolem admittat, ſed etiam nova arte, ſiphonibus per pavimentum ductis, conceptum e fornacibus calorem, ad fovendas arbores plantaſque, ſalubri temperamento huc illuc digerat & miniſtret. Acceſſerunt in-

ſequentibus annis alia ad perfectiorem horti inſtructum, ædificata domus hortulani, ductus ante hortum murus, atque areis commode rigandis puteus apparatus eſt, ipſo Heistero expenſarum omnium rationes conficiente, quo annitente etiam anno MDCCXLIX. effectum eſt, ut a Serenissimo Principe pleno horto immunitas daretur.

Quantam autem Academiæ curis & laboribus eruditis utilitatem attulit, tantam ſane aliis exteriſque hominibus opis medicæ dexteritate. Nam medicinam operoſiſſime aſſidueque fecit, & Chirurgiæ maxime ſcientia & uſu nobilis in curandis corporis affectionibus malis, vitiiſque externis, operationes chirurgicas omnium generum, difficillimas haud raro & deſperatas, feliciter peregit, atque innumeros homines ſummis moleſtiis & cruciatibus liberavit. Quas cum ille ſemper ſua manu perficeret, dici non poteſt, quantam inde ſibi nominis celebritatem paraverit, & quæ aſſidue fuerint hominum infirmorum deſideria, opem ejus & manum medicam expoſcentium. Quippe non ſolum ab indigenis viciniſque ægrotis arceſſitus, ſed etiam in longinquas remotaſque regiones Principum illuſtriumque hominum literis evocatus eſt, plurimaque ejus generis itinera, & præter alia, Roſtochium, Bremam, Berolinum, Dreſdam, Byrutum, Vinariam, Geram, Suerinum, Hannoveram ſuſcepit, ut alios taceamus quam plurimos, e remotioribus locis, qui aut literis ad Heistervm datis conſilia ſibi medica expetierunt, aut, morbo ſic permittente, ipſi Helmſtadium commigrantes ejus curæ ſe crediderunt, quorum ſane ea frequentia fuit, ut raro aliquod tempus incideret, quo non aliquem peregrinum, ſanitatis cauſa ab Heistero recipiendæ, hic commorari videremus.

Cunctis officii partibus & vitæ ſuæ inſtituto ut apprime ſatisfaceret, indefeſſam operam adhibuit, rebusque ſuis omnibus, quod magnum perfectumque eſſet, ſpectavit, eumque ſibi

ſibi & rei librariæ & varii inſtrumenti apparatum comparavit, qui ad medicinam, docendam æque ac exercendam, inſtructiſſimum redderet, & magnum conſummatumque Medicum & Chirurgum deceret. Bibliothecæ ejus, quam cum omni rei medicæ, tum anatomicæ præcipue & chirurgicæ locupletandæ adornavit, tanta fuit amplitudo, ut plus quam dena millia anatomicorum & chirurgicorum librorum complecteretur, quos variis exaratos linguis, & ex omnibus Europæ regnis multo labore magnisque ſumptibus conquiſitos, ſuis non ſolum, ſed & aliorum uſibus, artis medicæ ſtudioſorum, comparavit, ut inde incrementa medicinæ, & recentiſſima quæque ſubſidia, cognoſci & depromi poſſent. In his ſunt centum & ſexaginta Volumina Diſputationum academicarum, quarum Indicem accuratum confecerat, ut, quo quæque Volumine contineretur, ſtatim ſcire poſſet. Bibliothecæ tam amplæ inſigni ornamento fuerunt imagines aere expreſſæ celebrium Medicorum quadringentæ amplius, quibus alia haud minor copia tabularum acceſſit, Principum, illuſtriumque virorum, Theologorum, ICtorum & Philoſophorum vultus referentium. Inſtrumentorum autem, operibus chirurgicis & anatomicis inſervientium, quæ ſibi nitide affabreque facta haud exiguis impenſis comparavit, tantus apparatus fuit, quantus vix apud alium reperiatur. Theſaurus herbarius amplitudine memorabilis, & ordine elegantiaque conſpicuus, fortaſſe paucos ſibi pares habet, & nonaginta magnis Voluminibus conſtat, in quo, congeſtis maximam partem herbis, quæ unquam ex aliis orbis terrarum partibus allatæ in Europa, ſaltim in Germania Belgioque, viſæ ſunt, quidam veluti hortus orbis terrarum explicatur, oculos animumque intuentium utili jucunditate paſcens. Muſeum anatomicum, & rerum naturalium ærarium, quod Altorfii jam adornare cœpit, quavis data occaſione continuaque induſtria auxit, atque ita inſtruxit, ut permultis earum rerum curioſis & intelligentibus videndi ſui deſiderium injiceret. Magnum

denique, ad excellentiam doctrinæ medicæ, omniaque ejus incrementa cognoſcenda, ſubſidium habuit in frequentiſſimo ampliſſimoque literarum commercio, quod cum præſtantiſſimis quibuſque Medicis & Chirurgis, aliiſque eruditis viris, tam in Germania, quam in ceteris Europæ regnis, coluit, ex quo etiam utilitatem cepit, ut, quæ in quaque regione utilis inventio, aut nova acceſſio & emendatio doctrinæ medicæ, facta eſſet, mature reſciſceret, bonos novosque libros, & inſtrumenta recentius fabricata, acciperet, eaque omnia quam primum ad uſum ſuum conferre poſſet. Inſignem numerum doctorum virorum in Italia, Gallia, Anglia, Belgio, Germania, aliiſque regnis, recenſere poſſemus, quibuſcum HEISTERVS colloqui per literas conſuevit, ſi ea res & multum utilitatis, & nihil tædii habitura eſſet. Vt tamen fama Viri latiſſime evagata, ſingularisque apud exteros exiſtimatio, conſtet, aliquos ſaltem & celebriores viros e quavis gente commemorabimus. E Germania igitur nominaſſe ſufficiat *Gerard. van* SWIETEN, *Albertum de* HALLER, *Paul. Gottl.* WERLHOFIVM, *Chriſtoph. Iac.* TREW, *Io. Phil.* BVRGRAVIVM, *Io. Chriſt.* LISCHWITZ, *Franc.* ZIEGLERVM, *Abrah.* VATERVM, *Georg. Matth.* BOSIVM, *Mich. Matth.* LVDOLF, *Io. Arn.* TIMMERMANNVM, BERNERVM, STOCKHVSIVM, *Chriſt. Mart.* BVRCHARDVM. Ex Italia *Io. Bapt.* MORGAGNVM, *Iulium* PONTEDERAM, *Anton.* VALISNERIVM, *Angelum Attil.* TILLIVM, *Anton.* BENEVOLVM, *Petr. Anton.* MICHELOTTVM, *Io.* TARGIONIVM, *Ianum* PLANCVM, *Xaverium* MANETTVM, *Io. Franc.* SEGVIERIVM. E Gallis *Iacobum Benignum* WINSLOW, de St. YVES, PETITVM, *le* DRAN, MAVRANDVM, *le* CAT, *Antonium de* JUSSIEU. Ex Hiſpanis *Andream Garziam* VASQVEZ. Ex Anglis commemorandi *Ioannes* SLOANE, *Richardus* MEAD, *Guil.* CHESELDEN, *Iac.* DOVGLASSIVS, *Iſaacus* RAND, MARTINVS, *Humphr.* SIBTHORPE. E Belgio *Frid.* RVYSCHIVS, *Hermannus* BOERHAAVE, *Bernh. Sigfr.* ALBINVS, *Tib.* HEMSTERHVSIVS, *Io.* BVRMANN, *Io. Frid.* GRONOVIVS, *Io. Georg.* DVVER-

VERNOY, *Adrianus van* ROYEN, *Adrianus* VERDVYN, CLIFFORTIVS, *Io.* GRASHVYS, *Everh. Iac.* WACHENDORF, *Hieron. Dan.* GAVBIVS, *Io. Dan.* SCHLICHTING, *Io.* SERMESIVS. E Dania *Franc. de* FRANCKENAV. E Suecia *Carolus* LINNÆVS, *Io. van* HOORN. E Ruſſia *Ioſephus* WEITBRECHT.

Sic privatis non minus operis, quam publicis monumentis ingenii, fama HEISTERI & celebritate nominis longe lateque propagata, eveniebat, ut & exteri Principes ſuis eum commodare terris percuperent, inſignesque paſſim honores ei deferrentur. Nam haud multo poſt, quam Helmſtadium conceſſerat, tempore, Ruſſorum Imperator PETRVS I. eum in Academiam recens inſtitutam Petropolitanam vocavit, duo millia ſolidorum Ruſſicorum, annui ſtipendii loco, præterea hoſpitium, ligna & lumina gratis præbenda pollicitus, ſimulque pro bibliotheca ejus & theſauro herbario quatuor millia argenteorum uncialium obtulit. Anno hujus ſæculi XXV. juſſu Reverendiſſimi Würceburgi & Bambergæ Epiſcopi, magni & intelligentis artium literarumque exiſtimatoris, actum cum HEISTERO de munere Anatomici & Chirurgi in aula Epiſcopali ſuſcipiendo, delatis una Archiatri & Conſiliarii ornamentis. Propoſitum ei annuum ſalarium mille ſolidorum imperialium, cum congiario vini & frumenti uberrimo, permiſſaque facultas religionis Evangelicæ libere obeundæ & exercendæ. Porro autem Sereniſſimus Dux Holſatiæ anno MDCCXXX. eum ſibi depopoſcit ad locum Archiatri & Profeſſoris Medici in Academia Kilonienſi capiendum, quibus honoribus dignitas Conſiliarii Iuſtitiæ adjungebatur. Sed hiſce conditionibus, quamvis lautiſſimis & ſummorum Principum liberalitate dignis, minus ſollicitatus eſt, potiusque in fide & officio Sereniſſimæ Domus Guelficæ, cui ſe totum addixerat, manere decrevit. Quapropter Sereniſſimus Dux LVDOVICVS RVDOLPHVS, HEISTERI in ſe fidem remuneraturus, eum non ſolum acceſſione ſalarii lucu-

luculenta, ſed Archiatri etiam & Conſiliarii aulici dignitate, auxit, anno MDCCXXXIV. His Principalis indulgentiæ documentis alii acceſſerunt honores, judicio ſodalitatum literariarum in eum porro collocati. Fama HEISTERI, quæ finibus Germaniæ jam minus continebatur, dudum ad exteros evagata, anno MDCCXLVI. ſocietatem eruditam Londinenſem & Florentinam Botanicam adduxit, ut eum ſibi ſodalem adſcriberent. Eodem anno, defuncto Academiæ Helmſtadienſis Seniore, *Hermanno von der* HARDT, in ejuſdem dignitatis locum ſucceſſit, quem per duodecim annos ea exiſtimatione tenuit, ut nemo eſſet, quin Virum & ætate venerabilem, & meritis ornatiſſimum, quavis honoris ſignificatione proſequeretur.

Academicos honores, qui in orbem ire per omnes ſolent, octo & quadraginta annis profeſſorii muneris, compluries geſſit. Faſces Academiæ Altorfii quidem ſemel, Helmſtadii autem ſexies, nempe annis hujus ſæculi XXIII. XXIX. XXXIII. XXXVII. XLIII. & XLIX. tenuit. Aetate poſthac ingraveſcente, urgentibusque aliis negotiis, ejuſdem muneris, ordine redeuntis, bis ei gratia facta eſt rogatu ſuo. Decani Ordinis medici officio in Altorfina Academia quater, in noſtra quindecies, functus eſt, atque in eodem adminiſtrando inſignem numerum Candidatorum laurea Medicinæ decoravit, qui eo honore a magno HEISTERO ornari, magnam honoris ſui acceſſionem reputarunt.

Quantis autem famæ & honorum ornamentis, tantis rei domeſticæ præſidiis abundavit, matrimonio fecundiſſimo & artis uſu uberrimo etiam rei familiaris amplitudinem nactus, ut beatiſſimus haberi potuiſſet, niſi iniquius fatum felicitatem ejus plurimis liberorum mortibus attriuiſſet. Matrimonium anno MDCCXII. die XVII. Maji, Altorfii iniit cum *Eva Maria*, *Henrici* HILDEBRANDI, celeberrimi ICti & tunc temporis Pandectarum Profeſſoris publici, poſtea Anteceſſoris ibidem pri-

primarii, Sereniſſimi Ducis Sulzbacenſis & Reipublicæ Norimbergenſis a conſiliis, totiusque Academiæ Senioris, unica filia. Hanc uxorem recti exempli anno MDCCXLVIIII. mœſtus extulit, conjugium ejus ad ſuavitatem vitæ, & curam rei familiaris, per ſeptem & triginta fere annos, commodiſſimum expertus. Suſcepit autem ex ea decem liberos, *Henricum Laurentium*, *Eliam Fridericum*, *Catharinam Mariam Dorotheam*, *Dorotheam Mariam*, *Sophiam Mariam*, *Eleonoram Carolam Eliſabetham*, *Margaretham Catharinam Juſtinam*, *Gottlibium Auguſtum*, *Dorotheam Fridericam*, & *Eleonoram Eliſabetham Wilhelminam*. Ex his duo filii in tenera ætate, quatuor filiæ, nondum anniculæ, deceſſerunt. Vnicus, qui reſtabat, filius, *Elias Fridericus*, anno MDCCXV. natus, quo majorem Patri voluptatem recto ingenio præſtantique doctrina creaverat, hoc acerbiore fato ereptus eſt, in maxima omnium exſpectatione, & in ipſis famæ, jam maturæ, primordiis extinctus. Nam pleno gradu ad paternam laudem graſſatus, &, variis artis doctrinæque experimentis editis, ab ipſo Patre Doctoris Medicinæ, & a SERENISSIMO PRINCIPE Conſiliarii, dignitate ornatus, ab Academia item Naturæ Curioſorum ſodalis aſſumtus, cum literario itinere totam fere Germaniam peragraſſet, abſens etiam Profeſſor Medicinæ Ordinarius & Collega Patris eſſet deſignatus, anno MDCCXL. die XI. Nov. Lugduni Batavorum præter omnium opinionem cardialgia periit, parenteſque ſuos in acerbiſſimum luctum conjecit. Majoris etiam filiæ, *Catharinæ Mariæ Dorotheæ*, anno MDCCLVI. Pater ipſe funus extulit. Quæ quidem Max. Rev. Viro, *Arnoldo Ioanni Friderico Hardingio*, Eccleſiæ, quæ Cellis eſt, Sacerdoti præclare merito, anno MDCCXXXV. nuptum collocata, ſed poſtero anno præmaturo mariti obitu viduata, & mox in domum recepta Patris, eundem primo avum fecit, filiam enixa poſthumam, porro etiam re familiari, præſertim poſt matris obitum, naviter adminiſtranda, Patri optatum ſenectutis ſubſidium

dium attulit, cum tamen tenui plerumque valetudine uteretur, tandem anno eo, quem diximus, febri ardente correpta diem obiit. Neptem ex ea natam, *Dorotheam Sophiam Fridericam* HARDINGIAM, Vir Experientiſſimus atque Ampliſſimus, *Guilielmus Fridericus* CAPPELIVS, Medicinæ Doctor & Profeſſor in hac Academia extraordinarius, vivo adhuc Avo ſibi deſponſam, paucis abhinc diebus domum duxit. Præter neptem ſuperſtites Patri duæ filiæ ſunt, *Sophia Maria*, & *Margareta Catharina Iuſtina*, quæ Viris excellenti doctrina & dignitate nuptæ, generis ſui ſtirpe domum paternam fulſerunt. Illa enim, anno MDCCXXI. nata, e matrimonio, brevi illo quidem, cum Illuſtri Experientiſſimoque Viro, *Io. Friderico* CRELLIO, Medicinæ Doct. & Profeſſore publico ordinario, quem anno MDCCXLVII. in ipſa Magiſtratus academici purpura defunctum, cum familia ampliſſima univerſa Academia graviſſime luxit, par liberorum tulit præclaræ indolis, *Mariam Catharinam*, & *Laurentium Florentem Fridericum*, quibus Avus mirifice delectatus eſt. Altera autem, *Margareta Catharina Iuſtina*, initum anno MDCCXLVIII. conjugium Viri Experientiſſimi atque Ampliſſimi, *Io. Guilielmi* WIDMANNI, Doctoris Medici, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſici ordinar. & Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum Sodalis, eximiis virtutibus omnique laude matronali etiamnum ornat, nec minore ſtirpis ubertate, tres filios duaſque filias enixa, *Io. Laurentium Guilielmum*, *Margaretam Barbaram Iuſtinam*, *Chriſtophorum Iacobum*, *Claram Suſannam* & *Henricum Laurentium*, quorum tamen primus & poſtremus extincti ſunt. His igitur in ſtirpibus reſedit magni HEISTERI progenies, quæ quamquam ipſum nomen Heiſterianum, filiis immaturo fato interceptis, non retinet, tamen in reliqua hereditate optimam poſſeſſionem habet gloriam progenitoris ſui, quam ſi imitari factis & conſervare annitetur, nec Heiſteriano nomine videbitur ſua poſteritas defuiſſe.

Pro-

Proſperitate valetudinis fere continua uſus eſt, & vix uno alteroque morbo tentatus in vita, ſenectutem placidam vigentemque egit, artis ſuæ in propria valetudine curanda adeo non indigens, ut multis ante mortem annis medicamentum non guſtaverit. Præſens autem annus, ut plurimis aliis funeſtus, & vulgatis per homines morbis peſtilens fuit, Senem alias validum improviſo dejecit. Vt tamen ſtantem mori Imperatorem *Veſpaſianus* volebat, ita hic veluti in arena ſua mortuus, & cum alius ſaluti opitulari vellet, ipſe morbum interitumque invenit. Gravior annus ſub initium veris Seni noſtro tuſſim, deſtillationem, raucitatem & inſomniam attulerat. Interea ab ignoto quopiam, qui peregre advenerat, in vicum Regiæ Lutteræ proximum, qui Bornum vocatur, invitatus, ut ſibi male affecto opem manumque medicam præſtaret, cum ſe itineri ſtatim dediſſet, adventu ſuo tam ſe defectum viribus languentemque ſenſit, ut illico lecto decumbere, & inſtitutam curationem deſerere cogeretur. Accitus protinus Helmſtadio, ad opem operamque ægroto Collegæ commodandam, Vir Illuſtris & Experientiſſimus *Philippus Conradus* FABRICIVS, rationem morbi eventumque mortis HEISTERI ipſe tabulis mandavit, quas humaniſſime nobiſcum communicatas hoc loco interſerere conſultum duximus.

Morbus, qui venerandum Academiæ noſtræ Seniorem & totius literati orbis æternum decus, Illuſtrem HEISTERVM*, mortalium conſortio eripuit, erat febris catarrhalis maligna, qua is in vicinia noſtra, quum alius ſaluti conſulere vellet, correptus fuit, antea iam raucedine, tuſſi & agrypnia laborans. Aderat initio ſtatim huic febri, verſus noctem ſemper acerbiori, ſumma proſtratio virium, cum coryza affectioneque capitis vertiginoſa, lingua erat ſicca & muco flavo obducta, ac in ſura dextra erumpebat eryſipelas cum magna veſica, ulcus relinquente. In conſilium vocatus oppoſui huic morbo tam pulveres abſorbentes citratos, bezoardicos fixos & nitratos cum camphora, infuſumque quoddam*

pectorale, quam alia remedia analeptica, temperantia & bechica præſtantiſſima quæque mihi cognita, & alias in ſimili caſu proficua reperta, ſed incaſſum, viribus ætate & tot itineribus & laboribus exhauſtis, adeoque efficaciam medicamentorum juvare non valentibus. Quocirca factum fuit, ut reſpiratione & exſcreatione muci ſenſim difficiliori reddita, die XVIII. Aprilis hora V. pomeridiana hanc vitam, tanta cum gloria & totius generis humani bono tranſactam, relinqueret, & animam Deo redderet.

Deſignatio
Librorum, Schediaſmatum & Orationum
D.D. LAVRENTII HEISTERI,
omiſſis, ob paginarum anguſtiam, Diſſertationibus.

De *veritatis inveniendæ difficultate in Phyſica & Medicina*, Programma Orationi aditiali præmiſſum, Altorfii 1710. 4t.

De hypotheſium medicarum fallacia & pernicie, Oratio in aditu Profeſſionis medicæ habita, ibid. 1710. 4t.

Laur. HEISTERI tractatio *de Cataracta, Glaucomate, & Amauroſi*, in qua multæ novæ opiniones & inventa contra vulgatas Medicorum, Chirurgorum, nec non Mathematicorum ſententias continentur. cum fig. æn. ibid. 1713. 8v. ann. 1721. ob defectum exemplarium denuo emendatior edita.

Apo-

Apologia & uberior illuſtratio ſyſtematis ſui de Cataracta, contra Woolhusii cavillationes & objectiones, itemque Pariſienſis eruditorum Diarii iniquam cenſuram. Altorf. 1717. 8v. Vid. *Acta Erudit. ann.* 1717. *p.* 267. *&* *Biblioth. Hall. Part. I. pag.* 64.

Vindiciæ ſententiæ ſuæ de Cataracta, &c. adverſus ultimas animadverſiones atque objectiones Diarii Pariſienſis eruditorum, ut & *Woolhuſii* ejusque aſſeclarum. Ibid. 1719. 8v. cum indice in tres hos libellos.

Epiſtola Heisteri Actis Erudit. Lipſ. an. 1719. menſe Ian. inſerta eandem controverſiam perſequitur.

Compendium anatomicum, quod Altorfii primum prodiit 1717. 4t. Iterum Altorfii & Norimb. auctius & correctius, cum figuris, 1719. 8v.

Verſio ejus Anglicana an. 1721. in 8v. edita eſt Londini, inſcripta: *A compendium of Anatomy &c. translated from the laſt Edition of* D. Laurentius Heiſter.

Eodem anno in germanicam linguam, ſed minus bene, & Auctore nihil ſubminiſtrante, converſum prodiit Vratislaviæ, in 8v. Poſtea etiam aliquoties Norimbergæ, cum tabb. æneis.

Latina editio ſecunda Amſtelodami recuſa eſt an. 1723. in 8v. una cum Oratione Heisteri *de Incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo XVIII.*, itemque Programmate *de Inventis anatomicis hujus ſæculi*, Helmſtadii 1720. publicatis.

Gallice Pariſiis an. 1724. bis prodiit a diverſis auctoribus converſum, ſemel quidem ſub indice: *L' abregé anatomique de Mr. Laur. Heiſter.*, &c. *par un Chirurgien de Paris;* & iterum titulo: *L' Anatomie d' Heiſter, avec des Eſſais de Phyſique ſur l' uſage*

des parties du corps humain, par I. B. de la Faculté de Montpeiller, en grand 8. Relationes de his in *Diario erud. Pariſ.* 1724. *menſe Iulio & Auguſto*, leguntur.

Tertium latina editio evulgata eſt Altorfii, an 1727. Latine idem Compendium an. 1730. bis recuſum & Venetiis, ſemel quidem ad alteram editionem Altorfinam expreſſum, una cum Oratione & Programmate commemorato; & iterum juxta tertiam Edit. Altorfinam, in 8v.

Quartum prodiit latine, & auctius quidem, Altorfii, 1732. iterumque 1741.

Chirurgie, in welcher alles, was zur Wundarzney gehöret, nach der neueſten und beſten Art gründlich abgehandelt, und in vielen Kupfer-Tafeln die neu erfundenen und dienlichſten Inſtrumenten, nebſt den bequemſten Handgriffen der Chirurgiſchen Operationen und Bandagen deutlich vorgeſtellet werden, Nürnberg, 1719. 4. Auctior recuſa eſt anno 1724. & 1731.

Inſtitutiones chirurgicæ, &c. *Opus triginta annorum, nunc demum poſt aliquot editiones germanica lingua evulgatas in exterorum gratiam latine publicatum.* Cum tabulis æneis XXXVIII. Amſtelodami, 1739. duobus Voluminibus, 4t.

Secuta eſt editio quarta Chirurgiæ germanice ſcriptæ, præcedentibus longe auctior, cum tabulis æneis XXXVIII. Norimbergæ, 1743. 4t. Iterum ibidem recuſa 1747.

In Hiſpanicam linguam translata Chirurgia prodiit an. 1748., ſic inſcripta: *Inſtituciones chirurgicas, o cirugia completa univerſal, del Doctor Don Lorenzo Heiſter*, &c. *donde ſe tratan con la mayor claridad todas las coſas pertenecientes à eſta ciencia, tanto de las doctrinas antiguas, como de las modernas. Illuſtrada con gran numero*

de

de laminas finas, y muy puntuales, que demueſtran al natural todos los mas preciſos inſtrumentos y operaciones chirurgicas &c. *Traducida de la lengua latina por* D. Andreas Garcia Vaſquez, *Cirujano de Familia de ſu Majeſtad, quien la dedica al Rey nueſtro Sennor. Tomo primera, en Madrid, por* Carlos Rey, *Anno de* 1747. *y Tomo ſegundo por D.* Miguel Franciſco Rodriguez, *Anno de* 1748. 4t.

Angli eam ſua lingua ſemel iterumque evulgarunt. Tertia editio hoc indice innotuit: *A General Syſtem of Surgery, containing the doctrine and menagement I. of Wounds, Fractures, Luxations, Tumors and Ulcers of all Kinds. II. Of the ſeveral operations performet on all parts of the Body. III. Of the ſeveral Bandages applied in all operations and diſorders. The whole illuſtrated with thirty eight Copper Plates, exhibiting all the Operations, Inſtruments, Bandages and improvements, according to the modern and moſt approved Practice &c. translated into English from the latin of Dr. Laurence Heiſter, Profeſſor of Phyſic and Surgery in the Univerſity of Helmſtadt* &c. *the third Edition, London MDCCXLVIII.* in 4t.

Laur. Heisteri *Inſtitutiones chirurgicæ* latinæ, Editio II. prioribus longe emendatiores & auctiores, Tomi II. cum tabulis æneis XL. Amſtelodami, 1750. 4t.

Compendium chirurgicum, ſive Chirurgia parva, germanice, *Laur.* Heisteri *kleine Chirurgie*, cum tab. æneis VIII. inſtrumentorum maxime neceſſariorum, prodiit Norimbergæ, 1747. in 8v.

Oratio *de incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo XVIII.* publice dicta, cum Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſionem Helmſtadii ſuſciperet, d. XVIII. Iun. 1720. Guelferbyti. 8v.

De

De inventis anatomicis hujus ſæculi, Programma ad audiendam Orationem aditialem invitans. Guelferbyti 1720. 4t.

Index plantarum, quas hoc anno in hortum medicum Helmſtadienſem intulit. In calce *aliquot nova plantarum genera* conſtituuntur, atque ordinis, quo plantæ in horto diſponendæ ſint, deſcriptio promittitur. Helmſt. 1730. 8v.

Singulis annis ſequentibus 1731. 1732. & 1733. *Continuationem* dedit *Indicis plantarum*, quibus quolibet anno hortum inſtruxit. Cuique indici ſubjunxit *quædam plantarum genera*, ad plantas curatius diſtinguendas.

Compendium Inſtitutionum, ſive fundamentorum Medicinæ, Helmſtadii 1736. in 4t. Editio altera auctior & emendatior. Helmſt. 1745. in 4t.

Compendium Medicinæ practicæ, cui loco præfationis præmiſſa eſt Diſſertatio *de Medicinæ mechanicæ præſtantia.* Amſtelodami, 1743. 8v. Recuſum eſt Venetiis 1748. in 8v. Germanice verſum titulo ; *Practiſches Handbuch*, prodiit Lipſiæ 1744. in 8.

Syſtema plantarum generale ex fructificatione, cui annectuntur regulæ de nominibus plantarum rite conſtituendis, a Celeb. Linnæi multum diverſæ. Helmſtadii, 1748. 8v.

Io. Henrici BVRCKHARDI Epiſtola ad LEIBNITIVM, *de Charactere plantarum naturali, quem partes earum genitales ſuppeditant.* HEISTERVS notas addidit, & præfationem, de BVRCKHARDI, *Ioach.* CAMERARII & *Ioach.* IVNGII egregiis in rem herbariam meritis, præmiſit. Helmſtadii, 1750. in 4t.

in 4t. & 8v. cum iconibus & deſcriptione duorum novorum generum plantarum, Burckhardiæ & Iungiæ.

Abrahami Vateri *Muſæum anatomicum*, quo artificioſiſſima ejus præparata anatomica, una cum obſervationibus ejusdem anatomicis & chirurgicis enarrantur, tabulisque XII. illuſtrantur. Heistervs rogatu Auctoris edidit, & præfationem præmiſit. Helmſtadii 1750. 4t.

Programma, quo iniquum Lipſienſium judicium de nova ſuarum Inſtitutionum chirurgicarum editione Amſtelodamenſi, in Commentariis novis de rebus in ſcientia naturali & Medicina geſtis, refellitur. Helmſt. 1752.

Mediciniſche, chirurgiſche und anatomiſche Wahrnehmungen, Roſtock, 1753. 4t. *Nebſt Kupfern.* Continentur hoc Volumine ſatis ſpiſſo obſervationes & experimenta curationum ad annum uſque 1721. facta. Reliqua alteri Volumini deſtinata in MSto reſtant.

Hæ obſervationes e Germanica in Anglicanam linguam translatæ, & ſplendida magnaque charta impreſſæ, prodierunt Londini, 1755. in 4t.

Deſcriptio novi generis plantæ rariſſimæ & ſpecioſiſſimæ Africanæ ex bulboſarum claſſe, cui in honorem atque ſempiternam memoriam Sereniſſimi Principis ac Domini, Domini Caroli, Brunſuicenſium ac Luneburgenſium Ducis hodie regnantis, tanquam rei herbariæ ſummi promotoris & fautoris munificentiſſimi, *Brunſuigiæ* illuſtre nomen impoſuit. In

qua ſimul multæ Botanicorum quorundam hallucinationes indicantur & emendantur. Cum tribus magnis tabulis æneis hujus plantæ, coloribus naturalibus repræſentatæ. Brunſuigæ, typis Orphanotrophei, 1753. in fol. max.

Germanice prodiit hoc opus eodem loco eademque forma, 1755.

MEMORIA
VIRI

dum viveret

Experientiſſimi, Ampliſſimi, Præclariſſimi
Doctiſſimique

M. BONIFACII HEINRICI EHRENBERGERI,

Metaphyſices & Matheſeos in Caſimiriano academico Gymnaſio, quod Coburgi floret, Profeſſoris publ. ordinar. Pædagogiarchæ, & Collegii Profeſſor. Senioris, Illuſtr. Academ. Naturæ Curioſor. Collegæ nomine
Euclidis III.

die XXII. Februar. ann. MDCCLIX.
placida morte defuncti,
ex
Programmate funebri
Directoris & reliquorum Profeſſorum
depromta.

Theologum quemdam & nominis & eruditionis ſanctioris fama quam celebratiſſimum, & paucis abhinc annis defunctum, morti vicinum dixiſſe ferunt, ſe tres potiſſimum ob cauſas quam lubentiſſimo lætiſſimoque animo ex hac rerum terrenarum caducarumque colluvione diſcedere, totidemque commoda, nullo pondere, quamquam prægrandiſſimo, æſtimanda, ex ſuo quam beatiſſimo obitu eſſe deportaturum. *Primum:* Se beata morte ab iſta peccatorum mole, qua, qui Deum ſincere cordateque diligunt, ſua cum maxima animi ægritudine triſtiorique affectu affliguntur, non ita multo poſt iri liberatum. *Deinde:* Fatis ſeſe humanis, iisque noſtra cumprimis ætate periculorum calamitatumque pleniſſimis, ereptum, ad diem iſtum non pervivere, Chriſtianis, quos eccleſia Romano-Catholica ſanctioris ſuæ ſocietatis communione duobus abhinc ſæculis, & quod excurrit, expulit, quovis fere malorum calamitatumque genere, bello funeſtiſſimo exorto, imminentem. *Denique:* Se ſe fragilioris corporis compagibus laxatum tandem aliquando ad illud beatiſſimarum mentium concilium atque felicitatem perventurum eſſe, cujus præſtantiam magnitudinemque ne cogitando quidem quis ſibi animo effinxerit, nedum eloquendo conſequatur.

Sentiat, per me licet, de media potiſſimum cauſſa, quod quisque velit, ſuoque utatur judicio. Qui enim temporum noſtrorum faciem animo perſpectam habet, rerumque noſtrarum præſentium non omnino neſcius eſt, hominumque noſtrorum impiam maximam partem vitam, immemoremque beneficiorum divinorum animum cum iisdem contulerit; nimium quantum etiam cauſæ fuiſſe intelliget celeberrimo huic Theologo, quare in ejusmodi inciderit cogitationem, cœlique noſtri intemperiem vereretur, non niſi gratia divina averruncandam.

Non difficile factu eſt intelligere, qui factum fuerit, ut,

dum animum ad vitam Viri celeberrimi, ex ſua ipſius ſingulari rariorique eruditione, pietate animique integritate ac probitate omni laudis genere quam digniſſimi, deſcribendam appello, in memoriam alius Viri non minori laude ex iisdem mentis ac animi ornamentis digni devenerim. Tanta enim utriusque & eruditionis celebritatis, & animi probitatis, & non fucatæ pietatis, & poſt obitum deſiderii eſt ſimilitudo, quanta maxima eſſe poteſt, neque ulla re differunt, quam diverſo ſtudiorum genere, quorum alter ſanctioris doctrinæ præſtantia excelluit, alter ſublimioris eruditionis mathematicæ laudibus aliis præſtitit. Præſtitit etiam utrique mori, quam longius temporibus intereſſe, non niſi atro carbone annalium monumentis inſerendis, prolisque poſteritati tanquam epochæ inſtar, multo calamitatum genere refertæ, commendandis. *Placita enim erat Domino utriusque anima.* Sapient. IV. v. 14. *At vero juſtus periit; nec eſt vir ponens ſuper cor ſuum; & viri ſanctitatis colliguntur, ut non ſit intelligens: nam propter malum venturum colligitur juſtus. Intrat in pacem; quieſcunt ſuper cubilibus ſuis; ambulans in rectitudine ſua. Ieſ. LVII. v.* 1. 2. Quæ ſane cuncta longe fient illuſtriora, dum ad ipſum hujus ſcripturæ generis propoſitum perveniemus, & B. denati Ehrenbergeri vitæ rationes enarrabimus.

Natus eſt Vir celeberrimus una cum ſorore gemella, *Maria Eliſabetha*, Orlamundæ A. R. O. MDCLXXXI. d. XX. Februar. patre *Andrea* Ehrenbergero, tum temporis Cantore & ſcholæ præceptore, poſtea megalo- & micro-Eutersdorffienſis eccleſiæ miniſtro, tandemque Diœceſeos Calacenſis Adjuncto; matre *Anna Catharina*, nata *Hupelia*, filia germana *Ioannis* Hvpelii, centuriæ Vinarienſis inſtructoris. Quorum quidem optimorum honeſtiſſimorumque parentum omnis cura in eo fuit, ut, quam primum quidem fieri poſſet, recens nati gemelli ſacro fonte initiarentur, regenerationisque lavacro pec-

catorum ſordibus purgati, Chriſtiani cœtus gremio infererentur, eoque ſibi conſilio exorarunt ſacratioris hujus fœderis teſtes baptismique ſuſceptores, *Ioannem Bonifacium* REVTERVM, Diaconum tum temporis Orlamundenſem, *Ioannem Heinricum* BOETTIGERVM, Senatorem Ohrdruffienſem, (cujus abſentis vicem præſtitit *Chriſtophori Heinrici* LOEBERI, rerum ſacrarum antiſtitis, matrisque B. defuncti fratris conſanguinei filius, natu maximus *Chriſtophorus Heinricus* LOEBERVS), & fœminam honeſtiſſimam, *Barbaram Weberam*, WEBERI, paſtoris & Adjuncti megalo-Eutersdorffienſis uxorem perdilectam.

Admodum duro & vitæ & primæ inſtitutionis initio uſus eſt B. EHRENBERGERVS. Præterquam enim, quod primo ætatis tempore non infirmioris ſolum tenuiorisque corporis affectione ac mollitudine fuit, ex eaque re plus una vice morti vicinus, verum etiam, quod optima mater præbebat, tenuisſimi nutrimenti partem ſibi ſoror gemella vindicavit; vix ac ne vix quidem unius ſemeſtris ſpatium illius particeps eſſe potuit. Infauſti enim in vicinia exorti incendii, quod perdilectorum etiam parentum domicilium opinione citius arripuerat, flammis noſtro EHRENBERGERO una cum ſorore gemella, ſacris bibliis unicoque cochleari non ſine magno vitæ periculo ereptis, conſternata terroreque perculſa mater ſatius eſſe duxit, alimentum maternum illi ſubtrahere, ne, quod prolis exoptatæ vitæ prolongandæ inſervire debuerat, mortem illi acceleraret.

Non ita multo poſt hunc omnium fortunarum interitum, etiamſi pater ipſius ſacro muneri megalo-Eutersdorffienſi, pago inter Orlamundam & Calam ſito, præfectus fuerat, attamen neque ex domicilii incommoditate, neque ex rerum domeſticarum afflictiorum anguſtiis tantum ſuppetebat, quantum ad optimum hunc filium inſtruendum primisque humanitatis principiis informandum ſatis erat. Quoinde factum eſt, ut, jactis primis

primis Chriſtianæ doctrinæ fundamentis, noſtro quotidie non per æſtatem ſolum, verum etiam perfrigida hyemis tempeſtate jam Calam, jam Orlamundam, dodrantis horæ intervallum a patrio domicilio ſitas, commigrandum fuerit, quo ibidem, quibus in ſcholis publicis ac privatis tenerioris ætatis pueri impertiri ſolent, primis humanitatis fundamentis, doctoribus *Caſparo Dan.* SCHEIZIO, Rectore ludi Calacenſis meritiſſimo, pariter ac *M. Sam.* MÜLLERO, plurimum Reverendo Orlamundæ Diacono, imbueretur; quorum tamen in ſtudio ex eo, quod ſibi artium liberalium magiſtri ſæpius commutandi fuerint, non parum ſibi moræ ac retardationis allatum fuiſſe, haud parum ſæpe ipſe b. Vir conqueſtus eſt. Tandem, quum annum jam decimum ſextum compleviſſet, dura hæc ac moleſtiarum plena peregrinatio ſcholaſtica finem ea re conſequebatur, quod provida parentum cura celeberrimo eum Lyceo Rudolphopolitano tradebat, inſtitutione *M. Michaelis* SCHWIMMERI, Rectoris, & *M. Io. Erneſti* MÜLLERI, Con-Rectoris, omni humanitatis ac politioris doctrinæ genere erudiendum. At enim vero neque hic ſine multo labore moleſtiarumque mole litterarum communiorum ſtudiis vacare potuit. Quem enim admodum adhuc exiguorum profectuum diſcipulum ultima ſibi claſſis ſecundæ ſubſellia vindicabant, medium illum in primanorum ordine collocaverant præceptores. Quemadmodum jam vero omnia, quæ ſibi acciderant, in uſum ſuum convertere b. Vir conſueverat: ita etiam hicce ſtudiis ſuis non ſatis accommodatus locus eo ipſo inſerviebat, ut meticuloſus aliorumque condiſcipulorum conſortii fugiens perpetuo ſeſe domi ac rerum ſuarum finibus contineret, quæque in litterarum profectibus deficiebant, indefeſſo pertinaciorique earum ſtudio, atque auxilio divino, ardentiſſimis precibus ſibi efflagitato, comparare ſibi atque compenſare allaboraret. Quo in curſu non parum ſibi adjumenti attuliſſe ſæpius prædicabat doctiſſimum ROSIVM, celeberrimum Medicinæ

cinæ Doctorem ac domicilii hoſpitem humaniſſimum, ſubſidio ſibi venientem ac litterarum ignorantiæ conſulentem. Biennio exacto, quum jam in eo eſſet, ut emergeret, quemque referre debent juvenes ſtudioſi, debitum illum ac convenientem e magiſtrorum prælectionibus perciperet fructum, iterum illi felicior hic ac expeditior ſtudiorum ſcholaſticorum curſus, modo aggreſſus, interrumpebatur. Finem enim eorum illi imperabat optimus parens, neſcio, quo conſilio ductus, ſatiusque ducebat, filium hunc perdilectum ſtudiis academicis ſublimiorumque ſcientiarum culturæ accingere. Commigravit hac mente Ienam, ſedem illam ac domicilium omnium ſcientiarum celeberrimam, ann. MDCXCIX. ſtudioſorumque academicorum albo d. XIV. April. inſertus eſt, Pro-Rectore Magnifico, *D. Georg.* SCHVBARTO, Hiſtoriarum ac Eloquentiæ Profeſſore, faſces imperii academici tenente.

Sanctioris doctrinæ culturæ animum conſecraverat *b.* EHRENBERGERVS, eaque mente ac conſilio primum vitæ academicæ annum omnem ſuam operam diſciplinis philoſophicis dedit, quibus rite, quodque ſatis eſt, perceptis, conſequentibus annis totum ſacratiorum litterarum curſum pertractandum adjunxit; quarum omnium ſcientiarum, verum quæ Theologum & præparare & conſtituere & exornare ſolent, Doctores ac Profeſſores, eosque longe celeberrimos habuit, in *Logicis* D. *Io. Paulum* HEBENSTREIT & D. *Io. Phil.* TREVNERVM, in *Metaphyſicis & Ethicis* pariter ac in *Theologia thetica* eundem D. HEBENSTREIT, in *Politicis & Theologia exegetica* jam dictum TREVNERVM, in *Ebraicis* D. *Io. Andream* DANZIVM, in *Chaldaicis, Syriacis, Samaritanis & accentuatione*, eaque & proſaica & metrica, *Io. Reinh.* RVSIVM, tum temporis Magiſtrum, poſtea S. S. Theol. & LL. OO. Doctorem ac Profeſſorem longe celeberrimum: In Iure Naturæ LVNGERSHVSIVM, id temporis Philoſophiæ Adjunctum, poſtea Paſtorem & Theologiæ Doctorem,

in hiſtoricis *Io. Iac.* SYRBIVM, eo tempore Philoſophiæ Adjunctum, poſtea logices ac Metaphyſices Profeſſorem celebratiſſimum. Artis diſputatricis duces ſibi elegit D. *Io. Iac.* MÜLLERVM, Moralium Profeſſorem, & privatos intra parietes BAIERVM ſeniorem, Philoſophiæ adjunctum; in phyſicis & mathematicis *Georg. Albertum* HAMBERGERVM, Phyſices ac Mathematum Profeſſorem longe celeberrimum. Mirum quantum fuit, quod ſeſe ex hoc ſtudio mathematico & utilitatis & jucunditatis percipere ſenſit vir beatus, eamque ob cauſam, quod ſibi reliqui eſſe intellexit in ſtudii theologici cultura temporis, totum id ad eximii hujus ſtudii mathematici diſciplinam conſerendum eſſe duxit.

Poſt quatuor annorum ſpatium, ingenii exercitationibus ac ſtudiis academicis Ienæ conſumtum, quod venerabilis parens ceperat conſilium, noſtrum domum revocandi laboribusque ſacris accingendi, totum id B. LOEBERVS, ſacri cœtus Orlamundenſis antiſtes, commutavit, perfecitque, ut animum ad vitam academicam appelleret, quosque in quovis ſcientiarum genere non vulgares fecerat profectus, juventuti ſtudioſæ dicaret; cujus de conſilio ſibi magiſterii honores Doctorispue philoſophiæ gradum, celeberrimo HAMBERGERO Decano, & D. *Io. Iac.* MÜLLERO Brabeuta, conferri curavit. Habuit tum temporis, quo natura ferebatur humiliori fractiorique animo, qui erigerent illum rebusque ac exercitationibus publicis, quæ futurum academicum doctorem decent atque perficiunt, ſuſcipiendis adderent calcar; quorum numero alter erat beati contubernalis, *Georg. Phil.* BOEHEIM, Heidelbergenſis, vir de noſtro & induſtriæ & pietatis exemplo & concinniori expeditiorique ſtudiorum pertractandorum ratione inſigniter meritus, quique Paſtor primarius & Scholarcha Oehringæ diem ſupremum obiit, alterve, quem alterum ſuum Aſariam ſalutare vir beatus conſueverat, *Chriſtophorus Auguſtus* HEVMAN-

NVS,

NVS, S. S. Theologiæ D. & Profeſſor Gœttingenſis, vir, cujus nominis ac meritorum excellentiſſimorum memoriam omnes excipient anni conſequentes. Huic celeberrimo viro, quocum arctiſſimo amicitiæ vinculo ad cineres uſque conjunctus fuit, omnia, a Deo, omnium rerum datore cum diſceſſum fuerit, accepta referebat B. EHRENBERGERVS, feliciſſimoque hoc ſibi perſæpe prædicabat, factum eſſe auſpicio, ut contigua fuerint ſua ipſorum muſea, ex eaque re ſibi quovis die copiam eſſe factam, ſuum HEVMANNVM conveniendi, eumque doctiſſimum exercitatiſſimumque S. Scripturæ interpretem in lectione biblica ducem habendi. Quas creberrimas inſuper habere ſolebat diſputationes publicas doctiſſimus HEVMANNVS, amicum hunc ſuum ſæpius non ſolum ſibi opponentem adſcivit, excitavit etiam, ipſe ut periculum faceret, ingenii vires conquiſitusque eruditionis apparatus quid valerent; cujus amiciſſimis monitis conſiliisque ut morem gereret, ann. MDCCV. diſputationem *de Numeri denarii origine* conſcripſit, magnoque cum laudis applauſu feliciſſimoque conatu habuit. Quem jam vero ſibi & theologicæ & philoſophicæ eruditionis auctorem conſultoremque obtigiſſe gloriatus eſt, eundem & ſuaſorem & ducem peregrinationis in Hollandiam ſuſcipiendæ ſecutus eſt. Viam ſub auſpiciis divinis optimorumque parentum conſenſu ingreſſi ſunt ann. MDCCV. d. XXX. April. iterque ſuum per Franconiam, Francofurtum ad Mœnum, Darmſtadium, Heidelbergam, Manhemium aliasque Rheno & ſuperiori & inferiori adjacentes urbes celebriores fecerunt, usque dum tandem Hollandiam ipſam & fœderatum Belgium ingreſſis ſibi celebriores urbes, academias, bibliothecas viroſque & nominis & eruditionis fama inſigniores, aliasque res notatu digniores inviſendi copia facta fuerit. Quo per æſtatem facto reditum ſibi via, qua Hamburgum adeunt, per Saxoniam inferiorem parabant elapſoque Septembri menſe ſalvi & incolumes Jenam & reliquam patriam perveniebant.

Redux factus celeberrimum *Io. Franc.* BVDDEVM, S. S. Theol. Doctorem & Profeſſorem, quem virum de omni re ſacra & eccleſiaſtica inſigniter meritum ſibi interea Iena arceſſiverat, audivit Theologiam moralem & Hiſtoriam eccleſiaſticam N. Teſtamenti exponentem. Adjunxit hisce laboribus theologicis Collegium Aſtronomico-practicum, curioſum & algebraicum differentiale, praeeunte ſibi Celeb. HAMBERGERO, perpetuisque inſuper artis diſputatricis exercitationibus, & publicis & privatis in libros ſymbolicos, praeſide Celeb. D. TREVNERO, miro ac egregio interfuit ſtudio; quibus omnibus diſciplinis ſatis abunde inſtructus ipſe initium fecit, aliis operam praelectionibus ſuis philoſophicis dandi, Praeſidisque munere haud parum ſaepe non felici ſucceſſu perfungendi; qua etiam re concatenatisque laboribus academicis perfecit, ut ſibi inſpiranti nihilque opinanti ann. MDCCXII. in Facultate philoſophica, Adjuncti honores deferrentur, quibus ſe neque ineptum, neque indignum eſſe publica diſputatione, quam pro loco dicere moris eſt, *de Studio novitatis in Philoſophia*, demonſtravit. Anno conſequente diſputationeque *de novo Laternae magicae augmento* habita, ſuaſor illiac impulſor fuit Celeb. Profeſſor HAMBERGERVS, Profeſſionis Mathematum, obitu Celeb. COELERI, Illuſtr. Caſimiriani academici, quod Coburgi floret, Mathematum Profeſſoris, vacantis, competendae. Ante vero quam *Sereniſſimi* Illuſtr. Caſimiriani *Nutritores* ſententias de hoc munere deferendo compoſuerant, factum eſt, ut, quod tum temporis Hilpershuſiae fundabatur Gymnaſium academicum, Erneſtino-Fridericianum, illius Profeſſor Mathematum & Logices pariter ac alumnorum inſpector vocaretur, hujusque muneris, ſibi a S. venerabili *Io. Franc.* BVDDEO oblati, capeſſendi cauſſa una cum illius Directore vocato, Celeb. *Gottliebio* STOLLIO, Hilpershuſiam profectus, non illius ſolum inaugurationi intereſſet, verum etiam poſtero die diſputationem *de Matheſi nobilibus digna*, reſpondente *Io. Phil. Ioſten a Ioſtheim*, Equite Franco haberet. Quo in munere perfungendo mirum ſane quantum eſt, quod & *Sereniſ-*

ſimorum

ſimorum Ducum ac *Principum juvenum*, quorum diſciplinæ mathematicæ inſtitutioni præfectus fuerat, clementiæ, Profeſſorum ac Collegarum, muneris ſibi rationibus conjunctorum, amicitiæ ac humanitatis, omnium ac ſingulorum auditorum pietatis, obſervantiæ ac obſequii, reliquorumque incolarum caritatis æque ac benevolentiæ quocunque tempore perſenſerit.

Anno MDCCXX. auſpiciis nutuque quam clementiſſimo *Sereniſſimorum* Illuſtr. Caſimiriani academici *Nutritorum*, Perilluſtris ac Splendidiſſimus noſtri Gymnaſii Scholarchatus Noſtrati Profeſſionem Matheſeos & Metaphyſices una cum Sub-inſpectoris alumnorum officio, morte b. *Io. Iuſt.* Bodenii derelictam detulit, quam venia tandem abdicandi adhuc quam optime adminiſtrati muneris ægre impetrata, a *Gottfr.* Lvdovico, S. S. Theol. D. & P. P. O. & Gymnaſii Directore inauguratus d. XII. Iulii Oratione *de Studii mathematici impedimentis* habita, bono auſpicio acceſſit.

Fuerunt id temporis, qui ex eo, quod nova hæc ſparta diminutum non ſolum ipſi ſalarium numerabat, laboresque contra ac muneris onera adauxerat, verum etiam b. Viro, qui Hilpershuſiæ quinque jam Profeſſores muneris loco præceſſerat, ultimum Collegii locum adſignaverat, ſecius hanc officii commutationem illi interpretabantur; at enim vero, quæ numinis ſupremi provida rerum humanarum cura eſt, perfecit illa rerum eventu, Illuſtr. Gymnaſio Erneſtino-Fridericiano ann. MDCCXIX. plene exauctorato, ut nihil plane b. Vir reliqui habuerit, quod ſibi exprobraret, multo minus vitio vertere poſſet. Neque, quem Illuſtr. Caſimiriani prætulerat locum, ſeſe non ita multo poſt demonſtravit, fortunarum ipſius ac rerum amplificationi non eſſe defuturum. Illi enim brevi poſt tempore alio vocato muneris rationes atque emolumenta non inſigniter ſolum adauxerunt ſalariique augmento exornarunt *Sereniſſimi Nutritores*, verum etiam, celeberrimo *D. Alberto Meno* Verpoortenio anno MDCCXXXI. Dantiſcum vocato, ce-

leberrimoque *D. Ioanne Conrado* SCHWARZIO, Alumnorum Inſpectore & Profeſſore, in ipſius locum ſurrogato, b. EHRENBERGERVM in celeberrimi SCHWARZII locum ſuccedere indulgentiſſime juſſerunt; cui quidem muneri tam diu magna cum laudis amplitudine præfuit, quoad anno MDCCXLVII. celeberrimo *Ioanne Martino* CHLADENIO, tunc Directore adjuncto, jam S. S. Theol. D. & P. P. O. in Academia Fridericiana Erlangenſi longe celeberrima, in ipſo Pædagogiarchatu ſucceſſit.

Habemus de beati viri præſtantiſſima eruditione, uberrima doctrina, ampliſſimis muneribus pariter ac eorum adminiſtrandorum ratione dexteriori. Sequitur, ut etiam de illius rebus domeſticis mentionem faciamus. Quam primum faſtidire videbatur ſocietatem conjugalem, illam deinde appetiit, minus tamen ſuo ipſius, quam optimi parentis arbitrio, conſilio & ſelectu, ſacroque ſibi connubio ann. MDCCXIV. d. VIII. Novembr. Megalo-Rutersdorffii conjunxit *Sophiam Eliſabetham* BEINHARDTINAM, virginem electiſſimam, filiamque *Io. Iuſti* BEINHARDTI, Sereniſſimo Principi Rudolphopolitano a conſiliis ſacris & aulicis adminiſtri, natu maximam. Perbreve temporis ſpatium hoc illi conjugii auſpicatiſſimi conſortio frui contigit. Qua enim optima hæc conjux infirmiori corporis affectione fuit, factum eſt ea, ut jam ann. MDCCXVI. Paſchatos die altero, octavo die poſt filioli partum, purpura alba & epilepſia uterina illi & fatis humanis eriperetur. Vti fluctus fluctum, ſic etiam malum mala hoc anno excepit. Obitu enim & fideliſſimæ matris & perdilectæ ſororis, natu ſecundæ, eodem anno e vita diſcedentium, expertus eſt, quanta malorum mole mortalium fragiliorumque hominum vita prematur, quotque quantæque ſibi in poſterum etiam hujus modi calamitatum caſuumque triſtiorum varietates forſitan ſint exhauriendæ. Magis itaque neceſſitate paternoque officio adactus, ſuperſtiti filiolo fideliſſima matre proſpiciendi, & arbitrio optimi parentis, quam ſuimet ipſius, altera ſeſe vice ann. MDCCXVII. d. XXV. Maji matri-

monio

monio conjunxit cum *Helena Dorothea Roſina*, electiſſima ſanctiſſimaque virgine & filia ſuperſtite *Iulii Nicolai* RANISII, mercatoris Calacenſis honeſtiſſimi, & nepte *Georgii* RANISII, Conſulis Calacenſis ampliſſimi. Vbi ex hac duas filias totidemque filios ſuſceperat, una tamen cum prioris matrimonii filio morte, tenerrima adhuc ætate, extinctos, illi hæc etiam optima conjux anno conjugii octavo, cachexia per biennium laborans, erepta eſt. Tertia itaque vice rebus ſuis domeſticis conſulturus, anno MDCCXXV. d. XIII. Novembr. Hanoviæ matrimonium iniit, cum *Anna Catharina Sophia*, filia natu minima *Io. Guilielmi* RHVMBELII, ærarii principalis Hanovienſis conſiliarii meritiſſimi. Aſt proh dolor! nondum annus effluxerat, cum vinculum hoc feliciſſimum jam diſrumperetur. Anno enim MDCCXXVI. d. XXIV. Septembris, poſtquam optima hæc conjux filiolam pepererat, purpura alba extinguebatur.

Senſerat tunc Vir beatus ipſoque rerum uſu edoctus erat, quicquid jucunditatis habeat ſtatus matrimonialis, acerbitate cum eo nunquam non fere conjuncta longe ſæpius eſſe inferius. Sentiebat vero etiam muneris gravitate admonitus, ſeſe duobus liberis, ex altero & tertio matrimonio ſibi relictis educandis imparem eſſe, minusque expeditum, ex eaque re maximam ſibi ſubeſſe cauſam intellexit, quare novam ſibi rerum ſuarum domeſticarum ſociam quæreret atque adminiſtram. Duxit eo conſilio uxorem anno MDCCXXVII. d. XXV. Novembr. *Mariam Sophiam*, gente *Wolffhardtina* oriundam, viduam *Chiliani*, Doctoris Medicinæ celeberrimi, matronam præſtantiſſimam, vitæque quam deſideratiſſimi mariti maxima nunc cum luctus acerbitate ſuperſtitem. Vnicum tantum ex hac ultima uxore filium procreavit, primo trimeſtri, una cum filiola ex tertia uxore ſuſcepta, denatum. Vnicam itaque tantummodo filiam ſibi ſuperſtitem habuit, primam ex ſecunda uxore quæſitam, *Adelheitam Eliſabetham*, Domino *Ioanni Chriſtiano* LINCKIO, *Sereniſſimorum juventutis Principum* Saxo-Coburgico-Saalfeldenſ. Informatori,

Illuſtr.

Illuſtr. Caſimiriani Academici Moralium Profeſſori celeberrimo, & Bibliothecario anno MDCCXXXVII. in matrimonium collocatam, verum jam anno MDCCLI. placida morte ablatam.

Delati tandem ſumus orationis nexu ad vitæ exitum, quo b. Ehrenbergervs & nobis & rebus humanis ademtus eſt. Iam illi anno MDCCLV. tempore auctumnali raucitate infeſtato & publicæ & pædagogicæ prælectiones erant intermittendæ; quod tamen malum quum illi neque ſomnum quietiorem, neque ciborum cupiditatem appetentiorem abſtulerat, ea re vires corporis, quod adultiori conſtantiorique ætate natura firmius optimeque affectum habuit, eo usque collegit, ut non vocem ſolum reciperet, verum etiam muneris ſui officiis & prælectionibus ſaltem in Muſeo continuandis ſatis abunde idoneus redderetur; usque dum demum anno MDCCLVI. d. XX. Febr. Perilluſtris ac ſplendidiſſimus Illuſtr. Caſimiriani *Scholarchatus* ſatius conſultiusque eſſe duxit, Virum tot tantisque meritis pariter ac officiis exſplendeſcentem rude meritiſſima, ex eaque re ſine ulla Salarii & emolumentorum diminutione donare, remiſſionemque illi & animi & corporis, tot tantisque curis & laboribus pro ſalute & incolumitate Illuſtr. Caſimiriani nunquam non ſuſceptis, defatigatorum, quam benigniſſime concedere. Hoc in otium collocatus, quicquid & mentis & animi habuit virtutis, totum id in æternæ animæ ſalutis comparatione ſibi ferventiori animi deſiderio expectatæ poſuit, nihilque eorum in præteritis reliquit, quibus, qui ratione utuntur & Spiritus S. conſiliis ſalutiferis obtemperant, veræ ſibi animorum beatitati proſpicere debent. Senſim denique pedetentimque omnibus corporis viribus labefactatis atque exhauſtis, animi vero & mentis corroboratis, roboreque ac virtute fidei ſuffultis, in maraſmum tandem ſenilem implicitus d. XXII. Febr. anno MDCCLIX. hora XI. nocte provectiori, placida quietaque morte, ſine ullo corporis dolore obiit, votorumque pietatis ſuæ damnatus, ad divinum illud ſanctorum animorum concilium cœlitumque beatorum cœtum commigravit, natus annos LXXVIII. dies duos.

De

Deſignatio Scriptorum
a beato
EHRENBERGERO
publici juris factorum.

Diſputationes Ienæ divulgatæ.

De numeri denarii origine, Reſpondente Franciſco Wilhelmo Stenglero, Heidelbergenſi, Ienæ, 1705.
De Polemoſcopio prior, 1709.
Poſterior eod. anno.
De temperamento Mathematico, 1710.

Adjunctus pro loco commentatus eſt:

De ſtudio novitatis in Philoſophia, 1712.
-- bonorum novatorum requiſitis, eod. anno.
Novum & curioſum Laternæ magicæ augmentum, 1713.

Hildburghuſiæ.

Diſput. de Matheſi nobilibus digna, Reſpondente Io. Phil. Ioſten a Ioſtheim, Equite Franco, 1714.
Progr. De ſtella, Magorum duce, 1715.
Diſp. hiſtorico - mathematica de infelici reformatione Pontificum in matheſi, 1717.

Programmata Coburgi publicata.

Die Vorrede vom Einfluſs derer Planeten, bey Recenſirung und Complettirung des Ioh. Chr. Sturms ſogenannten lügenhaften Sternwahrſagerey, 1722.
De recentiori circa Cometas controverſia, 1721.
-- pluralitate mundorum, 1721.
-- ſcala ad matheſin, 1723.
-- vi imaginativa, eod. anno.
-- fluxu & refluxu maris ex ſententia Carteſiana difficultatibus nondum liberata, 1724.
-- maris reciprocatione ex ſententia P. Honorati Fabri, 1725.
-- cœlo ex luna viſo, 1725.

De cœlo ex Venere conſiderato, 1727.
-- -- Mercurio ac Sole obſervato, eod. anno.
-- aliquot novis Geometriæ Problematis in campi planitie inſtituendis, 1729.
-- cœlo ex Marte & Iove ſpectato, 1731.
-- Coſmica ex Iove continuata, 1733.
Beſchreibung der Experimenten, ſo mit der Luftpompe können gemacht werden, in Verſen, 1734.
De cœlo ex Iovis ſatellitibus & Saturno viſo, 1735.
De ſtudio inclareſcendi bono homine indigno, 1736.
De Cainane, Arphaxadum inter & Salam Bibliis Hebraicis omiſſo, a Luca vero interjecto, eod. anno.
Duo Progr. de Longitudine & loco in mari inveniendo, 1737.
Tria Progr. de nocte, 1738.
De artis pingendi cum ſcientia amicitia. 1739.
De ſpeculis quibusdam vitreis cauſticis, eod.
— — ex meniſco parandis, eod.
— — majori foco præditis, eod.
De radiorum per lentem vitream in ſpeculum connexum immiſſorum regreſſu, eod anno.
De radiorum in ſpeculum connexum convergentium reflexione ac prolongata unione, 1741.
De mediis Solis radios in longam diſtantiam colligendi, eod.
Ejusd. materiæ continuatio, eod.
De ſpeculo cauſtico ex meniſco ad quemcunque focum deſideratum aptando, 1742.
Pr. quatuor de deceptionibus opticis, 1742. & 1743.
Pr. de Camera obſcura & Teleſcopio reciproco, 1743.
Tria Pr. de deceptionibus dioptricis & catoptrico-dioptricis, 1745.
Pr. de fonte Heronis duplici, eod.
De amatrice lumen & ſcintillas ſpargente, eod.
Additamenta quædam ad regulas proportionum dupli & practicæ Italicæ, 1746.
De quibusdam novis problematibus geometricis, 1746.
Continuationes quatuor, 1747. & 1748.
De Tabulis ſtriatis, 1747.
Ejusdem ſupplementum, eod.
De operum divinorum perfectione in redemtione cognoſcenda, 1750.

INDEX

INDEX.

Aſteriſcus numeris præfixus Appendicis paginas indicat.

A.

Abſceſſus in abdominis cavo 363
— — linguæ, conf. angina
Acetoſella enteroceles remedium 168. 170
Acetoſellæ virtutes 169. deſcriptio ibid.
— — ex proventu copioſo pluviarum & inundationum præſagium 169
— — ſalis virtus in tollendis atramenti maculis 174
Acetum quomodo fit ex vino 133
— — tartarea corpuſcula continet ac ſimul igniculis refertum eſt 134
— — ingeſtum num ſanguinem reliquosque humores coagulet, an diſſolvat 134
— — num vermes contineat 135
Aceti natura examinata 133
— deſtillati vires *242
— vini vires egregiæ 132. 135. 136 noxiæ 137
— — vis reſolvens 411. antinarcotica & alexipharmaca ibid.
— — exhibendi modus 137
Aceti mangonium hujusque noxa 410
Achatinorum globulorum generatio *200
Acidularum Ruhlanarum examen & vires 260
Acidulis de Ubergenſibus diſſertatio *432
Aër purus & impurus quantum conferat ad valetudinem conſervandam & deſtruendam 387
— quomodo concurrit ad lapidum generationem *179
Aeris alcali volatile &c. vid. alcali aëris.
— color *257. quid *260. ſequ. qualis *262. unde *270. ſeqqu.
— qualitates phyſicæ *259
— gravitas & elaſticitas *259
Aeres Hebræorum eſt cedrus Libani *279
Aetati adoleſcenti ſalubres exercitationes *451
Aetiologia chemica (tract.) *449
Aethiopis antimonialis & mineralis vires 30. ſeq. *252. 254

Aetitæ definitio * 192. deſcriptio & differentia ac generatio * 193. 194
Aetites ſiliciaus * 208. nota b.
Aetito-ammonites-bucardites * 195
Aetito-colites * 195. nota d.
Aetii ἀνεκδότων, progr. * 451
Aetius illuſtratus * 446. 449
Agarici mineralis character & indoles 304
Agrorum fertilitatem auget marga, ſterilitatem illis inducit argilla 304 ſequ.
Agrypnia, vid. Pervigilium.
Ague-tree * 286
Alberti (Mich.) memoria * 409. ejus ſcripta * 424. ſeqq.
Alcali aëris volatile cauſſa morborum malignorum 389. ipſius peſtis 390
Alcalinum ſal fixum in aceto repertum 133
Aldrovandi *Ulyſſ.* methodus cruſtaceor. teſtaceor. * 10
Alexipharmaca eſſentia * 249. 251
Alexipharmacum maximum eſt acetum 135
Alleluja, herba 70
Allii & ceparum copioſus in cibis uſus quotidianus reſolvit tumorem magnum in dorſo manus 215
Alni varia magnitudo in variis regionibus * 319
Aloidis plantæ character emendatus 150
Alvi conſtipationi vomitus ſuperveniens quibus remediis ſedandus 210
Alvi cruentæ remedium pulvis rhabarbari 24
— fluxibus omnis generis remedium 70. fluxus remedia * 245
— obſtructio letalis 208
— ſtrictura tenax 362
Aluminis uſus internus taxatur 40
Aluminoſi globuli Imperati * 214
Alvus cruenta in paſſione iliaca 384
— — in puerulis 23
Alvum ſolvit coffeæ potus cum lacte 179. fumus tabaci 188. liquor nitri fixi cum rhabarbaro 212. 213. conf. obſtructionum remedium.
Ammonis cornua gravida * 195. nota e.
— — — in globulis ſolidis incluſa * 216
Amygdalolithi * 221
Analepticum Boerhaavianum 115
Ἀναφωνήσεως (περὶ) progr. * 452
Anatomiæ uſus in Theologia programmatibus expoſitus * 485. 488. 490. etiam ſubtilioris, uſus * 463. practicæ utilitas 1 ſeq.
— (de) incrementis oratio * 488. 501. 502. 503
Anatomica præparata Ruyſchii laudantur * 473. Rauii ibid.
— — — — ſicca incruſtatione conſervans liquor ſeu vernix 251. alia compoſitio 252
Anatomicis inventis (de) * 488. 501. ſeq. 504
— in ſectionibus duabus obſervata mirabilia 362
— præparatis includendis & conſervan-

ſervandis maſſa alba, pellucida, duraque ex ſuccino 248. 250
Anatomicorum (de) adminiſtris, vermibus progr. *451
Anatomicum compendium Heiſteri *484. 501. ſeq.
— — muſæum Abr. Vateri ab Heiſtero editum *505
Anatomicus & chirurgicus apparatus Leysdenii laudatur *477
Anatomiſche Wahrnehmungen, conf. *Mediciniſche* &c.
Anevryſma aortæ 16
Angina maligna in plures linguæ abſceſſus degenerans 299. inflammatoriæ cura *249. ſeq.
Anhuiba, arbor *289. 290
Anhuiba-miri *290
Anhuyba-peayba, arbor *289 ſeq.
Anhuypitanga, arbor *289
Anima rationalis ſequioris ſexus, in vehementem motum acta, vehementius corporis œconomiam turbat ac tempore graviditatis magis penſitabunda activiorque eſt 208
— (de) hominis rationali proprium domicilium ſuum generante &c. tract. * 425. de ejus virium differentia ſecundum hominum differentiam tractatus germanicus * 425
Animabus (conſideratio medica de) ſecundum differentiam corporis, ejusque ſtatus ſani, vel morboſi tractatus germanicus *425
Animalcula volatilia cum lotio excreta 168
Animalia conchyliorum *6
Animi vires poſt gravem cerebri vulnerationem alacriores & vegetiores 372. ejus vivacitas quo major eſt in puſillis, eo minus ut plurimum eſt corporis robur 206
Aniſi lignum *292. 307
Ankertrol 145
Anodyno-tonica mixtura 40
Anodynus liquor mineralis Hoffmanni, vid. liquor mineralis anodynus Hoffm.
Anonymi methodus cochlearum *130. teſtaceorum * 74. ſeqq.
Anthelminticum remedium 122
Anthropologia forenſis *449
Antimonialis æthiopis vires, vid. æthiopis antimonialis vires.
Antimonialium medicamentorum apologia *253
Antimonium fere totum in ſulphur converti poteſt *253. crudi vires ibid. ejus reguli medicinalis vires 29. 30. * 251. ſeq. Sulphur conf. Mercurialis terra. Sulphuris aurati vires in pectoris oppletionibus 325. ejus tinctura liq. minerali anodino Hoffm. nupta, hæmorrhoides reſerat & diſcutit 22. ex ejus martialis reguli ſcoriis & oleo vitrioli, vitriolum martis dulciſſimum 253
Antipodragicum remedium eſt acetum vini 135
Antiquitatum Romanarum per Africam repertarum memoria oratione expoſita *452
Antiſpasmodicum remedium * 252. ex cinnabari 255

Aortæ anevryſma 16. inflammatio 17. ſuperficiei interioris morboſa compages 17
Apoplexia extinctorum veſicula fellea inflata 105
Apoſtemate clandeſtino ex rupto mors inopinata 125
Aqua eſt corpus electrigerrimum 92. nota *u*. quomodo concurrit ad lapidum generationem *180. ejus color varius unde *268 ſqq.
Aquæ bened. Bat. cum aqu. calcis vivæ mixtæ uſus internus 117
— frigidæ potus effectus mirabilis 212. ejus corpore calente potus, noxæ 168
Arbor americana ampliſſimis foliis &c. fructu pyriformi *393. baccifera laurifolia aromatica &c. *391. camphorifera, vid. camphorifera arbor. canellifera *368. canellif. indica *403. canellif. ex Surinama &c. *ibid. canellif. Taiwanica ibid. ſilv. Japonica fol. minimo ibid.
— ex Florida ficulneo folio *286
— Maderaſpatana *399
— Virg. citriæ vel Limoniæ folio *345. Bishaminis folio baccata &c. *346
Arbores indicæ radicibus ſolum haud profunde penetrant *283. 319
Arborum varia magnitudo in variis regionibus *319. folia vel perennia vel caduca ſecundum varias regiones *320
Archiatris (de) Medicis. cf. Medici Archiatri.
Ardor ventriculi, vid. ventriculi ardor.
Arenularum ortus *185
d'Argenville methodus teſtaceorum *62 ſeqq. conchar. fluviatil. *127 terreſt. *129
Argilla agris ſterilitatem inducit 304 ſeq.
Argillacei globuli prægnantes *217
Argillarum indoles 303
Ariſtolochiæ rotundæ radicis uſus in extirpandis cerebri fungis 370
Ariſtotelis methodus teſtaceorum *6
Armoniaci ſalis virtus in febribus intermittentibus 360. in extirpandis cerebri fungis 370. ejus ſpiritus uſus ad cariem 94
Arteriarum (de) C. H. confiniis progr. *451. flexu progr. *451
Arthritis vaga juvenibus gravior 298
Articulatio maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Aſæ fœtidæ vires in aſthmate ſimplici 21. ejus eſſentiæ vires *237
Aſcites, vid. hydrops.
Aſinini lactis circa uſum monita 202. uſus 12. 203
Aſphaltum in globulis lutoſis repertum *215
Aſthma letale ex podagra irregulari 17. ejus remedium *316. ſimplicis & cachectici remedia 20. ſeqq. *236
Atheromata prægrandia meſenterii 126
Atonia primarum viarum laborantes raro morbos exanthematicos ſuperant 380

Atra-

Atramenti maculas tollendi remedium 174
Atropæ ſeu ſolani furioſi virium expoſitio indicatur *434
Auditus ex catarrho turbati remedium præſtantiſſimum *235
Avellanarum uſus; quæ ſymptomata produxit *245
Aurantii floris ab illis citri differentia *328

B.

Balſama nativa in omni aquoſo ſolubilia reddenda 254
Barometricæ & meteorologicæ obſervationes Helmſtadienſes *489
Baſaltis, lapis *226
Belemnitæ gravidi *195. nota *a*
Belladonnæ baccæ comeſæ excitarunt ſymptomata graviſſima & fere letalia 216. & Phytolaccæ vires conveniunt quodammodo 217
Belloſti liquor laudatur, deſcribitur & emendatur 98
Benzoin, Benzoinum, Benzoinifera arbor, eſt Lauri ſpecies *345. ejus patria *346. 348. habitus *346. deſcriptio *347. fructus ibid.
— offic. *345. 397
Bergen *Car. Aug. a*, conchyliorum claſſes *1. ſeqq.
Betel, Betre arbor *378
Bezoar mineralis hiſtoria *208
Bilis copioſæ vomitus in febri lenta 387
Bitumen in globulis lutoſis repertum *215
Blatta, Germanis *Schwaben* 122
Bois de Canelle *297
Bolarium terrarum indoles 303
Borbonia, Lauri ſpecies *348. patria *349. character ibid. 351. a Lauro caroliniensi diſtinguitur ibid. ſeqq. varietas *350
Botanici horti Helmſtadienſis encomium *490
— ſtudii uſus in medicina *463
Boum lues, vid. lues.
Braunſtein 248
Breynii *Io. Phil.* methodus polythalamiorum * 116. ſeq. echinorum * 118. ſeq. teſtaceorum * 57. ſq.
Bronchiorum ex cavo tubulus membranaceus rejectus 157
Browne *Patric.* teſtaceorum methodus * 104 ſeq.
Brunſchwigiæ plantæ deſcriptio *505 ſeq. Heiſteri ſpecies 202
Buonnanni *Ph.* conchylior. methodus *15
Buch-Ampfer, *Buchbrod*, *Buchklee* 169
Burckhardi *Io. Henr.* Epiſt. de charactere plantarum naturali *504
Burckhardiæ plantæ deſcriptio *505

C.

Cachexiæ remedia 125. *237. febres intermittentes mox ſequentis cauſſæ & cura 64 ſeqq.
Cadegi indi eſt malabatrum *377

Caffeæ

Caffeæ circa uſum & abuſum adnotata 178
— potus cum lacte ſolvit alvum 179. ſedat cephalalgiam ex ventriculo ortam 179
Cahatte Coronde, cinnamomi ſpec. * 403
Calcariæ terræ indoles 303
Calcis vapores noxii 106. vivæ aquæ uſus ſingularis 117. vivæ aquæ cum aqua bened. Batav. mixtæ uſus internus 117
Calculi fellei 14 ægre ſolvebantur ſaliva, nec flammæ admoti ignem concipiebant ibid. eorum examen ibid. ſequ. conf. Chlolelithi.
Calculis renalibus ſociata podagra 4
Calculorum humanorum differentiæ 313. circa diſſolutionem experimenta 312
Calculus ex veſica fellea exſectus 218. ejus ſigna 219
Calibacha eſt cinnamomum * 368
Callimus, lapis, ejusque differentiæ * 194
Calor ſeu ignis quomodo concurrit ad lapidum generationem * 185
Calvariæ de baſi progr. * 451
— minerales Kircheri * 210
Calycina corolla, vide corolla.
Camphoræ maſticatæ uſus 212. ejus maſſæ ſpecies * 359. * 366. ex variis vegetabilibus produci poteſt * 359 ſeq. ejus vires * 240. ejus uſus in aſthmate cachectico 20. ſimplici 31. in hyſtericis 25. in variolis confluentibus * 169. ejus remediorum vires primariæ * 249. circa ejus uſum in feminis cautelæ 25. * 241. ejus & laudani opiati ana granum dimidium ſedavit vigilias 211. ejus arboris character * 340
Camphorifera arbor * 358. eſt Lauri ſpecies ibid. 361. ejus patria * 359. deſcriptio ibid. character * 340. * 366. mas & femina * 365. ejus & cinnamomi differentia ib. deſcriptio Boerhaavii * 366. Breynii * 360. Burmanni * 366. Cleyeri * 360. Commelini * 362. Grimmii 359. 366. Gronovii * 364. Heiſteri * 366. Hermanni ibid. Kæmpferi * 363. Ludwigii * 366. Milleri * 365. Rumphii * 366. Schæfferi ibid. Sammatrana * 359
Camphoriferæ arboris foliorum verruculæ * 363. 364
Cancer japonicus in glebis ſiliceis * 218
Cancer mammæ a cauſſis internis ortus feliciter quidem extirpatus, ſed in genitalibus rediens 230, conf. carcinoma.
Cancroſæ mammæ extirpationis variæ methodi 227
Cancrorum lapidum vires * 241. cum Ipecacuanha miſtorum * 245. 255
Canell de Matte, cinnamomi ſpecies * 403
Canella * 289. 367. 391. alba * 392. 404. alba Peruana eſt Winterana * 391. Browne * 392. ſive caſſia * 385

Cenellifera arbor, vid. arbor canellifera.
Canens articulate & diſtinctim virgo, ſermonis autem uſu deſtituta 117
Canis rabidi morſus remedium acetum 136
Capitis vulnus graviſſimum cum cerebri portionis jactura ſanatum 364 ſeqq. ejus vulnera unde ſæpius periculoſa 373
Capitonibus (de) ex laborioſo partu *450
Capperoe Coronde, cinnam. ſpec. *403
Caput Meduſæ 147
Carbonum a fumo productus ſopor aufertur aceto 136. candentium, quorum vapor minus noxius ſit 106. foſſilium in ſtratis globi reperti piſcibus & herbis prægnantes *218. conf. prunarum vapor.
Carcinomatis mammæ remedium *434. occulti generatio, ejusque curandi methodus nova 223. conf. cancer mammarum.
Carcinopus 225
Cardiaca gigantea ejusque character deſcribitur 52 ſeq.
Cardiaca remedia *248
Cardiacum maximum eſt acetum vini 135
Carduelis, avis, pennis omnibus amiſſis per annum vegeta 339. avis hujus aetas ſumma ibid.
Cariei medetur ſal armoniacum 94
Carioſæ coſtæ ſequelæ 94
Carioſorum dentium remedium 191
Carlina multicaulis vel multiflora deſcribitur 175. ſilveſtris ardoris ventriculi remedium ibid.
Carpolithi *221
Carrichterus (*Barthol.*) notatur 171. nota *o*.
Cartilagineæ concretiones in vena pulmonali repertæ 16
Carua & *Carau* eſt cinnamomum *369. 371. 385
Caryophyllorum oleum ſedat dolorem dentium carioſorum 191
Caſcarillæ cort. eſſentiæ vires 26. 28. *245. 247. ejus vis tonica *236. laudatur in affectibus quibusdam pectoris 18 ſeq.
Caſſia vulgaris *368. Lauri ſpecies *385. ejus patria *386. character ibid. aromatica lignea & Malabarica *385. cinnamomea *368. cinnamomea ſtrictiori folio ignobilior *403. cinnamomea ſilv. Iavanica *403 ſeq. cinnamomea Barbadenſium *391. cinnamomea myrrhæ odore *404 lignea communis officinar. Dale *403. lignea laurifolia americana &c. *404. lignea jamaicenſis *391. lignea ſ. Malabarica *371. lignea fuſca aromatica C. B. *403. Malabaricæ deſcriptio *386. 389
Caſtorei vires 403
Cataracta oculi 4. diſſertationibus expoſita *482. 500. ejus ſedes *479. 482

Catarrhalis infantum morbus truculentus graſſans 157
Catarrhus ſuffocativus inſtans convulſionibus ſolutus 325
Catſipiring Indorum, ſtirps 335
Catte-Coronde, cinnamomi ſpecies *403
Cedri Libani hiſtoria continuanda promittitur *280
Cedro branca *289
Cedrus Libani eſt Aeres Hebræorum *279
Cenchrites *222. eorum generatio *225
Ceparum & allii copioſus in cibis uſus quotidianus reſolvit tumorem magnum in dorſo manus 215
Cephalalgiæ paroxyſmis ex ventriculo ortis medetur coffeæ potus 179
Ceræ flavæ uſus internus proficuus 245. quomodo ea ad hunc actum præparanda 246 ſeqq.
Ceraſorum nucleorum ingeſtio copioſa quæ produxit mala 41. 45
Cerebri (de) incidendi methodo progr. *451. ejus fungus feliciter extirpatus 369. 370. læſio ejusque portionis jactura, ſanata *364. ex humano phoſphori præparatio *486. poſt ejus vulnerationem gravem ſanatam animi vires alacriores & vegetiores 372
Cerebro inhærens oſſis frontis portio feliciter extracta 368
Cereviſia cum lacte nupta prodeſt in dyſenteria 28 ſeq. *247. ſecundariæ cum cumino paratæ uſus in eod. morbo 345
Cervi cornu liquoris ſuccinati vires *234
Cete vigeſimus ſecundus *Th. Bartholini* 144
Chalcedoniorum globulorum generatio *200
Chalybeatum lac cohibet menſium fluxum nimium 211
Chamomillæ vulgaris florum infuſi vires in diarrhœis torminoſis, colicis doloribus, hyſtericis paſſionibus & puerperarum doloribus poſt partum 26. 27. *244. 246
Charletoni *Guil.* methodus conchylior. *12
Chemica expoſitio cauſſarum ſani & ægroti hominis (tract.) *449. experimenta quædam 253
China de china, vid. Peruvianus cortex.
Chinati clyſteres 212
Chirurgi Amſtelodamenſes celebres indicantur *451
Chirurgia infuſoria exploſa *153
Chirurgiæ inſtitutiones Heiſteri *484. 502 ſeq.
Chirurgicum compendium Heiſteri *503
Chirurgicus apparatus Leysdenii laudatur *477
Chirurgiſche Wahrnehmungen, cf. *Mediciniſche* &c.
Chlorax, Lauri ſpec. *398. excluditur *399. ejus patria, deſcriptio & character *398
Chloroxylum *398
Cholelithi & arte extracti & per alvum excreti 256. cf. calculi fellei.

Chor-

Chordapſo (de) morbo progr. *451
Chronicorum morborum &c. vid. morb. chron.
Chymica, vid. chemica.
Cinnabaris virtus exaltata 255
Cinnamomum eſt mas & femina *365. 376. veterum & recentiorum an differat * 376. ejus patria *369. 375. character *340. 370. 372. 375. 376. deſcriptio * 369. ſeqq. ſpecies * 370. ſeqq. 402. varietates *369. 376. 379. ejus & camphoræ arboris differentia *365. 376. ejus & caſſiæ * 376. 390. ſive caſſia *385. eſt Lauri ſpecies *367. floridum *389. 403. Japanicum * 405. ſilveſtris ſpecies *416. ſilveſtre Americanum Sebae * 352. 357. 405. ſeq. ſilveſtre Barbadenſium *391. Peruanum eſt Winterana *391. ſeqq.
Citrei floris ab illis aurantii differentia * 328
Clyſteres chinati 212
Coagulationum ſanguinis remedium *241
Coccalia Ariſtotelis *6
Cochlearum methodus * 130. terreſtrium & fluviatilium methodus * 108. marinarum *109
Cœli color qualis & unde * 261. 263. ſeqq.
Cœliacus fluxus, ejus cauſſæ 37. cum diabete complicatus curatus ibid.
Coffea, vid. caffea.
Colicorum dolorum remedium 25. *244. egregium eſt cort. Peruvian. 360. 361
Colli inflammatio ad morbos externos relata *249. ſeq. ejus ſpaſmi aut rhevmatiſmi remedium præſtantiſſimum *235
Colon maxime coarctatum 363. de ejus valvula diſſertatio * 484. conf. inteſtinum colon.
Color quid * 259. ejus quadruplex ſenſus ibid. variæ ſenſationes unde * 260. origo duplex * 264. cœrulei origo * 265. ſeqq.
Comatoſa in febri tertiana intermittente Peruviani corticis egregia virtus 360
Cometarum (de) influxu progr. *521. de controverſia recentiori circa illas progr. ibid.
Conceptionis ſignorum fallacia 390. 393. ejus ſigna certa 391. 393
Concharum fluviatilium methodus * 127. terreſtrium *129
Conchylia & teſtacea diſtinguuntur * 52. lapidibus rotundis incluſa * 217. eorum claſſes * 1. ſeqq. animalia * 6. 82. umbilici * 6. proventus copioſus 91. de eorum ordinibus methodica ratione conſtituendis * 440. 450
Confetti di Tivoli *223
Conſanguineorum contagium 270
Contagium ex ſolis miaſmatis exhalationibus 270. in conſanguineis ibid.
Contuſionum remedium *241
Convolvuli ſpecies *Tembul* *378
Convulſio ſalutaris 324

Convulſiones ante variolarum eruptionem accedentes non ſemper periculo vacant 157
Convulſionibus ſolutus catarrhus ſuffocativus inſtans 325. hyſtericis & hypochondriacis medetur acetum 136
Convulſivorum motuum remedium 36. 248
Coralliorum patria *442
Corolla calycina *339
Cor grande 109. ejus conditio in hydrope pectoris reperta 16. ejus palpitatio 5. ſeqq.
Corneus lapis *226
Cornu Ammonis - Kugeln *216
Cornus mas odorata *297. 301. 302
Coronde eſt cinnamomum *369. 370
Corpore (de) delicti incerto medici ſecantis culpa *451
Cortex caryophylloides *404. Peruvianus vid. Peruvianus cortex. Winteranus *391. 392
Corundo - gauhah eſt cinnam. *374
Coſtæ carioſæ ſequelæ 94
Coſtarum ſuperiorum & ſterni ex morbo elevatio & eroſio ingens 358
Criminalem in conſtitutionem Carolinam medicus commentarius *425
Croci ſolis productio ſingularis 255
Crocorum metallicorum vitrificatio facilitanda 255
Crurum prava diſpoſitio cum ſpina bifida juncta 395. 396
Cryſtalliſera matrix * 199. nota a.
Cryſtallini ventres *189
Cryſtallinus globulus & venter *198
Cryſtallinus humor ad videndum non plane neceſſarius eſt *482
Cryſtallorum formatio *182
Cryſtallus globoſa * 199. nota a. rupium priſmatica *204
Cucurbitularum vires in odontalgia 189
Culitlawan, cortex 199. nota a. *404
Cutis affectuum remedium 125
Cuurdo eſt cinnamomum *368
Cytiſi ſpecies 54

D.

Dawel - kurundu, cinnamomi ſpecies *386
Dawel Coronde, cinnamomi ſpecies *403
Declamatione (de) progr. *452
Degneri *Jo Hartmann.* memoria *427
Delicti de corpore incerto &c. vid. Corpore (de) delicti incerto &c.
Delphinium Platani folio 185
Dentem evulſum largior hæmorrhagia octavo die ſequuta 83
Dentes bis regenerati 399 duo inciſorii ſuperioris maxillæ in fœtu recens nato obſervati 274. 278
Dentitione (de) ſecunda juniorum diſſ. *450
Dentium cariei cauſſa minus recte obſervata 178. 180. carioſorum remedium 191. vermes ibid. dolor, vid. odontalgia.

Diabetes exponitur 37. ſeq. cum fluxu cœliaco complicatus, curatus 37
Diæteticis (de) regulis longævitati promovendæ & adjuvandæ accommodatis tractatus *425
Diapnoicum remedium *255
Diarrhœa phthiſicis funeſta 75. ejus & dyſenteriæ initio an conveniat ſemper evacuans remedium *246. ejus remedium *316. bilioſæ remedium 27. ſeq. bilioſæ cum febri cura * 247. puerperarum remedia 25. 26. * 245. torminoſæ remedium 25. * 244
Diaſcordium Fracaſtor. cum rhabarbaro toſto mixtum laudatur in dyſenteria 71. 73. 75
Diluvii Moſaici effectus in lapides *227. ſequ.
Diorchis *195. nota d.
Diphyenes ibid.
Diuretica ſenioribus caute & parcius exhibenda 38
Dorſalis fiſtulæ hiſtoria continuata 94
Dreu- & *Dreydiſtel* 177
Dyſenteriæ definitio 341. anni tempus, quo graſſari ſolet ibid. ejus cauſa, tempeſtatis conditio 360. omnis generis remedium 71. ſeqq. ejus initio an ſemper conveniat evacuans * 246. cura 342. 344. remedium * 245. ſpecificum 340. novum 247. albæ cura 27. ſeq. *247. epidemicæ remedia 360. epidemicæ Neomagi graſſantis hiſtoria medica indicatur *433
Dyſpnœa a cauſſa externa 374

E.

Ebrios ſomno ſepultos excitat acetum 136
Ἠχείτης *194
Echinitæ in ſilicis igniarii cavitate *217
Echinodermatum methodus *120. ſeqq.
Echinorum methodus *118. ſeq. aculeorum methodus *126
Effervefcentiæ definitio *186
Ehrenbergeri *Bonifac. Henrici* memoria * 507. ſcripta in publicum edita *521
Ehretus *Ge. Dionyſ.* laudatur * 279
Electrica machina an curentur morbi *153
Electricæ virtutis perſeverantia in corpore electricitatis derivativæ 158
Electricitas, terræ motuum cauſſa 92
Elixir pectorale Wedelii laudatur in quibusdam pectoris affectibus 18 * 235
Embryo vix trimeſtris ſexto menſe abortu excluſus 400
Embryonis ætas non ſolum ex ejus, verum etiam ex placentæ magnitudine cognoſcenda 401
Embyanum Malabar. *399
Emmenagoga remedia gravidis nullum inferunt damnum utero rite conſtituto 393
Emulſio ſaponacea ſuaviſſima 254

Energia (de) naturæ tractatus *426
Enhydros *189. 191
Enorchis * 195. nota d.
Enoſtus Kircheri *210
Enteroceles remedium 168. 170
Epidemici morbi, vid. morbi epidemici.
Epidemicus ſtatus, conf. Meteorologico-epidemicus ſtatus.
Epigaſtricus pulſus, vid. pulſus epigaſtricus.
Epilepſia, ſcabie humida excitata, evaneſcens 264. ejus remedia varia 31. 32. ſeq. 36. 249. *250
Ers Arabum, qualis arbor *279
Eryſipelatis remedium 136. * 249. ſeq.
Evedexylon Americanum *356. 357
Evonymo (plantæ) affinis &c. *407
Euphorbii genus nondum ſatis definitum 58
Euphorbium cerei effigie ejusque flos deſcribitur 57
Exanthematicis in morbis lumbricorum proventus periculum funeſti exitus auget 207. veſicatoriorum uſus, vid. veſicatoriorum &c. conf. morbos exanthematicos.
Excreſcentiæ uteri, vid. uteri excreſcentiæ.

F.

Febre ex quartana perverſe curata oborta Leucophlegmatia 58
Febres continuæ & acutæ & acutiſſimæ, contagioſæ, petechiis raro, frequentius utraque purpura ſtipatæ 154
Febres intermittentes mox ſequentis cachexiæ, œdematum ſeu hydropis incipientis cauſſæ & cura 64. ſeqq. tertianæ & quartanæ cortice Peruviano non domabiles 155. quartanæ chronicæ ſenibus pernicioſæ 68
Febri quartanæ tumor pedum & abdominis ſuperveniens 382
Febribus in ardentibus & malignis remedium acetum 136. venæ ſectionibus noxæ *256. in intermittentibus ſalis armoniaci vires 360
Febris catarrhalis malignæ epidemicæ hiſtoria 268. 388
— epidemicæ malignæ hiſtoria & cura *255
— hecticæ remedium novum 248
— lentæ admirandum remedium naphtha nitri 384
— (de) petechialis cum cholerico-cauſodea complicatæ caſu notabili diſſert. *432
— purpureæ, albæ, malignæ curatæ caſus ſingularis 354
— quartana iridis noſtratis & raphani ruſticani ſucco ſublata 383
— quotidiana intermittens in febrem quartanam mutata Cort. Peruviano curata 64
— — vehemens febrim acutam mentiens 67
— rheumaticæ purpuratæ cura * 248
— tertiana ex ira vehementi in con-

continuam ardentem tranſiens 349. comatoſa, vid. comatoſa febris.
Febrium remedium *286
— claſſi adſcribitur dyſenteria 341. 342
— acutarum exanthematicarum remedium *248
— intermittentium diuturnarum ſequelæ noxiæ 64
Fellea veſicula magna 108. magna, extenſa & vi quaſi inflata in apoplexia extinctis reperta 105. ejus calculus, vid. calculus ex veſica fellea exſectus. ejus hydrops, vid. hydrops bilioſus.
Fellei calculi, vid. calculi fellei.
Feminini ſexus anima rationalis, vid. anima rationalis ſequioris ſexus.
Femur absque externa violentia fractum 398
Ferrariæ plantæ generis character & ſpecies 198
Ferri minera concurrit ad formationem lapidum globoſorum *225
Fibram laxare & roborare quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Fiſch-Schwulen, Nieren *218
Fiſtulæ dorſalis ſeu intercoſtalis rebellis hiſtoria continuata 94
Flatibus ex incarceratis morbi *240
Flatulentiæ remedium Eſſ. aſæ fœtidæ 22. *237
Flatuum incarceratorum remedia *240
Flavo (de) morbo progr. *451
Flores feminei ſine maſculinis fructum non perficiunt *337
Florum ſexum mutat cultura *328 conf. *332
Flos Indicus Ferrarii 199
Fœtu (de) ex utero matris mortuæ mature exſcindendo diſſert. *485
Fœtus ſitus nono graviditatis menſe 351. non nati pulmonum examen 351. judicium forenſe ex illis deſumtum fallax 352
— humanus biceps & bicorporeus ad pectora connatus 272. 280
Folia arborum vel perennia vel caduca ſecundum varias regiones *320
Foliorum glandulæ *338
Folium, & folium indum *377. ſeqq.
Fontis medicati Geislingenſis vires 96
Forenſis anthropologia *449
Frictionum effectus 10. uſus in leucophlegmatia 59
Frigus eſt ignis diſſipatio 134
Fungus cerebri, vid. cerebri fungus.
Funiculi umbilicalis humani pathologia, diſſert. *451

G.

Galactitarum formatio *182
Galbanetum Paracelſi dentium carioſorum remedium 191
Gallarum fumus necat tineas veſtium 191
Ganglii definitio 165. 166. de eo obſervationes variæ ejusque cita ſubitaque curatio duplex 159

Gangrænæ remedium acetum 136
Gangrænoſæ inflammationis ſigna * 250. ſeq. remedium * 249
Gardenia, ſtirpis novum genus 339
Gauch-Klee 169
Geislingenſis fontis medicati vires 96
Gemellarum altera hernia umbilicali prægrandi nata 283
Gemmarum (de) ordinibus, verbis C. Plinii Sec. progr. * 451
Gentianæ rad. eſſentiæ vires 26. * 245
Geodæ * 189. eorum definitio, origo, differentia * 196. 209. notab.
Geſneri *Conr.* methodus teſtaceorum * 9
Gladiolus Indicus Moriſ. 199
Glandulæ in ſtirpibus 333. in foliis * 338
Glandulæ (de) vera appellatione differt. * 483
Glandulofis in partibus menſtrui fluxus ceſſatio vel perturbatio maximas excitare poteſt mutationes 230
Glaucomatis oculi ſedes * 482
Globuli argillacei & lapidei prægnantes * 217. lapidei ſolidi eorumque ſpecies * 216. lapideorum generatio * 220. achatinorum & chalcedoniorum ibid. ſiliceorum * 203
Globulus cryſtallinus * 198
Gravidæ nono menſe mortuæ cultro anatomico examinatæ hiſtoria 350
Graviditas & partus felix non obſtantibus prægrandibus meſenterii atheromatibus 126
Graviditatis tempore anima magis penſitabunda activiorque eſt 208
Gryllus *Jonſtoni* 122
Gryphites lapidibus caſeiformibus incluſi * 217
Gualthieri *Nic.* teſtaceorum methodus * 71. ſeqq.
Gummata in omni aquoſo ſolubilia reddenda 54

H.

Hafgufa, animalis ſpecies 144
Hafgufe, balænæ ſpecies 147
Halaur, Lauri ſpecies * 465
Hammites * 222. eorum generatio * 225
Haſenklee 169
Hæmorrhagia largior dentem evulſum octavo die ſequuta 83. uteri ſingularis 127. narium frequens ſalutariter ſuppreſſa 321. eadem ſalubre naturæ molimen ibid. ejus in variolis varia prognoſis 270
Hæmorrhoidibus (de) tractatus * 425 earum theoria Ludwigii 23. earum reſerationis & diſcuſſionis remedium 23. * 239. cœcarum conſectaria 68
Hæreditaria a diſpoſitione variolarum indoles 270
Hebenſtreitii *Jo. Ern.* memoria * 437. teſtaceorum methodus * 52. ſeq. turbinatorum teſtaceorum methodus * 113. iter in Africam ſeptentrionalem & occidentalem * 442
Hecticæ febris remedium novum 248

Heiſteri *Laur.* memoria * 453. controverſia cum Woolhuſio * 482. ipſe chalcographiam exercuit* 487
— *El. Frid.* elogium * 497
Hepar inſolitæ magnitudinis 108
Hepatici fluxus remedium 71. 80. 81
Hepatis abſceſſus ſanatus 256. corruptio in aſcitico 15
Heracantha ſ. Carlina 175
Herba Ruga ſ. Carlina 175
Herbarium vivum Johrenii, vid. Johrenii herb. viv. conf. Plantarum collectarum theſaurus.
Hernia incarcerata cum teſticulo ſphacelato 109. curata 117. incarcerata exulcerata & curata 41. ſeqq. umbilicali prægrandi nata gemellarum altera 283
Herniæ incarceratæ repoſitio 41
— inteſtinalis remedia interna 168. 173
Herpes eſthiomenus 358
Hippomanis vires 36
Homine (de) ſano & ægroto carmen * 449
Hominis ſani & ægroti cauſſarum expoſitio chemica * 449. recens nati anatomia repetita * 451
Hornſtein * 426
Horti botanici Helmſtadienſis augmentum & emendatio * 490. ſeqq.
Horven, animalis ſpecies 145
Humor cryſtallinus, vid. cryſtallinus humor.
Hydatides in ovario prægrandes 347
Hydrargyri (de) uſu interno ad mentem recentiorum diſſ. * 450
Hydrocephalus cum ſpina bifida conjunctus 395. 398. memoriam atque ſenſus internos externosque non læſit 399
Hydropis incipientis febres intermittentes mox ſequentis cauſſæ ac cura 64. ſeqq.
Hydrophobia ex belladonnæ baccarum eſu 216
Hydrops aſcites ex podagra irregulari 1. 14
— — — paracentheſi curatus 59
— bilioſus veſicæ felleæ 220
— pectoris 16. eo defuncti ſectio ibid.
Hygiene Hebenſtreitii * 449
Hyoſcyami uſus contra dentium vermes 190. veſtium tineas 191
Hypochondriacis utile remedium 22. 249. * 237. nocet theæ & coffeæ uſus 178. contingit varia coloris ſenſatio * 260. in convulſionibus remedium acetum 136
Hyponchondriaco-flatulentis in affectibus ſymptomata 24. * 240. certa remedia ibid.
— — hyſterici mali cauſſa * 347
Hyſterica paſſio cum pulſu epigaſtrico 211
Hyſtericæ epilepſiæ remedium * 253
Hyſtericarum paſſionum ſymptomata * 240. remedium 22. 25. * 244. Eſſ. aſæ fœtidæ * 237
Hyſtericis pulſus epigaſtricus ſolennis 211. 212. 213. 214. contingit varia coloris ſenſatio * 260. utile remedium 249

Hyſtericis paſſionibus medentes pilulæ 214
— — in convulſionibus remedium acetum 136
Hyſterico-flatulentis in affectibus certa remedia 24. ſeq.

I.

Jacobi Pſychochreſti ſ. Pſychreſti laudes *455. ſeqq.
Jaſmini nova ſpecies ſuperba eiusque hiſtoria atque character 333. 337. vocatur Gardenia 339
Jaſpis *226
Ἰατρȣ̃ εὐπραγία ἀγαθȣ̃ progr. *452
Ignis ſeu calor quomodo concurrit ad lapidum generationem *185
Iliaca in paſſione admirandus mannæ effectus 382. alvus cruenta 384
Imaginatio, ſodæ remedium 178. matris non ſemper in embryonem agit 272. ejus vis in producendis fœtus nævis non ſemper neganda 283. ejus vis, etiam in brutis, in producendis nævis 207
Imaginativa de vi progr. *521
Incruſtationum tophacearum generatio *182
Indicatio medica, vid. medica indicatio.
Infanticidii ſigna 351
Infantum morbus catarrhalis truculentus graſſans 157
Inflammatio gangrænoſa, vid. gangrænoſa inflammatio.
Inflammationum internarum remedium *241. 243. 256. externarum *249
Inſecta necat vapor aceti 137
— volitantia ab infante anniculo per os & alvum reddita 122
Inſectorum (de) natalibus progr. *451. hiſtoriæ naturalis de inſtitutione progr. ibid.
Intercoſtalis fiſtulæ hiſtoria continuata 94
Inteſtini a lumbricis perforatio 109
— recti ſphincteris relaxatio & conſtrictio per vices mira 208. ſeq.
Inteſtinum colon in hernia perforatum & conſolidatum 41. ejus intorſio, ampliatio & perforatio 209. ſeq. conf. colon.
— duodenum corruptum ulceroſum & perforatum 15
Introductio medicam in artem &c. vid. Medicam in artem introductio &c.
Inundationum præſagium ex copioſo acetoſellæ proventu 169
Johrenii herbarium vivum ubi aſſervatur 51
Jonſtoni *Jo.* methodus exſanguium aquatilium *11
Ipecacuanhæ rhabarbaro nuptæ ſalutaris effectus in febribus continuis 155. cum lapidibus cancrorum mixtæ effectus *245 255
Iridis noſtratis & raphani ruſticani ſucco febris quartana ſublata 383
— cœleſtis colores varii unde *2 9
Jujube Africana 57
Jungiæ, plantæ, deſcriptio *505

Juni-

Juniperi radicis & ligni uſus in cutis affectibus & cachexia 124. ſeq.
Jurisprudentia medica * 424. ejus cum medicina comparatio progr. *452. in ea medicinæ utilitas * 489

K.

Kadu-Karua *369. 379
Kärr-Saltenbras * 323
Kiggelaria * 407
Klapperſteine * 194
Kleinii *Jac. Theod.* teſtaceorum methodus * 82. 85. ſeqq. echinodermatum meth. * 120. ſeqq. aculeorum in echinis meth. * 126. tubulorum marinorum meth. * 114. ſeq.
Kolpophyllon planta 332
Krabben 145
Kracken, animalis ſpecies 145
Kräuter-Schwülen ſ. *Kräuter-Nieren* * 218
Kraxen, animalis ſpecies 145
Krebsfuß, inſectum 225
Kreuzfiſch 145
Kudda-mulla, Malabarica ſtirps 336
Kundmanni *Jo. Chriſt.* teſtaceor. method. * 46. ſeqq.
Kurudu & *Kurrundu* eſt cinnamomum * 369
Kurudu-Aetha, cinnamomi ſpecies * 403
Kurudu-Paela, cinnamomi ſpecies * 403
Kuſnoky, camphoriferæ arboris ſpecies * 360

L.

Labii ſuperioris ſcirrhoſi cura 31. * 254
Laburni ſpecies deſcribitur 54
Lachrymales fiſtulas curandi nova methodus diſſertatione expoſita * 483
Lac aſininum, vid. aſininum lac.
Lactis nimium pinguis noxæ 204
— lunæ & margæ differentia 304. ſeq. not. d.
Læſionibus (de letiferis) ex diſpoſitione vulnerati morboſa progr. * 452
Laneum induſium provocat ſudorem 211
Langii *Car. Nic.* teſtaceorum methodus * 36. ſeqq.
Languoris remedium acetum 136
Lapidei globuli inanes & prægnantes * 189
— noduli ſ. globuli varii * 220
Lapides cancrorum, vid. cancrorum lapides.
Lapidum generandorum materia * 177. formatio ex appoſitione * 178. 186. generatio ex efferveſcentia * 186 ſeqq. præcipue globoſorum, generatio * 172. lævigatio * 226
Lapis corneus * 226. Malechites, vid. Malechites lapis.
Laternæ magicæ novum augmentum diſſert. expoſitum * 516. 521
Laudani liquidi Sydenhamii uſus in dyſenteria 28. virtus ſpecifica in eadem 340. 343. ſeqq. 346

Laudani opiati uſus in alvi fluxibus *246. & camphoræ ana granum dimidium ſedavit vigilias 211
Lauraſter Amboinenſis *405
Lauri character variorum auctorum *323--330. Linnæi *339. 340. eſſentialis ejusd. * 340. & Saſſafras characteris differentia *339. characterem Linnæanum qui adoptarunt auctores *340. qui ſyſtematibus ſuis propriis accomodarunt *341 ſeqq.
— feminæ ſeu potius androgynæ character *335. 338. *b.*
— — ſteriles manent, niſi mas accedat *337
— maris character *332. ſeqq. 338. *a.*
— floris calyx communis *330. 333. 335. 338. proprius nullus *330. 333. 335
— — corolla *330. 333. 335. 338
— — germen *331. 336
— — nectarium *330. 338. *b.*
— — piſtillum * 330. 336. duplex ibid.
— — ſtamina *330. in maribus *333. in feminis *335. horum numerus in maribus *330. 334. 338 *a.* 340. in feminis *335. 338 *b.* eorundem antheræ *330. in maribus *333. in feminis *336 338. an in his ſemper ſolidæ? * 402. eorundem filamenta *330. in maribus * 333. 338 *a.* in feminis *335 ſeq. 338 *b.* eorundem glandulæ *330. in mar. *334. 338 *a.* in fem. nullæ *335. 338 *b.*
Lauri floris ſtylus *330. 336. 338 *b.* 340. conf. tuba.
— — tuba *231. conf. ſtylus.
Lauri flores maſculini & feminini non uno eodemque tempore ſe explicant *332
— flos androgynus *330
— — ſtamineus & piſtillatus *327. 330
— foliorum glandulæ *338. 363
— fructus *331. 337. 338. *b.*
— gemmæ floris *330. 332. 335. ſurculi *337
— ſexus *330
— ſpecies *323. dioeciæ ſunt * 402 an enneandriæ ibid. Browne * 399 -- 401. Burmanni *405. Linnæi *345 - 398. harum quædam cenſentur *349. 396. 400. Milleri * 400. ſeq. dubiæ *402. 405 ſeq. accuratius deſcribendæ *405 ſeq.
Laurifoliæ ſtirpes *402. 406
Lauro affinis aquatilis &c. *397
Laurus fol. breivore fl. racemoſo minore *404
— fol. longiore fl. hexapetalo fr. humidiore *356
— æſtivalis *396. eius patria * 397 deſcriptio ibid. character ibid.
— Africana ſerrata odorata anguſtifolia Herm. * 404. ſerrato folio odorata maior Herm. ibid.
— agreſtis *361
— Americana * 401. ejus patria ibid. deſcriptio ib. ſexus ibid.

Laurus Azorica pallidioribus & latioribus foliis inodora *404
— — latifolia cinnam. odore ibid.
— Carolinienſis * 349. 400. 357. ejus patria * 400. deſcriptio ib.
— Cypria Plinii *403
— Delphica Plinii ibid.
— Iamaica * 399. ejus patria ib. eſt Lauri ſpecies incerta *400
— Iapanica *405
— Indica *351. 399. 405. 406. ejus patria *352. character ibid. ſeq. deſcriptio * 353. Aldini * 354. Barrelierii * 356. 358. Breynii * 355. Browne * 356. ſeq. Claytoni * 356. 406. Ferrarii * 356. 358. Parkinſonii * 355. Plukenetii * 355. Raii * 356. Sterbeeckii *356. 395.
— julifera Kæmpf. *407
— Maderenſis anguſtifolia pallida odoratiſſima *404
— Mexicana *401
— Michnacavenſis Hernand. *404
— nobilis * 381. dicitur vulgaris ibid. ejus maris & feminæ character * 338. 381. patria * 382. varietates * 382 ſeq. deſcriptio *383
— Portugallenſis *353
— regia *353
— — odoratiſſima Maderenſis * 404
— rubra *400
— ſerrata, odorata Promont. bonæ ſpei Stapeliana *404
Laurus vulgaris fol. undulato minimo *403
— — fol. minimo læviſſimo ibid.
Laxare & roborare fibram quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Lentiſci cum Piſtacia convenientia 51
Leſſeri *Frid. Chriſtian.* teſtaceorum methodus *78 ſeqq.
Lethargi remedium acetum 136
Leucophlegmatia ex febre quartana perverſe curata 58
— — (in) frictionum uſus 59
Leysdenii apparatus anatomicus & chirurgicus laudatur *477
Lien parvus 108
Lienteriæ remedium 71. 82
Lignum floridum *291 leve *405. Aniſi *292. 307. Moluccenſe *285. 294. 299. Pavano & Pavana *299
Linguæ plures abſceſſus ex angina maligna 299. ſemiparalyſis cum aliorum malorum ſyndrome 214
Linnæi *Car.* teſtaceor. methodus *61. 82
Liquoris cornu cervi ſuccinati vires *234
Liquor mineralis anodinus Hoffmanni cum pulveribus exhibendus *248 ſeq. tincturæ antimonii nuptus hæmorrhoides reſerat & diſcutit 22. ejus vires * 240. 248. ejus virtus ſedativa particularum martialium connubio incrementum capit 253. 254

Liſteri *Mart.* methodus cochlearum terreſtrium & fluviatilium * 106. ſeqq. marinarum * 109. ſeqq.
Lithogeneſiæ definitio * 177
Lithoſpermi ſpecies nova 332
Lithoſpermo affinis plantæ hiſtoria & character 330
Lochiorum ſuppreſſorum remedium * 343
Longævitate (de) hominis adiuvanda & promovenda diæteticæ regulæ (tractatus) * 425
Loquelæ uſu deſtituta, & tamen articulate & diſtincte canens virgo 117
Lucas medicus * 426
Lucenſes thermæ, vid. thermæ Lucenſes.
Luis boum vaccarumque non contagioſæ & epidemicæ, ſed endemicæ tantum hiſtoria 289. hujus differentia a contagioſa ib. ſigna morbi 290. 296. cauſſa 292. remedia 295. noxia 296. viſum in eviſceratione repertum 291
Lumbrici ſ. vermes ſæpius diu latent nullis ſignis adparentibus 207 eorum gravitas cum eventu letali in exanthematicis morbis ib. inteſtinum perforantes 109
Lumbricus ex ore excretus 206
Luxatio maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Lymphæ ex vitio chronicorum morborum remedium 29. * 252
Lyngbak, animalis ſpecies 144

M.

Machilus mas & femina, media & minima, Lauri ſpec. * 405
Macrocalix planta 332
Mael-Coronde * 389. cinnamomi ſpec. * 403
Magneſia vitriariorum 284. ejus liquor ſalinus ibid. & 249. 254. hujus virtutes ibid. & 254. ſeq. conf. Mercurialis terra.
Magnolia * 323. 407.
Mahler Kraut 174
Majoris *Io. Dan.* methodus teſtaceorum * 13
Malabathri folia * 361. 369. 377. 379. ſeq. 389. ſeq. 403. in quo conveniunt & differunt * 380
Malechites lapis Tirolenſis deſcribitur 100
Mammæ carcinoma, vide Carcinoma occultum.
Mammarum cancri extirpandi optima de ratione diſſertatio * 485
Mannæ vires laudantur 382. effectus admirandus in paſſione iliaca. ib.
Manuum pedumque artubus privata femina, eorum functiones nihilominus perfecit 271
Marga agrorum fertilitatem auget 304 ſeq.
Margaceæ nuces * 220
Margæ & lactis lunæ differentia 304 ſeq. albæ character & indoles ib.
Marina bellua Microcoſmus dicta 140
Maris (de) reciprocatione progr. * 521.

*521. fluxus & refluxus progr. expoſitus ibid.
Martialium particularum connubio virtus ſedativa liquoris anodini mineralis Hoffmanni incrementum capit 253. 254
Martis vitriolum dulciſſimum 253. 254
Maſticatione (de) diſſertatio *482
Maſticationis debitæ uſus 179
Matrix cryſtallifera, vid. Cryſtallifera matrix.
Maxilla inferior retrorſum luxari poteſt 235. ejusmodi luxatio ſingulari methodo reſtituta 235. 239. infelici eventu tentata 238. qua ratione orta fuit 243. ejus muſculi & articulatio, ubi deſcribuntur & depinguntur 235. 239
Mechanicæ Medicinæ præſtantia, vid. Medicinæ mechanicæ præſtantia.
Meconites *222. eorum generatio *225
Mediaſtino (de) poſtico progr. *451
Medica in arte exercenda miſericordiæ limites, progr. *451
— de indicatione diſſ. *450
— juriſprudentia *424
— materia Hebenſtreitii *449
— palæologia therapeutica ejusd. *445. 449
Medicam in artem introductio Conringii & Schelhammeri continuare & augere cœpit Heiſterus *489 conf. Medicinam in univerſam introductio.
Medicam in rem Potentiſſ. Domus Guelficæ de meritis Orat. *489
Medicamentorum operandi modus in corpore vivo *425. ſimplicium vires ſingulares 215. conf. Remediorum &c.
Medicarum hypotheſium fallacia & pernicies oratione expoſita *481. 500
— obſervationum lexicon reale *425
Medici primariæ virtutes & elogia *457 ſqq. 464. cadavera ſecantis (de) religione progr. *351. ſecantis culpa (de corpore delicti incerto) progr. ibid.
Medicina (in) & phyſica de veritatis inveniendæ difficultate progr. *481. 500
— — divinum *458. 461 ſeq.
— (de) antiqua carmen *449
— Theologica, tractatus *426
Medicinæ laudes *461. cum Iurisprudentia comparatio progr. *452 de utilitate in Iurisprudentia *489 mechanicæ præſtantia *504. inſtitutionum compendium Heiſteri *504. practicæ compendium ejusd. ibid.
Medicinam in univerſam introductio *424. conf. Medicam in artem introductio
Medicinische, chirurgische und anatomische Wahrnehmungen Heiſteri *505
Medicis (de) Archiatris & Profeſſoribus progr. *451
Medico utilis obſtetricia ars 4 3

Medico

Medico pedantiſſimo (de) tractatus *426
Medicos (de obſequio Principum erga) progr. *452
Medicus Lucas *426
— commentarius in conſtitutionem criminalem Carolinam *425
Meliſſæ recentis infuſum 385
Melones petrefacti montis Carmel *199. nota c.
Menſium fluxum nimium cohibet lac chalybeatum 211. inordinatorum ſymptomata gravia 230. 322
Menſtrui fluxus ceſſatio, maximas excitare poteſt mutationes, præſertim in glanduloſis partibus 230
Mercurialis terra, quomodo elicienda 255. ejus connubium cum ſulphure antimonii ult. præcipit. & ſale magneſiæ vitriariorum præbet remedium alterante remedio Plummeriano præſtantius 255
Mercurialium medicamentorum apologia *253
Mercurii fixatio quædam 255. vulgaris in maſſam pultaceam converſio ſine ſalivationis metu exhibendam 254
Mercurio a ſublimato corroſivo mortis productæ relatio *434
Meſenterii prægrandia atheromata 126
— in vaſis ſtagnationes quæ indicant ſymptomata 214
Metallorum crocorumque metallicorum vitrificatio facilitanda 255
Meteorologico - epidemicus ſtatus Francofurti ad Viadrum hieme an. MDCCLVII. obſervatus 153
Meteororum ortus 92
Microcoſmus, bellua marina 143. Rhedi, animalculum marinum *32
Mictus cruenti remedium novum 247
Millefolii ſummitatum infuſi vires in diarrhœis torminoſis, colicis doloribus, paſſionibus hyſtericis & puerperarum doloribus poſt partum 26. 27. *244 ſeqq. herbæ cum ſummitatibus infuſum hæmorrhoides diſcutit & lenit dolores 23. *239. eſſentia exacerbat ibid.
Mineræ nobiliores in globulis lapideis repertæ *215
Minerarum & mineralium de viribus medicis diſſertatio *440. 450
Moluccenſe lignum *285
Monſtroſus fœtus humanus exponitur 272. 280
Monſtrum ſingulare Paulini 144. *82
Montium origo *175. ignivomorum pumices & vitrificationes *185
Morbi atrocis & rariſſimi hiſtoria 358
— epidemici Iſenaci a. MDCCLVII. graſſantes 268
Morbillorum remedium acetum 136
Morbillos præcavens remedium 30
Morbis (de quibusdam), qui curationem non admittunt tractatus *426.

*426. a pervigilio, vid. Pervigilium.
Morbo de flavo progr. *451. in maligno epidemice graſſante ſulphurei fumi effectus 387
Morborum hiſtoriarum utilitas 1. ordo cauſalis *449. de metaſchematiſmo diſſert. *451. chronicorum ex lymphæ prava diatheſi ortorum remedium 30. malignorum cauſſa 389. præcordiorum gravitas 2
Morbos exanthematicos acutos raro ſuperant atonia primarum viarum laborantes 380. conf. Exanthematicis in morbis &c.
— quæ definiunt nominum græcorum exegeſis *449. 450
Mors inopinata ex rupto apoſtemate clandeſtino 125
Muſculi maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Muſeum Richterianum deſcriptum *449
Myricæ ſpecies *404. 405. 407

N.

Nævi vere materni 319 ſeqq. quomodo a matre in fœtum transferri queant ibid. ex vi imaginationis matris in fœtum derivata oriri poſſunt 283. non ſemper propagantur in infantes 272
Nævus ſine imaginatione matris ortus 394. monſtroſus in cane ex imaginatione 207
Nandi Ervatam majus H. Malab. 337
Naphthæ nitri admirandus effectus 384
Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus Ferrarii 202
Narcoſi medetur acetum 411
Narium hæmorrhagia, vid. Hæmorrhagia narium.
Natura de humana tractatus *425. de ejus energia tractatus *426
Naturali in hiſtoria ordinis ſyſtematici laudes *3
Nebulæ noxiæ earumque effectus 293. ſpiſſæ & fœtidiſſimæ, febres catarrhales & purpuram albam epidemice graſſantes produxerunt 389
Nervei liquidi irregularis influxus in retinæ peculiari ſenſibilitate variat colorum ſenſationes *260
Nervorum in affectibus ſpaſmodicis remedium certum eſt liq. C.C. ſuccinatus *234
Nicadawula eſt Caſſia *386
Nicotiana, vide Petum.
Nieke, arbor *403
Nieke-Corondc ibid.
Nieren (Fiſch, Kräuter) *218
Nitri naphtha, vid. Naphtha nitri.
Nitrum in dyſenteria cum fructu exhibitum 72. 77. 78. 79. & in fluxu hepatico 80. ejus fixi liquor cum rhabarbaro ſolvit alvum 212. 213
Nivis effectus in ſuccinum 252 ſeq.
Noli me tangere 225. (medicum lemma *426

Notonecta *Ionſtoni*, inſectum 122
Nuces ſpathicæ & margaceæ lutoſæ *220
Nuclei ceraſorum, vid. Ceraſorum nuclei.

O.

Obeſi juvenis, ex pinguedine nimia mortui hiſtoria 106
Obeſitatis ſtupendum exemplum 108
Obſtetricia ars medico utilis 393
Obſtructionum remedium *316. conf. alvum ſolv.
Oculi retina, vid. Retina ocul. de tunica choroidea diſſertatio *477. de vaſis ſanguiferis progr. *451. nævus a tegumentis ad albugineam ſe extendens 320
Oculo (de) lacrymante diſſ. *450
Odontalgiæ ſcorbuticæ curatio 181. catarrhalis remedium 184. 189
Odontalgica varia 185
Oedema gangrænoſum *250
Oedematis pedum remedium probatum 69
Oedematum febres intermittentes mox ſequentium cauſſæ ac cura 64 ſeqq.
Olei vapores noxii 106. amygdalini uſus in pulſu inæquali & intermittente 6 ſeqq.
Oleo petræ analogam mixtionem agnoſcit ſuccinum 251
Oleoſa ſimplicia proſunt in diarrhœa & dyſenteria 27 ſeq.
Omentum, penitus conſumptum 132 ejus portio ſphacelata reſecta 111. 112
Ophiolithus Boylei *216
Opiatorum uſus in dyſenteriæ principio *248
Opio productus ſopor aufertur aceto 136
Origani oleum ſedat dolorem dentium carioſorum 191
Oſſeæ concretiones in aorta 16 ſeq. in vena pulmonali repertæ ib.
Oſſis frontis portio cerebro inhærens feliciter extracta 368
Oſſium (de) rarioribus quibusdam momentis progr. *451
— — diploe progr. ibid.
Oſteocollæ definitio, origo, differentiæ *210 ſeqq.
Otalgicis in doloribus virtus cort. Peruviani 369. 362
Ova piſcium petrefacta *222
Ovario (in) cicatrices repertæ 350. ejus hydatides prægrandes 347. tumor ibid.
Ovorum teſtarum vires 26. 27 ſeqq. *245. 246 ſeqq.
Oxycrati vires 236
Oxys Plinii 170
Oxytriphyllum ibid.
Ozæna, animal marinum ſtupendæ magnitudinis 146. 148

P.

Pagurus Iaponicus in glebis ſiliceis *218
Palæologia therapiæ *449. vid. Medica Palæologia.

Palameh eſt Saſſafras *317
Paliurus *Tournef.* & *Milleri* differunt 57
Palmarum patria *443
Palto, arbor *394
Panis cuculi 170
Panava, ſtirps *285. lignum *299
Paofungo, arbor *289
Paralyticis utile remedium 249
Partium corp. hum. de uſu carmen *445. 448. de coaleſcentia morboſa diſſ. *450
Partu laborioſo (de capitonibus) naſcentibus diſſ. ibid
Partum excipientium dolorum remedium 26. ſpuriorum 249
Paſcuorum de cura progr. *452
Paſſio hyſterica, vid. Hyſterica paſſio.
Patagoniæ ſeu Patagonicæ Plantæ, character eſſentialis 332
Pathologia metrica Hebenſtreitii *449
Pavame eſt arbor Saſſafras *282. 291. 296. 315
Pavamo *297
Pavana, Pavano lignum *285
Pavores ſub ſomno ſedantur fumigatione ſuccini 211. 214
Pectoris in affectibus tuſſiculoſis certa remedia 18. in oppletionibus ſulphuris aurati antimonii vires 325. hydrops, vid. Hydrops pectoris; rhevmaticus dolor, vid. Rhevmaticus dolor.
Pediluvia ex lacte faciem a copia variolarum non præſervant 270
Pedum manuumque artubus privata femina, eorum functiones nihilominus perfecit 271
Pericardii ejusque aquæ conditio in hydrope pectoris reperta 16. aqua copioſa 109
Perſea differt a Lauro indica *355 356. ejus patria *393. 396. deſcriptio *393. character ib. ſeqq. Lauri ſpecies *392. ab his ſeparanda *369
Pervigilio (de morbis a) diſſ. *450
Peruviani corticis egregia virtus 360 ſeqq. uſus in febre epidemica maligna *255. 256. in febre quartana 69. poſt extirpatam mammam cancroſam 229. 230. ſeq. cum nitro uſus in ſphacelo 111. electuarii uſus in febri lenta 386. tincturæ cum liq. terræ fol. tartari paratæ uſus in febri lenta 385. conf. Chinati clyſteres.
Peruviano cortice non domabiles febres tertianæ & quartanæ 155
Peſte affectis omnia colorata apparuerunt *260
Peſtis cauſſa 390. remedium acetum 136 ſeq.
Petechiæ raro ſuperveniunt morbis continuis 154
Peti ſ. Tabaci aut Nicotianæ decoctum remedium odontalgiæ 185 fumi attracti varii effectus 186. fumus ſolvit alvum 158
Petræ oleum, vid. Ol. petræ.

Petrefacti melones montis Carmel *199. nota c.
Petrificationis modus per filtrationem *183. per coagulationem *184
Phaſeolithi *221
Phlegmones remedium acetum 136
Phoſphori præparatio ex cerebro humano *486. urinæ de præparatione diſſ. *432
Phthiſeos remedium novum 246. 247
Phthiſicis diarrhœa funeſta 75
Phthiſis conſummata lacte aſinino curata 203
Phyſica (in) & medicina de veritatis inveniendæ difficultate progr. *481. 500
Phyſiologia metrica Hebenſtreitii *448 ſeq.
Phytolaccæ & Belladonnæ ſ. Solani nigri vires conveniunt quodammodo 217
Pilularum antihyſtericarum compoſitio 214. balſamicarum maſſæ effectus emendatus 254. 255
Pinguedo nimia, vid. Obeſi juvenis &c.
Pimpinellæ albæ eſſentiæ vires *240
Piſcium de organis externis progr. *451. ova petrefacta *222
Piſolithi *221
Piſonia, planta 57
Piſtaciæ quædam ſpecies deſcribitur 51. character ibid.
Plantarum novum genus 332. ſpecies inter & varietates limites deſiderantur *385. de methodo ex fructu optima progr. *451. ſyſtema generale ex fructificatione Heiſteri *504. definitiones diſſ. *450. de charactere naturali *504 in charactere emendando de Rivinorum induſtria continuanda diſſ. *440. 450. de nominibus rite conſtituendis *504. virium de judice, ſenſu externo *441. 450. collectarum theſaurus Heiſteri *486. 493. circa Helmſtadium naſcentium catalogum conſcripſit Heiſterus *489. Horti Helmſtad. index & nova genera *504. potiorum circa Iſenacum provenientium enumeratio 264
Pleuræ conſtitutio in hydrope pectoris reperta 16
Pleuritidem ſpuriam mentiens purpura alba letalis 374
Pleuritidis febris remedium *242
Plinii *Ca. S.* methodus conchyliorum *8
Plotanus arbor *395. confunditur cum Platano ibid.
Plummeriano remedio alterante præſtantius 255
Pluvia purpurea Vlmenſis 85. Locarni in Helvetia obſervata 91
Pluviarum præſagium ex copioſo acetoſellæ proventu 169
Podagra (de) ſine ſale, probatio, tractatus germanicus *426. juniorum hominum, tractatus germanicus ibid. ex hæreditaria irregulari aſthma & aſcites 1. calculis renalibus ſociata 4. ejus cauſſa, nunc acidae, nunc alcalicæ,

ſicæ , indolis 135. interceptæ ſymptomata 4
Polypi cordis 105. 347. ejus indicia 9
— belluæ marinæ ſpecies 146. 148
Polypoſæ concretiones in corde 109
Polypoſis concretionibus ſuſpicatis ſuccurrit acetum 136
Polythalamiorum methodus *116 ſeq.
Πόνοι περὶ ὑποχόνδρια Hippocratis, qui *240
Præcordiorum morborum gravitas 2
Priſmatis colores varii unde *269
Prunarum vapor pernicioſiſſimus ejusque effectus letalis exemplis declaratur 401. venenata effluvia eorum effectus atque cura 401. ſeqq. 409. effluviorum venenatorum effectum quæ emendant remedia 410. conf. carbones candentes.
Prunifera arbor fructu maximo pyriformi &c. *393
Pſeudo-carpolithi *221
Puerperarum genitalium refrigerationis noxæ *243. diarrhœa, vid. Diarrhœa.
Pulmonalis vena; vid. Vena pulmonalis.
Pulmonum conditio in hydrope pectoris 16. laxatorum remedium 19. *235. fœtus non nati, vide Fœtus non nati pulmonum &c.
Pulſus epigaſtricus hyſtericis ſolennis 211. 212. 213. 214. inæqualis & intermittens 5 ſeqq. ejus plures viciſſitudines 8 ſeqq.
Pulvis niger ita dictus *253. viſcetalis *245
Pumices montium ignivomorum *185
Purgantium noxa in dyſenteria & diarrhœa 27. in rhevmaticis doloribus pectoris 381
Purgatio in variolarum curatione *169
Purpura utraque ſæpius ſupervenit febribus continuis 154
— alba variolis ſuperveniens 270 alba epidemice graſſans 388. alba pleuritidem mentiens letalis 374. albæ cura *249. erupturæ ſignum 378. 381. albæ indoles maligna difficulter cognoſcenda 374
Pyritæ botro cerebrove ſimiles *214 globoſi eorumque formatio *213 globulares *189
Pyroſimilis fructus *393 ſeq.

Q.

Quarzi in cavo aliorum lapidum generatio *191

R.

Rabidi canis morſus remedium 136
Radices arborum indicarum ſolum haud profunde penetrant *283. 319
Radiorum refractionis cauſſa *272
Raphani ruſticani & iridis noſtratis ſucco febris quartana ſublata 383

Raſe Coronde, cinnamomi ſpec.*403
Rauii anatomica præparata * 473. cenſura *474
Regulus medicinalis antimonii, vid. antimonium.
Remediorum circa ſecuritatem & certitudinem in quibusdam morbis obſervationes medicæ * 231. certorum præſtantia 19. ſeq. * 233. ſeq. conf. Medicamentorum &c.
Remora navium 148
Renum tuberoſa ſuperficies 108
Reſinas in omni aquoſo ſolubiles reddendas 254
Reſolvens remedium ex cinnabari 255
Retinæ oculi peculiaris ſenſibilitas variat colorum ſenſationes * 260
Rhabarbari uſus in dyſenteria 343. ſeq. 346. pulveris uſus in alvo cruenta 24. cum Ipecacuanha nupti ſalutaris effectus in febribus continuis 155. tinctura aquoſa vomitum ſiſtit 210. 211. ejus vires in diarrhœis torminoſis, colicis doloribus, paſſionibus hyſtericis & puerperarum doloribus poſt partum 26. 40. * 244
Rhabarbarum cum liquore nitri fixi ſolvit alvum 212. 213
— toſtum diaſcordio Fracaſtorii mixtum laudatur in dyſenteria 71. 73. 75. in fluxu hepatico 81. cum theriaca cœleſti mixtum in dyſenteria bonum edidit effectum 75. 78
Rhamni genus & ſpecies exotica ejusque deſcriptio & character 56. 57
Rheumatica febris, vid. febris.
Rheumatici doloris pectoris præſagia 381. in illo purgantium & venæ ſectionis noxa ibid.
Rheumaticus dolor pectoris letalis factus 376
Rheumatiſmi collum occupantis remedium præſtantiſſimum * 235
Rhizolithus *Wallerii* * 211
Richteri conchæ & cochleæ terreſtres & lacuſtres Marchiæ & Viadri * 131
Rio delle Maraviglie * 205
Roborare & laxare fibram quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Ruber color quid & unde * 260
Rumphii *Ge. Eberh.* teſtaceorum methodus * 29. ſeqq.
Ruyſchii præparata anatomica laudantur * 473. ſeq.

S.

Sabuli renalis remedium caffea 180
Saccharum dentibus noxium 180
Sal armoniacum, vid. armoniacum ſal.
Salia neutra qua ratione differre poſſunt 309. eorundem figura qua ratione variare poteſt 306
Salis acidi & alcalici definitio * 186. Sedlicenſis uſus in aſthmate cachectico 20. terræ vel major vel minor quantitas variat thermarum effectus 309. thermarum Lucenſium analyſis & vires 301
Saliva non ſolvit calculos felleos 15
Salivæ jejunæ vis reſolvens 166

Salivatio ſpontanea in variolis adultorum 271
Salivatione ſine metuenda, exhibenda maſſa mercurialis 254
Saltenbras, Salſenbras *313
Sanguinem depurans maſſa pilularum 255
Sanguinis coagulati & congrumati remedium *241
Saponacea emulſio ſuaviſſima 254
Saponis veneti uſus contra epilepſiam 31. 36
Sarcomata uteri 139
Saſſafras arbor eſt Lauri ſpecies *344. quibus characteribus differt *339
— arboris character 328. 330. *309
— — cultura 326. 327. *310
— — deſcriptio *382. 301. 309. 315. 319. ſequ. eandem qui exhibuerunt auctores, recenſentur *281-317. 408
— — flores eorumque ſtructura *321. calix communis *321. pedunculi *321. horumque foliolum lineare ibid.
— — — androgyni ſeu hermaphroditi *322
— — floris feminini piſtillum & ſtamina *322
— — — maſculini ſtamina *322. horum antheræ, filamenta, glandulæ & numerus ibid.
— — folia *282. 320. eorumque petioli ibid.
— — fructus 329. *322. horum ſtructura 329. *322. ſeq. capula 329. *322. pedunculi *302. 323
— — genus *303. 307. 344
— — hiſtoria *277-314. 408
— — lignum *320. ejus character *306. 311. 320
— — magnitudo varia *318
— — nomina varia ibid.
— — patria ejusque ſolum ibid. *283. 318. 344
— — radices earumque cortex *319. præſtant ligno *296. 299
— — rami *320
— — ſexus diſtinguitur *321. 326. 328. 345
— — ſpecies *297. dubiæ *405. falſa ſpecies *315
— — ſtolones *319
— — truncus ejusque cortex *319
— — varietates *323. 345. 405
— arbores climati Anglicano & Batavo adſveſcunt *318. harum ætas ibid.
— arborum Londini cultarum hiſtoria 326
— foliis crenatis *289. 293. 296. 298. 405
— facie arbor Condaica *303
Saſſepes *291
Saſſifragia, arbor *291
Saſſufras *284
Sauer-Klee 169
Sauſtaenzel, herba 295
Saxafras ſ. Saſſafras *297
Saxifraga, arbor *296
Scabiei remedium 30. 125. *252. 253
Scabies non coercet miaſma varioloſum 271. humida ſedavit epilepſiam 264
Scarabæi *Col.* ſpecies 123

Scillæ

Scillæ virtus laudatur 62. in aſthmate cachectico 20. ſeq. * 237. hydrope * 238. cautelæ 21. 62
Schwaben, inſectum 122
Schreckenſtein 100
Schwülen (Fiſch, Kräuter) * 218
Scirrhis tenſiones doloroſæ accedentes ſuſpectæ ſunt 231
Scirrhoſi tumoris magnitudo brevi tempore duplo auctior & durior evadens ſemper periculoſum præbet ſignum 231. labii ſuperioris remedium 31. * 254
Seehorven 145
Seekrabbe 144
Senioribus diuretica caute & parcius exhibenda 38
— febres quartanæ chronicæ pernicioſæ ſunt 68
Septica remedia in caſibus cancroſis ſunt pernicioſiſſima 234
Seri vitia, conf. lymphæ &c.
Sermonis uſu deſtituta virgo articulate & diſtinctim canens 117
Sevi vapores noxii 106
Sewel - Coronde, cinnamomi ſpec. * 403
Sibbaldi *Rob.* conchyliorum methodus * 14
Siliceorum globulorum generatio & differentia * 203
Silices prægrandes * 217
Silicum ortus * 185. 220. igniariorum figura naturalis & generatio * 206
Simarubæ cortex qua ratione adhibendus 71. ejus vires in dyſenteria 70. fluxu hepatico 81. lienteria 82
Singultus remedium 177
Sipmanni teſtaceor methodus * 29. ſeqq.
Siſyrinchium æthiopicum Breynii 195
Sodæ remedium 175. 178
Solani furioſi vires indicantur * 434
Solani nigri ſeu Belladonnæ vires conveniunt quodammodo 217
Solis croci productio ſingularis 255
— lucis color qualis * 274
Sood - Diſtel 177
Soporis remedium acetum 136
Sorbi aucupariæ rob ſedat ſtranguriam 215
Spaſmi collum occupantis remedium præſtantiſſimum * 235
Spathicæ nuces * 220
Spati in cavo aliorum lapidum generatio * 191
Speculorum variorum parandorum ratio programmatibus expoſita * 522
Speichelkraut 185
Spina bifida nulla admittit auxilia, applicata mortem potius accelerant 395. cum peculiaribus ſymptomatibus 394. ſibi relicta ultra XIV. ætatis annos mortem non inferens 398. ejus conſenſus cum capite 396
Spiritus vini virtus ſtyptica 323
Squilla, vid. ſcilla.
Stalactitarum & Stalagmitarum generatio * 182. 224
Staphiſagriæ ſemina odontalgiæ catarrhalis remedium 184
Steatoma in gravida poſt puerperium repertum 392

Stele-

Stelechitæ *211
Stelechites montis Legerii Scheuchzeri *195. nota e.
Stellæ arboreſcentes Geſneri 147
Sterilitatis cauſſa ſingularis 346
Sterni coſtarumque ſuperiorum ex morbo elevatio ingens & eroſio 358
Stertorem ſuſtulit venæ ſectio 406
Stomachicum remedium poſt febres malignas proficuum *256
Stomachus diſſolutus Plinii 171. ſeq.
Stranguriam ſedat rob ſorbi aucupariæ 215
Stratiotes, planta 150
Strumæ curatio frictione cum manu mortua inſtituta 162
Styptica virtus ſpiritus vini 323
Succini globuli *215. ſolutio variis experimentis tentata 248. ſolutio totam illius ſubſtantiam in ſe comprehendens, æſtum ſanguini non inducens ibid. & 249. fumigatione ſedantur pavores ſub ſomno 211. 214
Succinum in maſſam albam, pellucidam, duram redactum pro includendis & conſervandis præparatis anatomicis 248. 250
Sudores provocat induſium laneum 211. acetum 136. hecticorum nocturnos ſedans remedium novum 248
Sulphur in globulis lapideis repertum *214
— — conf. antimonium.
Sulphurei fumi effectus in arcendo morbo maligno epidemice graſſante 387
Swamp-Saſſafras *323
Syncopes remedium acetum 136
Syſtematici ordinis in Hiſtoria naturali laudes *5

T.

Tabacum, vid. Petum.
Tamalapatra, arbor *377
Tamalapatrum anguſtifol. offic. *403
Tartari vitriolati vires *256
Tembul, eſt convolvulus indicus *378
Tempeſtatis conditio dyſenteriæ cauſſa 360
Tenſiones doloroſæ in ſcirrhis ſuſpectæ 231
Terebinthina & ſuccinum præbent maſſam includendis præparationibus anatomicis aptam 250. ſeq.
Terra mercurialis, vid. mercur. terra.
Terræ motuum cauſſa 92. motus Menſe Nov. MDCCLV. ejusque effectus 89
— alcalicæ *187
— argillaceæ, bolaris ac calcariæ indoles 303
Terrarum hiſtoria naturalis *450
Terrea remedia a vaſis lacteis abſorbentur 317. ubi proſint ibid.
Teſtacea & conchylia diſtinguuntur *52
Teſtaceorum methodus *6. ſeqq. claſſes particulares 106. ſeqq.
Teſticulus ex contuſione ſphacelatus 109. reſectus 112
Theæ circa uſum & abuſum adnotata 178

Theologica medicina &c. vid. Medicina Theologica.
Therapevtica palæologia Hebenſtreitii *445. 449
Theriaca cœleſtis, cf. Rhabarbarum toſtum.
Therapiæ palæologia *449
Thermæ, majori vel minore ſalis terræve quantitate ſaturatæ, varios edunt effectus 309. Lucenſium ſalis analyſis & vires præſtantiores parandique modus facilior 301
Tinea capitis non coercet miaſma varioloſum 271
Tineæ veſtium necantur fumo ſeminis hyoſcyami & gallarum 191
Tonico-anodina mixtura 40
Tophacearum incruſtationum generatio *182
Torminoſæ diarrhoeæ remedium 25
Torminum infimi ventris remedium *245. *316
Torturæ de ſubjectis aptis & ineptis tract. *425
Tournefortii *I. P.* teſtaceor. method. *16 ſeqq.
Tricordium, herba 170
Trifolium acetoſum, vid. Acetoſella.
Tubulorum marinorum methodus *114
Tumor in dorſo manus magnus ceparum & allii copioſo uſu in cibis quotidiano reſolutus 215
Turbinatorum teſtaceorum methodus *113
Turfis (de) diſſ. *432. tract. *436
Tuſſiculoſis pectoris in affectibus certa remedia 18
Tuſſis humidæ ac convulſivæ remedium novum 247. convulſivæ ferinæ ex aëris vitio ortæ remedia duo præſtantiſſima 18 ſeq. *235
Tympanitidis remedium 22. 25. *237. 240

V.

Vaccarum lues, vid. Lues.
Vaginæ vaſorum, vide Vaſorum de vaginis &c.
Valentini *Franc.* teſtaceor. method. *51
Valetudine (de) ſuſpecta diſſ. *451
Vapor marinus, animalis ſpecies 144
Variolæ non adeo malignæ graſſantes 155. epidemicæ 269. & earum indoles 270
Variolarum ortus & univerſalis invaſio *139. diverſa indoles 205. indoles a diſpoſitione hæreditaria 270. cauſſa *141. ſymptomata varia in una eademque familia 155 ſeqq. eruptio an ſine periculo poſſit provocari *141. ante eruptionem convulſiones &c. vid. Convulſiones, in eruptione venæſectio, vid. Venæſectio &c. iterata vice erumpentium exempla *149. curatio *167. remedia prophylactica 30. *252. remedium acetum 136. in ſtatu periculoſo remedia 29. *251. copiam a facie avertendi methodus irrita 270. cruſtas detergentia remedia ibid. inoculatio ſub examen vocatur *137. hujus inventio *141. varius

rius modus ib. eventus *142. de ea variæ ſententiæ *145
Variolas nondum expertus iisdem graſſantibus ſalvus evaſit 155
Variolis ſuperveniens purpura alba 207
— (in) hæmorrhagiæ narium prognoſis 270
Varioloſæ febris ad articulos pedum manuumque metaſtaſis his artubus privavit puellam octo annorum 271
Varioloſum miaſma non coercent ſcabies & tinea capitis aliæque defluxiones 271
Vaſorum de vaginis progr. 451
Vateri *Abrah.* Muſeum anatomicum ab Heiſtero editum *505
Vegetabili de fœtu progr. *451
Vena in pulmonali cartilagineæ concretiones repertæ 16
Venæſectio ſuſtulit ſtertorem 406. a nonnullis in variolarum eruptione laudatur *169. frequentioris effectus 5 ſqq. ejus noxæ in febribus malignis *256. ejusdem noxæ in pectoris doloribus rheumaticis 381
Venena omnia corrigit acetum vini 411
Venenata prunarum effluvia, vid. Prunarum vapor.
Venenis a ſomniferis productus ſopor aufertur aceto 136
Venis (de) corp. hum. progr. *451
— — communicantibus progr. ibid.
Venter cryſtallinus *198
Ventriculi ardoris remedium 175
Verbena odontalgiæ remedium 189 ſeq.
Verheyeni lapſus excuſantur *475
Vermes an adſint in aceto 135. dentium 191. conf. Lumbrici.
Vermibus (de) anatomicorum adminiſtris progr. *451
Vernix alba & dura præparata anatomica conſervans 252
Verrucæ poſt veſicatorium applicatum ſubortæ 298
Veſicæ ulceris cura *254
Veſicæ felleæ calculus, vid. Calculi fellei.
— — hydrops, vid. Hydrops bilioſus.
Veſicula fellea, vid. fellea veſicula.
Veſicantium uſus *249
Veſicatoria in febribus malignis proſunt 270. faciem a copia variolarum non præſervant ibid.
Veſicatorii uſus in odontalgia 190. poſt ejus applicationem verrucæ ſubortæ 298
Veſicatorium excipientes verrucæ, vid. Verrucæ.
Veſicatoriorum effectus 11 ſeq. 13. in morbis malignis & exanthematicis uſus 381. parcius fluentium prognoſis 380 ſeq.
Veſtium tineæ necantur fumo ſeminis hyoſcyami & gallarum 191
Viburni ſtirpis character *325
Vigiliarum remedium 211
Vini converſio in acetum quomodo fit 133. & aceti differentia 134. ace-

 tum,

tum, vid. Acetum vini. Pontac effectus *245
Viſcerum abdominis atonia laborantes raro ſuperant morbos exanthematicos 380
Viſus ad integritatem humor cryſtallinus non plane neceſſarius eſt *482
Vitæ ſedentariæ noxæ 347
Vitiliginum evporiſton 124
Vitrificatio metallorum crocorumque metallorum facilitanda 255
Vitrificationes montium ignivomorum *185
Vitrioli ex oleo & ſcoriis reguli antimonii martialis vitriolum martis dulciſſimum 253. 254
Vitulinorum pedum decoctum laudatur 27
Vlceris veſicæ cura *254
Vlceroſorum morborum remedium 30
Vlcerum remedium acetum 136. internorum remedium 248
Vmbilicalis funiculus, vid. Funiculus.
Vmbilici conchyliorum *6
Vmbra, unde *264
Volkameria, planta 57
Vomicæ pulmonum remedium *242
Vomitus alvi conſtipationi ſuperveniens quibus remediis ſedandus 210. graveolens, niger, amurcæ ſimilis 14 ſeq. cruentus enormis 76. comite æſtu febrili, quæ indicat 214. ſiſtens remedium Riverianum 210. remedium acetum 136. rhabarbari tinctura aquoſa 210. 211
Vrinæ cum excretione animalcula volatilia emiſſa 168. ſuppreſſæ remedium 74
Vteri gravidi & non gravidi craſſitudo 350. gravidi, noni menſis, disfecti hiſtoria 348. 350. morbi minus ſunt pertimeſcendi 132. ipſius inverſio ex violenta ſecundinarum extractione 138. excreſcentiæ 139. excreſcentia, inſignis molis, ligatura extirpata 141. inverſio & prolapſus an detur 128. 138. ſeqq. 142. ejus ſigna fallacia ibid. prolapſi reſectio 130. ex vagina prolapſa moles carnoſa & reſecta 127. ſarcomata excreſcentiæque ibid.
Vteri orificii conditio in virginibus & gravidis 391. 393. præternaturalis conformatio 346 ſeq.
— vaginæ procidentiæ ſpuriæ, quæ 139
Vterus virginis in prægrandem molem auctus 132
Vulnerati ex diſpoſitione (de læſionibus letiferis) progr. *452
Vulnus capitis, vid. Capitis vulnus, conf. Læſiones.
Vvulæ relaxatæ reſtitutio infelici ſucceſſu tentata 238. 243

W.

Wachendorfiæ, thyrſifloræ character 192. paniculatæ character 197
Walkurundu, cinnamomi ſpec. *403
Welle Coronde, cinnamomi ſpec. ibid.
Wildungenſium fontium vires 187. 190
Winancky, arbor *287 291
Winauck *286
Winterana & Winterania Lauri ſpecies *391. ex Lauri genere excluditur *392. ejus patria *391. cortex ibid.
Woolhuſii controverſia cum Heiſtero *482

X.

Xylomaratrum *300

Z.

Zingeberitæ *197
Zizyphus africana 57
Zythogala Sydenhamii 29. *248